T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ BİLİM DALI

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU

Alkın KARAKURUMER

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

Çankırı – 2018

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ BİLİM DALI

OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU

Alkın KARAKURUMER

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN

Çankırı – 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ..... **iii**
Tez Kabul ve Onay ..... **iv**
Önsöz ..... **v**
Özet ..... **vii**
Summary ..... **viii**
Kısaltmalar ..... **ix**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM: ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU **13**
I. ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU 13
1.1. Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun Gerekliliği 13
1.2. Askeri Yargı Düşüncesi 15
1.3. Disiplin 17
1.4. Disiplin Suçu / Askeri Suç 20
1.5. Disiplin Cezası 21
1.6. Askeri Disiplin 24
1.7. Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun Tarihsel Temelleri 28
1.8. Askeri Ceza Hukukunun Mukayeseli Olarak Tarihsel Gelişimi 31
1.9. Karşılaştırmalı Askeri Disiplin Hukukunun Tarihsel Gelişimi 36
1.10. Karşılaştırmalı Hukukta Günümüzde Uygulanan Disiplin Yaptırımları 38
a. Uyarı/İkaz 38
b. Kınama 38
c. Göz Hapsi 39
ç. Para Cezası 39
d. Hürriyeti Bağlayıcı Disiplin Cezası 40
e. Aylık Kesilmesi 40
f. Rütbenin Geri Alınması 41
g. Silahlı Kuvvetlerden Çıkarılma 41
h. Rütbe Terfiinin Engellenmesi 41
ı. Rütbenin veya Hizmetin Geçici Olarak Askıya Alınması 42
i. Ceza Olarak Eğitim ve Diğer Görevlerin Uygulanması 42
1.11. Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargının Tarihi Gelişimi 42
1.11.1. Askeri Yargının Genel Tarihi 42
1.12. Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı 44

İKİNCİ BÖLÜM: OSMANLI ORDUSUNDA ASKERİ YARGIYI UYGULAYAN KURUMLAR **48**
I. KLASİK DÖNEM OSMANLI ASKERİ TEŞKİLÂTI 48
2.1. Tarihsel Temeller 48
2.2. Osmanlı Askeri Teşkilâtının Kuruluşu ve Gelişimi 52
2.3. Osmanlı Askeri Teşkilâtının Bozulması 54
2.4. Osmanlı Askeri Teşkilâtında Islahat Arayışları: 1606 tarihli Kavanin-i Yeniçeriyan 56

2.5. Yeniçeri Ocağında Cezalandırma ve Yargılama 58
2.6. Nizam-ı Cedid Ordusu 66
2.7. Yeniçeri Ocağının Kaldırılması (Vaka-yı Hayriye) ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin Kuruluşu 68
II. TANZİMAT'IN İLANINA KADAR OLAN DÖNEMDE ASKERİ YARGININ KURUMLARI 71
2.1. Kazaskerlik 71
2.2. Askeri Şahısların Davalarının Kazaskerlik Mahkemesinde Görülmesi 76
2.2.1. Genel Olarak 76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASINDAN SONRA ASKERİ YARGIYI İLGİLENDİREN KANUNLAR 80
I. YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASINDAN SONRA ASKERİ YARGIYI İLGİLENDİREN KANUNLAR 80
3.1. Genel Olarak 80
3.2. 1837 (1253) Tarihli Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye 82
3.2.1. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye'de Askeri Ceza ve Disiplin Hukukuna İlişkin Hükümler 84
3.3. 1837 (1253) Tarihli Kanunname-i Ceza-i Askeriye (Kanunname-i Ceza) 86
a. Divan-ı Harbi Daimi: 88
b. Divan-ı Harb-i Mahsus: 88
c. Divan-ı Tecessüsler: 89
3.4. 1837 (1253) Tarihli Dar-ı Şura-yı Askeri Nizamnamesi 90
3.5. 1869 (1286) Tarihli Askeri Ceza Kanunname-i Humayunu 94
3.5.1. Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu'nda Düzenlenen Cezalar 96
a. Disiplin Amirince Verilebilecek Cezalar 98
b. Divan-ı Harplerce Verilebilecek Cezalar 98
3.6. Tanzimat Döneminde Askeri Yargıda Yapılan Hukuki Düzenlemeler 99

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: METİNLERİN TRANSKRİPSİYONU 103
I. KANUNNAMELERİN TRANSKRİPSİYONU 103
4.1. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye 103
4.2. Kanunnâme-i Cezâ-i Askeriye 115
4.3. Dâr-ı Şura-yi Askerinin vazaif-i muhtelifisine ve tertip devairine dair olup bâlâ-yi Hatt-ı Hümayun Şevketi-makrun Hazret-i Padişahi ile tezyin ve tevşih buyrulmuş olan nizamnamedir: 204
4.4. Teftiş-i Ahvâl-i Askeriye Ta'limnâmesi 206
4.5. Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu 235
II. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKUNA İLİŞKİN ÖRNEK YARGILAMA KARARLARI 279
4.1. Tam Metni Verilen Belgeler 279

SONUÇ 332

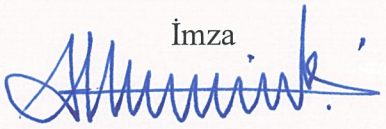
KAYNAKÇA 337
EKLER 362
ÖZGEÇMİŞ 412

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Doktora tezi olarak hazırladığım Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

28 / 02 / 2018

İmza

Alkın KARAKURUMER

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Alkın KARAKURUMER] tarafından hazırlanan *[Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku]* başlıklı bu çalışma, *[28.02.2018]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[Tarih]* Anabilim Dalı'nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

DOKTORA TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Danışman	: Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN	İmza:
Üye	: Prof. Dr. Mehmet Serhat YILMAZ	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Ayşe ÖZKAN	İmza:
Üye	: Doç. Dr. Olgun DEĞİRMENCİ	İmza:
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Sıddık ÇALIK	İmza:

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 08/02/2018 tarih ve 2018/06 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku konusu; Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun ve Askeri Yargının tarihsel gelişimini ve bugünkü durumunu daha iyi değerlendirebilmek, tespit edebilmek için öncelikle bu kuralların geçmişteki uygulama şekillerinin bilinmesi bağlamında üzerinde durulmaya değer bulunmuş ve doktora tezi olarak çalışılmasına karar verilmiştir. Nihayetinde bu konunun tez olarak araştırılması konusunda hemfikir olan ve beni bu tez çalışmasına teşvik eden iki hocamın da bulunduğu bir jüride yaptığım savunmayla doktora tezim kabul edilmiştir.

Bu çalışma hukuk tarihi alanı, hukuk tarihinde de farklı bir kategori olan askeri hukuk tarihi kapsamında olmalıydı. Fakat askeri hukuk tarihi şeklinde hukuk tarihin bir alt alanı bulunmuyordu. Daha doğrusu belki hocam ve tez danışmanım Ahmet ÖZCAN'ın, Türkiye'deki tarihçilikte hukuk tarihçiliğinin hukuk disiplininden gelenler için tercih edilmeyen bir alan olması ve mevcutların zafiyetleri üzerine sık sık yaptığı eleştiri ve bu alanın meslek okullarına bilgi üretmenin dışında tarihsel tefekkürümüze katkı sunmadığı konusundaki tespit ve görüşleri beni harekete geçirmiştir. Böylece tarihe olan ilgimi mesleki kariyer ve tecrübemle bütünleştirecek bir konuya girmemin referansları güçlenmiştir. Doktoraya başladığım sırada Kara Harp Okulu'nda birlikte çalıştığımız komutanım Olgun DEĞİRMENCİ ile doktora sürecinde yaptığım müzakereler bu konunun doğru bir tercih olacağını göstermiştir.

Hocam Ahmet ÖZCAN'ın, tarih disiplinini sosyal ve beşeri bilimlerin esası olarak görmek konusunda kendi ifadesiyle tutku derecesinde emin olmasına rağmen disiplin taassubundan kurtulmanın ancak diğer disiplinlerle buluşma neticesinde ortaya çıkan yaşam alanlarıyla mümkün olduğuna inancı, çalışmama yaklaşımını belirlemiş ve tezimi bu yaşam alanlarından biri olarak görmüştür. Onun benimle birlikte bu alanda gösterdiği heyecan ve beklentileri, doktora sürecinde destekçim olmuştur. Bundan dolayı yardımlarını esirgemeyen ve doktora öğrenimim süresince

benimle yakından ilgilenen hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN'a teşekkür ederim.

Doktora tezi konusundaki önerisi ve formüle edilmesindeki katkısının yanı sıra, Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku alanında bir bakıma yanında yetiştiğim ve kendisinden akademik açından çok şey öğrendiğim komutanım Doç. Dr. (E) Yb. Olgun DEĞİRMENCİ'ye, birleştirici ve yapıcı yönetim anlayışıyla öğrenimim konusunda verdiği fırsatları da vurgulayarak teşekkür ediyorum.

Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde kendilerinden ders aldığım ve tanıştığım hocalarıma, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün değerleri görevlilerine teşekkür ederim. Tez izleme komitesi üyeleri Prof. Dr. Serhat YILMAZ ve Doç. Dr. Ayşe ÖZKAN tez sürecinde yaptıkları yardım ve yönlendirmeleriyle tez çalışmamızın sonuçlanmasına katkıda bulunmuşlardır. Doktora süresince beni sürekli teşvik eden, desteklerini esirgemeyen Kara Harp Okulu'ndaki komutanlarıma, varlıklarıyla güç veren askeri öğrencilerime ve eğitim hayatım boyunca yetişmemde büyük emekleri ve katkısı olan aileme teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan aileme, dostlarıma ve bütün sevdiklerime şükranlarımı sunarım.

28/02/2018

Alkın KARAKURUMER

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tez Özeti

Tezin Başlığı : Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku
Tezin Yazarı : Alkın KARAKURUMER
Danışman : Doç. Dr. Ahmet ÖZCAN
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı : Yakınçağ
Kabul Tarihi : 28.02.2018
Sayfa Sayısı : 6 (ön kısım) + 360 (tez) + 47 (ekler)
Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun varlığı, geçirdiği süreç, buna bağlı olarak da askeri yargının ortaya çıkışı ve gelişim aşamaları inceleme konusu yapılmıştır. Çalışmamızın mahiyeti dikkate alınarak, özellikle Asakir-i Mansure-i Muhammediyye'nin kurulmasıyla birlikte oluşturulan ve askeri yargıyı ilgilendiren kanunnameler ele alınmıştır. Şu ana kadar Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun tarihsel gelişimi çok fazla ve derinlemesine olarak inceleme konusu yapılmamıştır. Osmanlı İmparatorluğunda Askeri Ceza/Disiplin Hukukunun ve askeri yargının tarihsel gelişimini ve bugünkü durumunu daha iyi değerlendirebilmek, tespit edebilmek için öncelikle bu kuralların geçmişteki uygulama şekillerinin bilinmesinde fayda olduğu değerlendirilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, Askeri Yargı, Askeri Kanunnameler.

Çankırı Karatekin Üniversity Institute of Social Sciences Abstract of Ph.D. Dissertation

Title of the Thesis: Military Penalties and Disciplinary Law in the Ottoman Empire	
Author	**:** Alkın KARAKURUMER
Supervisor	**:** Assoc.Prof.Dr. Ahmet ÖZCAN
Department	**:** History
Sub-field	**:** Close age
Date	**:** February 28, 2018
Number of Pages : 6 (front) + 360 (thesis) + 47 (adds)	

In the Ottoman Empire, the existence of the Military Penal and Disciplinary Law, the process it has been through, and accordingly, the emergence of military discipline and the development stages have been discussed. Taking into account the nature of our work, we have dealt with the laws of the military, which were created in particular with the establishment of Asakir-i Mansure-i Muhammediyye. Until now, the historical development of the Military Penal and Disciplinary Law in the Ottoman Empire has not been examined in a very extensive and in-depth manner.

In order to be able to better assess and evaluate the historical development and present situation of the Military Penal / Disciplinary Law and the military sentence in the Ottoman Empire, it was firstly considered that these rules would be useful to know the patterns of practice in the past.

Keywords: Ottoman Empire, Military Penalties and Disciplinary Law, Military Justice, Military Laws.

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AMD	: Âmedî Kalemi Defterleri
AsCK	: Askeri Ceza Kanunu
BEO	: Bab-ı Ali Evrak Odası
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
CAS	: Cevdet Askeriye
Çev.	: Çeviri
DH.MKT	: Dahiliye Mektubi Kalemi
HH	: Hatt-ı Hümayun
İç Hiz.K.	: İç Hizmet Kanunu
KAD	: Kanunname-i Askeri Defteri
MKT.MVL	: Sâdaret Mektûbî Kalemi Meclis-i Vâlâ Riyâseti
MKT.UM	: Sadâret Mektubi Kalemi Umum
MMD	: Maliyeden Müdevver Defter
m.	: Madde
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa sayısı
TSK Dis.K.	: Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu
vd.	: ve devamı

GİRİŞ

Türkiye'de 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından yapılan askeri ve hukuki düzenlemelerden biri de disiplin mahkemeleri dışındaki askeri mahkemelerin kaldırılması oldu. Genellikle sivil yargıdan ayrı bir yüksek mahkeme kuruluşuna sahip olmasından dolayı askeri yargı üzerine yapılan eleştiriler uzun zamandır devam ediyordu. Bu eleştirilerin epistomolojik temelleri sağlam bir niteliğe kavuşmadan ilgili mahkemelerin ortadan kalkması, hukuk tarihi araştırmalarında tartışılabilecek yeni bir olguyu ortaya çıkardı. Tarihsel süreçteki varlığı sona ermiş bir kurum, bundan sonraki aşamada tarih çerçevesinde belki daha nitelikli tartışmaların konusu olabilecektir.

Modern askeri yargının kurumsal temelleri 19.yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren ortaya çıkan askeri ve sivil alandaki hukuki gelişmelerle atılmıştır. Askeri yargı modern ordularla birlikte dünyanın birçok yerinden benzer süreçlerden geçmiş, sivil-asker ilişkilerinin modern çağda kuramsal çerçevesi demokratik anlayışlarla çizilmiştir. Demokrasinin kökleştiği toplumlarda asker-sivil arasında yaşanan krizler, kriminal vakıalar şeklinde görünmüştür. Siyasal açıdan demokratik sistemi benimsemesine rağmen Türkiye'de bu ilişkiler, "askeri istisna"yı sürekli hale getirmiş ve siyasal iktidar alanındaki boşluklar askeri müdahalelerle doldurulmuştur.

Kuramsal olarak demokratikleşme süreciyle ordunun olağanüstü rolünün azalması beklenirken, Türkiye'deki istisnanın nasıl oluştuğu disiplinler arası çalışmalarla ayrıca incelemeyi gerektirmektedir. Birçok açıklamada ordunun olağanüstü rolünün iç düşman algısından beslendiği ifade edilmiş olsa da bu durumun sadece olgunun açıklanmasında bir cepheden yansıyanı gördüğü, ama istisnayı oluşturan nedenlerin bütününe dönük bir açıklama getirmediğini söyleyebiliriz. Aşağıdaki açıklamalardan anlaşılacağı üzere, ordunun savunma ve taarruz içerikli güç üreten bir organizasyonu her şeyden önce disiplinle mümkündür fakat disiplinli bir organizasyon dahi disiplin içinde disiplin kurma girişimlerinden kurtulamamıştır. Bu durum, disiplin zafiyetiyle birlikte okunabileceği gibi askeri yapılanmanın meşru veya gayr-i meşru siyasal girişimler karşısında formüle ettiği savunma biçiminin de zafiyetini göstermektedir. Türk ordusu bu konuda oldukça zor bir sınav yaşamış, geldiği nokta bundan kısa

zaman öncesinde yaşanılan darbe girişimi sonucunda ortaya çıkmıştır. Orduda eskiden beri askerlerin siyasetle ilişkisi konusunda yasaklayıcı öğretinin hakimiyeti vardır. Buna rağmen modern orduda geçmişten günümüze kadar ki süreçlerde, disiplin içinde disiplin kuran yapılar bir şekilde siyaset-asker ilişkilerini olması gerekenin ötesine taşımışlardır.

15 Temmuz'da mevcudiyeti bütün yönleriyle ortaya çıkan örgütlü yapı ise öncekilerden çok farklıdır. Bu yapının daha önceki asker merkezli müdahalelerden farklı olarak sivil bürokrasi vasıtasıyla paralel bir devlet organizasyonuna girdiği biliniyordu. Bu durumda ordunun yazılı metinlerde yer alan disiplin kurgusu, paralel disiplin inşa eden organizasyonlar tarafından bozulmuş, disiplinin bozulması nihayetinde ağır cezayı gerektiren suçların doğmasına neden olmuştur. Tezimizin ana ekseni, askeri ceza ve disiplin hukuku üzerine kurgulandığı için bu konu daha fazla işlenmeyecektir. Sadece ordu ve disiplin olgusunun birbiriyle olan girift ilişkisine dikkat çekmek için örnek vakıa olarak vurgulanmıştır.

Vasfi Raşit Seviğ, *Askeri Adalet* adlı eserinin giriş kısmına Fransız siyasetçi Clemenceau'nun Fransız parlamentosunda söylemiş olduğu; "*Ordu denilen, zaruretin zaruri kıldığı bir şeydir. Çünkü zaruri olan ordunun, ordu vasfına lâyık olabilmesi için kuvvetli bulunması da zarurettir. Ordunun kuvveti ise disiplindedir."* ifadeleriyle başlar[1]. Kuvvet savunma amaçlı olduğu kadar klasik dönemin fetih ruhuyla özdeşleşen savaşlar için de gereklidir. Modern öncesi dönemin klasik orduları içinde zamanının, karşısında durulması zor ordularının başında gelen Osmanlı ordusunu tarihi süreç içerisinde yerine oturtabilmek bize "savaş ve zafer" kavramlarıyla anlamlandırılabilir bir alan açmaktadır. Bu durum daha çok Osmanlı tarihinin bir dönemiyle ilişkilidir. Sonu çoğunlukla Osmanlı ordusu lehine zaferlerle sonuçlanan savaşlarla fetih imparatorluğu oluşturan Osmanlı devletinin özellikle son iki yüzyıllık harpleri savunma savaşlarına dönüşmüştür[2].

[1]Vasfi Raşid Seviğ, *Askeri Adalet*, Birinci Kısım, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1955, s.5.
[2]Son dönem Osmanlı Savaşları ve Osmanlı ordusunun durumu için bkz.: Virginia H.Aksan, *Kuşatılmış Bir İmparatorluk-Osmanlı Harpleri, 1700-1870,* Çev: (Gül Çağalı Güven), İstanbul 2017; Mesut Uyar – Edward D.Erickson*, Osmanlı Askeri Tarihi,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Basım, İstanbul 2014.

Bu savunma savaşları arasında Osmanlı Devleti'nin katıldığı o güne kadar görülmüş en büyük savaş olan Birinci Dünya Savaşı'ndan anlatı olarak geriye kalan, bir savunma zaferi olan Çanakkale'dir. Çanakkale ruhuyla kavramsallaştırılan ve Osmanlı'dan Cumhuriyet'e tevarüs eden bu destansı savaşta Türk askerinin başarısı "inançlılık ve kararlılıkla" sembolleşmiştir. Komuta etme biçimi ise Mustafa Kemal Atatürk'ün *"Ben size ölmeyi emrediyorum!"* ifadesiyle anlamlandırılmaya çalışılır. Bu ifade, inançlılık referanslı bir itaate gönderme yapmaktadır. İtaat etme biçimi esasında disiplin göstergesidir. Bu sıkı disiplini, ordunun insan kaynaklarının dayandığı toplumsal değerler ve disiplinle ilgili hukuki düzenlemelerle açıklayabiliriz.

İnsan kaynağıyla ilgili analizler bizi nispeten öznel bir anlamlandırmaya ve oldukça karmaşık bir araştırma alanına götürecektir. Disiplini sağlayan unsurlardan biri olan hukuki düzenleme ise gözlemlenebilir askeri nizamın yanı sıra suç ve cezalara ilişkin somut örneklerle test edilebilir. Modernleşen ordu ve klasik ordu arasındaki yapısal dönüşüm, askeri ceza ve disiplin hukukunun oluşumunda ihtiyaçlara dönük işlevsel değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Yeniçeri disiplinindeki kaidelerin yeri her ne kadar yazılı metinlerdeki ayrıntılara dönüşse de bunların uygulamada dünden bugüne kadar ki görünümü nasıl olmuştur veya yeniçeri ordusundan modern orduya miras olarak kalan nedir? Bütün bunlar farklı araştırmaların konusudur[3].

Zaferler; genellikle zamanın şartlarıyla uyumlu, talimli, donanımlı, moral değerleri yüksek özelliklere sahip ordularla kazanılır. Bu özelliklerin birbiriyle koordineli bir şekilde kullanılabilmesinde disipline ihtiyaç duyulur. Disiplin kendisini askerlik olgusunun var olduğu her alanda nizam sağlayıcı ve yaptırımcı olarak gösterir. Orduyu zafere götüren ve düşmanı dahi hayretler içerisinde bırakan, disiplinin barışta ve en çok savaşta tezahürüdür. Hatta sivil alanda yapılan bir bayram gösterisi, geçit töreni dahi disipline olmuş ordunun ihtişamını, tarihi geçmişteki zaferlerle veya güncel savaşlarla veya düşmanlarla yaşanan krizler karşısında bir güç gösterisine

[3]Mecburi askerlik sisteminin ortaya çıkışı aynı zamanda modern ordunun kuruluşunu göstermektedir. Mecburi askerlik sistemi ve ordunun bu dönemdeki dönüşümü konusunda bkz.: Gültekin Yıldız, *Neferin Adı Yok - Zorunlu Askerliğe Geçiş Sürecinde Osmanlı Devleti'nde Siyaset, Ordu ve Toplum (1826-1839),* Kitabevi, İstanbul 2009.

dönüştürecek şekilde işlevseldir. *"Rahat!, Hazır ol! Uygun adım marş!* emir nidaları, askeri üniformanın devletin sembolleriyle bütünleşen görüntüsü dışında sivillerin aynı komutlarla hareketi sırasında da disipline olmuş kalabalıkların inanç, kararlılık ve nizamını gösterir. Törensel alanlardaki bütün muhayyel yürüyüşler, gösteri yürüyüşleri zafere dönüktür, gönderme ise milletin milli tarih içindeki yüce alanınadır.

Zaferlerin toplumsal değer kazanması, muhatap kitlesinin duygusal dünyasıyla örtüştüğü ölçüde artar. Burada devletin halkıyla kurduğu diyalog biçimi ve iletişim araçlarını kullanabilme kapasitesi öne çıkar. Zaferler, fetih düşüncesinin bir parçası olarak ulusal tarih anlatısının köşe taşlarını oluştururlar. Fetih, inanç referanslı ideolojik bir kavramsallaştırmadır. Nitekim, tarihsel zafer ve fetihlerin bugünkü kutlanma biçimi bir bakıma devrinin zafername ve fetihname tarzı eserlerin işlevine benzer. Savaş modern öncesi dönemde adeta bir diplomasi biçimi olarak karşımıza çıktığında, onu zaferle buluşturan savaşın organizasyonu ve yönetimidir. Zafer bu durumda diplomatik hegemonyanın güçlenmesini sağlar. Devlet, diplomasi, savaş, zafer, fetih gibi kavramlar bizi ordu kavram ve olgusu ile anlamlandırılabilir bir alana götürmektedir. Devlet özellikle tehdit algısına göre şekillendireceği savunma ve bir anlamda meydan okuma biçimini ordusunun varlığı üzerinden törensel gösterilerle dışa vurur. Devlet başkanları askeri törenlerle karşılanır, uğurlanır, sarayları askeri muhafızlar tarafından korunur, kraliyetlerde hanedan ailesinin erkek üyeleri törenlerde hanedanı askeri kıyafetlerle temsil ederler. Disiplin bütün bu gösterme biçimlerinde görünmeyen, fakat hissedilen bir yönetici gibidir.

Modern toplumda sivil-asker ilişkileri, kuramsal çerçeveye sığacak ayrılıkta bir niteliğe kavuşmuştur. Profesyonel subayın doğuşu ve mecburi askerlik, klasik orduların emir-komuta ve disiplin zihniyeti ve pratiklerini de değiştirmiştir. Disiplin kavramı bütün yönetim biçimleriyle doğrudan ilişkili olsa da ordu organizasyonu kendisinden beklenilenleri, disiplinin görünür pratikleri olmaksızın yerine getirmesi mümkün olmayan ve bu pratiklerin en katı şekliyle uygulandığı ve denetim mekanizmasına tabii olduğu bir kurumdur. Organizasyon başarısında insan unsurunun rolü tartışılmazdır fakat bu unsurun aksiyonu başarıya götürmesi onun

disipline olmuş varlığıyla doğrudan alakalıdır. Disiplin; emir, komuta, itaat gibi pratikleri bir takım ritüellerle başarılı hale getirir.

Üniforma ve teçhizat, disipline olmanın dış görünümüdür. Üniforma, kuralları baştan koyar. Asker-sivil ayrımının en görünür tarafı üniformadır. Üniforma içerisindeki insanın bütün davranış biçimleri ve yaşam alanları belirli kurallar çerçevesinde düzenlenmiştir. Emretme ve itaat kültürü, üniforma ve onun üzerinde anlam kazanan rütbelerle üretilir. Bütün bu üretimin yapıldığı alanlar, mensupları dışındakilerin gündelik hayatlarını yaşamasına imkân tanımaz. Bu mesleği icra edenlerin kendilerini ifade biçimleri, askerliğe başlamalarıyla birlikte sivillerden ayrılır. Ordu olgusunun doğduğu yer bu ayrımla başlar. Kurumsal değişikliklere rağmen geçmişte olduğu gibi günümüz ordularının da ordu olgusu çerçevesinde varlığını sürdürebilmesi, askeri yargıya ihtiyacı ve bu ihtiyaçta askeri yargının meşruiyetine referans olmaktadır.

Askeri yargının meşruiyeti veya kurumlarının sivil yargıdan bağımsızlığı konusunda, modern hukuki sistemde savunulabilir tarafları karşı görüşlere göre daha arka planda kalmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi dünyanın bütün ordularında askeri ceza ve disiplin hukukunu içeren, askeri yargıyla ilgili dönemin hukuk anlayışlarıyla paralel bir tarihsel süreç yaşanmıştır. Bu süreçte Türkiye, askeri yargı ve kurumları konusunda yakın zamana kadar dünyada istisnai bir yere sahipti. Mesela sivil yargının kurumlarına paralel askeri yüksek mahkemelerin dünyada başka bir örneği bulunmuyordu. Bu kurumlar yeni düzenlemeyle ortadan kaldırıldı. Askeri ceza ve disiplin hukuku, günümüzde mevcut kurumlar çerçevesinde icra alanı bulmaktadır.

Osmanlı klasik dönemi ordusunun ilk dikkat çeken unsuru Yeniçerilerdir. Kendilerine ait kanunnameler ve yazılı olmayan askerlik kültürü, modern orduların tesisiyle yerini Batı kaynaklı kanunlara bıraktığında Yeniçeri ordusu da ortadan kaldırılmıştı. Ordunun disiplin ve cezayı içeren hukuki sistemi de doğal olarak değiştirilmiştir. Hukuki düzenlemelerin hukuk tarihi ve sivil hukuk anlayışı çerçevesinde ele alınması daha doğrudur. Tanzimat ile birlikte gelen hukuki düzenlemeler, Batılılaşmanın şartı olarak görülüyordu. Hukuk alanında görülen

düzenlemeler, reformların büyük çoğunluğunda olduğu gibi ilk uygulama alanı olarak orduda yapıldı. Nizam-ı Cedid, Asakir-i Mansure-i Muhammediye kanunları bunun örnekleridir[4]. Tanzimat-ı Hayriye ve Tanzimat'ın ilanı sonrasındaki gelişmeler hukuki sistemin dönüşümüyle beraber bu duruma uygun kurumsallaşma başlatmıştır. Her ne kadar uzun zaman sivil yargıdan bağımsız bir askeri yargının varlığından bahsedilmiş olsa bile hukuki gelişmeler özellikle cezai yaptırımlarının birbirinden bağımsız anlaşılması mümkün değildir.

"Herhangi bir toplumda sivil-asker ilişkileri, birbiriyle bağımlı unsurlardan oluşan bir sistem olarak incelenebilir. Böylesi bir sistemin bileşiminde bulunan ana parçalar; askeri kurumların, yönetimdeki resmi ve yapısal konumları, askeri grupların siyasette ve toplumdaki genel rol ve etkileri, askeri ve askeri olmayan grupların ideolojilerinin tabiatıdır. Herhangi bir sivil-asker ilişkiler sistemi, bir tarafta silahlı kuvvetlerin yetki, etki ve ideolojisi ile öteki tarafta silahlı kuvvetler dışındaki grupların yetki, etki ve ideolojileri arasında karmaşık bir duyguyu gerektirir[5]". Bu ifadeler, Samuel P.Hungtinton'un teorik yaklaşımından alınmadır. Sivil-asker ilişkilerinde gerçekte böyle bir denge var mıdır? Bu sorunun cevabı ancak tarihsel süreç içerisinde verilebilir. Bu denge herşeyden önce, anayasal veya kanuni düzen içerisindeki rollerin belirlenmesi ve rollerin olağandışılığa dönüşmesini gerektirmeyen bir süreçle sağlanabilir. Acaba askeri yargı bu dengenin bir unsuru mudur? Kanun veya nizamname maddeleri hukuk tarihindeki gelişmelerle paralellik arz ederken, kurumsallık anlamında Türkiye'nin neredeyse dünyadaki tek örnek durumunda kalmasının referansları ve meşruiyet alanı ne idi? Sorulabilecek soruların çokluğu, bu konudaki tarihsel çalışmaların azlığıyla doğru orantılıdır. O halde burada geçmişteki döneme dair yapılacak bir incelemenin, yakın zamandaki kanaat ve süreçlerin anlaşılması bakımından büyük faydası olacaktır. Kurumsal değişimi taklit üzerine kurduğunuzda, kurumun referansları da taklit edilen yerin referanslarıyla aynı olacaktır. Modern teçhizat ve paradigmanın, yerel kültür uygulamalarını anında ortadan kaldıramayacağı aşikârdır zira bu pratikler zaten ordunun içinde dahi olsa

[4]Kanunlar konusunda bkz.: Yunus Koç, Fatih Yeşil, *Nizam-ı Cedit Kanunları (1791-1800),* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2012; Ahmet Yaramış, Mehmet Güneş, *Askeri Kanunnameler (1826-1827),* Asil Yayıncılık, Ankara 2007.

[5]Samuel P.Hungtinton, *Asker ve Devlet-Sivil Asker İlişkilerinin Kuram ve Siyasası,* (Çev: Kazım Uğur Kızılaslan), Salyangoz Yayınları, İstanbul 2004, s.14.

gündelik hayatın sivillikle buluşan noktalarında ortaya çıkacaktır. Olguların ortaya çıkması ve probleme veya başarıya dönüşümünün arka planında tarih yatmaktadır. Problemi ve başarıyı güncel bir karşılaşma ve kriminal nitelikle buluşturma çabası, tarihsel süreci ve ele alınan kurumla ilgili söylemi, tahkiye ve taklidin ötesinde ifade etme biçimlerini sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla askeri yargı kavramının içeriğini dolduran kurumlar ve pratiklerin tarihsel süreçteki yeri bugünle buluşturulmalıdır.

Askeri ceza, disiplin ve bunlarla ilişkili kurumlar askeri yargının bütününü oluşturmaktadır. Bu bütünün içerisinde yeniçeri ocağının kaldırılmasıyla ortaya çıkan kurumsal ve zihinsel değişim, sivil alandaki yeniliklerle paralel bir sürecin parçası olarak ele alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, yakınçağ Osmanlı tarihi çalışmalarında "Tanzimat Fermanı" ve "Islahat Fermanı" ana başlığı altında çizilen çerçeveler büyük bir etki alanına işaret eder.

Askeri yargının hukuk tarihi içindeki yeri, daha çok kanun değişiklikleri üzerinden kendini göstermiştir fakat kanunnameden kanuna geçiş, aynı zamanda siyasal ve toplumsal alanla ilişkili bir sürece işaret eder. Bu süreçte disiplin ve cezalandırma pratikleri, zamanın ruhuna göre yeniden şekillenmiştir. Şekillenme kurumsal dönüşümle bağlantılı olmuştur. Dönüşen kurumlar beraberinde o kurumun varlığını devam ettirmesini sağlayan hukuki düzenlemelere ihtiyaç duymuştur. Değişen kurumlara rağmen değişmeyen, disiplin ve zamanın diliyle inzibatın sağlanmasıdır. Sözlü talimden yazılı talimnamelere, nizamnamelere ve kanunnamelerden kanunlara geçişte esasında değişen nedir, nasıl olmuştur? Bu soruların cevaplandırılması gerekmektedir.

Yakın zamana kadar yürürlükte kalmış, bugün de bazı maddeleri yürürlükte olan askeri ceza ve disiplin hukukunun temelleri iki askeri ceza kanunnamesi ile atılmıştır. Günümüz ordusunun temellerinin, kurumsal anlamda modern orduya geçişle oluşmasına paralel bir hukuki süreç gelişmiştir. Söz konusu askeri ceza kanunnamelerinin yürürlüğe girmesi, sivil ve askeri modernleşme, modern sivil ve askeri hukuki gelişmelerle bağdaşır niteliktedir. Dolayısyla askeri hukuk alanındaki

gelişme ve kurumlar, dünya orduları ve bunların günümüzdeki mevcut görüntüleriyle mukayeseli olarak ele alınmalıdır.

Bu çalışmada yukarıda sorduğumuz bütün soruları açıklama çabasına girilmeyecektir. Sadece modern kavram ve uygulamaların da dikkate alındığı askeri yargı bağlamında tarihsel bir dönüşüme dikkat çekilecektir. Sorularımızın cevapları, farklı disiplinlerin buluşmasıyla bulunabilir niteliktedir. Aşağıda çalışmanın önemi, amacı, sınırları ve kaynakları açıklanmıştır.

ÇALIŞMANIN ÖNEMİ, AMACI VE SINIRLARI

Çalışmanın önemi, yukarıda verilen bilgilerden anlaşılacağı üzere hukuk tarihinin bir bakıma ıskaladığı bir konu olan modern askeri yargıyı, tarihsel süreç içerisinde değerlendirmesi bakımından öne çıkmaktadır. Ordu olgusu genellikle eylemleri üzerinden, daha çok cephe ve savaşlar üzerinden değerlendirilmiştir. Ordu organizasyonunun bir güce dönüşebilmesi ve düzenli bir halde kalabilmesinin birinci dereceden şartı olan disiplinin ve disiplini sağlayan kültürel alt yapı ve hukuki düzenlemelerin tarihsel temellerinin ortaya konulması, modern askeri tarih ve hukuk tarihi çalışmalarına katkıda bulunacaktır. Son iki yüzyılında askeri müdahalelerle sivil iktidar alanında aktör haline gelen bir ordunun, eylemlerinde aradığı meşruiyetin ne derece onun organize bir güç halinde var olmasını sağlayan kurallar manzumesiyle ilişkisi olduğu, ayrı bir düşünme faaliyeti ve araştırma konusudur. Şüphesiz burada sınırları belirli olan bir çalışma söz konusudur. Bundan dolayı sorabileceğimiz soruların birçoğu bu çalışmanın kapsamı dışında kalacaktır fakat en azından bu soruların cevaplanmasına hazırlık yönünde bir katkı sağlayacaktır. Daha önce belirtildiği gibi tezimizin esas ilgisi, “1837 ve 1869” askeri ceza kanunu düzenlemeleri çerçevesindedir. Bu kanunda belirtilen disiplin hukuku sınırlarında bulunan suçlar, cezalar ele alınacaktır. Ayrıca bu dönemde çıkarılan kanun ve nizamnamelerde tezimizle ilgili maddelerinin transkripsiyonu da verilecektir. Kanaatimizce Osmanlı metinlerinin transkripsiyonu, birçok akademik çevrede hafife alındığından daha fazla zorluk içermektedir. Tarihi hukuki metinler üzerinden okumalar yapacak tarih disiplini dışından gelen araştırmacılar, bu metinlere dolaylı

anlatılarla ulaşabilmektedir. İlgili kanunların Latin harflerine transkripsiyonu halinde araştırma nesnemiz olan kanun metinleri, farklı disiplinlerden gelen araştırmacılar için kolaylık sağlayacaktır.

Askeri hukuk alanındaki değişimler, Osmanlı bürokratik reformları ve hukuk anlayışının bir parçası olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla Tanzimat dönemiyle bütünleşen bir yapıya sahiptir ve bu çerçevede değerlendirilmektedir. Bu konuda çalışmaların azlığı ve genellikle kurumların kronolojik yürüyüşü şeklinde ele alınışı arka planında yer alan hukuk anlayışlarını, ordudaki modernizasyondan kaynaklı ihtiyacı ve bütün bunların Tanzimat dönemi reformlarının diğer kurumlarda da farklı bir şekilde var olduğunu gösterir. Yakın zamana kadar gelen ve gittikçe belirgin şekilde sivillerden ayrılan askeri yargının kurumları ve uygulamaları, askeri vesayet yüzünden esas hukuk alanı haline gelmiştir. Amacımız, günümüze yansıyan kurumsal ve zihinsel yapının esas karakteristik özelliklerini temellerinin atıldığı zamanda ele almak ve daha sonraki çalışmalara öncülük etmektir. Aşağıda çağdaş araştırmalar ve tarihi kaynaklar hakkında vereceğimiz bilgi, yapılacak bir tez çalışmasının hangi boşluğu dolduracağı ve önemi konusunda ayrıca bir kanaat oluşturacaktır.

Esas olarak iki kanun metni çerçevesinde ele aldığımız tezimizde, Osmanlı reform hareketlerinin ordu odaklı olmasına benzer şekilde modern hukuki düzenlemelerin de sivil alandan önce askeri alanda ortaya çıktığı görülecektir. Dolayısıyla asker ve sivil yargı arasında Türkiye'deki gibi nadir görülen bir askeri yargı organizasyon ve anlayışının tarihsel kaynaklarının, ıslahat arayışlarındaki ana fikir ve modernleşmenin Türkiye'ye özgü halleriyle açıklanması gerekmektedir. Askeri yargı 15 Temmuz darbe girişiminden sonra KHK ile yeniden düzenlenmiş, eleştirilen ve benzersiz olan kurumsallaşmada yapılanmaya gidilmiştir. Şu anda bir geçiş süreci bulunmaktadır. Askeri hâkim statüsü ve üst mahkemeler kaldırılmıştır. Kurumsallaşma ve kurumların kaldırılmasında radikal yöntemler, Türk askeri tarihi içerisinde sıkça gözlemlenmektedir. Asker-sivil arasında var olan yargı ayrılığındaki askeri alanlar, askeri suçlar ve asker kişiler kavramları varlığını sürdürecek, ona göre disiplin ve cezayı gerektiren bir yargı olgusu kaçınılmaz olarak var olacaktır. Asker-

sivil ayrımının bugünkü anlamıyla başladığı modernleşme sürecinde, askerlerin özellikle iç güvenlikte sürekli bir ihtiyaca dönüşen sivil alanlardaki olağanüstü rolü yadsınamaz bir gerçektir. Modern devlet yönetiminde siviller lehine gelişen bürokrat ve siyaset yönetimi, Türkiye örneğinde askerle sivilleri tıpkı üniformayla ayrılan keskinlik gibi ayırmış ve askerler lehinde bir pozisyon doğurmuştur. Askeri darbe, muhtıra ve darbe girişimlerinde bu tarihsel temellerin etkisi olmuştur.

Hukuk insanlar arasındaki eşitlik alanlarını ve birlikteliği güvence altına alırken, ayrı ve imtiyazlı alanların mekânsal ayrımlar dışında hukuki alanlarda da yaratılmış olması, dışarıdan sızma ve içeriden hücre biçiminde örgütlenmeyi kolaylaştırmıştır. Askeri ceza ve disiplin hukuku kaçınılmazdır, asker-sivil arasındaki bazı ayrılıkların var olması her şeyden önce gündelik hayatın belirlediği yaşama pratikleridir. Sorun askeri yargının varlığından ziyade, askeri yargının sivil yargıya paralel kurumlarının sorgulanmadan mutlak yapılara dönüşmesiyle alakalıdır. Dolayısıyla ileride bahsi geçecek olan yapılar, zamanın şartlarında doğmuş ama zamanın şartlarıyla uyumlu gelişme gösterememişlerdir.

KAYNAKLAR VE YÖNTEM

Ordunun genel hukuk sistemi içerisinde kurumsal ve pratik ayrılığı, onları hukuk tarihi çalışmalarında olduğu kadar askeri yargı üzerindeki çalışmalar konusunda da oldukça zayıf bırakmıştır. Askeri yargı üzerine düşünsel bir birikimin olmadığı gözlenen çalışmaların birçoğu, mesleki ihtiyaçlara istinaden hazırlanmıştır. Doğrudan doğruya kanun kitapları dışında askeri yargının hukuki metinler, gerekçe ve yorumlarla birlikte alındığı ilk Türkçe eserin Ordinaryüs Profesör Vasfi Raşit Seviğ tarafından hazırlanan "*Askeri Adalet*[6]*"* adlı eser olduğu söylenebilir. Kanun metinlerinin de yer aldığı bu kitapta yazar, askeri hukuk düzenlemelerini ordu olgusu etrafında değerlendiren ve konu üzerine düşünsel birikimini gösteren bir metin inşa etmiştir. Ahmet Mumcu'nun hukuk tarihi çerçevesinde; *"Osmanlı Devleti'nde Rüşvet*[7]*", "Osmanlı Hukukunda Zulüm Kavramı*[8]*", "Osmanlı Devleti'nde Siyaseten*

[6]Seviğ, a.g.e.
[7]Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Rüşvet,* Başnur Matbaası, Ankara 1969.
[8]Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devleti'nde Zulüm Kavramı,* Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

Katl[9]*"* gibi konuları ele aldığı eserleri, özellikle uygulamadaki örnekleri göstermesi bakımından önemlidir. Daha öncede belirtildiği gibi hukuk tarihi kitaplarının askeri yargı konusundaki zafiyeti, meslek mensuplarının hukuk sınıfıyla ilgili olanları tarafından yazılmış eserlerle bir parça giderilmiştir. Bunlar genellikle tarihsel nitelikte olmayıp, pratikte fayda sağlayacak eserlerdir. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın *"Osmanlı devleti teşkilâtından: Kapukulu Ocakları*[10]*"* adlı eseri, klasik dönem ordusunu özellikle yeniçeri ordusundaki disiplin ve ceza uygulamalarını da içeren temel kitap niteliğindedir. Orduların varoluşunun en önemli dayanaklarından olan disiplin olgusunun ayrı bir konu olarak ele alınmamış olması işin hukukla ilgili kısmının takibini de zorlaştırmaktadır. Ulrich Bröckling'in *"Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi*[11]*"* adlı eserinde ele aldığı disiplin olgusu, özellikle sosyolojik boyutun anlaşılması açısından ufuk açıcı niteliktedir.

Yöntem olarak tarihsel yöntem kullanılsa da askeri yargı olgusunun zamanımızdaki görünümleri de ele alınmıştır. Ayrıca bu olgu, kadim devirlerdeki örnekleriyle de tarihsel süreçte gösterilmiştir. Türk hukuk tarihi çalışmalarındaki kurumsal ve kanuni düzenlemelerin olgu temelli yaklaşımıyla birlikte analitik bakış, tezimizin genel yöntemini belirlemiştir. Ele alınan konu itibarıyla interdisipliner olunmuştur. Dünden bugüne varlığını sürdüren olguların, uzun süreçler içerisinde değerlendirilmesi makro bakış ve analizlere imkân sunacaktır. Yaklaşımımız olay odaklı değil, tarihsel süreçte olgunun tezahür biçimleri üzerindendir.

Tezimizin birinci bölümü Askeri Ceza ve Disiplin hukuku genel başlığı altında ele alınmış; bu tür bir hukukun gerekliliği, tarihsel arka planı, kavramlar, diğer ülkelerdeki durum mukayeseli olarak gösterilmiştir. İkinci bölümde Osmanlı ordusunun yapısı, kökleri, yeniçeriler, askeri disiplin ve cezanın yeniçerilerdeki uygulanışı konuları işlenmiştir. Üçüncü bölümde modern ceza kanunlarıyla ortaya

[9]Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl,* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Doktora Tezi, Ankara 1963.
[10]İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *"Osmanlı devleti teşkilâtından: Kapukulu Ocakları"*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1943.
[11]Ulrich Bröckling, *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi,* (Çev: Veysel Atayman), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.

çıkan kurumsallaşma ve hukuki düzenlemeler, örneklerle gösterilmeye çalışılmıştır. Dördüncü bölüm ise ilgili metinlerin transkripsiyonundan oluşmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU

I. ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKU

1.1. Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun Gerekliliği

Ordu olgusundan ayrı düşünülemeyecek disiplin ve bunun sağlanması için gerekli düzenlemelerin tarihsel temelleri, kadim devirlere kadar uzanmaktadır. Ordu aynı zamanda devlet organizasyonunun kendini dışa vurma biçimlerinden biridir. Bu bağlamda ordu, hem meşruiyet kazandığı halka hem de o halkın devlet sisteminin belirli kurallar manzumesi içerisinde güvenli yaşaması için dışarıya karşı savunma sistemi üzerinden kendisini gösterir. Halk ile kurulan bağlantı zaman içinde farklı referanslar üzerinden sağlanmıştır. Özellikle modern veya çalışmamız itibarıyla modernleşme yolundaki devletin varlık nedenleri arasında ülkesindeki bireylerin can güvenliği, mutluluğu, huzuru anlam kazanmıştır[12].

Modern devlet ile daimi ordu, birbirini tamamlayan bir bütünü oluştururlar. Artık kişilerin kişilerle savaşı, feodal beylerin diğer feodal beylerle savaşı modern devletle ortadan kalkacaktır. Tek bir komuta altında şiddet, devletin kontrolünde olacaktır. Şiddete başvurma tekeli, şiddet araçlarına sahip olmak ve bunları devlet adına kullananları denetlemek anlamına gelmektedir. Devletler halkları için ideal olana ulaşma söylemini kullanırlar. Osmanlı Adalet dairesi anlayışı bunun bir örneğidir. Hukuk bu ideale ulaşma yollarını güvenli kılar. Nizam kavramı Osmanlı siyaset düşüncesinde önemli yer tutar. Devlet idaresinde nizamın sürekliliği önemlidir. Referansını İslami ve örfî kaynaklardan alan kurallar manzumesi, nizamı tesis etmek ve adaleti tevzi etmek idealindedir. Bu amaca da ancak kuralların bir hukuki yapı

[12]Olgun Değirmenci, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, 3.Baskı, Ankara 2015,s.29; Sahir Erman, *Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul,* Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7.Bası, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983, s.1; Metin Ulukanlıgil, *Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, s.5.

içerisinde sistemleşmesiyle ulaşılabilir. Devlet, nizamını sürdürebilmesi için savunma sistemine ihtiyaç duyar. Ordular bu savunma sistemini oluşturur. Bu sistemin istenildiği şekilde yürümesi ve organizasyon kabiliyeti, disiplinle örtüşen niteliktedir. Disiplinin sağlanması talim, terbiyeyle ilgili olduğu kadar hukuki yaptırımlarla da ilgilidir. Disiplin ve cezayı buluşturan askeri yargı, devletin hukuk sisteminin bir parçası olarak anayasal sistemlerde de varlığını sürdürmüştür. Modern devlet; var oluşunu muhafaza etmek, dış güvenliğini sağlayabilmek amacıyla ordu ve milli savunma ihtiyacını hukuki düzenlemelerle anayasal sistemle bağdaştırır. Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku da, bu sistemin istenildiği gibi yürümesini sağlayan unsurların başında gelir[13]. Ordusu bulunan her devlette, sivil hukuki sisteminden ayrı bir askeri ceza hukukunun olduğunu söylemek mümkündür[14]. Askeri Ceza Hukuku, özel niteliği itibariyle genel ceza hukukunun bir dalıdır ve kapsam olarak askeri suçlar ve bu suçlara uygulanacak yaptırımlar ile ilgilenir[15]. Ordu mensuplarını ilgilendiren ayrı bir ceza ve disiplin mevzuatının düzenlenmesi uygulamadan kaynaklanan bir ihtiyaçtır ve çok köklü bir geçmişe sahiptir[16]. Bu düzenleme; ordunun yetiştirilmesinde, savaşa hazırlanmasında, savaş araç-gereçlerinin kullanılması ve korunması için gerekli sağlam bir disiplin yapısı oluşturmak için düzenlenmiştir[17]. Askeri ceza hukukunun korumak istediği ana unsur; askeri disiplindir. Zira askeri disiplin, askerliğin gereklerini ihlâl eden bütün askeri suçların konusunu da oluşturur[18]. Bu durum, Fransız Askeri Ceza Kanununu oluşturmak için kurulan komisyon raporunda[19] şu şekilde açıklanmıştır: *"Bulunmadığı takdirde ordunun yok olmasını sağlayacak disiplin mülahazaları ile bulunmadığı takdirde*

[13]Değirmenci, a.g.e., s.29; Halit Yılmaz, "Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:54, Sayı:4, 2005, s.375; Erman, a.g.e., s.1; Rifat Taşkın, *Askeri Ceza Kanunu Şerhi,* Harp Okulu Basımevi, Ankara 1943, s.4-5; Gökhan Yaşar Duran, *Askeri Disiplin Hukuku,* On İki Levha Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul 2012, s.7; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.5; Mustafa Şimşek, *Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler,* Hv.Tek.Ok.K.lığı Basımevi, İzmir 2010, s.3; İhsan Işık, "Karşılaştırmalı Askeri Yargı Sistemleri", *Askeri Adalet Dergisi,* Yıl:32, Sayı:119, Ocak 2004, s.99.

[14]Işık, a.g.m., s.97; Sahir Erman, *Askeri Yargıtay'ın 80'inci Kuruluş Yılı Sempozyumu,* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994, s.45.

[15]Fahrettin Demirağ, *Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu,* Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara 2016, s.52.

[16]Erman, a.g.e.,s.2.

[17]Taşkın, a.g.e., s.4-5.

[18]Taşkın, a.g.e., s.4; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.5; Zihni Sakaryalı, *Askeri Ceza Hukuku Notları,* 4.Basım, İstanbul 1944, s.19; Vasfi Raşit Seviğ, "Askeri Adalet", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:9, Sayı:1-2, 1952, s.254.

[19]Erman, a.g.e., s.2; Değirmenci,a.g.e.,s.31.

hukukun da yok olmasını gerektiren adalet mülahazalarını bağdaştırmak[20]". Böyle bir bağdaştırma zorunluluğu, hayatın diğer alanlarında düşünülemeyeceği için ayrı bir ceza kanununa olan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır[21].

Dış güvenliği sağlayacak güçlü ordular için askeri disiplin en başta gelen unsurdur. Askeri disiplini sağlama zorunluluğu; herkesi ilgilendiren ceza kanunları dışında sadece orduların iç işleyişini düzenleyen, sivilden bağımsız bir hukuk dalının uygulanmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda askeri disiplin, ordu mensubu bireyler için genel ceza kanunlarında düzenlenmeyen disiplin suçları ve cezalarının ayrı bir mevzuatta düzenlenmesini gerekli kılmaktadır[22]. Ordu disiplininin sağlanması zorunluluğu, genel ceza kanunlarından bağımsız olarak, farklı yaptırımların düzenlenmesini gerekli kılmaktadır. Askeri mahiyeti olan suçların dolayısıyla ordu mensuplarını ilgilendiren ceza hükümlerinin, genel ceza kanunlarının içinde yer alması anlamlı olmayacaktır. Mesleki ayrımların yanı sıra mekânsal ayrımlar bu suçlara dair uygulamalarda sıkıntı doğuracaktır. Bundan dolayı sadece askerleri ilgilendiren farklı bir ceza kanunu ile ordu mensuplarını ilgilendiren ceza hükümlerinin bir çatı altında toplanması sağlanacaktır. Savaş hâllerinde, askerleri yargılayacak mahkemelerin bu kanun ile hareket etmesi beklenecektir[23].

1.2. Askeri Yargı Düşüncesi

Askeri hiyerarşi yapılanmasının korunması kapsamında, emir komuta zincirine uyulmasını sağlayan yargı türüne askeri yargı adı verilmektedir[24]. Bir başka tanıma göre askeri yargı, orduya mensup olanlara veyahut onun maiyetinde bulunanlara ceza verme yetkisini haiz olan yargı koludur[25]. Türk askeri yargısı, tarihin derinliklerinden beslenmek suretiyle Türk ordusu ile birlikte yaşıt bir müessese olarak günümüze

[20]Erman, a.g.e., s.2; Değirmenci,a.g.e.,s.31.
[21]Işık, a.g.m., s.97.
[22]Değirmenci, a.g.e., s.29; Zeynel Kangal, *Askeri Ceza Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara 2012, s.30.
[23]Değirmenci, a.g.e., s.31; Duran, a.g.e.,s.119; Sakaryalı, a.g.e., s.22-24.
[24]Ali Koçyiğit, *Disiplin Mahkemeleri Kanununa Göre Askeri Disiplin Suçları ve Cezaları,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2007, s.12 .
[25]İbrahim Fevzi Akmaner, "Türkiye'de Askeri Kazanın Tarihçesi ve Tekamülü", *Askeri Adalet Mecmuası,* Yıl:3, Sayı:9, Ankara 1957, s.541.

gelmiş, köklü bir yapıya sahiptir[26]. Askeri yargının gerekliliği; bütün devletlerin ordusunun bulunduğu, bu orduların da sadece kendilerine ait bir hukuka ihtiyaç duyduğu görüşü ile savunulmaktadır[27]. Zira askerliğin özel konumu nedeniyle, askeri birliklerde suç teşkil eden fiilleri cezalandıracak ayrı bir askeri mahkemenin bulunması gerekliliği, askeri kaidelerin ancak asker kişiler tarafından özümsenip yorumlanabileceği ve savaş halinde adliye mahkemelerinin işlevsiz hale gelebilme ihtimali de askeri yargının varlık nedenlerini oluşturmaktadır[28]. Karşılaştırmalı hukukta müşterek bir özellik olarak; gerek genel yargı içerisinde olsun gerekse askeri yargı olarak ayrı bir yargı kolu halinde olsun iki şekilde de ülkelerin askeri hukuk kaidelerine sahip olması gerektiği açıktır[29].

Orduların ülke içerisinde barış ve huzurun devamını sağlama, ülke dışında ise bağımsızlığın teminatı olma gibi görevlerinin olduğu kabul edilmektedir. Bu görevlerini yürütürken, özel kanunlara tabi olmasının yanında ayrı bir yargı sistemine de sahip olması gerekliliği fikri ülkelerce değişkenlik göstermekte ve bu eksendeki tartışmalar güncelliğini korumaktadır[30].

Ayrı bir askeri ceza yargısı olmayan ülkelerin, ülke içerisinde barış ve huzurun devamını sağlamak dışında esasen askeri bir gücünün olmadığı görülmektedir[31]. Bu duruma örnek olarak Avusturya gösterilebilecektir. Zira, Birinci Dünya Savaşından sonra Avusturya'da askeri kuvvet bulundurmak yasaklanmış ve böylece Askeri Ceza Kanununda yer alan hükümlerdeki bağımsız özelliği son bulmuştur[32]. Bu konuyla

[26]Akmaner, a.g.m., s.541.
[27]"Her ordunun hukuku vardır." kuralına itiraz, 1950 yılından bu yana büyük orduları olan devletlerden gelmektedir. Federal Almanya (500.000'den çok askerli) 1949 Anayasası ile barış zamanında askeri yargılamayı kaldırmıştır. Avusturya (37.000 askerli), Japonya (240.000 askerli), İsveç (65.000 askerli), Norveç (19.900 askerli), Danimarka (34.000 askerli) ve Gine (8850 askerli)'de askeri yargılama düzeni bulunmamaktadır. (Ümit Kardaş, *Hakim Bağımsızlığı Açısından Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yetkileri,* Kazancı Yayınları, İstanbul 1992, s.10).
[28]Kardaş, a.g.e.,s.10; Erman, a.g.e., s.306.
[29]Mustafa Şimşek, *Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı,* Kazancı Kitabevi, İzmir 2011, s.98.
[30]Orhan Köprü, "Türkiye'de Askeri Yargının Doğuşu ve Gelişimi", *Askeri Adalet Dergisi,* Yıl:22, Sayı:89, 1994, s.1.
[31]Işık, a.g.m., s.97; Erman, Askeri Yargıtay'ın 80'inci Kuruluş Yılı Sempozyumu, s.45.
[32]Erman, a.g.e., s.3.

ilgili bir kanaate varmadan önce, ihtiyaca hâsıl olan sebeplerin tespit edilmesi ve tarihi gelişiminin incelenmesi önem arz etmektedir[33].

Yukarıda verilen bilgiler sivil yargıdan bağımsız bir askeri yargının varlığına meşruiyet arayan argümanları desteklemek için kullanılmıştır. Bu durumda askeri yargı karşımıza bir gereklilik olarak çıkmaktadır. Orduların ülke içerisinde barış ve huzurun devamını sağlama, ülke dışında ise bağımsızlığın teminatı olma gibi üstlenmiş olduğu görevlerinin özel kanunlarıyla ifası gerekmektedir. Bu bağlamda; herkese uygulanan sivil yargı yerine, özel, çok sert yaptırımları olan ve bu yaptırımların yine özel usullerle tatbikini sağlayan, ordunun yapısını iyi bilen askeri hâkimlerin görev aldığı özel bir yargı sistemine ihtiyaç vardır. Ordu disiplininin bozulması durumunda, bozulan disiplini yeniden tesis etmek için hızlı hareket etmek gerekir. İşte bu disiplinin tesisini süratle ve hakkaniyete uygun bir şekilde sağlayacak özel bir yargı sistemine duyulan ihtiyaç askeri yargıyı oluşturmaktadır. Bu bağlamda askeri yargının varlık sebebini, ordunun varlık sebebi ile bağdaştırmak mümkündür. Askeri yargı, özellikle düzenli orduların kurulması ile birlikte ortaya çıkmış olup, bu bağlılık nedeniyle yakın zamana kadar da ayrı bir yargı olarak varlığını sürdürmüştür[34].

1.3. Disiplin

Latince "Disciple" kökünden gelen disiplin; "*eğitme, öğretme, terbiye etme, yola getirme*" anlamlarında kullanıldığı gibi "*bireylerin, bağlı oldukları topluluğun yapısına ve fikri oluşumuna uyum sağlaması amacıyla uygulanan tedbirler*", bir sistemin düzgün ve yararlı bir şekilde işleyebilmesi için konulmuş kuralları benimsemek, içinde bulunulan topluluğu yöneten hukuk kurallarının bütününe itaat etmek şeklinde de tanımlanabilir. Hukuki bir kavram olarak disiplin, hukuken gerçekleşmesi arzu edilmeyen bir fiil sonucunda uygulanan yaptırımlar şeklinde de ifade edilebilir. Bu bağlamda disiplin, ileride aynı tür davranışların ortaya çıkmasını

[33]Akmaner, a.g.m., s.544.
[34]Sahir Erman, "Askeri Yargı", *Askeri Adalet Dergisi,* Yıl:22, Sayı:90, 1994, s.7-8; Metin Ulukanlıgil, *Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Tarihsel Gelişimi,* Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2003, s.1-2.

önlemek amacıyla hatalı davranışların cezalandırılmasıdır[35]. Ülkemizde uzun müddet "disiplin" kavramı yerine disiplinin Arapçadaki karşılığı olan "inzibat" kavramı tercih edilmiştir[36].

Hiyerarşik bir yapının olduğu yerde disiplin sisteminin varlığı kaçınılmazdır. Disiplin sisteminin olmadığı bir yerde ancak "yığın"ın varlığından bahsedilebilir. Disiplin hukuku hiyerarşik yapının vazgeçilmez unsurudur. Ortak bir ülküye hizmet etmek amacıyla bir düzen içerisinde hareket eden kişiler için disiplin hukukunun varlığı şarttır. Asker-sivil ayrımı yapılmaksızın bütün kurumlarda, hiyerarşik olarak amirlik makamını işgal edenlere tevdi edilmiş bir disiplin kudreti bulunmaktadır[37]. Hiyerarşi, kamu idaresinde çalışan personelin icra ettiği hizmetin önemi itibariyle

[35]Değirmenci, a.g.e., s.494; Oğuz Sancakdar – İlker Tepe, "Alman Federal Disiplin Kanunu ve İdari Disiplin Soruşturmalarının Temel Esasları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* Cilt:69, Sayı:1-2, s.251; Nuri Tortop, "Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları", *Amme İdaresi Dergisi,* 16(3): 89-100, 1983, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.todaie.edu.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=917&dergi=1; Kangal, a.g.e., s.459; Koçyiğit, a.g.e., s.4; Cahit Tutum, *Personel Yönetimi,* TODAİE Yayınları, No:179, Doğan Basımevi, Ankara1979, s.188-189; Ömer Asım Livanelioğlu, *Türkiye'de Memur Disiplin Hukuku,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996, s.7; R.Orhan İzgü, "Orduda Disiplin", *Askeri Adalet Dergisi,* Sayı:57, 1971, s.20; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.21; Mustafa Şimşek, *Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994, s.112; Benzer bir tanım için bkz.: Süleyman Doğruer, *Askerler İçin Hukuk Rehberi,* Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara 1999, s.28; Levent Tiftik, *Türk Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Suçları,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2004, s.30; Nuri Tortop, *Personel Yönetimi,* Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1992, s.217; Ahmet Taşkın, *Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku,* Seçkin Yayınevi, Ankara 2006, s.121,125; Musa Sönmez, *Disiplin ve Ceza,* Emel Matbaacılık, Ankara 1974, s.3; Taner Gelegel, "Kamu Yönetiminde Disiplin ve Disiplin Cezaları", *Danıştay Dergisi,* 50.Yılı Özel Sayısı, 1973, s.221,225; Muammer Kutlu, "Disiplin Suç ve Cezaları ve Danıştay'ın Tutumu", *Türk İdare Dergisi,* Yıl:61, Sayı:385, 1989, s.64; Mehmet Nadir Arıca, *Memur Suçları ve Soruşturma,* İlksan Matbaası, Ankara 2000, s.99; Turan Genç, *Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında Ceza ve Disiplin Soruşturmaları,* Yayl.y., Ankara 1999, s.233-234; Hüsamettin Kırmızıgül, *Uygulamada ve Teoride Disiplin Suç ve Cezaları ve Denetim Yolları,* Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1998, s.2-3; Adil Bucaktepe, "Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:19, Sayı:2, 2015, s.200; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.125; Musa Sönmez, *Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Uygulamaları,* Emel Matbaacılık, Ankara 1989, s.8; İdris Ergutekin, *Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Halleri,* Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara 2016, s.39-40; Olgun Değirmenci - Battalgazi Tanrıverdi, *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.63; Mehmet Alkan, "6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun Esasları", *TBB Dergisi,* Sayı:117, 2015, s.168; Begüm İsbir, "TBMM İçtüzüğü'ne Göre Milletvekillerine Uygulanan Disiplin Cezaları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:12, Yıl:2008, Sayı:1-2, s.825.

[36]Tevfik Çetinkaya, İkram Bilgin, "657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Disiplin Hükümleri ve Uygulaması", *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı,* s.10, 2011, Erişim tarihi 28 Şubat 2014, http://www.ogm.gov.tr/birimler/merkez/tevtiş/Dokumanlar/2011-657.pdf; Ergutekin, a.g.e., s.39.

[37]Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.122.

aşağıdan yukarıya birbirine bağlanarak, derecelenmesidir[38]. Hiyerarşi kelimesinin eski kullanım terimi "silsile-i meratip" (mertebeler silsilesi) idi[39]. Hiyerarşinin temel özelliği, amirlerin astlarına hizmete müteallik emir verebilmesi, astların da bu emri icra ile yükümlü olmasıdır[40]. Bu bağlamda amirler astlarına karşı hiyerarşik üstünlüğe sahiptir[41]. Bu üstünlüğe hiyerarşik güç, bu güç vesilesiyle kullanılan yetkilere de hiyerarşik yetki denmektedir[42]. Bu anlamda disiplin kavramı, hiyerarşik kavramın ayrılmaz bir parçasıdır. Askeri hiyerarşide ise, doğası gereği çok sıkı bir bağ bulunmaktadır. Astlar, ilk ve sıralı amirlerine sarsılmaz bir silsile ile bağlanmıştır. Bu bağlılık, astların sıralı amirlerinin hizmete müteallik emirlerine her daim mutlak itaat etmeleri ile tezahür eder[43].

Disiplinin yapıcı ve bastırıcı olmak üzere iki farklı işlevi bulunmaktadır. Disiplinin amacının yaptırım ya da eğitim aracı olarak görülmesi, disiplinin tespiti noktasında önem arz etmektedir. Bu bağlamda bastırıcılığı esas olan otokratik disiplin anlayışının temelinde sürekli denetim, baskı ve korku bulunmakta, disiplinsizlikler şiddetli bir şekilde cezalandırılmaktadır[44]. Buna karşılık demokratik disiplinde eğitim ve öğretim ilk planda yer almaktadır. Bu görüş yapıcı bir yaklaşımla astlara görev bilinci yerleştirildiği takdirde, emirlere itaat etme anlayışının kendiliğinden oluşacağını savunmaktadır. Demokratik disiplinde, otokratik disiplinden farklı olarak

---

[38]Bilal Yüceer, *Askerlikte Emir Müessesesi,* Nüve Matbaası, Ankara, 1986, s.7; Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, Cilt:2, Bası:3, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1960, s.598, 602; Tiftik, a.g.e., s.1,27; Cumhur Özer, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002, s.40; Kemal Gözler, *İdare Hukuku Dersleri,* Ekin Kitabevi, Bursa 2014, s.107; Yılmaz Günal, *Yetkili Merciin Emrini İfa,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1967, s.71.

[39]Tiftik, a.g.e., s.26,28; Onar, a.g.e., s.598; Gözler, a.g.e., s.107.

[40]Yüceer, a.g.e., s.7; Günal, Yetkili Merciin Emrini İfa, s.71-72; Yılmaz Günal, "Disiplin Cezaları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi,* 13(2): 190-211, 1958, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/13/2/yilmazgunal.pdf; Tiftik, a.g.e., s.1,27; Onar, a.g.e., s.598-601.

[41]Bucaktepe, a.g.e., s.208; Tiftik, a.g.e., s.1,27; Gözler, a.g.e., s.110; Günal, Yetkili Merciin Emrini İfa, s.74.

[42]Gözler, a.g.e., s.110; Günal, Yetkili Merciin Emrini İfa, s.75; Onar, a.g.e., s.600.

[43]Tiftik, a.g.e., s.32; Onar, a.g.e., s.605; Yüceer, a.g.e., s.12; Şimşek, Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu, s.113; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.45.

[44]Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.122-123; Oğuz Sancakdar, *İdare Hukuku,* Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014, s.522; Gelegel, a.g.m., s.222; Mustafa Gerçek, *Türk Kamu Yönetiminde Disiplin ve Askeri Disiplin Hukuku,* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş 2006, s.10-11; İsbir, a.g.m., s.825.

korku ve sürekli cezalandırmanın yerine, hataları düzeltme ve öğretme anlayışı hâkimdir[45].

1.4. Disiplin Suçu / Askeri Suç

Hukukta suçu, "*hukuk sisteminin, sonucunu bir cezai yaptırıma bağladığı fiiller"* ya da *"ayırt etme gücüne sahip bir kişinin kusurlu iradesi ile oluşturduğu icrai veya ihmali bir hareketin meydana getirdiği, kanunda karşılığı olan hukuka aykırı ve müeyyide olarak bir cezanın öngörüldüğü fiiller*[46]*"*şeklinde tanımlamak mümkündür. Disiplin suçu, kişinin kendi isteğiyle bağlandığı belirli bir topluluğa karşı olan yükümlülüklerine uymaması halinde meydana gelir. Bir diğer ifadeyle disiplin suçu, kişinin görevinde iken işlediği hata ve kusurlar veya meslek kurallarıyla bağdaşmayan kusurlu hareketler olarak tanımlanabilir[47].

Erman'a göre askeri suçlar; *"milli savunmayı sağlamak ve korumak, askerlik hizmetinin aksamadan yerine getirilmesini temin etmek maksadıyla, yani bir askeri menfaati korumak gayesiyle kabul edilmiş olan kanunlarda yer almış bütün suçlardır*[48]". Erman'ın bir başka tanımında ise askeri suçlar; *"Sadece askeri şahıslar tarafından işlenmesi mümkün olupta, TCK'da kısmen veya tamamen öngörülmeyen*

[45]Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.123; Gelegel, a.g.m., s.223; Sancakdar, a.g.e., s.522; Bahtiyar Akyılmaz, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,* 2003*,* s.242-243; Gerçek, a.g.e., s.8-9; İsbir, a.g.m., s.825.

[46]Koçyiğit, a.g.e., s.6; Musa Sönmez*, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı,* Emel Matbaacılık, Ankara, 1976, s.4; Uğur Alacakaptan, *Suçun Unsurları,* Ankara 1975, s.122; Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.122; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.4; Yıldız Dinçer, "Devlet Memurlarının Disiplin Hukuku, *Amme İdaresi Dergisi,* 9(1): 71-93, 1976, Erişim Tarihi: 28 Şubat 2014, http:// www. todaie.edu.tr/resimler/ekler/1de5aea98fb0b1f_ek.pdf?dergi=Amme Idaresi Dergisi); Burhan Eran, *Disiplin Mahkemeleri ve Askeri Disiplin Hukuku,* Güven Matbaası, Ankara 1964, s.155-156; Tiftik, a.g.e., s.6,25; Gerçek, a.g.e., s.28; Sönmez, Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.9; Zeki Hafızoğulları – Muharrem Özen, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,* US-A Yayıncılık, Ankara 2012, s.177-180; Ergutekin, a.g.e., s.41.

[47]Koçyiğit, a.g.e., s.6; Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.123; Metin Günday, *İdare Hukuku,* İmaj Yayıncılık, 6.Bası, Ankara 2002, s.548; Nurullah Kaya – Cevdet Doğan, *Soruşturma Rehberi,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002, s.7; Bucaktepe, a.g.e., s.201-202; Akyılmaz, a.g.m., s.239, 242; Cemil Kaya, "Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hakim Olan Temel İlkeler", *Amme Dergisi İdaresi,* Cilt:38, Sayı:2, 2005, s.62; Onur Karahanoğulları, "Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* Cilt:8, Sayı:3, 1999, s.56; Dinçer, a.g.m., s.73; Tiftik, a.g.e., s.25.

[48]Erman, a.g.e., s.148; Ayrıca bkz.: Tiftik, a.g.e., s.10; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.15-16.

ve bir askeri hizmet veya görevin ihlalini ifade eden suçlarla, bu nitelikte olmamakla beraber askeri bir menfaati himaye maksadını güden ve AsCK tarafından öngörülen veya vaki atıf dolayısıyla bu kanunun alanına giren suçlardır[49]". Seviğ'e göre ise askeri suçlar*, "askeri ceza kanunu ile cezalandırılan ve adı geçen kanun ile tesbit ve cezaları tayin edilen suçlara"* denir. "*Askerî ceza kanununa karşı yapılan herhangi bir aykırı hareket askeri suçu"* teşkil eder[50].

Askeri sistem içerisinde disiplin suçu ise, askeri hizmet kusurları ile askeri terbiye ve askeri disipline aykırı görülen eylemler olarak tanımlanır[51]. Bir diğer ifadeyle disiplin suçu, disiplin cezası ile cezalandırılan fiil ve hâllerdir[52].

1.5. Disiplin Cezası

Disiplin cezası, kamu personelinin tabi oldukları kurumun iç düzenini bozucu davranışlarına uygulanan müeyyidelerdir. Bir diğer ifadeyle, disiplin suçlarından birini işleyen kimseye disiplinsizliğinin karşılığı olarak düzenlenen cezanın uygulanmasıdır[53]. Değirmenci – Tanrıverdi askeri sistem içerisinde disiplin cezasını, *"askeri hizmetin aksaksız yürütülebilmesi için askeri personelin kanun, nizam ve emirlere uygun olmayan ve kanunda sayılan davranışları ile onlara nitelik ve ağırlık bakımından eşit davranışlar için kanunda düzenlenmiş olan yaptırımlardır."*

[49]Erman, a.g.e., s.151; Demirağ, a.g.e., s.73.
[50]Seviğ, a.g.m., s.269.
[51]Ali Seçer, "Askeri Disiplin Üzerine Düşünceler", *Deniz Kuvvetleri Dergisi,* Sayı:544, Ankara, 1989, s.60.
[52]Cihan Koç, *Notlu – Açıklamalı – İçtihatlı – Örnekli TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, TSK Disiplin Kanunu, TSK Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat,* Gözden Geçirilmiş 19.Baskı, Sözkesen Matbaası, Ankara 2013, s.806.
[53]Koçyiğit, a.g.e., s.7; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3; Tortop, a.g.m., s.90; Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.122; Arıca, a.g.e., s.100; Kaya – Doğan, a.g.e., s.7; Genç, a.g.e., s.234; Onar, a.g.e., s.1188; Erol Dündar, *Milli Eğitim Teşkilatı Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi,* Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1987, s.7; Kırmızıgül, a.g.e., s.8-9; Bucaktepe, a.g.e., s.201; Kaya, a.g.m., s.62; Karahanoğulları, a.g.m.,s.56; Dinçer, a.g.m., s.74; Günal, Disiplin Cezaları, s.190; Gerçek, a.g.e., s.13; Ergutekin, a.g.e., s.44; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.95; Seçer, a.g.m., s.57; Atanur Erol, *İdari Yaptırımların Hukuki Nitelikleri ve İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Yargısal Başvuru Yolları,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009, s.29; İsbir, a.g.m., s.826.

şeklinde tanımlamışlardır[54]. Bu bağlamda disiplin cezasına geçmeden önce müeyyide ve ceza kavramlarını tanımlamaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Müeyyide, bir topluluk içerisinde bir arada yaşayan insanların, kendileri tarafından benimsenen ve uyulması zorunlu olan toplumsal düzen kurallarına aykırı davranılması durumunda, bu ihlâle meşru sınırlar içerisinde gösterilen yaptırıma denilmektedir[55].

Ceza, suç işleyen kişiyi çeşitli yoksunluklara tabi kılan bir müeyyidedir. Yoksunluklara tabi kılması nedeni ile acı ve ıztırap çektirici özelliği bulunmaktadır. Bir diğer deyişle ceza, devlet tarafından kişinin kendisine veya malvarlığına verilen bir zarardır[56]. Cezanın en önemli amacı; içinde yaşadığı toplumun kurallarına uymayarak başkalarına zarar veren kişileri ıslah edip, tekrar topluma kazandırılmalarını sağlamaktır[57].

Disiplin hukukunda, disiplin cezalarının amacı kamu hizmetlerinin düzenli bir şekilde devamını sağlamak üzere kamu hayatının korunmasıdır. Disiplin cezalarında da işte bu kamu hayatının korunması ve kamu hizmetlerinin gereği gibi işleyebilmesi amacıyla pozitif hukuk kuralları[58] çerçevesinde müeyyide uygulanmaktadır[59].

---

[54]Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.95; Fahrettin Demirağ, *Gerekçeli ve Açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu, Adalet Yayınevi,* Ankara 2014, s.42.

[55]Koçyiğit, a.g.e., s.7; Livanelioğlu, a.g.e., s.8; M.Yasin Aslan, "İdari Yaptırımlar", *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi,* Sayı:24, Kitap:1, 2009, s.49-50; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.1; Erol, a.g.e., s.2.

[56]Koçyiğit, a.g.e., s.8; Sulhi Dönmezer – Sahir Erman, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku: Genel Kısım,* Cilt:1, Yeniden Gözden Geçirilmiş 12.Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997, s.5; Sönmez, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.5; Livanelioğlu, a.g.e., s.9; Hafızoğulları – Özen, a.g.e., s.470; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.4-5; Aslan, a.g.m., s.50-51; Eran, a.g.e., s.161-162; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.10; Sönmez, Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.9.

[57]Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.4; Aslan, a.g.m., s.51; Sönmez, Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.9.

[58]Değirmenci, a.g.e., s.495;*"Belli bir zamanda toplumu düzenleyen yaptırımlı kurallar"* (Yılmaz Ejder, *Hukuk Sözlüğü,* Yetkin Yayınları, Yenilenmiş 5.Baskı, Ankara 2015, s. 605); Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.63.

[59]Değirmenci, a.g.e., s.494; Livanelioğlu, a.g.e., s.8,12; Kadir Korkmaz, "Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:13, Sayı:1-2, 2009, s.245; Koçyiğit, a.g.e., s.9; Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.124; Tortop, a.g.m., s.90; Gelegel, a.g.m., s.225-226; Kaya – Doğan, a.g.e., s.7; Genç, a.g.e., s.233-235; İbrahim Pınar, *Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat,* Gözden Geçirilmiş 8.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001, s.1093; Kırmızıgül, a.g.e., s.9; Bucaktepe, a.g.e., s.201; Kaya, a.g.m., s.61; Gerçek, a.g.e., s.13; İsbir, a.g.m., s.823.

Kanunlara dayalı olarak başkaca bir karara gerek duyulmaksızın, idarenin tek taraflı işlemi ve usulüyle vermiş olduğu cezalar idari müeyyideleri oluşturmakta, disiplin cezaları da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Disiplin hukuku bu özelliği ile benzerlik gösterdiği ceza hukukundan ayrılmaktadır[60]. Disiplin cezaları, kamu hizmetlerinin istikrarlı bir çizgide yürümesini sürdürmek amacıyla kişinin meslek hayatına etki ederken, ceza kanunlarına göre verilen cezalar, toplumu ve kamu düzenini korumak amacıyla kişinin hürriyetini bağlayıcı niteliğe bürünebilir. Diğer yandan disiplin kovuşturması ile ceza kovuşturması birbirlerinden bağımsız olarak varlıklarını sürdürürler. Bu bağlamda ceza hakiminin verdiği karar disiplin amirinin, disiplin amirinin verdiği karar da ceza hakiminin kararını etkilemeyebilecektir[61].

Disiplin cezası ile bağlı olunan kurumun kurallarını bozan kişilere, geleceğe yönelik uyarıcı etkilerde bulunulmak ve yasaklanan davranışların tekrarlanması önlenmek istenmektedir[62].

Disiplinin muhafazasını sağlamak için alınacak tedbirlerden biri olan disiplin cezasının verilmesinde "hakkaniyet" ve "orantılılık" ilkesi temel unsurlardır. Disiplin cezası hiçbir zaman kişide güven kaybına sebep olmamalı ve verilen ceza işlenen disiplinsizliğe uygun olmalıdır[63]. Disiplin tesisinde, baskı ve korku ortamı yaratarak sürekli ceza verme yerine, yanlışı düzeltme, doğru davranışın uygulanması bilincini

[60]Koçyiğit, a.g.e., s.8-10; Livanelioğlu, a.g.e., s.10; Guido Zanobini, *İdari Müeyyideler,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1964, s.80; Günday, a.g.e., s.548; Duran, a.g.e., s.120-121; Aslan, a.g.m., s.53; Akyılmaz, a.g.m., s.241; Yücel Oğurlu, "Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu, Ne Bis İn İdem Kuralı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 52(2): 101-124, 2003, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/282/2575.pdf; Onar, a.g.e., s.1188; Erol, a.g.e., s.15.

[61]Tortop, a.g.m., s.90-91; Genç, a.g.e., s.235; Pınar, a.g.e., s.1093; Dündar, a.g.e., s.7-8; Kırmızıgül, a.g.e., s.5,8; Karahanoğulları, a.g.m., s.56-57; Dinçer, a.g.m., s.73; Oğurlu, a.g.m., s.105-106; Günal, Disiplin Cezaları, s.192-193; Gerçek, a.g.e., s.13; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.93-95; Ergutekin, a.g.e.,s.172; Onar, a.g.e., s.1188-1189; Değirmenci, a.g.e., s.501; M.Sait Arcagök, "Ceza Kovuşturmasının Disiplin Soruşturması Üzerindeki Etkisi", *Maliye Dergisi,* Cilt:134, Sayı:5, 2000, s.10; Alkan, a.g.m., s.185-186; Erol, a.g.e., s.40-41 (Ayrıntılar için bkz.: Erol, a.g.e., s.20-36); Demirağ, Gerekçeli ve Açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu, s.40-41.

[62]Koçyiğit, a.g.e., s.9; Arıca, a.g.e., s.100; Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.124-125; Genç, a.g.e., s.235; Kırmızıgül, a.g.e., s.9.

[63]İzgü, a.g.m., s.24-25; Değirmenci - Tanrıverdi, a.g.e., s.166; Ergutekin, a.g.e., s.183; Seçer, a.g.m., s.55.

oluşturma, işlenen disiplinsizliğin tekrarlanmaması için tedbir alma temel anlayış olarak kabul edilmelidir[64].

1.6. Askeri Disiplin

Bir ordunun kudreti ve kabiliyeti hiç şüphesiz disiplin durumu ile ilgilidir[65]. Askeri disiplin, personelinin düşman karşısında gerektiğinde ölümle imtihan olmayı sözde değil özde istemesidir. Bu bağlamda askeri disiplin şekilsel itaatten ziyade kalbi itaati esas alır. Bir ülkü etrafında bir araya gelmiş insanların uyulmasını istedikleri tüm kurallar disiplin kavramını oluşturur[66]. Askeri disiplin, komutanın iradesine mutlak itaat ile bağlı olmak şeklinde de tanımlanabilir[67].

Ordunun temeli disiplin[68], disiplinin temeli kanunlara, nizamlara, amirlere ve emirlere mutlak itaattir. Mutlak itaat ise astların mevzuattan kaynaklanan sorumluluklarını hiçbir kayıt ve şart ileri sürmeden, en ufak bir tereddüt göstermeden canla başla yapması ve yasaklanan şeyleri de yapmamasıdır[69]. Bu noktadan hareketle askeri disiplini, "bağlı bulunulan topluluğun kurallarına itaat etme" olarak tanımlamak mümkündür[70]. Bir diğer ifadeyle askeri disiplin; askeri kanunlara,

---

[64]Taşkın, Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku, s.125; Melih Topaloğlu – Hakan Koç, *Büro Yönetimi Kavramlar ve İlkeler,* Gözden Geçirilmiş 5.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010, s.107; Gerçek, a.g.e., s.13.

[65]Sakaryalı, a.g.e., s.19; Seviğ, a.g.m., s.236.

[66]Duran, a.g.e., s.3-4; Ramazan Yıldırım, "Türk Disiplin Hukukuna Kısa Bir Bakış", *AYİM Dergisi,* Sayı:14, 2000, s.82; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3; Sönmez, Disiplin Cezaları ve Uygulamaları, s.7; Seçer, a.g.m., s.54.

[67]Seviğ, a.g.m., s.236.

[68]Kangal, a.g.e., s.460; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3; İzgü, a.g.m., s.20; Yüceer, a.g.e., s.8; Doğruer, a.g.e., s.28; Yıldırım, a.g.e., s.82; Tiftik, a.g.e., s.1,29-30; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.125; Koçyiğit, a.g.e., s.10; Yılmaz Günal, "Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994, s.176; Gerçek, a.g.e., s.7; Sönmez, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Uygulamaları, s.7; Seçer, a.g.m., s.58; Değirmenci, a.g.e., s.494; Sakaryalı, a.g.e., s.19; Seviğ, a.g.m., s.257.

[69]Gerçek, a.g.e., s.7,27; Koçyiğit, a.g.e., s.10; Değirmenci, a.g.e., s.494; Erkan İncircioğlu – Cem Tiftik – Olgun Değirmenci, *Askeri Ceza Hukuku Ders Kitabı,* Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara 2009, s.3-1; Seviğ, a.g.e., s.81; Kangal, a.g.e., s.461; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3-4; Yüceer, a.g.e., s.8; Doğruer, a.g.e., s.28-29; Tiftik, a.g.e., s.1-2; Şimşek, a.g.e., s.113; Sönmez, Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.8; Seçer, a.g.m., s.54; Seviğ, a.g.m., s.252.

[70]Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3; Tiftik, a.g.e., s.30; Sönmez, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.4; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.63; Değirmenci, a.g.e., s.494.

bunlara uygun çıkartılan nizamlara ve emirlere boyun eğmedir[71]. Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu[72] disiplini; kanunlara, nizamlara ve amirlere mutlak bir itaat ve astının ve üstünün hukukuna riayet etmek olarak tanımlamıştır (İç Hiz.K. md.13). Astının ve üstünün hukukuna riayet, askerlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde hukukun içerisinde hareket etmeyi, kanundan kaynaklanan haklara riayet etmeyi, insani ve ahlâki değer yargılarına bağlı kalmayı ifade eder[73]. Bu bağlamda disiplin, orduyu oluşturan unsurları birbirine bağlayan manevi bağdır[74]. Tüm bu değerlendirmeler ışığında; bir fedakârlık ve feragat mesleği olan askerliğin üstün niteliklere sahip, çok güçlü ve sağlam bir karakter gerektirdiği açıktır. Bu karakter ise şüphesiz "disiplin" ile iç içedir. Zira amirin vereceği bir emir, maiyetini bir bütün halinde ölüme sevk edebilecektir[75].

Karşılaştırmalı hukuka bakıldığında, Mareşal Moltke 07.06.1872 tarihinde Alman Parlementosu'nda yapmış olduğu bir konuşmada; *"Yukarıdan aşağı otorite, aşağıdan yukarı itaat, bir kelime ile: "Disiplin, ordunun bütün ruhudur." "Orduyu, olması lazım gelen hale disiplin sokar. Disiplinsiz ordu harbe elverişsiz, hazarda tehlikeli olması itibariyle pahalıya mal olacak bir kurul olur."*şeklindeki sözlerle disiplini keskin bir şekilde tanımlamıştır[76].

Amirlerin en önemli görevlerinden biri, astlarında örnek bir disiplin anlayışı oluşturarak, disiplinin muhafazası için her türlü tedbiri almak ve kanunun kendilerine

[71]İzgü, a.g.m., s.20; Duran, a.g.e., s.4.
[72]Koçyiğit, a.g.e., s.11; Bkz. RG., 10.01.1961, S. 10703 (Çalışmamızda Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu yerine "İç Hiz.K." kısaltması kullanılacaktır).
[73]Sönmez, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.4; İsmet Polatcan, *Notlu – Açıklamalı - İçtihatlı TSK Disiplin Kanunu, Askeri Ceza Kanunu, TSK Personel Kanunu, TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği,* Umut Kağıtçılık, İstanbul 2013, s.9; Kangal, a.g.e., s.461; Sönmez, Disiplin ve Ceza, s.3-4; İzgü, a.g.m., s.20; Doğruer, a.g.e., s.29; Yıldırım, a.g.e., s.83; Tiftik, a.g.e., s.31, Sönmez, Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.8; Seçer, a.g.m., s.56; Değirmenci, a.g.e., s.495; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.66.
[74]Koçyiğit, a.g.e., s.10; Seviğ, a.g.e., s.79; Sönmez, Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı, s.3; Yıldırım, a.g.e., s.82; Seçer, a.g.m., s.54.
[75]Gerçek, a,g,e., s.27; İzgü, a.g.m., s.21; Duran, a.g.e., s.6; Seçer, a.g.m., s.53-54; Alkan, a.g.m., s.168; Seviğ, a.g.m., s.252.
[76]Koçyiğit, a.g.e., s.11; Şimşek, a.g.e., s.113; Günal, Disiplin Cezaları, s.191; Tiftik, a.g.e., s.31; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.5; Seviğ, a.g.m., s.251.

vermiş olduğu yetkilerin tamamını kullanmaktır[77]. Astların görevi ise kanunlara, nizamlara, amirlere ve emirlere mutlak itaat etmektir[78]. Askeri disiplinin amaç ve görevi; sadece askeri kuralları benimsetmek değil, aynı zamanda askere nitelik, bilgi ve beceri kazandırmaktır[79]. Disiplini korumak için cezadan önce; etkili bir eğitim ve öğretim, amirlerin örnek davranışları, takdir etme ve ödüllendirme gibi tedbirler uygulanmalı, ceza son çare olarak düşünülmelidir[80].

Askerlik hizmetinin temeli olan otorite, emretme ve hükmetme iktidarıdır[81]. Askerlikte katı ve otoriter bir hiyerarşik yapı, disiplinin tavizsiz sağlanması amacına yönelmiştir. Askerlik hizmetinin -başta savaş olmak üzere- niteliği, bu katı ve otoriter hiyerarşik yapıyı gerektirmekte ve hiyerarşik yapının otoriterliğini beslemektedir[82]. Bu bağlamda askeri disiplin iki kez kodlanmış bir disiplindir[83].

Askeri idare mevzuatı otoriter hiyerarşik sistemin işleyişini sağlamakta, askeri ceza mevzuatı da bu sistemin korunmasına ilişkin usul ve kurallardan oluşmaktadır. Bu nedenle askerler; sivil ceza kanunundan ayrı olarak, sadece kendilerini ilgilendiren özel bir ceza kanununa tabidir. İşte özel bir ceza kanunu niteliğinde olan Askeri Ceza Kanunu, disiplinin dayandığı temeldir ve disiplini bu kanun ile desteklemek zaruridir[84].

Böylece pozitif hukuk içerisinde; disiplinin devamı için disiplin amirlerinin cezalandırma yetkileri somutlaşmakta, hangi fiillere hangi cezaların ne ölçüde verileceği belirginleşmektedir. O halde Askeri Disiplin Hukukunu; orduda belirlenen

[77]Kangal, a.g.e., s.461-462; İzgü, a.g.m., s.20,23; Duran, a.g.e., s.5-6; Yıldırım, a.g.e., s.83-84; Tiftik, a.g.e., s.31; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.126; Gerçek, a.g.e., s.27; Seçer, a.g.m., s.57,59; Değirmenci, a.g.e., s.495; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.66.
[78]Gerçek, a.g.e., s.27; Koçyiğit, a.g.e., s.10; Polatcan, a.g.e., s.10; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.23; Kangal, a.g.e., s.461; Gelegel, a.g.m., s.222; Günal, Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu, s.176.
[79]Bröckling, a.g.e., s.26; Kangal, a.g.e., s.460.
[80]Değirmenci, a.g.e., s.496; Kangal, a.g.e., s.461; Duran, a.g.e., s.6; Seçer, a.g.m., s.54; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.66; Seviğ, a.g.m., s.256-257.
[81]Seçer, a.g.m., s.54.
[82]Koçyiğit, a.g.e., s.10; Onar, a.g.e., s.605; Yüceer, a.g.e.,s.7; Ulukanlıgil, Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları, s.19-20; Tiftik, a.g.e., s.1,28; Bröckling, a.g.e., s.25; İzgü, a.g.m., s.22; Duran, a.g.e., s.4; Seçer, a.g.m., s.54,56.
[83]Bröckling, a.g.e., s.25.
[84]Gerçek, a.g.e.,s.7; Seviğ, a.g.e., s.80-81.

hedeflere ulaşılmasını ve oluşturulan çalışma sisteminin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla düzenlenen müeyyideleri ve bunlara ilişkin usul kurallarını inceleyen bir hukuk dalı olarak açıklayabiliriz[85]. Bu bağlamda; askeri disiplinin en başta gelen amacı; askeri terbiye içerisinde kalınarak, askeri düzenin tesisini sağlamak ve ordunun kurumsal itibarını bozulmadan korumaya çalışmaktır[86].

Orduyu oluşturan bireylerin bu büyük teşkilâtta bütün güçlerini ve inançlarını birleştirerek bir ülkü etrafında bir araya gelmeleri ve hedeflenen amaca ulaşmak için tek bir amirin idaresi altında toplanmaları ancak disiplin sayesinde mümkün olabilir[87].

Disiplin kavramı toplumların değer yargılarına göre değişkenlik gösterir. Disiplin kavramının yerleştirilmesi sadece emirlere itaat etmekle sağlanmaz. Personele hizmete mütealik emirleri yerine getirme bilincini aşılamak ve gönüllerde vazife aşkı yaratmak da ancak disiplin ile sağlanabilir[88]. Örnek bir disiplin anlayışının meydana gelebilmesi için amir ile maiyetinin karşılıklı olarak birbirlerine sırtlarını dönebilmeleri ve samimi bir güven ilişkisi içerisinde hareket edebilmeleri lazımdır[89]. Bugünün modern ordularında, temelinde korku ve baskının olduğu disiplin anlayışı bırakılmakta, onun yerine karşılıklı sevgi ve saygıya dayalı içtenlikle uyulan bir disiplin anlayışı geçmektedir[90]. Orduda astların amirlerine duydukları itimat, disiplinin ve başarının sağlanmasında en etkili unsurdur[91]. Disiplinin asıl amacı; farkındalık anlayışı içerisinde bireylerin olumlu davranışlarını pekiştirmek ve teşvik etmek olmalıdır[92].

[85]Koçyiğit, a.g.e., s.12; Kangal, a.g.e., s.461; Duran, a.g.e., s.120.
[86]Yıldırım, a.g.e., s.84; Değirmenci - Tanrıverdi, a.g.e., s.28.
[87]Koçyiğit, a.g.e., s.10; Seviğ, a.g.e., s.80; Yıldırım, a.g.e., s.82; Gilisen, a.g.m., s.17; Seçer, a.g.m., s.54; Sakaryalı, a.g.e., s.19.
[88]İzgü, a.g.m., s.20.
[89]İzgü, a.g.m., s.23; Seçer, a.g.m., s.55; Değirmenci, a.g.e., s.494; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.63-64; Seviğ, a.g.m., s.253.
[90]İzgü, a.g.m., s.23; Seçer, a.g.m., s.55; Değirmenci, a.g.e., s.494, 496; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.66-67; Alkan, a.g.m., s.199; Seviğ, a.g.m., s.253.
[91]İzgü, a.g.m., s.25; Seçer, a.g.m., s.55; Alkan, a.g.m., s.199; Seviğ, a.g.m., s.253.
[92]İsbir, a.g.m., s.826.

Örnek bir disiplin, ılımlı ve yapıcı bir liderlik duruşunun birliğine olan yansımasıdır. Mutlak itaat; şekilsel itaat ile değil, kalbi itaat ile ölçülmelidir. Bu bağlamda lider, moral değerler ile disiplin arasına çekilmiş çelikten bir halattır[93].

1.7. Askeri Ceza ve Disiplin Hukukunun Tarihsel Temelleri

Ülke ordularının disiplin hükümleri, orduların korumakla yükümlü oldukları milli ve manevi değer yargılarının bir yansımasıdır. Bu bağlamda askeri hukuk tarihi; milletlerin tarihini, teamüllerini, değer yargılarını, harp ve hukuk tarihi boyunca kazandıkları tecrübeleri de ortaya koyar. Türk askeri hukuk tarihini de bu kapsamda değerlendirmek isabetli olacaktır[94].

Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku, milletlerin var olmasını sağlayan savaşlarla birlikte doğması sebebiyle en eski hukuk dalıdır[95]. Bu duruma batı ülkelerinden İsviçre'yi örnek göstermek mümkündür. Zira, İsviçre Ceza Kanunu 1942'de uygulanmaya başladığı halde, İsviçre Askeri Ceza Kanunu 1837 yılından beri yürürlüktedir[96].

Tarihsel temel olarak, Askeri Ceza ve Disiplin Hukukuna ilişkin hükümler derinlik göstermektedir. Bu kapsamda; Manu kanunlarında ordunun, devletin en önemli unsurlarından biri olduğu ve bu doğrultuda kanunlarında ordu ile ilgili suç ve cezaların düzenlendiği görülmektedir. Silâh çalanlar, bir köprü veya bayrağı imha edenler, bir kale etrafında emniyet sağlamak amacıyla oluşturulan hendeği dolduranlar, düşmanla anlaşanlar, birliğinden firar edenler, saldırı durumunda olmayan veya teslim olmuş düşmanı yaralayanlar, başta idam cezası olmak üzere ağır cezalara çarptırılmakta idi[97].

[93]Değirmenci, a.g.e., s.496; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.67.
[94]Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.56.
[95]Erman, a.g.e., s.17; Gilisen, a.g.m., s.16; Tiftik, a.g.e., s.96.
[96]Erman, a.g.e., s.19.
[97]Erman, a.g.e., s.17; Değirmenci, a.g.e., s.32; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.11; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.6; Tiftik, a.g.e., s.96.

Eski Mısır'da, firar ve emre itaatsizlik eden askerler hakkında şerefsizlik cezası uygulanmakta ve ancak savaşta başarılı oldukları takdirde bu cezaları kaldırılmakta idi[98].

Hammurabi Kanunları'nda, askerlikten kurtulmak için hile yapan çavuş veya yüzbaşının cezalandırılacağı hükme bağlanmıştır[99].

Eski Yunan'da, devletin ana unsurlarından biri olan askerliğe büyük önem veriliyordu. Askere gitmemek, firar etmek, silah bırakmak cezai müeyyidelere bağlanmıştı[100].

Spartalılar ise emre itaatsizlik eden, firar eden ve savaştan kaçanları ağır sonuçları olan şerefsizlik cezasına çarptırıyordu. Böyle bir cezaya çarptırılan kişi, devlet memuru olamıyor, fiil ehliyetini kaybediyor, evlenemiyor, dövülebiliyor, kirli ve yırtık elbiseler giymeye zorunlu kılınıyor, sakallarının sadece bir tarafı kestirilip, diğer tarafı uzattırılıyordu. Bir bölgeyi yardım beklemeden düşmana bırakan komutan idam ediliyordu[101].

Tarihte Askeri Ceza ve Disiplin Hukukuna ait en kapsamlı hükümler, Roma Hukukunda düzenlenmiş ve ilk askeri suç tanımı bu dönemde yapılmıştır. Bu tanıma göre askeri suçlar; sadece asker kişiler tarafından, disiplin kurallarının ihlâli sureti ile işlenebilen suçlardır. Yine bu dönemde genel suç – askeri suç ayrımına gidilerek; kendisini askerliğe elverişsiz hale getirme, emre itaat etmeme, silâh bırakma ve firar suçları, genel suçtan ayrı olarak askeri suç olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda genel suç niteliğinde olan ve herkes tarafından işlenebilecek vatana ihanet gibi bir suç asker kişiler tarafından, bir askeri hizmet nedeniyle işlendiği takdirde askeri suça dönüşecektir[102].

[98]Erman, a.g.e., s.17; Tiftik, a.g.e., s.96-97.
[99]Değirmenci, a.g.e., s.32; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.11; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.6.
[100]Erman, a.g.e., s.17.
[101]Erman, a.g.e., s.17; Tiftik, a.g.e., s.97.
[102]Erman a.g.e., s.18; Değirmenci, a.g.e., s.32; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.7; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.12; Tiftik, a.g.e., s.97; Işık, a.g.m., s.97.

Roma Hukukunun bu tarihi derinliği bugün Roma Hukukundan gelişen ve dönüşüm yaşayan kanunlarla yönetilen ülkelerin hukuk sistemlerinde, askeri ceza kanunu alanında Roma Hukukunun lider konumda olduğunu söylemek mümkün değildir[103].

Askeri suçlara verilecek cezalar şeref ve haysiyet kırıcı nitelikte olup, değişkenlik göstermekte idi. İdam cezası, dayak cezası, para cezası, sıra harici hizmet, daha alt derece askeri vazifeye nakil, rütbe tenzili, ordudan ihraç gibi cezalar uygulanmakta idi[104].

Roma ordusunda basit nitelikte olan disiplinsizliklere uygulanan ağır cezalarla disiplinin sağlanması amaçlanmıştır. Nöbette uyumanın cezasının idam olması, bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Roma hukukunda, komutanların ceza infaz yetkisine sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda; yüzbaşıların dövme, generallerin ise idam cezası verme yetkisi bulunuyordu[105].

Roma Hukukunda asker kişilere uygulanan idam cezasının tatbik edilmesinde ayrı bir infaz usulünün izlendiği görülmektedir. Buna göre, asker kişiler vahşi hayvanlara parçalatılamaz veya asılamazdı. Sadece asker kişiler tarafından başları kılıçla kesilebilirdi[106].

13'üncü yüzyıl başlarında Moğol Kanunları'nda da askeri ceza ve disiplin hukukunun alanına giren suçlara ve bunlara uygulanan cezalara rastlamak mümkündür. Cengiz Han'ın Büyük Yasasında "ister saldırıda, ister geri çe-kilmede olsun, bir kimse savaşta çıkınını, yayını veya eşyasından başka bir şeyini düşürürse, arkasındaki adam attan inmeli ve bunu ona geri vermelidir. Bunu yapmayan ölümle cezalandırılır." dendiği gibi, savaştan kaçanlar, içtimaya geç kalanlar, askerleri savaş için gerektiği gibi hazırlamayanlar, askeri birliklerde

[103]Kardaş, a.g.e., s.31.
[104]Değirmenci, a.g.e., s.32-33; Erman, a.g.e., s.18; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.7; Tiftik, a.g.e., s.97.
[105]Değirmenci, a.g.e., s.32; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.12.
[106]Erman a.g.e., s.19; Değirmenci, a.g.e., s.33; Şimşek, Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler, s.7; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.12.

bulunan kadınlardan erkekler savaşta iken onların iş ve görevlerini yapmayanlar, seferden dönen birliklerden hükümdara vergi vermeyenler, hükümdara başvurması gereken bir konuda bir başkasına başvuran komutanlar ve ihmal gösterenler hakkında cezai hükümler getirilmiştir. 1640 tarihli Oyrat - Moğol Kanununda; savaşta astlarına iyi davranış sergilemeyen komutanlara kadın elbisesi ile gezinme cezası verildiği görülmektedir[107].

1.8. Askeri Ceza Hukukunun Mukayeseli Olarak Tarihsel Gelişimi

Avrupa'da Askeri Ceza ile ilgili hükümleri, Askeri Ceza Kanunu çatısı altında sistematik olarak bir araya getiren ülke Almanya olmuştur. Alman birliğinin oluşturulmasıyla birlikte, sadece asker kişileri ilgilendiren ayrı bir Askeri Ceza Kanununun varlığına ihtiyaç duyulmuş ve Anayasa'da bu doğrultuda Askeri Ceza Kanununun yer almasına karar verilmiştir. 1871 yılında Fleck, Keller ve Rubo tarafından kaleme alınan tasarı, yedisi subay yedisi de hukukçudan oluşan karma bir komisyon tarafından kapsamlı olarak incelenmiş ve Parlamento tarafından uygun görülerek 1 Kasım 1872 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Almanya'nın köklü askeri tarihi geçmişi ve disiplin anlayışı bu konuda Avrupa'da rol-model olarak görülmesini sağlamıştır[108].

Birinci Dünya Savaşından ağır bir yenilgiyle ayrılan Almanya'da mecburi askerlik sistemi sona erdirilmiştir. Weimar Anayasasında da askeri yargının kaldırılması ile birlikte bir süre askıya alınan bu Kanun, yerini 10 Ekim 1940'ta yürürlüğe giren yeni Askeri Ceza Kanununa bırakmıştır[109]. Yine İkinci Dünya Savaşında yaşanılan başarısızlık, Alman ordusunun görevden el çektirilmesi sonucunu doğurmuş ve bu Kanun da yürürlükten kaldırılmıştır. Son olarak; 23 Aralık 1956 tarihinde 23 maddelik Disiplin Talimatnamesi, 30 Mart 1957 tarihinde Askeri Ceza Kanunu, 9 Haziran 1961 tarihinde de Askeri Disiplin Kanunu kabul edilerek yürürlüğe

[107]Değirmenci, a.g.e., s.32; Alinge Curt, *Moğol Kanunları,* (Çev: Coşkun Üçok), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:227, Sevinç Matbaası, Ankara 1967, s.143-145; 171-172; Erman, a.g.e., s.19.
[108]Erman, a.g.e., s.6; Brauer, *HandbuchdesdeutschenMilitaerstrafiecht,* Erlangen 1872, s.1-2.
[109] Erman, a.g.e., s.6; Manassero, *I Codicipenalimilitari, I,* Milano 1951, s.29.

girmiştir[110]. Böylece Almanya, Askeri Ceza Kanunu ve askeri mahkemeleri kaldırmış ve yerine ihtisas mahkemeleri olarak disiplin mahkemelerini getrimiştir[111]. Fransa'da ise bizim de esinlendiğimiz 6 Haziran 1857 tarihli Askeri Ceza Kanunu, 8 Mart 1928 yılına kadar uygulanmıştır. 1857 tarihli Askeri Ceza Kanununun Birinci Dünya Savaşı sürecindeki sert ve katı uygulamaları, ciddi eleştirilere sebep olmuştur. Bu uygulamaları ortadan kaldırmak amacıyla 1923 yılında bir tasarı üzerinde çalışılmış, söz konusu tasarı da 8 Mart 1928'de kanun hükmünü kazanmıştır. Yeni kanunun en önemli kazanımı, hukukçu üyelerin görev yapacağı askeri mahkemelerin kurulması olmuştur. Askeri mahkemelerin kurulmasıyla meşruiyeti tartışmalı hale gelen ve kararları eleştiri konusu olan Divan-ı Harpler kaldırılmıştır. Söz konusu Kanunda ayrıca usule ilişkin şekil şartları getirilmiş ve kararlara karşı itiraz yolları hükme bağlanmıştır. Ayrıca askeri suçlar ve bunlara uygulanacak cezalar bakımından da genel ceza kanunundaki temel prensiplere yaklaşılmıştır[112].

Bu iki kanunun önceki kanunlardan ayrılan önemli özelliklerinden biri de sadece asker kişiler tarafından işlenmesi mümkün olan, bir askeri hizmetin ihlalini ifade eden ve unsurlarının tamamının Askeri Ceza Kanununda düzenlenen sırf askeri suçlara karşı askeri mahkemelerin yetkili kılınmasıdır. Askeri suçlar dışında işlenen sivil suçlar, asker kişiler tarafından işlense dahi Genel Ceza Kanununa ve sivil yargıya tabidir. Bunun tek istisnası savaş halidir. Zira savaş durumunda asker kişilerin sivil suçlarının bile askeri yargı tarafından hükme bağlanması öngörülmüştür[113].

Fransa'da her ne kadar son zamanlara kadar bizim de etkilendiğimiz 1928 tarihli Askeri Ceza Kanunu yürürlükte olsa da zaman içerisinde usul ve esas bakımından yapılan değişiklikler ile kanun yeni bir hüviyete bürünmüştür. Bu gelişmelerle, devletin manevi varlığına karşı işlenen suçları ve ordunun nizamını bozmaya yönelen

[110]Erman, a.g.e., s.6; Bu kanunlar, Genelkurmay Başkanlığı tarafından 1966 yılında dilimize çevrilmiştir.
[111]Işık, a.g.m., s.99.
[112]Erman, a.g.e., s.7; Provent, *La reforme de la justicemilitaire en France* (Rev. Int.Dr.Pen.), 1925, s.386).
[113]Erman, a.g.e.,s.7; Manassero, a.g.e., s.4.

disiplinsizlikleri hükme bağlamak amacıyla askeri mahkemeler kurulmuştur. Bunlar; ilk derece askeri mahkemeleri ile bu mahkemeler tarafından verilen kararları temyiz incelemesi için oluşturulan, yüksek mahkemelerdir. Devlete karşı işlenen suçlarda asker-sivil ayrımı yapılmaksızın yargılamayı askeri mahkemelerin yapacağı düzenlenmiş, diğer suçlar bakımından da askeri mahkemelerin siviller üzerindeki yargılama yetkisi arttırılmıştır[114]. Bu Kanun, 8 Temmuz 1965 tarihli Kanunla yürürlükten kaldırılarak, iki sivil üçü de asker kişi olarak toplam 5 hakimli üyeden oluşan ilk dereceli askeri mahkemeler faaliyete başlamıştır. Bu Kanun ile Savunma Bakanına yargısal faaliyette bulunma hakkı getirilmiş (m.2), kanunun askeri şahıslara temsil edilen kişileri de kapsaması düzenlenmiştir (m.3). Kuruluş hükümlerine ve yargılama prensiplerine dair usul ve esas işlemlerini de ele alan bu Kanun, savaş sırasında devlete karşı işlenen suçları yargılama yetkisini askeri mahkemelere bırakmıştır (m.302-324). Bunun yanında emre itaatsizlik, firar, firara teşvik, kasten sakatlanma, düşmana teslim olma, ihanet, fesat, yağma, tahrip, sahtekârlık, zimmet, memuriyet ve rütbe gasbı, bayrağı tahkir, isyan, üste ve nöbetçiye tecavüz, yetki ve nüfuz suiistimali gibi suçlar da ceza yaptırımı ile hükme bağlanmıştır[115].
İsviçre'de yürürlüğe giren ilk Askeri Ceza Kanunu 1837 tarihlidir[116]. Daha sonra 1928 ve 1941 yıllarında yapılan köklü değişikliklerle Askeri Ceza Kanunu son şeklini almıştır[117].

İsviçre Askeri Ceza Kanunu, asker kişiler tarafından işlenen sivil suçları da cezai yaptırıma bağlamıştır. Ayrıca İsviçre Ceza Kanununda düzenlenmeyen idam cezasına yer vermekte ve Türk Askeri Ceza Kanununda öngörülmeyen para cezasını da içermektedir. Cezaların ertelenmesi, şartla salıverilme ve takdiri hafifletici sebeplerin dikkate alınması gibi hususlar kaleme alınmıştır[118]. Bu özellikleri ile ceza

[114]Erman, a.g.e., s.7; Ayrıntılı bilgi için bkz.: Dalloz, *Repertoire de Droitcriminel et de procedurepenale, mise a jour 1965*, Paris 1956, s.299-308.
[115]Erman, a.g.e., s.7.
[116]Erman, a.g.e., s.8; Depierre, *La JusticiaMilitarSuiza* (RevistaEspanola de DerechoMilitar), III, 1957, s.106.
[117]Erman, a.g.e., s.8.
[118]Erman, a.g.e., s.8; Manassero, a.g.e., s.5-6.

genel kısmının; ceza özel hükümlerine ihtiyaç duymadan, yeterli donanımda olduğu söylenebilir[119].

Son dönemlere kadar hüküm ifade eden 1869 tarihli İtalya Askeri Ceza Kanunu, Fransa Askeri Ceza Kanunundan etkilenmiştir. İtalya Ceza Kanunu ile organik bir ilişkisi olmayan bu Kanunun hükümlerinin uygulamada aksaklıklar meydana getirdiği görülmüştür. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla açılımlar yapılmasına karşın, Kanunun kaldırılması kolay olmamıştır. Tam yetki verilen hükümet tarafından 1941 yılında yapılan kurulun son komisyon çalışması ile ikili bir ayrıma gidilerek; 'Barış zamanına ait Askeri Ceza Kanunu' ile 'Savaş zamanına ait Askeri Ceza Kanunu' kabul edilmiştir[120]. Bu ikili ayrımı Belçika'da da görmek mümkündür[121]. Bu yeni kanunların getirdiği en önemli özellikler; ordunun tamamına hitap etmesi ve genel ceza kanununa oranla özel bir kanun niteliğine sahip olmasıdır. Ancak bu kanunların ağır yaptırımları olan kimi hükümleri 1948 tarihli İtalyan Anayasası ile yürürlükten kaldırılmış[122], 1956 yılında da değişikliğe uğramıştır[123].

Rusya'da 1958 tarihli Askeri Ceza Kanunu, Sovyet Ceza Kanununun bütünleyici bir unsuru olarak yürürlüğe girmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinin mevzuat sisteminden farklı olarak Rusya Askeri Ceza Kanununun, Genel Ceza Kanununa kıyasla özel hüküm niteliğini taşıdığını söylemek mümkün değildir[124] ancak bu Kanunda düzenlenen suçların ayrı bir mahkemede yargılanmasının önemli bir farklılık olduğu söylenebilir. Bunun dışında genel ceza kanunundan ayrı bir özelliği bulunmamaktadır. Sovyet Rusya Genel Ceza Kanununa göre; bir fiilin suç olarak nitelendirilebilmesi için "kanunsuz suç ve ceza olmaz" prensibine uygun olarak mutlaka kanunda düzenlenmesi ve sosyal açıdan tehlike arz eden bir fiil olması

[119]Erman, a.g.e., s.8; Freihern, *DasneueschweizerischeMilitaierstrafgesetz – Gerichtssaal*, 1928, s.629 vd. (Zikreden: Manassero, a.g.e., s.5).
[120]Erman, a.g.e., s.8; Manassero, a.g.e., s.9-2; Işık, a.g.m., s.99-100.
[121]Işık, a.g.m., s.99-100.
[122]Erman, a.g.e., s.8; LoCascıo, *Dirittopenalemilitaire*, Milano 1958, s.11.
[123]Erman, a.g.e., s.8.
[124]Erman, a.g.e., s.9; Gorle, DroitPenal, *discipline et justicemilitaries en UnionSovietigue* (Rev. Dr. Pen. Mil. Dr. Guerre), 1967, VI/2, s.216.

gerekir. Buradan, devletin veya toplumun menfaatini korumak amacıyla yapılan fiillerin sosyal açıdan tehlikeli görülmediği sonucu çıkarılabilir[125].

Rusya'da 1942 yılında ordudaki siyasi komiserliklere son verilmiş ve bütün askeri teşkilat aynı komutanlığa tabi kılınarak tek çatı altında toplanmıştır. Bu tek komutanın aynı zamanda siyasi bir işlevi de bulunmaktadır. Zira komutan, kendi görev alanındaki faaliyetlerinden dolayı Komünist Partisi'ne ve Sovyet Hükümeti'ne karşı hesap vermekle yükümlüdür. Ayrıca ordu mensuplarının siyasi eğilimlerini Komünist Partisi'ne yönlendirmeye ve sadakatlerini sağlamaya da görevli kılınmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere komutanın emrine, siyasi işlerden sorumlu bir yardımcı görevlendirilmiştir[126]. 1958 tarihli Kanuna göre askeri suçları işleyenlere karşı uygulanan cezai yaptırımlar şu şekildedir: Kurşuna dizme şeklinde infaz edilen idam cezası, ağır disiplin altında bulunan bir askeri birliğe sürgün, hücreye kapatılma, devletin güvenliğine karşı ve kazanç amacıyla işlenen suçlarda verilen genel müsadere cezası, askeri veya özel rütbelerden ayırma.

Özgürlükten mahrumiyet getiren cezalar kanunda asgari ve azami sürelerle düzenlenmiştir. Hakim bu alt ve üst sınır aralığı içerisinde takdir yetkisini kullanarak bir cezayı belirler. Takdir yetkisini etkileyen en önemli husus ise, kanunun ruhunda var olan sosyalist şuurdur[127].

Macaristan'da ise 1961 yılında ayrı bir askeri ceza kanunun varlığına son verilmiştir. Bu yıldan itibaren askeri suçlar ve müeyyideler genel ceza kanunu içerisinde özel bir bölümde yer almaktadır[128].

[125]Erman, a.g.e., s.9; Gorle, a.g.e.,s.217.
[126]Erman, a.g.e., s.10; *Elements de legislationmilitairesovietigue,* (SSCB Milli Savunma Bakanlığı Yayınlarından) Moskova 1966, s.63; Warth, *Russia at War* 1941-1945, s.932 (Zikreden: Gorle, a.g.e.,s.235-236); Erman, a.g.e., s.10.
[127]Erman, a.g.e., s.9; Gorle, a.g.e., s.221.
[128]Işık, a.g.m., s.99.

1.9. Karşılaştırmalı Askeri Disiplin Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde, askeri ceza hukuku ile askeri disiplin hukukunun mevzuatlarda yer alış şekli bakımından iki farklı düzenlenmenin olduğu görülmektedir. Bunlardan biri; daha çok tercih edilen, askeri ceza ve disiplin hukukunun ayrı ayrı ele alınması gerektiği fikridir. Bu görüşe uygun olarak askeri suçlar; askeri yargının görev alanına giren suçlar ve disiplin cezası gerektiren suçlar olarak iki grupta değerlendirilmektedir[129]. Diğeri ise; askeri ceza ve disiplin hukukunun tek bir hukuk dalı olarak kabul edilmesidir. Bu uygulama sınırlı sayıda taraftar bulmuş ve sadece Danimarka ve Birleşik Krallık[130]'da karşılık bulmuştur.

Danimarka'da, askeri cezanın görev alanını oluşturan fiiller Askeri Adalet Kanunu'nda ele alınmıştır. Bu Kanuna göre yaptırımlar üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; cezai yaptırımlar, disipliner yaptırımlar ve cezai yargılama uygulanmayan cezalandırmalardır. Cezai yargılama uygulanmayan cezalandırmalar, hafif disiplinsizlikler için söz konusudur. Çift yönlü olarak; ceza davasında cezai yaptırımlar infaz edilebilirken, yargılama olmaksızın disipliner yaptırımlar da tercih edilebilmektedir. Bir diğer ifadeyle; disiplin amiri tarafından ceza verilerek yargılamaya gerek duyulmadığı gibi cezai yargılama için suç dosyası tanzim edilerek, askeri mahkemeye de başvurulabilinirdi[131].

Avrupa'da askeri disiplin hukukunu düzenleyen mevzuatlar incelendiğinde, farklı hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Genel kabul gören görüş, disiplin cezası verme yetkisinin en az yüzbaşı olan subaylara ait olduğu yönündedir. Yüzbaşı'dan daha yüksek rütbeli disiplin amirlerinin, subaylara disiplin cezası verme yetkisi bulunmaktadır[132]. Disiplin amirlerinin tüm cezaları uygulama yetkisi bulunabilmekte veya yaptırımın derecesine bağlı olarak rütbe bakımından ayrıma gidilebilmekte idi.

---

[129]Değirmenci, a.g.e., s.489; Nolte, Georg – Krieger, Heike, "Comparison of European Military Law Systems", in: *European Military Law Systems* (Ed. GeorgNolte), Berlin 2003, s.129.
[130]Değirmenci, a.g.e., s.489; İngiltere askeri hukuk sistemi için ayrıca bkz.: Philip McEvoy, "Birleşik Krallık Askeri Yargısında Askeri Hakimlerin Statüleri", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, s.10 vd.; Duran, a.g.e., s.562 vd.; Rant, James W., "İngiltere Askeri Yargı Sistemi", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, s.106 vd.
[131]Değirmenci, a.g.e., s.489; Nolte – Krieger, a.g.m., s.129.
[132]Değirmenci, a.g.e., s.489; Nolte – Krieger, a.g.m., s.130.

Bu duruma örnek olarak; Belçika[133], Danimarka[134], Fransa[135], Almanya[136], İtalya[137], Lüksemburg[138] ve İspanya[139] devletlerinin mevzuatlarında disiplin amirlerinin hafif dereceli yaptırımları uygulama yetkileri bulunmaktadır. Bu devletlerde disiplin cezası verme yetkisi; disiplin cezasının niteliğine, cezalının işgal ettiği makama, rütbesine ve disiplin amirinin konumuna göre değişkenlik göstermektedir. Ağır disiplin cezaları verme yetkisi de ülkeden ülkeye değişmektedir. Söz konusu yetkiler; İspanya'da Milli Savunma Bakanı veya Kral'a, Danimarka'da Askeri Savcıya, Almanya'da ise Askeri İdare Mahkemesine verilmiştir[140].

Bazı devletlerin askeri ceza ve disiplin hukukuna ilişkin mevzuat düzenlemelerinde, çok izli sistemin etkileri görülmektedir. Buna göre; aynı eylem için askeri ceza hukukuna göre ceza yaptırımı uygulanabilmekte, aynı zamanda da askeri disiplin hukukuna göre disiplin cezası verilebilmektedir. Böylece birbirlerinden bağımsız bir şekilde varlıklarını sürdürebilmektedirler. Örnek olarak Avrupa devletlerinden; Fransa, Almanya, Lüksemburg, Polonya ve İspanya'da söz konusu çok izli sistemin uygulandığı görülmektedir. Bu uygulamanın tercih edilmesinin sebebi, cezai yaptırımlar ile disiplin yaptırımlarının farklı hukuki değerleri koruduğu fikridir. Bu bağlamda disiplin yaptırımlarında amaç, disiplinin devamını sağlamak suretiyle geleceğe yönelik ordunun etkinliğini ve nizamını korumaya çalışmaktır. Cezai yaptırımlarda ise; faile suç olarak tanımlanan, geçmişte işlediği fiillere karşılık bir bedel ödetme amacı vardır. Buna mukabil Belçika ve Hollanda gibi bazı devletlerde

[133]Değirmenci, a.g.e., s.489; 1975 tarihli Belçika Askeri Disiplin Kanunu – RDF, m.30-36.
[134]Değirmenci, a.g.e., s.489; MRPL, m.39.
[135]Değirmenci, a.g.e., s.489; Fransa Askeri Disiplin Kanunu – RDGA, m.34 (3).
[136]Değirmenci, a.g.e., s.489; Almanya Askeri Disiplin Kanunu – WDO, ks. 27 – 31; Almanya'da ayrıca memur disiplin hukukunun kaynağı olarak Federal Disiplin Kanunu (Bundesdisziplinargesetz) bulunmaktadır. Federal Disiplin Kanunu için ayrıca bkz.: Sancakdar – Tepe, a.g.m., s.251 vd; Almanya için ayrıca bkz.: Ertan Aydil - Rıdvan Dağ, "Almanya Askeri Hukuk Sistemi", *Askeri Adalet Dergisi,* Yıl:30, Sayı:114, Mayıs 2002, s.4 vd.; Duran, a.g.e., s.564 vd.
[137]Değirmenci, a.g.e., s.489; İtalya Askeri Disiplin Düzenlemesi – RDM, m.56; Ayrıca bkz.:Duran, a.g.e., s.569 vd.
[138]Değirmenci, a.g.e., s.490; 16 Nisan 1979 tarihli Kanun 16 ve 25'inci maddeler.
[139]Değirmenci, a.g.e., s.490; İspanya Askeri Disiplin Kanunu – RDFA, m.5; İspanya için ayrıca bkz.: Gonzalo Francisco Ramirez Bazan, "İspanya'da Askeri Yargı", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, s.150 vd.
[140]Değirmenci, a.g.e., s.490; Nolte – Krieger, a.g.m., s.131-132.

ise çok izli sistemin yani aynı suç için askeri ceza yaptırımlarının ve disiplin yaptırımlarının birbirlerinden bağımsız olarak uygulanması mümkün değildir[141].

Askeri disiplin hukuku bağlamında bütün devletlerin ortak noktası; ordunun etkinliğini, itibarını ve nizamını korumak, güvenliğini sağlamak, disiplini sarsılmaz bir şekilde yerleştirmek, ortak bir ülkü oluşturmak ve askeri terbiyeyi egemen kılmaktır. Almanya ve İspanya'da, askeri disiplin hukuku ile asker kişilerin eğitilmesi de hedeflenmektedir[142].

1.10. Karşılaştırmalı Hukukta Günümüzde Uygulanan Disiplin Yaptırımları

a. Uyarı/İkaz: En hafif disiplin cezası olan ikaz/uyarı; Türkiye, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve İspanya'da uygulanmakta, Polonya'da ise yalnız subaylara verilebilmektedir. Almanya'da ise disiplin cezaları arasında yer almamaktadır[143].

b. Kınama: Kınama cezası, askeri disiplin hukukunu düzenleyen bütün devletlerin mevzuatlarında yer almaktadır. Kavram farklılığı olarak, Almanya ve Birleşik Krallık'ta "şiddetli kınama" cezası düzenlenmiştir. Almanya'da şiddetli kınamanın infazı; disiplin suçu işleyen kişiyi, birliğinin önünde herkesin duyabileceği bir şekilde kınayarak gerçekleştirilmektedir. Birleşik Krallık'ta ise Almanya'dan farklı olarak disiplinsizliği işleyen kişinin dikkati çekilmekte, ancak birliğin önünde cezası infaz edilmemektedir[144].

c. Göz Hapsi: Göz hapsi, kişi hürriyetine sınırlama getiren bir ceza türüdür. Bu bağlamda; cezalı askeri birliğinden ayrılamamakta, ortak kullanım yerlerinden faydalanamamakta ve ziyaretçisi ile görüşebilme imkânından mahrum bırakılmaktadır. Belçika'da göz hapsinin uygulanmasında ayrıksı bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre

[141]Değirmenci, a.g.e., s.490; Nolte – Krieger, a.g.m., s.133-134.
[142]Değirmenci, a.g.e., s.490; Nolte – Krieger, s.136, 137.
[143]Değirmenci, a.g.e., s.491; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.28; Nolte – Krieger, s.136.
[144]Değirmenci, a.g.e., s.491; Nolte – Krieger, a.g.m., s.136, 137.

söz konusu ceza; sadece silah altında bulunanlar için verilebilirken, Hollanda'da[145] kısa süreli kaçma veya emre itaatsizlik gibi özel hüküm niteliğinde olan suçlar için uygulama kabiliyeti bulmaktadır. Göz hapsi cezasının infaz şekli, ülkelere göre farklılık göstermektedir. Belçika'da her birinde 4 saat, 4 kere de ise 16 saate kadar sürebilen 1 ila 4 seferden oluşan bir yaptırım uygulanabilmektedir. Hollanda'da kesintisiz olarak 4 güne kadar, İspanya'da 8 güne kadar, İtalya'da 7 güne kadar, Danimarka'da 14 güne kadar, en ağır düzenlemeye sahip olan Almanya'da ise 21 güne kadar ceza infazı gerçekleştirilebilmektedir. Birleşik Krallık'ta göz hapsi niteliğinde olan "ayrıcalıkların kısıtlanması" cezası subaylara verilememekte, sadece erbaş ve erler ile astsubaylar için hüküm ifade etmektedir[146]. Türkiye'de ise 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu[147] ile göz hapsi cezası kaldırılmıştır.

ç. Para cezası: Bir çok ülkenin disiplin mevzuatında, para cezasının bir yaptırım türü olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu duruma; Almanya, Lüksemburg, Hollanda, Polonya ve Birleşik Krallık örnek olarak gösterilebilir. Bu yaptırım şekli aylık kesilmesi cezasından farklıdır. Almanya ve Birleşik Krallık'ta para cezasının üst sınırının, ancak cezalının 28 günlük ücretine denk olabileceği kabul edilmiştir. Lüksemburg'da para cezasının sınırı, cezalının aylık ücretinin 1/5'ini geçemeyeceği şeklinde düzenlenmiştir. Hollanda'da, disiplinsizlik teşkil eden fiiller için ayrı ayrı düzenlenen ve alt ve üst sınırları tespit edilen aralık dışında bir ceza verilememektedir. Söz konusu aralık; alt sınır 2 Avro, üst sınır ise 45 Avro olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte; Belçika, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde para cezasının, askerliğin vakarıyla bağdaşmaması ve askerlik mesleğinin para için yapılmadığı düşüncesiyle uygun bir yaptırım olmadığı savunulmuştur[148].

d. Hürriyeti Bağlayıcı Disiplin Cezası: Karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde, ülkelerin mevzuatlarında farklı süreler ve infaz şekilleri olmak üzere disiplin yaptırımı olarak hürriyeti bağlayıcı disiplin cezalarının düzenlendiği

[145]Değirmenci, a.g.e., s.491; Yusuf Şeker - Rıdvan Dağ, "Hollanda Askeri Yargı Sistemi", *Askeri Adalet Dergisi*, Yıl:30, Sayı:115, Eylül 2002, s.12 vd.; Duran, a.g.e., s.566 vd.
[146]Değirmenci, a.g.e., s.491; Nolte – Krieger, a.g.m., s.137.
[147]31 Ocak 2013 tarihinde kabul edilmiş olup, 16 Şubat 2013 tarihinde 28561 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[148]Değirmenci, a.g.e., s.492; Nolte – Krieger, a.g.m., s.137, 138.

anlaşılmaktadır. Avrupa'da örneğin Belçika mevzuatında, birbirinden ayrı iki hürriyeti bağlayıcı disiplin cezasının verildiği görülmektedir. Buna göre; hafif hürriyeti bağlayıcı disiplin cezası, silah altında bulunanlar için verilebilmekte ve 1 günden az, 8 günden fazla olmamak üzere birlikte kalma biçiminde uygulanmaktadır. Bu süre içerisinde cezalı, eğitim faaliyetlerine katılmakta ancak sosyal bakımdan kısıtlamalara tabi tutulmaktadır. Bu bağlamda; kantinden faydalanma, sigara içme mekânlarını kullanma ve dinlenme odalarında istirahat etme imkânlarına sınırlamalar getirilmektedir. Ağır hürriyeti bağlayıcı disiplin cezalarında da infaz süresi 8 güne kadar olmakla birlikte, infaz şeklinde belirgin bir farklılık göze çarpmaktadır. Zira ceza süresi bitene kadar cezalı, bir odada kapalı tutulmaktadır. Fransa mevzuatında Savunma Bakanının, 40 günü aşmayacak bir biçimde hürriyeti bağlayıcı ceza verebildiği görülmektedir. Kişinin gözaltında tutulması ise, ağır disiplinsizlik hallerinde ve ceza hukukunda da bir yaptırıma bağlanmış olan durumlarda uygulanır. Bu ceza, Almanya'da 3 günden 3 haftaya kadar verilebilmektedir[149]. Polonya'da koğuş hapsi ve tecrit hapsinden oluşan, iki farklı hürriyeti bağlayıcı disiplin cezası vardır. Koğuş hapsinin infaz şekli göz hapsi ile benzerlik gösterirken, tecrit hapsinde ise yetkili ve karar mercii askeri mahkemelerdir[150]. Türkiye'de ise disiplin kurulları ve disiplin amirlerince verilebilen "hizmet yerini terk etmeme" cezası bu kapsamda değerlendirilebilecektir. Buna göre; ceza verilen kişi mesai bitiminde görev yaptığı birliğinden ayrılamamakta ve hizmetine devam etmektedir[151].

e. Aylık Kesilmesi: Aylık kesilmesi disiplin cezasının, ülke mevzuatlarında yaptırım olarak çok fazla tercih edilmediği anlaşılmaktadır. Almanya ve Birleşik

[149]Değirmenci, a.g.e., s.492; "Bir asker kişi, amirleri tarafından üç haftaya kadar varan disiplin cezası ile cezalandırılabilir. Disiplin odasına (hücresine) kapatılmasından önce o kişi bu kararın bağımsız mahkemece incelenmesini isteyebilir. Bu görev aynı zamanda Bundeswehr (Eyalet Silahlı Kuvvetleri) Disiplin ve Şikâyet Mahkemesine aittir. Bu tür davaların bünyesinde varolan ivediliğinden ötürü, başkan olan hâkim bu konu ile ilgili kararı kendisi vermek durumundadır. Dava ile ilgili mesele ve talep edilen karar, kendisine arz edilir. Hâkim davayı inceleyip cezayı onayladığından asker kişinin amiri cezanın çektirilmesini sağlayabilir. Asker kişi bu karara karşı da itiraz ettiğinde başvurusu doğrudan mahkemeye intikal ettirilir." (Alexander Poretschkin, "Almanya'da Yargılama ve Askeri Yargılama Bundeswehr'de Yargı İadesi", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Ankara Genelkurmay Basımevi 1999, s.162.

[150]Değirmenci, a.g.e., s.492; Nolte – Krieger, a.g.m.,s.138.

[151]Değirmenci, a.g.e., s.522.

Krallık'ta ise bu ceza varlığını sürdürmektedir[152]. Türkiye'de ise bu ceza, cezalının sosyal güvenlik mevzuatında düzenlenmiş olan prime esas kazanç tutarından yapılan kesinti şeklinde uygulanmaktadır[153].

f. Rütbenin Geri Alınması: Karşılaştırmalı hukukta rütbenin geri alınması cezası vermeye yetkili merciiler bakımından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Zira bu ceza; Fransa, Almanya, İtalya, Polonya, İspanya ve Birleşik Krallık mevzuatlarında disiplin cezası olarak düzenlenmekte, Almanya'da ise askeri mahkemeler tarafından infaz edilmektedir. Fransa, Polonya ve İspanya'da disiplin amirlerinin de bu cezaya başvurma imkanı bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ta ise hem askeri mahkemelere hem de disiplin amirlerine ayrı ayrı cezalandırma yetkisi tanınmıştır[154]. Türkiye'de ise 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu[155] rütbenin geri alınması cezasını, onbaşı ve çavuşlar için düzenlemiştir[156]. (AsCK m.35)

g. Silahlı Kuvvetlerden Çıkarılma: Silahlı Kuvvetlerden çıkarılma, bir disiplin cezası olarak neredeyse bütün ülke mevzuatlarında kabul edilen bir yaptırımdır. İstisnai olarak Danimarka'da bu ceza uygulanmamaktadır. Birleşik Krallık gibi bazı ülkelerde ceza infaz mercii olarak askeri mahkemeler, Almanya gibi bazı ülkelerde ise askeri idari yargı merciileri yetkili kabul edilmiştir. Belçika, Polonya, İspanya gibi bazı ülkelerde ise disiplin amirlerine tanınan geniş yetkiler kapsamına, silahlı kuvvetlerden çıkarılma cezası da girmektedir[157]. Türkiye'de ise bu disiplin cezası sadece yüksek disiplin kurulları tarafından verilebilmektedir[158]. (TSK Dis.K.m.20)

h. Rütbe Terfiinin Engellenmesi: Rütbe terfiinin engellenmesi disiplin cezasının; Fransa, Almanya ve İspanya mevzuatlarında düzenlendiği, ceza infaz mercii olarak; Almanya'da Disiplin Kurulunun, İspanya'da ise Savunma Bakanının

[152]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m.,s.139.
[153]Değirmenci, a.g.e., s.522.
[154]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m., s.139.
[155]22 Mayıs 1930 tarihinde kabul edilmiş olup, 15 Haziran 1930 tarihinde 1570 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[156]Değirmenci, a.g.e., s.250.
[157]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m., s.139, 140.
[158]Değirmenci, a.g.e., s.524.

yetkili olduğu görülmektedir[159]. Türkiye'de ise 926 sayılı TSK Personel Kanununa[160] göre açığa alınan veya tutuklanan subaylar hakkında, yargılama sona erene kadar bir idari tedbir olarak uygulandığı söylenebilir. (TSK Per.K.m.65)

ı. Rütbenin veya Hizmetin Geçici Olarak Askıya Alınması: Belçika, Fransa ve İtalya mevzuatlarında kabul edilmiştir. Fransa'da bu ceza, üç yıla kadar verilebilmektedir[161].

i. Ceza Olarak Eğitim ve Diğer Görevlerin Uygulanması: Danimarka ve Hollanda'da asker kişinin rütbesi dikkate alınarak bu ceza verilmekte ve infazı mesai saatleri dışında gerçekleşmektedir. Hollanda'da cezai yaptırım olarak süre sınırlaması bulunmaktadır. Buna göre; bir ay içinde 15 günü aşamamakta ve her bir on günlük çalışma dönemi için üç saati geçememektedir. Dolayısıyla bu kısıtlamadan dolayı ilgili ayda tamamlanamayan ceza süresi, müteakip aya devredilmektedir[162]. Türkiye'de ise "hizmetten men" disiplin cezası bu ceza kapsamında düşünülebilecektir. Sadece disiplin kurulları tarafından verilebilen bu cezaya göre, erbaş ve erler günlük eğitim faaliyetlerine alınmamakta bunun yerine müşterek askeri ve idari hizmetlerin ifasında değerlendirilmektedirler[163]. (TSK Dis.K.m.26/4)

1.11. Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargının Tarihi Gelişimi

1.11.1. Askeri Yargının Genel Tarihi

Karşılaştırmalı hukukta, 15-16.yüzyıla kadar askeri hukukun mevcut olmadığı görüşü hakimdir[164]. Askeri ceza ve disiplin hukukuna dair hükümlere en çok

[159]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m., s.140.
[160]27 Temmuz 1967 tarihinde kabul edilmiş olup, 10 Ağustos 1967 tarihinde 12670 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[161]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m., s.140.
[162]Değirmenci, a.g.e., s.493; Nolte – Krieger, a.g.m., s.140,141.
[163]Değirmenci, a.g.e., s.524.
[164]Orhan Köprü, "Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı", *Askeri Adalet Dergisi*, Yıl:23, Sayı:93, Mayıs 1995, s.3; John Gilisen, "Askeri Hukukun Bugünkü Evrimi Üzerine Genel Bildiri (II)", (Çev:Nail Sucu), *Yargıtay Dergisi,* Cilt:8, Sayı:3, 1982, s.313; Kardaş, a.g.e., s.7.

rastlanan Eski Roma'da asker kişilerin cezalandırılması, tek ve mutlak yetkili olan komutanlarının iradesi ve takdirine bağlı idi[165].

Ortaçağın ilk dönemlerinde, askeri yargı niteliğinde olduğu düşünülebilecek bir sistem ilk kez milis kuvvetlerinde ortaya çıkmıştır. Milislerin komutanı konumunda olan şeriflerin, asker kişileri yargıladıkları ve haklarında hüküm verdikleri savunulmuştur[166].

15.yüzyılda; İtalya, Fransa ve İspanya'da düzenli orduların oluşturulmasıyla birlikte, askeri yargının da temellerinin atıldığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde; komutanın kuralları belirleme, yargılama ve hüküm vererek cezai yaptırım uygulama yetkileri bulunmaktaydı. Komutanın bu yetkisi sadece kral tarafından sınırlanabilmekle birlikte, komutanın amirlik makamını koruma ve disiplinin bozulmaması gerekçeleriyle kral bakımından bu yetkinin istisnai olarak kullanıldığı görülmektedir[167].

16.yüzyılda ise; İspanya, Portekiz, Belçika, Hollanda, İsveç, Norveç ve Danimarka'da savaş konseyleri ve denetçilerin ortaya çıkmasıyla askeri yargının faaliyet göstermeye başladığı söylenebilir. Söz konusu savaş konseyleri; beş veya daha fazla subayın görev yaptığı, asker kişileri yargılama ve haklarında hüküm verme yetkisine sahip bir kuruldur. Kurulun aynı zamanda istişare organı bağlamında, komutana danışmanlık yapma görevi de bulunuyordu[168]. Denetçiler, hukukçu veya asgari hukuk bilgisine sahip subaylardan oluşmaktadır. Denetçi üyelerin; dava dosyalarını inceleme, rapor yazma ve savaş konseyine mütalaada bulunma yetkileri vardı[169].

Fransa'da Fransız İhtilalinin rüzgarıyla mevcut kurumların üyelerine; bir askeri hakim, bir hükümet komiseri ve bir de kamu temsilcisi eklenmiştir. Böylece

[165]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.7.
[166]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.7.
[167]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.7.
[168]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.7.
[169]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.7.

Avrupa'da askeri yargılamanın çeşitli safhalarında özel organların faaliyete başladığı anlaşılmaktadır[170].

İngiltere'de 1689 tarihli İsyan Bastırma Kanununun kabulü ile askeri yargının yürürlüğe girdiği görülmektedir. Bu dönemde, askeri mahkemelerin üye sayısı ortalama 13 kişiden oluşuyordu ve üyeler asilzadeler adına yargılama yapıp, hüküm veriyorlardı[171].

1.12. Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı

Karşılaştırmalı askeri hukuk sistemleri incelendiğinde; günümüz anayasalarında askeri yargıyı düzenleyen, askeri yargıya yer vermeyen veya savaş ve olağanüstü hallerde askeri yargının hüküm ifade ettiği ülkelerin olduğu görülmektedir. Diğer yandan anayasalarında düzenlenmediği halde askeri mahkemelere yer veren ülkeler bulunmakta, barışta ve savaşta askeri yargının yürürlükte olmadığı ülkelerin varlığı göze çarpmaktadır[172].

Kendi anayasalarında herhangi bir hükmolmadığı halde, askeri mahkemelere yer veren ülkeler; Tunus, Dominik Cumhuriyeti, Ürdün, Slovakya, Romanya, Rusya, Şili, Arjantin, Arnavutluk, Azerbaycan, ABD, Orta Afrika Cumhuriyeti, Norveç, Fransa, İsviçre, Kongo ile Çad[173]iken

Anayasalarında askeri mahkemelerin savaş döneminde yürürlüğe gireceği ancak barış döneminde hüküm ifade edemeyeceği belirtilen ülkeler; Norveç, İsveç, Danimarka, Almanya, Avusturya ve Slovenya[174]dır.

Karşılaştırmalı hukukta ağırlığı oluşturan ve anayasalarında askeri yargıyı düzenleyen ülkelere; Almanya, Bahreyn, Belçika, Honduras, İngiltere, İspanya,

[170]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Kardaş, a.g.e., s.8.
[171]Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.3; Gilisen, Askeri Hukukun Bugünkü Evrimi Üzerine Genel Bildiri (II), s.314; Kardaş, a.g.e., s.8.
[172]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99.
[173]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99.
[174]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99; Işık, a.g.m., s.99.

Kanada, KKTC, İrlanda, İtalya, Kuveyt, Paraguay, Peru, Polonya, Uruguay, Venezuella, Yunanistan, Umman, Çin, Letonya, Mısır, Mali, Nijer, Bulgaristan, Ekvador Ginesi, El Salvador, Angola, Brezilya, Lüksemburg, Guyana, Güney Kore, Hindistan, İran, Katar, Kenya, Kolombiya, Malezya, Meksika, Nepal, Nijerya, Portekiz, Surinam, Tacikistan, Türkmenistan ve Vietnam örnek verilebilir[175].

Yine hukuk sistemlerinde askeri mahkemelerin yürürlükte olduğu ülkelerin mahkeme yapıları incelendiğinde; askeri ve sivil hakimler ile subay üyelerin bulunması bağlamında değişkenliklerin olduğu göze çarpmaktadır. Bu değişken yapıda askeri hakim ve subay üyeye birlikte yer veren ülkelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Arjantin, ABD, Brezilya, Bulgaristan, İspanya, İsrail, İsviçre, Kanada, Lüksemburg, Orta Afrika Cumhuriyeti, Norveç, Almanya, Paraguay, Peru, Venezuella, Yunanistan, Surinam, Bolivya, Güney Kore ve Gine'nin bu ağırlık grup içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır[176]. Buna karşın az da olsa askeri yargıda sivil hakimleri barındıran ülkeler de bulunmaktadır. Azerbaycan'da askeri mahkemelerin tamamında sivil hakimlere yer verilmiştir. Belçika, Hollanda, İspanya, İtalya, İngiltere, Fas, Finlandiya, Norveç ve Tunus'ta sivil hakimler, mahkeme üyeleri arasında yer almaktadır. Kongo, Macaristan, Şili, Urugay, Cezayir ile Ürdün askeri mahkemelerinde sivil hakimler askeri hakimler ile birlikte yer almakta, subay üye bulunmamaktadır[177]. Askeri mahkemelerinde sadece askeri hakimlere yer veren ülkelere Türkiye, Arnavutluk, Suriye, Kırgızistan, Polonya, Romanya ve Magadaskar; sadece subay üyelerden oluşan ülkelere ise Çin, İrlanda, Hindistan ve Norveç örnek olarak gösterilebilir[178].

Askeri mahkemeler üzerinde bakanlık noktasında gözetim yetkisi olan ülkelerde de değişkenlikler bulunabilmektedir. Almanya, Azerbaycan, Belçika, Gürcistan, İngiltere, Hollanda ve Rusya'da yetki Adalet Bakanlığında iken; Türkiye'nin başını

[175]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99.
[176]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99-100.
[177]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.99.
[178]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.100.

çektiği Yunanistan, Belçika, Fransa, Kanada ve Polonya'nın da aralarında bulunduğu ülkelerde yetkinin Savunma Bakanlığa ait olduğu görülmektedir[179].

20.yüzyılın ikinci yarısından itibaren evrensel düzeyde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, adil yargılanma hakkı, tabii hakim ilkesi, yargılamanın birliği ve hakim güvencesi ve insan hakları hukukundaki gelişmelerden etkilenen; Belçika, Kanada, Honduras, İspanya, İtalya, İngiltere, Fransa, Hollanda, Yunanistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Macaristan, Paraguay, Polonya, Slovakya, Rusya, Cezayir ve Tunus'ta ayrı bir askeri yargı teşkilatına yer verilmediği, askeri yargının genel yargı kolu içerisinde ele alındığı görülmektedir[180].

Yargı kolları bağlamında, genel yargıdan ayrı olarak askeri yargı teşkilatının kurulduğu ülkelere; Türkiye, ABD, Arjantin, Arnavutluk, Surinam, Bulgaristan, Çin, İngiltere, İran, İrlanda, İspanya, İsrail, İsviçre, İtalya, Kanada, Kongo, KKTC, Lüksemburg, Orta Afrika Cumhuriyeti, Paraguay, Venezuella, Peru, Polonya, Romanya, Rusya, Şili, Tunus, Uruguay, Yunanistan, Lübnan, Birleşik Arap Emirlikleri, Umman, Suudi Arabistan, Kuveyt, Haiti, Angola, Mısır, Pakistan, Bahreyn, Hindistan, Tacikistan, Gine, Siera-Leone, Madagaskar, Gabon, Moritenya, Fas, Cezayir, Uganda, Burindi, Lesetho, Dominik Cumhuriyeti, Portekiz, Filipinler, Guatemala, Kolombiya, Meksika, Bolivya, El Salvador, Honduras, Nikaragua, Moldova, Küba, Botsvana, Endenozya, Vietnam, Malezya, Guyana, Kamboçya, Nepal, Laos, Vietnam, Güney Afrika Cumhuriyeti, Kamerun, Somali, Nijerya, Suriye ve Güney Kore örnek verilebilir[181].

Danimarka, İzlanda, Kostarika, Japonya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Andora, Malta, Monaco, Liechtetnstein ve Senegal'de askeri yargıya barış ve savaş zamanında yer verilmemekte, Almanya, Avusturya, Slovenya, İsveç, Norveç, Belçika, Finlandiya, Hollanda, Honduras, Bahreyn, Hırvatistan, Gürcistan ve Letonya'da ise askeri

[179]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Hukukta Askeri Yargı, s.100.
[180]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.101.
[181]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.101; Geniş bilgi için bkz.: Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.6-19; Ayrıca bkz.: Erman, a.g.e., s.312-320.

mahkemeler sadece savaş döneminde kurulabilmektedir[182]. Gerek askeri mahkemelere yer vermeyen, gerekse asker kişilerin işledikleri suçların yargılamasını adli yargı içerisindeki genel mahkemelerde yapan ülkelere; Azerbaycan, Hollanda, Kırgızistan, Macaristan ve Gürcistan örnek verilebilir. Diğer yandan mevzuatlarında askeri yargıya yer vermeyip, yalnız asker kişilerin işledikleri disiplin suçları için disiplin mahkemelerinde yargılama yapan ülkeler ise; Almanya, Avusturya, Belçika ve Danimarka olarak karşımıza çıkmaktadır[183].

Mevzuatlarında, sivillerin askeri yargıda yargılanmasına olanak veren ülkelerin bulunduğu da görülmektedir. Bu bağlamda; ABD, Arnavutluk, İspanya, İsviçre, İtalya, Kırgızistan, Kongo, KKTC, Orta Afrika Cumhuriyeti, Paraguay, Peru, Polonya, Romanya, Rusya, Şili, Tunus, Uruguay, Venezuella, Yunanistan, Sierre-Leone, Fas, Cezayir, Mısır, Haiti, Nikaragua, Suriye ve Güney Kore'de siviller askeri yargıda yargılanabilmektedir. Türkiye'de olduğu gibi Arjantin'de de sivillerin barış zamanında askeri mahkemelerde yargılanabilmesi mümkün değildir[184].

[182]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.101-102.
[183]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.102; Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.8; Erman, a.g.e., s.319.
[184]Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.103; Köprü, Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı, s.8; İlhan Lütem, *Yeni Anayasalar,* Türk Hukuk Kurumu Yayınevi, Ankara 1953, s.85.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI ORDUSUNDA ASKERİ YARGIYI UYGULAYAN KURUMLAR

I. KLASİK DÖNEM OSMANLI ASKERİ TEŞKİLÂTI

2.1. Tarihsel Temeller

Osmanlı askeri sistemi özellikle klasik dönem için daha çok yeniçerilerle anılmaktadır. Yeniçeri ordusu çağdaşları arasında dikkat çeken bir güç olarak görülmüştür. Bu güç kendini fetihlerle büyüyen bir imparatorluğun esas askeri unsuru olarak göstermiştir. Asker kaynakları ve disiplin bakımından dönemin orduları içerisinde oldukça farklılık gösterir. Yeniçeri ordusunun savaş pratiklerinden ziyade devşirme usulü popüler bir ilgi görmüştür. Osmanlı ordusunun kökleri ve tarihsel tecrübesi Türklük üzerinden sürdürülebilir bir tarihi çizgiyle ifade edildiğinde Asya, Avrasya bozkırlarından Hindistan'a, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya uzanan bir birikimin ürünüdür. Yüzyılların birikimi modern silahlı ve talimli ordular karşısında işlevsiz kalmıştır. Modernleşme süreci askeri zihniyeti dönüştürmüş, dolayısıyla ordu kavramı reformlarla dolu on dokuzuncu yüzyılda millet, vatan vb. kavramlarla hatta buradan ordu millet asker millet kavramlarının toplumsallaştığı ve kolektif bilince dönüştüğü bir zamana gelinmiştir.

Ordu bir silahlı gücün ifadesidir ama genellikle arkasında bir devleti barındırır. Bu bağlamda ordunun en başta gelen vazifesi; ait olduğu devletin, devletin kurulduğu ülkenin ve o devletin yönetimi altında yaşayan halkın savunusunu üstlenmektir. Gerektiğinde bu savunma onu korumak için taarruza dönüşebilir[185]. Devletlerin

[185]Bülent Daver, "Ordu ve Politika (Siyaset)", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* Gnkur.Basımevi, Ankara 1983, s.137; Bülent Daver, "İstiklal Savaşı'nda Ordu-Politika İlişkileri (1919-1922)", *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* Gnkur.Basımevi, Ankara 1985, s.191; Seçil Akgün, "Atatürk'ün Büyük İlkesi: Ordunun Siyasetten Ayrılması*", İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* Gnkur.Basımevi, Ankara, 1985, s.1; John Gilisen, "Askeri Hukukun Bugünkü Evrimi Üzerine Genel Bildiri (II)", (Çev: Nail Sucu), *Yargıtay Dergisi,* Cilt:8, Sayı:1-2, 1982, s.17; Ulukanlıgil,

varlığı ve bu varlığını orada yaşayan halkın menfaatlerine göre sürdürebilmeleri güçlü ve disiplinli ordulara sahip olabilmeleriyle sağlanır. Mecburi askerlik sistemiyle paralel gelişen modern ordu, hizmetine aldığı insanları belirli yaş aralıklarında icap ettiğinde sürekli bir hizmete dönüştürecek şekilde organize etmiştir.

Göçebe hayatıyla varlıklarını sürdüren eski Türklerde yaşam biçimi, askerlik ruhuna uygun bir karakter taşımıştır. Büyük göçler, sürek avları gibi disiplin ve düzen gerektiren durumlarda sergilenen ordu disiplin ve düzeni mahiyetindeki davranışlar, askeri disiplin hukukunun temelini oluşturmuş ve çağdaşı diğer devletleri önemli ölçüde etkilemiştir[186]. Türklerde ilk düzenli ordu; Doğu Hun İmparatorluğunda Mete Han zamanında, profesyonel askerlik ise Selçuklular zamanında kurulmuştur[187]. Osmanlı İmparatorluğunu incelediğimizde, devletin kurucusu Osman Gazi döneminde orduda ki askerler düzenli bir birlik olmayıp, gönüllülerden ve atlı akıncılardan oluşmaktaydı. Düzenli birlik seviyesinde olunmadığı için sadece savaş sırasında bir araya gelinir, savaş bitiminde herkes günlük hayatında meşgul olduğu işinin başına dönerdi. Herhangi bir kıyafet disiplini de bulunmamakta idi[188]. Düzenli birliğin bulunmayışı, Anadolu'daki komşu Türk beyliklerine ve özellikle Bizans'a

---

Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.1; Seviğ, a.g.m., s.250.

[186]Vurmaz, a.g.e., s.3-4.

[187]Vurmaz, a.g.e., s.4; *Osmanlı Ordu Teşkilatı,* Osmanlı Devletinin 700.Kuruluş Yıldönümü, T.C. Milli Savunma Bakanlığı, Ankara 1999, s.11; Mehmet Özel, *Türk Ordusu,* Ankara Ticaret Odası, Ankara 2000, s.39; *Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığı,* Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara 2001, s.9; Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi-II,* T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.79.

[188]Niyazi İpeksümeroğlu, "Askeri Kaza Sistemine Bir Bakış", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* Cilt:8, Sayı:1-2, 1951, s.466; Vurmaz, a.g.e., s.4; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, *Kuruluşunun 700.Yılında Osmanlı Devleti,* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.55; Akmaner, a.g.m., s.545; Ahmet Yaramış, *II.Mahmut Döneminde Asakir-i Mansure-i Muhammediyye,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002, s.1; Halime Doğru, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı: XV. ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı,* Eren Yayıncılık, İstanbul 1990, s.4; M.Jh Mie Jouannın - M. Jules Van Gaver, *Osmanlı İmparatorluğu Askerlik Sanatı Örf ve Adetleri,* (Çev: M.Reşat Uzmen), And Kartpostal ve Yayınları, İstanbul 2000, s.26; Abdullah Saydam, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi,* Kitabevi, 1.Baskı, İstanbul 2014, s.317; Sadi Koçaş, "Yeniçeri Ocağı Nasıl Kuruldu ve Niçin Kaldırıldı?" *Resimli Tarih Mecmuası,* Sayı:24, 1951, s.1164; Yavuz Ercan, "Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslâmlaşmaya Etkisi", *Belleten,* Sayı: 196-198, TTK, Ankara 1987, s.711; Uyar – Erickson, a.g.e., s.26; Orhan Köprü, *Türkiye'de Askeri Yargı,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988, s.3; Kaya, a.g.e., s.3; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları-I,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s.1; Ahmet Öğreten, *Nizam-ı Cedide Dair Askeri Layihalar,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s.7-8.

karşı bir zaafiyet oluşturmakta idi. Bu zaafı ortadan kaldırmak ve devletin emniyetini daha profesyonelce sağlamak amacıyla Orhan Gazi döneminde Alaattin Bey ve Çandarlı Kara Halil Hayrettin Paşa tarafından düzenli ordunun çekirdeğini teşkil edecek maaşlı ve muvazzaf askerlik kurularak "yaya (piyade) ve müsellem (atlı)" teşkilâtı oluşturuldu[189]. Bu teşkilâtla birlikte; onbaşı, yüzbaşı, binbaşılık mertebeleri oluşturularak, ordunun bir nizama bağlanması sağlanmıştır[190]. Ancak devam etmekte olan savaşlar ve devletin ulaşmak istediği hedefler bakımından teşkilâtı daha da geliştirmek amacı hâsıl olmuştur. Bu düşünceyle 1362 yılında I.Murat devrinde Çandarlı Kara Halil ve Alaettin Paşa tarafından yürürlüğe sokulan "Devşirme Kanunu[191]" ile Piyade ve Sipahi süvarilerden oluşan "Yeniçeri Ocağı" adıyla düzenli ve disiplinli yeni bir Osmanlı Ordusu kurulmuştur. Yeniçeriler ilk kurulan Kapıkulu askerleri idiler. Bu yeni orduya personel tedarik etmek amacıyla da esirler ve devşirme yoluyla alınan hristiyan aile çocuklarından oluşan"Acemi Ocağı" kurulmuştur[192].

---

[189]*T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.55; Vurmaz, a.g.e., s.4; Veli Şirin, *Asakir-i Mansure Ordusu ve Seraskerlik*, Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul 2002, s.8; Akmaner, a.g.m., s.545-546; Osmanlı Ordu Teşkilatı, s.22; Yaramış, a.g.e., s.1; Doğru, a.g.e., s.6; M.Jh MieJouannın - M.Jules Van Gaver, a.g.e., s.26; Saydam, a.g.e., s.318; Ercan, a.g.m., s.711; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi,* Cilt:1, 7.Baskı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988, s.508; Koçaş, a.g.m., s.1164; Kaya, a.g.e., s.3; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.1; Godfrey Goodwin, *Yeniçeriler*, Doğan Kitap, 5.Baskı, İstanbul 2001, s.27; Öğreten, a.g.e., s.8; Alparslan Kayaltepe, *Türk Piyadesinin Tarihçesi (1299-1920)*, K.K.K. Yayımları, E.U. Basımevi, Ankara 1955, s.9.

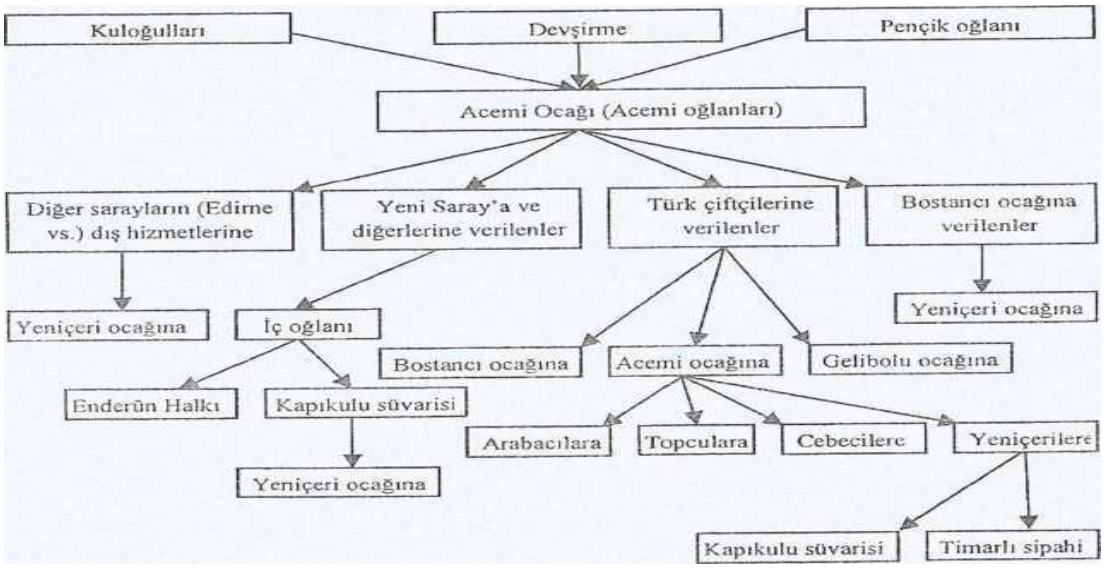
[190]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.466; Yılmaz Öztuna, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi,* Hayat Kitapları, Cilt:3, İstanbul 1964, s.31; Kayaltepe, a.g.e., s.9.

[191]Harp esirlerinin beşte birinin alınması demek olan "pençik usulü" zamanla yetişmediğinden "devşirme usûlü" icâdedildi. "Devşirme usûlü"ne göre, yeniçeri namzedi olarak Hıristiyan ailelerin 10-20 yaş arası erkek çocuklarının biri alınmaktaydı. Bunlar acemilik safhasından sonra yeniçeri olmaktaydılar. İ.Hakkı Uzunçarşılı, bu usulün "hem Hıristiyanları Müslümanlaştırmak, hem de devletin askeri yönden kuvvetlenmesi" bakımından iki yönlü faydası olduğunu belirtmektedir. (Şirin, a.g.e., s.13); Sinan Can Göksel, *Osmanlı Askeri Düzeni ve Yeniçeriler,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Bitirme Ödevi, Ankara 2009, s.17-18; Saydam, a.g.e., s.322; Kaya, a.g.e., s.4-5; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.14; Yusuf Halaçoğlu, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı,* Genişletilmiş 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995, s.47.

[192]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.466; Köprü, a.g.e., s.3; Ahmet Mumcu, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl*, Phoenix Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, Ankara 2007, s.51; Vurmaz, a.g.e., s.4-5; Osmanlı Ordu Teşkilatı, s.22; Hamiyet Sezer, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının Taşradaki Yansıması (1826-1827)", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi,* 215-238, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/27/168.pdf; Şirin, a.g.e., s.8; Fatma Kaytaz, "Osmanlı Askeri Teşkilatı Hakkında Bilinmeyen Bir Eser: Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale (Değerlendirme ve Metin)", *Tarih Dergisi,* Cilt:1, Sayı:57, 2013, s.46; Abdülkadir Özcan, "Osmanlı Devletinin Askeri Yapısı", *Türkler, Cilt 10:Osmanlı* içinde (Ed.) H.Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca (sf. 107-121), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.108; Göksel, a.g.e., s.6; Yaramış, a.g.e., s.1; Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi,* s.508-510; Ercan, a.g.m., s.712-717; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.55; Uzunçarşılı, Büyük Osmanlı Tarihi, s.508; Osman Köksal, *Mükellefiyet-i Askeriye*

Yeniçeri Ocağının temeli olan Acemi Ocağı, I. Murad döneminde Çandarlı Kara Halil ve Molla Karayeniçeri Rüstem'in çabaları sonucu Pençik Kanununun[193] yürürlüğe girmesi ile 1363 yılında kuruldu. Acemi Ocağına giriş, önceleri "pençik" usûlüne göre olmuş, sonra "devşirme" usulü icâd edilmişti[194].

Yeniçeriliğin başlangıcı olan Acemi Ocağı, Yeniçeri Ağasına bağlı idi. Acemi Ocağına girişleri ve ordudan çıkışları, ocağın henüz bozulmadığı zamanlardaki durumunu şema üzerinde göstermek gerekirse şu şekildeydi[195]:

Kanun-u Muvakkati 29 Nisan 1330: Osmanlı Devleti'nde Askeralmada Son Durum, AnkaraÜniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1987, s.2; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.5, 144-145; Uyar – Erickson, a.g.e., s.33; Es'ad Efendi, *Üss-i Zafer,* (Haz: Mehmet Arslan), Kitabevi, İstanbul 2005, s.43; Halaçoğlu, a.g.e., s.44-45; Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi-II, s.90; Goodwin, a.g.e., s.28; Öğreten, a.g.e., s.9; Halil İnalcık, "Osmanlı Devletinde Türk Ordusu", *Türk Kültürü,* Ordu Sayısı, Sayı:22, 1964, s.50; Özcan, a.g.m., s.107.

[193]Harp esirlerinin beşte birinin alınması anlamına gelen Pençik Kanunu daha sonra esaslı bir şekle getirildi ve esirler belli ayrımlara tabi tutuldu. Üç yaşına kadar olana "şirhor", 3-8 yaş arası olana "beççe" (yavru), 8-12 yaş arası olanlara "gulamçe" (küçük çocuk), 12 yaş sonrasına "gulam", 18 yaşından büyük olanlara "sakallı", ihtiyarlara da "pir" denildi. İlk sıralarda yaşa pek bakılmaz ve askerliğe yarayacak olanlar alınırken, daha sonraları 10-12 yaş arası olanlar Acemi ocağına alınır oldu. (Şirin, a.g.e., s.12-13); Göksel, a.g.e., s.14; Saydam, a.g.e., s.320; Kaya, a.g.e., s.4; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.9-10; Halaçoğlu, a.g.e., s.46.

[194]Şirin, a.g.e., s.12-13; Göksel, a.g.e., s.15; Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi-I., s.509; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.55; Ercan, a.g.m., s.712; Köksal, a.g.e., s.3; Mücteba İlgürel, "Acemi Oğlanı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM),* 1: 324-325, 1988, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=d010325; Kaya, a.g.e., s.4; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.5; Öğreten, a.g.e., s.9; Özcan, a.g.m., s.108; Kayaltepe, a.g.e., s.11.

[195]Şirin, a.g.e., s.14.

Görüldüğü gibi Acemi Ocağına üç koldan girilebilmekteydi. Çıkışlar ise görevlere göre değişiklik gösteriyordu. Farklı görevlerden yeniçeriliğe geçiş mümkündü[196].

2.2. Osmanlı Askeri Teşkilâtının Kuruluşu ve Gelişimi

Padişaha bağlı piyade askeri birliği şeklinde oluşturulan Yeniçeri Ocağı, 1362-1363 yıllarında kurulmuştur[197]. Osmanlı İmparatorluğunda Yeniçeri Ocağının kuruluşu, I.Murad döneminde ve Edirne'nin fethinden öncedir. Kuruluş sebebi şu şekilde kabul edilmektedir: Osmanlı egemenliği Rumeli'de çok genişlemiş olduğundan daha önce teşkil edilen düzenli birlikten daha donanımlı ve büyük bir askeri kuvvete ihtiyaç duyulmuştur. Bu sebeple I.Murad döneminde, Çandarlı Kara Halil'in çabaları ile "Yeniçeri Ocağı" adıyla müslümanlaştırılmış hıristiyanlardan oluşan yeni bir askeri teşkilât kurulmuştur. "Devşirme" denilen bu yöntem ile aynı zamanda imparatorluk bünyesinde bulunan gayrimüslimlerin İslamlaştırılması da sağlanmaya çalışılmıştır[198].

Bununla birlikte, orduyu oluşturan diğer askeri birliklerin kuruluşu da tamamlanmış olup[199], bu askeri birlikler ile birlikte Osmanlı Ordusu şu şekilde şematize edilmiştir[200]:

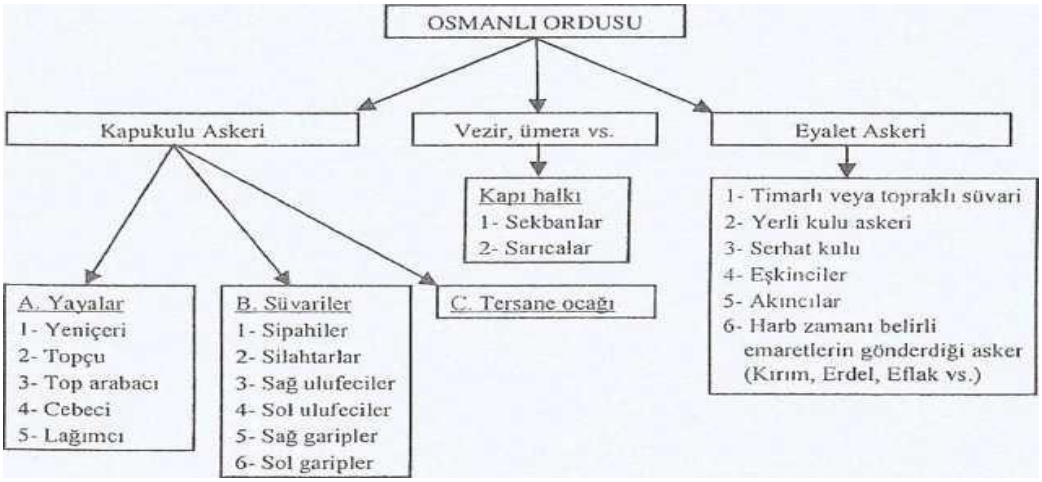
[196]Şirin, a.g.e., s.14; Saydam, a.g.e., s.326; Sakin, a.g.e., s.45; Uyar – Erickson, a.g.e., s.32; Yücel Özkaya, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985, s.27.

[197]Uzunçarşılı, Büyük Osmanlı Tarihi, s.510; Saydam, a.g.e., s.327; Sakin, a.g.e., s.23; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.144-146; Mevlüt Bozdemir, *Türk Ordusunun Tarihsel Kaynakları,* S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara 1982, s.53; Halaçoğlu, a.g.e., s.50.

[198]Vurmaz, a.g.e., s.5; Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi,* s.508-509; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları-I,* s.13, 139; Köprü, a.g.e., s.3; Mumcu, a.g.e., s.51; Göksel, a.g.e., s.6; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.56; Türk Kara Kuvvetleri, s.10-11; Saydam, a.g.e., s.327; P.G. İnciciyan, "XVIII. asrın sonunda Osmanlı Devleti: Yeniçeriler" *Tarih Mecmuası,* 1965, s.37; Akmaner, a.g.m., s.547; Es'ad Efendi, a.g.e., s.43-44.

[199]Vurmaz, a.g.e., s.5; *M.Jh Mie Jouannın - M.Jules Van Gaver, a.g.e., s.27.*

[200]Vurmaz, a.g.e., s.5.

Ocak kanunları da zaman içerisinde gelişerek, Kanuni döneminde en güçlü konumuna ulaşmıştır[201].

Yeniçeri Ocağına giriş daha çok devşirme ve esirlerden alınan beşte bir usülüne göre gerçekleşmekte idi. Bu girişten sonraki uygulamaların üç başlık altında toplandığı görülmektedir. Birincisinde, esirlerinden alınan beşte bir pençüyek oğlanı kısa bir eğitimden sonra asker yapılmıştır. İkincisinde, bu esirler Anadolu'da Türk çiftçilerinin yanına gönderilerek Türkçe öğrenmeleri sağlanmış ve Türk-İslâm terbiyesi ile yoğrulmayı müteakip Yeniçeri Ocağına alınmışlardır. Üçüncüsünde ise, Anadolu'da yetişenlerin ek olarak Acemi Ocağında kalmaları prensibi benimsenmiştir. Yeniçeri kanunlarının tamamen ifa edildiği yaklaşık üç yüzyıllık bir süre içerisinde bu seçeneklerin haricinde hiç kimse ocağa kabul edilmemiştir[202].

Yeniçeri Ocağı kuruluşundan itibaren, Osmanlı İmparatorluğunun devamlı ordusu olarak Devlet'in üç kıtaya yayılmasının en büyük etkenlerinden birini oluşturmuştur. Özellikle kanunnâmelerine göre hareket ettiği süre zarfında; batı ülkelerince örnek alınan, ilk daimi ve düzenli piyade birlikleri şeklinde teşkilâtlanan dünyanın en güçlü

[201]Şirin, a.g.e., s.15; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.145; İnciciyan, a.g.m., s.37.
[202]Şirin, a.g.e., s.16; Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004, s.57-58; Akmaner, a.g.m., s.547; Ahmet Elibol, "Yeniçeriler ve İktidar Bağlamında Osmanlı Sisteminin Dönüşümü", *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi,* Cilt:3, Sayı:5, 2009, s.22; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.55; Uzunçarşılı, Büyük Osmanlı Tarihi, s.509; Saydam, a.g.e., s.320-321, 328; Ercan, a.g.m., s.712; Mustafa Akdağ, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi,* Cilt:5 Sayı:3, 1947, s.291; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.146, 151; Es'ad Efendi, a.g.e., s.43; Halaçoğlu, a.g.e., s.48-49.

ordusu olarak kabul edilmiştir[203]. Ayrıca yeniçeriler, Avrupa'nın ilk sürekli ordusu olma unvanını da taşımakta idiler[204].

Bir genelleme yapılacak olursa, Osmanlı İmparatorluğu bulunduğu çağın şartlarına göre askerlik sistemini oluşturmuştur. Bu bağlamda, yükselme döneminde profesyonel askerlik sistemini, duraklama ve gerileme dönemlerinde ise zorunlu askerlik sistemini uyguladığı görülmektedir[205].

2.3. Osmanlı Askeri Teşkilâtının Bozulması

Yeniçeri Ocağında belirli kanun ve nizamlar çerçevesinde işleyişin sağlandığı bilinen bir olgudur. Devşirilen hristiyan ailelerin çocuklarından oluşan Yeniçeri Ocağının hukuk sistemi, Kanuni döneminde en üst noktaya ulaşmış ve kendisi vefat edene kadar da kanunlar tavizsiz bir şekilde uygulanmıştır[206]. Kanuni Sultan Süleyman'ın vefatı ile beraber yeniçeri kanunlarına eski bağlılığın kalmadığı ve hukuk sisteminin bozulmaya başladığı görülmektedir[207]. Nitekim I.Ahmed döneminde Kavânîn-i Yeniçeriyân'da[208], II.Osman döneminde Kitâb-ı Müstetâb'da[209], IV.Murad ve Sultan İbrahim dönemlerinde yazılan Koçi Bey Risalesinde[210]yeniçeri kanunlarına ve bu kanunlardan uzaklaşılması sebebiyle başlayan bozulmalara işaret edilmektedir[211].

---

[203]Vurmaz, a.g.e., s.12; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi,* Cilt:5, 9.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011, s.7; Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları-I, s.501;* Süleyman Kocabaş, *Osmanlı İhtilallerinde Yabancı Parmağı,* Vatan Yayınları, İstanbul 1993, s.11; Saydam, a.g.e., s.319; Koçaş, a.g.m., s.1164; Abdurrahman Şeref Efendi, *Osmanlı Devleti Tarihi-I,* (Haz: Ahmet Demir - Mehmet Kafkas), Kaynak Yayınları, 1.Baskı, İzmir 1995, s.215; Sakin, a.g.e., s.21; Bozdemir, a.g.e., s.53; Mustafa Cezzar, "Yeniçeriler", *Resimli Tarih Mecmuası,* Sayı:27, 1952, s.1384; Öztuna, Osmanlı Devleti Tarihi-II, s.80; Öğreten, a.g.e., s.11.

[204]Kaya, a.g.e., s.5; Öğreten, a.g.e., s.9; Halil İnalcık, *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı Devlet, Kanun, Diplomasi,* Timaş Yayınları, İstanbul 2014, s.113.

[205]Vurmaz, a.g.e., s.5.

[206]Kaytaz, a.g.m., s.46; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.478; Cezzar, a.g.m., s.1384; Es'ad Efendi, a.g.e., s.47; Öğreten, a.g.e., s.11.

[207]Kaytaz, a.g.m., s.46; *Kitâb-ı Müstetâb: Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler-I,* (Haz: Yaşar Yücel), Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 1974, s.7; *Koçi Bey Risalesi,* (Haz: Zuhuri Danışman), Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997, s.30-32. (Yeniçerilerin kadim kaidelerinin III.Murad (1574-1595) döneminin sonlarında bozulmaya başladığı ileri sürülmektedir).

[208]Kaytaz, a.g.m., s.46; Tayfun Toroser, *Kavanin-i Yeniçeriyan (Yeniçeri Kanunları),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.13-15.

[209]Kaytaz, a.g.m., s.46; Kitâb-ı Müstetâb, s.20-21.

[210]Kaytaz, a.g.m., s.47; Koçi Bey Risalesi, s.30-32.

[211]Kaytaz, a.g.m., s.46-47.

Bu bağlamda, Yeniçeri Ocağı'nın bozulmasının altında yatan sebepleri belli başlıklar altında sıralamak mümkündür. Buna göre; devşirme usulünün kalkması, acemi ocağının bozulması, evlenmenin serbest bırakılması sonucunda evlenen yeniçerilerin evlerinde kalmaları ve ocaktaki işlerini aksatmaları, ocağın devlet için var olduğu gerçeğinin yerine devletin ocak için var olduğu anlayışının yerleşmesi[212], toprağa bağlı timar ve zeâmet askerinin azalışıyla beraber maaşlı kapıkulu askerinin artışı, ocağa yabancıların alınması, ocağın içine esnaf karışması veya yeniçerilerin kendi görevleriyle birlikte esnaflığa başlamaları, sosyal alandaki yozlaşma, yolsuzluklar, ulufelerin kime verileceğini gösteren "esami"lerin alınıp satılması, üstüste gelen savaşlar, ulema ile menfaate dayalı işbirliği yapılması, ıslahat teşebbüslerine sürekli karşı çıkmaları, halka karşı olumsuz tutum ve davranışlara girmeleri, disiplinsizliklerinden dolayı ocaktan atılanların tekrar ocağa alınmaları ocakta geri gidişin işaretleri olarak görülmektedir[213]. Öte yandan yeniçeri kanunlarından uzaklaşılarak[214], belli bir süre hizmet eden herkes başka bir şart gözetilmeksizin ocağa girebilmiştir. Yine kanunlara aykırı olarak, sıraya yazılıp bekleyenler arasından da seçim yapılarak ocağa adam alınmıştır[215]. Diğer taraftan, özellikle *XVI.*

[212]Musa Çadırcı, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri'nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı,* Türk Tarih Kurumu, 2.Baskı, Ankara 1997, s.53; Karal, Osmanlı Tarihi, s.7; Koçaş, a.g.m., s.1164.

[213]Şirin, a.g.e., s.16; Vurmaz, a.g.e., s.12; Daver, Ordu ve Politika, s.139; Özellikle para düzeninin bozulmasının, yeniçeri isyanlarının başlamasındaki temel etken olduğu belirtilmektedir. Bkz.: Kocabaş, a.g.e., s.15; Özkaya, a.g.e., s.27-30; Ahmet Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet,* Cilt:4, Dersaadet 1309, s.78-79'dan iktibasla; Yaramış, a.g.e., s.3; Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'l – Vukuat,* Cilt:3, İstanbul 1294-1296, s.98-99; Özer Ergenç, "Osmanlı Askerinin Nitelik ve Fonksiyonları Üzerine", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler-II,* Ankara 1983, s.80; Akdağ, a.g.m., s.295-300; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.56-57; Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011, s.77; Saydam, a.g.e., s.331-332; Koçaş, a.g.m., s.1164; Cezzar, a.g.m., s.1384; Bozdemir, a.g.e., s.64; Ahmet Yaramış, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının Çorum ve Çevresindeki Yansıması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(2): 93-102, 2006, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://sbd.aku.edu.tr/VIII2/ayaramis.pdf; Kaya, a.g.e., s.14; Es'ad Efendi, a.g.e., s.47-48; Goodwin, a.g.e., s.92,113; Ayrıntılı bilgi için bkz.: Öğreten, a.g.e., s.15-32.

[214]Vurmaz, a.g.e., s.12; Karal, *Osmanlı Tarihi,* s.7; Kendine özgü kanun ve kurallara göre yönetilen Yeniçeri Ocağı'nın, kanun ve kurallardan uzaklaştırılması amacıyla, özellikle, nizâmnâmesinin bozulmasından sonra yeniçerilerin içerisine yabancı ajanların girdiği ve böylece, 1589 yılından başlayarak Yeniçeri Ocağı'nın tüm isyan ve ihtilâllerin sebebi olmaya başladığı ileri sürülmektedir. Bkz.: Kocabaş, a.g.e., s.11; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları-I,* s.478, 502; Ahmet Rasim, *Osmanlı Tarihi,* Cilt:1, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966, s.155-156; Koçaş, a.g.m., s.1164; Yaramış, a.g.m., s.94; Yaramış, a.g.e., s.2; Abdülkadir Özcan, "Devşirme", *İA,* 9: 254-257, 1994, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c09/c090213.pdf; Es'ad Efendi, a.g.e., s.47.

[215]Şirin, a.g.e., s.16; Sezer, a.g.m., s.216; Uzunçarşılı, *Kapukulu Ocakları-I,* s.477; Yeniçeri sisteminde bozulma sebepleri için bkz.: Sakin, a.g.e., s.57-63.

asırdan itibaren kendini geliştirmekte yetersiz kalan Osmanlı ilmiye sınıfı, Yeniçeri Ocağının bozulma sebeplerini de tespit edememiştir[216].

Osmanlı İmparatorluğunda diğer devlet kurumlarında olduğu gibi Yeniçeri Ocağı'nın bozulmasında[217] da ilk izleri III.Murad döneminde görmek mümkündür. Zira III.Murad döneminde yukarıda işaret edilen yeniçeri kanunlarına aykırı olarak ocağa yapılan alımlar ve evlenmeler artmıştır. Diğer yandan, yeniçeriler kışlaları yerine evlerinde kalmaya ve askerlik dışında başka işlerle de uğraşmaya başlamışlardır. Yine III. Murad'ın, Şehzade Mehmed'in sünnet düğününde hünerlerini beğendiği oyuncuların yeniçeriliğe alınmasını emretmesi[218] gelinen durumu ortaya koymaktadır[219]. Bu şekilde yeniçerilik, liyakatsiz kişilerin ocağa katılımıyla bir yozlaşma sürecine girmiştir[220].

Kanuni Sultan Süleyman'dan sonraki padişahlar, yeniçerilerin başında seferlere çıkmayıp, sarayda kalmayı tercih ederek yerlerine mutlak vekilleri olan vezir-i a'zamlarını göndermeye başlamışlardır. Bu durum, padişahları seferlerde başlarında görmek isteyen ve buna alışık olan yeniçeriler üzerinde padişahın hâkimiyetini kaybetmesi sonucunu doğurmuştur[221].

2.4. Osmanlı Askeri Teşkilâtında Islahat Arayışları: 1606 tarihli Kavanin-i Yeniçeriyan

19.yüzyıl ortalarına kadar, Devlet'in kötü gidişatının asıl sebebinin "ordunun bozulduğu" düşüncesi doğrultusunda, ilk tedbirlerin ordu üzerinde alınmaya

[216]Şirin, a.g.e., s.31-32.
[217]Sezer, a.g.m., s.216; Akdağ, a.g.m., s.295-300. (Bu makalede Akdağ, tımar sisteminin bozuluşu gibi ekonomik sebeplerin ve sosyal düzendeki olumsuz değişikliklerin de Yeniçeri Ocağının kötüye gidişinde etkili olduğuna açıklık getirmektedir).
[218]Saydam, a.g.e., s.326; Abdurrahman Şeref Efendi, a.g.e., s.215; Akdağ, a.g.m., s.291; Özkaya, a.g.e., s.27; Koçi Bey Risalesi, s.30; Öğreten, a.g.e., s.15.
[219]Şirin, a.g.e., s.23-24; Elibol, a.g.m., s.27; Koçi Bey Risalesi, s.30-32; Göksel, a.g.e., s.75; Koçaş, a.g.m., s.1164; Öğreten, a.g.e., s.15,17; Özcan, a.g.m., s.41.
[220]Rasim, Osmanlı Tarihi-I, s.156; Abdurrahman Şeref Efendi, a.g.e., s.215; Akdağ, a.g.m., s.291; Cezzar, a.g.m., s.1384; Özcan, Devşirme, s.256; Öğreten, a.g.e., s.15.
[221]Şirin, a.g.e., s.26; *T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.56.

başlandığı anlaşılmaktadır[222]. Bu bağlamda 1767, 1768 ve 1787 Rus Savaşlarının sonunda Yeniçeri Ocağının vasfını yitirdiği anlaşılmıştı. Halil Hamid Paşa'nın ocağa yabancı alınmaması, ocağa kayıtlı olanlardan sefere gitmeyenlerin tespit edilerek sefere götürülmesi, liyakatsiz kişilerin eline düşen esamelerin geçersiz sayılması gibi almış olduğu tedbirler yeterli olmamıştır. Yine III. Mustafa, I.Abdülhamit ve III. Selim'in padişahlığı dönemindeki ıslahat hareketleri de amacına ulaşamamıştır[223].

I.Ahmed döneminde Yeniçeri Ocağındaki eski kanunları ve süreç içerisinde bu kanunlardan uzaklaşılması nedeniyle ortaya çıkan bozuklukları anlatan bir eser yazılmıştır. Adı belli olmayan yazar, eserini 1606 yılında Vezir-i A'zam Derviş Mehmed Paşa zamanında kaleme almaya başladığını belirtmiştir[224].Kavanin-i Yeniçeriyan'da, ocağın tekrar o eski ihtişamlı günlerine dönebilmesi için şu önerilerde bulunulmuştur:

1. Babası yeniçeri olmayanı, yeniçeri yapmamalı. Birçok yabancı, rüşvetle ocağa alınmaktadır. Ağa önünde araştırmada, erin babasının adı ve odası sorulur. Yeniçeri Ağasının çıraklığı yoluyla ocağa yeniçeri alınması âdeti kaldırılmıştır.

2. Fatih Sultan Mehmed döneminde ergen yeniçerilerin evlenmelerine izin verilmezdi. İhtiyarlayıp ocaktan ayrılan ve evlenmek isteyen yeniçeriye sultanın izin vermesi şarttı. Ocağa kul-oğulları alınırdı. Şimdilerde (yazar belirtiyor), acemi oğlanı bile evlenmek istiyor. Yeniçeri Ocağını kesinlikle ıslah gerekir.

---

[222]Vurmaz, a.g.e., s.13; Zekeriya Türkmen, *Mütareke Döneminde Ordunun Durumu ve Yeniden Yapılanması (1918-1920),* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, s.1; Akgün, a.g.m., s.2; Ateşli silâhlardaki gelişmelere karşın, askeri eğitimden uzak olan ve kendilerini tamamen esnaflığa veren yeniçerilerin, askerliği sadece savaş zamanlarında cepheye gitmek şeklinde algıladıkları da belirtilmektedir. Bkz.: Sina Akşin, "1839'da Osmanlı Ülkesinde İdeolojik Ortam ve Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Durumu", *Mustafa Reşid Paşa ve Semineri, Bildiriler,* Ankara 1985, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s.6; Mehmet Seyitdanlıoğlu - Halil İnalcık, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu,* Phoenix Yayınevi, Ankara 2006, s.84; Bozdemir, a.g.e., s.65; Koçaş, a.g.m., s.1164; Yaramış, a.g.m., s.94; Yaramış, a.g.e., s.4; Köksal, a.g.e., s.7; Kaya, a.g.e., s.13; Es'ad Efendi, a.g.e., s.49-50.

[223]Şirin, a.g.e., s.27-28; Vurmaz, a.g.e., s.13; Türk Ordusu, s.17; T.C. Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.57; Koçaş, a.g.m., s.1164-1165; Yaramış, a.g.m., s.94; Yaramış, a.g.e., s.4; Es'ad Efendi, a.g.e., s.49-50.

[224]Halil İnalcık, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-II,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004, s.143; Toroser, a.g.e; Özkaya, a.g.e., s.29; Köksal, a.g.e., s.7; Kaya, a.g.e., s.14-16.

Şimdilerde bir yeniçeri, Çorbacı'ya (subayına) bir armağan verip evlenmek için izin alır. Hâlbuki bunun için hünkârdan izin gerekir.

3. Yeniçeri ocağına yalnız devşirmeden acemi-oğlan kabul edilmeli; yerli, Türk vesair alınmamalı. Onlar sefere gitmezler, gitseler de iyi savaşmazlar[225].

2.5. Yeniçeri Ocağında Cezalandırma ve Yargılama

Yeniçeri Ocağında atama işleri ve suçluları cezalandırma görevleri tamamıyla ocağın hâkimiyeti altındaydı. Bu görevleri Yeniçeri Ağası, Sultanın vekili sıfatı ile yerine getirir ancak çok önemli işlerde vezir-i a'zamınonayını alarak hareket ederdi. Arz günlerinde konumu itibariyle padişah huzuruna herkesten önce girer, çarşamba günleri haftalık arz ve olağan görüşme için vezir-i a'zamınhuzuruna çıkardı. Aynı zamanda vezir unvanını da taşıyorsa, padişaha ikinci kez vezir-i a'zamla birlikte arza girerdi. Vezir unvanı taşımıyorsa, rütbeleri kendisinden aşağıda olan padişah yanındaki ağalar, divan kâtipleri ve öteki ocak ağalarının yaptığı şekilde vezirlerin, nişancı ve iki kadıaskerin eteklerini öperdi. Padişahın atıyla saray dışına çıktığı gezintilerinde yeniçeriler selam için dizilirler, Yeniçeri Ağası ise Padişahın binek taşında beklerdi[226].

"Yeniçeri" kavramı, tüm kapıkulu askerlerini ve Yeniçeri Ocağının bir unsuru olarak kurulduğu kabul edilen Nizam-ı Cedid ordusunu içermektedir[227].
Kuruluş amacı merkezi otoriteyi güçlendirmek olan yeniçerilerin, malları ve canları üzerinde padişahın mutlak yetkisi bulunuyordu. Bu yetki, "kul" sisteminin tabii bir sonucu idi[228].

Yeniçeriler, disiplinli ve düzenli askerlerden oluşmakta idi. Hiyerarşik otorite içerisinde, astlar üstlerine mutlak itaat gösterirdi. Bu kurala uymayanlara disiplin cezası verilirdi. Yeniçeriler, merkezi idareye karşı olan memnuniyetsizliklerini,

[225]İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.143-144.
[226]İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.134.
[227]Yolyapan, a.g.m., s.157.
[228]Köprü, a.g.m., s.2.

padişahın "çorbasını içmeyerek" (kazan kaldırmak) veya padişaha karşı törenlerde "bağırarak" ortaya koyarlardı[229].

Osmanlı İmparatorluğunda Tanzimat devrine kadar Kapıkulu ocağındaki askerlerin yargılanması ve cezalandırılması, yeniçerilerin "Kadim Kanunları" olarak isimlendirilen "Kanunname-i Yeniçeriyan[230]"esas alınarak gerçekleştirilirdi. "Kanunname-i Yeniçeriyan"ın bazı hükümlerinin günümüzde geçerliliğini hala muhafaza ettiğini söylemek mümkündür. Zira, 211 sayılı İç Hizmet Kanununun[231] 14'üncü maddesinde astın vazifeleri arasında yer alan amirlerine ve üstlerine tam bir hürmet gösterme yükümlülüğü[232] ve asta kendi amirleri dışındaki bir kişi tarafından disiplin cezası verilememesine ilişkin kuralların[233] temelinde "Kanunname-i Yeniçeriyan" olduğu görülmektedir.

Bu Kanun, yeniçerilerin cezalandırılmaları ve yargılanmaları bakımından özel hükümler içermekteydi. Buna göre; uzun yüzyıllar içerisinde merkezi otoriteye bağlı ve askerliği meslek edinmiş olan yeniçerilere sadece ocakta kendi subayları disiplin cezası verebilir, kendi subaylarından başkası tarafından vezir dahi olsa herhangi bir yargılama ve cezalandırılma yapılamazdı[234]. Bu bağlamda, yeniçerilerin haklarında kovuşturma ve gerektiğinde cezalandırma işlemleri de ancak Yeniçeri Ağasının emriyle tamamlanır, sivil iktidar ancak Yeniçeri Ağası vasıtasıyla suçlunun cezalandırılmasını sağlayabilirdi[235].

---

[229]İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.129.

[230]Köprü, a.g.e., s.8; Bu kanunun metni için Bkz.: İhsan Orgun, *Askeri Temyiz Mahkemesi Tarihçesi,* K.K.K. Yayımları, E.U. Basımevi, Ankara 1956, s.27.

[231]4 Ocak 1961 tarihinde kabul edilmiş ve 10 Ocak 1962 tarihinde 10703 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. (Değirmenci, a.g.e., s.486).

[232]"Kumandan ve zâbitânı üseradan bile olsa yine inkıyad, yani ulül'emre itaat" (Askerî Temyiz Mahkemesi Tarihçesi, s.7); (Değirmenci, a.g.e., s.486).

[233]"Yeniçerilerin kendi zâbitânından başkasiyle te'dip ve tekdir olunmaması" (Askeri Temyiz Mahkemesi Tarihçesi, s.7); (Değirmenci, a.g.e., s.486).

[234]Erman, a.g.e., s.14; Köprü, a.g.m., s.3; Köprü, a.g.e., s.8; Orgun, a.g.e., s.7; İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları-II,* Türk Tarihi Kurumu Basımevi, Ankara 1988, s.179; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.11; Mumcu, a.g.e., s.106; Yolyapan, a.g.m., s.157; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.56; Değirmenci, a.g.e., s.486; Kardaş, a.g.e., s.41; Tarık Zafer Tunaya, *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku,* Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul 1969, s.265. (Bu askerlerin en önemli özelliği kullardan olmaları ve devşirme sistemine göre hizmete alınıp eğitilmeleridir).

[235]Kardaş, a.g.e., s.41.

Yargılamalarda izlenen usul kuralları ise şöyle idi: Yeniçeri Ağası Süleymaniye'de konuşlanmış, Ağa Kapısı olarak da bilinen Divanına geçerdi. Bu esnada Başçavuş, yüzü duvara dönük bir şekilde dua okurdu. Duada Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren bütün Padişahların isimlerini okurdu. Bunlar sayılırken Çorbacılar ve Odabaşıları saygı gereği ayağa kalkarlardı. Son olarak yeniçerilerin ruhani lideri olduğuna inandıkları Hacı Bektaş'ın ismi okunduğunda Yeniçeri Ağası da ayağa kalkardı. Yargılamadaki bu şekil şartı sağlandıktan sonra davalar görüşülmeye başlanırdı. Zindan yazıcısı sanığın ismini yüksek sesle bağırır ve duruşma başlardı[236].

Yeniçeri Ağası, bütün yeniçerilerin kumandanıydı. Padişah kapısındaki ağalar içerisinde en önemli ve en ayrıcalıklı kişiydi. İstanbul'da polis görevini de yürütüyordu. Kanunlara, nizamlara aykırı hareket edip, asayişi bozanları yakalama ve hapsetme yetkisine sahipti. Eğer suçu işleyen kişi ocak mensubu ise, cezası ocakta verilirdi. Başkanı olduğu Ağa Divanında, yeniçerilere kendi subaylarından ayrı olarak ceza verilebiliyordu. Ağa Divanı ordu disiplinini ilgilendiren davalarla, ordu mensuplarının birbirleriyle olan davalarına bakmakla yetkiliydi. Ayrıca yeniçerilerden şikâyetçi olanların davaları da bu Divan'da karara bağlanırdı. Şikâyetin ilk merciisi ve söz konusu şikâyetleri görüşülmek üzere Divan'a sevk kararı alanlar; Kethüda bey, Kethüda yeri veya Başçavuştu. Hakkında şikâyet olanlar ise Odabaşları aracılığıyla Divan'da hazır beklerlerdi. Burada sadece mesleğe ait itaat ve sadakatle ilgili örfi davalar hükme bağlanıyordu. Yeniçeri Ağasının başkanlığında, Sekbanbaşı, Kul Kethüda Bey, Zağarcıbaşı, Seksuncubaşı, Turnacıbaşı ve Başçavuş divanın diğer üyeleriydi. Beytülmalcı ve Asesbaşı da Divan'da yer alırlar ancak divan üyesi olarak kabul edilmezlerdi. Ağa Divanı, Yeniçeri Ocağının kaldırılmasına kadar işlevini sürdürmüştür[237].
Bu bağlamda, yeniçerilere subayları dışında ceza vermek yetkisini taşıyan kişi ve kurumları şu şekilde belirtebiliriz:

a. Sefere çıktığında ve Serdar-ı Ekrem ünvanı taşıdığında Sadrazam,

[236]İnciciyan, a.g.m., s.37; Erman, a.g.e., s.14.
[237]Orgun, a.g.e.,s.7; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.11; Köprü, a.g.e., s.8; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.397; Yolyapan, a.g.m., s.157; Şirin, a.g.e., s.17; Abdurrahman Şeref Efendi, a.g.e., s.208-209; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.57; Değirmenci, a.g.e., s.486.

b. Yeniçeri Ağası başkanlığında toplanan ve Sekbanbaşı, Kul Kethüda Bey, Zağarcıbaşı, Seksuncubaşı, Turnacıbaşı ve Başçavuştan meydana gelen Ağa Divanı[238],

Ayrıca, yeniçerilerin ocak dışındaki davranışlarını yakından takip etmek, çarşı ve pazarda uygunsuz davranışlara girmelerini önlemek, halk tarafından askeri şeref ve haysiyetlerinin çiğnenmemesi için gerekli tedbirleri almak ve disiplinlerini sağlamak amacıyla "Kuloğlu Başçavuşu" ile "Subaşı" olarak adlandırılan inzibatların da kontrol ve tedip hakları vardı[239].

Kanunname-i Yeniçeriyan ile getirilen diğer hükümler ise şu şekilde özetlenebilir: "Komutan ve Subayları esirlerden bile olsa onlara itaat etmek, kendilerine tahsis edilen kışla ve karargâhlarda toplu bir halde bulunup bunların dışında bir yerde oturmamak, süslenmemek, dindar olmak, acemi oğlanlıktan mülazimette bulunmak, kıdem sırası ile terfi etmek, kendi subaylarından başka hiç kimse tarafından cezalandırılmamak, sakat oldukları zaman emekliye sevk edilmemek, sakal salıvermemek, evlenmemek, hiçbir iş ve sanatla iştigal edememek, talim ve terbiye ile vakit geçirmek, idam edilecekleri zaman hususi merasime tabi olmak." Kanun-i Esasi adı verilen bu imtiyazlı hükümler, yeniçerilere uygulanan disiplin hükümleri olarak kabul ediliyordu[240].

Yeniçerilere subayları tarafından verilen cezalar ise şöyleydi: **Dayak, hapis, ulufe kesilmesi, sürgün** ve **idam.** Bu cezaların verilmesi için daha önceden belirlenmiş herhangi bir yargılama usulü bulunmuyordu. Söz konusu usul tamamen yeniçeri subayının takdirine bırakılmıştı. Ancak verilen cezaların infazları belli şartlara bağlanmıştı[241].

---

[238]Köprü, a.g.e., s.8; Bu divan bütün askerlik işleri ile meşgul olur, ordu disiplinini ilgilendiren davalarla ordu mensupları arasındaki davalara bakardı. Bu teşkilât yeniçerilerin kaldırılmasına kadar görevine devam etmiştir. (Orgun, a.g.e., s.7)

[239]Yolyapan, a.g.m., s.157; Köprü, a.g.e., s.9; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.11-12.

[240]Erman, a.g.e., s.14; Orgun, a.g.e., s.27; Saydam, a.g.e., s.328; Abdurrahman Şeref Efendi, a.g.e., s.214; Kayaltepe, a.g.e., s.58-59.

[241]Yolyapan, a.g.m., s.157; Taşkın, a.g.e., s.8-9; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.467-468; Kayaltepe, a.g.e., s.59.

Dayak cezası[242]; hakkında dayak cezası infaz olunacak yeniçeriyi o bölüğün Çavuşu, Ağanın önüne çıkarır, yeniçeri kırmızı kilim üzerine yatırılır ve kabahati nispetinde dayak atılırdı. Dayak cezası, Çorbacının (Tabur Komutanı) emriyle Odabaşı tarafından cuma, ramazan ve diğer dini günler dışında infaz ettirilirdi. Suçlu ikindi namazını müteakip, eski yeniçerilerden iki nefer tarafından mum ışığında yüzükoyun yere yatırılır, elleri ve kolları tutulmak suretiyle kaba etlerine değnek ile vurulurdu. Acemi oğlanları ise falakaya yatırılırdı. Ceza herkesin önünde icra olunacak ise akşam namazını müteakip, suçlu dayak cezasının infaz edileceği yere götürülür ve karnı üstüne yatırılırdı. Eski yeniçerilerden iki nefer suçlunun baş ve ayak taraflarına oturur ve ortanın vekiliharcı yanmış bir şamdan ile infaz yerine gelir ve suçlunun kaba etlerine değnek ile vurulurdu. Değnek adedinin alt sınırı kırk, üst sınırı ise seksendi. Eğer seksen değnekten fazla ceza verilmiş ise, ayağına bukağı vurularak kalan kısmı ertesi gün tamamlanırdı. Yeniçerilerin işledikleri suçlarda ceza olarak kaba etleri sopalanır, kapıkulu süvarileri ve sipahilere ise sadece falakaya yatırma cezası verilirdi. Büyük suçu olanı Çavuş da Odabaşı da dövebilirdi. Çavuş bir tek büyük suçlar için gelir, diğer suçlar için gelmesi uygun görülmezdi. Cezanın infaz edilmesini müteakip, Çorbacı Vekili olan Odabaşı diğer neferlere cezaların kendilerine ibret olması gerektiğini tebliğ etmesiyle süreç sona ererdi[243]. Subayların denetlemeleri süreklilik arz ederdi. Sessizlik prensibine riayet edilmediği takdirde, falaka cezası uygulanırdı[244].

---

[242]Yeniçerilere uygulanacak tazir cezası kanunu: Yeniçeri taifesi tazir cezası gerektirecek bir suç işlerse önce odabaşısı çorbacısına arz eder. Meydana yani tazire izin olunca, suçlu yoldaşı da aşçısına verip bukağıya vururlar. Akşam namazı kılınıp yemek bittikten sonra cümle ihtiyarları ve mevcut olan yoldaşları meydanlarına davet ederler. Suçluyu da getirirler. Odabaşı hazır olan yoldaşlara hitaben birkaç nasihatli söz söyler. Sonra suçlu olan yoldaşına dönerek "aşk olsun yoldaş" deyip meydan ortasına getirir. Yüzü üzerine yatırır. İki eski yoldaş biri başı tarafından ellerini tutar ve birisi de ayaklarını tuttuktan sonra vekil-harç ve bayraktar mum tutar, odabaşı değneği eline alır. Suçuna göre; eğer suçu basitse 40, fazla ise 80 değnek vurur. Daha fazla ise yine zincirler, üç gece arka arkaya 80 değnek vururlar. Sonra birkaç gün demirli olarak hapis yattıktan sonra serbest bırakırlar. Ramazan ve Cuma geceleri yeniçeriye meydan etmek yasaktır. Hacı Bektaş-ı Veli rıza vermez. (Abdülkadir Özcan, *Eyyubi Efendi Kanunnamesi*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1994, s.47).

[243]Taşkın, a.g.e., s.8-9; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.467-468; Yolyapan, a.g.m., s.157; İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.138-139; Göksel, a.g.e., s.45,58; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-II, s.179; Toroser, a.g.e., s.63; Sakin, a.g.e., s.207-208; Kayaltepe, a.g.e., s.59-60; Bu kısım da Eyyubi Efendi'de şöyle geçmektedir: Yeniçerinin suçu ölüm cezasını gerektiriyorsa, ortaçavuşun hapsine verip esamesini çalarlar. Sonra asesbaşıya verirler. Baba Cafer zindanına götürürler. Ölüm fermanı çıkınca, yatsı namazından sonra cellat boğar ve kayığa koyup Kurşunlu Mahzen'in önünde boğazına bir taş bağlayıp denize atar. Eskiden ilan için bir top atılırdı; şimdi yasaktır. (Özcan, Eyyubi Kanunnamesi, s.48).

[244]Goodwin, a.g.e., s.51.

Hapis cezası; tevkif emri Odabaşı (Bölük Komutanı) tarafından verilir, aşçıbaşı tarafından yeniçerilerin ayaklarına demir vurulup mutfakta çalıştırılmaları ile infaz edilirdi. Hücre cezasına çarptırılanlar ise tomruğa vurulurdu[245]. Zaman zaman suçluların küreklere yerleştirilip, kalelerde hapsedildikleri de görülmektedir[246].

Sürgün cezası; sürgün cezasına çarptırılan yeniçeri, ocağın disiplinini muhafaza etmek için ihraç edilerek sınırdaki bir kaleye sürülürdü. Bu işleme "Merd-i Kale" denirdi. Bu cezaya zaman zaman başvurulduğu ancak seferde uygulanmadığı görülmektedir. Örneğin, İstanbul'da Yeniçeri Ocağı Kul Kethüdası Hasan Ağa kendisini yenilikçi olarak tanıtmış ve bu sebeple mirmirân askeri rütbesine kadar ilerlemiştir. Ancak, 1828-1829 yıllarında baş gösteren Osmanlı-Rus savaşının bitmesini müteakip, yenilik karşıtlarını II.Mahmut'a karşı ayaklandırmaya teşvik etmekten dolayı suçlu bulunarak rütbesi sökülmüş ve İstanbul dışına sürgün edilmiştir. Başka bir olayda, hırsıza yataklık eden suvarinin sürgün edildiği vesikalardan tespit edilebilmektedir[247]. Ayrıca, sarhoşlukla katl fiilinde bulunanların ocaktan ihraç edildiği de görülmektedir[248].

İdam cezası; idam cezasına hükmedilen yeniçeri hapse atılır ve künye defterinden ismi silinirdi. Bu işleme "Merd-i Tımar" denilmekteydi. Künye defterinden isim silme sebebi, ocak içerisinde idam cezasını gerektiren bir suçu hiçbir yeniçerinin işlemeyeceği inancıydı[249]. Daha sonra idam cezasının infazı için ferman beklenirdi[250].

İdam cezaları belli bir onaya tabi tutulur[251], yeniçerilerin idam cezasının infazı için İstanbul'da Yeniçeri Ağasının, taşrada ise Vezir-i A'zamın onayı gerekirdi. Eyaletlerde bulunan yeniçerilerin idam cezası infazı ise vilayet valisinin onayı ile gerçekleşmekte idi[252]. İdam cezası infaz şekilleri değişkenlik gösterirdi. İdam

[245]Yolyapan, a.g.m., s.157; Taşkın, a.g.e., s.8; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.467.
[246]Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-II, s.179.
[247]Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-II, s.180.
[248]Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-II, s.180.
[249]Taşkın, a.g.e., s.9; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.468.
[250]İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.139.
[251]Yolyapan, a.g.m., s.157; Mumcu, a.g.e., s.99.
[252]Yolyapan, a.g.m., s.158.

fermanı; infaz İstanbul'da yapılacaksa "Bostancıbaşı" da, eğer saray veya İstanbul dışında gerçekleşecek ise "Kapıcıbaşı" da hazır bulunur ve işlemin sonuna kadar oradan ayrılmazlardı[253]. Fermanı götüren kişinin, hiç kimseyi kuşkulandırmadan, mahkûmun kaçmasına engel olacak şekilde dikkatli davranması gerekirdi. Bu dönemde yeniçerilere uygulanan siyaseten katl cezasının infazında belirli özellikler bulunmaktadır. Yeniçeriler, padişah uğrunda savaştıkları için infaz öncesi kötü muamelenin padişahın saygınlığına zarar vereceğine inanılırdı. Bu düşünceyle rütbesine duyulan saygı, mukavemette bulunmadığı takdirde gösterilir[254], infaz sırasında şeref ve haysiyeti korunurdu[255]. Yeniçerilerin kendi subayları tarafından rütbeleri sökülür, sarığı çıkartılır ve yakası yırtılırdı. Bu işlemle yeniçeri, ocaktan atılmış olurdu[256]. Rütbesi alınan asker hücreye konur, akşam namazından sonra geceleyin boğularak naaşı hiç kimse tarafından görülmemesi için bir gülleye bağlanıp denize atılır, namazı kılınmaz ve top atışıyla idam duyurulurdu[257]. İnfazla görevlendirilenler infazı kendileri gerçekleştirebildiği gibi bir cellât da kullanabilirlerdi. Gizlilik prensibi doğrultusunda çoğunlukla cellât olarak saraylarda gizli idamlarda kullanılmak üzere özel olarak yetiştirilmiş dilsizler veya iç oğlanları kullanılırdı. Kılıçla kafa kesmek veya hançerle öldürmek suretiyle infaz etmek gibi nadiren karşılaşılan istisnalar haricinde infaz sırasında yeniçerilerin kanı dökülmez, infaz boğularak gerçekleştirilirdi[258]. Ancak idam edilmeyi müteakip yeniçerilerin kafası mutlaka kesilir, taşrada ise İstanbul'a gönderilerek saray kapısı önünde teşhir edilirdi. Üst rütbeli subayların kesik başları, içi bal dolu kıl bir torbaya konularak gümüş bir tepsi içinde padişaha arz edilir ve ancak padişahın onayıyla teşhir edilebilirdi[259]. Seferde kaçanların ve katillerin başı satırla kesilir; fitne çıkaranların,

[253]Mumcu, a.g.e., s.99; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.113; Köprü, a.g.e., s.5; İsmail Katgı, "Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl (Hukuki Mahiyeti, Sebepleri, Usulü, İnfazı ve Sonuçları)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Cilt: 6, Sayı: 24, Kış 2013, s.193.
[254]Yolyapan, a.g.m., s.158; Mumcu, a.g.e., s.100; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.114-115; Köprü, a.g.e., s.5; Köprü, a.g.m., s.2; Katgı, a.g.m., s.194.
[255]Mumcu, a.g.e., s.100; Köprü, a.g.e., s.5; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.114-115; Köprü, a.g.m., s.2; Köprü, a.g.e., s.5; Katgı, a.g.m., s.194.
[256]Mumcu, a.g.e., s.106; Köprü, a.g.e., s.5.
[257]Mumcu, a.g.e., s.106; Erman, a.g.e., s.13; İnalcık, Devlet-i Aliyye-II, s.139; Taşkın, a.g.e., s.9; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.468; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-II, s.179; Es'ad Efendi, a.g.e., s.47; Katgı, a.g.m., s.194.
[258]Mumcu, a.g.e., s.103-104; Erman, a.g.e., s.13; Göksu, a.g.e., s.420; Katgı, a.g.m., s.194.
[259]Değirmenci, a.g.e., s.33; Yolyapan, a.g.m., s.158; Mumcu, a.g.e., s.107; Katgı, a.g.m., s.195.

hırsızların ve tecavüzcülerin infazı ise boğularak gerçekleştirilirdi[260]. Cesetin akıbeti cellatın sorumluluğunda idi. Cellat, infazın gerçekleşmesiyle eğer varsa cesedi denize atardı[261]. İnfaz edilen kişinin ailesinin, belirli bir ücret karşılığında cesedi cellattan alması mümkün olmakla beraber, malları devlet tarafından müsadere edilirdi[262]. Yeniçeriler üzerinde soruşturma ve yargılama yapılmaksızın, Padişahın siyaseten katl[263] yetkisi vardı[264]. Siyaseten katl, monarkın mutlak iradesinde herhangi bir sınırlama olmaması anlamına gelmektedir[265]. Siyaseten katl II.Mahmut döneminde sona ermiş ve askeri sınıfa mensup kişiler padişahın başkanlık ettiği Divan-ı Hümayun'da[266] yargılanmaya başlanmış, böylece kul sistemi ortadan kalkmıştır[267].

Bu durumlarla birlikte, kışla içinde ve dışında kavga etmek, küfürleşmek, firar etmek ve namazda kusur işlemek ağır suç kabul ediliyordu. Cezaları, Odabaşı verirdi. Cezalı yeniçerilerin yataklarına el konulup, ceza müddetince ustanın nezaretinde mutfakta tutulması ve bulaşık yıkatılması gibi müeyyideler bulunmakta idi[268].

Taşrada görev yapan kapukulu suvarilerini cezalandırma yetkisi, başlarında zâbitleri olan kethüdayerlere aitti. Suvarinin suçu, kethüdayerlerin ceza verme yetkisini aştığı takdirde kethüdayerlerin suçun gereği için şer'i mahkemeye başvurma hakkı bulunuyor ve bu şekilde suvarinin durumu hükümete bildiriliyordu. Hükümet kendisine intikal edilen olayı inceler ve suvarinin bölüğünde açılan soruşturma sonucunda vardığı kanaati, iradesini almak üzere padişaha arz ederdi. Bu şekilde

[260]Göksel, a.g.e., s.45.
[261]Mumcu, a.g.e., s.106; Erman, a.g.e., s.13; Yolyapan, a.g.m., s.158.
[262]Yolyapan, a.g.m., s.158; Mumcu, a.g.e., s.109; Erman, a.g.e., s.13; Katgı, a.g.m., s.195.
[263]Siyaseten katl, hükümdarın verdiği ölüm cezası anlamında kullanılmaktadır. Bkz.: Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl (Doktora Tezi), s.2; Köprü, a.g.m., s.2.
[264]Yolyapan, a.g.m., s.158; Mumcu, a.g.e., s.79; Erman, a.g.e., s.13; Necdet Öztürk, *14-15.Asır Osmanlı Kültür Tarihi: Devlet Düzeni Sosyal Hayat,* Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2014, s.87; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.105; Köprü, a.g.e., s.5.
[265]Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.105; Köprü, a.g.e., s.5; Köprü, a.g.m., s.2; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, Doktora Tezi, s.2; Katgı, a.g.m., s.192.
[266]Bir anlamda Bakanlar Kurulu niteliğini taşıyan ve zamanla oluşum şekli değişen bu kuruluşa başlangıçta Sadrazam, Vezirler, Rumeli ve Anadolu Kazaskerleri, Defterdarlar ve Nişancılar katılırdı. (Köprü, a.g.m., s.2.)
[267]Köprü, a.g.m., s.2; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.204.
[268]Göksel, a.g.e., s.45.

suvarinin cezası infaz edilirdi[269]. Bu durumu ortaya koyan örnek olaylar, çalışmamızın üçüncü bölümünde incelenecektir.

2.6. Nizam-ı Cedid Ordusu

18.yüzyılın sonlarında tahta geçen III.Selim döneminde, yeniçerilerin asli görevlerini yapamaz hale geldikleri ortaya çıkmıştı. Değişen teknolojik gelişmelere duyarsız kalarak kendilerini yenileme gereği duymuyorlar, bu yöndeki çabalara da engel oluyorlardı. Bu bağlamda hâlâ keçeye kılıç talimi yapıyor, destiye kurşun atıyorlardı. Yeniçerilerin bu tavrı karşısında III. Selim, ocağın kuruluş felsefesine dönmesinin mümkün olmadığını görüyordu. İki aşamalı bir planla önce yeni bir ordu kurma, ardından da olgunlaşan şartlarda yeniçeri ocağını kapatmaya karar vermişti. Bu düşüncelerle başta askeri alanda, kaynağı bostancı ocağındaki askerlerden oluşan "Nizam-ı Cedid Ordusu" kurmak üzere tüm alanlarda köklü ıslahat hareketlerine girişmiştir. III.Selim devletin gerileme sebebini kanunlara bağlı kalmamakla ilişkilendirmiş, mevcut kanunlara riayeti sağlama yerine onları Batı tarzında yenileme tercihinde bulunmuştur. Bu doğrultuda Ebubekir Ratip Efendi, resmi görevle batı kanunlarını yerinde tetkik etmek amacıyla Avrupa'ya gitmiştir[270].

Bu karar, Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa devletlerindeki gelişmeleri yakından takip etmek amacıyla daimi elçilikler açmasını hızlandırmıştır. Zira Avrupa devletleri uzun yıllardan beri Osmanlı İmparatorluğunda daimi elçilikler açtığı halde, Osmanlı idaresinde bu döneme kadar böyle bir siyasete ihtiyaç duyulmamıştı[271].

Batı tarzı yapılanma doğrultusunda mevcut askeri sınıflar ve eğitim sisteminde düzenlemelere gidilmiş ve 1792 tarihinde kurulan Nizam-ı Cedid ordusu; alay, tabur ve bölüklere ayrılmıştır. Kısa sürede 12.000 mevcudu yakalayan ve taşrada da teşkilâtlanmaya başlayan bu yeni ordu için yeni kışlalar yapılmıştır. Ordunun harcamalarına kaynak oluşturmak üzere, İrad-ı Cedid adıyla yeni bir hazine

[269]Uzunçarşılı, Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları-II, s.180.
[270]Rabia Beyza Candan, "1840 Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu İncelemesi", *AndHD,* 2015, Cilt:1, Sayı:1, s.65; Üçok – Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.324.
[271]Candan, a.g.m., s.65; Hüsrev Hatemi, *Nizam-ı Cedid,* Osmanlı Ansiklopedisi, Cilt:5, İstanbul İz Yayıncılık, 1996, s.202; Üçok - Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.324.

oluşturulmuştur. Topçu Ocağının ıslah çalışmaları kapsamında Fransa'dan top uzmanları eğitim vermek amacıyla davet edilmişlerdir. Kapıkulu Ocakları ile birlikte tımar sistemi tekrar düzenlenerek topraklı süvarilerin gelişimine çalışılmıştır. Bu çalışmaların en önemli amacı; ordunun disiplin anlayışı içerisinde, düzenli ve modern yöntemlerle talim yapmasını sağlamaktı. Bu amaç doğrultusunda atılan adımlar kısa sürede karşılık bulmuş ve Nizam-ı Cedid Ordusu, Napolyon'a karşı Akka Savaşı'nda ve Rumeli'deki eşkıya tediblerinde başarı göstermiştir[272].

III. Selim tarafından kurulan Nizâm-ı Cedid; sürekli askerliğe dayanmayan, askerlik hizmetinin nöbetle ifa edildiği, Osmanlı İmparatorluğunda daha önce uygulama örneği olmayan yeni bir yapılanmadır[273]. Nizâm-ı Cedid Askerinin Kanunnâmesi[274]gereğince; Voyvoda, Mütesellim, Serdar ve benzeri ehl-i örften hiç kimsenin subay ve erlere karışma yetkisi yoktur. Asker kişilerin herhangi bir suç işlemeleri durumunda, kendi binbaşıları[275] tarafından cezalandırılması hükme bağlanmıştır. Nizâm-ı Cedid'e mensup asker kişilerin, askerlik hizmeti dışında şer'i hukukun alanına giren bir suç işlemeleri durumunda ise binbaşıları tarafından belirlenecek bir subayın nezaretinde mahkemeye gönderilmeleri öngörülmüştür. Yargılamada suçlu bulunmaları halinde ise cezalarının yine binbaşıları tarafından kışlada infaz ettirilmesi düzenlenmiştir[276].

III.Selim'in devlet idaresini yeniden ihtişamlı dönemlere kavuşturmak amacıyla, devletin ileri gelenleri tarafından hazırlanmasını istediği ve kanunların

[272]*T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.60-61.
[273]Batı askeri yapı modellerinin Osmanlı ordusuna entegrasyonu hakkında Bkz.: Emily O.Goldman, *"The Spread of Western Military Models to Ottoman Turkey and Meiji Japan", in: The Sources of Military Change, Culture, Politics, Technology,* (Edited by Theo Farrelland Terry Terriff), USA 2002, s.41 vd. (Değirmenci, a.g.e., s.486)
[274]Bu Kanunname Ankara Şer'iye Sicillerinden 201 numaralı defterde yer almaktadır. Kanunnamenin hangi tarihte kaleme alındığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte, Kanunnamenin giriş kısmında yer alan yazıdan Ankara sancağına 1803 tarihinde gönderildiğinin anlaşıldığı değerlendirilmektedir. (Değirmenci, a.g.e., s.5-3); Bkz.: Geniş bilgi için Musa Çadırcı, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik,* İmge Kitabevi, Ankara 2008, s.14.
[275]Nizâm-ı Cedid askeri binbaşı olarak adlandırılan bir komutanın emir ve komutasında bulundurulmaktadır. (Değirmenci, a.g.e., s.486); *"Binbaşı orta tabir edilen ve on iki bölükten meydana gelen birliğin en büyük amiridir. Her ortanın binbaşısı, ortasına bağlı erlerin idaresinden müstakilen sorumludur. Binbaşı dâhil diğer zâbitler kışlada devamlı bulunacaklar, içlerinden tatil yapmak isteyeni veya işleri ile meşgul olmak zorunda kalanı olursa bir-iki ve en çok üç ay izin alabilecektir. İzin tezkeresini binbaşı imzalayacak tezkeresiz hiçbir subay kışladan ayrılmayacaktır".* (Çadırcı, Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik,s.15).
[276]Çadırcı,Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik, s.15; Değirmenci, a.g.e., s.487.

yenilenmesinde de altyapı oluşturacağını bildirdiği layihaların ortak noktası; "kanunnamelere itaat" vurgusu olmuştur. Şöyle ki; devletin cihan imparatorluğu seviyesine yükselmesinin en önemli sebebi, yüzyıllarca asla taviz verilmeyen kaim kurallara riayet olmuştur. Bu kanunnamelere itaat algısının zamanla işlevini yitirdiği, bunun yerine yeni bir anlayışla yola devam edilmesi gerektiği savunulmuştur[277].

Bu düşüncelerle tüm alanlarda yapılan Nizam-ı Cedid ıslahatları, eski yapının devamını isteyen muhalif gruplar tarafından sert bir şekilde eleştirilmiş ve Avrupa taklitçiliği ile suçlanmıştır. Nitekim geleneksel yapının taraftarı olan yeniçerilerin Kabakçı Mustafa liderliğinde ayaklanması üzerine III. Selim, Nizam-ı Cedid'i kaldırmak zorunda kalmıştır. Nizam-ı Cedid girişimi aynı zamanda III. Selim'in tahttan indirilmesine ve yeniçeriler tarafından katledilmesine sebep olmuştur[278].

III. Selim padişahlık yaptığı dönem içerisinde bir hukuk reformu planlamış ancak bu düşüncelerini tatbik edecek nitelikli bir yönetim kadrosunun bulunmaması sebebiyle hedeflediği başarıyı yakalayamamıştır. Ancak bu dönemki ıslahat girişimleri, kendisinden sonra tahta çıkan Sultan II. Mahmud için ilham kaynağı olmuş ve onun gerçekleştirdiği hukuk reformları için bir rehber niteliği taşımıştır. Bu yönüyle Nizam-ı Cedid ıslahat hareketi, Osmanlı reformunun ve köklü askeri yeniliklerin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir[279].

2.7. Yeniçeri Ocağının Kaldırılması (Vaka-yı Hayriye) ve Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin Kuruluşu

Devletin asıl piyade gücü ve ordusu olarak eskiden beri devam eden yeniçeri ordusu ile yaklaşık iki yüzyıl birçok zaferler kazanılmış ise de ocağın kuruluş zamanındaki manevi bütünlük ve disiplin yok olduğu için ocak; merkezi otoriteye sürekli isyan eden, görevleri dışında her türlü siyasi ve idari işlere karışan, istemedikleri padişah ve vezirleri çeşitli bağlar kurdukları esnaf ve halkın da desteğiyle katl veya hâl eden

[277]Candan, a.g.m., s.65-66; Üçok – Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.324.
[278]Candan, a.g.m., s.66; Üçok - Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.325.
[279]Candan, a.g.m., s.66; Üçok - Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.325; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.21.

bir fesat ocağına dönüşmüştür. Asli görevinden uzaklaşması sonucunda ocak teknolojik gelişmelere ayak uyduramıyor, ıslah hareketlerine karşı çıkarak yeni talimleri ve savaş araç-gereçlerini kabul etmiyordu. Bu durumun doğal sonucu olarak, isyan olaylarının aksine bütün savaşlarda mağlup oluyordu[280].

17.yüzyılın sonları ile birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları elden çıkmaya başlamıştı. 1699 Karlofça, 1718 Pasarofça, 1774 Küçük Kaynarca, 1792 Yaş Antlaşması ve 1812 Bükreş Antlaşması ile kaybedilen topraklar geri gidişin açık tezahürleridir. Bu kötü tabloyu tersine çevirmek amacıyla Osmanlı ordusunda kalıcı değişiklikler için harekete geçilmiştir. Öncelikle, Bostancıların içinden seçilen askerlerle ilk kez Avrupa usulü talimlere adım atılmıştır. Bu seçilen askerler aynı zamanda padişahın güvenliğinden de sorumlu idi. Bu yenilik hareketine karşı çıkan yeniçeriler ayaklanmışlar ve 1730 yılında yeni usul talimlerin kaldırılmasına sebep olmuşlardır. Bu olayın bastırılmasına karşın, yeniçerilerin artık tarihi görevinden uzaklaşarak devletin yanında olmaktan çok devlet karşıtı bir odak haline geldiği anlaşılmıştır. Bu durum 1732'de Tımarlı Ordusunu tekrar bir umut haline getirmiş, teşkilâtta bir dönüşüm düşünülse de gerçekleştirilememiştir[281]. Sultan II. Mahmut yeniçerilerin 1808 Mora isyanını bile bastıramaması üzerine ıslah hareketine girişmiş, bu duruma isyan eden yeniçerilerin ayaklanması, topçu ve arabacı ocaklarının Sultanın yanında yer almasıyla güçlükle bastırılabilmiştir[282].

Yeniçeri Ocağı'nın merkezi otoriteye başkaldırışı, ordu veya merkezi idare ile birlikte devlet otoritesinin de eyaletler üzerinde zaafiyete uğramasına yol açmıştır[283].

---

[280]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.466; Şirin, a.g.e., s.31; Yaramış, a.g.m., s.102; Sezer, a.g.m., s.220; Es'ad Efendi, a.g.e., s.111-119; Vurmaz, a.g.e., s.12; Fahri Çeliker, "Birinci Dünya Harbi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ordu-Hükümet İlişkileri", *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* Gnkur.Basımevi, Ankara 1985, s.23; Karal, *Osmanlı Tarihi,* s.144-145; Koçaş, a.g.m., s.1164; Cezzar, a.g.m., 1384; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.12; Elibol, a.g.m., s.39; Türk Ordusu, s.17; Yaramış, a.g.e., s.3; Berkes, a.g.e., s.118; Es'ad Efendi, a.g.e., s.49-51; Halaçoğlu, a.g.e., s.53; Öztuna, Türk Tarihinde Ordu Faktörü, s.10-13; Seviğ, a.g.m., s.251; Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri (1789-1856),* Cilt:5, Seri:13, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.7.

[281]Kurtuluş Kayalı, "Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri ve Ordu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi,* Cilt:5, İletişim Yayınları, 1999, s.1250.

[282]Kayalı, a.g.e., s.1252.

[283]Vurmaz, a.g.e., s.12-13; Karal, Osmanlı Tarihi, s.7.

Bu sebepler dolayısıyla Sultan II. Mahmut döneminde, yaptıkları son isyan girişimi sonucunda Yeniçeri Ocağı 1826 yılında saray, ulema ve halkın işbirliği ile tamamen lağv edilerek yerine Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kurulmuştur[284]. Bu olay ile bozulan devlet otoritesinin yeniden tesis edildiği ve yeni ordunun disiplin anlayışında mutlak itaate dayalı hiyerarşik emir-komuta zincirinin egemen olduğu söylenebilir[285].

Yeniçeri Ocağının yerine kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunda 1837 yılına kadar yargı ve cezalandırma kurallarında mevcut sistem geçerliliğini korumuştur. Bu bağlamda, yeniçeri subaylarının yetkileri Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunun subayları tarafından, Yeniçeri Ağası'nın yetkileri de "Serasker" tarafından üstlenilmiştir[286]. Asakir-i Mansure ordusunun kuruluş gerekçesi şu şekilde kaleme alınmıştır:

---

[284]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.466; Türk Ordusu, s.40, 346; Vurmaz, a.g.e., s.13-14; Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılışına ilişkin bir başka tarih de 16 Haziran 1826'da yayınlanan bir hatt-ı şerif ile yapıldığı belirtilmektedir. Bkz.: M.Jh Mie Jouannın - M.Jules Van Gaver, a.g.e., s.410, 413, 415; Köksal, *a.g.e.*, s.8; Karal, *Osmanlı Tarihi*, s.151; Yeniçeri Ocağı'nın kapatılmasını takip eden 15 gün içerisinde, 10.000'den fazla tertipli askerin kaydolunmasıyla oluşturulduğu belirtilmektedir. Bkz.: Şamil Mutlu, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II.Mahmud'un Edirne Seyahati Mehmed Daniş Bey ve Eserleri*, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994, s.24; Asakîr-i Mansûre-i Muhammediye Ordusu'nun kuruluş tarihi olarak 17 Haziran 1826 tarihi belirtilmektedir. Bkz.: Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* 2.Baskı, Arkadaş Yayınevi, Ankara *2009*, s.111; Sezer, a.g.m., s.219; Ocağın kaldırılışını detaylı olarak Esad Efendi, Üss-i Zafer'de anlatmaktadır. Bkz.: Es'ad Efendi, a.g.e., s.51-53; Ahmed Lütfü Paşa, *Tarih-i Lütfî,* Cilt:1, İstanbul 1290, s.8-11; Uzunçarşılı, Kapukulu Ocakları-I, s.555; Daver, "İstiklal Savaşı'nda Ordu-Politika İlişkileri (1919-1922)", s.193; Enver Ziya Karal, "Gülhane Hatt-ı Hümayunu'nda Batı'nın Etkisi", *Belleten,* Cilt:28, Sayı:112, 1964, s.589; Seyitdanlıoğlu - İnalcık, a.g.e., s.71; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.12; Özlem Özen İlban, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Kışlaları: Balkanlardan Üç Örnek", *Milli Saraylar Sanat-Tarih-Mimarlık Dergisi,* Sayı::9, 2012, s.209; Osmanlı Ordu Teşkilatı, *s.86;* Gültekin Yıldız, *Osmanlı Kara Ordusunda Yeniden Yapılanma ve Sosyo-Politik Etkileri,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2008, *s.316; Ahmet Rasim, Osmanlı Tarihi, Cilt:2, Üçdal Neşriyat, Ankara 1966, s.1034; T.C.* Genelkurmay Başkanlığı, a.g.e., s.57; Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığı, s.11; Saydam, a.g.e., s.333; Koçaş, a.g.m., s.1166; Cezzar, a.g.m., s.1384; Sakin, a.g.e., s.126; Bozdemir, a.g.e., s.65; Çeliker, a.g.m., s.23; Musa Çadırcı, "Osmanlı Ordusu'nda Yeni Düzenlemeler (1792-1869), *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler-II,* Ankara, 1983, s.91; Daver, Ordu ve Politika, s.139; Yaramış, a.g.e., s.23-24; Kaya, a.g.e., s.2,21; Akşin, a.g.m., s.9-10; Halaçoğlu, a.g.e., s.53; Öztuna, Türk Tarihinde Ordu Faktörü, s.27; Yılmaz Öztuna, *II.Sultan Mahmud,* Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2006, s.74; Yılmaz Öztuna, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi,* Hayat Kitapları, Cilt:11, İstanbul 1967, s.162; Yılmaz Öztuna, *Osmanlı Devleti Tarihi-I,* T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.489; Kayaltepe, a.g.e., s.125.

[285]Vurmaz, a.g.e., s.14; Yıldız, a.g.e., s.168.

[286]Aydoğan Yolyapan, "Osmanlı Devletinde Askeri Yargının Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dergisi,* 3(9): 145-168, 1999, Erişim Tarihi: 28 Şubat 2014, http://www.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/dergi9/c3_s9_aydogan_yolyapan.pdf.

"1826'ya gelinceye kadar Osmanlı Devleti'nin geniş bir coğrafyaya yayılmasında ve hâkimiyet sahasını sürekli genişletmesinde yeniçeri ocağının katkısı büyük olmuştur. Ancak zamanla eski gücünü kaybetmeye ve seferlerde başarısız olmaya başlayan yeniçerileri, düzeltme yönünde birçok ıslahat girişimi meydana gelmesine rağmen hepsi de sonuçsuz kalmıştır. Böylece ıslahı mümkün olmayan yeniçerilerin kaldırılması ve yerine 'Asakir-i Mansure-i Muhammediyye' adıyla yeni bir ordu kurulması kararlaştırılmıştır[287]".

Asakir-i Mansûre-i Muhammediyye Ordusu'nda askerlik süresi 12 sene olarak düzenlenmiştir. Askere almada ise, gönüllülük esasına tabi olarak şu özellikler olacaktır:

1- "Meçhulü'l-hâl" olmayacak
2- Mühtedî (dönme) olmayacak
3- Fürûmâye (soyu belirsiz, alçak) olmayacak
4- Yaş hadleri: en küçük 15, en büyük 40 olacak
5- Ancak kendi rızasıyla asker yazılabilecektir[288].

II. TANZİMAT'IN İLANINA KADAR OLAN DÖNEMDE ASKERİ YARGININ KURUMLARI

2.1. Kazaskerlik

Osmanlı İmparatorluğunda Orhan Bey döneminde daimi ordunun kurulmasıyla birlikte, askeri yargı teşkilatı da şekillenmeye başlamıştır[289]. I.Murad döneminde yeniden tertip edilen orduda; Yeniçeri Ocağı'nın geldiği nokta ve ordu mensuplarının toplumda yer aldıkları konum, bunlara ait şer'i ve örfi davaların yürütülmesinde ordu ile birliktelik

[287]Hamza Keleş, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Kanunnamesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi,* Cilt:14, Sayı:1, 2006, s.227; Yaramış, a.g.e., s.23-24.
[288]Şirin, a.g.e., s.51.
[289]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.8; Orgun, a.g.e.,s.6; Değirmenci, a.g.e., s.33; Yolyapan, a.g.m., s. 154; Yasin Akdeniz, *Askeri Ceza Hukukunda Firar Suçları,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007, s.3.

içerisinde olacak ayrı bir kadının varlığını zaruri kılmıştır. Özellikle seferde iken, askerler arasında çıkan sorunları yok etmek ve disiplini sağlamak amacıyla Bursa Kadısı da sefere katılıyor ve mevcut görevine ek olarak bu görevi de yerine getiriyordu. Ancak bu ikincil görev, merkezdeki işlerin aksamasına sebebiyet veriyordu. Bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla ilk kez 1362 yılında I.Murad döneminde Bursa kadısı bulunan, hem komutan hem de ilmiye sınıfından olan ve daha sonra vezir-i a'zamlığa kadar yükselen Çandarlı Kara Halil Hayrettin Paşa'ya ordu kadılığı görevi verilmiştir. Osmanlılarda, bu ordu kadısına "Kazasker" (Kadıasker) deniliyordu[290]. Kadı ve asker kelimelerinin birleşmesinden oluşan kazasker (kadıasker), Osmanlı devlet teşkilatında şer'i davaları esastan karara bağlayan hâkim demektir[291]. Kazaskerin resmi lakabı, "Semahat-lü" şeklinde geçiyordu[292]. Bu göreve atanacak kişilerde; hür, müslüman, mümeyyiz, adil, metin, bilgili, güvenilir ve çevresinde iyi tanınmış olması gibi özellikler aranmıştır[293].

Osmanlı İmparatorluğunda toprakların genişlemesi ile kazaskerlik, 1480 yılından itibaren Rumeli ve Anadolu Kazaskerlikleri olarak ikiye ayrılmıştır[294]. Yavuz Sultan Selim döneminde, üçüncü kazaskerlik olarak Arap ve Acem Kazaskerliği kurulsa da kısa bir süre sonra görev alanı Anadolu Kazaskerliği çatısı altında birleştirilmiştir[295].

---

[290]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.8; Köprü, a.g.e.,s.6; Yolyapan, a.g.m., s.154; Coşkun Üçok, Ahmet Mumcu, Gülnihal Bozkurt, *Türk Hukuk Tarihi,* 16.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2014, s.239; Değirmenci, a.g.e., s.34; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.26; M.Akif Aydın, *Türk Hukuk Tarihi,* Genişletilmiş 10.Baskı, İstanbul 2013, s.138; Erman, a.g.e., s.11; Kazaskerliğin I.Murad devrinde ihdas edildiği yaygın bir kanı olmakla birlikte son yapılan bir çalışmada ihdas tarihi olarak Orhan Bey dönemi gösterilmiştir. Bkz.: Mustafa Şentop, *Osmanlı Devleti'nde Kazaskerlik Kurumu (18.Yüzyıl Sonlarına Kadar),* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2002, s.29; Mehmet Akman, *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması,* Eren Yayıncılık, İstanbul 2004, s.39; Köprü, a.g.m., s.2; Mehmet İpşirli, "Kazasker", *İslam Ansiklopedisi,* 25: 140-143, 2002, Erişim Tarihi: 10 Mayıs 2016, http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c25/c250093.pdf; Akdeniz, a.g.e., s.3.

[291]Öztürk, a.g.e.,s.57-58; Gürsel Mol, *Türk Hukuk Tarihi Sürecinde Yargıtay,* 135.Yıl Armağanı, Yargıtay Yayınları No:28, Ankara 2004, s.29-31.

[292]Yolyapan, a.g.m., s.154; Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* Ankara 1998, s.934.

[293]Yolyapan, a.g.m., s.155; Mehmet İpşirli, "Osmanlı Devleti'nde Kazaskerlik", *Belleten,* Cilt:61, Sayı:232, Aralık 1997, s.612.

[294]Öztürk, a.g.e., s.58; Köprü, a.g.m., s.3; Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt:3, Sayı:5, 2005, s.418; Mol, a.g.e., s.29-31; Yolyapan, a.g.e., s.155.

[295]Yolyapan, a.g.m., s.155; İpşirli, "Kazaskerlik", s.141.

Anadolu Kazaskeri, konum ve statü itibariyle Rumeli Kazaskerinden sonra gelirdi, fakat kazancı daha fazla idi[296].

Kazaskerler başlangıçta sadece asker kişilerin hukuki uyuşmazlıklarını çözümlemekle görevli iken, zaman içinde askeri sınıfın kadılığı dışında tüm yargı örgütünün başına geçerek diğer kadıları denetleyen, atayan ve divan toplantılarında hatalı kadı kararlarını düzelten bir temyiz mercii konumuna ulaşmışlar, hukuk ve adliye teşkilatının en önemli organı haline gelmişlerdir[297]. Kazaskerliğin; günümüzün Adalet Bakanlığı, Yüksek Hâkimler Kurulu, Yüksek Yargı Kuruluşlarının görev ve yetkilerini tek çatı altında birleştiren bir kurum olduğu söylenebilir[298].

Kazaskerler, günümüzde Bakanlar Kuruluna karşılık gelen Divan-ı Hümayun[299]'un üyesi olup, Divan'da görüşülen hukuki konularda etkin bir şekilde söz sahibi idiler[300]. Mahkemelerde halledilemeyen davaları kazaskerler karara bağlıyorlardı. Bu yönüyle Divan-ı Hümayunun bir temyiz makamı niteliği taşıdığı anlaşılmaktadır[301]. Kazaskerler bu divanda asker kişilerin tüm şer'i, hukuki ve örfi davalarına ilk derece mahkemesi gibi, asker olmayanların bu kapsamdaki davalarına ise Sadrazam Divanında temyizen bir üst mahkeme olarak bakıyorlardı[302]. Bunun dışında askerlerin mahalli davaları için ise "naip" tayin ederlerdi[303].

---

[296]Öztürk, a.g.e., s.58; Mol, a.g.e., s.29-31; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.10; İpşirli, "Kazaskerlik", s.141.

[297]Üçok – Mumcu - Bozkurt, a.g.e., s.239; Köprü, a.g.m., s.3; Öztürk, a.g.e., s.57-58; Ekinci, a.g.m., s.418; Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, a.g.m., s.699; İpşirli, "Kazaskerlik", s.142.

[298]Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, a.g.m., s.699.

[299]Divanıhümayun yasama, yürütme ve kimi zaman yargı görevini de yerine getiren bir organ olduğu gibi aynı zamanda kadıların kararlarını temyiz eden bir temyiz mahkemesi idi. Diğer bir ifadeyle bugünkü Yargıtay'ın görevini yapmaktaydı. Divan, normal mahkemelerin bakmaktan kaçınıp havale ettikleri anlaşmazlıkları en yüksek mahkeme olarak yargılamaktaydı. (Öztürk, a.g.e., s.62)

[300]Yolyapan, a.g.m., s.155; İpşirli, a.g.m., s.623.

[301]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.9; Muhammet Şahin, *Türk Tarihi ve Kültürü,* Okutman Yayıncılık, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara 2012, s.244; Haftanın belli günleri Temyiz Mahkemesi niteliğindeki toplantıya huzur mürafaası denilirdi. Burada Kadıaskerin verdiği hükümlerin doğruluğundan kuşkulanan vezir-i a'zam eski kadıaskerlerden birini hükmü incelemek üzere görevlendirebilirdi. (Üçok – Mumcu – Bozkurt, a.g.e., s.240)

[302]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.9; Üçok – Mumcu – Bozkurt, a.g.e., s.240; Köprü, a.g.e., s.7; İpşirli, a.g.m., s.623; Yolyapan, a.g.m., s.156.

[303]Köprü, a.g.e., s.7.

Kazaskerler devlet protokolünde yer alırlar ve divanda ilmiyye kıyafeti ile yüksek bir mevkiide bulunurlardı[304]. Ayrıca idari ve hukuki görevlerinin dışında diplomatik görevleri de yürütürlerdi[305].Rumeli kazaskeri yargı örgütünün başı konumunda idi. Divan-ı Hümayun'da görülen davalara Rumeli kazaskeri bakıyor, Anadolu kazaskeri ise ona yardımcı oluyordu[306]. Bu bağlamda kazaskeri mahkemesi olarak bilinen mahkemenin Rumeli kazaskerliği mahkemesi olduğu, yargılama yetkisinin sadece Rumeli kazaskerinde bulunduğu, Anadolu kazaskerinin ise son dönemlerde askerilere ait davalar dışında ve özel yetkilendirme olmadıkça yargılama yapmadığı görülmektedir[307]. Kazaskerlerin ayrıca bir muhzırlık teşkilatı da bulunuyordu[308].

Kazaskerlerin bu yetkileri 1574 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihten sonra yetkilerinin önemli bir kısmı Şeyhülislama devredilmiştir[309]. Kazaskerleri şeyhülislamdan ayıran en önemli özellik, Divan-ı Hümayunun asli üyesi olmaları idi. Bu nedenle Divan-ı Hümayun'da ulemayı şeyhülislam değil, kazaskerler temsil ediyordu. Divan toplantılarında şer'i davaların görülmesi ve hükme bağlanması kazaskerin sorumluluğunda idi. Ayrıca her hafta cuma günleri vezir-i a'zam başkanlığında toplanan Cuma Divanına katılan Rumeli ve Anadolu kazaskerleri burada da davalara bakıp hüküm veriyorlardı. Bununla birlikte, Rumeli ve Anadolu kazaskerleri salı ve çarşamba günleri dışında kendi konaklarında divan oluşturarak, askeri yönetici sınıfıyla ilgili bazı davaları da ele alıyorlardı[310].

[304]Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, "Kazaskerlik", s.142.
[305]Öztürk, a.g.e., s.57-58; İpşirli, "Kazaskerlik", s.142.
[306]Ahmet Mumcu, *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun,* Phoneix Yayınları, Ankara 2007, s.27; Halil İnalcık, "Mahkeme", *İslâm Ansiklopedisi,* Cilt:7, 1993, s.149; Akman, a.g.e., s.36, 119.
[307]"Rumeli askerleri divanda ve odada dava dinlemek bunlarındır. Oda şer'iyyatçısı vardır. Naibi makamında oturub dava dinler." Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l Beyan fi Kavanin-i Al-i Osman,* (Haz: Sevim İlgürel), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.202; Akman, a.g.e., s.40; Şentop, a.g.e., s.176.
[308]Akman, a.g.e., s.40; İpşirli, "Kazaskerlik", s.143.
[309]Ekrem Buğra Ekinci, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", *Yeni Türkiye,* Ocak-Şubat 2000, Yıl:6, Sayı:31, s.764-765; Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, a.g.m., s.699; Mustafa Avcı, *Türk Hukuk Tarihi Dersleri,* Mimoza Yayınları, Konya 2013, s.109; İpşirli, "Kazaskerlik", s.141.
[310]Avcı, a.g.e., s.119-120; İpşirli, a.g.m., s.623; Akman, a.g.e., s.40; Yolyapan, a.g.m., s.155-156; İpşirli, "Kazaskerlik", s.142-143.

Osmanlı Padişahları sefere gittiklerinde askeri sınıfların[311]kadıları olan Rumeli ve Anadolu kazaskerleri de ordu ile sefere katılırlar ve kendi görev alanlarına giren şer'i davaları hükme bağlarlardı. Padişahların sefere gitmedikleri zamanlarda, vezir-i a'zamlar "Serdar-ı Ekrem" sıfatıyla sefere katılırlar, kazaskerler ise padişah ile birlikte kalırlardı. Kazaskerlere vekâleten "Ordu Kadısı" atanır, seferde iken şer'i davaları bu kadı görürdü. Ordu Kadılığı, görev yaptıkları ortam ve kısıtlamalar nedeniyle ağır bir görev olduğundan bu hizmette bulunan kadılar tayin edildiklerinde daha yüksek memuriyetlere atanırlardı[312].

Yargılama sonucunda mevleviyeti haiz kadılıklarca verilen karar; askeri işler, katl ve kısas ile ilgili ise karar yerel valiye gönderilir, valinin incelemesi sonucunda karar kesinleşirdi. Valilik onaylamadığı takdirde, dosya merkezdeki kazaskere sunulurdu. Kazasker yaptığı inceleme sonucunda, kendi mütalaasını da ekleyerek dosyayı Divan-ı Hümayuna arz ederdi. Vezir-i a'zam kazaskerin verdiği karar üzerinde şüphe taşıdığı takdirde kararı denetlettirip, kazaskerin taraflı hareket ettiğini tespit ederse davayı merkezde bulunan kazaskerden birine gördürerek, düzenlenecek rapora göre kararını verirdi[313].

17.yüzyıla kadar kazaskerlerin atanmaları "sadrazam arzı" ile gerçekleşirken, bu yüzyıldan sonra sadrazamın onayı şartı getirilerek, "şeyhülislam arzı" uygulanmaya başlandı[314]. Kazaskerlerin azledilmeleri; hastalık, vezir-i a'zamla ilişkilerinin bozulması, ilmi yetersizlik, görevi ihmal, siyasi ayaklanma ve mücadele sebeplerinden birine dayanabiliyordu[315].

Osmanlı İmparatorluğunun devlet sisteminde; Türk-İslâm geleneklerine uygun bir şekilde cuma günü tatildi ve bu günde Divan-ı Hümayun toplanmazdı. İhtiyaç

[311]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.9; Osmanlı Devletinde Askeri Sınıf yalnız asıl anlamı olan "savaşçı" ile kalmayıp bütün kamu hizmetlerini içine alan çok geniş bir kavram çizmektedir. Bkz.: Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl (Doktora Tezi), s.55-56; Yolyapan, a.g.m., s.156.
[312]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.9-10; Yolyapan, a.g.m., s.155-156; İpşirli, a.g.m., s.623; Avcı, a.g.e., s.109; İpşirli, "Kazaskerlik", s.142.
[313]Yolyapan, a.g.m., s.156.
[314]Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, "Kazaskerlik", s.141.
[315]Yolyapan, a.g.m., s.156; İpşirli, a.g.m., s.614-618; İpşirli, "Kazaskerlik", s.141.

durumunda vezir-i a'zamın başkanlığında Rumeli ve Anadolu kazaskerleri bir araya gelir ve davaları hükme bağlarlardı[316].

2.2. Askeri Şahısların Davalarının Kazaskerlik Mahkemesinde Görülmesi

2.2.1. Genel Olarak

Osmanlı İmparatorluğunun en güçlü olduğu dönem, Kanuni Sultan Süleyman'ın padişahlık yaptığı yükselme dönemidir (1520-1566). Bu süreç, doktrinde "Osmanlı klasik dönemi" olarak kabul edilir. İlgili yıllarda, Osmanlı İmparatorluğunda yönetenler (beraya) ve yönetilenler (reaya) olmak üzere iki sınıfın varlığı görülmektedir. Yönetenlere günümüz karşılığında, askerlikle ilişkisi değerlendirilmeksizin "Askeri" denilirdi. Askeri sınıf, "Yönetenler" ile özdeşleşmişti. Yönetenlerin, yönetilenlere kıyasla yaşam koşulları daha iyiydi. Vergi yükümlülükleri bulunmuyordu. Askeri sınıf, bizzat askeri görev yapan ordu mensubu personel ile devletin din, yargı ve eğitim işlerinden sorumlu olan "Ulema" olmak üzere iki gruptan oluşuyordu[317]. Yönetilenler, yönetenleri vergi vermek suretiyle desteklerken, yönetenler de bu vergiye istinaden padişaha askeri hizmetler sunmakta ve diğer görevleri üstlenmekte idiler. Bu sınıflandırmanın hukuki anlamda önemli dönüşümlerinden biri de askeri sınıfa dayalı ayrı bir yargılama hukukunun meydana gelmesidir[318]. Kul statüsünde kabul edilen yeniçeri, sipahi ve sadrazam gibi kapıkulları ile diğer maaşlılar, tımarlı sipahi ve zeamet sahipleri icrai askerler için

[316]Mol, a.g.e., s.29-31.

[317]Yolyapan, a.g.m., s.153; Sina Akşin, "Osmanlı-Türk Toplumundaki Sınıf Yapısı Üzerine Bir Deneme", *Toplum ve Bilim Dergisi,* Cilt:2, 1977, s.31-32; Zeki Arıkan, "Milli Egemenlik ve Demokrasi Kurultayında Yaptığı Konuşma", *TBMM Milli Egemenlik ve Demokrasi Kurultayına Sunulan Bildiriler,* TBMM Kültür ve Sanat Yayın Kurulu Yayınları No:77, Ankara, 20-21 Nisan 1995, s.67-68; Mumcu, a.g.e., s.56; Köprü, a.g.e., s.4; Kardaş, a.g.e., s.40; "Askeri" sözcüğünün Osmanlı Devletinde niçin bütün kamu hizmetlilerini içine alan bir kavram çizdiğinin incelenmeye değer bir konu olduğu, bu durumun kuruluş döneminde devlet örgütünün askeri amaçlar ve çıkarlar üzerinde temelleştirilişinin sonucu doğduğunun öne sürülebileceği söylenmektedir. Geniş bilgi için bkz.: Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.55-57.

[318]Colin Imber, *Şeriattan Kanuna (Ebussuud ve Osmanlı'da İslâmi Hukuk),* (Çev: Mürteza Bedir), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004, s.87-88; Değirmenci, a.g.e., s.33; Yasin Koç - Murat Tuğluca, "Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Yargılama ve Toplumsal Yapı", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları*, 2(7-24): 1-18, 2006, Erişim Tarihi: 20 Eylül 2015, http://ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D02894/2006_2/2006_2_KOCY_TUGLUCAM.pdf; Yolyapan, a.g.m., s.153; Erman, a.g.e., s.10; Kardaş, a.g.e., s.40.

ceza yargılaması yapılmadan padişah kararıyla siyaseten katledilebiliyorlardı[319]. Siyaseten katlin infazından sonra mirasları, devlet tarafından müsadere edilirdi.

19.yy'ın ortalarından itibaren açılan laik okullardan mezun olanlar ile birlikte, yöneticiler sınıfı "Alaylı" ve "Mektepli" olarak ikiye ayrıldı. Mektepli yönetenler de kendi içerisinde subay ve memur şeklinde ikili bir yapılanmadan oluşuyordu. Bu dönemde, "Askeri sınıf" kavramı tamamen kalkmış, "Asker" kavramı, sadece ordu mensupları için kullanılmaya başlanmıştır[320].İslâm devletlerinde, ordu mensuplarına ait ceza ve bazı hukuk davalarında yetkili mahkeme askeri mahkemelerdir. Askeri mahkemelerde kazaskerler, asker kişilerce işlenen askeri suçlara ve askerlik hizmetine ilişkin olan hukuk davalarına bakarlar[321].

Kazasker, adli yargı hâkimi gibi kanuni delil sistemine bağlı olarak yargılama işlemini gerçekleştirir ve kanunları uygular. Bu bağlamda; yaptıkları işlemler aynı olmakla birlikte, görev ve yetki bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Şöyle ki, kazasker ancak ordu mensuplarına ait ceza ve hukuk davalarına bakabilir. Asker kişi ile sivil bir kişi arasındaki bir davada, davalı asker kişi ise görevli ve yetkili mahkeme askeri mahkemedir[322].

Kazaskerlik makamının ortaya çıkışı, Osmanlı ordusunun kurulup gelişmesi ve askeri yapının devlet içinde etkin bir konuma yükselmesi zamanına denk gelmektedir. Bu dönem ayrıca geniş kapsamlı "askeri sınıf" kavramının kullanılmaya başlandığı dönemdir[323].

Kazaskerlerin bakmakla yükümlü olduğu davalar arasında en göze çarpanı "askeriler" ile ilgili olan davalardır. Askeri şahıslara ait ceza ve hukuk davaları, kazaskerlik mahkemesinde hükme bağlanmaktadır. Söz konusu şahısların terekelerinin taksimi zorunlu olarak kazaskerlik gözetiminde gerçekleşmekteydi

[319]Değirmenci, a.g.e., s.33; Koç – Tuğluca, a.g.m., s.20; Yolyapan, a.g.m., s.153; Erman, a.g.e., s.10; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl (Doktora Tezi), s.62.
[320]Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.55-56; Köprü, a.g.e., s.4.
[321]Atar, a.g.e., s.182.
[322]Atar, a.g.e., s.184-185.
[323]Üçok – Mumcu – Bozkurt, a.g.e., s.239; Köprü, a.g.e., s.7.

ancak davalarının mutlaka kazaskerlik mahkemesi tarafından karara bağlanma şartı bulunmuyordu. Kendilerine bir dava açıldığı takdirde, askeri oldukları için kazaskerlik mahkemesinde yargılanmaları gerektiğine dair isteğe bağlı olarak itirazda bulunmaları halinde, yerel mahkemenin bunların davalarına bakması mümkün değildi[324].

Ulema dışındaki askeri sınıf mensuplarının yargılanmaları Divan-ı Hümayun'da divan üyelerinin önünde yapılırdı. Bu yargılamayı ya kazasker tek başına yapar ya da hakkında karar verilecek kişinin konumuna ve suçun niteliğine göre birden fazla kişi yapardı. Yargılama sonucunda; idam, kürek, kısas gibi cezalar verilirdi[325].

Askeri sınıftan biri kötü muameleden ve yetersizlikten şikâyet ettiği takdirde, bir kurula gönderilirdi. İslâm hukukunda, kadıların görev yaptığı adli yargı dışında askeri sınıf için bir "Mezalim kazası" bulunmakta idi[326]. Bu sistemde, rütbe yükseldikçe mahkemenin de değişmesi gerekiyordu[327]. Osmanlı İmparatorluğunda da bu kurul görevine aynen devam ediyordu. Sanık, önemli bir devlet adamı ise kurula başkan olarak Padişah da katılabilirdi. Osmanlı İmparatorluğunda başlarda "Divanı Hümayun" daha sonra ise vezir-i a'zam'ın sarayında toplanan "İkindi Divanı" bu işlevi yerine getirirdi. Eyaletlerde; valiler, Kaptan Paşa, Serdar-ı Ekrem, diğer serdarlar ve başka yetkililer bulundukları yerde ihtiyaç halinde askerleri yargılayabilirlerdi. Dava kadı yerine, bir askeri komutan veya gerektiğinde şeyhülislam veya kazasker tarafından görülürdü. Duruşmada sanık bulunabilir veya sanığın yokluğunda da yargılama yapılabilirdi. Deliller serbestçe değerlendirilir, tanık dinlenmesi istenebilir ve hüküm bu esaslara göre verilirdi. Bununla birlikte Padişah, soruşturma ve davaya gerek duymadan, fetvaya da başvurmadan «siyaseten katl» yetkisini tercih edebilirdi[328]. Padişah fetva almayı uygun gördüğü takdirde, cezanın infaz edilebilmesi için "Ferman" adı verilen Padişahın yazılı emri gerekirdi.

[324]Uriel Heyd, *Studies in Old Otoman Criminal Law,* London 1973, s.221; Mustafa Şentop, *Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik,* Klasik Yayınları, İstanbul 2005, s.144-145; Şentop, a.g.e., s.14.
[325]Yolyapan, a.g.m., s.158.
[326]Yolyapan, a.g.m., s.156; Fahrettin Atar, *İslam Adliye Teşkilatı,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1963, s.184.
[327]Erman, a.g.e., s.12; Köprü, a.g.e., s.5.
[328]Mumcu, a.g.e., s.97; Erman, a.g.e., s.13; Yolyapan, a.g.m., s.157; Geniş bilgi için bkz.: Ahmet Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl (Doktora Tezi), s.101-112; Köprü, a.g.e., s.5; Kardaş, a.g.e., s.40; Katgı, a.g.m., s.192-193.

Ferman olmadan sadece Padişahın huzurunda bulunan kişiler katledilebilirdi. Fermanda katledilecek kişinin işlediği suçlar açıklanır, bu suçların cezasının fetva ile katli gerektirdiği belirtilir, son olarak da cezanın infazı emredilirdi[329].

Ulema sınıfına; idam yerine sürgün, ilmiye sıfatının kaldırılması gibi diğer askeri sınıflara kıyasla daha farklı cezalar verilebiliyordu. Ordu mensubu dışındaki askerilere yargılama sonucunda idam cezası uygulanması kural olmakla birlikte, istisnai de olsa yargılanmadan siyaseten katledilmeleri mümkündü[330]. Kazaskerin yargılama sırasında tarafsız olamayabileceği düşünüldüğünde, bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak amacıyla Divan-ı Hümayun'da kazasker yerine emekli bir kazaskere görev verilebilirdi[331].

Tanzimat'tan sonra değişen ordu teşkilatı içerisinde kazaskerlik makamına ihtiyaç olmayacağı düşünülmüş ve bu durum kurumun önemini gittikçe azaltmıştır. Kazaskerlik Osmanlı saltanatının sonuna kadar varlığını sürdürmüş, Osmanlı hükümetinin ortadan kalkmasıyla birlikte kazaskerlik de tarihe karışmıştır[332].

Kazaskerlerin askeri sınıfın her çeşit davasına bakmaları, kendilerini konum olarak diğer kadıların üzerine çıkarmıştır. Kazaskerler bir süre sonra kadıları denetleyen, atayan ve divan toplantılarında yanlış-eksik kadı kararlarını düzelten bir nev'i temyiz mercii konumuna yükselmişlerdir. Kazaskerlerin hangi gelişmeler ışığında yargı örgütünün başına geçtikleri, üzerinde düşünülmesi gereken bir olgu olarak varlığını korumaktadır[333].

[329]Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.110-111; Erman, a.g.e., s.13.
[330]Yolyapan, a.g.m., s.157; Mumcu, Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl, s.101-112; Köprü, a.g.e., s.5.
[331]Yolyapan, a.g.m., s.157; İpşirli, a.g.m., s.689.
[332]İpşirli, "Kazaskerlik", s.143.
[333]Üçok – Mumcu – Bozkurt, a.g.e., s.239; Köprü, a.g.e., s.7; Atar, a.g.e., s.185.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASINDAN SONRA ASKERİ YARGIYI İLGİLENDİREN KANUNLAR

I. YENİÇERİ OCAĞININ KALDIRILMASINDAN SONRA ASKERİ YARGIYI İLGİLENDİREN KANUNLAR

3.1. Genel Olarak

1826 yılında II. Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağı'nın zor kullanılarak kapatılmasından sonra uzun yıllardır Osmanlı yöneticilerinin arzusu olan Batı tipi bir ordu kurma fikrini gerçekleştirmenin önündeki en büyük engel kalkmıştı. Fakat eskiden beri daha çok yeniçeriliğin kaldırılması üzerine geliştirilmiş olan fikirler yeni bir ordu kurma girişimi sırasında arzu edilen ordunun nasıl kurulacağı üzerine bir şey sunmuyordu. Bunun çok kolay olacağı zannediliyordu, nihayetinde şekli bir takım dönüşümlerle yeni ordu Asakir-i Mansure-i Muhammediye adıyla kuruldu. Merkezde şiddetle ortadan kaldırılan ocakların taşrada özellikle Bosna gibi yerlerde kaldırılması kolay olmadı. Direnişler, huzursuzluklar devam ederken kurulan talimli ordu savaşlara odaklanmak yerine iç isyanları bastırmakla görevlendirilmişti. Yeni bir ordunun kurulması için gerekli alt yapı, danışmanlar, eğitimli askerler yoktu. Mısır'dan yardım bekleniyordu fakat Mehmet Ali Paşa'nın böyle bir yardım yapması kendi iktidarını sarsacak sonuçlar doğurabilirdi. Mısır ordusundan sadece Davud Ağa yeni ordunun saflarına alındı. Yunan isyanıyla birlikte doğan uluslararası kriz dünya kamuoyunda Türkiye'nin imajını ve prestijini iyice düşürmüştü. Bu durumda II. Mahmud yabancı askeri danışmanlar konusunda imkân bulamamış, nizam-ı cedit'ten kalan tecrübi mirası kullanmıştı. Nizam-ı cedidin sadece kanunnameleri değil üniformaları da taklit edildi. Kurucu subaylar arasında nizam-ı ceditte görev yapmışlar olanlar da vardı. Asakir-i Mansure modern anlamda tek bir çatıda buluşulacak bir ordu olarak kurulamadı ancak yine de Yeniçeri ocağının boşluğu doldurulmuştu. 1826-1827 yılları arasında çıkarılan kanunnamelerle yeni ordu

şekillenmiş oluyordu. Kanunname girişinde yeniçeri ordusunun zamanındaki gücü ve anlamı üzerine vurgudan sonra bir türlü ıslah olmayan son zamanlardaki halinden bahsediliyor, yeni ordunun kuruluşunun gerekçeleri sıralanıyordu. Bu kanunname nizam-ı cedit kanunnamelerinden pek farklı olmadı. Fakat sistemin modernize olması gerekiyordu. Radikal bir reformcu olan II. Mahmud bunu yapacak ekibi dışarıdan bulamayınca içeriden bulmanın yoluna gitti. Askeri modernizasyonda etkili olacak kişileri arıyordu. Her ne kadar eski sistemde yetişmiş olsa da Hüsrev Paşa yeni sistemin kuruluşunda etkili bir isim olarak ortaya çıktı. Atamalarda kendine yakın isimleri tercih etti. Ordu nitelik olarak gelişme gösterdi fakat Hüsrev Paşa'nın ordusu gibi görünmeye başladı. Yeni ordunun örgütlenmesi devrim sonrası Fransız ordusunun örgütlenmesine benziyordu. İleride uyarlanacak olan ceza kanunları da Fransız askeri kanunlarını taklit etmiş, ceza kanunlarında modern hukukla bağdaşmayan unsurlar zaman içinde ortaya çıkmıştı. 1826-27 arasında yapılan düzenlemeler için çıkarılan kanunnamelerin nizam-ı ceditle benzerliği 1837'de çıkarılan kanunla değişmişti. Bu süreçte, ordunun modern anlamdaki yapılanmasında mesafe alınmıştı. Modern ordular için vazgeçilmez şart olan nitelikli subay sınıfı yetiştirmek üzere harp okulu açıldı, ayrıca Avrupa'ya yetiştirilmek üzere öğrenci gönderilmeye başlandı.

Osmanlı ordusunun modernleşmesinde Avrupa'nın teknik takibi önemli yer tutarken, insan kaynaklarında özellikle subay kaynağında farklılıklar vardı. Mecburi askerlik sistemiyle birlikte gelen asker alma usulleri ordunun toplumsal niteliğini arttırmış, hemen hemen her aileden birisi orduyla rabıta kurmuştu. Sultanın hassa ordusunu güç potansiyeliyle sağladığı hâkimiyet, askeri ve politik alanı birbirine geçirmişti. Merkezi ordunun siyasal iktidar alanındaki güç potansiyeli, politik alana müdahilliğinin kaynaklarındandır. Osmanlı sistemiyle Batı'daki sistem birbirinden ayrılıyordu. Batıda ordunun devletleşmesi, aristokrasinin şiddetli direnişiyle adım adım gerçekleşmişti. Osmanlı reformlarının uygulama zorlukları bir değişim arzusuna rağmen fikri yetersizlik, eğitimli insan yokluğu, sürekli iç kargaşa ve savaşlarla meşgul olmasından kaynaklı olarak istenildiği ölçüde olmamıştı. Yine de reformlar devam etmiş, bunlarla ilgili hukuki düzenlemeler uygulamalar sırasında doğan ihtiyaçlara göre yapılmıştı. Bu anlamda hazır şablonların kullanılması

neredeyse gelenek halini almıştı. Dolayısıyla doğrudan kanun nakli veya kurum nakliyle işe girişilmiş, uygulama sırasında doğan ihtiyaçlara göre değişiklikler yapılmıştı. Mesela yeni kurulan ordunun teşkilat, eğitim, teftiş, terfi vesair işlerini düzenleyen temel mahiyette önemli bazı kanun ve nizamnameler yürürlüğe girdi ve askeri yargı organını ilgilendiren dört kazai kanun ve teşkilat uygulama alanı buldu[334]:

3.2. 1837 (1253) Tarihli Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye

1837 (1253) yılında yayınlanan ve 457 maddeden oluşan Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye, bir ceza kanunu olmaktan ziyade; ordunun iç işleyişini düzenleyen bir nev'i iç hizmet kanunu gibidir. Disiplin suçlarını ve disiplin cezalarını düzenlemesinden ötürü de disiplin hukukuyla ilgilidir. Kanunun 347-369'uncu maddelerinde düzenlenen "te'dibat" başlıklı altıncı faslında; birlik komutanlarınca ordu mensuplarına askerlik hizmetiyle ilgili kusur ve kabahatleri karşılığında verilen disiplin cezaları ve bunların infaz şekilleri yer almaktadır. Söz konusu faslın 369'uncu maddesinde; disiplin cezası verilirken, disiplin amirleri tarafından uygulanacak usul kurallarına yer verilmiştir. Yine 343'üncü maddede; astın gözetiminde ihmal gösteren disiplin amirinin cezalandırılması gereği hükme bağlanmıştır. Bu özellikleriyle Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye'yi, Kanunname-i Ceza'nın bütünleyici parçası olarak görmek mümkündür[335].

Kanun; disiplinsizlik işleyenlere verilecek disiplin cezalarının çeşitlerini, sanıkların rütbelerine göre bölümlere ayırmıştır. Bu bölümler; zabit, küçük zabit ile onbaşı ve nefer olarak üç bölümde değerlendirilmekte idi. Zabitler için verilecek cezalar; bayağı göz hapsi, şedit göz hapsi ve hapis şeklinde gösterilmiştir. Küçük zabitler için; kışlakta veya koğuşta tevkif, terbiyehanede tevkif, tomruğa konulmak, memuriyet ve rütbenin zevali veya bu keyfiyetin belli bir zamana kadar taliki

[334]Bkz. Askeri Kanunnameler (1826-1827), Hazırlayanlar: Ahmet Yaramış-Mehmet Güneş, Ankara 2007; Orgun, a.g.e.,s.7; Köprü, a.g.m., s.3; Değirmenci, a.g.e., s.34; Yolyapan, a.g.m., s.159; Şimşek, Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı, s.26; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.466, 468-469; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.12; Kardaş, a.g.e., s.41; Akdeniz, a.g.e., s.3-4.

[335]Orgun, a.g.e., s.7; Köprü, a.g.m., s.3; Köprü, a.g.e., s.9; Değirmenci, a.g.e., s.487; Yolyapan, a.g.m., s.159.

şeklindedir. Onbaşı ve neferler için ise; kışlada tevkif, angarya hizmetinde kullanılmak, karakol ile yoklanılmak, terbiyehanede tevkif, hapis, tomruğa konulmak, memuriyetin talik ve tevkifi, rütbe kaldırmak ve terbiye bölüklerine sürgün şeklinde düzenlemiştir. Ayrıca bu cezaların kim tarafından, ne kadar süreyle, hangi kişinin onayıyla ne şekilde infaz edileceği de maddelerde hükme bağlanmıştır. Mesela terbiye bölüklerine sürgün cezası uygulama yetkisi kurul kararı ile seraskere, tomruk cezasını verme yetkisi miralaya, katıksız hapis cezası verme yetkisi ise sağ kolağası ve yüzbaşılara tanınmıştı. Bu hükümleri, rütbelere göre disiplin cezalarını düzenleyen günümüzün 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu ile 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu ile bağdaştırmak mümkündür. Zira söz konusu Kanun, disiplin hükümlerini ve askeri suçları bir bütün halinde ele almıştır[336]. Görüleceği üzere ceza verme yetkisinde amir pozisyonlar zamanımıza kadar gelen uygulamalarda kendini göstermiştir.

Kanunnamenin 369. maddesinde düzenlendiği şekli ile "bayağı göz hapsi" cezası verilen subayların ziyaretçileri ile görüşme olanaklarına kısıtlama getirilmekte, mesai bitiminden sonra kışlalarında hizmetlerini sürdürme kararı verilmekte ve diğer zamanlarda odalarından çıkmama mecburiyeti bulunmakta idi. Yine 347. maddede hüküm altına alınan şedit (ağır) göz hapsinde ise subayların kılıçları ceza olarak ellerinden alınmakta, cezanın infaz edildiği odanın kapısında nöbetçi bulundurulmakta ve ceza sona erene kadar subaylar kışladaki görevlerinden uzaklaştırılmakta idi. Bu kanunname ile düzenlenen cezalara karşı şikâyet hakkının kullanılması da mümkündü[337].

Kanunname-i Asakir-i Mansûre-i Muhammediyye ile birlikte Redif-i Mansureaskerlerine uygulanmak üzere Serasker tarafından kaleme alınan "Müzekkere-i Zâbitân"[338] yayımlanmıştır[339]. Ordu mensuplarının "Kanunname-i Ceza" yürürlüğe girene kadar, askerlik hizmetlerinden kaynaklanan kusur ve

[336]Köprü, a.g.e., s.9; Erman, a.g.m., s.15; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.13; Erman, a.g.e., s.14; Yolyapan, a.g.m., s.159.
[337]Değirmenci, a.g.e., s.487; Orgun, a.g.e., s.29.
[338]Subaylar tezkeresi veya subaylara ait tezkere veya belge anlamına gelmektedir. Günümüzün İç Hizmet Yönetmeliğine denk gelmektedir. (Değirmenci, a.g.e., s.34).
[339]Değirmenci, a.g.e., s.34; İncircioğlu - Tiftik - Değirmenci, a.g.e., s.1-3.

kabahatlerine karşılık verilen disiplin cezaları dışındaki yargılamaları genel adli yargıda hükme bağlanmıştır[340].

3.2.1. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye'de Askeri Ceza ve Disiplin Hukukuna İlişkin Hükümler

Asâkir-i Mansûre Kanûnnâmesinde askeri ceza ve disiplin hukukuna ilişkin düzenlemeler şu şekilde kaleme alınmıştır. "...Neferât-ı merkûmeden birinin töhmeti veyahut bir gûne maslahatı zuhûrunda onbaşı yüzbaşıya ve yüzbaşı kol ağasına ve kol ağası binbaşıya ve binbaşı başbinbaşıya ve başbinbaşı dahi iktizâsına göre serasker paşa ve nâzır efendiye ifade ve tebliğ ider ekâdi görülecek maslahat ise nâzır marifetiyle görülüb te'dîbi icâb ider şey ise serasker paşa ma'rifetiyle cürm-ü kabahatine göre icrâ kılına...[341]"

İlgili Kanunname'de, askerlerin işlediklere suçlara verilen cezalar ise hafiften ağıra doğru; kırbaçlama, rütbe tenzili, ihraç, hapis, sürgün ve idam şeklinde düzenlenmiştir[342]. Örneğin Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa'nın ordusuyla savaşmak üzere Kütahya ve Karahisâr-ı Sâhib sancaklarından tertip edilen ve Suriye civarına görevlendirilen Asâkir-i Mansûre Redif askerlerinin, silahlarıyla birlikte memleketlerine firar etmeleri yakalanmaları ile son bulmuş ve söz konusu firariler Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî'de mahkûm olmuşlardır. Yargılama sonucunda askerlerin işledikleri suçların ağırlığına göre verilen cezalar beş dereceye bölünmüştür. Buna göre:

- Birinci derece, 1 mülâzim ve 4 nefer kurşuna dizilmeleriyle idama bedel müebbed kürek,
- İkinci derece, 42 nefere 10 sene kürek,
- Üçüncü derece, 59 nefere 5 sene kürek,

[340]Yolyapan, a.g.m., s.159.
[341]Yaramış, a.g.e., s.162.
[342]Yaramış, a.g.e., s.163; Ahmed Cevad, *Tarih-i Askeri-i Osmani,* Cilt:4, İÜK., Tarih Yazmaları, No:6127, s.16-18.

- Dördüncü derece, 478 neferin her birine ayrı ayrı 150'şer değnek,
- Beşinci derece, 136 çavuş, 135 onbaşı ve 1224 neferden; onbaşı ve çavuş rütbelerinde olanlara nefer rütbesine tenzil ve müteakibinde hepsinin muvazzaf olarak alaylara kaydedilmesi cezaları hükme bağlanmıştır[343].

Askerlere verilen ceza miktarı suçu işleyenin ordudaki hizmet yılı ve suçun niteliğine göre de değişkenlik gösteriyordu. Örneğin firar suçu işlemiş askerlere verilecek cezada, hizmetinin hangi yılında firar ettiği dikkate alınmakta idi. Bu bağlamda asker kişiye: Bir yıl içerisinde firar ederse 120 değnek; ikinci, üçüncü, dördüncü ve beşinci senelerde firar ederse 3 ay hapis ve ihtiyaç halinde de prangaya vurma cezalarının verildiği görülmektedir[344].

Askerlerin suçunun ağırlığına göre, ordudan ihraç cezasının da uygulanabildiği anlaşılmaktadır. Örneğin, silk-i askerîden ihraç edilen Miralay İsmail Bey ve Kaimmakam Veli Bey'in yapmış oldukları af başvuruları üzerine, miralayın maaş ile emekliliğe bağlanmasına ve kaimmakamın ise iade-i itibar ile tekrar görevine dönmesine karar verilmiştir[345].

Ayrıca, orduda idam cezasının infazına da rastlanmakta idi. Örneğin, Asâkir-i Mansûre birliklerine izin almadan katılan yeniçerilerin bir bölümü tabur ateşine tutularak, idam edilmiştir[346].

Orduda ceza verme yetkisi, suçun ağırlığına göre de tespit ediliyordu. İdam cezalarında karar yetkisi, serasker ve nazır'a tanınmıştı[347]. Neferâttan suç işleyenler olduğunda binbaşıya malumat verilir ve binbaşı da nefer piyade ise kolağası ile, eğer nefer topçu, arabacı, cebehaneci veya mehterhaneci ise onların kıdemlileriyle istişare etmeyi müteakip, durum cezayı gerektiriyorsa cezayı verirdi. Eğer firar gibi te'dibi gerektirecek daha ağır suçlar söz konusu ise ceza verme yetkisi merkezde serasker ve

[343]Yaramış, a.g.e., s.163; Takvîm-i Vekâyi., Def'a No:223.
[344]Yaramış, a.g.e., s.163-164; Bu konuda ayrıca bilgi için bkz.: Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet Askeriye Belge No:213, 774, 398; Maliyeden Müdevver Defter No:245, s.10; Kanunname-i Askeri Defter No:1, s.32; Hatt-ı Hümayun Belge No:17897-C.
[345]Yaramış, a.g.e., s.163-164; Takvîm-i Vekâyi., Def'a No:164.
[346]Yaramış, a.g.e., s.164; BOA., HH 17379; Ahmed Cevad, a.g.e., IV, s.16-18.
[347]Yaramış, a.g.e., s.164.

nazıra, taşrada ise mutasarrıfa tanınmıştı. Tertibdeki binbaşı ve kolağalarının suç işlemeleri durumunda ise ceza verme yetkisi Bâb-ı Seraskerî'ye aitti[348].

3.3. 1837 (1253) Tarihli Kanunname-i Ceza-i Askeriye (Kanunname-i Ceza)

Islahat hareketleri kapsamında ikinci düzenleme olan "Kanunname-i Ceza-i Askeriyye" yine 1837 (1253) tarihinde ülkemizde ilk kez doğrudan askeri suçları esas alan "Ceza ve Muhakeme Usulü Kanunu" olarak yayınlanmıştır. Kanunun ilk iki maddesinde, " 1. Madde: Tavâif-i askeriyeden sudûr eden bil'cümle töhmetler kavanîn-i mukarrer mucibince olan vazaif-i askeriyeye zıt ve muhalefetten ibaret olmağla ol töhmetler için lazım gelen ceza dahi kavanîn-i askeriyede muayyen ve mezkûr olduğuna mebni ol vechile icrâ oluna.; 2. Madde:Hiçbir husus ber-mûcib-i kanun töhmet olduğu tebeyyün etmedikçe töhmet-i askeriyeden ad olunmaya." Şeklindeki ifadelerden anlaşılacağı üzere suçların kanuniliği ilkesi vurgulanmıştır. Üçüncü maddeyle bir suç kanunda geçmiyorsa asla ceza uygulanmayıp buna uygun iradenin çıkmasının beklenmesi istenmektedir. Suçların şeri ve askeri niteliğine göre muhakeme mahkeme önüne çıkarılması mecburiyetiyle duruşmaların aleniliği prensibi kabul edilmiştir. Sanığa davasında müdafi ile temsil edilme yetkisi ve davasını naklettirme hakkı tanınmıştır[349]. Yine bu kanunname ile suçların kanuniliği ve duruşmalı yargılama prensiplerine dayanılarak siyaseten katl ve müsadere kaldırılmış, bunun sonucunda da kul sistemi sona ermiştir[350].

Kanunname-i Ceza, nitelik itibariyle hem Askeri Ceza Kanunu hem de Askeri Yargı Teşkilat kanunudur. Bu kanunla birlikte askerlerin vazifelerinden dolayı işledikleri suçları yargılamak üzere iki çeşit mahkeme oluşturulmuştur. Birinci mahkeme daimi veya muvakkat mahsus "Divan-i Harbi"ler, ikincisi de "Divan-ı Tecessüs"dür. Divan-i Harbiler, bir alay başkanlığında altı kişiden teşekkül etmektedir. Divan-ı

[348]Yaramış, a.g.e., s.165; BOA., KAD 1, s.28-35.
[349]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.14; Orhan Ertosun, "Askeri Yargıtay'ın Tarihçesi, Görev ve Yetkileri ile Sorunları", *Danıştay Dergisi,* Sayı:11, Ankara 1975, s.56; Orgun, a.g.e., s.7; Değirmenci, a.g.e., s.34; Yolyapan, a.g.m., s.159.
[350]Gülhane Hatt-ı Humayunu (1859), Islahat Fermanı (1806), Abdulaziz tarafından cülüsünü müteakip sadarete gönderilen hat (1861) ve Ferman-ı Adalet (1875)'in günümüz Türkçesi metinleri için bkz.: Şeref Gözübüyük - Suna Kili, *Türk Anayasa Metinleri (1839-1980),* AÜSB Yayınları, Ankara 1982, s.3-22; Yolyapan, a.g.m., s.159; Köprü, a.g.m., s.2.

Tecessüs ise, bir paşa başkanlığında dört kişiden teşekkül etmekte ve günümüzün temyiz mahkemesine denk gelecek şekilde ikinci derecede tetkik mercii ve bir çeşit istinaf mahkemesi hükmündedir[351].

Kanunname-i Ceza, 43 bentten ve bentlerin ayrıldıkları çeşitli fasıllardan oluşmaktadır. Sistematik bir kanun niteliğine sahip olmamakla birlikte, her bent ve fasılda madde numaraları yeniden başlamak suretiyle çeşitli tarihlerde yayınlanan Fransız emirnamelerinin tercüme edilerek bir araya getirilmesinden oluşan bir Mecelle hükmünde idi[352].

Ülkemizde ilk kez ceza ve yargılama usulünün düzenlendiği Kanunname-i Ceza ile daha önce belirtildiği gibi suç ve cezaların kanuniliği, muhakemenin aleniliği, müdafaa ve müdaafayı temsil hakkı istinaf ve temyiz yollarını açmasıyla modern hukuki düzenlemelerle uyum sağlamıştır. Böylece keyfi uygulamaları ortadan kaldıracak zamanın şartlarına göre ileri bir hukuk anlayışına doğru evrildiği görülecektir, fakat cezalandırma biçimlerinde hala eski çağların izlerini taşıyan uygulamalar vardır. Nitekim bu durum takip edilen Fransa ile benzerlik gösterir ve değişmelerde orası esas alınır. Tabii ki bu kanunun bir uyarlama olduğu düşünüldüğünde yerli bir düşünceyle anlaşılabilir özgünlüğe sahip olmadığını kabul etmek gerekir.

Bu düzenlemelerin hukuki açıdan, bulunulan çağın ilerisinde bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir[353]. Kanunname-i Ceza ile ilk kez genel yargı - askeri yargı ayrımının yapıldığı görülmektedir. Zira Kanunun 1'inci bendinin 5'inci maddesinde, askerlerin askeri disiplin ve askeri hizmetleri dışındaki hususlardan dolayı şer'iye mahkemelerine tabi oldukları düzenlenmiştir. Yine 2'nci maddede, askeri suçların bu kanunda yazılı suçlar olduğu açıkça belirtilmiştir. Bu kanun ile sanıkların konumları

[351]Orgun, a.g.e., s.7; Kardaş, a.g.e., s.41; Hilmi Özarpat, *Askeri Yargılama Usulü Hukuku,* Harp Okulu Basımevi, 2.Bası, Ankara 1950, s.15; Erman, a.g.e., s.307-308.
[352]Seviğ, a.g.e., s.100; Köprü, a.g.e., s.10; Akdeniz, a.g.e., s.4.
[353]Köprü, a.g.m., s.4; Ertosun, a.g.m., s.56; Köprü, a.g.e., s.10.

ve işledikleri suçlara göre değişen "Divan-ı Harbi Mahsus" ve "Divan-ı Harbi Tecessüs" isimleriyle Divan-ı Harpler kurulmuştur[354].

a. Divan-ı Harbi Daimi:

Askerlerin işlediği suçlarla ilgili belirli yerlerde kurulacak olan daimi Divan-ı Harbi hakkında, kanunun 14., 15. 25. Bendlerinde divanın kuruluşuyla ilgili ayrıntılar açıklanmıştır. "… Ve işbu divân-i harbi yedi erkândan tertip oluna şöyleki reis'ül meclis makamında bir mîralaydan veya atlı veyahut piyade neferâtının bir binbaşısından ve iki yüzbaşıdan ve bir mülazım-ı evvelden ve bir mülazım-ı sâni ile bir küçük zâbitten ve mübâşirlik hizmetinde olmak üzere bir yüzbaşıdan ve mübâşirin intihabiyla olarak bir kâtipten ibaret ola…" maddedeki ifadeden anlaşılacağı üzere divan üyeleri ve diğer hizmetlerde bulunan personelin toplamı dokuz kişiden oluşmaktadır. Asıl üye yedi kişidir. Kararlar bunlar tarafından kanuna göre alınır başkan tarafından açıklanırdı. Üyelerde üç kişinin sanık hakkındaki olumlu görüşü sanığın beraatini sağlıyordu. Maddelerde üyelerin niteliklerinden ritüellere kadar bir çok şey ayrıntılı olarak açıklanmıştır.[355]. Divan-ı Harb-i Daimi hakkındaki ayrıntılı bilgiler 25. Bende verilmiştir.

b. Divan-ı Harb-i Mahsus:

Bu tip Divan-ı Harpler; yolda mahsur kalmış ve yolları kesilmiş kalelerde kurulan Divan-ı Harpler, firar suçlarını yargılayan Divan-ı Harpler, isyan eden ve ihtilal yapanlar için o bölgelerde kurulan Divan-ı Harpler ve casusları yargılayan Divan-ı Harpler olarak kendi içerisinde bölümlere ayrılmıştı. Bazı suçlarda kurulan Divan-ı Harb-i Mahsusun kuruluşu değişiklik göstermekle birlikte[356], diğer suçlar da Divan-ı Harb-i Daiminin kuruluşundan farklı değildir[357].

[354]Köprü, a.g.m., s.4; Köprü, a.g.e., s.10.
[355] Kanun, Bend 14-15; Köprü, a.g.e., s.10; Kardaş, a.g.e., s.41; Erman, a.g.e., s.307-308; Özarpat, a.g.e., s.15; Seviğ, a.g.e., s.114.
[356]Sahtekarlık Suçları için Kurulan Harplerle Bazı Memuriyet Görevlerine ilişkin suçlardan dolayı kurulan Divan-ı Harpler Farklı Kuruluş biçimi göstermekte idi. Bkz.: Köprü, a.g.e., s.11.
[357]Köprü, a.g.e., s.11.

c. Divan-ı Tecessüsler:

Temyiz merciidir. Divan-ı Harbi Daimi veya Divan-ı Harbi Mahsuslardan verilen hükümlerin bozulduğu, değiştirildiği veya onandığı ikinci derecede bir inceleme ve değerlendirme mercii olarak görev yapardı. Teşkilat yapısı, temyiz mahkemesine benzer nitelikte idi. Bir mirliva başkanlığında, toplam beş kişiden oluşurdu[358]. Bu divan; Divan-ı Harbin kararını ya onaylardı ya da uygun görmeyip, bozardı. Bozmada, yeniden duruşma yapılmak üzere kararı geri çevirirdi. Ancak sanık ve örf zabiti bu karardan itibaren 24 saat içerisinde davanın Divan-ı Daimi huzurunda görülmesini talep edebilirdi[359].

3.3.1. Kanunname-i Ceza'nın Kabul Ettiği Cezalar

Kanunda, barış ve savaş zamanlarında verilen cezalar değişiklik gösterirdi. Bunlar; idam, demire vurulmak, gülle bentlik, hapis, damga vurulmak, cerime, malların müsaderesi, bedenden et vermek, rütbeden ıskat, hidemat-ı sülfiyede istihdam etmek gibi cezalardan oluşurdu. Cezaların infazlarında belli usuller bulunmakta idi. Örneğin; idam cezalarında önce Serasker Paşa'nın onayı alınır, daha sonra infaz kurşuna dizilmek suretiyle gerçekleştirilirdi. Damga vurmak cezası; suçun şiddet ve tekrarı nisbetinde, suçlunun sol omzuna kızgın demir harflerin dağlanmasıyla gerçekleştirilirdi[360]. Kanunname-i Cezanın; suçların ve cezaların kanuniliği, savunma ve avukat bulundurma hakkı, davaların nakli, sanığa son söz verilmesi, duruşmaların aleniliği gibi günümüz hukuk sistemlerinde uygulanan kavramlara yer vermesi, cezalandırmada keyfiyeti önlemesi bakımından değerlidir.

[358]Ertosun, a.g.m., s.56; Köprü, a.g.e., s.11.
[359]Köprü, a.g.e., s.11.
[360]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.18.

3.4. 1837 (1253) Tarihli Dar-ı Şura-yı Askeri Nizamnamesi[361]

Mehmed Ali Paşa tarafından kurulan "Divanü'l-Cihadiye" ye benzeyen bir yüksek askeri şura kurulması teklifi ilk kez, Mısır ordusunda miralay (albay) olan ve 1832 yılında İstanbul'a firar eden Manastırlı Selim Satı Paşa'dan gelmiştir. Padişahın bu teklifi kabul etmesi üzerine, Şura'nın nizamnamesi düzenlenmiştir[362]. Bu kurumun kuruluşunun da gösterdiği gibi askeri kurumsal ve hukuki gelişmeler sivil alandaki düzenlemelerin öncesinden gelmektedir. Tanzimat Fermanı öncesinde başlayan Tanzimat-ı Hayriye yenilikleri fermanın ilanıyla birlikte artış göstererek, devlet yapısı içerisine birçok yeni kurumun girmesini sağlamıştır. Özellikle meclislere dayalı üst yönetim yapıları şeklinde görünen bu kurumlar ardı ardına açılacaktır. Kuruluş tarihi konusunda 1838 ve 1837 (1253) şeklinde farklı bilgilerin olduğu Darüşşura-yı Askeri nizamnamesinden anlaşılacağı üzere tüm ordu meselelerin görüşüleceği bir merci olarak askeri kanun ve nizamnamelerin düzenlenmesinde de etkili bir kurum olması bakımından konumuzla ilgili bir kurumdur.[363]

Dar-ı Şuray-ı Askeri; 1837 tarihli ilk nizamnamesinden sonra yapılanmasına devam etmiş, 1863 yılında yeni bir nizamnameyle kurumsallığını sağlamlaştırmış ve günümüze kadar gelen Şura'nın temellerini oluşturmuştur. Yapısal olarak sürekli değişiklikler olduğu gibi personel sayısında da değişmeler olmuştur. Dar-ı Şuray-ı Askeri, ilk kuruluş yıllarında üç daireden olmak üzere 1 reis, l müftü, 11 sürekli üye ile 6 geçici üyeden oluşuyordu. Geçici üyeler her bir ordudan gönderilmek üzere miralay ve mirliva rütbesinden belirleniyordu. Dairelerden biri, muamele memurunun da görev

[361]Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri Nizâmnâmesi için bkz.: Ahmed Cevad, *Tarih-i Askeri-i Osmani* Cilt:1, İstanbul 1297; Cilt:4, (İ.Ü.K, Tarih Yazmaları no: 6127 s: 61-66); Tayyarzâde Ahmed Ata, *Tarih-i Ata,* Cilt:3, İstanbul 1293, s.294-302.

[362]Cevat Aksu, *Dar-ı Şura-yı Askeri (Kuruluşundan 1876 Yılına Kadar),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004, s.16; Yaramış, a.g.e., s.139; Ata, a.g.e., s.121; Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani,* Cilt:3, İstanbul 1310, s.61-62; Ahmed Cevad, a.g.e., IV, s.60; Ziya Şakir Soho, *Tanzimat Döneminden Sonra Osmanlı Nizam Ordusu Tarihi,* Çeltüt Matbaası, İstanbul 1957, s.77.

[363]Orgun, a.g.e., 7-8; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.13; Ertosun, a.g.m., s.57; Köprü, a.g.m., s.4; Köprü, a.g.e., s.11; Aksu, a.g.e., s.16; Yaramış, a.g.e., s.139; Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'nin kuruluş ilanı için bkz.: Ayten Can Tunalı, *Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Kara Ordusunda Yapılanma (1839-1876),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Ankara 2003, s.17; Dar-ı Şûrâ-yı Askeri'nin kuruluş nizamnamesi için bkz: BOA., KAD 11, vr.40a-42b; Ata, a.g.e., s.294-302; Ahmed Cevad, a.g.e., IV, s.61-66; Şûra'nın çalışmaları hakkında bilgi için bkz: BOA., HH 17669; KAD II, vr.49b-50b, 54a-55a; MMD 9002, s. 147; Ahmed Lütfi; *Tarih-i Lütfî,* Cilt:5, İstanbul 1292, s.70.

yaptığı Nizam Dairesi idi. Nizamnamenin 6'ncı maddesinde; Nizam Dairesinin diğer görevleri yanında, kanun tarafından bakmakla yükümlü kılındığı davaları görme ve bunların sonuçlandırılmasını bizzat sağlama görevi de belirtilmiştir[364].

Yapısal ve köklü değişimlerin yaşandığı II. Mahmut zamanında, işlevselliğini yitirdiği düşünülen geleneksel kurumların kaldırılarak devlet işlerinin meclis ve komisyonlar eliyle yürütülmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda, asker kişilerin yargılanmaları sonucunda verilen hükümlerin onay mercii olarak görev yapması amacıyla 1837 yılında Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri kurulmuştur. Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri, askeri yargı teşkilatının tepesinde bulunuyordu. Bu bağlamda, bir suç işlediği iddia edilen asker ve subaylara ilk işlem alay ve tabur meclislerince yapılır ve buralarda sorgu işlemleri tamamlanarak yargılama gerçekleştirilirdi. Söz konusu meclislerin kararlarından oluşan "istintak mazbataları" ordu meclisine havale edilir, ordu meclisi ilgili mazbataları inceler ve olay ile ilgili kanaatini ve ayrıntıları içeren başka mazbatalar düzenleyerek evrakları müşir veya kumandan paşalar üzerinden Seraskerliğe ulaştırırlardı. Bu muhakeme evraklarını Seraskerlik, ayrıntılı inceleme yapılmak üzere Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'ye havale ederdi. Şûrâ olayı değerlendirirken, suçlu olduğu düşünülen asker kişinin bağlı olduğu alay ve taburda çalışan asker ve subayların da görüşlerini almak üzere ihtiyaç halinde kendilerini İstanbul'a davet edebilirdi.Yapılan inceleme sonucunda; söz konusu asker kişinin suçlu olduğuna karar verilirse Şûrâ, Ceza Kanûnnâme-i Hümâyûnu[365] hükümleri gereğince verilmiş olan cezayı tasdik eder ve gereğinin yapılması amacıyla karar yazısını Seraskerliğe gönderirdi. Ancak itina ile uyulması gereken bu yargılama usulü, bu konuda görevli bazı subayların ilgisiz tutumu sebebiyle istenildiği gibi uygulanamamıştır.Bir suç işlediği iddia edilen asker kişi hakkında tam kanaate varmadan ve ordu meclisleri

[364]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.13; Ertosun, a.g.m., s.57; Orgun, a.g.e., s.7-8, Köprü, a.g.e., s.11.

[365]Aksu, a.g.e., s.105; Asker ve subayların 1837-1870 yılları arasındaki dönemde Ceza Kanûnnâme-i Hümâyûnu'na dayanılarak cezalandırıldığına dair bazı arşiv belgeleri ve Ceride-i Askeriye'nin hemen her sayısında (1864-1870 arası) mücazât başlığı altında verilen ilanlar bulunmaktadır. Ancak bahsedilen bu ceza kanûnnâmesi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Kanûnnâmeye göre yapılan yargılamalara örnek olarak Cevdet Askeriye 36917 numaralı hüküm gösterilebilir. Cemazi-el-ahir 1255 (Ağustos-Eylül 1839) tarihli bu hükümde; İşkodra'da bulunan Reşid Paşa livasının İkinci Alayı Alay Emini İsmail'in nizama muğayir hareketine binaen oradaki divan-ı harpteki görülen muhakemesi evrakı Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'de tetkik olunarak Ceza Kanunu'na tatbiken askerlikten müebbeden tardına ve Kıbrıs adasına sürgün edilmesine karar verilmiştir. Ayrıca bkz.: Cevdet Askeriye 5102 (21 Şaban 1257/07.10.1841 tarihli)

veya kıta müfreze kumandanı tarafından olması gerektiği gibi inceleme yapılmadan hazırlanan yetersiz mazbataların Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'ye gönderilmesi nedeniyle Şûrâ, sağlıklı bir inceleme yapıp karar vermekte zorluklar yaşamıştır. Diğer yandan söz konusu mazbataların yetersizliği karşısında suç işleyen kişiye verilmesi gerekenin çok daha altında bir ceza uygulamasına gidildiği ve bu durumun adalet anlayışını zedelediği görülmüştür. Bu olumsuz tabloyu ortadan kaldırmak amacıyla Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri tarafından, 1864 yılında bir ilmühaber hazırlanmış ve Ceride-i Askeriye'de ilan edilmiştir. Buna göre bir suç işlediği iddia edilen asker kişinin durumu alay ve tabur meclislerinde gerekli hassasiyet gösterilerek incelenecek, kendi kararlarıyla veya iki kişinin tanıklığı suretiyle kesinleştirilecektir. Bu şekilde hazırlanan mazbatalar, önceki düzenlemede olduğu gibi ordu meclislerine veya kıt'a-ı müfrezede bulunan kumandana sevk edilecek, burada ilgili mazbatalar gerektiği gibi araştırılarak incelenecektir. Hakkında bir şüphe bulunmayanlar ve dosya kabulü mümkün olanlar ivedi bir şekilde ordu meclisi mazbataları müşir veya kumandan tarafından seraskerliğe gönderilecek, eğer herhangi bir eksiklik tespit edilirse de iadesi gerekecekti[366].

Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'de on iki subay ve iki sivil memur bulunuyordu. Osmanlı ordusunun tüm kısımları Şura'nın asker üyeleri tarafından temsil ediliyordu. Mirliva (Tuğgeneral) rütbesinde iki kişi vardı ve bunlardan birisinin görevi şura reisliği idi. Piyade, süvari, topçu, humbaracı ve lağımcı sınıflarına mensup subayların her biri miralaylar (albaylar) tarafından temsil ediliyordu[367]. İki sivil üyeden birisi, Şura'nın kararlarının dinen caiz olup olmadığı noktasında tavsiye görüşlerde bulunan "Şura-yı Askeri Müftisi", diğeri ise verilen kararları usulüne uygun bir şekilde kaleme alan ve toplantı tutanağına kaydeden, "Şura-yı Askeri Katibi" idi. Şura üyeleri öğleden önceleri düzenli bir şekilde askeri görevlerini yerine getiriyor, akşam saatlerine kadar süren toplantılar için salı ve cuma haricindeki günlerde öğleden sonraları bir araya

[366]Aksu, a.g.e., s.105-106; Ceride-i Askeriye Def'a No:50 (2 Şaban 1281/31.12.1864).

[367]Yaramış, a.g.e., s.139-140; Dar-ı Şûrâ-yı Askerî'nin Üyeleri: 1- Şûrâ Reisi - Mîrlivâ Hayreddin Paşa; Üyeler: 2- Mîrlivâ İdris Paşa; 3-,4- Piyade Miralayları Ferhad Bey ve Tayyar Bey; 5,6- Tımarlı Süvari Miralayları Hüseyin Bey ve Selim Bey; 7- Topçu Miralay Besim Bey; 8-Topçu Miralay Hacı Ali Bey; 9- Humbaracı Miralay Niyazi Bey; 10- Humbaracı Miralay Ahmed Bey; 11-, 12- Lağımcılar Ahmed Bican Bey ve Kamil Bey. Bkz.: BOA., KAD 2, vr.42a; Ata, a.g.e., s.121-122. Ahmed Cevad, a.g.e., IV, s.60'da Mekteb-i Harbiye, Hâssa ve Bahriye teşkilatları temsilcilerinin olduğu daha geniş bir liste vermektedir.

geliyorlardı[368]. Şura üyelerinden; rütbe, konum ve makamlarına bakılmaksızın görüş, öneri ve eleştirilerini çekinmeden ifade etmeleri bekleniyordu[369].

Şura nizamnamesine göre; Şura'da oy çokluğuyla kabul edilen kararlar önce Seraskere arz edilecek, Serasker önerilen kanun çalışmasına kendi mütalaasını da ekleyerek padişaha tezkereyi gönderecekti. Tezkere, padişahın onayı ile kanun hükmünü kazanacak ve bu işlemden sonra Serasker yeni kanunu tatbik edecekti[370]. Şura reisini belirleme ve atama yetkisi Seraskerde olmakla birlikte, kanunun yürürlüğe girmesinde Padişahın onayının aranması, Seraskerin otoritesini önemli ölçüde sınırlamakta idi[371]. Bu değişikliklerle, yapılması düşünülen düzenlemeler hayata geçirilmeden önce alanlarında uzman kişilerin görüşlerinden de yararlanılması amaçlanmış ve çoğulcu bir yaklaşım benimsenmiştir[372].

Şura nizamnamesinde, iç disiplini sağlayıcı bazı esaslara da yer verilmişti. Buna göre; toplantı mekânı minder, yastıklar, bir geniş masa ve sandalyelerle tefriş edilmişti. Toplantı bitene kadar hizmetçiler kahve servisi yapmayacaklar ve gerekçesi ne olursa olsun toplantı odasına girmeye teşebbüs etmeyeceklerdi. Toplantıya gürültü gelmemesi ve görüşmelerin ahenginin bozulmaması için gerekli tedbirler alınmıştı. Bu bağlamda, toplantı salonunun bitişiğinde hazır bekleyen hizmetçilere; öksürmemeleri, inlememeleri ve sızlanmamaları tebliğ edilmişti[373].

Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'nin kurulmasıyla birlikte, 1838 yılında hükümeti ilgilendiren işleri incelemek amacıyla Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye kuruldu. Bu yeni meclis, Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'nin almış olduğu ve kendisine gönderilen kararları, Şûrâ'nın bir üst inceleme mercii olarak değerlendirir ve padişaha arz ederdi. Padişah da kendisine sunulan yeni kanun tasarısını uygun bulduğu takdirde onaylar ve yürürlüğe koyardı[374].

---

[368]Yaramış, a.g.e., s.139-140.
[369]Yaramış, a.g.e., s.140; Aksu, a.g.e., s.31-32; BOA., MMD 9002, s.147; Ahmed Cevad, a.g.e, IV, s.60-61; Ata, a.g.e., s.122-124; Ahmed Lütfi, a.g.e., V, s.70.
[370]Aksu, a.g.e., s.30-31; Yaramış, a.g.e., s.141; BOA., KAD 2, vr.52b.
[371]Aksu, a.g.e., s.31; Yaramış, a.g.e., s.141; Ata, a.g.e., s.121; Ahmed Cevad, a.g.e., IV, s.60.
[372]Tunalı, a.g.e., s.17; Aksu, a.g.e., s.31.
[373]Yaramış, a.g.e., s.141; Aksu, a.g.e., s.20.
[374]Yaramış, a.g.e., s.151; Aksu, a.g.e., s.31-32.

3.5. 1869 (1286) Tarihli Askeri Ceza Kanunname-i Humayunu

Yarım yüzyıla yakın bir süre yürürlükte kalan Kanunname-i Cezanın, Tanzimat'tan sonra orduda yapılan ıslahat hareketleri bağlamında ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kaldığı düşünülmüştür. Bu kanunun yerine, ordunun yapısına uygun yeni bir askeri ceza kanunu arayışlarına gidilmiştir. Bu doğrultuda, Fransa'nın ortaçağ ceza teorilerini içeren bir kanun olarak nitelendirilen Fransız Askeri Ceza Kanunundan esinlenerek, 1869 (1286) tarihinde iki ana bölüm (bâb) ve 206 maddeden oluşan "Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu" yürürlüğe girmiş ve 1930 yılına kadar da uygulanmıştır[375].

1857 tarihli Fransız Askeri Ceza Kanunu, Fransız askeri yargı sisteminde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fransız tecrübesinde hukuki düzenlemeler ihtilal sonrası ve Napolyon döneminde devrimci bir bakışla yapılmıştır. Sivil alandaki hukuki düzenlemelerden ayrı bir askeri yargı düzenlemesi yapılmasa da 1837 (1253) tarihli Osmanlı Askeri Ceza Kanununu etkileyen ordu emirnameleri bir çeşit nizamname şeklinde askeri hukuk sistemini düzenlemiştir. Fransa'da bütünü ihtiva eden bir askeri kanunun çıkarılması sürekli ertelenmiş ancak 1857 yılında mümkün olabilmiştir. Bu tarihte çıkarılan Kanun, sivil hukuki gelişmelerle paralellik arz eder.

Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu düzenlenirken, kanunda yer alan suçların sivil kişileri de ilgilendirmesinden dolayı sivil ceza kanunları ile uyumlu olmasına özen gösterilmiştir. Diğer önemli bir husus ise, niteliği ve miktarı itibariyle büyük cezaların bir kişi yerine divan-ı harpler tarafından verilmesi ve bu cezaların infaz edilebilmesinin Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'nin onayına tabi tutulmasıdır. Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu esas alınarak verilen cezalar, ilgili devrin resmi gazetesi olan Takvim-i Vekayi'de ve on beş günde bir basılan, çoğunluğunu askeri gelişmelerin oluşturduğu Ceride-i Askeriye'de ilan edilerek duyurulmuştur[376].

[375]Köprü, a.g.e., s.12; Taşkın, a.g.e., s.9; Yolyapan, a.g.m., s.159; Kanunun tam metni için bkz.: Sevig, a.g.e., s.187-234; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.23; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.469; Aksu, a.g.e., s.107.
[376]Aksu, a.g.e., s.108.

Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu ile Fransız Askeri Ceza Kanunundan muhakemeye ait hükümler alınmamış sadece cezaya ilişkin hususlar alınmıştır[377]. Fransız Askeri Ceza Kanununda; kızdırılmak, demirle dağlamak, asker kaçaklarının yanaklarına işaretler çizmek ve demirbent cezası gibi sert hükümler bulunmakta idi. Bu kanun ile kurulan askeri mahkemelerin ismi, Kanunname-i Ceza'da olduğu gibi yine Divan-ı Harp[378]olarak geçiyordu. Ancak 1869'da yapılan kanun değişikliği ile Divan-ı Harplerin görev alanları ve yargılama usulleri değiştirilmiştir. Bu mahkemeler, Kanunname-i Ceza ile getirilen Divan-ı Harplerden farklı düzenlenmiş; Divan-ı Harbi Daimi ve Muvakkat, Divan-ı Harbi Mahsus, Divan-ı Harbi Örfi, Divan-ı Temyizi Askeri[379]olarak dört çeşit askeri mahkemenin kurulmasına karar verilmiştir[380].

Söz konusu Kanun ile Kanunname-i Ceza ile düzenlenen ve bugünkü ceza hukuku sistemi ile uyum halinde olan birçok hüküm kaldırılmış, özellikle savunma hakkını sınırlayan düzenlemeler kabul edilmiştir. Bu kanun, Kanunname-i Ceza'da getirilen; duruşmaların aleniyeti, sanığın müdafi bulundurma hakkı, hakimin reddi ile nakl-i dava hakkı ve kanun yollarına müracaat hakkını (temyiz) yürürlükten kaldırıyordu. Kabahat cezası gerektiren fiilleri işleyen suçluya disiplin cezası veriliyor, suçlu "divan-ı harbe" gönderilmiyordu[381].

Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunun döneminin ihtiyaçlarını karşılayamaması ve harp içerisinde bulunan bir ordunun ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olmaması nedeniyle, yürürlüğe girişinden kısa bir süre sonra değişim geçirmiş ve ihtiyaçları karşılamak için mevcut kanuna maddeler eklenmiştir. 1930 yılına kadar

[377]Değirmenci, a.g.e., s.35; Orgun, a.g.m., s.19; Yolyapan, a.g.m., s.161; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.469; Taşkın, a.g.e., s.9.

[378]1632 Sayılı As.Y.U.K.nun Milli Savunma Komisyonu tasarısında Divan-ı Harpler şu şekilde nitelendirilmiştir: "Divan-ı Harplerde Müdde-i Umumi yok, Müdafi kabul edilmek; basit muhakeme gizli yapılır, basit bir sorgu şeklinde yargılama sürerdi. İlk tahkikat dahi ancak Muhakeme safhasında yapılırdı. (Seviğ, a.g.e., s.357); Divan-ı Harplerin, hukukçu olmayan kimselerden kurulup savcısı da bulunmadığından adalet adına uygun olmadığı savunulmuştur.(İpeksümeroğlu, a.g.m., s.467); Köprü, a.g.e., s.12.

[379]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.23.

[380]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.23; Orgun, a.g.e., s.7.

[381]Orgun, a.g.e., s.9; Köprü, a.g.e., s.12; Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.24.

süren dönemde askeri yargı teşkilatının; Umumi Divan-ı Harpler, Mahsus Divan-ı Harpler ile Örfi Divan-ı Harplerden ve bunların kararlarını tetkik eden merciilerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Binbaşı ve daha üst rütbeli subayların mücazat-ı te'dibiyeyi[382]gerektiren suçlarının yargılaması Divan-ı Harp'de yapılır ve karar verilirdi. Bu karar önce Seraskerliğe gönderilir, oradan "Dar-ı Şuray-ı Askeri" de tetkik ettirilerek Babıâli'ye gönderilir, Babıâli tarafından da padişahın tasdiki alınır ve infaz edilirdi. Binbaşı altı olan subayların, mücazat-ı te'dibiye kapsamındaki suçları için Divan-ı Harp kararı Seraskerliğe gönderilir, oradan "Dar-ı Şuray-ı Askeri" de tetkik ettirilir ve son olarak Serasker tarafından infazına emir verilirdi[383].

Mücazat-ı terhibiyeyi müstelzim olan Divan-ı Harp kararları; Divan-ı Harbin bağlı olduğu ordu veya müstakil tümen meclisine gönderilir, meclisce tetkik edilerek kararın usulüne uygun olarak alındığı tespit edilirse ordu veya tümen kumandanlığı tarafından onaylanarak Seraskerliğe gönderilir, buradan da havale edildiği Dar-ı Şuray-ı Askeride de tetkik edildikten sonra karar uygun görülürse, Seraskerlik tarafından Babıâli aracılığıyla padişahın onayı alınır ve hüküm infaz edilirdi[384].

Sonuç olarak; 1879 tarihinde ordu ve tümen meclisleri lağvedildi ve bunların adli görevi, karargâhların III'üncü (Mehakim) şubesine devredildi. Bununla birlikte, Dar-ı Şuray-ı Askeri de kaldırıldı ve bunun adli görevi de Harbiye Nezaretinin altında oluşturulan "Muhakemet Dairesi"ne verildi. Bu daire; Divan-i Harplerden gelen hükümleri tasdik, nakz, ta'dil veya kısmen tebdil yetkisine sahipti[385].

3.5.1. Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu'nda Düzenlenen Cezalar

1870 senesine kadar işlenen askeri suçlar ve bunlara uygulanan cezalar değerlendirildiğinde; askerden rüşvet alma ve devlet malına zarar verme, askerlikten ihraç[386], cünha (küçük suç)'nın cezası askerlikten ihraç[387], isyan suçunun cezası

[382]Orgun, a.g.e., s.9.
[383]Orgun, a.g.e., s.9; Köprü, a.g.e., s.12.
[384]Orgun, a.g.e., s.9.
[385]Orgun, a.g.e., s.9; Kardaş, a.g.e., s.42.
[386]Aksu, a.g.e., s.106; Göreve geldiğinden beri kanûnnâme-i hümâyûna ters hareketlerde bulunan Tımarlı Süvari Asakir-i Mansure Miralaylarından Erzurum Miralayı Mustafa Bey'in araştırılması

derecelere göre kurşuna dizilme, uzun süreli kürek cezası, adi hizmetlerde çalışma, rütbelerinin nefer seviyesine indirilmesi[388], uygunsuz davranış ve askerlere karşı kötü niyetli olmanın cezası askerlikten ihraç[389], kur'adan firar edenleri saklamanın cezası para, memurluktan ihraç ve sürgün[390], kur'a nizamına aykırı hareket ve rüşvet almanın cezası askerlikten ihraç ve adi hizmetlerde prangalı olarak çalışma[391], askeri malzemeye zarar vermenin cezası malzemelerin tamir olanlarının parasının suçluya ödetilmesi, olmayanların ise parasının aynen alınması[392]şeklinde düzenlenmişti. Bu büyük suçların yanında hırsızlık suçuna rütbe indirme ve üç sene prangabentlik, sahtekârlık suçuna bir sene demirbentlik, kılıç çekme suçuna rütbe indirme ve üç sene demirbentlik, yaralama ve darp suçuna rütbe indirme ve bir sene demirbentlik, silah gösterme suçuna bir sene demirbentlik cezaları uygulanmıştır[393].

---

amacıyla bağlı olduğu alayın kaymakam ve binbaşısı İstanbul'a çağrılmış ve yapılan tetkikle Mustafa Bey'in askerden haylice rüşvet aldığı, devlet malını şahsi çıkarı için kullandığı ve devlet hazinesine zarar verdiği anlaşılmış, kanûnnâme-i hümâyûn gereğince nişan ve kılıcının alınmasına, aldığı paranın sahibine iade edilmesine ve kendisinin askerlikten ihraç edilmesine, Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri tarafından karar verilmiştir. (Takvim-i Vekayi Def'a 169, 12 Cemazi-elevvel 1254/03.08.1838)

[387]Aksu, a.g.e., s.106; Piyade Asâkir-i Mansure'den Manastır Alayı'nın Dördüncü Taburu Binbaşısı Osman Ağa'nın durumu Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'de görüşülerek ortaya çıkan cünhasına binaen askerlikten ihraç olunmasına karar verilmiştir. (Takvim-i Vekayi Def'a 186, 19 Şaban 1255/28.10.1839)

[388]Aksu, a.g.e., s.106-107; Suriye civarına deniz yolu ile taşınan askerler Karadeniz Boğazı dışında Baba kalesi denilen yerde isyan çıkararak silahlarıyla birlikte memleketleri olan Kütahya ve Karahisar-ı Sahib-e gitmek için firar etmişler, daha sonra bunların hepsi görevlendirilen memurlarca tutuklanıp İstanbul'a getirilmiş, Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri'de yargılanmış ve bu kişiler suçlarına göre beş kısma ayrılarak cezalandırılmışlardır. (Takvim-i Vekayi Def'a 223, 8 Rebi-ül-evvel 1257/30.04.1841)

[389]Aksu, a.g.e., s.107; Hassa Ordusu Üçüncü Piyade Alayı Birinci Taburunda bulunan Yüzbaşı Şükrü Ağa'nın ef'âl-i şenia ve neferât hakkında su-i niyyetinden Şûrâ-yı Askerice nişan ve kılıcı alınarak silk-i askeriden tardına karar verilmiştir. (Cevdet Askeriye 35687, 27 Receb 1261/03.08.1845)

[390]Aksu, a.g.e., s.107; Üç firariyi yanlarında saklayan Bekir ve Reşid Ağalardan Bekir Ağa devlet memuru olduğu için memurluktan azline, 120 kuruş para cezası vermesine ve iki ay müddet için sürgün edilmesine; Reşid Ağa'nın 120 kuruş para cezası vermesine ve iki ay hapsine Dâr-ı Şûrâ-yı Askerice karar verilmiş ve bu karar Meclis-i Vâlâca onaylanmıştır. (Takvim-i Vekayi Def'a 310, 8 Zi-l-hicce 1262/28.11.1846)

[391]Aksu, a.g.e., s.107; Bedel yazılan üç neferden kendilerini bedelliğe kabul ettirmeyeceğine dair hayli para alan Edhem Ağa'nın bu faaliyeti Şûrâ'da görüşülmüş ve aldığı paranın geri ödenmesine, askerlikten ihraç edilerek altı ay başıbozuk kıyafetinde adi hizmetlerde çalıştırılmasına karar verilmiştir. (Takvim-i Vekayi Def'a 337, 19 Cemaz-i el-ahir 1263/03.06.1847)

[392]Aksu, a.g.e., s.107; Üçüncü Ordu Üçüncü Redif Alayı debboyunda bulunan 1 adet setre ve 333 adet pantolon orta halde; 73 fes, 16 setre ve 154 pantolon fena halde güvelenmiştir. Bu elbiselerin silah altına alınan erlere verilmeyip ambarlarda saklanarak bir işe yaramaz hale getirildiği Üçüncü Ordu müfettişi tarafından İstanbul'a bildirilmiş, Dâr-ı Şûrâ-yı Askeri bu elbiselerden tamiri mümkün olanlarının tamir parasının, olmayanların ise değerleri parasının aynen alınmasına karar vermiştir. Ceride-i Askeriye Defa 36 (23 Rebi-ül-ahir 1281/24.09.1864)

[393]Aksu, a.g.e., s.107.

Bu kanun; suç oluşturan fiilleri "Cinayet, Cünha (cürüm) ve Kabahat" olarak üç bölüme ayırmış, mahkeme ve doğrudan disiplin amiri tarafından verilecek cezaları ve infaz türlerini de ayrı bölümlerde değerlendirmiştir[394].

a. Disiplin Amirince Verilebilecek Cezalar

Doğrudan disiplin amirleri tarafından verilebilen bu cezalar, sırf mesleki kusur ve kabahatler için düzenlenmiştir. Bu cezalar için Divan-ı Harp kararı gerekmemektedir. Verilen cezanın türü, süresi ve infaz biçimi, cezayı veren ve suçlunun rütbesine göre değişkenlik gösterirdi. Bunlar; hapis, demirbent ve darp cezalarından oluşmakta idi[395]. Hapis cezasının süresi 24 saatten 45 güne kadar değişebiliyordu. Hapis cezası; göz, riyazet (nefsi kırma), haps-i münferit olarak üç bölüme ayrılıyordu. Göz hapsinde suçlunun odasından çıkması yasaktı. Riyazet hapsinde, sadece ekmek ve su verilmek suretiyle suçlu bir odaya hapsedilirdi. Haps-i münferitte ise, suçlu tek başına bir odaya kapatılırdı[396].

Darp cezası, suçluya 3 ila 15 değnek vurulması şeklinde infaz edilirdi. Demirbentlik cezası ise, suçlunun ayağına 350 dirhem ağırlığındaki bir demirin 24 saatten 10 güne kadar bağlanması şeklinde infaz edilirdi[397].

b. Divan-ı Harplerce Verilebilecek Cezalar

Divan-ı Harplerce verilebilecek cezalar ise; İdam, Kürek, Nefy ve Prangabentlik'den oluşuyordu[398]. İdam cezasının infazı, cuma ve dini günler dışında gerçekleşirdi. Bir subayın emir vermesi üzerine, gözü bağlı suçluya on kişilik bir manga tarafından ateş

[394]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.49; Sevig., a.g.e., s.189.
[395]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.49; Yolyapan, a.g.m., s.166.
[396]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.49.
[397]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.49.
[398]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.49.

edilirdi[399]. Kürek cezasında, ayaklarına demir bağlanmak suretiyle suçlu Hidemat-ı Şukkada[400] kullanılırdı. Kalabentlik cezası; devlet tarafından belirlenen kalelerin birinde tutulmak, nefy cezası; Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde bir yerde zorunlu ikâmet ettirme, prangabentlik cezası ise suçlunun ayağına iki okka yüz gram demir bağlanarak askeri bina ve istihkâm işlerinde çalıştırılması şeklinde infaz edilirdi[401]. Ayrıca bunlar dışında, "Rütbe Azli" ve "Silahlı Kuvvetlerden İhraç" cezaları da verilebilirdi. Divan-ı Harplerin Terbiye Taburları'na gönderilmek suretiyle mücazat-ı terhibiye cezaları verme yetkisi de bulunuyordu[402].

3.6. Tanzimat Döneminde Askeri Yargıda Yapılan Hukuki Düzenlemeler

Sivil yargıda yaşanan gelişmeler, Osmanlı askeri yargısını da etkisi altına almış ve başta askeri sınıf olmak üzere önemli değişiklikler meydana getirmiştir. Tanzimat'ın askeri yenileşme açısından getirdiği önemli değişikliklerden biri, askerlik süresidir. Ömür boyu devam eden askerlik süresi beş yıla indirilmiştir. Osmanlı Ordusu; hassa askerlerinin meydana getirdiği birinci ordu, dersaadet ordusu olarak adlandırılan ikinci ordu, Rumeli, Anadolu ve Arabistan orduları olarak beş bölüme dağılmıştır[403].

Tanzimat'ın ilanıyla ceza hukukunda yapılan değişiklikler, Osmanlı ordusunun yeni oluşumu ile birlikte şekillenen askeri yargı ve ceza hukukunda da karşılık bulmuştur. Bu bağlamda askeri yargıda yerel mahkemelerde yetkileri asgari derecede de olsa hukukçuların bulunmasının önü açılmıştır. Kararların yargısal denetimi de idari organlar yerine, yüksek yargı organına devredilmiştir. Böylelikle hukukçuların, asker kişilerin yargılamasına katılması sağlanmıştır[404].

---

[399]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.50.
[400]Toprak kazmak, taş taşımak gibi hükümlere gönderilen ağır hizmetler. (Develioğlu, a.g.e., s.368); (Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.50).
[401]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.50; Yolyapan, a.g.m., s.166.
[402]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.50.
[403]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.21.
[404]Yolyapan, a.g.m., s.159.

Divan-ı Harplerin ilk kurulduğu zamanlarda heyetin tamamı askerlerden ibaretti. Yargılamada herhangi bir usul kuralı uygulanmıyor, ilk tahkikat için bile muhakeme aşaması tercih ediliyor ve muhakeme basit bir sorgulama ile gizli gerçekleştiriliyordu. Yine yargılama esnasında, davacı konumunda iddia makamını oluşturan savcı ile savunma makamında bulunan müdafii yer almıyordu. Mahkemelerde bu üyelerin bulunmaması, verilen kararların hukuka uygun ve yerinde olmasını zorlaştırmıştır[405].

Divan-ı Harplerin kurulması ile birlikte; bu mahkemelerin belli bir rütbede olanlara uygulanacak hükümleri ve cezalardaki eksiklik, fesih, değiştirme ve onay işlemlerini gerçekleştirmek için Harbiye Nezaretine, bunun dışındakiler ise hükmü veren Divan-ı Harbin tabi olduğu ordu veya müstakil tümen meclislerince incelenirdi. İncelemeyi gerçekleştiren makamlarca gerekli işlemlerin yapılması için Harbiye Nezareti makamına gönderilmesi ve Dar-ı Şurayı Askeri'de incelemeden geçirilmesi bir geçerlilik şartı idi. Meşrutiyet'in ilanından sonra inceleme mercii değişmiş ve Dar-ı Şurayı Askeri'nin görevi Harbiye Nezaretine bağlı bir daire olan "Muhakemaî Dairesine" devredilmiştir. Ordu ve müstakil tümen meclislerinin 1879 tarihinde kapatılmış olması sebebiyle, bunların ilk inceleme görevleri de karargâhlarda kurulmuş olan Mehâkim Şubelerine geçmiştir. Bu değişiklik; yargılamaya ait hükümlerin, idare organı niteliğinde olan bir daire tarafından yerindelik incelemesi gibi hukuk ilkeleriyle çelişen bir durum yaratmıştır[406].

Kanunname-i Mansure-i Muhammediye'nin kabul edilmesinden sonra 1837 (1253) yılında "Cezaname" adıyla yeni bir askeri ceza kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre; divan-ı harplerde iddia ve savunma makamında hukukçu üye bulunmuyor, ceza verme yetkisi üyelerin tamamının subaylardan oluştuğu askeri mahkemeye ait kabul ediliyordu. Yargılamanın şekil, usul ve esas kuralları ile ilgili herhangi bir hüküm de yer almıyordu. Bu özellikleri ile kanunun, ihtiyaçlara cevap vermekten uzak olduğu görülmektedir[407].

[405]As.Y.U.K. nun Milli Savunma Encümeni mazbatasından aynen (İpeksümeroğlu, a.g.m., s.469).
[406]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.469-470.
[407]İpeksümeroğlu, a.g.m., s.469.

Meşrutiyetin ilanı ile birlikte, diğer alanlarda olduğu gibi askeri yargı alanında da değişiklikler olmuştur. 1912 (1330) tarihli 1912 (1330) tarihli "Divan-ı Temyiz-i Askerinin Teşkilat ve Vezaifi Hakkında Kanunu Muvakkat" adlı Kanunla Divan-ı Harplerce verilen kararları incelemek üzere Divan-ı Temyizi Askeri oluşturulmuş, bu temyiz yetkisine uygulanacak muhakeme usulü de düzenlenmiştir. Bu Kanunun en önemli özelliği, ilk kez bir yargı merciinde hukukçular görevendirilmiştir[408]. Kolordu Komutanının yetkilerine sahip olan bu divanın başkanı harbiye nazırınca seçilir ve padişahça ataması yapılırdı. Bu divanda ayrıca dördü üst subay ve üçü de hukukçu olmak üzere toplam yedi üye görev yapardı[409].

Daha sonra Divan-ı Harplerle, Nizamiye Mahkemeleri arasında ortaya çıkan yetki ve görev uyuşmazlıklarını sonlandırmak, Divan-ı Harplerin yargılama çerçevesini tayin etmek ve teşkilatta değişiklikler getirmek amacıyla 1915 (1333) tarihinde çıkartılan "Asakir Tarafından İka Olunan Ceraimi Adinin Mercii Tahkik ve Muhakemesi Hakkında Kararname" kabul edilmiştir[410].

Harbiye ve Adliye Encümenleri tarafından incelemeden geçen ve onaylanan bu Kararname ile Divan-ı Harplerde birisi "Muhakemat-ı İdari" adıyla İdare Mahkemesinde, diğeri de "Müşavir-i Adli" adıyla komutana bağlı savcılık görevlerinde bulunan iki hukukçunun yer alması düzenlenmişse de Birinci Dünya Harbinin sonunda imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile aynı zamanda denk geldiğinden Meclis-i Mebusunca yürürlüğe sokulmamıştır. Hukukçu üyelerin askeri mahkemelerde 14 ay kadar çalıştıktan sonra görevlerine son verilmiştir. Damat Ferit Hükümeti 1918 (1336) tarihli "Divan-ı Temyizi Askerinin İlgasıyla Vezaifinin Adliyeyi Askeriye Dairesine Merbuten Teşkil Olunacak Heyet-i Temyiziye Tarafından İfası Hakkında" kararname ile Askeri Temyiz Mahkemesini yürürlükten kaldırılmış ve sadece idari vasfı olan eski muhakemat dairesine benzer özelliğe sahip "Heyet-i Temyiziyye"yi oluşturmuştur[411]. Böylece, Divan-ı Harplerin kararlarına karşı temyiz yolu sona ermiştir[412]. Üç subay ve

[408]Köprü, a.g.e., s.13; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.470; Kardaş, a.g.e., s.42.
[409]Kardaş, a.g.e., s.42; Fahri Çoker, "Askeri Yargıtay'ın Tarihçesi, *Askeri Adalet Dergisi,* 1966, s.39.
[410]Köprü, a.g.e., s.13; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.470; Kardaş, a.g.e., s.42; Erman, a.g.e., s.308.
[411]Köprü, a.g.e., s.13; İpeksümeroğlu, a.g.m., s.470; Kardaş, a.g.e., s.42.
[412]Köprü, a.g.e., s.13; Orgun, a.g.e., s.12.

iki sivil hukukçunun görev yaptığı bu Kurul, kısa bir süre çalıştıktan sonra yerini tekrar kurulan "Divan-ı Temyiz-i Askeriye"ye bırakmıştır[413].

[413]Kardaş, a.g.e., s.42; Seviğ, a.g.e., s.300.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

METİNLERİN TRANSKRİPSİYONU

I. KANUNNAMELERİN TRANSKRİPSİYONU

4.1. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye[414]

Te'dibat:

Resm-i Edeb ve Kaidei Nizama Muhalif Hata ve Cünha

Madde 343 — Büyükler ve küçüklere fena ve bed ve söz söylemek ve taht-ı idaresinde olanlara el kaldırmak ve bigayr-i hakkın tekdir etmek hususları resm-i edeb ve kaidei nizama muhalif hatâlardan mâdut olmakla ol makûle hatâların cesametine göre mürtekibleri Ceza Kanunnamesi mucibince tedib olunalar ve küçükler dahî büyüklere mırıldanmak ve bed söz söylemek veyahut daire-i itaatten huruc etmek hususları kezâlik edeb ve nizama muhalif hatâdan mâdut olup bu babta izhâr eyledikleri itirazlarını anlar her türlü hakka makrun zannederler ise de yine cünhalarına göre te'dip olunmaları lâzım ola ve bundan maada hüküm ve tâyin olunmuş olan tedibatta kusur etmek ve nizam-ı nâsa yahut zümre-i askeriyeye velev cüz'î olsun halel vermek ve hergün nahemvare vaz' ve hareket irae etmek ve zümre-i askeriyye veyahut ahali-i şehriyette gavga ve nizaa bâdi olmak ve yoklamalarda, talimde ve imrar-ı nazarda veyahut asker tecessüslerinde mevcut bulunmamak ve evamir ve nizamat ve intizamatın nakz ve ihlâline bâis olmak ve nihayetül'emir bethahlık veyahut ihmal ve müsamahadan neş'et edip fariza-i zimmet-i askeriyeye muhalif olan cünhalara tasaddî etmekmaddelerine mütecasir olan kimesneler cünhalarının cesametine göre ber-muktaza-yi kanun-u ceza te'dip olunalar ve itiyad edinilmiş veyahut biddef'at ve bâhusus vakt-i hizmette vukua getirilmiş veya muhill-i nizam ve namus olan keyfiyat ana ilâve kılınmış olduğu tebeyyün eden bilcümle

[414]*Kânunnâme-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye,* Darüttıbaat el-Amire, İstanbul 1253 H [1837 M], s.131-146.

cünhalar cesîm cünhalardan madut olmakla olmakule cünhaları irtikâp edenler ber-muktaza-yi Kanun-u Ceza te'dip olunalar ve her bir büyük ve küçük zâbit veyahut onbaşı madunu olan kimesneye rastgelip ol kimesnenin fena ibret gösterdiğini ve istirahat ve asayiş-i âmmeye halel verdiğini vesair bed misillû nâbeca harekete tasaddi' eder olduğunu müşahede eyledikte ol kimesneyi terbiye ve ıslah ve taht-ı nizama idhal etmek için lâzımgelen hususa bezl-i makdur ve bil'iktiza tedibine dahî sa'-yi mevfur eyleye ve eğer anın bu bapta ihmal ve müsamahası vâki olur ise ol kimesnenin yerine kendisi te'dip oluna.

Te'dibat hususunda bîtaraflık ihtiyarı

Madde 344 — Bilcümle te'dibatın icrası kat'â kasıt ve kin ve gareze mebni olmayıp ancak fariza-i zimmet-i askeriyyenin kusur-u icrasına badi olan cünhaları irtikâp edenler te'dip olunanlar ve te'dip maddesinde kemal-i mertebe-i hakkaniyet ve adalet üzere hareket olunup' cünhaları i'zam veyahut tahfif eden keyfiyatın istiknahına asla meşgul olmıyarak heman hiçbir cünhayı ve bahusus alâ melei'n-nâs vaki' olan cünhaları mürtekip olanlar bilâ te'dip terk olunmamalarına sa'y-ü ikdam oluna ve esnay-i te'dipte tahkir ve tezlil için te'dip olunan kimesneye seb ve şütüm ile muamele etmek caiz olmayıp te'dibe me'mur olan zâbit kemal-i derece-i hilm ve sükûnet ile fariza-i zimmet-i askeriyyenin hüküm ve kanununu tenfiz ve icra ve fikr-ü endişesi mahzâ hizmetin hüsn-ü nizam ve rabıtasını ifa etmek üzere olduğunu izhar eyliye.

Zâbitlerin te'dibi

Envai te'dibat

Madde 345 — Nizamat-ı askeriyyeye muhalif olan kusur ve cünhalar için zâbitler hakkında lâzımgelen te'dibat, iki ay bayağı gözhapsinden ve bir ay şedit gözhapsinden ve 15 gün mahpesden ibaret ola.

Bayağı gözhapsi

Madde 346 — Her bir büyük rütbeyi haiz olan zâbitler veyahut hemrütbe olup ancak eskilik cihetile bittercih alayı ya taburu veya bölüğü veyahut kıt'a-i müfrezeyi kumanda eden zâbitler cem'i zâbitleri bayağı gözhapsine vaz' etmeğe kadir olalar ve işbu bayağı gözhapsinde olan zâbitler bir kimesne ile görüşmek veyahut görüşmemek üzere kendilerine olan hüküm ve tenbih muktezasınca odalarında ikamet etmeğe mecbur olup ancak hizmetlerinin hiçbirisinden muaf olmayalar.

Şedit gözhapsi

Madde 347 — Şedit gözhapsi ve mahpes te'dipleri fakat miralayın hükmüyle icra olunup gözhapsine vaz' olunan zâbitin kılıncı ahz ve kapısına bir nefer karakol tabiye oluna ve esnay-i hapiste ol zâbit her nevi me'muriyetten matrut ve kendisinin her türlü ebvab-ı muhaberatı mesdut olup ahzolunan kılıncı miralaya ve mahpeste olan büyük zâbitin kılıncı dahi ol mahallin valisine teslim oluna.

Te'dibat ne veçhile hüküm ve tâyin olunduğu

Madde 348 — Gözhapisleri te'dibi lisanen veyahut ber-memhur tezkire ile hükmolunup tezkire ile gözhapsine vaz'olunacak kimesne eğer büyük zâbitlerden ise ol memhur tezkireyi hafta nöbetinde olan sağ-kolağası vesair zâbitlerden ise hafta nöbetinde olan sol-kolağası götüre ve lisanen gözhapsine vaz'olunacak zâbite işbu te'dibin hükmü mücerret mâ-fevkinde olan bir zâbit tarafından veyahut hemrütbe olup ancak hizmette eski olan zâbit tarafından iş'ar oluna.

Takdim olunan inha

Madde 349 — Herbir zâbit kendi bölüğünde olan diğer bir zâbitin gözhapsiyle te'dibini hükmeyledikte derhal yüzbaşıya ve ol dahi binbaşıya ifade ve ol binbaşı dahi miralay kaimmakamına inha eyleye ve eğer ol zâbit serbölükten olmayıp bir taburdan ise bu hususta iktiza eden ifadesi bilâ vasıta binbaşıya olup ol binbaşı bir

taraftan bölüğün yüzbaşısına ve bir taraftan dahi kezâlik miralay kaimmakamına inha eyleye ve eğer te'dip olunan zâbit te'dibini hükmeden zâbitin taburundan dahi değil ise bu bapta lâzımgelen inha dosdoğru miralay kaimmakamına verilip mumaileyh dahi binbaşıya ve ol dahi yüzbaşıya haber vere ve her nev'i te'dibatı miralay kaimmakamı mâ-fevkinde olan mirlivaya ifade ve inha etmek lâzım ola.

Miralayın kararı

Madde 350 — Miralay olan zat zâbitler hakkında hükmolunan te'dibatı iktiza ederse tasdik edip münasip gördüğü veçh üzere müddet-i te'dibi ziyade ve noksan etmek veyahut te'dibi bütün bütün af ettirmek hususlarına kadir ola ve aff-ı te'dip mad-desinde mumaileyh miralay te'dip etmek sevdasında olan zâbitin bu hususta sehvi ve kudret ve memuriyetinde su-iamel ve hareketi vaki olmuş olduğunu sıra kendisine bildirip olte'dibi ref'etmek hususunu yine kendisine sipariş ve tenbih eyleye ve eğer ol te'dip tasdik olunmuş ise yine te'dibini hükmeden zâbitin istidası ile af caiz ola.

Gözhapislerinin ref'i

Madde 351 — Gözhapisleri emrolundukta ne veçhile icray-i resmolunmuş ise yine affı hususunda dahî olveçhile icray-i resmolunup ancak bu hususta daima miralayın veyahut kıt'a-i müfreze kumandasına me'mur olan zâbitin re'yi munzam ola ve bir zâbit gözhapsinden veyahut mahpesten halâs oldukta her kimin hükmüyle te'dip olunmuş ise ol zâbitin konağına varıp lâyıkı veçh üzere edîbane icra-yı resm-i teşekkür eyleye ve böyle etmediği halde betekrar te'diple hükmoluna.

Gözhapisleri esnasında cünha

Madde 352 — Eğer bir zâbitin gözhapsinde iken diğer bir cünhası zuhûr eder ise her bir büyük zâbit 345'inci maddede tâyin olunan huduttan kat'â tecavüz etmiyerek te'dibinin müddetini ziyade etmeğe kadir olup ancak bayağı gözhapsini şedit gözhapsine vali dahi mahpese nakil ve tahvil etmek hususuna miralaydan maada hiçbir ferdin salâhiyet ve istihkakı olmaya

Alay-emîni ve erkân-ı ordudan olan sair büyük zâbitler

Madde 353 — Miralay ve kaimmakamı veyahut kıdem cihetiyle rüchaniyeti olup alayın kumandasına me'mur olan binbaşı alay emînini te'dip etmeğe kadir olup eğer sair büyük zâbitlerden birisi alay-emîninin te'dip olunmasını istida eder ise miralaya ifade edip mumaileyh dahi bir taraftan te'dibini hüküm ve icra ve diğer taraftan Serasker Paşaya arz ve inha eyleye ve sağ ve sol kolağaları ve hazinedâr ve esvap-emîni ve cerrahbaşıların hizmetlerine dair kusurları vaki olur ise haklarında lâzımgelen te'dibat büyük zâbitler tarafından hükmoluna ve kezâlik sair zâbitler için iktiza eden te'dibat usul-ü itaate mutabaat ve muvafakat olunarak rütbe-i bâlâda olan zâbitler taraflarından hükmoluna ve muhasebeye dair olan bâzı mevadd-ı mahsusada hazinedar ve esvap-emîninin cünha ve kusurları zuhûr ettikte meclis-i muhasebenin matlubu üzere te'dip olunalar.

Valilere ve mirlivalara miralay tarafından olan inha

Madde 354 — Miralay olan zat bayağı gözhapsine varıncaya kadar cem'i te'dibatı mâ-fevkinde olan mirlivaya ifadebirle mumaileyh gerek gözhapislerine ve gerek mahpese dair te'dibatın hüküm ve icrasını münasip gördüğü veçhile ya tasdik veyahut cerh ve ta'dil eyleye ve miralay-i mumaileyh 374'üncü maddede derç ve tasdir olunan te'dibatın inhasını memleket valisine dahi takdim etmeğe mecbur ola.

Valiler ve mirlivalar tarafından hüküm ve tertip olunan te'dibat

Madde 355 — Her bir vali nail olduğu rütbe-i celîleye nazaran küçük zâbitlerin her birini bayağı veya şedit gözhapislerine ve mahpese ve miralayları fakat bayağı gözhapsine vesair büyük zâbitleri dahi şedit gözhapsine vaz'etmeğe kadir ola ve Vali-i müşarünileyh tertip ettiği te'dibatı Serasker Paşaya ve te'dip olunan kimesneler herhangi alaylardan iseler ol alayların mîr'alaylarına ifade ve inha ve hükmetmeğe salâhiyet ve istihkakı olmıyan te'dibatın hükmünü dahi Serasker Paşa canibinden istida eyleye ve Vali canibinden hükmolunan bayağı ve şedit gözhapislerini Serasker Paşa tasdik veyahut cerh ve ta'dil etmeğe kadir ola ve

mirlivalar kezâlik herbir rütbede olan zâbitleri te’dip zımnında miralayları marifetiyle bayağı ve şedit gözhapislerine ve mahpese vaz’ etmeğe muktedir olup eğer ol te’dibin icrasına miralayı memur etmezler ise fakat kendisine haber vereler ve hapis ile te’dip etmek hususunu mirlivalar Serasker Paşa kaimmakamına ifade ve ol dahi hükm-ü te’dibi tasdik veyahut cerh ve ta’dil edip Serasker Paşaya inha eyleye.

Küçükzâbitlerin te’dibatı

Te’dibatın esbab ve envaı

Madde 356 — Küçükzâbitler gerek bi’n-nefs kendilerinden ve gerek neferâtının harekât ve sekenatlarından nâşi vukua gelen hatâ ve kusurlar için bir ay kışlakta veyahut kendi koğuşlarında tevkif olunmak üzere te’dip olunalar ve nizamat-ı askeriyye ve dahiliyye hususlarına muhalif olan kusur ve cünhaların cesametine göre ol küçük zâbitler bir ay “terbiye-hane” de tevkif veyahut mahpeste 15 gün mahpus olmak üzere te’dip ve eğer iktiza eder ise eyyam-ı hapislerinin birkaç gününde me’külât ve meşrubatları fakat ekmek ve suya hasrolunup ancak her dört günün ikisinde yine âdeta me’külât ve meşrubat anlara verilmek üzere dikkat oluna ve ziyade cesîm olan cünhalar ve bahusus nizama me’mur karakolda fariza-i me’muriyetlerine dair olan hususlarda vukua gelen kusurlar için dört gün tomruğa vaz’olunmak hükmüyle te’dip olunup işbu dört günün ikisinde anlara fakat su ile ekmek verile ve nihayetül’emr cesamet-i cünhalarının icabına göre zikrolunan küçükzâbitlerin memuriyetleri muvakkaten mevkuf ve muallak olup ol esnada dûn rütbede olan hizmetlerde istihdam birle tahkir ve tezlil ve ba’zan dahî rütbelerinden birkaç derece aşağı hat ve tenzil veyahut rütbeleri muvakkaten ref’olunup neferât hizmetine tâyin birle emr-ü te’dip ve terbiyeleri tekmil oluna. Ancak sol-kolağaları herhalde çavuşluk rütbe ve me’muriyetinden dûn olan rütbe ve memuriyetlere tenzil olunmayalar.

Te’dibat kimler tarafında hükmolunduğu

Madde 357 — Küçükzâbitlerin koğuşlarda ve kışlakta *ve*terbiye-hanede tevkif olunarak te’dip olunmaları anların rütbelerinden âli rütbelerde olan zâbitler tarafından hükmoluna. Ancak yüzbaşı vesair büyük zâbitler terbiye-hanede tevkif eylemek te’dibinden maada bundan evvel zikri mürur eden madde mucibince me’kûlât verilmek hususunda mezuniyetleri derkâr olan eyyam-ı muayyene içinde âdeta me’kûlâttan mahrum eylemek te’dibini dahi zam ve ilâve etmeğe kadir olalar ve alayın cem’ küçükzâbitlerine mahpes te’dibi büyük zâbitler ve sağ-kol-ağaları ve yüzbaşılar taraflarından hükmolunup mülâzim-i evvel' ve mülâzim-i sanîler esna-yi kumandalarında fakat kendi bölüklerinin küçük zâbitlerini hapsetmeğe kadir olalar velâkin tomruk te’dibi ancak miralayın hükmüne menût ola.

Tevkif olunanlar

Madde 358 — Koğuşlarda ve kışlakta tevkif olunan küçük zâbitler hidemat-ı dahiliye ve hâriciyenin hiçbirinden muaf olmayıp vakt-i hizmetlerini hafta nöbetinde olan sol-kolağasına ihbar ve hizmetleri hitamında avdet edip betekrar mahall-i te’diplerinde karar eyleyeler.

Terbiye-hane ve mahpes ve tomruk

Madde 359 — Terbiye-hanede tevkif olunan küçük zâbitlerin her bir hizmet-i dahiliye ve hâriciyede istihdamları egerçi memnu’ olup ancak hafta nöbetinde olan sağ-kolağası tarafından tenbih ve tâyin olunan sunûf-u ta’limin sıralarında nefer gibi ta’lim etmeğe mecbur olalar ve tevkif olundukları terbiye-hanede rütbelerini tefrik eden nişanlarını takınıp mutad olan me’kûlâtlarını ol mahalle götürtmeğe me’zun olalar. Ancak mahpeste ve tomrukta olan kimesneler fakat nîmtenleriyle (mintanlariyle) ve kaputlariyle olup hiçbir nevi’ hizmette istihdam olunmayalar.

Rütbelerinin mâbihittemyiz olan nişanların taşınması

Madde 360 — Me'muriyetleri bir vakt-i muayyene ve mukarrereye ta'lik ve tevkif olunarak te'dip olunan küçük zâbitler rütbelerinin mâbihittemyiz olan nişanlarını taşımağa me'zun olalar.

Onbaşıların ve neferâtın te'dibatı

esbab ve enva-ı te'dibat

Madde 361 — Rûzmerre yoklamalarında mevcut bulunmamak ve koğuş nizamına mugayir veyahut etvâr ve harekât-ı haseneye muhalif bâzı hafif cünhalar zuhûra getirmek ve silâhta veyahut talimde sabit ve muhkem durmanın usulüne riayet etmemek hususları için onbaşılar ve neferât kışlakta tevkif ve fakat neferât birkaç gün angarya hizmetlerde istihdam olunmak üzere te'dip olunalar ve taharet-i bedeniyyeye adem-i dikkat veyahut idare-i esvap ve eşyada ihmal ve müsahelet eden kimesneler birkaç gün karakol ile yoklanılmak te'dibine mazhar olalar ve akşam yoklamasında mevcut bulunmamak ve bed ve fena söz söylemek ve itaatsizlik ve gavga ve niza' vesair bu makule nâhemvâre hareket etmek cünhaları için terbiyehanede tevkif olunup ve eğer iktiza eder ise me'kulât ve meşrubatları fakat nân-ı aziz ve mâ-i lezize münhasır olmak üzere te'dip olunalar. Velhâsıl bunlardan cesîm cünhalar için hapse ve tomruğa vaz'olunup yalnız ekmek ve su verilmek hükmü üzere te'dip olunalar 356. maddede küçük zâbitler haklarında ta'rif olunduğu veçhüzere onbaşılar dahî ânifüzzikr olunan te'dibattan maada me'muriyetleri ta'lik ve tevkif veyahut rütbeleri ref' ve tenzil olunmak üzere dahi te'dip olunalar. Kaldı ki gerek anlara ve gerek neferâta 15 günden ziyade mahpes ve 4 günden ziyade tomruk caiz olmayıp ancak ekmek ve suya hasren te'dip etmek hususu dahî mücerred zikr-i mesbuk 356. maddede tâyin olunan ahkâma dikkat olunarak icra oluna ve onbaşılardan ve neferâttan birisinin nizam ve istirahate halel vermeyecek bâzı hafif cünhası zuhûre geldikte kışlakta bir gün tevkif olunmak üzere te'dip oluna ve neferâttan bazısının cünhaları azîm ve Divan-ı Harbiyede nakl ve faslolunacak kadar cesîm olmayıp ancak alayın nizam ve intizamına halel irâs edecek ve fena ibret verecek cünhalardan

ma’dut olduğundan başka müdavemetinde dahî ol neferât ikdam ve ısrar eyledikleri ve cünhalarının def’ü izalesi âdeta terbiye ile husule gelemeyeceği ihsas olundukta ol neferâtın isimleri Serasker Paşaya ifade ve inha birle mahsusân tertip olunmuş olan terbiye bölüklerine liecl’it-terbiye irsal ve ilhak olunmaları lâzım ola.

Te’dibat kimler tarafından hükmolunduğu

Madde 362 — Angarya hizmetlerde istihdam ve kışlak ve terbiye-hanede tevkif ve karakol ile yoklanılmak ve sunuf-ı mütenevvia-i talimata vaz’etmek te’dibatını her rütbe-i âliyede olan memurlar taraflarından ve terbiye-hanede fakat ekmek ve suya hasratevkif etmek te’dibi bölük zâbitleri ve sağ-kolağaları her biri bir yüzbaşı vesair büyük zâbitler taraflarından ve tomruk te’dibi fakat miralay tarafından ve terbiye bölüklerine irsal ve ilhak etmek te’dibi 365. maddede tafsil olunacak suret mucibince ol te’dibe karar verilmek için mahsusan tertip olunan meclisin iradı üzere Serasker Paşa canibinden hükmoluna.

Tevkif olunanlar

Madde 363 — Tevkif olunan onbaşılar ve neferât nizama me’mur olan karakola ihale ve teslim olunup hiçbir nevi’ hizmetten muaf olmayalar ve hafta nöbetinde olan sol-kolağasının re’y ve izni olmadıkça ol tevkif olanlar karakolhane kapısından taşra çıkmayıp çıkmaları lâzım geldikte yine ol sol-kolağasının emriyle eğer onbaşı ise bir küçük zâbit ve eğer nefer ise onbaşı anlara refakat eyleye.

Terbiye-hane ve mahpes ve tomruk

Madde 364 -— Terbiye-hanede veya mahpes veya tomrukta tevkif olunmuş olan onbaşılar veyahut neferât nîmtenleriyle ve kaputlariyle olalar ve terbiye-hanede tevkif olunanlar hafta nöbetinde olan sağ-kolağasının münasip gördüğü sınıf-ı talimde taallüm eylediklerinden maada kışlağın her türlü angarya hizmetlerinde dahi istihdam olunup hizmetten avdetlerinde yine mahall-i te’diplerinde karar eylemeleri hususunda hafta nöbetinde olan küçük zâbitler ve onbaşılar mes’ul olalar ancak

mahpeste veyahut tomrukta olan onbaşılar ve neferât hiçbir nevi' hizmette istihdam olunmayalar.

Terbiye bölüklerine irsal ve ilhak sureti

Madde 365 — 361 ve 362. maddelerin mazmununa nazaran bir yüzbaşının bölüğünde olan neferâttan birisi terbiye bölüklerinden birisine irsal ve ilhak olunmak lâzım geldiğini ol yüzbaşı rey ve münasip gördükte mezkûr neferin cünhalarını veyahut nakz ve ihtilâl-i nizama mutasaddi olduğunu ve âdeta terbiye ile ıslah olmayıp ol cünhaları biddefaat irtikâp ederek itiyad edinmiş ve işbu cünhalarda revnüma olan asar-ı ısrarı alayın nizam ve intizamına muzır ve muhataralı bir madde olmuş olduğunu ol yüzbaşı tahriren binbaşısına takrir ve inha eyleye ve işbu takriri binbaşı imza edip miralaya takdim eyledikde mumaileyh dahi husus-ı mezkûre karar verilmek için bir diğer binbaşı ve üç eski yüzbaşı ve müttehim neferin taburundan hariç bir taburdan üç eski mülâzim celp ve cem' ve anlardan bir meclis tertip eyleye ve müttehim olan neferin taburundan binbaşısı ve sağ-kolağası ve bölüğünün yüzbaşısını dahi ol meclise davet ve bu hususa dair iktiza eden keyfiyet dermeyan-ı zikr ve sıhhat olunduktan sonra anların avdetlerinde mezkûr neferin teberri-i zimmetine dair takririne havale-i sem'i dikkat oluna ve işbu hususlarda meclis-i mezkûrun re'y ve kararı her ne ise tahrir ve terkim ve miralaya takdim olunup ol dahî kendi mütalâa-i mahsusasını zam ve ilâve birle alayın nezaretine memur olan mirlivaya ve mumaileyh dahi kendi inhasiyla beraber Serasker Paşa kaimmakamına ve kaimmakam dahi cemi' inha ve tekariri alıp Serasker Paşaya takdim ve müşarünileyh dahi iktizasına göre eylediği hüküm ve kararını yine kaimmakamı vesatetleriyle ilân ve tefhim eyleye.

Küçükzâbitlerin ve onbaşıların ve neferâtın alel'ûmum
te'dibatına dair olan tertibat;
te'dibata dair lâzım gelen inha ve tahliye-i sebil

Madde 366 — Her bir büyük ve küçük zâbit hükmeylediği te'dibatı derhal mâ-fevkinde olan büyük zâbite ifade ve inha etmeğe mecbur ve ol te'dibat rûzmerre

inhasında dahi tafsilen mezkûr ola ve alayın veyahut kıt'a-i müfrezenin kumandasına me'mur olan zâbite işbu te'dibatı tâyin ve tahrir eyleye veya cerh ve ta'dil veyahut ziyade ve teşdit etmeğe kadir ola ve bölük zâbitleri kendi bölüklerinden hariç bir bölüğün neferini te'dip eylediklerinde ol bölüğün yüzbaşısına inha edip eğer ol nefer küçük zâbitlerin ve onbaşıların taraflarından te'dip olunmuş ise bölüğün başçavuşuna ifade oluna ve te'dip olunan kimesnelerin tahliye-i sebilleri vaktile istida olunmak için te'dibatın inhaları hıfz olunup müddet-i muayyenede tahliye-i sebilleri hususunu yine te'dibatlarını hükmeden kimesneler istida ve rûzmerre inhasında tastır ve imlâ ve miralay dahi tasdik birle vaz'-ı imza eyleye.

Ordularda ve nezilgâhlarda tertibatın icrası

Madde 367 — Bâlâda zikri mürûr eden müstahfızlık me'muriyetinde bulunan kimesnelerin haklarında nevecihle hükmolunmuş ise ordularda ve nezilgâhlarda büyük ve küçük zâbitler ve onbaşılar ve neferât-ı askeriye haklarında tertip olunan te'dibat dahi olveçhile hüküm ve icra oluna. Şöyle ki kışlak angaryası ordu angaryasına ve oda hapsi çadır ve kulübe hapsine ve terbiye-hane nizam karakoluna ve mahpes dahi ordunun veyahut nezilgâhın mahpesine tebdil ve tahvil oluna.

Küçük zâbitlerin ve onbaşıların me'muriyetleri, ta'lik ve tevkif veyahut rütbeleri ref'olunmak suretile, işbu te'dibat kimlerden hükmolunduğu

Madde 368 — Miralay olan zat ve ol mevcut olmadığı halde alayın idaresine memur olan zâbit gerek binbaşının ve gerek yüzbaşının ve eğer muhasebeye dair madde ise alay-emininin irad ve istid'âları üzere küçük zâbitlerin ve bölük-emînlerinin ve onbaşıların me'muriyetlerini bir muayyen vakte ta'lik ve tevkif eyleye ve işbu tevkif-i me'muriyet hususuna taburabaşlıbaşına idare eden her binbaşı ve bölüğün veyahut kıt'a-i müfrezenin kumandasına memur olan yüzbaşı dahi muktedir ola ve miralay mukteza-yi ahval-i cesîme ve gayr-i me'mûleden maada ahvâl-i sairede bir küçük zâbiti veyahut onbaşıyı nefer rütbesine tenzil etmek lâzım gelse kaimmakamının ve binbaşının re'yi ve yüzbaşının iradı üzere ol küçük zâbiti veyahut onbaşıyı

rütbesinden dûn olan rütbeye hat ve tenzil veyahut muvakkaten me'muriyetini ref'birle nefer sırasına vaz' ve tâyin etmeğe kadir ola ve eğer tenzil-i rütbe hususu muhasebeye dair esbaba mebni ise alay-emîninin re'yi dahi munzam ola. Kaldı ki işbu veçhile te'dip zümre-i askeriyenin kadr-ü itibarına şe'n irâs eylediğine binaen miralay olan zat bu hususu kemal-i mertebe etrafiyle mülâhaza ederek hazm ve ihtiyat üzere amel ve hareket edip begayet emr-i mühim veyahut imkân-ı ıslah ve tesviyesi mün'adem olan ahvalde tenzil-i rütbe te'dibinin esbabını mirlivaya inha ve ol veçhile muktezasını icra eyleye ve miralay olan zat yüzbaşı tarafından bu hususa dair vârit olan şikâyetnamenin bir kıt'a suretini ve kaimmakam ve binbaşının karargir olan re'ylerini kendu inhasına matviyyen mirlivaya bas ve tisyar ve ol re'yin muktezasınca te'dibin hüküm ve icrasına karar vermiş olduğunu ifade ve iş'ar eyleye ve mirliva dahi tecessüs-i askere me'mur olan zata takdim eylediğinden başka miralay dahi gerek ol memura ve gerek Serasker Paşa kaimmakamına başka başka inhasile musaddak ol kâğıdların birer kıt'a suretlerini takdim edip mumaileyhimanın red veyahut kabulü üzere hareket eyleye ve miralay bir sol-kol ağasını başçavuş veyahut çavuş rütbesine tenzil etmek maddesine kaimmakamının ve binbaşının re'y ve tasvibiyle musaddak olan sağ-kolağasının inhası olmadıkça karar vermeğe iktidarı olamayıp icrası hususu mücerret asker tecessüsüne memur olan zatın re'y ve tasdikine vabeste ve menut ola.

Te'dibat ne veçhile icra olunduğu

Madde 369 — Eğer ta'lik-i me'muriyet ve ref'-i rütbe hususları muvakkaten olur ise alaydan rûzmerre neşrolunan evamir vasıtasile ihbar olunup ancak husus-ı mezkûr kat'îyyen olduğu surette meratib-i askeriyyeye dühul etmek emrinde icra olunan resim misillû işbu resm-i azil dahi asker muvacehesinde ifa oluna ve bir küçük zâbit veyahut onbaşı aşağı rütbeye tenzil olunacağı haberi fakat rûzmerre neşrolunan evâmirde beyan ve kendisi askere görünmeyip ancak me'muriyetinden azlolundukta askerinin gayrı esvapla asker muvacehesinde azli ilân oluna ve her bir küçük zâbit ve onbaşı bir bölükten bütün bütün ihraç olundukta diğer bölüğe nasbolunmağa mezun ve anda eskilik rütbesine nail ola ve rütbeleri muvakkaten ref'olunmuş olan küçük zâbitler ve onbaşılar mutad olan maaşlarını ahzeyleyeler.

Rü'yet-i dâva-yı şer'iyye

Madde 387 — Hukuk dâvasına dair mürafaaların rü'yet ve hükmü hükkâm-ı şer'iyyenin dahil-i daire-i hükümetlerinden olup eğer askerîden olan müddei aleyh orduda veyahut hudud-ı memalik-i mahrusadan hariç mahalde olmayıp gayr-i askerîden olan müddeînin bulunduğu mahalde ise ol müddei aleyh mürafa-i şer'iyyeye dâvet olundukta rü'yet-i dâva ve icra-yi hükm-i şerî hususlarına heman mütabaat edüp gerek zâbitleri ve gerek hükkâm-ı askeriye taraflarından kat'a müdahale ve mümanaat olunmaya. Ancak gayr-i askerîden olan müddeînin alacağına bedel müddei aleyhin silâhları ve bargirleri ve harb ve talimata dair alat ve kitapları ve esvap ve eşyası ya ahz veyahut füruht olunmak hususu ber muktaza-yi nizam ve kanun memnu'ola.

4.2. Kanunnâme-i Cezâ-i Askeriye[415]

Bend 1 - Ahkâm-ı kavânîn-i askeriye

Madde 1. Tavâif-i askeriyeden sudûr eden bil'cümle töhmetler kavanîn-i mukarrer mucibince olan vazaif-i askeriyeye zıt ve muhalefetten ibaret olmağla ol töhmetler için lazım gelen ceza dahi kavanîn-i askeriyede muayyen ve mezkûr olduğuna mebni ol vechile icrâ oluna.

2. Hiçbir husus ber-mûcib-i kanun töhmet olduğu tebeyyün etmedikçe töhmet-i askeriyeden ad olunmaya.

3. Bir töhmetin lazım gelen cezası derûn-ı kanunnamede münderiç olmadıkça asla icrâ olunmayıp bu hususa iktiza eden kanun a'lenen ba'de'l'irâd ol veçhile icrâ oluna.

4. Her kim arazi-i devletten hariç bir beldede muhalif-i kanun bir töhmet ile müttehim oldukta ol kimesne ahz ü girift ve arazi-i devlete getirilip i'bret'üs'sairîn cezası hüküm ve icrâ oluna.

5. Hiçbir kimesne hizmet-i askeriyeyi sebeb-i ittihaz ederek ahkâm-i şer'iyye ve kavanîn-i ö'rfiyyenin muktezasından muaf olmamağla vazife-i askeriyeye veya nizam veyahut itaat-ı askeriyeye dair olmayıp muhakim-i şer'iyyede ru'yet ve fasıl

[415] *Kânûnname-i Cezâ-i Askeriye,* Darü't-Tıbaati'l-Âmire (Matbaa-i Âmire), İstanbul 1253 H [1837 M].

olunmağa menut olan dava ve töhmet-i şer'iyye ile müttehim olanlar gerek büyük ve küçük zâbitlerden olsun ve gerek neferât-ı askeriyeden olsun muhakim-i şer'iyye huzuruna ihzar-ı birle dava ve töhmetleri ber mukteza-yı şer'-i şerif ru'yet ve fasıl oluna.

6. Eğer bir husus töhmet-i askeriye ve töhmet-i şer'iyye ile muhtalat olur ise ol husus yine mahkemeye havale birle hâkim'üş'şer' huzurunda ru'yet ve fasıl oluna.

7. Eğer bir kimesne töhmet-i şer'iyiye ve askeriye ile me'an müttehim olduğunu hâkim'üş'şer' fark ve temyiz eder ise kenduye i'tâ olunan fazilet-i hükümet cihetiyle ol töhmetler fii'il'vâki' eğer cezada müsavi iseler ikisini dahi beraber icrâ ve ve eğer birisi ahirinden eşed ise ol eşeddin cezasını icrâ eyleye.

8. Bir kimesne bir zamanda töhmet-i şer'iyye ve töhmet-i askeriye ile me'an müttehim olsa ol kimesnenin davası kezalik mahkemeye havale birle huzuru hakimde ru'yet ve fasıl oluna.

9. Müttehim olan kimesne hakimin icrâ-yı hükümet ve adaletde müsamaha ve adem-i dikkatini müşahede eyledikte davasını nakil ve istinaf-ı davaya kâdir ola.

10. Her bir serasker vakt-i seferde kendi ordusunda olan askerinin vikaye-i hüsün-i nizam ve rabıtası içün bir nizam vaz'ına kadir olmağla evvel vaz' eylediği nizam Serasker-i müşarünileyhin esnâ-yı memuriyetinde kanun ittihaz oluna.

11. Esnâ-yı muharebede ordu veyahut kıt'a-i müfreze kumandarı tarafından ber mukteza-yı vakt u hâl verilmesi icap eden evâmir ve tenbihat kezalik ol kumandarın esnâ-i memuriyetinde kânun ittihaz oluna.

12. Kezalik vakt-i seferde Serasker tarafından vaz' olunan nizam ve ber mukteza-yi vaktü hal kumandar tarafından verilen ve evâmir ve tenbihat mucibince icrâsı tayin olunan töhmet-i askeriyenin cezası eğer ol töhmetler müttehimin mal ve can ve ırz ve namusuna dair ise muhakim-i saireye havale olunmayarak ahkâm-ı kavanîn-i askeriyeye tatbiki birle icrâ oluna.

13. Seraskerlerin ve kumandarlara verilen ruhsata mebni icrâ edecekleri te'dibat ve ta'zirat muharebe vukuu ilan olunduğu anda vakt-i sefer gibi icrâ ve vakt-i hazırda dahi ordu kurmak üzere bir tarafa ihraç olunan bil'cümle cemiyeti askeriye cenk ve muharebe halinde gibi ad olunub olvecihle te'dîbat ve ta'ziratı icrâ ile ordu anlardan müretteb ve ibaret olan bil'cümle efrâd-ı nas ta hademeye varıncaya

kadar caiz oldukları meratib ve sanayilerine asla nazar olunmayarak hemen bilâ fark mukteza-yı kanun cümlesi a'le'seviye askerîden ad olunalar.

Bend 2 - Töhmet-i askeriye ve ceza

Madde 1. Askerîden bir kimesne esnâ-yı harpte mahall-i memuriyetine dahil olmaz ise veyahud dahil olup badehu mücerred kendi selameti ümidiyle mahall-i mezkûrî terk eder ise idam ile ceza oluna.

2. Bir karakol kumandarı kendisine verilen tenbihattan mücanebet etmek hususunu vazife-i zimmet ad eylese ol kumandar müteallik olduğu askerin kumandarı tarafından mes'ul ola ve eğer bu husus divân-i harbiye arz ve takdir olundukta anın müttehim olduğu mütebeyyin olup ilan olur ise idam oluna.

3. Gerek nefer ve gerek büyük ve küçük zâbit eğer karakolun esrarını veyahud iş'ar tabir olunan kelâm-ı ma'hudunu bilmesi layık olmayan bir kimesneye ifsâd eder ise idam oluna.

4. Askeriden her kim nöbetçi karakolun lisanen ve gerek bil'işare sebbüşetm ederek tahkir eylediği tahakkuk eder ise bu makule kimesne bayağı nefer ise bir mah ve eğer küçük zâbit ise altı hafta ve eğer büyük zâbit ise üç mah haps ile te'dib oluna ve eğer ol sebbüşetm eden kimesne karakola bir nev'-i silah ile hamle ve hücum veyahut hamle sadedinde olup ol nöbetçi karakol dahi anı helak etmemiş ise ber mukteza-i kanun idam oluna.

5. Askeriden bir kimesne mâ-fevkinde olan zâbiti dövdüğü tahakkuk eylese ol kimesne idam oluna.

6. Eğer ittifak ile olan itaatsizlik bilahare muhalefet ve ve mukavemete mebni olur ise bu fesadın muharrikleri beş sene ve ol muharrikleri kumandarın üçüncü defa eylediği teklif-i itaate kadar dahi teslimiyet ve itaati kabul etmezler ise iki sene demire kayıt ve bend olunalar.

7. İsyan üzere bir cemiyet vuk'u buldukta büyük zâbitler varıp hariçten bülent-avaz ile ism-i kanunu yad ve dağılmalarını emr ve tenbih ve irâd eyleyeler ve eğer anlar derhal itaat edip dağılmazlar ise fesatlarına erbaşı ittihaz eyledikleri kimesneleri isimleriyle çağıralar ve eğer anlar dahi isimleri yâd olunduktan sonra itaat etmezler ise ol vakt fesat erbaşısı olduklarını ilan ve ber mukteza-yı kanun cezalarını hüküm

ve beyan eyleyeler ve büyük zâbitler vech-i meşruh üzere anları taht-ı itaate idhâl ve cemiyetlerini perişan edemedikleri surette anları dağıtmak için ve bi'l'zarure münasip gördükleri vecihle esbâb-i cebre teşebbüs etmeğe memur olup usul-i cebr-i mücerret hüküm kanun makamına kaim olmak için zâbitlerin bu hususa müteşebbis oldukları esbab-ı cebr ve icrâ eyledikleri ahkâm-i ceza kendi haklarında kat'an mucib-i mazarrat ve töhmet olmaya.

8. Askeriden bir kimesne hangi rütbede olur ise olsun kendisine bir emir veya izin ve ruhsat verilmemiş veyahut istifasına müsaade olunmamış iken memuru olduğu ordudan veyahut muhafazasını tayin olduğu kal'adan veyahut konak yerinden münfekk olsa âtî'yül'beyan firari maddesinde zikrolunacağı vecih üzere ol kimesneye firari ad oluna.

9. Askeriden bir kimesne hangi rütbede olur ise olsun düşman tarafına firar eylese idam oluna.

10. Askeriden bir kimesne hangi rütbede olursa olsun memur olduğu ordudan veya kal'adan veyahut konak yerinden me'zunen ayrılması lazım geldikte ol kimesne eğer küçük zâbitlerden uzaklardan ve neferâttan ise izinnâmesi yüzbaşısı ve miralayı taraflarından ve alay zâbitlerinden ise mîralayı ve mîrlivası taraflarından mîralay vesair büyük zâbitlerden ise ordu seraskeri tarafından imza ve temiz olunduktan sonra ol izinnamenin zahrına tatbik ve tasdik zımnında umuru harbiye nazırı tarafından dahi sahh keşide oluna.

11. Firarilik fesadı vücuda gelmemiş olsa dahi ol fesadın erbaşısı olan kimesne idam oluna.

12. Askeriden merâtıb-ı mütenevviada olan birkaç zâbitler bil'ittifak firar etseler yahut fesad-ı firara karar verseler ol zâbitlerin rütbe cihetiyle en büyüğü ve eğer hemertebe(akran) iseler hizmet cihetiyle en eskisi reis'ül'fesad ad oluna.

13. Hizmetinden çıkan zâbitin hizmetden çıktıkları sâlif'iz'zikr onuncu madde nizamı mucibince sudûr eden izinname de ilan olunmuş ise dahi temekkün etmek için tasmim eyledikleri mahale vusul ve duhûlleri hususunda yedlerine bir diğer izinname-i askeriye i'ta olunmak ve izinname-i mezkûr ol kimesnenin izin ve istifasını şamil olmak hususlarına dikkat oluna.

14. Azlolunan zâbitân-ı askeriye bölüklerine atiye tarikiyle ihsan olunub uhdelerinde kalan gerek mübaliği ve gerek bölüklerine mahsus olan eşyayı red ve teslim

etmedikçe yedlerine bâlâda mezkûr izinname verilmeye ve eğer bilâ istirdat verilmiş ise ol izinnameyi imza eden zatlar mübaliğ ve eşyadan mes'uliyet ile ceza olunalar.
15. Bir zâbit gerek bâlâda zikrolunan ahkâmdan sonra ve gerek esnâ-yı seferde bilâ özr-i şer'i hizmetten istifa eylese istifası meclis-i muhasebede divân-ı harbide muhâkeme olunub bilâ özr-i şer'i istifa etmiş olduğu tebeyyün eyledikte ol zâbit fimaba'd meratib-i askeriyeden hiçbir rütbeye nail olamadığından başka hıdemât-ı askeriyeye mükafat olmak üzere verile gelen maaşdan dahi mahrum ola.
16. Askeriden olan kimesneler eslihalarını ve takımlarını satmak veyahut bu misillûeşyayı satın almak yasak ve memnu' olmağın veçh-i mezkûr üzere satılmış ve alınmış olan esliha vesair takım istirdad-ı birle askere tevzi' olunmak için cebhaneye veyahut sair silah ve eşya hazinelerine nakl ve vaz' olunub satan kimesne ber-mûcib-i kanun kendi alayında hapsoluna ve satın alan kimesne ve mutavassıt ve şerik olanlar dahi eğer askerîden iseler kezalik alaylarında ve eğer gayr-i askerîden iseler ihtisapda hapsolunduklarından başka satın aldıkları eşyanın üç kat bahasını cerime vermek şartıyla tecrîm olunalar.

Bend 3 - Divân-ı harbide ru'yet-i dava usulü

Madde 1. Tavâif-i askeriyeden divân-ı harbi'ye li'ecl'il' muhâkeme ihzar olunan müttehim takrir-i cevaba adem-i iktidarı zahir olur ise bir nehc-i şer'i tarafından vekil nasb etmeğe me'zun ola.
2. Şahitler li'ecl'li'şahade kendilerine tayin olunan vakitte divân-ı harbi'ye gelmeyip adem-i itaat ile şahadetten ictinab ve bu vecihle ketmi şehâdet eyledikleri tebeyyün eylese ol şahitlerin haklarında mukteza-yı şer'i icra oluna.
3. Ahad tarafeynden ityân olunan şahitler ancak meclis-i muhâkemede istima' olunalar.

Bend 4 - Hüküm ve icra-yı hüküm

Madde 1. Bir kimesne mazbataya kayıt olunan töhmetler ile müttehim olmadığı sabit olup şahitlerin şahadetiyle kendisine başka bir töhmet tahmil olunsa reis'ül'meclis olan zat davacısının matlubu üzere ol müttehimin betekrar tevkifini tenbih ve

sonradan zuhur eden töhmetine dair müttehimin arz edeceği izahat ve ifâdatını ahz edip iktiza eder ise hapsini i'lam birle müttehim ve şahitleri li'ecl'il'muhâkeme müttehimin müte'allik olduğu kısm-ı askerînin nizam karakoluna memur olan zaptiye bas ve tisyar ol dahi husus-ı mezkûru ez ser-i nev tashih ve tahkik ibtidar eyleye.

2. Davacı olan kimesne kanun muktezası icrâ olunmak hususunu divân-ı harbi erkânından matlub eyleye.

3. Hükkâm-ı askeriye kanunu mucibince icrâsı lazım gelen cezâyı hükmeyleyeler ve eğer tebeyyün eden töhmet mugayır kanun değil ise müttehimin sebilini tahliye edeler.

4. Reis'ül'meclis olan zat cümlenin re'yi ve kararını aldıktan sonra kabl'el'hüküm ol husus hakkında cari olan metn-i kanunu kıraat ettire.

5. Katib-i dava dahi reis'ül'meclisin kıraat ettirdiği metn-i kanunu derc ederek müttehimin hüküm i'lamını tahrir eyleye.

6. Reis'ül'meclis müttehimin hakkında verilen i'lamın hükm-i cezasını kendisine bildire.

7. İddiayı töhmet eden kimesne müttehim hakkında sudûr eden hükmün muktezasını yirmidört saat zarfında icrâ ettire ve icrâ ettirmek için lazım olan iâneyi iktiza eden zabitândan talep etmeğe muktedir ola.

8. Meclisin mürafaada sükût ve edebe riayet etmek lazım olduğundan her kim ol mecliste merasim-i adâba şayan olan hürmetten ı'raz eder ise reis'ül'meclis olan zat bu makule küstaha daha ta'zir ve bir miktar cerime ile tecrîm veyahut cerimeden başka cürmüne göre sekiz gün kadar hapse dahi vaz' ettire.

9. Siyaset hakimleri kendi huzurlarına nakil olunan dava ve niza' eğer nizama muhalif bir madde müşahede ederler ise bu hususta lazım gelen cezâyı ol hükkâm hükmetmeğe muktedir olalar.

10. Mevcut olan müttehim hakkında lazım gelen ceza hükmolunduğu misillû nâ-mevcut olan müttehim hakkında dahi an zahrülgayp bir hükmolunup ancak ol nâ-mevcut olan müttehim ahz ü girift ve divân-ı harbi huzuruna nakil olundukta davası betekrar ru'yet ve fasloluna.

11. Her bir müttehim hakkında verilen i'lam divân-ı harbi tarafından iddia-yı töhmet eden kimesnenin isticalile Serasker Paşa'ya irsal oluna.

12. Reis'ül'meclis olan zat-ı müttehimin müteallik olduğu alayı muvacehesinde ol müttehimin hakkında olan hükmü yirmi dört saat zarfında kıraat ettirmeğe dikkat ve gayret eyleye.
13. İddia-yı töhmet eden kimesne bu husus için bil'cümle zâbitân ve neferâtı silahsız olarak cem' eylemesini miralaydan matlub etmeğe istihkakı ola.

Bend 5 - Töhmet ve ceza

Fasıl 1. Töhmet-i sirkat

Madde 1. Askeriden her kim mîriden kendine verilen arpa ve saman ta'yinini ahaliden bir kimesneye füruht eylediği tahakkuk etse ol kimesne hizmetinden a'zl birle bir sene haps oluna.
2. Askeriden her kim devlet tarafından i'tâ olunan silahının veyahut sair takımının ve esvabının bir miktarını veya cümlesini füruht veyahut rehine vaz' eylese beş sene demire kayıt oluna.
3. Askeriden her kim arkadaşının akçesini veyahut diğer eşyasını sırkat eylediği tahakkuk eylese ol kimesne üç sene demire bend ile ceza oluna.
4. Askeriden her kim kışlağın veyahut ordugâhın tecemmülatından nesne sirkat etmiş olduğu tahakkuk eylese ol kimesne kezalik üç sene demire bend oluna.
5. Gerek askeriden ve gerek sair hademeden yahut orduya müteallik olanlardan her kim cephaneden veya ambardan yahut bu makule mahallerden barut ve yuvarlak ve sair bu misillû mühimmattan nesne sirkat etmiş olduğu tahakkuk eylese ol kimesne kezalik üç sene demire bend oluna.
6. Askeriyeden yahut ordu müte'allikatından bir kimesne misafiri olduğu konaktan bir şey sirkat eylediği tahakkuk eylese ol kimesne kezalik üç sene demire bent oluna.
7. Gerek askeriden ve gerek müteallikatlarından bir kimesne esnâ-yı râhda yahut bir mahalle konduklarında meştaneşin oldukları vakitte ahaliden hile ile veyahut bilâ semen me'kükat ve meşrubata dair bir şey almış ise ol kimesne üç mah ve eğer ihâfe ederek almış ise altı mah hapsoluna ve eğer darp ederek aldığı tebeyyün eder ise iki sene demire bend oluna.

8. Gerek askeriden ve gerek müte'allikâtından bir kimesne herhangi mahalde olur ise olsun ahalinin emniyet ve asayişine muhil bir harekete cesaret eylediği tahakkuk eylese altı mah hapis ve eğer cebren gasb veyahut sirkat etmiş ise iki sene demire bend oluna ve eğer katl-i nefs etmiş olduğu tahakkuk eder ise kısas oluna.

Fasıl 2. Adem-i itaat

Madde 1. Askeriden her kim hücum ile anveten alınmış bir kal'ada mahall-i memuriyetini terk ile nehb ve garata meşgul olur ise ol kimesne beş sene demire bend oluna.

2. Tecemmu' tarikiyle olan şekavet ve adem-i itaatin muharriki olanlar idam ve şerik-i şekavet olanlar on sene demire bend ile ceza olunmak kanun olduğu acelden büyüklerin aleyhlerinde şekavet ve adem-i itaat vuku'a gelir ise olgüna ceza ile mücâzât olunalar.

3. Bil'ittifak vuku' bulan tecemmu'da büyük zabitân işbu cemiyetin dağılmasını emrettiklerinde itaat etmeyip dağılmazlar ise ol zâbitler bais-i cemiyet-i fesad zannettikleri kimesneleri içlerinden ayrılıp çekilesiz deyü isimleriyle çağralar ve eğer derhal bunlar dahi çekilip daire-i itaata dahil olmazlar ise fesat başı ad olunmalarıyla idam olunalar.

4. Eğer cemiyet-i mezkûre kanun ismi yad ve ahkâm-i kanun kendilerine irad-ı birle sudûr eden emre imtisal edip dağılmaz ise ol vakit zâbitler ahkâm-ı kanunu tenfiz ve icrâ etmek için müteşebbis oldukları tarik-i cebri münasip gördükleri vecihle sulûk etmeğe muktedir olalar.

5. Bir töhmet medhali olan kimesneye mürtekib töhmet gibi ceza oluna.

6. Kavânîn-i cezada bast ve temhid olunan töhmetlerden birini bir kimesne aleyhinde delil-i kavî olmayarak isnada her kim cesaret eder ise kendisine töhmet isnad olunan kimesne isnad-ı malemyekûn olunan hususa davacı olup isnat olunan töhmet tahakkuk etmiş olduğu surette her ne ceza lazım gelmiş olsa ol ceza ceza bi-gayr-i hâk ve bilâ delil isnad-ı töhmet eden kimesnenin hakkında bi'aynihi icrâ oluna.

7. Askeriden her kim kendi alayı defterine ismini a'n-ı kast yanlış kayıt ettirmiş ise işbu kanun ilanından sekiz güne kadar askeri defterinde ismini tashih etmediği tahakkuk olundukta ol kimesne beş sene demire bend oluna.
8. Askeriden her kim bir gayri kimesnenin izinnamesini yahut izinnamede muharrer olan bir ismi bozup yerine kendi ismini vaz' eylese yahut sair bugûna bir sahtekârlığa mütecasir olsa ol kimesne beş sene demire bend ile ceza oluna.
9. Meratib-i ulyada olan zâbitândan ma'ada herhangi göreve kumandarı olur ise olsun bundan böyle taht-ı idaresinde olan askeri içinde sair alaydan bir neferi yedinde resmi izinnamesi olmadığı bilerek kabul veya ihfa eylese ol kumandar rütbesinden hat ve tenzil olunduğundan başka bir sene dahi haps oluna.
10. Zabt ve itaati askeriyeye dair olan divânlar vaz' ve te'sis olup icrâ-yı ahkâm-ı kavânîn dikkat üzere şuruu' ve mübaşeret oluna.
11. Ceza-yı idamdan ma'ada zapt ve idare-i askeriyeye dair olup işbu kanunnamede münderiç olmayan bazı hususatı Serasker Paşa ol kanuna muvakkaten kaim olur nizamat-ı mahsusa ile icrâ etmeğe memur ve bir taraftan dahi ol nizamâtı cânib-i devlete bilâ te'hir inha eylemeye mecbur ola.

Bend 6 - Neşir ve işa'a-i kanun

Madde 1. Her bir serkerde işbu kanunu ahz ve kabul ettiği anda askerinin bil'cümle bölükleri müvacehesinde kıraat ettirmek hususundan mesuliyeti ola.
2. Kanunname ânfen-zikr olunan resm üzere haftada bir kerre bil'cümle bölükler müvâcehesinde kıraat oluna.
3. Bâlâda zikr olunan iki maddeye herhangi serkerde muvaffakat etmediğini tahakkuk eder ise tekâsülünün defa-i evvelisinde bir mah ve defa-i saniyesinde üç mah hapsiyle te'dib ve üçüncü defasında askeri hizmetinde a'dim'ül'iktidar olduğu ilan olunarak rütbe ve hizmetinden tard ve teb'id oluna.

Fasıl 3. İcrâ-yı hükmü idam

Madde 1. Hükm-i idam-ı askerîcesine bervech- i âti icrâ oluna.

2. Hükm-i idam icrâ olunmak için idam olunacak kimesnenin taburundan hizmet cihetiyle kıdemleri olan çavuşlar ve onbaşılardan ve tüfenkçi neferlerinden dörder nefer ki cem'an on iki kimesneler bil'münavebe intihap olunalar ve eğer idam olunacak kimesnenin taburu ol mahalde değil ise mârr-üz zikr kimesneler meydan-ı cezada mevcut olan taburdan intihap olunalar.

3. İşbu on iki kimesne iki sıra olmak üzere tertip ve tanzim olunub sol kolağası tarafından işaret olunduğu anda ateş etmeğe memur olalar.

4. Hükm-i idam mahsusan tayin olunan meydanda icrâ olunub idam olunacak müttehimin alayı ol mahalde bulunduğu taktirde silahsız olarak meydan-ı cezada nizâm-ı saff-ı harp üzere safbeste olalar ve eğer ânın taburu ol mahallde değil ise evvel intihab olunan oniki nefer kimesnelerin taburu pişegâhında icrâ oluna.

5. Elli neferden ibaret müsellah bir karakol müttehimi meydan-ı cezaya götürmek için memur olup bunlar bir zâbitin ma'iyyetinde olarak bu makule mahall-i cezada lazım gelen nizam ve intizâmın vekayesine dikkat eyleyeler.

6. Divân-ı harbiden bir hakim hükm-i kanunun yaftasini vaz' etmek için meydan-ı cezada mevcut buluna.

7. Ordugâhta her kim ihtilal ve zarar ve düşmana haber vermek kastıyla alamet olarak topkapaklısına vesair bu makule cebhane mahallerine fitil ve yemleme vasıtasıyla ateş vermiş olduğu tahakkuk eylese ol kimesne divân-i harbi tarafından ba'de'l 'ilâm el'âti'yez'zikr hıyânet kanunu mucibince asker muvacehesinde ibret'en'lissâirin kurşuna tutulmağla idam oluna.

8. Top ve hastahane ve mühimmat-ı saire ve zahire arabalarının arabacıları arabalarını ve bargirlerini tahlis etmeğe kadirler iken terk veya düşmana füruht veyahut teslim veyahut serian firar etmeleri için koşumlarını kat' eyledikleri tahakkuk eylese ol arabacılar anifen zikrolunan vecih üzere idam olunalar.

9. Büyük ve küçük zâbitân ve neferât-ı askeriyeden her kim yatsı nöbeti çalındıktan sonra firari olan bir kimesneyi kabul eder ise ol kabul eden kimesne idam oluna.

10. Bir tranpeteci (trampet) sergerde tarafından yedindemahsus bir emirnâme olmadıkça karakolların önünden mürûr eder ise ol tranpeteci idam oluna.

11. Askeri ve gayr-ı askeri memurlarından her kim maaşını iki defa almak emr-i nâ-şayestesine cesaret eylese bu makule irtikâba tasaddi eden ol kimesne memuriyetten

azl ve ib'ad ve nâ-beca aldığı akçe istirdat olunduğundan başka dört misli miktarı akçe ile tecrîm oluna.

12. Gerek müddeî töhmet olan kimesne ve gerek müttehim meclis-i divân-ı harbiye duhullerinde alât-ı harbiyeden hiçbir silahları olmaya.

13. Reis'ül'meclis olan zât müttehime aleyhinde irad olunacak maddeye iyice dikkat ve katibe dahi mazbata-i davayı kıraat eylemelerini emreyledikten sonra işte aleyhinde irad olunan töhmetler bunlardır ve bu hususta olan edileyi dahi istima' eylesek gerektir deyü müttehime ifâde eyleye.

14. Müddeî töhmet-i askeriye olan kimesne madde-i töhmeti huzur-ı hukkam-ı divân-ı harbide takrir ve müddeâsına mutabık şahitlerini işhâd eyleye ancak şahitler ihtiraz ve garazdan â'ri olarak hakkaniyet ve adalet üzere edâ-yı şahadet eylemeleri hususu anlara akdemce müekkeden tenbih oluna.

15. Şahitler ber mukteza-yı şer'-i şerif istima' olunalar.

16. Hakkında iddia-i töhmet olunan kimesnenin şahidler haklarında diyeceği ve şer'an mürafa'aya iktidarı var ise takririne ihale-i sem'-i dikkat oluna.

17. Esnâ-yı töhmette veyahud akabinde sübut-ı töhmete delalet eder bir eser bulundukta müttehime gösterilip bildiğini ve bilmediğini kendisinden sual ve isticvab eyleyeler.

18. İddia-yı töhmet eden kimesne müddeasını takrir ve şahitlerini işhad eyledikten sonra bu hususta müttehime hiçbir diyeceğin var mı deyu sual olunup ol dahi cevap ve irad-ı kelama muktedir ola.

19. Reis'ül'meclis olan zat davayı hülâsa edip mütehimin gerek leh-sine ve gerek aleyhine olan edille-i kaviyyeyi hâsır'bil'meclis olan hükkama ifâde ve vacibe-i zimmetleri olan memuriyetlerine dair kelamları tekrar be-tekrar iade ederek karargir olacak mevad-ı davayı anlar ile bil'ittifak fasleyleye.

Bend 7 - Hüküm ve icrayı hüküm

Madde 1. İsnad-ı töhmet olunan kimesnenin töhmeti olmadığı tebeyyün ve tahakkuk eder ise Reis'ül'meclis ol kimesneye bir nesne lazım gelmediğini irad edip sebilini tahliye eyleye.

2. Ol veçhile sebil tahliye olunan bir kimesne bir dahi tekrar ol madde için hükkam-ı divân-ı harbi huzurlarına ihzâr olunmaya.
3. Reis'ül'meclis müttehimin hakkında verilen i'lâmın hükm-i cezasını kendisine bildire.
4. İddia-yı töhmet eden kimesne müttehim hakkında sudûr eden hükmün muktezasını yirmi dört saat zarfında icrâ ettire ve icrâ ettirmek için lazım olan ianeyi iktiza eden zâbitlerden talep etmeğe muktedir ola.
5. Meclis-i murafaada sükût ve edebe riayet etmek lazım olduğundan her kim ol mecliste merasim-i âdâba şayan olan hürmetten a'raz eyler ise reis'ül'meclis olan zat bu makule küstaha ta'zir ve bir miktar cerime ile tecrim veyahud cerimeden başka cürmüne göre sekiz gün kadar dahi hapse vaz' ettire.
6. Mevcut olan müttehim hakkında lazım gelen ceza hükmolunduğu misillû nâ-mevcut olan müttehim hakkında dahi a'n zahr'el'gayb hükmolunur ancak ol na-mevcut olan müttehim ahz ü girift ve divân-ı harbi huzuruna nakil ve ihzar olundukta davası be-tekrar ru'yet ve fasloluna.
7. Reis'ül'meclis olan zat-ı müttehimin müteallik olduğu alayı müvâcehesinde ol müttehimin hakkında olan hükmü yirmi dört saat zarfında kıraat ettirmeğe dikkat ve gayret eyleye.
8. İddia-yı töhmet eden kimesne bu husus için bi'lcümle zâbitân ve neferâtı silahsız olarak cem' eylemesi miralaydan matlub etmeğe istihkak-ı ola.
9. Töhmet-i askeriyeden olup işbu kanunnamede ahkâmı münderiç olmayan maddelerde dahi ahkâm-i şer'iyyeye müracaat olunub ol veçhile icrâ-yı hükmoluna.

Bend 8 - Şâhid-i zûr

Madde 1. Hükkâm-ı divân-ı harbiye huzurlarına şahid-i zûr ikâme eden kimesne gerek askeriden ve gerek gayriden her kim olur ise olsun fark ve temyiz olunmayarak ber-mûcib-i ahkâm-i şer'iyye te'dib oluna.
2. Bir şahidin huzur-i hükkâm-ı divânide eda-yı şehâdet eder iken iken şahid-i zür olduğu ihsas olunur ise reis meclis-i divânı derhal gerek memuriyeti muktezası ve gerek müttehimin matlubu üzere ol şahidi tevkif ettirip mahallinden led'el'tezkiye şahid-i zür olduğu tahakkuk eyledikte anın hapsolunmasını hükmeyleye.

3. Eğer şahid-i zür zümre-i askeriyeden olur ise hapsolunmak babında sudûr eden hüküm mucibince ol şahid-i mukaddem şahadet ettiği divân-i harbi huzuruna ihzar olunub bu hususta reis'ül'meclis tarafından ânın tezvir i'lâmı tahrir oluna.
4. Gerek askeriden ve gerek gayr-ı askeriden memâlik-i ecnebiyede olup tezvir töhmetiyle müttehim olan bir şahidin ahkâmı anifen zikrolunan vech üzere hükkâm-ı divân-ı harbi huzurunda icrâ oluna.

Bend 9 - Tavâif-i askeriyenin şahadeti

Madde 1. Töhmet ve ta'zirata dair maddelerde askeri ve gayri askerinin şahadetleri beyninde kat'an fark olmayıp tavâif-i askeriyenin şahadetleri gerek divân-ı harbide ve gerek muhafazasında oldukları kal'anın mahfil kazasında gayr-i askerinin şahadetleri gibi bi'ayniha makbule olup istima' oluna ve askeri dahi şahadetlerini ber nehc-i şer'i eda oluna.

Bend 10 - Töhmet-i askeriye

Madde 1. Serkerdelerden ta atlı ve piyade binbaşılarına varıncaya bundan böyle kendilerinden sudûr eden töhmetlerin cezaları mâ-fevklerinde olan zâbitleri taraflarından icrâ oluna.
2. Bir kimesneden kanun ve nizama muhalif bir töhmet zuhur edip bir zâbit âna(ona) ta'zir ve ceza eyledikte anın mâ-fevkinde olan büyük zâbite giriftar ceza olan kimesnenin şikâyeti vaki' olur ise ol büyük zâbit cezanın beca veya nâ-beca olduğunu muhâkeme ederek cezâyı tadil ve tesviye veyahut bil'iktiza ziyade etmek ve nâ-beca olduğu surette ânı tekdir eylemek hususlarına muktedir olmağla ta'zir ve cezâyı icrâ eden ol zâbit mâ-fevkinde olan büyük zâbite keyfiyet hali behemehâl ifâde ve inha etmeğe mecbur ola.
3. Serasker Paşa ta'zir ve cezâya dair askeri tarafından kendisine takdim olunan cemi'-i şikâyâtın muhâkemesinde bil'istihkak hükümran olup ol ta'zir ve cezâyı ta'dil ve tesviye veyahut ziyade etmek ve ta'zir ve cezâyı bi-gayr-i hak icrâ eden zâbiti tektir eylemek hususlarına istihkakı ola.

Bend 11 - Firara tahrik etmek ve ayartmak töhmetleri

Madde 1. Bir kimesne tavâif-i askeriyeden bir kimesneyi düşman ve ecnebi veyahut eşkiya taraflarına sevk ve tahrik etse veyahut ayartıp götürse ol kimesne idam ve malı alay hazinesine zapt oluna.

2. Bir kimesne akçe ile veyahut esbab-ı saire vasıtasıyla askeriden olan kimesneleri kendi bayraklarından arıtıp düşman ve ecnebi veyahut eşkiya taraflarına geçirir ise ol kimesne bervech-i kezalik idam ve mali alay hazinesine zapt oluna.

3. Bir kimesne askeriden birini düşman ve ecnebi veyahut eşkiya taraflarına ayartmayıp ancak anları bayraklarını terk etmeğe mecbur eder ise ol kimesne dokuz sene hapis ile ceza oluna.

4. Bir kimesne firariyi bir mahalde saklayıp anı ber mukteza-yı kanun tecessüs ve taharri olunmaktan ketm ve ihfâ eylese ol kimesne altı aydan yirmi dört aya varıncaya kadar hapsoluna.

Bend 12 - Bir töhmeti denemek

Bir töhmeti denemek sadedinde olan kimesnenin siham-ı meramı nişâne-i kaza ve kadere adem-i isabetle vucuda gelmeyip ancak menvî zamiri asar-ı zâhireden ve bidayet-i amelinden müstedell olur ise ol töhmeti bil'fi'il vücuda getirmiş ad olunmağla ol mürtekib töhmet ber-mûcib-i kanun mücâzât oluna.

Bend 13 - Divân-i harbinin istihkak-ı hükümeti

Madde 1. Askerinin gayri olan kimesnelerden sudûr eden töhmetler askeri töhmetlerinden ad olunmamak ol müttehim ber-mûcib-i kanun memur olan hükkâm divân-ı harbi huzurlarına ihzar olunmaya.

2. Eğer töhmet müşterek ile müttehim olan kimesneler arasında bir veyahut birkaç askeriden bulunup bakisi âhâd-ı nâsdan olsalar anların dava ve niza'ları muhâkim-i şer'iyyede ru'yet ve fasloluna.

3. Ânifen zikrolunan madde muktezasınca eğer evvel misillû davalara hükkâm-ı askeriye huzurunda şuru' ve mübaşeret olunmuş ise dava ve müttehim mahkeme-i şer'iyyeye nakil ile ânda tekmiline mübâderet oluna.

Bend 14 - Divân-ı harbinin betekrar tecessüsü

Madde 1. Kanun ittihaz olunan maddelerde eğer bir kusur zuhur eder ise veyahut töhmet için hükmolunacak ceza eğer ahkâm-ı kavânîni tecavüz edecek olur ise fakat işbu iki madde için divân-ı harbinin ez ser-i nev tecessüsü mukteza ola.

Bend 15 - Töhmet-i askeriyenin usul-i terafü'ü

Madde 1. Esnâ-yı muharebede vakt-i müsalahaya kadar vuku' bulan her bir töhmet-i askeriye bilinip faslolunmak için cemî'-i aksam-ı askeriyede ve derûn-ı memlekette istihdam olunan her bir kısım askeride birer daimi divân-ı harbi ta'yin ve te'sis oluna.

2. Ve işbu divân-i harbi yedi erkândan tertip oluna şöyleki reis'ül meclis makamında bir mîralaydan veya atlı veyahut piyade neferâtının bir binbaşısından ve iki yüzbaşıdan ve bir mülazım-ı evvelden ve bir mülazım-ı sâni ile bir küçük zâbitten ve mübâşirlik hizmetinde olmak üzere bir yüzbaşıdan ve mübâşirin intihabiyla olarak bir kâtipten ibaret ola.

3. Divân-ı mezkûrda daima gerek merasimi icra ve gerek icab eden ahkâm-ı kavânîni îfa etmek için örf zâbitlerinden bir yüzbaşı hazır buluna.

4. Divân-i harbi erkânından olan mübâşir ile örf zâbitlerinden olan yüzbaşı sergerdegân taraflarından tayin olunmağla erkân-ı divândan birinin özr-i şer'isi zuhur eylese sergerde-i mumaileyh ânın yerine bunlardan birisini nasb ve ta'yin eyleye.

5. Sergerde olan zat mesâlih-i askeriye istikamet ve hüsn-i suret ile görülmek mülahazasına mebni erkân-ı divân-ı harbiden cümlesini veyahut bir miktarını ihrac ve tebdile kadir olup lakin bir töhmet ile müttehim olan kimesne ahz ü girift olundukta derdest olan davası hitâm-pezir olmadıkça divân erkânından birini tebdil etmeğe kadir olmaya.

6. Divân-ı harbi'ye memur olan zâbitândan ve küçük zâbitlerden hiçbirisi hastalığı gereği gibi tebeyyün etmedikçe hizmetinden ictinâb edemeye ve eğer hizmetinden ictinâba cesaret eylese cezası memuriyetten azl ve teb'id ve üç mah hapsoluna ve erkân-ı divân-ı harbi işbu cezâyı hükmetmeğe muktedir olup icrâsını dahi reis'ülmeclis olan zat tahriren kumandara takrir eyleye.

7. Erkân-ı divân-ı harbiden olan zatlar memnu' olan derece-i karabette birbirinin akraba ve müte'allikâtından olmayalar.

8. Erkân-ı divân-ı harbiden biri müttehimin veyahut iddia-yı töhmet eden kimesnenin akreb-i akrabasından olup hîn-i mürafaalarında ânın mevcut bulunması tecviz olunmadığına mebni o misillû mürafaa vuku'unda erkân-ı divândan karabeti olan zat muvakkaten meclisten ihraç birle yerine diğeri nasb ve tayin oluna.

9. Askeriden ve ordu müteallakatından olan kimesnelerin ve muharrik ve ayartanların ve casusların ve ordumuzun zapt ve istila ettiği arazi-i düşman ahalisinin tahkik ve fasl-ı töhmetleri hususları divân-ı harbiye ait ve raci' olmağın bunlardan ma'adaları ol divâna ihzar olunmayalar.

10. Orduya veyahut ordu müte'allikâtına taalluk ve mensubiyet ile askeriden ma'dud olup divân-ı harbi'ye ihzar olunmaları lazım gelen kimesneler ber vech-i âti zikr ve beyan olunurlar.

1- Yolda ve ordularda konak yerlerinde askerin ta'yinât ve toplarını ve mühimmatını vesaire ihmâl ve iskâlini ve mahsur olan kal'aya lazım gelen zehayir ve mühimmatı nakl ve tesyir için istihdam olunan bil'cümle urbacılar ve katırcılar ve urbaları yedenler.

2- Ordu ma'iyyetinde bulunan ameleler.

3- Ordularda ve esna-yı rahta ve konak mahallerinde ve mahsur olan kal'alarda tevzi' olunacak zehayir ve ta'yinat ve mühimmat mağazalarının muhafazasına memur olanlar.

4- Hidemat-ı askeriyenin idaresine memur olanlar.

5- Asker nâzırı ve erkân-ı ordu ma'iyyetinde bulunan serkatipleri ve kâtipler.

6- Ordularda bulunan hazine memurları.

7- Etibbâ ve cerrahlar ve hastahane hademesi ve işbu cerrahların halife ve şakirtleri.

8- Nezl-i eminleri ve tebaası.

9- Ordu kasabları ve etmekçileri(ekmek) ve satıcıları.

10- Zâbitân vesair ordu memurunun hademeleri ve cenkte ahz ve girift olunan esirler.

11. Divân-ı Harbiye ihzârı lazım gelen her bir kimesne bir töhmet-i askeriye ile müttehim oldukta ol kimesne der-akap haps ve ma'iyetine li'ecl'il'muhafaza mikdar-ı vâfi karakol ta'yin olunup ol karakol müttehimi muhafaza etmekten mesu'l ola.

12. Bir mahallin muhafazasına memur olan büyük zâbitin askeriyeden veyahut divân-ı harbiye ihzari lazım gelen sair müte'allikât-ı ordudan sudûr eden bir töhmeti şikâyet tarikiyle veya tevatür-i nâs ile veyahut vech-i diğer ile sahihan ma'lumu oldukta şikâyet eder bir kimesne olur ise şikâyeti müsmir olup derhal tahkik ve şahitleri istima' ve ol müttehim tecessüs ve taharri için ol zâbit derakab mübâşirlik hizmetinde müstahdem olan yüzbaşıyı memur eyleye ve şikâyet eder olmadığı halde dahi yine bi'aynihi taharri ve tecessüs etmek vazifesinden ola.

13. Mübâşir mezkûr şikayeti anladıktan sonra şahitlerin dahi şahadetini istima' ve töhmete yakın ifâde eder edille var ise anları dahi zapt ve mârr-üz zikr şahitlere kendi takrirlerini imza ettire ve eğer ellerinde yazıları yoğsa(yoksa) ol taktirde tasrîh eyleye ve şahitler şahadeti ketm yahut şehâdet ettikleri imzadan istinkaf ederler ise ol müttehimi başka kimesnelerden dahi tecessüs eyleye.

14. İcab edecek hüküm karar-gir oluncaya kadar gerek tecesüssât ve gerek ru'yet-i maslahat için bidayet-i davadan nihayetine kadar mübâşirin ma'iyetinde kâtip dahi buluna.

15. Mübâşir töhmetin cesamet ve keyfiyetini bit'taharri zâbit ve şahitleri dahi istişhâd ettikten sonra müttehimin ismini ve lakabını ve sünenini ve meskat-ı re'sini ve el'yevm sakin olduğu mahallini istihbar ve töhmete yakın ifâde eder edille var ise tashih edip bunları müttehime arz birle istintak ve istifsar eyleye.

16. Eğer bir töhmet-i müştereke ile müttehim olan kimesneler cem'-i kesir iseler her birleri münferiden sual ve istintak oluna.

17. Mübâşir olan kimesne hitâm-pezîr olan mazbata-i sual ve cevabı ikrar ve tasdik ettirmek için müttehimin muvacehesinde kıraat ettirip ol dahi mazbata vaki"ül'hâle muvafık olmak üzere tahrir olunmuş olduğunu ikrar ve tasdik eylediği halde imza ettire ve eğer ol müttehim imza etmeğe kadir veyahut râgıb olmaz ise adem-i kudret ve rağbeti zikrolunarak mazbata-yı mezkûreyi mübâşir ve katip bil'mu'ayene imza edilleler ve müttehimin hakkında olan tecessüse dair tahrirat var ise kezalik ânın muvacehesinde kıraat oluna.

18. Bir töhmet-i müştereke ile müttehim olan kimesnelerin mazbataları bir kağıt üzerine başka başka yazılıp şerik-i töhmet olanlar başka başka imza ve mübâşir ve katip dahi her biri başka imza eyleyeler.

19. Müttehim olan kimesne müddeâsını ifâdeye muktedir olamadığı halde yerine vekil nasbetmeğe me'zun ola.

20. Müttehim tarafından nasb ve ta'yin olunan bir vekil asil makamında olmağla divân-ı harbi tarafından davet olundukta icabette kat'an tevekkuf eylemeye.

21. Mübâşir olan kimesne suret-i davayı kumandara takrir edip ol dahi der ânhal reis'ül meclisin ta'yin eylediği mahalle erkân-ı divân-ı harbiyi cem' eyleye.

22. Bir töhmetin muhâkemesi için bir yere cem' olan erkân-ı divân-ı harbi dava-yı karîn-i hitâm olmadıkça dağılmayalar.

23. Meclis-i divân-ı harbi her ne kadar alenen mü'akit olur ise de seyircilerin aded-i efrâdı erkân-ı meclisin üç mislini tecavüz etmeyip anlar silahsız olarak meclis ve kanuna layık olan resm-i edep ve ihtirama ri'âyet birle samt ü sükût üzere kaimen tavralar ve içlerinden birisi veçh-i mezkûr üzere riayette kusur eder ise reis'ül'meclis olan zat ol kimesneye ta'zir ve kusuruna göre onbeş gün kadar hapseyleye.

24. Divân-ı harbi erkânı cem' oldukta reis'ül'meclis çekmecesi üzerine kanunnameyi vaz' ettire ve dava-yı zîrde zikrolunacak teşrifat-ı lazım'ül'icrâ üzere ifâde oluna ve badehu mübâşir olan kimesne dava mazbatasını ve müttehimin gerek aleyhine ve gerek lehsine müteallik irâd olunan evrakı ibraz ve kıraat ettire.

25. Mazbata ve evrak-ı saire kıraat olunduktan sonra reis'ül'meclis müttehimin divâna ihzar olunmasını emredip ol müttehim ayağında demiri olmayarak hükkâm huzuruna dahil ve ânı muhafazaya memur olup meclisten götüren neferât divâna getirmeyip divânhanede mukîm ve müterakkıb olup reis'ül'meclis hasb'el'iktiza emreder ise divâna gireler.

26. Eğer iddia-yı töhmet eden kimesneler hazır-ı bil'meclis iseler müdde'alarını bast ve irad eylediklerinde müttehim dahi müdafaaya muktedir ola ve badehu reis'ül'meclis müttehim olan kimesneye başka bir söyleyeceğin var mıdır deyu sual edip ol dahi yoktur deyu cevap verir ise ânı betekrar muhafızlarına teslimen hapse vaz' ettire.

27. Reis'ül'meclis suali olan zat erkânı divân-ı harbiye reylerini kabl'el'ahz başka bir mütalaanız dahi var mıdır deyu istifsar edip onlar dahi olmadığını ifâde ettiklerinden erkân-ı divândan ve örf zâbiti olan yüzbaşıdan ma'ada bil'cümle halkı-i taşra ihrac birle erbab-ı divân-ı mesdud'ul'bâb olarak her birileri reylerine hafiyyen karar vereler.

28. Reis'ül'meclis davaya vech-i âti'yül'beyan üzere fetih-i kelama ağaz eyleye şöyleki falan kimesne falan töhmeti irtikab etmiştir deyu isnat olmağla müttehim midir deyu sual edip zîrden bâlâya varıncaya cümlenin re'yi ve kavlini ahz ve nihayet'ül'emr kendi re'yini temhid eyleye.

29. Divân-ı harbi erkânından üç kimesne müttehimin bi-cürm olduğunu ikrar ettikleri anda ol müttehimin sebilini tahliye birle hizmetine isâl edeler.

30. Davası faslolunan kimesnenin müttehim olduğunu eğer divân-ı harbi erkânından beş kimesne hükmeder ise müttehimin aleyhine ber muktezâ-yı kanun lazım gelen cezanın icrâsını örf zâbiti olan yüzbaşı matlub edip reis'ül'meclis kanununun metnini kıraat ve karar-gir olacak cezâyı behemehâl erkân-ı divândan beşten ziyade hükkâmın rey ve kavilleri müttehit olarak hükmeyleye.

31. Müttehimin hakkında icrâ olunacak cezada beşten ziyade hükkâmın reyleri müttehit olmadığı halde müttehimin hakkında ziyade hayırlu olan reye i'tibar oluna.

32. Cümlenin reyi böyle karar-gir olduktan sonra reis'ül'meclis divânın kapısını feth küşad ettirip mübâşir ve kâtip varıp yerlerinde oturalar.

33. Reis'ül'meclis bülent avaz ile müttehimin cürmüne dair erkân-ı divânın verdikleri kararı takrir ve mazbata-yı davaya kaydettirdikten sonra tekrar işbu töhmet için vaz' olunmuş olan müttehime kanunu kıraat ve erkân-ı divânın hükmeylediği cezâyı icrâya mübâderet ettire.

34. Reis'ül'meclis karar-gir olan i'lamın hükmünü der-inhal icrâ eylemesini mübâşirden talep edip memur olan kâtip dahi meclis-i divânda karar-gir olan hükmünü mazbatanın zeyline kaydeyledikten sonra ol mazbatayı bil'cümle erkân-ı divân-ı harbi ve mübâşir ve kâtip imza ve temhir eyleyeler.

35. Yirmi dokuzuncu maddesi tasrîh olunduğu hal üzere töhmetin afv ile davaya fasıl verilip müttehimin sebili tahliye olundukta mazbata-yı dava yine anifen zikrolunan tertip üzere imza ve temhir oluna.

36. Mübâşir olan zâbit hükm-i cezanın bir nüshasını alıp musallahan cem' olunmuş olan karakolun pişegahında müttehim olan kimesneye kıraat ettikten sonra ol mübâşir kumandara varıp divan tarafından karar verilen hükmü ifâde ve icrâ-yı ceza olunacak vaktü mahalde hazır olmak için kifayet miktarı musellah asker memur kılmasını talep eyleye.

37. Mübâşir olan zâbit her bir maktulün idamına ismi defterlerden terkin olunmak için hakkında olan ceza i'lamının divan tarafından tasdik olunmuş bir nüshasını ol maktulun müteallik olduğu alayın meclis muhasebesine üç güne kadar irsal eyleye.
38. Reis'ül'meclis bil'cümle görülen davaların kuyudatı ve davalar için divân-ı harbi tarafından sadır olan cemî' ahkâm-ı bir sicile dikkat üzere kaydettirdikten sonra indinde hıfz ve her ay başında ol sicilin erkân-ı divan tarafından mümzi ve musaddak bir nüshasını Serasker Paşa tarafına irsal eyleye.
39. Serasker Paşa bâlâda zikrolunan kaide üzere ol mümzi ve musaddak nüshayı ahz ettikten sonra onbeş gün zarfında maktulün mütallekatına haber verilmek için semtinde olan zâbitâna ihbâr ve anlardan dahi veçh-i mezkûr üzere haber vermiş olduklarının cevabını talep eyleye.

Bend 16 - Cânib-i düşmana firar

Madde 1. Askerinden yahut ordu müte'allikâtından her kim kendi zâbiti tarafından ruhsatı havi yedinde bir senedi olmayarak düşman cânibine mürur eylese ol kimesne idamı oluna.
2. Askeriden yahut ordu müte'allikâtından bir kimesne kumandar tarafından askere tahdid ve ta'yin olunan hududdan düşman ile ihtilatı kabil olan tarafa yedinde izinnamesi olmaksızın mürur ile tahsil ol kimesne kezalik idam oluna.
3. Askeriden yahut ordu müte'allikâtından bir kimesne düşman tarafından mahsur olan kal'a ve bunun emsâli mahall-i âhardan kumandarın izinnamesini tahsil etmeyerek hurûca cesaret eder ise ol kimesne kezalik düşman tarafına firar etmiş ad olunmağın idam oluna.
4. Askeriden her kim ileride düşman karşısında karakola memur iken hizmetini tekmil etmeksizin mahzan kendi selametini mülahaza ile ol mahalli muayyen ve mahsusu terk eylese ol kimesne idam oluna.
5. Askeriden yahut ordu mensubatından her kim arkadaşlarını düşman tarafına mürura sevk ve ifsad eylese fesatbaşı ad olunmağın ol fesat vücuda gelmemiş olsa dahi yine ol kimesne idam olana.
6. Askeride fesat-ı firar tertibinde olanlar malum olup ancak aralarında ön ayak olan kim olunduğu tebeyyün etmediği halde içlerinde rütbe cihetiyle cümlesinden büyüğü

ve eğer cümlesi hemertebe iseler hizmet cihetiyle kıdemi olan kimesne erbaşı ad olunmağın idam oluna.

7. Eğer işbu firar fesad-ı orduya müteallik iki kimesne meyanında tertip olunmuş ise bunlardan rütbede büyüğü veyahut hem rütbe olup hizmet cihetiyle kıdemi olan kimesne erbaşı ad olunmağın kezalik idam oluna.

8. Şüreka-i fesaddan iken ısrar-ı fesadı fâş eden kimesne ol fesad için ceza olunmaya.

9. Askeriden yahut ordu müte'allikâtından bir kimesne memâlik-i devletten hariç bir memlekette bir firariyi ketm ve ihfâ birle ya firarına i'ane veyahut kanunun mucibince taharri ve tecesüs olunmasını men' eylese ol kimesne şerik-i firari ad olunup firari hakkında lazım gelen ceza ânın hakkında dahi icrâ oluna.

10. Memâlik-i a'dâdan zapt ve teshir olunan bir memleketin ahalisinden dahi mârr-üz zikrtöhmet sadır olsa bervech-i bâlâ firari hakkında carî olan ceza keyfiyeti firarın cesametine göre ol ahalinin hakkında dahi bia'ynihi icrâ oluna.

Bend 17 - Hiyânet

Madde 1. Askeri taifesindesinden yahut orduya müteallik olan kimesnelerden biri pişegah-ı düşmanda sufûf-ı askere halicanı mucip ve yaygara ile askere dehşet ve vahşeti müstevcib olur ise.

2. Bir karakolun kumandarı gerek orduda ve gerek muhasara olunmuş bir kal'ada düşman karşısında olan piyade veya süvari karakollarına sahte tenbihat vererek karakollardan emniyetin selb eylese.

3. Gerek ordu ve gerek mahsur bir kal'a derununda bulunan kol kumandarı düşman karşısına keşf ve tecessüs mevkii hizmetine memur olup led'el'ûde tarif ve takririnde veyahut adem-i itaati sebebiyle memuriyetinin bitamamıha icrâsında kusur ve müsamahasından naşi re'y olunan bazı a'mal-i askeriyenin ihtilaline ba'is olur ise.

4. Düşman muvacehesinde olan ordunun veyahut mahsur olan bir kal'anın karakoluna tayin olunan kumandar gerek bi'n'nefis kendisi ve gerek kol ve karakol vasıtasıyla keşf ve tahakkuk eylediği hususatı kendi yerine gelen kumandara ifâde ve takrir etmeyip ketm eylediği hasebiyle mevzu'-ı askerinin emniyetini selb etmiş olsa.

5. Askeriden her kim memur olduğu karakolun esrarını yahut şi'ar tesmiye olunan kelam-ı ma'hudunu düşmana faş eylese.
6. Gerek askeriden ve gerek orduya müteallik sair kimesnelerden biri kendi mâ-fevkinde olan zâbitânın tahriren izin ve ruhsatı olmayarak düşman ordusuyla mükatebe eylese.
7. Gerek askeriden ve gerek orduya müteallik sair kimesnelerden biri mâ-fevkinde olan büyüğünün emri olmayarak yahut bir sebeb-i şer'iyye mebni top veya havan veya obüs makulelerini çivileyüb amelmande eyler ise ve kezalik her bir arabacı ve yidenler esnâ-yı cenkde veya mağlubiyet veyahut geri çekilmek hengâmında düşman pişegahında iken mâ-fevkinde olan zâbitten me'zun olmayarak bargirlerin koşumlarını veyahut kendiye ihale olunmuş olan arabaları an-ı kast amelmande veya şikest ederler ise.
8. Mahsur olan bir kal'anın kumandarı mâ-fevkinde olan zâbitin veyahut topçu ve mühendis zâbitlerinin iltihakıyla cem' ve tertip olunmuş olan divân-ı harbiden ekserisinin re'yleri munzam veyahut düşman tarafından hücum ve iktiham ve a'la'l'husus top darbıyla karin-i inhidâm olmadan akdem kal'anın düşman cânibine teslim olunmasına razı olur ise.
9. Her bir nezl-i emin veyahut ta'yinata memur olan zâbitândan herhangisi olur ise olsun kenduye ihale olunan bil'cümle ta'yinatın tedarik ve tevzi'inde iktidarı var iken kusur eder ise veyahut mevcut olan ta'yinatın kılleti oldukda bulunduğu ordunun serasker veyahut sergerdesine an-ı kasd vaktiyle haber vermez ise veyahut haber vermekte ihmal ve kusur edip işbu suihareketi sebebiyle ordunun selamet-i encâmına veya me'mul ve melhûz olan zafer ve galebesine halel verir ise ol kimesnelerin mecmu'u hıyânet töhmetleriyle müttehim olmağla i'dam olunalar.

Bend 18 - Adam ayartmak töhmeti

Madde 1. Her kim muharip olduğumuz devlet tarafına adam ayartsa veyahut ayartmakta şerik olsa işbu töhmeti tahakkuk eylediği surette idam oluna.
2. Bir kimesne her ne rütbe ve halde ve her ne sanatta olur ise olsun düşman tarafına casusluk ettiği tahakkuk eder ise ol kimesne idam oluna.

3. Ecânibden bir kimesne ordugâh ve kışlak ve konak mahallerinin ve istihkâmat ve tersane ve cephane ve mühimmathane ve karhane ve su çarhları ve enhar ve kanalların ve a'lelumum arazi ve ânın münasebet ve ihtilâtının hıfz ve vikayesine dair hususatın resm ve haritasını tersim eder iken ahz ü girift olundukta casus ad olunmağın ol kimesne idam oluna.

Bend 19 - Nehb ve garet

Madde 1. Gerek askeriden ve gerek ordu müte'allikâtından bir kimesne yalnız kendisi veyahut askeriyle beraber seraskerin veya kumandarın ba tahrir izin ve ruhsatı olmayarak bir beldeyi nehb ve garat eylese ol kimesne idam oluna.

2. Kezalik gerek askeriden ve gerek ordu müte'allikâtından bir kimesne müsellehan yalnız kendisi veyahut askeriyle beraber hangi belde olursa olsun ahalisini soyduğu veyahut hane ve emlaklarına girip yağma ve garat eylediği tahakkuk eyledikte ol kimesne idam oluna.

3. Askeriden veyahut ordu müte'allikâtından bir kimesne herhangi memlekette olur ise olsun serasker veyahut kumandar tarafından mümzi senedi olmayarak bir beldenin mağazalarını ve cephanelerini veya mahsulu yetişmiş yahut demet olmuş tarlalarını veyahut sair emlak-ı hassa ve âmmeyi ve zâd ve zahiresini ihrak-ı bin'nâr ettiği tahakkuk eder ise ol kimesne kezalik idam oluna.

4. Askeriyeden yahut ordu müte'allikâtından her kim hangi memlekette olur ise olsun silah tutmayan ahalinin kendi nefsine ya a'yâlinin veyahut evladının canlarına kasd eylediği tahakkuk eder ise ol kimesne idam oluna ve eğer askeriden yahut ordu müte'allikâtından bir kimesne cebren fi'il-i şenî' irtikab eylese sekiz sene ve eğer bu fi'ili icrâda rüfekasından istihsal cebretse veyahut cebrettiği bakir olup on dört yaşından aşağı olsa ol kimesne on iki sene demire bend oluna ve eğer cebrolunan bakir veya seyyip giriftar olduğu beliyyeden vefat eder ise müttehim olan kimesne idam oluna.

5. Bir kimesne serasker paşa cânibinden veyahut sair sergerdeler tarafından ahz ettiği emirnamesinden hariç olarak esna-yı muharebede veyahut ba'de'l'muharebe maktül olan kimesneyi soyduğu tahakkuk eylese ol soyan kimesne eğer askeriyeden ise beş

sene ve eğer askeriyeden olmayıp âhâd-ı nâstan ve esnaftan ise on sene demire vaz' oluna.

6. Askeriden bir kimesne henüz vefat etmemiş olan bir mecruhu esna-i harpte yahut sonraca soyduğu tahakkuk eder ise on sene ve eğer ordu esnafından yahut âhâd-ı nâstan olup ânfen zikrolunan töhmet ile müttehim olduğu tahakkuk eder ise yirmi sene demire kayd ile ceza oluna.

7. Her kim mecruhu soyar iken töhmeti ma'lûm olmamak için ol mecruhu katl veyahut a'zalarını kat' eylese ol kimesne idam oluna.

8. Ordu müte'allikâtına müteallik bil'cümle esnaf vesair eşhastan her kim ânfen zikrolunan beşinci ve altıncı ve yedinci maddelerde münderic olduğu veçh üzere bir kimesneden gasben alınmış eşyayı satın alsa veyahut ihfa vesair tarik ile icar ve isticar eylese ol kimesnenin eşya ve akçesi müsadere ve kendisi dahi ordugâhtan ve konak mahallinden tart ve teb'id olunup ol müsadere olunan eşya suk-u sultanide bi'l'müzayede füruht ve semeni olan akçe hastahanelerin mesarifina irad-ı kayd oluna.

9. Kezalik gerek esnaf ve gerek eşhâs-ı sair işbu bendde mestûr ve mukarrer olan vecih üzere ihrak ya tahrip veya gasb tarikiyle bir mahalleden yağma ettikleri bi'l'ispat hüküm ve i'lam olunur ise ol makulelerin eşyası kezalik müsadere ve bi'l'müzayede füruht olunup semeni kezalik hastahanelerin umuruna sarf oluna.

10. Müsadere olunan eşyanın içinden gasp olunmuş olan eşyayı maktulü ol kimesnenin ı'yâl ve evladı zuhurunda anlara verilmek için kendi tabur alaylarının meclis muhasebesi sandığına emanet ve vaz' oluna.

11. Böyle bir töhmetle müttehim olup maktül olan kimesnenin sırkat ve gasp ettiği eşya yedinci maddede zikrolunduğu üzere kezalik füruht olunup hâsıl olan semeni mal sahiplerinin vereseleri led'el'zuhur talep ettiklerinde onlara ret ve teslim oluna.

Bend 20 - Çapul ve akın etmek

Madde 1. Küçük zâbitândan veya askeriyeden veyahut orduya müteallik sair eşhastan bir kimesne hane ve havlu ve bağ ve bahçeyi ve etrafı duvar ile kapalı bir mahalli ve ale'l'umum ahalinin etrafı mesdud ve muhat olan emlakını çapul birle gerek mevaşi ve tuyurdan ve gerek me'külat ve meşrubattan et ve etmek(ekmek) ve meyve ve

sebze ve mahsülât-ı saireden her ne sirkat eder ise bu makule kimesnenin kendi esvabını tersine giydirip çapul ettiği eşyayı yüklenmek kâbil ise sırtına yükletip ve celli hatt ile çapulcu lafzını bir kağıda tahrir ve tenmik birle sinesine ta'lik ve çapul ettiği mahallin etrafını bir miktar asker ile ihata ve baki kalan askeri müsellah ve sırasıyla ol mahallin taşrasında dizilmiş olduğu halde taburunun ikamet eylediği mahalli iki defa dolaştırdıktan sonra eğer çapul olunan eşya arkasına tahmîl olunmak kabil değil ise fakat ol çapulcu yalan şahidi gibi ol mahalde gezdirildikten sonra işbu heyet üzere çapul ettiği eşya yanında mevcut olarak bir miktar karakol muhafazasıyla alâ mele'in'nâs ol mahalde vaki'-i meydanda üç saat miktarı tevkif oluna.

2. Eğer bir çapulcu merdiven ile duvara aşmış veyahut kapı zorlamış olsa veçh-i mezkûr üzere ol çapulcu üç defa dolaştırılıp dört saat meydanda tevkif oluna.

3. Askeriden yahut orduya müteallik sair eşhastan her kim ahalinin ip ile bağlı veya süvaride mahfuz çârpâ hayvanatını çapul ettiği tahakkuk eder ise ol kimesne bervech-i bâlâ kezalik ceza oluna.

4. Askeriden biri anifen yegân yegân zikrolunan çapul töhmetini bi'd'def'ât irtikâb eder ise ol kimesne beş sene demire bend oluna.

5. Küçük zâbitlerden biri bâlâda bast olunan birinci ve ikinci ve üçüncü maddelerde münderic olan çapul töhmetlerinden birini irtikab etmiş olduğu tahakkuk eyledikte ol küçük zâbit sabık'uz'zikir cezadan başka rütbesinden dahi hat ve tenzil oluna.

6. Kezalik bâlâda bast olunan birinci ve ikinci ve üçüncü maddelerin şamil olduğu töhmetlerden birini irtikâp eden her bir ordu hademesi hakkında mezkûr ceza icrâ olunduğundan başka hizmetinden dahi tard ve ahaliden çapul ettiği eşyanın semeni maaşından tevkif ve sahibine te'diye oluna.

7. Ordu müte'allikâtından merbut olan esnaf vesair eşhastan olup ancak cânib-i mîriyeden maaşı olmayan bir kimesne çapul ettiği tahakkuk eder ise çapul ettiği eşyanın iki kat behasını sahibine eda ve eğer nakti yoksa eşya ve emtiası ta iktiza eden ol iki kat behası hasıl olunacağına değin füruht ile tediye olunduğundan başka kendisi dahi beş sene demire kaydoluna.

8. Askeriden veya orduya müteallik olup cânib-i mîriden maaşı olan bir kimesne çapul töhmetini bi'd'def'ât irtikap eylediği tahakkuk eylese veyahut kendinden büyüğüne adem-i itaat ile inat ve muhalefet kılsa ol kimesne beş sene demire kaydoluna.

9. Askeriyeden olanlar müsellahan cemiyet ile çapula giderler ise sekiz sene demire bend olunalar.

10. Herhangi zâbit kendi önünde icrâ olunan çapulu men' ve def' etmediği tahakkuk eder ise veyahut men'ine kadir olmadığı halde derakap kendi büyüğüne varıp işbu töhmeti ve irtikab edenleri isimleriyle haber vermez ise ol zâbit rütbesinden tenzil ile üç mah hapsoluna.

11. Zâbitândan biri vacibe-i zimmet memuriyeti muktezasınca askeriyenin vekaye-i nizam ve şanından sarf-ı nazar ile çapul töhmetini irtikap eylediği tahakkuk eylese ol zâbit rütbesinden hatt ve tenzil ve alaydan tard ve teb'id ve iki sene haps olunup min ba'd meratib-i askeriyeden hiçbir rütbeyi haiz olmağla layık olmadığı ilanı birle hidemât-ı sabıkasına göre müstahak olduğu mükafata veyahut maaşa dahi nail olmaya ve eğer töhmeti madununda olan zâbitler ile beraber irtikâb etmiş ise on sene demire kayd ve bend oluna ve eğer bir neferât-ı askeriyesini çapula beraber götürmüş ise ol zâbit idam oluna.

12. Zâbitândan her kim taht-ı idaresinde olan kimesnelerin çapul olunan eşyadan bir nesneyi kabul veya akçesiyle satın alır ise rütbesinden hatt ve tenzil ve bir sene hapsoluna.

Bent 21 - Sirkat ve bunun emsali

Madde 1. Askeriden yahut ordu müte'allikâtından bir kimesne ber-mûcib-i kanun-ı askerine veyahut zîr idaresinde olanlara verilen akçe tayinâttan ziyade masraf gösterdiği tahakkuk eylese ziyade aldığı akçe istirdat olunup kendisi dahi ıslah-ı nefs için üç senehapsoluna.

2. Emnâ-i askeriyeden her kim zâbit ile yahut sair memurlar ile bil'mukavele bir mu'tad-ı mîriden verile gelen akçeye yahut sair eşyanın defterine ziyade zam eylediği tahakkuk eylese bu makule mürtekib beş sene haps olunduğundan ma'ada askere ba-defter verilmesi lazım gelen akçe ve eşyanın üzerine kendisinin zam ile sirkat eylediği akçe ve eşya her ne miktar ise tamamen geri red eylemesiyle hükm oluna.

3. Hîn-i hacette asâkire tevzi' ve mahsur olan kal'alara taksim olunmak için inşa olunmuş olan anbarların ve mağazaların muhafazaları ve emnâsı ve zahayir ve mühimmat tevzi'ine memur olan kimesneler ve arabacı ve katırcı ve kiracı ve

sürücüler ve top ve mühimmat ve ahmâl ve eskâl nakline tayin olunan kimesneler kendilerine ihale olunmuş olan eşyanın bir miktarını kendi menâfi'-i mahsusaları için satmış veyahut umurlarına sarf etmiş olduğu tahakkuk eylese ol mürtekib kimesneler beş sene demire kayd ve bend olunduklarından başka ol telef eyledikleri eşyanın reddiyle hükmolunalar.

4. Ordu ekmekçilerinden her kim menafi mahsusası için kendiye tevzi' olunan hınta veya dakik veya hatap veyahut memuriyetine dair sair eşya füruht eylediği tahakkuk eylese ol ekmekçi beş sene demire kayd ve bend olunup telef eylediği eşyanın reddiyle hükmoluna.

5. Ordu hizmetinde olan ekmekçiler ve zahirecilerden her kim meclis-i muhasebe tarafından tutulan çeşniyi tebdil ve tağyir etmiş veyahut ahar şey yahut içine bozuk dakik katmağla ekmek sikkesini bozmuş ise ol kimesne beş sene demire kayd ve bend oluna.

6. Ordu hizmetinde olan ekmekçilerden her kim tekasül ve adem-i dikkatle kendinin im'al edeceği dakik kesilir ve hınta bozulur ise ânın ihmal ve tekasülünden naşi kesilip bozulduğu tahakkuk eyledikte ol zehair tazmin olunduktan sonra kendisi dahi altı ay hapis ile ceza oluna.

7. Ordu ekmekçilerinden her kim verdiği ekmek dirhemine hile eder ise hesap olunup verdiği tay'yinatın dört kat behasını tecrim olundukdan başka iki sene dahi demire kaydoluna.

8. Ordularını kasap başısı ta'yinata te'affün etmiş lahm tevzi' eder ise üç ay ve eğer bu husus ânanın tekâsülünden neş'et etmiş ise altı ay hapsolunduğundan başka işbu iki surette dahi müte'affin lahmın yerine kendi bedeninden lahm vermekle ceza oluna.

9. Orduda ta'yinât-ı lahm tevzi'ine memur olan kasapbaşı ta'yinât-ı lahmın vezninde noksan vermeği irtikâb eylediği tahakkuk eder ise ol mürtekibden verdiği noksanın dört katı istirdâd olunduğundan başka kendisi dahi iki sene demire bend oluna.

10. Kasapbaşı emrâz-ı vafire ile hasta ve mariz olan hayvanatı kesip ta'yinata tevzi' eder ise yirmi sene demire kayd ve bend ile hükmoluna.

11. Sebze ve alef tevzi'ine memur olan nezl-i eminleri kendi ihmal ve tekâsüllerinden kendilerine ihale olunmuş olan ol eşya fena pezir olmuş olduğu

tahakkuk eylese altı ay hapis ile ceza olunduklarından ma'ada ol eşyanın yerine başkasını vaz' etmeğe tağrimen ceza olunalar.
12. Ordularda ve hal-i muhasarada olan kal'alarda verilen ta'yinatın tevzi'ine memur olanlardan her kim vezn ve keylde hile ve sirkat eder ise iki sene demire bend oluna.

Bend 22 - Adem-i itaat

Madde 1. Askeriyeden yahut ordu hizmetinde olan sair eşhastan her kim umum tranpeteci(trampetci) çalındıkta memur olduğu mahalde mevcut bulunmaz ise bu töhmetin evvelki defasında bir mah ve ikinci defasında üç mah hapis ile rütbesinden tenzil veyahut hizmetinden tard oluna ve eğer bu töhmet ile tekrar müttehim olur ise ol müttehim iki sene haps oluna.
2. Düşman üzerine varılır iken zâbitândan her kim memur olduğu mevzide mevcut bulunmaz ise meratib-i askeriyeden hiçbir rütbeye istihkakı olmadığı ilan olunarak rütbesinden hatt ve tenzil ve üç mah hapsoluna ve eğer bu töhmeti irtikap eden küçük zâbitlerden ise iki mah ve bir bayağı nefer ise bir mah hapsoluna ve'l'hasıl eğer ol kimesne ordu müte'allikâtından ise hizmetinden tard ve bir mah hapsoluna ve töhmet-i mezkûrenin def'a-i saniyesinde ol müttehim olan şahıs iki sene demire bend oluna.
3. Büyük zâbitân aleyhlerinde bil'ittifak vuku'a gelen isyan veyahut adem-i itaat maddesinde isyan ve adem-i itaati sevk ve tahrik edenler idam olunalar ve kezalik o mahalde bulunan zâbitler her ne tarik ile olur ise olsun işbu töhmetin def' ve izâlesine sa'y etmezler ise idam olunalar.
4. Asâkir-i devletin taht-ı zapt ve idaresinde olan memleket-i a'da ahalisinden gerek büyük zâbitlerin ve gerek cemi'-i askerin veyahut bir miktarının aleyhinde bil'ittifak adem-i itaat ve şekavet ve isyan eden olur ise ol asiler idam olunalar ve kezalik asâkir-i devletin taht-ı zapt ve idaresinde olan bir memleket-i a'da ahalisinden bir kimesne ilkayı tohmu fesad ve isyan eylediği tahakkuk eylese fesat ve isyan eylediği tahakkuk eylese fesad ve isyanı gerek fi'ile gelsin gerek gelmesin ol müfsid idam oluna.
5. İkinci bendin yedinci maddesinde mufassılan zikrolunduğu üzere gerek askeri ve gerek ordu müte'allikâtı isyan üzere tecemmu' eylediklerinde anlardan her birisinin

çekilmelerini büyük zâbitler ism-i kanuni yâd ederek emreyleyeler ve eğer ism-i kanun yâd olunarak emir ve tenbih üzere cemiyetlerini dağıtmazlar ise büyük zâbitler anları dağıtmak için münasip gördükleri esbâb-ı cebre teşebbüs etmeğe memur olalar ve ol cemiyetin erbaşıları ve eğer anların içinde büyük ve küçük zâbitler dahi bulunur ise ahz ü girift olunup davaları divân-ı harbide fasl-ı birle ol veçhile idam olunalar.

6. Kendi mâ-fevklerinde olan zâbitlerin izin ve ruhsatı olmayarak her bir asker memur oldukları mahalli takımca terk eyleseler bu husus isyandan ma'dud olduğu ilan olunup içlerinde zâbitândan ve küçük zâbitândan her kim bulunur ise anlar ve anlar bulunmadığı halde içlerinde hizmet cihetiyle kıdemi olanlardan altı kimesneler ahz ü girift ve divân-ı harbiye ihzar ve fesadın müfsid-i hakikisi olan kimesneleri ta ikrar edinceye değin on sene demire bend olunup töhmet sahipleri tebeyyün ve tahakkuk ettikte ibret'en'lissairîn idam olunalar.

7. Esnâ-yı muharebede askeriden her kim pişegah-ı düşmanda yüreksizlik edip terk-i esliha eylese ol kimesne üç sene demire bend oluna.

8. Askeriden bir kimesne yürümek veyahut düşman ile mukabele etmek veyahut diğer bir hizmette müstahdem olmak hususlarına mâ-fevkinde olan zâbit tarafından memur oldukta adem-i itaat izhar eylese ol kimesne asi olduğu ilan olunarak bâlâda zikrolunan altıncı madde mucibince ceza oluna.

9. Askeriden yahut orduya müteallik olanlardan her kim düşman üzerine yürümek veyahut mukabele etmek maddelerinde veyahut zâbiti tarafından bir hizmet-i saireye memur olup düşman karşısında iken alenen bir hususta adem-i itaat gösterir ise ol kimesne idam oluna.

10. Askeriden her kim düşmana karip bir mahalde veya muhasara olunmuş bir kal'a bedeninde karakol beklerken uykuda bulunsa iki sene demire bend oluna.

11. Askeriden bir kimesne düşmana pek yakın olan bir mahalde veya muhasara olunmuş bir kal'anın bedeninde karakol beklerken kendisine verilen tenbihatı icrâ etmeyi tahakkuk eylese ol kimesne iki sene demire bend oluna.

12. Düşman karşısında yahut muhasara olunmuş bir kal'ada her bir karakolun kumandarı mâ-fevkinde olan zâbite derakap haber vermeyerek kendiye verilen talimnamesini tağyir ve tahvil eder ise ol kumandar altı mah hapsoluna.

13. Askeriden her kim gerek ordugâhta ve gerek kışlaklarda ve gerek müstahfazlık hizmetinde asâkire verilen tenbihât-ı umumiyenin nakz ve ihtilaline badî olsa ol kimesne bir sene hapsoluna.

14. Herbir nakz ve ihtilal maddesi bir miktar asker tarafından sudûr eder ise bil'ittifak zuhura gelmiş isyandan ad olunmağın bunların erbaşıları ve muharrikleri ve medhali olan zâbitler on sene demire bend olunalar.

15. Bâlâda zikri güzerân eden nakz ve ihtilal maddesi eğer müsellahan icrâ olunmuş ise altıncı madde mucibince ceza oluna.

16. Askeriden her kim mâ-fevkinde olan zâbite lisânen veya bil'işare sebbüşutûm veyahut ihâfe eylese beş sene demire bend ve eğer el kaldırmağa cesaret etmiş ise idam oluna.

17. Askeriden olanlar on dokuzuncu bendin beşinci ve altıncı ve yedinci maddeleri mucibince madunların da olan kimesneleri nefislerini muhafaza etmek ve düşman muvacehesinde firar edenleri geri iade birle cenke sevk etmek ve meydan-ı muharebede mecruh veya maktul olanları soymak hususlarında dövmeğe kadir olup bu üç maddenin gayrısında dövmeğe mütecâsir olur ise ol kimesne askeri rütbelerine adem-i liyakati ilan olunarak bulunduğu rütbesinden iskat birle bir sene hapis ve eğer dövdüğü kimesneye telef olur ise ol döven kimesne dahi idam oluna.

18. Bir töhmet-i askeriye ile müttehim olmuş kimesne muhafaza ve nezaretine memur olan müsellah neferâtın müsamahasına mebni firar eylese her bar zâbitân kendi neferâtından mesul ola geldiğinden naşi ol firar eden müttehim hakkında icrâ olunacak ceza her ne ise muhafazasına memur olan müsellah neferâtın zâbitânı haklarında dahi biaynihi icrâ oluna ancak işbu ceza bervech-i âti mahpusların muhafazaları bendinde zikrolunduğu vech üzere iki seneyi tecavüz etmeğe ve eğer ol iki sene zarfında firar eden kimesne tutulur ise üç sene demire bend oluna.

19. Müsellah neferât töhmet-i askeriye ile müttehim olmuş olan bir kimesnenin huzur-ı hakime ihzarı ve tecessüs ve taharrisi dava ve muhâkemesi ve icrâ-yı ceza olunması hususlarına her ne veçhile olur ise olsun taarruz ve muhalefet ederler iseler anlar isyandan ad olunmağla işbu bendin üçüncü ve beşinci ve altıncı maddeleri mucibince haklarında icrâ-yı ceza oluna.

20. Bir töhmet ile müttehim olan kimesnenin giriftar olacağı ceza ol töhmette şerik olanlar haklarında dahi biayiniha icrâ oluna.

21. Bir töhmetin cezası kanunname mucibince ref'-i rütbe cezasını dahi müstelzim olur ise ol cezanın i'lamında ref'-i rütbe maddesi dahi resmen derc ve tastir oluna.
22. Askeriden bir kimesnenin bir töhmet sebebiyle demire kayd ve bend olunması hükmolunup i'lamı verildikte derakap rütbesi dahi ref' oluna.
23. Her bir serkerde asker kumandarı zîr-ı idaresinde olan neferât-ı askeriye ve müte'allikât-ı ordunun nizam ve itaatini vikaye etmek için münasip gördüğü bayağı te'dibâtın icrâsına kâdir ola.

Bend 23 - Merâtib-i aliyede olan zatların veçh-i mürâfa'aları

Madde 1. Meratib-i âliyede olan bir zat bir töhmet-i askeriye ile müttehim olur ise ol zatın mürâfa'ası müteallik olduğu güruhun kumandarı emriyle ol güruhun divan-i harbisinde ru'yet olunmak lazım gelip ber-mûcib-i kanun tertip olunan divân-ı harbi-i daîminin erkânından mülâzım-ı sâni ve küçük zâbit ihrac birle yerlerine müttehim olan zatın mâ-fevkinde olup ol güruhun müte'allikâtından rütbe cihetiyle eskileri olan iki zâbit bil'münavebe nasb ve tayin ve anların inzimam-ı marifetleriyle ol müttehimin hakkında müktezâ-yı kanun icrâ oluna ve kıdem cihetiyle eski olan mîralay ol divânda reis'ül'meclis ola.
2. Asker nâzırlarından biri kavanîn-i askeriyede münderic olan töhmetlerden biriyle müttehim oldukta serasker paşanın veyahut kumandarın emriyle en yakın olan divân-ı harbiye ihzar ve ol divanın erkânından olan mülazım-ı evvel ve mülazım-ı sâni ve küçük zâbit ihraç birle yerlerine serasker paşanın veyahut kumandarın intihabıyla hizmet cihetiyle en eski olan bir nâzır ve iki defterdar bil'münavebe nasb ve ta'yin olunalar ve ol divân-ı harbide bir mîrlivâ reis'ül'meclis ola.
3. Ordu defterdarlarından biri bir töhmet-i askeriye ile müttehim oldukta müteallik olduğu güruhun sergerdesi marifetiyle ol güruhun divân-ı harbisine ihzar oluna ve ol halde erkân-ı divândan olan mülazım-ı evvel ve sâni ve küçük zâbit ihraç birle yerlerine hizmet cihetiyle en eski olan iki defterdar ve bir nüzul emini sergerdenin intihabıyla bil'münavebe nasb ve ta'yin olunalar ve eğer ol güruhta iktiza eden memurlardan miktar-ı vâfi zatlar mevcut olunmaz ise en yakın olan güruh-ı askeriyeden celb birle erkân-ı divân-ı harbi tekmil oluna.

4. Asker-i serkerdelerinden vüzerâ ve mîr-i mîran yahut asker nâzırlarından biri derun-ı memâlik-i mahrusada bir töhmet-i askeriye ile müttehim olsa ânifen zikrolunduğu vech üzere eğer müttehim mumaileyhin ru'yet-i mürafa'ası için lazım olan rütbelerde erkân-ı divânın tertibi mümkün olamadığı surette serasker paşanın emriyle ol müttehim olan zat en yakın olan güruh-ı askeriyenin divân-ı harbiyesine nakl ve ihzar olunduktan sonra ol güruh-ı askeriyenin kumandarı divân-ı harbisine tanzim ve tertip ve ihracı lazım gelenlerin yerlerine müttehimin rütbesine göre diğer kimesneleri bervech-i sabık nasb ve tayin eyleye.

Bend 24 - Mahpusların muhafazasına tayin olunan kimesneler

Madde 1. Göz hapsine ve mahbese vaz' olunmuş olan kimesneler muhafazalarına memur olan bevvab ve nigehbânların müsaade veya müsamahalarıyla firar eylediklerinde ol muhafızlar anlardan mesul olalar.

2. Kezalik mahpusları hıfz etmek için inşa olunan mahallerin muhafazasına şehirli askerinden memur olan karakolu ve cübbeli neferâtı ol mahbusların firarından beher-i hal mesul olalar.

3. Gerek mahkeme hapsi ve gerek sair mahbeslerin muhafazalarına memur olan zâbitler keyfiyet-i hal firarî iktiza eden yerlere ifâde ve inha eylediklerinde tekâsüllerinden neşet etmiş olan işbu töhmet için rütbelerine göre yetmiş beş guruşdan dört yüz elli guruşa kadar tecrim olunduklarından başka zîrde beyan olunacak firarî maddesine dair ceza anların haklarında icrâ oluna.

4. Keyfiyet-i hal firara dair anifen zikrolunan takrir ol eyaletin valisine ve diğer bir kıt'a musaddak sureti dahi firarinin hapsini hükmeden memura takdim oluna ve ol memur dahi muktezasını veyahut mütevatir olan vech-i firarı divân-ı siyaset nâzırına haber verip nazır mumaileyh dahi madde-i firar muhafızlarının veyahut firardan mesul olanların tesamüh ve tekâsüllerinden neşet etmiş olduğundan bahsederek ber takrir tahrir ve terkim ve akit olunacak meclis-i divâna takdim etmeğe mecbur ola ve eğer bu hususta tekasül eder ise ol dahi şerik-i töhmet ad oluna.

5. Firar maddesinde muhâfızîn ve memurînin müsade veyahut tekasülleri vaki"ül'hâl idüğü olduğu iddia tahakkuk eder ise erkân-ı divan zîrde beyan olunacak cezalar mucibince cezalarını hükmeyleyeler.

6. Adem-i dikkat ve tekasül sebebiyle mahbesten firar eden mahpusa eğer bir töhmet-i cesime isnat olunmamış ise muhafazaya memur olanlar tekasülleri için ancak altı ay ve eğer firar eden mahpus şikence(işkence) ile ceza olunacak makuleden ise muhafızları bir sene hapsolunalar.

7. Eğer firar eden mahpus demir veyahut idam ile hüküm ve i'lam olunmuş ise tekâsül ile müttehim olan muhafızlar def'a-i evvelilerinde bir sene ve def'a-i sâniyelerinde iki sene demire bend olunalar.

8. Muhafazaya memur olan kimesneler mahpusların firarına müsaade etmiş oldukları tahakkuk eyledikte ol firarinin töhmeti mucib şikence değil ise ânın yerine muhafızlar iki sene ve eğer mucip şikence ise dört sene demire kayd ve bend olunalar.

9. Müsaade ile firar eden mahpus eğerce ceza-yı idam ile hüküm ve ilâm olunmuş ise ânın yerine muhafızları on iki sene ve eğer demire kaydolunmak üzere i'lâm olunmuş ise altı sene demire bend olunalar.

10. Muhafazaya memur olanlardan biri ânifen zikrolunan cezaların birisine giriftar olacak olsa rütbe ve hizmetinden tard ve teb'id ve yerine diğeri ber-mûcib-i kanun nasb ve tayin oluna.

11. Mahpusu muhafazaya memur olan muhafızların vesairlerin firar hususunda medhâlleri olmadığı hükkâm tarafından ilan olunsa dahi ol muhafızların azl veya ibkâları yine istihkakı olanların reylerine menût ola.

12. Eğer firar eden mahpus altı ay zarfında tutulur ise firar ettiği sebepten hapsolunanların giriftar oldukları ceza tansif oluna ancak bil'müsaade firar eden mahpus ahz ü girift olundukta teshil-i firar ettiklerinden naşi hapsolunan muhafızlar işbu müsaadeye nail olmaya.

13. Bir töhmet-i cesime ile müttehim olmayan mahpusların muhafazasına memur olanlar ecnebiden olup ol mahpus dahi firar eder ise işbu muhafızlar firarı teshil veyahut iânet etmiş oldukları tahakkuk eyledikte iki mah ve eğer ol firar eden mahpusun töhmeti mucib-i şikence ise muhafızlar dört mah haps olunalar ve eğer firar eden mahpus katl veya demire kayd ile hüküm ve i'lam olunmuş ise muhafızları iki sene demire bend olunalar ve eğer emre firar rûz veya meclisi şikest etmek ile yahut cebir ve cem'iyyetle vücuda gelmiş ise muhafızları on altıncı bendin dokuzuncu maddesi mucibince şerik-i firar ad olunmağla firar eden mahpusların

haklarından lazım gelen ceza anların haklarında bi'ayniha icrâ oluna ve kezalik meclisi şikest etmek töhmetinde gerek muhafızlar ve gerek mahpusların haklarında lazım gelen ceza ânifen zikrolunan veçh üzere töhmetin keyfiyetine göre icrâ oluna.

14. Bil'cümle hapishane nâzırlarının taht-ı nezaretlerinde olan mahpusları ta hükkâm-ı şer'iyye veya örfiyyenin rızaları olmadıkça hastalık bahanesi ile ol mahpusları hastahaneye nakl etmeğe iktidarları olmaya.

15. Bir esirin veya bir mahpusun hastahaneye nakli lazım geldiği tebeyyün ettikte anların hastahanede ikametleri müddetince muhafazaları hususu hastahaneye naklolunmalarını tecviz eden hükkâm tarafından tertip oluna.

Bend 25 - Betekrar tecessüs ve taharriye memur olan divan

Madde 1. Memâlik-i mahrusanın dahilinde ve gerek haricinde olan ordularda her bir husus bil'iktiza tekrar tecessüs ve taharri olunmak için birer divân-ı daimi vaz' ve te'sis oluna.

2. İşbu divan zîrde bast ve beyan olunduğu veçh

1- Reis'ül'meclis makamında bir mîrlivâ

2- Ve bir mîralay

3- Ve atlı yahut piyade bir binbaşısı

4- Ve iki yüzbaşı

5- Ve reis'ül'meclis intihabiyla bir katipten ibaret olup işbu beş kimesnelerden tertip olunmuş olan erkân-ı divânın rey ve intihablarıyla içlerinden biri mübâşirlik memuriyetine tayin oluna.

3. Erkân-ı divândan ma'ada ahkâm-i örfiyye ve siyasiyyeyi icrâ etmek için serasker paşa intihabiyla büyük zâbitlerden birisi nezd-i divânda mevcut ve memur ola.

4. Serkerdeler vesair kıt'aât-ı askeriye kumandarları bil'iktiza kendi zîr kumandarlarında olan fırka-i askeriyelerinde her birerleri bâlâda zikrolunan tekrar tecessüs-i divânın erkânını ve icrâ-yı ahkâm-i örfiyye zımnında bir memur nasb ve tayin etmeğe muktedir olalar ve bundan başka bir sebebe mebni ol divândan men' olunmuş olan kimesnelerin yerlerine diğerlerini muvakkaten tayin etmeğe memur olalar.

5. Memâlik-i mahrusa dahilinde olan ordularda tekrar tecessüse memur olan divânın erkânı tertip olunacak kadar miktar-ı vâfi zâbitân bulunmaz ise ol ordunun kumandarı divân-ı mezkûrun tertibi için hizmet-i kadimeleri sebebiyle iktiza eden rütbeleri kat' etmiş ve ba'dehu azl ve tekaüt ile köşe-i vahdette inzivayı ihtiyar eylemiş olan zatları celb ve tayin eyleye ancak işbu divanı tertip ve tanzim eden sergerde bizzat divâna dahil olmaya.

6. Bir kimesne oruz yaşını tecavüz etmedikçe ve düşmana üç defa sefer vermedikçe veyahut hidemât-ı bahriye veya beriyede hiç olmaz ise altı sene müstahdem olmadıkça ol kimesne erkân-ı divândan ma'dud olmaya.

7. Töhmet-i askeriyenin usul-i terafu'una dair olan on beşinci bendinin altıncı ve yedinci ve sekizinci maddelerinde zikrolunan ahkam işbu tekrar tecessüs için tertip olunan erkân-ı divan haklarında dahi mer'î ve mu'teber tutula.

8. Erkân-ı divân-ı tecessüsden biri müttehimin veyahut iddia-yı töhmet eden kimesnenin akrab-ı akrabasından olup hîn-i murafa'alarında ânın mevcut bulunması tecviz olunmadığına mebni o misillû mürafa'a vuku'unda işbu bendin dördüncü maddesi mucibince sergerde olan zat ol erkân-ı divân-ı tecessüsten garabeti olan zatın yerine muvakkaten diğerini nasb ve tayin eyleye.

9. Reis'ül'meclis olan zât erkân-ı divân-ı tecessüsü davet ve münasip olan mahall-i cemiyetlerini tayin eyleye.

10. Meclis-i divân-ı tecessüs her ne kadar âlâ mele'in'nâs mün'akid olur ise de seyircilerin aded-i efrâdı erkân-ı meclisin üç mislini tecavüz etmeyip anlar silahsız olarak meclis ve kanuna layık olan resm-i edep ve ihtirama riayet birle samt ü sükût üzere kaimen oturalar ve içlerinden birisi veçh-i mezkûr üzere riayette kusur eder ise reis'ül'meclis olan ol kimesneye ta'zir ve kusuruna göre on beş gün kadar hapseyleye.

11. Divân-ı harbi ve divân-ı askeri taraflarından ru'yet ve faslolunmuş olan davaların betekrar istima' olunmasını eğer örf zâbitleri veya müttehim veyahut iddia-yı töhmet eden kimesneler istid'a ederler ise ol davalar erkân-ı divân-ı tecessüs taraflarından ez ser-i nev ru'yet ve istima' oluna.

12. Eğer müttehim veyahut iddia-yı töhmet eden kimesne taraflarından betekrar istima'-ı dava istid'â olunmaz ise olhalde örf zâbiti icrâ-yı memuriyet eyleye ancak

müttehimin af ve ıtlâkı maddesinde divân-ı harbi'ye ifâde ve iş'ar olunacak bir madde kalır ise ol örf zâbiti yirmi dört saat mühlet içinde ifâde ve iş'ar eyleye.

13. Divân-ı tecessüsde davayı betekrar ruyet ve faslolunmak için nakil olundukta erkân-ı divân-ı harbi taraflarından cemî'-i evrak-ı dava ve kendi i'lamlarının bir kıt'a nüshası ol divân-ı tecessüsünün reis'ül'erkânına irsal olunup ol dahi erkân-ı divân-ı tecessüsü derakap davet etmeğe mecbur ola.

14. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir i'lâmın sıhhat ve adem-i sıhhatine karar vermedikçe dağılmayalar.

15. İ'lâmâtın fesh ve ilgası veçh-i âti'yül'beyan üzere

1- Divân-ı harbi kanunnamede tayin olunan vech üzere tertip olunmadığı

2- Divân-ı harbi gerek müttehim hakkında ve gerek ber mukteza-yı kanun tecessüsü âna ait olan töhmetlerde hadd-i memuriyetini tecavüz eylediği

3- Kendiye ait olan hususun istima'inda adem-i iktidarını izhar eylediği

4- Divân-ı harbi tecessüs ve istiknâh hususunda ber-mûcib-i kanun lazım gelen resme riayet eylemediği

5- Vel'hasıl tertib-ı ceza-yı töhmet maddesinde divân-ı harbinin hükmü muvafık kanun olmadığı işbu beş maddelere mebni olmağla erkân-ı divân-ı tecessüsten ekserisinin ittifak hükümleriyle ola.

16. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir maddenin künh ve hakikatine tahsil ıttıla' etmeğe muktedir olmayıp ancak davanın muhâkemesi ânfen tasrîh olunan beş mevad-ı fâsideden birine mukârin oldukta ol i'lamı fesh ve ilga etmeğe mecbur olalar.

17. İ'lamın ilga ve iptal olunması eğer adem-i iktidardan terettüp etmiş ise ol halde divân-ı tecessüs-ı erkânı davanın istiknah ve tahakkuku kendisinden lazım gelen mahkemeye irsal edip ahvâl-i sairede ol davalar her bir güruh-ı askeriyede mahsusan ta'yin ve te'sis olunmuş olan divân-ı harbiye isâl ve işbu divanlarda ol davalar zîrde ifâde ve beyan olunacak vecih üzere betekrar sual ve istiknâh olunalar.

18. Töhmet-i askeriyeye dair divân-ı tecessüs tarafından fesh ve ilgâ olunan murafa'alar gereği gibi istiknâh ve ru'yet ve fasıl olunmak için on beşinci bendin mazmununa muvafakatle derun-i memâlik-i mahrusiyede olan her bir ordu ve kıt'a-ı askeriyede bir başka ikinci divan-i harbi-i dâimi dahi tesis ve tayin oluna.

19. Bâlâda zikrolunan on beşinci ve yirmi üçüncü bendlerin ahkâmı divan-i harbilerin cümlesinde müştereken isti'mal oluna ve işbu bendin beşinci maddesi dahi ol divan-i harbilerde mer'î ve mu'teber tutula.

20. On beşinci bendde tertip ve tesis olunan divân-ı harbinin erkânı usul-i murafa'aya tahsil-i vukûf ve ıttıla' zımnında işbu bendde tertip ve tayin olunan divânın erkânıyla hiçbir veçhile bir mahalde cem' olmayalar.

21. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir i'lamı tastik eyledikten sonra gerek ol i'lamı ve gerek evrakı saireyi ve kendilerinin netice-i kararları olan senedin bir kıt'a mumzâ suretini mukaddem fasıl-ı dava ve i'lam etmiş olan divân-ı harbiye irsal eyleyeler ve işbu divan dahi on beşinci bendin otuz sekizinci ve otuz dokuzuncu maddelerinde tasrîh olunan mühlet-i muayyene üzere ol i'lamın icrâsını taleb eyleye ve bir i'lam fesh ve ilga olundukta evrak dava ve divân-ı tecessüsün netice-i kararı yirmi dört saat zarfında bervech-i bâlâda on sekizinci maddede tasrîh olunan divâna irsal olunduğundan başka ol kararı mübâşir olan kimesne Serasker Paşa'ya ve i'lamı ilğa olunan divâna takdim eyleyip teslimini müş'ir makbuz senedini ahz eyleye.

22. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir i'lamı bâlâda mezkûr esbâba mebni fesh ve lağv ettiklerinden sonra ikinci defa divan-i harbide dahi istiknah-ı dava olundukta yine ol sebepler tebeyyün eder ise ol dava bir dahi divân-ı tecessüse ihale olunmaya.

23. Tekrar tecessüse memur olan divânda ru'yet-i davaya şuru' ve mübaşeret olunmazdan mukaddem reis'ül'meclis olan zat işbu kanunname-i cezâyı çekmecesi üzerine vaz' edip âna müracaat ile davaya karar verdikten sonra işbu lazım'ül'icrâ olan ahkâm kanunu divân-ı tecessüs îfâ ve ikmal etmiş olduğunu gerek divân-ı harbiye ve gerek sair bir mahkemeye göndereceği i'lamın suretleri içinde dahi zikr ve iş'ar eyleye.

24. Divân-ı tecessüs tarafından verilen i'lamın derununa maddenin sebepleri dahi derc ve tastîr oluna.

25. Erkân-ı divândan olan örf zâbiti on beşinci ve yirmi beşinci bendlerin mazmununa muvafık olan karar ve i'lamın suretlerini gerek divân-ı harbiye ve gerek tecessüs-i divânına irsal etmeğe memur ola.

Bend 26 - Ahkâmın betekrar tecessüs ve istima'ı

Madde 1. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir i'lamı tasdik eyledikten sonra netice-i kararları olan senedin bir aynı Serasker Paşa'ya ve diğer bir aynını dahi mukaddem fasl-ı dava ve i'lam etmiş olan divân-ı harbiye irsal ve başka bir aynını dahi müttehim olan kimesnenin yedine i'ta eyleyeler.

2. Divân-ı tecessüs bir i'lamı lağv ve iptal eyledikte şahitleri istima' ve maddeyi tahkik etmeğe mahsusen memur olan divan-i harbi huzurunda ol dava betekrar tecessüs ve tahakkuk olunmak için gerek müttehimi ve gerek kendi netice-i kararını vesair evrak-ı davayı ol divân-ı harbiye isâl eyleye.

3. Divân-ı harbilerde ru'yet olunan bir davayı müttehim olan kimesne tecessüs-i divânına nakletmekte fakat yirmi dört saat mühleti olup ol mühlet mübâşir tarafından kendisine i'lamın kıraat olunduğu vakitten itibaren olunmağın işbu mühlet-i muayyene mürur ettikten sonra ol müttehim nakl-i davaya mezuniyeti olmaya ve mübâşir olan kimesne i'lamı müttehime kıraat eyledikten sonra mühlet-i muayyeneyi âna ihbar ve ihbar eylediğini dahi hakime varıp ifâde ve iş'ar etmeğe mecbur ola.

4. Örf zâbiti dahi müttehim için inayet olunan yirmi dört saat mühletten sonra icrâ-yı memuriyetinde yirmi dört saat dahi müsaade eyleye.

Bend 27 - Mahsur olan kıl'a'ın divân-ı harbisi

Madde 1. Her bir mahsur ve yolu maktu' olmuş kal'anın kumandaları olan zat nefs-i kal'ada mevcut bulunan müstahfazın arasında kâr-güzar ve kâmil olan büyük ve küçük zâbitleri intihap ve anlardan divân-ı harbi ve divân-ı tecessüsü tesis ve tertip eyleye.

2. Anların müddet-i memuriyetleri muhasaranın hitâmına kadar mümted ola.

3. İşbu divanların reis'ül'meclisleri olan zatlar kendi huzurlarında karar verilen ahkâmın tasdik olunmuş nüshalarını fırsat buldukça Serasker Paşa'ya ib'as eyleyeler.

4. Divân-ı harbilere ve divân-ı tecessüslere dair vaz' olunan kavanîne muhalif olmayan maddeler işbu mahsur olan kıla'ın divanlarında dahi müştereken isti'mal oluna.

Bend 28 - Cadde yollarda ahz ü girift olunan kutta'-i tarik ve sariklerin cezaları

Madde 1. Bundan böyle her kim gerek cadde ve gerek sapa yollarda cebren ve kahren sirkat ve kat'-ı tarîk eylese ve menzilleri açıp veyahut nerdiban(merdiven) ile duvarı aşıp içeriye duhul ile sirkate cesaret etse ol kimesne idam oluna.

2. Cadde ve gayr-i ez cadde yollarda her kim arabaları veya kayıkları ve menzilhaneleri basıp nehb ü garet eylese ve hamil oldukları tahriratı almak da'iyesiyle devlet ve hükkâm ve velâdet ve erkân-ı süferâ-i târtârlarına ve mallarını gasp etmek sevdasıyla âmed-ü şüd eden yolculara ve seyyâhına ve tüccara suikast veya rencide etse ve bu gûna muamelesinden maksudu sirkat veya tahrirâtı ahz eylemek veyahut icrâ-yı ğaraz ve nefsaniyet etmek idiği tahakkuk eyledikte her ne kadar maksudunu fi'ile götürmemiş ise dahi ol kimesne yine idam oluna.

3. Her kim meskun olan bir hanenin kapısını sirkate veyahut gayri bir niyet-i şeni'aya mebni küşad veyahut merdiven vasıtasıyla derununa duhûl eyledikte ol kimesne maksudunu fi'ile getirmemiş ise dahi irtikap eylediği töhmete nazaran ba'de'l'tahkîk idam oluna.

4. Her kim icrâ-yı sirkat niyetiyle eşkiya cem' etmek veya hırsızlara serkerde veyahut muîn olmak ve nukûd ve esliha ve mühimmat ile anlara iane veyahut anların nehb ü garet ettikleri eşyayı ketm ve ihfâ etmek veyahut bir niyet-i fâsideye mebni bu makule eşhas için bir mahall-i melâz ve melce' tayin etmek hususlarına cesaret eder ise bu gûne töhmeti ba'de's'sübut ol kimesne mücerred şaki ve muharrik ad olunup ber mukteza-yı kanun idam oluna.

Bend 29 - Divân-ı harbi ve divân-ı tecessüs

Madde 1. Yirmi beşinci bendin on dokuzuncu maddesinde te'sis olunan divan-i harbi on beşinci bendde tertip olunan divân-ı harbi-i dâimi ile cemi'-i töhmet-i askeriyeyi bil'muayyene ru'yet ve fasleyleye.

2. Erkân-ı divân-ı tecessüs bir i'lamı def'a-i ulada ilga ve iptal eylediklerinde yirmi beşinci bendin yirmi ikinci maddesinde tasrîh olunduğu veçh üzere ol erkân-ı divan gerek evrak-ı davayı ve gerek kendi netice-i kararlarını henüz davaya vukûf ve ıttıla-ı olmayan ol bulundukları ferik-i askeriyesinin divân-ı harbisine irsal eyleler.

3. Her bir divân-ı harbide mübâşirlik hizmetine memur olan yüzbaşı kendisine havale olunan davaların a'dâd ve ahvaline ve kendi istid'a ve ifâdesine göre teshil ve tervîc-i maslahat zımnında ma'iyyetine muvakkaten bir yahut bir kaç mu'inler tayin olunmak münasip görülür ise reis'ül'meclis bu hususu sergerde olan zata ifâde ve inha edip ol dahi iktiza eden muînleri nasb ve tayin eyleye ve ol mu'inler yüzbaşı veyahut mülazım-ı evvel rütbelerinde olan kimesnelerden intihab olunub müddet-i memuriyetleri üç ayı tecavüz etmeğe ve vakt-i muayyen hitamında ol mu'inler divân-ı harbinin reis'ül'meclisi olan zatın inha ve matlubu üzere bil'iktiza yine ibkâ veyahut ihrâc olunalar.

4. Kezâlik her bir divân-ı harbinin hizmetinde olan katibe bir veyahut her bir kaç mu'în ta'yin olunmak münasip görülür ise mübâşir olan yüzbaşı anları tayin eyleyip müddet-i hizmetleri bi'aynihâ anifen zikrolunan mübâşirin mu'inleri olan kimesnelerin müddeti hizmetleri kadar ola.

5. Erkân-ı divân-ı tecessüs kendilerinin tecessüs ve tahrir eyledikleri davalara dair tahriri lazım gelen muhâkeme ve tekarîri reis'ül'meclis müdahale etmeyerek kendileri tertip ve imla eyleyeler.

6. Ferîk-i askeriye ile tayin olunan erkânı ordunun reisi olan zât gerek divân-ı harbide ve gerek tecessüs divânında erbab-ı divan nasb ve tayin olunmaya.

Bend 30 - Hâl-i ihtilâl üzere olan eyaletler

Madde 1. Bir eyalette veya kazalarında ihtilâl dâhili zuhur eyledikte ol mahalde mevcut olan ferîk-i askeriyede ber-mûcib-i kanun te'sis olunmuş divân-ı harbiden başka mahsus diğer bir divân-ı harbi dahi vaz' ve tayin olunup ol divan tahsil-i ıtlâ' eylemesi kendiye lazım gelen töhmet-i askeriyeyi ru'yet ve fasleyleye.

2. İşbu divânın erkânı on beşinci bendin ikinci maddesinde tasrîh olunan meratib-i askeriyeyi kat' etmiş ve birkaç sefer verdikten sonra azl ve teka'ud ile köşe-i vahdette inzivâyı ihtiyar etmiş olan zâbitân-ı askeriye miyânesinden intihap olunalar.

3. Hâl-i ihtilal üzere olan eyalette erkân-ı divan kendilerinin emniyet-i zâtiyesine her veçhile muvâfık ve müttehim olanların bilâ zahmet celb ve nakillerine müsâ'id olan bir mahalli tercih ve intihâb birle mahall-i divan tayin eyleyeler.

4. İşbu divânda fasl ve ru'yet olunan dava betekrar tecessüs ve taharri olunmak için ol eyalette olan fırka-i kebîre-i askeriyede kâin divan-ı tecessüse ihale oluna.

Bend 31 - Hüsemadan ahz ü girift olunan üsera

Esnâ-yı harpte ecnebi tarafından ahz ü girift olunan esirler herhangi töhmetle müttehim olur ise olsunlar davaları divân-ı harbi muvacehesinde muhâkeme ve ru'yet olunmak lazım gelip ancak ellerine silah alarak töhmet-i isyan ile müttehim olmuşlar ise ol halde Serasker Paşa huzurunda tahkik ve muhâkeme olunalar.

Bend 32 - Yoklamacıların veçh-i mürafa'aları

Madde 1. Yoklama emrinde büyük ve orta ve küçük yoklamacılar Serasker Paşa tarafından tecvîz ve müsaade olunmadıkça hiçbir divân-ı harbiye ihzâr olunmayalar.
2. Büyük yoklamacı ve ma'iyyetinde olan orta ve küçük yoklamacılar memuriyetlerini icrâ ede geldikleri fırka-i kebîre-i askeriyeye en yakın olan divân-ı harbiye ihzar olunalar.
3. Yoklamacılardan birisinin davası ru'yet olunmak için tayin olunması lazım gelen divân-ı harbinin erkânı Serasker Paşa cânibinden ve mübâşir olacak kimesne dahi ve reis'ül'meclis tarafından intihab ve tayin olunalar.
4. Baş yoklamacılarıdan birinin davası ru'yet olunmak için tertip olunan divân-ı harbiye reis'ül'meclis makamında bir ferîk-i ordu beylerbeyisi ve bir baş ve bir orta yoklamacı ve iki miralay ve iki binbaşıdan ve bir orta yoklamacıyı muhâkeme eylemek için tertip olunan divan-i harbi reis'ül'meclis makamında bir mirlivâ ve bir orta ve bir küçük yoklamacı ve iki miralay ve iki binbaşıdan ve bir küçük yoklamacının davası ru'yet ve faslolunmak için tertip olunan divân-ı harbi dahi reis'ül'meclis makamında bir mîrlivâ ve iki küçük yoklamacı ve iki miralay ve iki binbaşıdan ibaret ola.
5. Ânifen zikrolunan divân-ı harbide mübâşirlik memuriyetini bir miralay icrâ eyleye ve divân-ı harbi erkânından olan ferîk-i ordu beylerbeyisi ve mirliva ve yoklamacılar ve küçük yoklamacılar ve miralaylar ve binbaşılardan rütbe ve hizmet cihetiyle en eski olanlar intihab ve tayin olunalar ve eğer divân-ı harbinin bulunduğu mahalde

mevcut bulunan ferîk-i askeriyede ol divan tertip olunacak rütbede zâbitler bulunmaz ise Serasker Paşa ol zâbitânı en yakın olan ferîk-i askeriye zâbitlerinden hizmet cihetiyle eski olanları intihab birle divan ta'yin eyleye ve yoklamacıların ru'yet davaları için tertip olunan divân-ı harbiye ol yoklamacıların memur oldukları eyalette müstahdem olan yoklamacılardan hiçbirisi tayin olunmaya ancak büyük yoklamacılardan hizmette kıdem cihetiyle rüchaniyeti olan zat bir büyük yoklamacının ru'yet davasında divân-ı harbinin erkânından olmağla istihkakı ola.

6. Töhmet-i askeriyenin usul-i terafu'una dair olan on beşinci ve yirmi üçüncü bendlerde derç ve tastîr olunan kanunlara muhalif olmayan maddeler işbu divân-ı harbide dahi müştereken isti'mal oluna.

Bend 33 - Damgaya şâyân olan töhmetler

Madde 1. Bir kimesne kavanîn-i askeriyede töhmet ad olunan maddelerin birisiyle müttehim iken betekrar bir şikenceye şâyân töhmeti irtikâp etmiş olduğu tahakkuk eyledikte ol kimesne hakkında irtikab eylediği töhmetin ceza-yı layıkı ber-mûcib-i kanun hüküm ve icrâ olunduğundan başka sol omuzu üzerine kızgın demir ile âlâ mele'in'nâs tekrar lafzının ahirindeki ra harfi damga vurula.

2. Bir kimesne eyalet mühürünün ve tedavülmü olan akçe ve altın sikkelerinin ve her nev'-i emtia üzerine vurulan damgaların ve alel'umum mekatip ve senedâtın sahtekârlığını irtikâp veyahut sahte olduğunu bilerek sarf ve isti'maline ictisâr eyledikte ol kimesnenin mürafa'ası bu husus için mahsusen tertip olunan bir divânda ru'yet olunup ber mukteza-yı kanun töhmete göre ceza oluna.

3. Bir şehirde eğer bir mahkeme-i şer'iyye ve bir divân-ı örfi bulunur ise işbu mahkemenin ve divânın hakim ve reislerinden ânifen zikrolunan divân-ı mahsus tertip ve anlardan biri münfekk olur ise anların yerlerine naib ve vekilleri kâim olalar.

4. Bir kimesne ikinci maddede zikri sebkat eden töhmetlerden biriyle tekrar müttehim olsa ol kimesnenin ber mukteza-yı kanun lazım gelen cezası icrâ olunduktan sonra nef'î ve iclâsı dahi icap eyledikte bazen nef'ine bedel sağ omuzu üzerine damga lafzının harf-i vasatı olan mim harfi dahi damga vurulmak caiz ola.

5. Bâlâda tertip olunan bil'cümle divanlar vikayesi vacip olan emniyet ve asayiş-i ammenin ihtilaline badî olan adem-i itâ'at ve inkıyad ve tekessür töhmet hususlarını men' ve def' etmek için vaz' ve te'sis olunmuştur.
6. Askeriyeden sigar ve kibar biecmaihim nezd-i kavaninde yeknesak olunduğundan naşi bir ferd diğerinden fark ve temyiz olunmayarak bundan böyle ber-mûcib-i kavanîn-i mer'iyye her bir dava ve töhmet tecessüsü kendisine ait olan divanlardan adalet üzere fasl ve ru'yet oluna.

Bend 34 -

Fasıl 1. Hîn-i tahrir-i askerde adem-i itaat ve serkeşliği tebeyyün eden acemilerin tevkif olunmaları lazım gelen alay emanetgâhilerine dair ahkâm

Madde 1. Alay emanetgâhları Silistre ve Vidin ve Belgrat ve Erzurum ve Travnik ve Niş(Nich) ve Sofya ve Selanik ve Edirne ve Varna ve Trabzon ve Van vesair bu misillû serhaddât ve kıla'-ı hakâniyede tesis ve tayin olunub serkeşlik ve adem-i itaatleri numûdâr olan acemiler ol emanetgâhlara irsâl olunalar.
2. Kıla'-ı mezkûreye nakil ve isal olunan acemiler bölük bölük münkasim olup gayr-i ez zâbitân ve çavuşân her bir bölük yüz altmış neferden ibaret ola ve işbu bölüklerden her birinin idaresine bir yüzbaşı ve bir mülâzım evvel ve iki mülazım-ı sani ve bir başçavuş ve bir bölük emini ve sekiz çavuş tayin olunalar ve emanetgâhın bulunduğu eyalette kâin ferîk-i askeriyenin mîrlivâsı olan zat ol emanetgâhın bölüklerine lazım gelen büyük ve küçük zâbitleri piyade alayı zâbitlerinden intihab edip tayin eyleye ve işbu tayin olunan zâbitlerden her birilerine ötedenberi ve aldıkları maaşlarının sülüsü miktarı dahi maaşları üzerine zamm oluna.
3. Her bir bölük acemileri on altı onbaşı takımına münkasim olup ol takımın içinde yüzbaşının irâd eylediği üç onbaşıdan birini bulundukları kal'a kumandarı intihab ve takıma onbaşı tayin eyleye.
4. İşbu acemiler neferât-ı saire misillû etmek ve mahiyelerini ahz edeler.
5. Ol acemiler ta'yinât-ı 'âdiyenin nısfıyla ittifak ve başkaca bir kışlakda iskân olunalar.

6. Nizâm-ı belde ve emniyetgâhın hıfz ve vikâyesi ve serkeş olan aceminin def' ve men' firarlariçün iktiza eden cemî' kol ve karakolu vesair memurları kıla' muhafızları tedarik ve tehiye eyleyeler.

7. Ol acemiler kışlaklarından taşra çıkmaları eğerce memnu' olup ancak tâ'lime ve angaryaya vesair hizmetlere cemi'yyet ile çıkaralar ve bazen münferiden gezmelerine ruhsat verildikte anlara her bar bir küçük zâbit terfîk oluna.

8. İşbu acemiler kal'a müstahfızı olan neferâtın ta'limlerinde ve hıdemât-ı saire de kat'an beraber bulunmayalar.

9. İşbu acemilerin kisve ve kıyafetleri piyade neferâtının küsûh ve kıyafetlerine müşabih olur ise de yaka vesair ziynetleri ve tüfenklerinde süngüleri olmaya.

10. Acemiler bir töhmet hafife için asâkir-i sairenin giriftar oldukları te'dibât misillû kendi zâbitleri ve çavuşları tarafından bi'aynihi te'dib olunup ancak müddet-i te'dibleri asâkir-i saireden ziyade ola ve acemilerin bir töhmet-i cismiyeleri zuhur eyledikte ol töhmet kal'a muhafızından ve aceminin müteallik olduğu bölüğün yüzbaşısı ve mülâzım-ı evveli olan zâbitlerden ibaret bir mecliste muhâkeme olunup müttehimi terbiye eylemek ve töhmetin bir dahi vuku' bulmasını men' etmek için mahsus olan cezaları hüküm birle icrâsında Serasker Paşa tarafından verilen talimata muvafakat eyleyeler ve işbu acemilerden töhmet-i askeriye sudûrunda on beşinci bendinde tertip ve tesis olunan divân-ı harbiye dahi ihzar olunub ancak firar maddesinde ol acemilerin davası emanetgâhın bulunduğu kal'ada veçh-i âti'yül'beyan üzere tertip olunan divân-ı harbi-i mahsusda muhâkeme oluna.

11. Her bir emanetgâhda ibtidâ-i tertip olunmuş olan bir bölük tekmil olmadıkça diğer bir bölük dahi açılmaya ve iki müretteb bölükler tekmil oldukta emanetgâhın emr-i idaresi birinci bölüğün yüzbaşısına ihale oluna.

12. Ferîk-i askeriyenin serkerdesi olan zât emanetgâha müte'allik olan zâbitân ve küçük zâbitânın cümlesini veyahut bir miktarını münasip gördükçe sıkça sıkça tebdil etmeğe muktedir olup ancak ol zâbitlerin müteallik oldukları alay eğer emanetgâha tahsis olunmuş olan eyaletten mahall-i âhara naklolunur ise zâbitleri dahi bil'iktizâ tebdil ve yerlerine diğerleri tayin olunalar.

13. Acemileri beher yevm kendi talimat-ı askeriyeleriyle veya tersane angaryalarıyla veyahut kal'a istihkâmâtına dair ta'mirâtla veyahut anlar için mahsusen tertip olunmuş olan sair hizmetleriyle işgal etmek lazım gelip bu babda mahsus maaşları

olmayarak fakat içlerinde gayret ve germiyetleriyle kesb-i meleke ve maharet edenlerin isimleri bir pusulaya işaret olunup emanetgâhın yoklamacısı olan zât ol mahale geldikde ana takdim oluna.

14. Her üç ayda bir kere bir büyük zâbit veyahut mîrlivâ tarafından tayin olunan bir sergerde her bir emanetgâha varıp yoklamağa memur ola ve ol memur her bir aceminin ta'limini ve esvabını ve etvâr ve harekâtını ba'det'tecessüs işaret edip mîrlivâya takdim eyleye ve ol mîrlivâ dahi senede iki defa bizzat varıp her bir bölüğü yokladıkda gerek yüzbaşıların takrirleri ve gerek vaktâ kendi tayin eylediği yoklamacıların ifâdât ve izâhâtı üzere serkeş acemilerden tavâif-i askeriyeye mültehak olmağla liyakatleri derkâr olan acemiler müteaddit ordulara irsal olunmak üzere Serasker Paşaya ifâde ve inhâ ve müşarünileyhin emrine imtisâlen ol mîrlivâ her birisini münasip olan piyade veyahut süvari alaylarına ilhâk etmek için anları emanetgâh bölüğünün büyük ve küçük zâbitleri vesâtatlarıyla ba's ve tesyâr eyleye ve mîrlivâ olan zât serkeş acemilerin meyanında onbaşılık memuriyetini zekâvet ve sadâkat ile ifâ veyahut kendi talim ve hizmeti emsâlinden ziyade gayret ve germiyet izhar ederek eda eylemiş olan acemiye mîri akçesinden zimmetinde olan meblağdan bir miktar 'atiye vermeğe me'zun ola.

Fasıl 2 - Divân-ı harbi-i mahsusun te'sis ve tertibi

Madde 1. Firar töhmetiyle müttehim olan her bir küçük zâbit ve neferin ve serkeşlik töhmetiyle müttehim olup emanetgâha naklolunduktan sonra firari ad olunan aceminin davaları bu husus için mahsusen tertip ve te'sis olunan divân-ı harbi-i mahsusda tecessüs ve muhâkeme oluna.

2. İşbu divân-ı harbi-i mahsus bir büyük zâbit ve dört yüzbaşı ve iki mülâzım-ı evvel olarak cem'an yedi zâbitten müretteb ola ve erkân-ı ordu zâbitlerinden hiç olmaz ise mülâzım-ı evvel rütbesini haiz olan bir zâbit ol divânda mübâşirlik hizmetine memur olup anın intihabiyla küçük zâbitlerden biri kâtip ta'yin oluna.

3. Erkân-ı divân-ı harbi ve mübâşir olan kimesne bulundukları mahallin kumandarı tarafından ve ordularda dahi ol memurlar müttehimin müteallik olduğu fırka-i kebîre-i askeriyenin sergerdesi olan mîrliva cânibinden nasb ve ta'yin oluna.

4. Bir kal'ada divân-ı harbi-i mahsusun erkânı ol kal'anın muhafazasına memur olan müteaddid alayların ve ordularda bir mîrlivânın zîr idaresinde olan aksâm-ı askeriyenin zâbitlerinden intihap olunmak lazım gelip meclis-i divan akd olunacak yevm-i muayyende bir gün akdem mîrlivâ olan zât ol erkânı münavebe üzere ta'yin eyleye ve eğer kal'ada veyahud mîrlivânın zîr-i idaresinde müttehimin müteallik olduğu alaydan gayrı alay bulunmaz ise erkân-ı divan ol alaydan ahz-u ta'yin olunalar ve eğer ol alayda dahi divan tertip olunacak miktarı zâbitler yoksa iktiza eden miktar-ı vâfi zâbitler ol mahalle yakın olan alaylardan davet birle ta'yin olunalar.

5. Divân-ı harbi-i mahsus erkânından birisinin hastalığı veyahut mevâni'-i şer'iyyeden diğer bir özrü tebeyyün etmedikçe icrâ-yı memuriyetinden kat'â mücânebet edemeyip eğer bu babda kusuru vaki' olur ise 'azl oluna.

6. Divân-ı harbi-i mahsusun erkân-ı firar töhmetinden ve zîrde beyan olunacak cesamet töhmeti mucib bazı keyfiyâttan gayri hiçbir maddenin tecessüs ve istima'ına müdahele eylemeyeler.

7. Her bir divân-ı harbi-i mahsusun erkânı bir töhmetin muhâkemesi için davet ve cem' olunduklarında der-pîş olan maddeye netice vermedikçe dağılmayalar.

8. Erkân-ı divândan birisinin nöbeti gelmedikçe meclis-i divâna davet olunmayıp mübâşir olan zâbit dahi bütün müte'akiben iki maddeye mübâşir ta'yin olunmaya.

Fasıl 3 - Divân-ı harbi-i mahsusun usul-i mürafa'ası

Madde 1. Her bir mîralây veyahut kıt'a-i müfreze kumandarı eğer madununda olan küçük zâbitlerden veya neferâttan birisinin firarını veyahut sancağına mültehak olmadığını yirmi dört saat zarfında mâ-fevkinde olan zâbite şikâyet etmez ise ol mîralay veya kıt'a-i müfreze kumandarı on beş gün hapis ve zîrde beyan olunan dokuzuncu fasıl hükmünce firarî ad olunmağın eğer iktiza eder ise dahi ziyade ceza ile mücâzât oluna ve işbu zikrolunan şikayetnâmenin takdiminden yirmi dört saat kadar bir kıt'a suretini alayın meclis muhasebesi kuyudatına sebt ve kayd ettirdiğinden başka şikayetnâmesini takdim eylediği mahallerden ahz eylediklerini müş'ir verdikleri cevapnâmeyi dahi ol kabudana derc ettirmeğe mecbur ola.

2. Mîralay olan zat işbu şikayetnâmesinde firarinin isim ve mahlasını ve meskat-ı re'sini ve hizmete duhûlünde sakin olduğu semtini ve sinn ve rütbesini ve kıyafetnâmesini ve müteallik olduğu alayını ve firar ettiği gününü ve bu hususa şâhid olan kimesneleri yegân yegân ifâde ve beyan eyleye.

3. Ânifen zikrolunan şikayetnâmeyi ahz eden mîrlivâ veyahut sair sergerde ba'de'l'kırâ'e ol şikayetnâmesinin bâlâsına vech-i matlub üzere tahkik-i madde oluna deyu tahrir eyleye ve eğer tecessüs-i maddeye ruhsat verilmesini caiz görmez ise tahkik-i maddeye hacet yoktur deyu reddedip ancak kendi netice-i firariyeti bast ve imza ve esbâb-ı reddini yirmi dört saat zarfında Serasker Paşaya ifâde ve inha daha eyledikte müşarünileyh dahi muktezasını bilâ te'hir hükmeyleye.

4. Mîrlivâ yahut kumandar olan zât tecessüs-i maddeye ruhsat verir ise şikayetnâmede ta'yin olunan mübâşir der ân-hâl madde-i iştikâyı tecessüs ve taharri edip müttehim eğer mevcut ise muvacehesinde ve eğer nâmevcut ise gıyabında davası üç güne kadar ru'yet ve faslolunmak hususuna mübaşeret eyleye.

5. Mübâşir olan kimesne şahitleri işhâd ve eğer müttehim ahz ve girift olunmuş ise ânı dahi istintâk edip töhmetine yakîn ifâde eder edilesi dahi var ise tahkik ve zahire ihraç eyleye.

6. Şahit olan kimesne mübâşir tarafından kendisine gönderilen mumzâ pusula ile ta'yin kılınan mahalle gelip edâ-yı şehâdet eyleye.

7. Her bir şâhidin şehâdeti bir kağıdın üzerine başka başka tahrir oluna.

8. Her bir şâhidin şehâdeti zeylinde ol şâhid ve mübâşir ve katip imza eyleseler ve eğer şâhid imza etmeğe kâdir veyahut râgıb olmaz ise adem-i iktidar veyahut rağbeti mazbata da zikroluna.

9. Mübâşir olan kimesne müttehimin isim ve lakabını ve sinneni ve meskat-ı re'sini ve askeri zümresine duhûlu zamanında sakin olduğu mekânını ve keyfiyet-i töhmetini dikkatlice sual ve istintak eyleye.

10. Mübâşir olan kimesne müttehime kendi töhmetini ikrâr ve i'tiraf ettirmek için töhmetine yakîn ifâde eder edille-i kaviyyesi var ise ana ibrâz eyleye.

11. Eğer bir töhmet-i müştereke ile birkaç kimesneler müttehim olmuşlar ise mübâşir olan zâbit anları başka başka tecessüs ve istintak eyleye ve herbirinin takrîri bir kağıt üzerine başka başka tahrir olunduktan sonra ol müttehim ve mübâşir ve katip imza

eyleyeler ve eğer mütttehim vaz'-ı imza etmekte adem-i iktidarını arz veyahut mücânebet eder ise işbu husus dahi mazbatada zikr ve tastir oluna.

12. Tecessüs-i madde bervech-i muharrer hitam bulduktan sonra erkân-ı divân-ı harbiye cem' olalar ve eğer maddenin mükemmelen ve musarrahan tecessüs olunmuş olmadığını erkân-ı divan tahkik eder ise kırk sekiz saat zarfında ez ser-i nev mufassılan tecessüs ve taharri olunmasını emr u tenbih eyleyeler ve eğer erkân-ı divan müttehim olan kimesneden töhmet-i firardan ma'ada ber-mûcib-i kanun cezası eşed olan diğer bir töhmet dahi sudûr etmiş olduğunu tahkîk eder ise ol müttehimi ve davanın mâ cezasını ve evrak-ı saireyi dahi muhâkemesi kendisine müteallik olan mahkemeye bas ve tisyar ve bu hususu Serasker Paşa'ya dahi ifâde ve ihbar eyleyeler ve bil'akis eğer erkân-ı divân müttehim olan kimesnenin firar töhmetiyle müttehim olmayıp diğer bir töhmet-i hafifisi vuku'a gelmiş olduğunu tahkik eder ise ol müttehimi firar töhmetinden afv ve ıtlâk birle töhmet-i hafifesiçün te'dibi kendisine müteallik olan mahkemeye veyahut zâbite irsal eyleyeler ve firar töhmet ile ber-mûcib-i kanun cezası eşed olan başka bir töhmet iddiasıyla müttehim olan bir kimesne divân-ı harbi-i mahsus tarafından herhangi mahkemeye havale olunur ise ol mahkemede davası ru'yet ve faslolunduktan sonra firar töhmetinden başka eşed bir ceza ile mücâzât olunmağa müstahak olmadığı tahakkuk eylediği takdirde töhmet-i firar için lazım gelen ceza hüküm ve icrâ olunmak babında ol müttehim betekrar divân-ı harbi-i mahsusa iade oluna ve her bir mahkemede firar töhmetiyle müttehim olan kimesne hakkında vech-i meşruh üzere muamele ve hareket oluna.

13. On ikinci madde zikrolunduğu vech üzere betekrar tecessüse muhtaç olan davadan ma'ada diğer bir davanın ru'yeti için cem' olan erkân-ı divân tecessüsnâmeyi ve mazbatayı vesaire evrâkı kırâat ve istima' eylediklerinden sonra müttehimi huzur-i divâna ihzâr ve şâhidleri ikâme edip gerek müttehimin takrîrine ve gerek mübâşirin mütaalasına havale-i semi' dikkat ve bu veçhile davanın neticesine say-ü himmet etmedikçe dağılmayalar.

14. Reis'ül'meclis olan zat müttehime keyfiyât-ı firarı başka başka lütuf ve nevâziş ile sual eyleyip istiknâh-ı hakikat-ı hal etmek zemininde ol müttehime vehle-i ulade dehşet ve vahşet irâs edecek suallerden beda ve şurû' eylemeye.

15. Reis'ül'meclis divânda hazır bil'meclis olanların indlerinde karargir olan re'ylerini başka başka tahrîr ve imza ettirdikten sonra ol kağıtları alıp kendi dahi karargir olan re'yini tahrîr ve imza eyleye.
16. Hakkında iddia-i töhmet olunan kimesne eğer töhmetinden beri'iz'zimme olur ise kemâ fî'l'evvel istihdam olunmak için yine alayına iade oluna ve eğer töhmetten beri'iz'zimme olmayıp firarilik töhmeti tahakkuk eder ise erkân-ı divân ber mukteza-yı kanun anın cezasını hükmeyleye.
17. Müttehim hakkında verilen bil'cümle i'lâmât erkân-ı divânın cem'-i kesîrinin tecviz gerdesi olmak lazım eden olmağla bu surette olan gerek i'lâmât ve gerek tecessüsnâme ve evrak-ı saire ve müttehimin isim ve lakabı ve meskat-ı re's ve mahallesi ve sinn ve rütbesi ve kıyafetnâmesi müteallik olduğu alayın kuyûdânına sebt ve kayıt oluna.
18. Divân-ı harbi-i mahsusun erkânı firari hakkında ber-mûcib-i kanun lazım gelen cezâyı tebdil ve taklil etmek memnu' olmağla bu hususa mücâseret edenler müttehim ad olunalar.
19. Divân-ı harbi-i mahsusta ru'yet ve faslolunan bil'cümle davalar başka divanlara naklolunmayıp ol divânın hükmü muktezasınca tahsil-i ceraim ve icrâ-yı ceza hususlarında mübâşir olan zâbit îfâ-yı sür'at-i memuriyet eyleye.
20. Bir kal'anın kumandarı divân-ı harbi-i mahsusun erkânına lazım olan mahall-i cemiyeti tayin edip bu hususta iktiza eden mesarifini kendi bedeninden sarf eyleye ve kumandar olmayan mahalde müsellem ve voyvoda konağında akd-i meclis-i divân olunup iktiza eden mesarif ahali tarafından verile ve ordularda ol meclis bu madde için mahsusan tertip olunan çadırda akdoluna.

Fasıl 4 - Ceza

Töhmet-i firarın cezaları keyfiyet-i töhmete nazaran dört vecihle olup evvelkisi idam etmek ikincisi ayağa güllebend eylemek üçüncüsü hidemât-ı süfliyede müstahdem kılmak dördüncüsü her türlü tecrîm etmek üzere icrâ oluna.

Fasıl 5 - Ceza-yı idam

İdamı hüküm ve i'lâm olunan firarinin cezası kurşuna tutulmak üzere icrâ oluna.

Fasıl 6 - Ceza-yı güllebend

Madde 1. Güllebend cezâsıyla hükmolunan müttehimler kılâ'-ı cesimelerin hidemât-ı mahsusalarında istihdam olunalar ve ol müttehimlerin ayaklarına beş kadem tûlunda zincire bağlı üç kıyye gülle kayd ve bend olunub anlar bu hal üzere vakt-i şitâda sekiz saat vakt-i sayfta on saat istihdam olunalar ve anların mangaları her-bâr sair mangalardan ayrı ve uzak ola ve kisveleri askere mahsus olan renk ve biçimden başka olup ayaklarına çarık giydirile ve başları ve sakalları geç tıraş oluna ve hizmette olmadıkları evkâtta anlar kendilerine mahsus olan hapishanede der zincir olarak tevkif olunalar.

2. Cezâ-yı gülle ile i'lâm olunan müttehimler taksim ve tayin olunacak kal'aların adedini ve her bir kal'aya taksim olunacakların miktarını ve istihdam olunacakları hizmetleri ve esvâblarının renk ve biçimini ve akvât-ı yevmiyelerini ve sıhhatlerinde ve hastalıklarında ve vakt-i hapislerinde ve hizmetlerinde lazım olan nizâm ve intizâmı ve nihaye'tül'emr emir muhafazaları için iktizâ eden muhafızların miktarını ve medar-ı maaşlarını ve firar etmemek için ihtiyata riayet olunmak hususunu Serasker Paşa tertib ve ta'yin eyleye.

3. Güllebend olarak hizmet eden mahbuslara rayic belde(bedel) üzere sair ameleye verilegelen yevmiyenin nısfı verilir ise de ahzettikleri ol gündelikleri üçe taksim birle bir sülüsü medar maaşları için her gün ve bir sülüsü dahi müddet-i cezaları tekmilinde ellerine verilip sülüs diğeri dahi bu makule gülle cezasıyla hükmolunmuş sair mahbuslara sarf olunmak hususu Serasker Paşa re'yine havale oluna.

4. İşbu mahpuslar senede bir defa Serasker Paşa tarafından memur kimesne vasıtasıyla yoklanıp ol memur mahpuslardan her birilerinin işgüzarlığını ve itaat veya adem-i itaatte olduklarını vel'hâsıl kaffe-yi harekât ve sekenâtlarını gereği gibi tahkik edip merhameten tahliye-i sebîle şayan olanları Serasker Paşaya lede'l'ifâde müşarunileyhin re'yi üzere hareket oluna.

5. İşbu gülle cezası ile hükmolunan müttehime tahsîs olunan esvâbdan başka esvâb vermek ve sık sık tıraş ettirmek veyahut bunları kaçırmak ve kaçmalarının tashîl eylemek hususları memnu' olmağın her kim bu kanuna ri'ayet etmeyip hilâfına hareket ederse ol kimesne muharrik firar ad olunup ber-mûcib-i kanun ceza oluna ve işbu cezâ-yı gülle ile hükmolunmuş bir mahpusu firar ederken her kim tutup getirir ise ol kimesneye mükâfât olarak serasker paşa tarafından yüz guruş 'atiye ihsân oluna ve zikrolunan gülle cezasıyla hükmolunmuş müttehimler kendi ayakdaşlarından birkaç müttehimler ile müttefik olarak hufyeten beraber firar etmek niyetinde olduklarını içlerinden birisi i'lan eylese mükâfât olarak ol kimesnenin giriftar olduğu ceza-yı şedîd hidemât-ı süfliyyeye tahvil oluna kezalik bu müttehimlerden her kim hufyeten firara mütesaddi olup yahut firar edip ba'dehu tutulur ise zîrde zikrolunacak usul üzere müddet-i cezası ya taz'îf veyahut iki ayağına dahi güllebend olunmak üzere ceza oluna.

6. Ceza-yı gülle ile hükmolunan müttehimler haklarında lazım gelen ceza Serasker Paşa cânibinden verilen ta'limnâme mucibince kal'a kumandarı vasıtasıyla icrâ oluna ve gülle cezasına giriftar olan müttehimden diğer bir töhmet-i cesime zuhur eyledikte ol töhmet-i cesimenin ru'yeti ol mahalde kal'a kumandarından ve müstahfızın arasında merâtib-i âliyeden olup hizmet cihetiyle cümleden eski olan dört nefer zâbitândan ibaret bir divân-ı tecessüse havale olunup kal'a-i mezkûrede memur olan zâbitlerden biri ol divânda mevcut olarak mübâşirlik hizmetini icrâ eyleye ve işbu divânın erkânı müttehim olan kimesneyi töhmeti muktezasınca ya idam veya müddet-i medîd hapis veyahut bir müddet ma'lume'tül'mikdâr çifte gülle ile hükmeder ise işbu hükmün icrâsı mücerred Serasker Paşanın re'yine menut ola ve güllebendden olan müttehim ânifen zikrolunan meclis tarafından betekrar gerek çifte gülle ve gerek bir müddet-i medîde haps ile hüküm ve cezâ olundukta ol müttehim cezâsını tekmil edip halâs olduktan sonra makarr-ı hükümet olan kasabadan ekalli yirmi saat uzak bir mahalde sakin olmak şartıyla halâs olup bunlardan her kim işbu nizâma muhâlefet eder ise ol meclis-i askeri tarafından betekrar iki sene demire kayıt ve bend olunmak üzere hüküm ve i'lâm oluna.

Fasıl 7 - Hıdemât-ı süfliyye

Madde 1. Hıdemât-ı süfliyye cezasıyla hükmolunmuş olan firariler gerek askeri ve gerek kasaba ve kıla' hizmetlerinde istihdam olunduklarında zincir ve demire kayd ve bend olunmayıp ancak eğer terbiye hususiçün muvakkaten hidemat-ı süfliyyeye hüküm i'lâm olunmuşlar ise olhalde zincir veyahut demire kaydolunalar ve ahali-yi beldeden olan amele ve rençberler günde her kaç saat işler ise ol müttehimler dahi ol kadar saat işleyeler ve esvâblarında askeri esvâbının bazı alametleri bulunur ise de renkleri askerinin ve gülle cezasıyla mücâzât olanların esvâbları renginden tefrik ve temyiz olunup fakat ayaklarına yapağı yemeni giyeler ve sık sık tıraş olmağla kendilerine hüsn-i suret nizâm vermekten men' olalar ve ol müttehimler kendilerine mahsus olan kışlaklarında veyahut mahal-i hizmetlerinde çadırlar veya zemlikler ile sakin olduklarında gerek müstahfızın ile ve gerek mahal-i hizmetlerine yakın olan asâkir-i saire ile kat'an ülfet ve ihtilâtları tecviz olunmaya ve kışlıklarında oldukları zaman iktiza eden tecemmülâtlarının nısfı ve çadır altında veyahut zemliklerde oldukları halde mu'tâd olan tecemmülât anlara i'ta oluna ve askere verile gelen etmek ve bir miktar pirinç veyahut hubûbât-ı saire ta'yini ol müttehimlere dahi verile.

2. Hidemât-ı süfliye cezâsına giriftar olan müttehimlerin her bir mangaları yetmiş iki neferden ibaret olarak altı takıma münkasim ola ve her bir mangada tertip olunan emre ve nizâm karakolu ol emanetgâhın küçük zâbitlerinden ahz ve ta'yin olunup anların miktarını Serasker Paşa tahdid eyleye ve işbu memuriyetleriçün kendilerine verilen maaşlarının üzerine bir rub'u ziyade zam ve ilave oluna ve her bir takımı giriftar cezâ olanların içinden intihap olunmuş olan bir kimesne idare edip ol kimesneye sairlerin maaşından yevmiye on para ziyade verile ve bir manga tekmil olmadıkça diğer manga açılmaya ve ol mangaları la-yenkatı' hizmetlilerde istihdam etmek hususu Serasker Paşa tarafından tensib olunmak lazım gelip ancak dörtten ziyade mangalar birbirlerine yakın mahallerde ta'yin olunmayalar ve hıdemât-ı süfliye ile ceza olunmuş olan müttehimlerin esvâblarına münasip olan renk ve biçim kendilerine lazım gelen akvât-ı yevmiye ve sıhhatleri veyahut hastalıkları esnasında gerek kışlaklarında ve gerek mahall-i hizmetlerinde iktizâ eden nizâm ve intizâm ve firarlarının men'içün bil'ihtiyat lazım olan evâmir ve tenbihât Serasker Paşa tarafından tertip ve ta'yin oluna ve firar töhmeti için hizmet-i süfliyede müstahdem

olunan müttehimlere ahâli-i belde amele ve rençberlerine verilen yevmiyelerinden bir rubu' noksan verilip ol ahz eyledikleri gündelikler dahi altıncı faslın üçüncü maddesinde zikrolunduğu veçh üzere taksim oluna ve her altı ayda bir kere Serasker Paşa cânibinden ta'yin kılınan memur varıp ol mangaları yokladığında mangaların neferâtı arasında hüsn-i hareket ve itâ'at ve hizmette işgüzarlıklarıyla şayeste-i merhamet olan müttehimleri led'et'tahkik Serasker Paşaya inhâ ve tahliye-i sebillerini istid'â edip müşarunileyh emir ve re'yi üzere hareket eyleye.

3. Güllebend olan müttehimleri firara tahrik eden kimesnelere dair altıncı faslın beşinci maddesinde zikr ve ta'rif olunan husus işbu hıdemât-ı süfliyede olan müttehimleri firara tahrik eden kimesneler haklarında dahi müştereken câri ola ve bu makule hıdemât-ı süfliyede istihdam olunması hükmolunmuş olan bir ve yahut birkaç kimesneler firara mütesaddi olur iken anları bir kimesne ahz ü girift eylese Serasker Paşa tarafından mükâfât olarak ol kimesneye yüz guruş atiye ihsan oluna ve kezalik hidemat-ı süfliyede bulunan müttehimlerden biri birkaç kimesne ile firar etmek niyetini kurmuş iken gelip i'lân eder ise mükâfât olarak ol kimesne hıdemât-ı süfliyeden tahlis oluna.

4. Hıdemât-ı süfliye ile hükmolunmuş olan müttehimler haklarında lazım gelen sade terbiye te'dibi Serasker Paşa tarafından verilen ta'limât mucibince ol müttehimlerin muhafazalarına memur olan süvari çavuşun marifetiyle icrâ oluna ancak anların bir töhmet-i cesimeleri zuhur eyledikte müttehim olan kimesne altıncı faslın altıncı maddesinde zikr ve te'sis olunan meclis-i askeri erkân muvacehesine ihzâr ve töhmeti ru'yet ve fasıl olunup erkân-ı meclis töhmetin keyfiyet ve cesametine göre müttehimi ya i'dam ile veya on seneyi tecavüz etmeyerek cezâ-yı gülle ile veyahut müddet-i medide hizmet-i süfliyede istihdam etmekle hüküm ve i'lâm eylemeğe memur ise de işbu hükmün icrâsı behemehal Serasker Paşanın re'yine manut ola.

Fasıl 8 - Ceza-yı cerime

Madde 1. Her bir firar eden kimesne ber-mûcib-i kanun hâl ve maaşına göre bir miktar cerîme ile tecrîm olunmak lazım gelmekle eğer ol firari ahz ü girift olunmuş ise müddet-i cezâsında maaşının humsu ve eğer nâmevcut ise veyahut ahz ü girift olunup cesâmet-i töhmetine göre idam olunması lazım gelmiş ise kezalik emlak ve

eşyasının bir humsu müteallik olduğu alayın hazinesine teslimen bu husus için mahsusan tertip olunan deftere tesbit ve kaydoluna.

2. Her bir firari hakkında hüküm ve i'lâm olundukta bir hafta sonra mîralay olan zât veya bulundukları kal'a kumandarı veyahut erkân-ı divân-ı harbiyi cem' ve tertip eden mîrlivâ ol i'lâmın iki kıt'a nüshalarını aslına tatbiken tasdik eyleyüb Serasker Paşaya irsâl eyleye.

3. Divân-ı harbi-i mahsusda ru'yet ve faslolunan dava hitam buldukta kâtip olan kimesneye tahrir eylediği mazbata ve hüccet ve i'lâm ve kayıt ve Serasker Paşaya gönderilmesi lazım gelen iki kıt'a nüshalar için eğer müttehim mevcud ise otuz guruş ve eğer nâmevcut ise on sekiz guruş alay hazinesi tarafından i'tâ oluna.

4. Divân-ı harbi-i mahsusun erkânı ve mübâşir olan zâtlar hasbîce ifâ-yı memuriyet edip hizmet ve memuriyetleri zımnında bir 'avâid veya bu husus için alay tarafından bir maaş veyahut resm namıyla bir şey talep etmeğeler.

5. Cânib-i mîriden maaşı olup askeriden olan yoklamacılar ve asker nâzırları ve orduya müteallik kimesneler şahadete davet olunduklarında fakat rütbelerine nazaran lazım gelen yol mesarifini ahz edeler.

6. Ordu hizmetinde istihdam olup maaşları olmayan veyahut gayr-i askeriden olup ahâli makulesinden olan bir kimesne şahadete davet olunduğu halde gerek yolda gerek mukîm olduğu mahalde mesarif-i mahsusasıçün ol kimesneye alay hazinesinden yevmiye yedi buçuk birçok guruş i'tâ oluna.

7. Verilmesi bervech-i bâlâ lazım gelen mesarif ve cemî'-i firariler cerîmesinden cem' ve idhar olunan mebâliğden te'diye oluna.

8. Cem' olunan bil'cümle ceraim akçeleri müttehim olanların müteallik oldukları alayın hazinesine teslim olunup gerek bu husus ve gerek iktizâ eden sair mesârıf için mahsusen bir kıt'a defter tutula ve işbu akçeden bâlâda zikrolunan masârif-i te'diye olunduktan sonra fazla kalan meblağ müttehim olanların yerlerine diğer acemiler vaz' birle anda sarf oluna.

Fasıl 9 - Cezaya layık ve seza

Madde 1. Cesamet-i töhmete nazaran idama layık olmak âti'yül'beyan altı veçhile olup evvelkisi düşmana firar etmek ve ikincisi fesad-ı firarın erbaşısı olmak ve

üçüncüsü memur olduğu karakolu terk edip firara yüz tutmak ve dördüncüsü gerek kendi ve gerek arkadaşının silah ve eşyasını alıp beraber götürmek ve beşincisi diyar-ı ecnebiye firar birle ol mahalde hizmete girmek ve altıncı cezâ-yı güllebend veyahut hıdemât-ı süfliye ile hükmolunmuş olup muhafaza ve nezâretlerine memur olan zâbitân aleyhlerine isyan eylemek töhmetleri olmağla işbu töhmetlere mütesaddi olanlar ber-mûcib-i kanun-ı layık idam olalar.

2. On altıncı iki bendin ikinci ve üçüncü maddelerinde ta'rif ve tasrîh olunan keyfiyetler ile müttehim olan kimesneler düşmana firar etmiş ad olunalar ve yine ol bendin beşinci ve altıncı maddelerinde zikir ve beyan olunan keyfiyetler ile müttehim olan kimesneler fesâd erbaşısı ad olunalar.

3. Güllebend ile ceza olunmak âti'yül'beyan töhmetlere nazaran dört veçhile olup evvela diyar-ı ecnebiye firar etmek ve sâniyen memâlik-i mahrusa derununa firar birle ayakdaşlarının esvâb veyahut eşyalarını beraber götürmek ve sâlisen memâlik-i mahrusa dahiline firar edip ahz ü girift olunduktan sonra yine firar eylemesi melhûz ve muhtemel olmak ve rabi'an hidemat-ı süfliyede iken ber takribiyle kaçmak töhmetleriyle müttehim olan kimesnelerin cezâları güllebend ile hükmoluna.

4. Cezâ-yı güllenin zaman-ı muayyeni daima on sene mümted olmak emr-i mukarrar ise de ancak evvela eğer firar eden kimesne yalnız olmayıp sairlerini dahi ifsâd etmiş ve sâniyen eğer hizmette iken firar eylemiş veyahut firar etmek için nerdiban (merdiven) vasıtasıyla metris aşmış ve sâlisen eğer ordudan veyahut serhadda kain bir kal'adan kaçmış ise ol firariler ahz ü girift olunup ber-mûcib-i kanun güllebend ile ceza olunduklarında bervech-i bâlâ mukarrer olan on senenin üzerine iki sene dahi zam ve ilave oluna.

5. Küçük zâbitân veyahut neferât-ı askeriyeden her kim mâ-fevkinde olan zâbitten emri veyahud izin ve ruhsatı olmayarak bulunduğu göreve askeriyenin kumandarı tarafından ta'yin ve tahdîd olunan hududu iki saat ba'd-ı mesafe tecavüz etmiş olduğu halde ahz ü girift olundukta firarinin mesken ve me'vâsı firar eylediği semtinde kain olmadığı eğer tahakkuk eder ise ol kimesne diyar-ı ecnebiye firar etmiş ad olunup ber-mûcib-i kanun cezâ oluna.

6. Memâlik-i mahrusa dahilinde bir mahalle firar etmiş olan kimesne hıdemât-ı süfliye cezâsıyla mücâzât oluna ve işbu cezanın müddeti üç sene mümted olmak mukarrar ise de ancak evvela eğer bir kimesne yalnızca firar etmeyip ahirlerini dahi

ifsâd etmiş ve sâniyen eğer bir kimesne hizmette iken firar eylemiş veyahut nerdiban vasıtasıyla metrisler aşmış ve sâlisen eğer ordudan veya serhatte kâin bir kal'adan kaçmış ve rabi'an cânib-i mîriden veyahut alay tarafından kendisine verilen silah ve eşyayı alıp beraber götürmüş ise ol firariler ahz ü girift olunup ber-mûcib-i kanun hıdemât-ı süfliye ile cezâ olunduklarında bervech-i bâlâ mukarrar olan üç senenin üzerine iki sene dahi zam ve ilave oluna.

7. Bir küçük zâbit yahut nefer esnâ-yı seferde bilâ izin kendi alayını terk eylese veyahut sılaya gidip gelmek için kendisine müsaade olunan mühletin tekmilinde avdet etmez ise ol kimesne firari ad oluna ve kezalik her kim memur olduğu ordu veya kal'ada alayından münfekk olub müddet-i infikâkı yirmi dört ve memuriyet-i saireden müddet-i infikâkı kırk sekiz saati tecavüz eder ise ol kimesne alayını terk etmiş firari ad oluna ve bir kimesne me'zunen bir tarafa gidip avdetinde kendisine müsaade olunan müddet-i mühletinden sonra sekiz günü tecavüz eder ise ol kimesne mühletinde avdet etmemiş ad olunup ber-mûcib-i kanun cezâ oluna.

8. Küçük zâbitândan veya neferâttan biri vakt-i hazırda altı aydan ziyade bir hizmette iken bir ordudan yahut bir kal'adan ifikâkı üç defa yirmi dörder saati vesair mahallerden dahi sekiz günü tecavüz ederek alayına avdet etmez ise veyahut sılaya izin ile gidip hîn-i avdetinde müddet-i iznini on beş gün tecavüz eder ise ol kimesne firari ad oluna ve kezalik küçük zâbitlerden ve neferât-ı askeriyeden bir kimesne hizmeti altı aydan noksan iken orduda veyahut serhatta olan alayından on beş gün ve alayı sair mahalde olduğu surette bir ay münfekk olur ise ol kimesne firarilik töhmetiyle itham oluna ve kezalik bir kimesne hizmeti altı aydan noksan iken me'zunen sılaya gidip yedinde olan izinnamesinde ta'yin olunan mühletini bir ay tecavüz ettikten sonra avdet eylese ol kimesne firari ad oluna ve hizmetleri altı aydan noksan iken firar etmiş ve re'sen firar etmeyip ahirlerini dahi ifsâd birle beraber götürmüş veyahut töhmet-i firarları hizmetinde iken vuku' bulmuş ve firarlarında beraber esvâb ve eşya almış olan kimesneler bâlâda zikrolunduğu vech üzere bu husus için ihsan olunan eyyâm-ı müsaadeye dahi mazhar olmayalar.

9. Her bir acemi serkeşlik töhmetiyle müttehim olup işbu kanunnamede tertip ve te'sis olunan emanetgâhların yerine vaz' ve teslim olunmuş iken yirmi dört saat kadar münfekk olur ise veyahut müteallik olduğu kıt'a-i müfrezeyi ol kadar vakit terk eder ise ol acemi firari ad olunmağla ber-mûcib-i kanun firari gibi cezâ oluna.

Fasıl 10 - İcra-yı ahkâm

Madde 1. İdam ile hükmolunan her bir firarinin cezâsı beşinci fasıl mucibince icrâ oluna.

2. Her bir firariye ceza-yı güllebend ile hükmolunduğunun ertesi günü cezâ-yı gülleye tahsîs kılınan esvâbı ana giydirip ayağına bend olunan bir adet gülleyi sürüderek merâsim-i askeriyenin icrâ olunduğu meydan-ı cem'iyyete irsâl oluna ve gözleri bağlı olarak ayak üzerinde durup kendi hakkında carî olan hükmü istimâ' eyledikten sonra yine gözleri bağlı olduğu halde saff-ı harb üzere tertîb ve tanzîm olunmuş olan alayının ve karakolunun önünden dolaştırıp bir mahalde meks ve tevkîf olundukda ol gün ta'yîn olunan karakol baş tarafından delâlet ederek evvelen müttehimin bölüğü ve akabinde müta'allik olduğu mecmu' alayı kendi önünden mürûr eyleye.

3. Hıdemât-ı süfliye ile hüküm ve i'lâm olunmuş olan firari bu husus için mahsusen ta'yîn olunan esvâbı ana giydirip gözleri açık olarak ânifen zikrolunan merâsim-i askeriye meydanına ihzâr olunduktan sonra ol müttehim ayak üzerinde durup hakkında carî olan hükmü istimâ' ve ânı müteallik olduğu alayının ve ol günkü karakolun önünden dolaştırmak lazım olmayıp ancak alayı ve karakol ânın önünden mürûr birle bervech-i balâ resmi icrâ eyleye.

4. Cezaları hükmolunan firariler muhafazaları için terfîk kılından cebelu askeriyle beraber yirmi dört saat zarfında ta'yîn olunan mahal-i cezâya irsâl olunalar.

5. Güllebend veyahut hıdemât-ı süfliye ile hükmolunan firarileri mahal-i cezâlarına götürmeğe memur olan cebelü muhafızların yedlerinde li'ecl'is'sened ve her bir müttehimin hakkında verilen i'lâmın bir kıt'a sureti bulunmak lazım olmağla işbu sureti ol muhafızlar müttehimleri götürdükleri kal'anın veyahut sair mahallin kuyûdatına sebt ve kayd ve zâbitine imza ve tasdîk ettireler ve eğer bu hususta tekâsül ve müsamahaları vaki' olur ise bir ay hapis ile cezâ olunalar.

Fasıl 11 - Cezadan tahliye-i sebil

Madde 1. Cezâ-yı gülle ile hükmolunup zaman-ı muayyeni tekmilinde halâs olan kimesnelerin yedlerine cezâ-yı gülleden halâs olduklarını ve makarr-ı hükumetten yirmi saat ba'id bir mahalde temekkün edeceklerini müş'ir bir kıt'a mumzâ ve memhûr kağıt li'ecl'is'sened i'tâ oluna ve işbu memhûr kağıdı mîrlivânın re'yi üzere mahall-i cezânın kumandarı olan zât ol müttehimlerin muhâfaza ve nezâretine memur olan zâbitin marifetiyle i'tâ eyleyip ol kağıdın i'tâsı müttehim hakkında verilen i'lâmın kaydına dahi derkenâr oluna.

2. Cezâ-yı gülle ile hükmolunup ba'dehû hıdemât-ı süfliyeye tahvîl olunan müttehimlerin yedlerine bâlâda zikri mürûr eden kağıt i'tâ olunmak lazım olmayıp ancak tahvil-i cezâlarını mutazammın verilen kağıdın sureti haklarında sâdır olan i'lâmın kaydına derkenâr olunduktan sonra ol müttehimler Serasker Paşa tarafından ta'yîn olunan mangaya muhafızlar vasıtalarıyla nakil ve isâl olunalar.

3. Her bir müttehim hıdemât-ı süfliyeye hükmolunup zaman-ı muayyeni tekmîl etmiş veyahut bil'istirhâm zaman-ı kalîlde afva mazhar olmuş oldukda tahliye-i sebilini ve yevm-i halâsından sekiz seneye kadar devletin re'yine inkiyâd ederek yine hizmetinde müstahdem olmasını müş'ir bir kıt'a kağıt ol kimesnenin yedine i'tâ oluna ve ol halâs olan müttehim Serasker Paşa tarafından ta'yîn olunan alaya adeta acemi gibi ez ser-i nev idhâl olunup töhmet ve cezâsına dair hiçbir nesne alayın kuyudâtında zikr ve tasrîh olunmaya ve ânın halâs kağıdını bervech-i bâlâ mîrlivânın re'y üzere mahall-i cezânın kumandarı olan zât müttehimlerin muhâfaza ve nezâretlerine memur olan zâbitin marifetiyle i'tâ edip ol kağıdın bir sureti dahi müttehim hakkında verilen i'lâmın kaydına derkenâr oluna.

Fasıl 12 - Emr-i âmm

Madde 1. Her bir alay ve kıta'ât-ı askeriye müvâcehesinde işbu kanûnnâme-i cezâ her ayın ibtidâ-yı cumasında kırâet oluna.

2. Kezalik her ayın ibtidâ-yı cumasında işbu kanûnnâme-i cezâ hidemât-ı süfliye ve gülle ile cezâ olunan müttehimlere kırâ'et oluna.

3. İşbu kanûnnâme-i cezâya muhalif olan hususâtın vuku'a gelmesinden her bir memur kemâl-i hazer ve mücanebet eyleye.

Bâlâda zikri mürûr eden ahkâmın icrâsiçün lazım gelen resm-i tahrîrâtın suretleri

Suret 1. Firari hakkında takdîmi lazım gelen şikâyetnâmenin sureti zîrde tahrîr olunmuş olup ol şikâyetnâme mucibince tecessüs maddeye mübâşir ta'yin edecek serkerde şikâyetnâmenin bâlâsına vech-i âti'yül'beyan üzere tahrîr eyleye

Derûn-i şikâyetnâmede mezkûr'ül'isim olan firarinin keyfiyet-i firarı tecessüs ve taharri kılınmak zımnında ber-mûcib-i kanun mübâşir ta'yîn olunmak lazım gelmekle işbu maddenin tecessüs ve istiknâhına tarafımızdan felan alaya müta'allik felan isim ve rütbede olan zâbit memur olup husus-ı mezkûr üç güne kadar ru'yet ve faslolunmak üzere tarafımızdan divân-ı harbi-i mahsusun erkânı da'vet ve cem' olunmak için memur olan mübâşir keyfiyet-i hali tahakkuk ve tarafımıza ifâde ve inhâya müsâra'at eyleye.
mahal-i tarih
mahal-i imza

Suret 2 - Redd-i tecessüs-i dava

İşbu husus tecessüs ve taharriye muhtaç değildir.
mahal-i tarih
mahal-i imza
Red-i tecessüs eden sergerde her kim olur ise olsun esbâb-i reddini yirmi dört saat zarfında Serasker Paşaya ifâde ve takrîr eyleye.

Suret 3 - Şahidlerin celbi hususunda mübâşir tarafından tahrîr olunan tezkere

Falan isim ve rütbede olan serkerde cânibinden mübâşirlik memuriyetine ta'yin olunduğuma mebni felan isim ve lakapda ve falan rütbede ve falan alaya müte'allik olan müttehimin aleyhine verilen şikâyetnâmede derc ve tastîr olunan ahvâl ve keyfiyâtın hakikat-i halini tecessüs ve taharri etmek vazife-i memuriyetimden olup

bu husus için falan isim ve lakapda falan rütbe ve alayda olan şahidi celb birle hakikat-i hali işhâd ettirmek lazım gelmekle şahid-i mersûm falan mahalde akdolunacak meclis-i divân-ı harbide falan vakitte hazır ve mevcut bulunmak hususunu hâvî işbu tezkerenin tahrîrine gayret ve falan isim ve lakap ve rütbede ve falan alaya müte'allik olan kimesne vasıtasıyla irsâl ve tesyâra mübâderet olundu.

mahal-i tarih

mahal-i imza

ve eğer davet olunan şahid askeriyeden olmayıp ahâliden ise kezalik ânın isim ve şöhreti ve sanatı ve mahal-i iskânı derûn-i tezkerede iş'âr ve beyan oluna ve hâmil-i tezkere olan kimesne davet olunan ol şâhide tezkerenin bir kıt'a suretini verip mefhûmunca hareket eylemesini taleb ve hareket eylemediği halde tarîk-i cebre mecbur olacağını ifâde ve beyan birle tezkerenin zeyline veçh-i âti'yül'beyan üzere işâret eyleye falan isim ve lakapta olan şahide hamil olduğum tezkerenin bir kıt'a suretini verip mahal-i şahadete azîmet-i hususunda tarîk-i cebre mecbur olmamak için tezkerenin mefhûmuna mütâba'at eylemesini kendisine ibrâm ve ilhâh eyledim.

mahal-i tarihi

mahal-i imza

ve eğer hâmil-i tezkere yazı yazmak bilmez ise avdetinde mübâşir olan kimesneye lisânen takrîr ve ifâde edip tezkerenin zeyline âna tahrîr ettire.

Suret 4 - Şahidlerin mesârifi müttehimin alayı hazinesinden te'diye olunmak için mübâşir tarafından alay hazinedârına tahrîr olan tezkere

Falan müttehimin şehâdet-i töhmeti için falan mahalden azîmet edip falan mahalde akdolunan meclis-i divân-ı harbi-i mahsusa vâsıl olan falan nâm-ı şâhid memuriyetini ba'de'l'icrâ gerek esnâ-yı râhda ve gerek mahal-i memuriyetinde şu kadar gün ikâmet etmiş olmağla ber-mûcib-i kanun günde yedişer buçuk guruş hesabıyla mersûme şu kadar meblağ müttehimin alayı hazinesinden işbu tezkere mucibince te'diye oluna.

mahal-i tarih

mahal-i imza

ve şâhid olan kimesne ber-mûcib-i tezkere mesârifini ahz eyledikten sonra ahzını müş'ir ol tezkerenin zeyline imza eyleye ve eğer imzaya kudreti yoksa mübâşirânın imzasını tahrîr edip bi'n'nefs imzaya mı muktedir olmadığını dahi zikr ve işâret eyleye.

Suret 5 - Kâtibin ücret-i kâtibesi müttehimin alayı hazinesinden te'diye olunmak üzere mübâşir tarafından alay hazinedârına tahrîr olunan tezkere

Falan isim ve rütbede ve falan alaya müte'allik olan kimesne falan firarinin davası için akdolunan meclis-i divân-ı harbi-i mahsusta katip ta'yin olunup ol davaya dair iktiza eden cemî'-i evrâkı ve i'lâm-ı davayı tertîb ve tahrîr ve kuyûdâta sebt ve kaydetmiş olduğu müttehimin müte'allik olduğu alayın meclis-i muhasebesine takdîm eylediğim evrâk ma'lum eden müstebân olmağla mersum kâtibin edâ-yı memuriyetinden sonra ücret-i kâtibesi olan şu kadar meblağ müttehimin alayı hazinesinden işbu tezkere mucibince te'diye oluna.
mahal-i tarihi
mahal-i imza

Suret 6 - Firari tecessüsüne dair mübâşir tarafından iktizâ eden zabıtlara tahrîr olunan takrîr

Takrir-i bendeleredir ki falan isim ve lakapda falan alayda olan müttehimin hakkında vaki' şikâyetin tecessüsü zımnında falan isim ve rütbede olan zât tarafından mübâşir tayin olduğum eclden bu hususta falan isim ve lakapda ve rütbe ve alayda olan kimesneyi bi'l'intihap ma'iyyetime kâtip ta'yin edip memuriyetini sadâkat ve istikâmet üzere icrâ eylemesini ba'de'l'teklif falan isim ve lakap ve sinn ve rütbe ve sanatta ve alayda olan şahidleri tarafıma ihzâr ve bilâ garaz ve havf ol müttehim hakkında vaki' olan şikâyete dair hakikat-i hali hakkâniyet üzere takrîr ve edâ-yı şehâdet eylemeleriçün bu hususa dair takdîm olunan şikâyetnâme katibim marifetiyle anların nezdlerinde kıra'at olunup led'el'istintâk mezkûr şâhidlerin gerek iddi'â-yı dava eden kimesne ile ve gerek müttehim ile asla ta'alluk ve karâbetleri olmadığını ba'del'karâr ol müttehim şu kadar müddetten beru falan bölükte hizmet ve iktizâ eden

maaşını ahz ve kabz ve yoklama mahallerinde isbât-ı vücûd etmiş ve falan tarihe gelince bölüğü nezdinde mevcûd olup ba'dehu gâib olmuş olduğuna şâhidleriz ve bu veçhile şehâdet ederiz deyip edâ-yı şehâdet etmeleriyle vaki'ül'hâl bu vecihle arz ve inhâ olundu.
mahal-i tarih
mahal-i imza
ve bundan mâ'adâ şâhidler bildiklerinden ziyâde ve noksân bir harf söylemediklerini mübâşir bi't'tekrar te'kîd edip işbu takrîrlerine vaz'-ı imza ettire ve minvâl-i meşruh üzere tahrir olunan işbu takrîr-i makbul ve mu'teber olduğu surette mübâşir ve kâtip dahi bil'muayyene imza ve temhîr eyleyeler ve eğer şâhidler gayr-i askeriden iseler sâkin oldukları mahalleleri tahrîr oluna.

Suret 7 - Müttehimden istintâk olunduğunu mübeyyin mübâşir tarafından tahrîr olunan takrîr

Takrîr-i kullarıdır ki falan isim ve lakapda ve falan alayda olan zâtın tarafından bâ buyuruldu mübâşir ta'yîn olduğum eclden ma'iyetimde olan kâtibim ile bil'ittifak imtisâlen li'emr şu boyda ve şu kaşta ve şu gözde ve şu çenede ve şu ağızda ve şu isim ve lakapda ve falan alayda olan müttehim nezd-i çâkerîye led'el'ihzâr bu hususa dair takdîm olunan şikâyetnâme kâtibim marifetiyle kırâ'at olunduktan sonra ânın isim ve lakabını ve sinn ve maskat-ı re'sini ve hizmete duhûlünde sakin olduğu mahalli ve rütbe ve alayı sual olundukta cevabında ismi şu ve sinni şu ve maskat-ı re'si falan eyâlet ve hizmete duhûlünde sakin olduğu mahall ve rütbe ve alayı falan ettiğini takrîr eylediği zeylinde betekrar yine mebni firâr eylediği ve nasıl tutulduğu ve tutan kim olduğu ve ne mahalde tutulduğu ve bulunduğu alayı sılaya izin ve ruhsat verilmediği ecldenmi terk etmiş olduğu ve kendisine şu kadar vakit sılaya izin verilmiş iken müsâ'ade olunan mühleti niye mebnî tecavüz etmiş idiğü ve ne zaman ve ne mahalden firar eylediği ve ba'd'el'firar ne imiş ve ne işler imiş ve devletin firarî hakkında sadır olan kanun ve ahkâmın şiddet üzere cezâsını bilmez miymiş ve her bir küçük zâbit veya nefer kendi alayını bilâ izin terk veyahut kendisine müsâ'ade olunan mühleti tecâvüz eder ise firarî ad olunacağını bilmez miymiş deyü sual ve istintâk

olundukta her bir suale verdiği la ve na'am cevapları 'alâ mâ hüve'l'vâki' takrîr ve inhâ olundu.
mahall-i tarihi
mahall-i imza
ve bundan başka mübâşirin töhmete yakîn ifâde eder edile-i kavîyesi var ise müttehime irâe ve suâl eyleyip cevaplarını aldıkda işbu takrîrde ziyâde ve noksan bir harf olmadığını müttehime bildirmek için ânın müvâcehesinde ba'd'el'kırâe mübâşir ve kâtip ve ol müttehim vaz'-ı imzâ eyleyeler ve eğer müttehim vaz'-ı imzâya istiğnâ eder ise veyahut muktedir değil ise adem-i rağbeti veyahud adem-i iktidârı takrîrde zikroluna.

Suret 8 - Erkân-ı divan tarafından hükm-i cezâya dair Serasker Paşaya takdîm olunan i'lâm

Ma'ruz-ı kulları oldurki
Ber muktezâ-i kanun falan isim ve rütbede olan sergerdenin daveti üzere falan mahalde cem' olunan divân-ı harbi-i mahsusun erkânı gerek kendi aralarında ve gerek müdde'î-yi töhmet ve müttehim ile ta'alluk ve karâbetten 'ârî olan falan ve falan kimesnelerden ve falan isim ve rütbede olan mübâşir ve kâtipten ibâret olup işbu zâtlar falan isim ve lakapda ve falan alaydan falan rütbede ve maskat-ı re'si falan mahal ve hizmete duhûlünden akdem mahall-i iskânı falan mahalde olan kimesnenin davasını ru'yet ve fasleylemek için cem' olunduklarında reis'ül'meclis olan zât icrâ-yı merâsim zımnında kâtip vasıtasıyla kanûnnâme-i cezâyı çekmecesi üzerine vaz' ettirip davaya dair şikâyetnâme ve tecessüsnâmeyi ve müttehimin aleyhine ve lehsine olan sâir cemî'-i evrâk ve senedâtı mübâşir ma'rifetiyle kırâ'et ettirdikten sonra erkân-ı divan bâb-ı muhâkemeyi feth birle keyfiyet-i dava gereği gibi tecessüs ve istiknâh olunmuş olduğunu tahkîk eylediği ve reis'ül'meclis müttehimi demirsiz olarak muhafızları vasıtalarıyla huzur-i divâna ihzâr edip ânın isim ve lakabını ve sinn ve rütbesini ve maskat-ı re'sini ve hizmete duhûlünden akdem mahal-i iskânını betekrar suâl ve istintâk birle bu bâbda verdiği cevapları mazbataya sebt ve kaydettirdiği ve bundan kat'ün'nazar müttehimin aleyhinde isnâd olunan madde-i töhmeti kendisine îrâd ve şahidleri işhâd ve töhmete yakîn ifâde eder edille-i kaviyye var ise ânları dahi

kendisine ibrâz eyledikten sonra mübâşir kendi tahkikâtını takrîr ve ilan ve müttehim dahi müdâfa'ası arz birle bundan başka söyleyecekleri kalmadığını ifâde ve beyan eyleyip reis'ül'meclis müttehime dair bir suâl ve mütâla'anız var mıdır deyü erkân-ı divâna suâl ve ânların kat' cevaplarını aldıktan sonra işbu bâlâda zikrolunan keyfiyât ile mütekeyyif olup isim ve lakabı ma'lum olan falan kimesne töhmet-i firar ile müttehim midir ve ânın firarı memâlik-i düşmana veya diyâr-ı ecnebîye veyahut derûn-ı memâlik-i mahrûsada bir semte midir ve karakolda iken mi firar etmiş yahut firarında silahını ve sair eşyasını beraber mi götürmüş deyü müttehimin müvâcehesinde 'alâ mele'in'nâs suâl edip müttehimin ve hâzır bil'meclis olan ahâli seyircilerin ve kâtibin taşra çıkmalarını teklîf eylediği ve müttehim betekrar muhâfızları vasıtalarıyla hapishâneye iâde olunup erkân-ı divân mesdûd'ul'bâb olarak beynlerinde müzâkere ve reis'ül'meclis rütbe ve eskilik cihetiyle asgar olan erkândan beda' ile yukarı rütbelere varıncaya kadar cümlenin re'yini ahz ve nihayetinde kendi re'yini temhîd eyledikte cem'-i kesîrin re'yi üzere falan kimesnenin müttehim olduğu tebeyyün ve tahakkuk etmiş olduğu ve erkân-ı divân-ı husus-ı mezkûre dâir müttehimin verdiği cevapları sırasıyla derç ve kaydettirip reis'ül'meclis ânların re'ylerini veçh-i meşruh üzere tekrar ahz eyledikten sonra cümlesi veyahut nısfından ziyadesi ittifâk arâ ile falan kimesne müttehim olup ber muktezâ-yı kanun icâb eden cezâ ile mücâzât ve maaşına göre bir miktar cerîme ile tecrîm olunmak ve hükmolunan cezâ mübâşir marifetiyle icrâ olunup cerîme dahi ahzına memur olan zâbit vasıtasıyla ahz ve tahsîl olunmak hususlarını ber-mûcib-i kanun hüküm ve i'lâm birle vaz'-ı imza ve işbu i'lâmın iki kıt'a suretleri cânib-i seniyelerine ve bir kıt'ası mîrlivâya takdîm ve diğer bir kıt'ası dahi müttehimin tevkîf olunduğu mahalde hıfzolunmak üzere min hays'ül'mecmu' dört hüküm ve i'lâm suretleri kâtib meclis vasıtasıyla tahrîr ve imlâ olunmuş olduğu muhat-ı ilm-i âlem arâ-yı haydarîleri buyuruldukda ol bâbda ve herhalde emr u fermân hazret-i men leh'ül'emrindir.

Suret 9 - Erkân-ı divân tarafından tahliye-i sebîli hâvî Serasker Paşaya takdîm olunani'lâm

Ma'ruz-ı kulları oldurki

Ber muktezâ-yı kanun falan isim ve rütbede olan sergerdenin daveti üzere falan mahalde cem' olunan divân-ı harbi-i mahsusun erkânı gerek kendi aralarında ve gerek müdde'î töhmet ve müttehim ile ta'alluk ve karâbetten ârî olan falan ve falan kimesnelerden ve falan isim ve rütbede olan mübâşir ve kâtipten ibaret olup işbu zâtlar falan isim ve lakapda ve falan alaya müta'allik falan rütbede ve maskat-ı re'si falan ve mahal ve hizmete duhûlünden akdem mahal-i iskânı falan mahalde olan kimesnenin davasını ru'yet ve fasıl eylemek için cem' olunduklarında reis'ül'meclis olan zât icrâ-yı merâsim zımnında kâtip vasıtasıyla kanûnnâme-i cezâyı çekmecesi üzerine vaz' ettirip davaya dâir şikâyetnâme ve tecessüsnâmeyi ve müttehimin aleyhine ve lehsine olan sâir cemî'-i evrâk ve senedâtı mübâşir marifetiyle kırâ'et ettirdikten sonra erkân-ı divân bâb-ı muhâkemeyi feth birle keyfiyet-i dava gereği gibi tecessüs ve istiknâh olunmuş olduğunu tahkîk eylediği ve reis'ül'meclis müttehimi demirsiz olarak muhâfızları vasıtalarıyla huzur-ı divâna ihzâr edip ânın isim ve lakabını ve sinn ve rütbesini ve maskat-ı re'sini ve hizmete duhûlünden akdem mahal-i iskânını betekrar suâl ve istintâk birle bu bâbda verdiği cevapları mazbataya sebt ve kaydettirdiği ve bundan kat'-ı nazar müttehimin aleyhinde isnâd olunan madde-i töhmeti kendisine irâd ve şâhidleri işhâd ve töhmete yakîn ifâde eder edille-i kaviyye var ise ânları dahi kendisine ibrâz eyledikten sonra mübâşir kendi tahkîkâtını takrîr ve i'lân ve müttehim dahi mürâfa'asını arz birle bundan başka söyleyecekleri kalmadığını ifâde ve beyan eyleyip reis'ül'meclis müttehime dâir bir suâl ve mütâla'anız var mıdır deyü erkân-ı divâna suâl ve ânların kat'-i cevaplarını aldıktan sonra işbu bâlâda zikrolunan keyfiyât ile mütekeyyif olup ismi ve lakabı ma'lum olan falan kimesne töhmet-i firar ile müttehim midir ve ânın fırarı memâlik-i düşmana veya diyâr-ı ecnebîye veyahut derûn-ı memâlik-i mahrusada bir semte midir ve karakolda iken mi firar etmiş veyahut fırarından silahını vesair eşyasını beraber mi götürmüş deyü müttehimin müvâcehesinde 'alâ mele'in'nâs suâl edip müttehimin ve hâzır bil'meclis olan ve ahâli seyircilerin ve kâtibin taşra çıkmalarını teklîf eylediği ve müttehim betekrar muhafızları vasıtalarıyla hapishaneye iâde olunup erkân-ı divân mesdûd'ul'bâb olarak beynlerinde müzâkere ve reis'ül'meclis rütbe ve eskilik cihetiyle asgar olan erkândan beda' ile yukarı rütbelere varıncaya kadar cümlenin re'yini ahz ve nihayetinde kendi re'yini temhîd eyledikte cem'-i kesîrin re'yi üzere falan kimesne müttehim olmadığı tebeyyün ve tahakkuk etmiş

olduğu ve erkân-ı divân-ı husus-ı mezkûre dâir müttehime olan suâl ve cevapları sırasıyla derc ve kaydettirip reis'ül'meclis ânların re'ylerini vech-i meşruh üzere tekrar ahz eyledikten sonra cümlesi veyahut nısfından ziyadesi ittifâk arâ ile falan isim ve rütbede olan kimesne müttehim olmadığını i'lân birle sebîli tahliye ve kemâ-kân alayında istihdam kılmak ve davaya dair tecessüsnâme ve evrâk sâire kuyûdâta sebt ve kaydolunmak hususlarını ber-mûcib-i kânun hüküm ve i'lâm birle vaz'-ı imza ve işbu i'lâmın bir kıt'a sureti afv ve ıtlâk olunan kimesnenin müteallik olduğu alayın mîralayı vesâtatıyla sekiz gün zarfında cânib-i seniyelerine ve diğer bir sureti dahi mîrlivâya takdîm olunmak üzere kâtib-i meclis marifetiyle tahrîr ve imlâ ve mazmûn-ı i'lâm-ı mübâşir olan kimesne tarafından bit'tamam icrâ olunmuş olduğu muhat-ı ilm-i âlem arâ-yı hidîvâneleri buyuruldukda ol bâbda ve herhalde emr u fermân hazret-i men leh'ül'ihsânındır.

Bend 35 - Nâ-mevcut olan firarî hakkında icrâsı lazım gelen hüküm

Firarî mevcut olmadığı halde ahkâm-ı resmiyesi mevcut olduğu halde icrâ olunan ahkâm-i resmiyenin aynı ise de müttehim hâzır olmadığı eclden fakat isticvâb ve istintâk maddesi nâkıs olup ol nâmevcud müttehim hakkında tahrîr olunan i'lâmda nâmevcud olduğu tasrîh ve beyan ve bu makule kimesnenin davası müte'allik olduğu alayın bulunduğu mahalde vaki' divân-ı harbi-i mahsus huzurunda ru'yet ve fasıl oluna ve eğer ol firari kendiliğinden gelip teslim olur ise veyahud ahz ü girift olunur ise merkumun adem-i vücuduna dâir tahrîr ve takdîm olunan bil'cümle evrâk i'tibâr olunmayıp tutulduğu mahalde ânın davasına ez ser-i nev şuru' ve mübâşeret olunmak için tecessüs ve istintâk maddesine dâir olan şikâyetnâme ol firarinin müta'allik olduğu alayın mîralayı fasl-ı dava olunacak mahallin kumandarına irsâle müsara'at ve ol dahi müceddeden mübâşir ta'yin birle mâr'uz'zikr uslûb üzere suâl ve ru'yet-i davaya mübâşeret eyleye ve işbu usul-i cemî'-i ordularda ve pây-i tahtta icrâ olunmak üzere mer'î ve düstur'ül'amel tutula.

Bend 36 - Casusların davaları ru'yet olunmak için tesis olunan divân-ı harbi-i mahsus

Madde 1. Bundan böyle bil'cümle casus ve muharrik ve bunların şeriklerinin davaları diğer bir divân-ı harbi-i mahsusun huzurunda ru'yet ve fasloluna ve işbu divân yedi kimesnelerden ibâret olup ânlardan biri hiç olmaz ise büyük zâbitlerden ola.

2. Erkân divanı Serasker Paşa olan zât hizmette olan zabitândan intihâb ve ta'yin eyleye.

3. Serasker Paşa divân arasında rütbe cihetiyle cümleden büyüğünü ve eğer cümlesi hemrütbe iseler hizmet cihetiyle en eskisini ol divâna reis'ül'meclis ta'yin eyleye.

4. Erkân-ı divândan biri mübâşirlik memuriyetini icrâ edip husûsât-ı ahkâmda ânın dahi re'y ve kavli makbûl ve mu'teber ola.

5. Ol mübâşir olan zât küçük zâbitlerden birini intihâb edip kitâbet hizmetinde istihdâm eyleye.

6. Divân-ı harbide firarî tecessüs ve taharrisine dâir ru'yet olunan mesâlih diğer bir divâna naklolunmayıp işbu divânda cârî olan hüküm yirmi dört saat zarfında icrâ oluna.

7. Her bir divân-ı harbi-ı mahsusa iktizâ eden mesârif sâir divân-ı harbi-i dâimiye te'diye olunan mahalden eda oluna.

8. Bu misillû tecessüs ve taharri olunmak davalarına memur olan erkân-ı divân fevk'al'âde memuriyetleri zımnında avâ'id namıyla habbe-i vâhide talep ve ahz eylemeyeler.

Bend 37 - Bedel verilen acemilerin firarlarında iktizâ eden cezâ

Madde 1. Bir kimesne kendi hizmetine bedel olmak üzere verdiği acemi ta'yin olduğu alaya kabl'el'vusûl veya ba'd'el'vusûl firar eder ise ol ta'yin olunduğu alayın mîralayı bu hususu arz ederek divân-ı harbi-i mahsusda davası ru'yet ve beş sene gülle cezâsıyla i'lâm olunup ancak firarî-i mezkûrun müte'allekâtı cezâdan ma'dud olan cerîme hususuna kat'an icbâr olunmayalar ve işbu hususun men'î için tahrîr-i askere memur olan zâbit bedel olan acemiler mahal-i memuriyetlerine alâ't'tahmin hangi gün vâsıl olacaklarını mukaddemce iktizâ eden mîralaya iş'âr ve beyan eyleye

ve bedel verilen acemi firar eder ise yahut diğer bir sebebe mebnî hizmet-i askeriyenin gayrî bir hizmette istihdam olur ise ol bedel ile ânı irsâl eden kimesne beynlerinde olan mu'âhede ve mukâvele mahv ve lağv olub ol acemî bedelin ahz ettiği bedeliye akçesi dahi geriye istirdât oluna.

2. Acemi askerini cem' etmeğe memur olan zâbitler ve alâ'l'ıtlâk mîralay veyahut meclis-i muhasebe erkânı ol acemilerden birinin kendi bölüğüne kabl'el'vusûl veyahut ba'd'el'vusûl sancağı valisi inhâsı mucibince Serasker Paşa cânibinden tahrîr bir emir sudûr etmedikçe her ne bahane ile olur ise olsun memur olduğu hizmetinden tebdîline veyahut geri avdetine müsâ'ade eder ise tecvîz ve müsâ'ade eden ol zâbitler veyahut mîralay hâiz oldukları rütbelerinden hadd ve tenzîl olunmak cezâsıyla te'dîb olunalar ancak ol acemilerin özür-i şer'isi zuhur eyledikte mîralayın îrâdı üzere mîrlivâ ânları taharrî ve özür-i şer'ilerini ba'de'l'tahkîk iâdeleri lazım geldiği surette ol mîrlivâ bir taraftan Serasker Paşaya inhâ ve bir taraftan dahi yerine diğeri ta'yin ve iktizâ eden mesârifi tazmin olunmak hususunu ol aceminin müte'allik olduğu eyalet mutasarrıfına ifâdeye mübâderet eyleye.

3. Etibbâ veya cerrâhân veyahut meclis-i muhasebe tarafından hastahaneye ta'yin olunan memurân veyahut büyük ve küçük zabitân bir acemi nefer hastadır veyahut hizmete liyâkat ve kudreti yoktur diyerek yalan söylese bu hususta bil'memuriye tecessüs ettiklerinde rüşvet alıp müsâ'ade etmişler ise ol makuleler nizâma memur olan zâbit tarafından iki seneyi tecavüz etmeyerek ekalli bir sene hapis ve maaşlarına göre bir miktar cerîme ile tecrîm olunalar ve eğer rüşvet ahz ettikleri tebeyyün eder ise meblağ-ı mezkûr hastahanelere sarf olunmak için ahz olunup iktizâ eden mahallere tevzi' oluna.

Bend 38 - Muharebede ahz ü girift olunan üserâya lazım gelen cezâ

Madde 1. Esnâ-yı muharebede ahz ü girift olunan üserâdan sudûr eden töhmet meclis-i askerî huzurunda muhâkeme oluna.

2. Üserâdan bir töhmet zuhur eyledikte ol mahalde bulunan mîrlivâ der-akap yedi zâbitândan ibâret bir meclis-i askerî cem' ve tertip eyleye ve işbu erkândan biri ekalli binbaşı rütbesinde olarak ol meclise reis tayin olunup diğer bir zâbit dahi mübâşir ola.

3. Üserâdan her kim bir fesâd ile yahut muhafazalarına memur olan zâbite serkeşlik etmekle müttehim olur ise ol esir idam ile cezâ oluna.
4. Üserâdan her kim zâbitân-ı beldeye serkeşlik edip teslim olmaz ise veyahut bir töhmet-i fesâd ile müttehim olduğu tebeyyün eder ise ol esir kezalik idam ile cezâ oluna.

Bend 39 - Firarî maddesi

Madde 1. Her bir mîralay veyahut kıt'a-i müfreze zâbiti taht-ı idarelerinde olan bir küçük zâbit veya bir neferin bulunduğu alayını terk edip yirmi dört saat zarfında geriye avdet etmediğini tahkîk eder ise ol kimesne firarî ad olunmağla ânın hakkında lazım gelen şikâyeti ol mîralay veya kıt'a-i müfreze zâbiti iktizâ eden mahale takrîr ve ifâde etmedikleri halde ânlar on beş gün hapis ve bil'iktizâ dahi şedîd cezâ ile te'dîb olunalar.
2. Ânifen zikrolunan şikâyet zîrde tersîm olunacak birinci cedvel mucibince tazîm ve tertîp olunup firarî-i merkumun kıyafetnâmesinin tamamiyetine daîr hususlar dahi ol cedvele zam ve ilâve oluna.
3. Alayına avdet etmeyen firarî hakkında tahrîr ve takdîm olunacak teşekkînâmeye ol firarinin şekil ve şemâilini şâmil iki kıt'a kağıtlar ikinci cedvel siyakında tanzîm ve ol kağıtlar şikâyetnâmeye melfûfen kal'a muhafızına yahut mîrlivâya takdîm olunub mumaileyhimâ ba'd'el'kırâe ve'l'tasdîk ol kağıtlardan bir kıt'asını firarî-i merkumun firar ettiği cânibde kâin süvâri zâbitine ve diğerini dahi süvârilerin alâ'el'umum yoklamacısı olan zâbite irsâl eyleyeler.
4. Bir maddede bil'ittifâk sûi hareket ile müttehim olan kimesnelerin tecessüs ve şikâyet ve mürâfa'aları cümleten bir olup ancak sûi hareketleri mevâd-ı müteferrikadan ma'dûd olduğu surette her birinin şikâyet ve tecessüs ve mürâfa'ası başka ola.
5. Kıyafetnâme cedvelinde kezalik birden ziyâde firarî tersîm ve tahrîm olunmaya.
6. Alay emini ve ol mevcud olmadığı halde meclis-i muhasebenin bulunduğu kısm-ı askerinin kumandarı her ayın on beşinde Serasker Paşaya takdîm eylemek için dört kıt'a müteaddit cedveller tertîb ve tersîm edip evvelki cedvellere geçen ay içinde alayından firar etmiş olanların isimlerini zîrde tersîm olunan üçüncü suret-i cedvel

mucibince zikr ve iş'âr birle eğer firarî var ise işbu suret-i cedvelde sebt ve kayd ve firarî bulunmadığı halde zikrolacak mahalli açık terk ederek beyan eyleye ve firarî mesâbesinde olup terbiyehânede tevfîken davaları ru'yet olunacak küçük zâbit ve neferâtı dahi ol cedvele derc eyleye ve ikinci cedvelde geçen ay içinde firar edip ba'dehu alayına avdet etmiş veyahut iâde olunmuş kimesneler var ise ânların isimlerini zîrde tersîm olunan dördüncü suret-i cedvel üzere sebt ve kayd ve avdet eden olmadığı halde işâret olunacak mahalli açık terk eyleye ve üçüncü cedvelde dahi küçük zâbitler ve neferlerden müddet-i medîde nâmevcut olmaları sebebiyle kuyûdâttan isimleri terkîn olunmuş olanları zîrde tersim olunan beşinci suret-i cedvel üzere sebt ve kayd edip eğer terkîn olunmuş yoksa işâret olunacak mahalli açık terk eyleye ve dördüncü cedvelde kezalik mukaddemâ küçük zâbitân ve neferâttan müddet-i medîde nâmevcut olmaları sebebiyle kuyûdâttan terkîn olunup geçen ay içinde tekrar avdet edenlerin isimleri zîrde tersîm olunan altıncı suret-i cedvel üzere sebt ve kayd ve avdet etmiş yoksa işaret olacak mahalli açık terk eyleye.

7. Alay emini olan zât kendisinden matlub olan cedvelleri iktizâ eden mahallere vaktiyle irsâl etmek için alaydan müfrez olan her bir kıt'anın kumandarı ayın ibtidâsından başına kadar her maddeye dâir olan cedvelleri kendisine irsâl eylemesini taleb eyleye ve işbu cedveller her ayın on beşinde alay emini tarafından tertîb olunacak cedveller gibi ola.

8. Bir alay veya kıt'a-i müfreze yolda iken küçük zabitlerinden yahut neferlerinden biri veya birkaçı firar etmiş olsalar mîralay yahut ol kıt'a-i müfreze kumandarı derakap mîrlivâya resmen ifâde ettiğinden başka ol firarilerin iki kıt'a kıyafetnâmelerini zîrde tersîm olunan ikinci suret cedvel üzere tertib edip onlardan bir kıt'asını firarîlerin firarı muhtemel olan mahallerin süvâri zâbitine ve diğerini dahi ale'l'umum süvârilerin baş yoklamacısı olan zâbite irsâl eyleye ve ol mîralay yahut kıt'a-i müfreze kumandarı mahal-i memuriyetine veyahut firar eden kimesnelerin madde-i firarları ru'yet ve fasıl olunacak kadar ârâm ve tevakkuf etmek için kendisine emr-i sâdır olan mahalle dahil oldukta yirmi dört saate kadar ol firarilere dâir teşekkînâmesini iktizâ edenlere irsâl eyleye.

9. Firara dâir madde firarînin gıyabında veyahut müvâcehesinde ru'yet olundukta afv ve ıtlâkından veyahut te'dib ve cezâsından herhangisi lazım gelir ise ol firarî olan müttehimin müte'allik olduğu alayın yahut kıt'a-i müfrezenin zâbiti bu hususta lazım

gelen iki kıt'a inhâları alay emini veyahut mîralay kâimmakamı olan zâtın vasâtatıyla Serasker Paşaya takdîm eyleye.

10. Eğer dava-yı firar birkaç kimesneleri müştemil olur ise alay ve kıt'a-i müfreze zâbiti davası ru'yet olunan ol kimesnelerin miktarı her kaç ise ol miktar i'lâmları başka başka kıt'alarını alay eminine irsâl edip hîn-i ihtiyacda ol i'lâmların birer kıt'ası bir tarafa gönderilmek ihtiyatıyla birer suretini dahi tahrîr eylemesini tenbih eyleye.

11. Mevcud olup hakkında cezâsı hükmolan bir firarîyi ta'yin olunduğu mahal cezasına isâl etmek için ol firarinin müte'allik olduğu alayın ve kıt'a-i müfrezenin zâbiti muhakemenin bir kıt'a suretini dahi tahrîr edip firarîyi mahal-i cezâsına irsâl etmeğe memur olan cebelüyân zabitânın yedine i'tâ eyleye.

12. İşbu suretleri bir iyice tahrîr olundukta eğer dava-yı firar memâlik-i mahrusa derûnunda ru'yet olunur ise firarinin olduğu mahallin kumandarı tarafından ol suretler aslına tatbîkan tasdîk olunub eğer dava-yı firar haric ez-hudud veyahut orduda ru'yet olunur ise ol suretleri mîrlivâ olan zât tasdîk eyleye.

13. Her bir alay yahut kıt'a-ı müfreze zâbiti ol suretleri irsâl veyahut takdîm etmeden akdem bir kerre iyice gözden geçirip evvela davaları ru'yet olunmuş olan firarilerin şekil ve suretleri ve saniyen ânlardan her birinin maskat-ı re'si ve mahalle ve sancağı ve sâlisen hizmete duhûllerinden evvel ve sonra sakin oldukları mahal ve sancakları ve râbi'an ânların sancakları kuyûdâtında mukayyed olan rakamları ve hâmisen alayın kuyûdâtında mukayyet olan rakamları ve sâdisen babasının isim ve şöhreti ve'l'ân sâkin olduğu mahal ve sancağı ve sâbi'an nihayet'ül'emr firarî mevcud veya nâmevcud iken davası ru'yet olunup cezâsı hükmolunduğu ol i'lâm ve inhâlarda sahîhen ta'rif ve tasrîh olunmuş olduğunu yegân yegân tecessüs eylemesi lazım ola.

14. Mîralay yahut kıt'a-yı müfreze kumandarı i'lâm ve inhâları zikrolunan usul üzere gözden geçirdikten sonra işâret ve ifâdâtda eğer sehv ve hata müşâhede ederler ise ba'de't'tashîh iktizâ eden mütala'asını dahi her bir kıt'a i'lâmın haşiyesine kayıd ve imla ve sahîh olduğunu tasdîk ve imza eyleye.

15. Alay emini olan zât nâmevcut olan firarilerin i'lâmları suretlerini ahz birle ânların birer kıt'a kıyâfetnâmesini dahi üçüncü suret-i cedvel mucibince tertib ve tahrîr ettirip tasdîk ve imza eyledikten sonra gerek ol i'lâmın suretini ve gerek kıyafetnâmeyi süvârilerin baş yoklamacısı olan zâbite irsâl eyleye ve işbu üçüncü suret-i cetvel üzere tertib olunan kıyafetnâme nâmevcud olan firari için tersîm

olunduğuna mebni mevcut olan firarî için tertib olunan suret-i cetvelde firarinin hüküm ve i'lâmını beyan eden hane ol nâmevcud firari için tersîm olunan suret-i cetvelin içinden ihrâc oluna.

16. Alay emini her ayın on beşinde firarilerin haklarında geçen ayda ru'yet ve faslolunan bil'cümle ahkâm ve i'lâmın suretlerini iktiza eden memurlara ib'âs eyleyip ancak adedi tamam olduğunu ve on üçüncü maddesi muharrer olan usule mutabık idiğini ve lazım olan kimesne taraflarından dahi tasdîk ve imzâ olunmuş olduğunu kabl'et'takdîm tecessüs ve taharri eyleye.

17. Alay emini işbu suretlerde sehv ve hata müşâhede edip bizzat tashîhe muktedir olur ise bâlâda zikrolunduğu vech üzere tashîh ve tenkîh eyleye.

18. İşbu suretlerde zuhûr eden sehv ve hata yahut tashîhine dâir iktizâ eden mütâla'âtın ifâdesi nâkıs olup alay emini ol hatanın tashîh ve tenkîhine muktedir olmaz ise bu misillû suretleri veren mîralay veyahut kıt'a-i müfreze zâbiti olan zâta sebeb-i i'âdesini ve tenkîh olunacak mahalini iş'âr ve ifâde ederek i'âde eyleye.

19. Alay emini suret-i hüküm ve i'lâmın bil'ifâde zikrolunan usule muvâfık oldukta iktizâ eden memurlara irsâl eyleye ve eğer muvâfık değil ise tenkîh ve tashîh olunmadığının esbâbını ifâde ve beyan edip ol veçhile takdîm eyleye.

20. Alay emini hastahaneye vaz' olunan hastaların miktarı kendisine iş'âr olunup ânları kesb-i sıhhat-ı tâm ettiklerinden sonra geri mahallerine iâde etmek ve eğer hizmet-i askeriyeden mücânebet edenler olur ise ânları layıkı vech üzere te'dîb eylemek hususlarına dikkat ve bu bâbda hastahaneye memur olan zâbitler ile iktizâ eden mükâtebeye mübâderet eyleye.

21. Alay emini hastahanede olanların biri firar eylediğini veyahut alayına gitmek için hastahaneden çıkıp ba'd-ı mesafeye nazaran ta'yin kılınmış olan vakt-i muayyende varmamış olduğu gerek hastahane memurları ve gerek yoklamacılar taraflarından haber aldıkta ol kimesneyi firarî ad edip hakkında lazım gelen şikâyeti takdîm eyleye.

22. Alay emini gerek hastahane memurları ve gerek yoklamacılar tarafından firarî maddesine dâir vürûd eden mektupları alayın meclis muhasebesine tasdîk ettirip kendi şikayetnâmesine melfûfen iktizâ eden mahale ib'âs eyleye.

23. Divân-ı harbi-i mahsus alay emininin takdîm eylediği evrâkı ba'de'l'mütala'a ol firarî alaya müteallik olup hizmetinde müstahdem idüğünü ve falan tarihe kadar

maaşını ahz birle mevcut olup ba'dehu nâmevcut olduğunu iki nefer şahidler dahi şahâdet ettiklerinde divân-ı mezkûr nâmevcut olanların hakkında hükmeylediği misillû ol firarî hakkında dahi hükmeyleye.

24. Alay emini olan zât hastahane nezâretine memur olanlara hastahaneye girenlerin keyfiyet-i hallerini ve ne olduklarını alettevali suâl edip eğer bir haber olamaz ise bu hususta te'sis olunan kanun mantıkunca ol kimesnelerin isimlerini kuyûdât-ı askeriyeden terkîn eyleye ancak ol kimesneleri firarî ittihaz birle haklarında töhmet-i firarî hükmettirmeyüp bâlâda zikrolunan üçüncü madde mucibince hareket ve ol kimesneleri tecessüs ettirmek için beşinci suret-i cetvel mucibince iki kıt'a kıyâfetnâme tersîm ve süvârilerin alâ'l'umum yoklamacısı olan zâta takdîm etmek hususuna müsâra'at eleye.

25. Alay emini alayında mevcud olmadığı halde bir firarî maddesinde âna ait olan memuriyetinin icrâsına mîralay olan zât mübâşeret eyleye.

26. Her bir mîralay alayından müfrez olan kıt'aların zâbitlerine işbu ta'lîmnâmenin bir kıt'a suretini i'ta eyleye.

Suret 1. Firari hakkında mîralay tarafından tertîb ve tahrîr olunan bir kıt'a şikâyetnâme

Ba'is-i şikâyetnâme oldur ki falan sancağın falan karyesinde sakin olup maskat-ı re'si falan eyaletin falan karyesinde ve hizmete duhûlünden mukaddem sakin olduğu mahal falan eyaletin falan karyesinde ve şöyle boylu ve şöyle bıyık ve kaşlı ve şöyle gözlü ve şöyle alınlı ve şöyle burun ve ağızlı ve şöyle çeneli ve şöyle çehreli ve şöyle levnli(renkli) ve şu rütbede ve falan alayın falan taburunun falan bölüğünün falan vakitte hizmete duhûl etmiş ve gerek alayın ve gerek hîn-i tahrîrinde bulunduğu eyaletin kuyûdâtında falan rakamlar ile kaydolunmuş olan bâ'is şikâyetnâme falan ibn-i falan nâm-ı firarî falan sene ve falan mah falan saatte alayını terkedip ol müddetten beri alayına avdet etmemiş olduğu falan isim ve lakaplı falan bölükte falan rütbede olan üç kimesnelerin bir şahâdetleri ile sabit ve mütehakkık olmağla firarî-i merkumun davası kanûnnâme mucibince ru'yet olunmak için keyfiyet-i halin inhâsına ibtidâr olunduğu ma'lum-ı âlîleri buyruldukda firarî merkumun iki kıt'a kıyâfetnâmeleri taraf-ı âlîlerinden ba'de't'tasdîk iktizâ eden mahallere takdîm ve

evrâk-ı mezkûre meclis-i muhasebenin mazbatasına dahi yirmi dört saat içinde sebt ve kaydolunmak üzere taraf-ı âlîlerinden ahz olunduğunun ilm ü haberini müş'ir bir kıt'a sened i'ta buyrulması mütemennâdır.

mahal-i tarihi

mahal-i imza

Eğer firarî-i merkumun 'âlâyim-i mahsusası var ise kıyâfetnâmesine derc ve tastîr oluna ve eğer acemi ise tahrîr olunduğu senesini veya bir gayrî kimesnenin yerine bedel verilmiş ise falan sene tahrîr olunan acemilerden falan kimesnenin yerine bedel olan deyu şikâyetnâmede tahrîr oluna ve eğer merkum-ı firarî me'zunen bir tarafa gidip vakt-i muayyenesini tecavüz ettiği için firarî ad olmuş ise izin ve ruhsatı zamanını tahrîr ve ol zamandan beri avdet etmemiş olduğu ve eğer hastahanede firar etmiş yahut hastaneden çıkıp alayına dahil olmamış idiğü ve eğer ahz ü girift olunup betekrar alayına iâde olunmuş ise falan güne dek nâmevcut olup ol tarihten beri falan mecliste hapsolunmuş olduğunu zikir ve tastîr oluna ve şâhidler ol firarinin bölüğünde küçük zâbitler ve neferâttan ve eğer karakolda iken firar etmiş ise ol şâhidler dahi karakoldan olmak lazım gelmekle işbu keyfiyyâtı zikir ve beyan ederek şikâyetnâme terkîm ve imlâ oluna.

Bend 40 - Bedel verilen askerin firarlarında olan hüküm

Madde 1. Bedel verilen asker eğer firar eder ise ol bedeli veren kimesne firarinin yerine diğerini bedel vere veyahut bizzat kendisi seferber ola.

2. Bedel verilen acemilerin eğer ta'yin olundukları mahalle gitmezler ise veyahut kendinden sonra firar ederler ise ânların bulundukları mahalden firarlarını veyahut ta'yin olundukları alaya vâsıl olmadıklarını mîralay olan zât divân-ı harbi-i mahsus tarafına ihbâr ve inhâ eyledikte ol firariler haklarında divân-ı mezkûr beş sene gülle cezâsını hükmeyleyip ancak cezâdan ma'dûd olan cerîme maddesi ol firarilerin müte'allekâtından lazım gelmeye.

3. Gerek alayına gider iken ve gerek gittikten sonra firar eden bedel-i acemiler için bir kıt'a cetvel tertîb olunup ol cetvel her ayın on beşinde takdîm oluna gelen defter ile beraber Serasker Paşaya ba's ve tesyâr oluna.

4. Bedel verilen acemiler firar eylediklerinde ânların madde-i firarları Serasker Paşaya takrîr ve inhâ olmak lazım gelmekle ol firarilerin kıyâfetnâmeleri hîn-i tahrîrde kuyûdâta kaydolunmuş olduğu vech üzere tertîb ve tersîm oluna hatta kuyûdât-ı mezkûre gerek bedel veren ve gerek alaya idhâl olunan kimesnelerin ahvâl ve keyfiyyâtı alâ't'tafsîl derc ve tastîr oluna.
5. Firar eden bedel-i aceminin keyfiyet-i hali ve kıyâfetnâmesi eğer kuyûdâtta mufassılan münderic değil ise o halde firarî-i mersûm kendiyle mu'ârefesi olan kimesnelerden tecessüs ve istintâk oluna ve eğer bedel veren kimesneler kendi farîza-i zimmetlerini ber-mûcib-i kanun ifâ etmek hususunda alay tarafından mecbur olmayıp ânların mesuliyeti lâ-be's makulesine müncer olur ise işbu husus muhâlif nizâm-ı mevâddan idüğüne mebni bu bâbda iktizâsı vech üzere amel ve hareket oluna.

Bend 41 - Alay eminleri haklarında cârî olan hükm-i kanunun

Yirmi üçüncü bend mucibince büyük zâbitlerden bir töhmet vuku'unda ihzâr olunacakları divân-ı harbinin tertîbine ve ânların ve suret-i muhâkemelerine dâir olan usul alay eminleri haklarında dahi mer'î tutula.

Bend 42 - Müte'allik olduğu sancağı altında iken töhmeti zuhur edenlerin davaları

Madde 1. Askeriden olan bir kimesne müte'allik olduğu alay ile dost veya bi-taraf devletin arazisinde mürûr eder iken bir töhmeti zuhûr eyledikte ol kimesnenin davası müte'allik olduğu alayın divân-ı harbisinde ru'yet ve fasloluna.
2. Askeriden bir kimesne adem-i itaat yahut firar töhmeti için demire bend olunmak hükmü ile cezâ olunmakta iken firar ettiği halde ol kimesnenin kaçtığı günden beda' ile müddet-i hapsi her kaç gün ise iki kat ola.
3. Bir kimesne müddet-i cezâsını ba'de't'tekmîl betekrar firar eder ise ol kimesne on sene demire bend ile mücâzât oluna.

4. Küçük zâbitlerden veya neferât-ı askeriyeden bir kimesne töhmet-i firarın cezâsını tekmîl etmiş veyahut ol cezâdan halâs ve muâf olmuş olup ta'yin olduğu alaya gider iken veyahut gittikten sonra tekrar firar eder ise ol kimesne idam ile cezâ oluna.
5. Firar veya serkeşlik töhmetiyle müttehim olup alâ'l'umum serkeşler için tahsîs olunan emanetgâhlardan birine irsâl olunan küçük zâbit veyahut nefer giriftar olduğu cezâdan afv ve ıtlâk olundukta müceddeden ta'yin olunduğu alaya dahil olmaz ise veyahut dahil olduktan sonra altı ay zarfında betekrar firar eder ise ol kimesne kezalik idâm ile cezâ oluna.
6. Ânifen zikrolunan işbu iki maddede mahkûm-i bih olan idam hususu yirmi dört saat zarfında bilâ te'hir icrâ olunmak lazım ise de cânib-i ulü'l'emirden emir sudûr eder ise veyahut töhmeti tahfîf eder bazı esbâbın zuhuruyla divân-ı harbi tarafından bu bâbda tereddüd vâki' olur ise cezâ-yı idam te'hir olunup işbu te'hirin sebepleri divân-ı harbi tarafından verilen i'lâmda dahi derc ve tastîr oluna.
7. Her bir küçük zâbit veyahut nefer ta'yin olunan zaman-ı müsaadeyi tecavüz edip firar töhmetiyle ahz ü girift olundukta kendi alayına veyahut yakın olan emanetgâha îsâl birle mevcud olduğu halde davası ru'yet ve fasloluna.

Bend 43 - Def'-i firar maddesinde icrâsı lazım gelen ahkâma dâir ta'limât

Fasıl 1. Firar maddesi

Madde 1. Nizâm ve kanuna mugayir olan vecihle alayından münfekk olmak firar töhmetinden ad olunmağla zâbitân ve neferât-ı askeriyeden her kim evvelen bilâ izin alayını terk veyahut me'zunen gidip kendisine ta'yin olunan vakte kadarına alayına avdet etmez ise sâniyen acemilerden olup serkeşlik ile müttehim olduktan sonra yirmi dört saate kadar bulunduğu emanetgâhı veyahut müte'allik olduğu kıt'a-yı müfrezeyi terk eder ise sâlisen bedel-i acemilerden olup ta'yin olunduğu alaya dâhil olmaz ise râbi'an sevahîl muhafazasına memur topçu neferâtından olup mâ-fevkinde olan zâbitten izin ve ruhsat almaksızın mahal-i ikâmetini tebdîl eder ise hâmisen ahâliden olup karakol hizmetinde müstahdem iken bilâ izin ve ruhsat müte'allik olduğu alayı terk veyahut kendisine verilen müddet-i izni tecâvüz eder ise sâdisen mevcud olarak davası ru'yet ve faslolunup hükmolunan cezâsı afv ve ıtlâk veyahut

tekmîl olunduktan sonra ta'yin olunduğu alaya dâhil olmaz ise sâbi'an müsin ve ihtiyar olup bilâ izin ve ruhsat veyahut mâ-fevkinde olan zâbit tarafından istifası verilmeksizin müte'allik olduğu alayı terk eder ise ol makuleler esnâ-yı muharebede firar etmiş töhmetiyle müttehim olduklarına mebni ber-mûcib-i kanun cezâ olunalar.

2. Askeriden bir kimesne esnâ-yı seferde bir ordudan veya serhadde kâin bir kal'adan yirmi dört saat ve diğer bir mahalden kırk sekiz saat münfekk olur ise ol kimesne alayını terk edenlerden ad oluna.

3. Askeriden bir kimesne esnâ-yı seferde me'zunen alayından münfekk olup izinnâmesinde münderic olan mühlet-i infikâkını bilâ özr-i şer'î sekiz gün tecâvüz eder ise ol kimesne kezalik alayına avdet etmemiş oluna.

4. Gerek küçük zâbit ve gerek neferât-ı askeriyeden her kim vakt-i hazarda altı aydan ziyade hizmette iken bir ordugâhtan veyahut serhadda kâin bir kal'adan üç gün vesair mahalden sekiz gün münfekk olur ise veyahut izinnâmesinde münderic olan mühletini on beş gün tecâvüz eder ise ol kimesne firarî ad oluna.

5. Askeriden bir kimesne vakt-i hazarda altı aydan akal-i hizmette iken bulunduğu ordugahta veyahut serhadde kâin bir kal'ada on beş gün vesair mahalde otuz gün alayını terk eder ise ol kimesne kezalik firari ad oluna.

6. Askeriden bir kimesne vakt-i seferde firar eder ise veyahut vakt-i hazarda yalnızca firar etmeyip ya hizmette iken firar veyahut hîn-i firarında esvâb ve eşyasını dahi alıp beraber götürür ise ol kimesne bervech-i bâlâ altı aydan ekal-i hizmette olanlara ihsân oluna gelen müsâ'ade günlerine nâil olmaya.

Fasıl 2. Nâ-mevcud olmak sebebiyle defterden ismi terkîn olunmak maddesi

Madde 1. Her bir mîralay veyahut kıt'a-yı müfreze zâbiti nâmevcut olan bir kimesne hakkında iktizâ eden ma'lumâtı tahsîl etmek için bir vâfir vakit geçtikten sonra ol kimesnenin vefat etmiş veyahut şedîd mecruh olmuş veyahut esnâ-yı seferde esir düşmüş veyahut firar etmiş olduğunu hiç bir kimesneden tahkîk edemediği halde ol kimesneyi nâmevcut mesâbesinde iş'âr edip kâide üzere ta'yin olunan vakte kadar mevcut olmadığı eclden bil'iktizâ kuyûdâttan ismini dahi terkîn eyleye.

2. Her bir mîralay veyahut kıt'a-yı müfreze zâbiti bir kimesnenin hastahaneye vaz' olunup altı aydan beri hayatta olduğundan haber olamaz ise ânın ismini defterden terkîn birle nâmevcud olduğunu ifâde ve iş'âr eyleye.

3 .Küçük zâbitlerden ve neferât-ı askeriyeden bir kimesne bir alayın tebeddül vuku'unda ol alaydan ihrac ve bil'külliye hizmetten mu'âf veya ber-mûcib-i kanun bir alaydan başka alaya nakil veyahut şer'an cezâsı hükmoldukta ve düşmana esir veyahut vefat eyledikte ol kimesnenin ismi terkîn olunup tekrar tecessüs olunmak üzere defter-i kuyûdâta işâret olunmaya.

Fasıl 3. Firari nâ-mevcud olduğu halde fasl-i davasının memnu'iyeti

Madde 1. Firari nâmevcut olduğu halde ânın hakkında hüküm ve i'lâm memnu' olmağla her bir mîrlivâya veyahut kal'a muhâfızına nâmevcut olan bir firarinin hakkında bir şikâyetnâme takdîm olundukta ânı kabul etmeyip bu bâbda divân-ı harbi-i mahsusun in'ikâdını tecvîz etmeğe.

2. Divân-ı harbi-i mahsus firar töhmetiyle nâmevcut olan kimesnenin davasını kat'an fasletmeyip eğer ol kimesne kendisi gelir ise veyahut bir mahalde ahz ü girift olunup götürülür ise ol vakit fasıl davasına mübâşeret eyleye.

Fasıl 4. Firarinin kıyâfetnâmesi irsâliyle tecessüs ve istiknâhı

Madde 1. Bir alayın veya bir kıt'a-yı müfrezenin kumandarı ma'iyetinde olan askeriden bazıları müddet-i izin ve ruhsatlarını tecâvüz edip ânifen zikri mesbuk olan birinci fasıl mucibince firari ad olunduklarını tahkîk eyledikte ol müttehimlerin tecessüs ve te'dîblerini isti'câl etmek için her birlerinin üçer kıt'a kıyâfetnâmelerini başka başka tahrîr ve iktizâ eden mahallere irsâl eyledikten sonra ânların isimlerini dahi alayın defter-i kuyûdâtına lazımı veçhile sebt ve kaydettire.

2. Her bir kıyâfetnâme birinci suret-i cetvel mucibince başka başka birer kağıda tertip ve acemiler tahrîrine memur olan yüzbaşılar taraftarlarından irsâl olunan evrâka mutâbık olmak üzere tanzîm olunup firari-i merkum düşmana ve diyâr-ı ecnebîye yahut dahil-i memâlik-i mahrusada bir mahale firar etmiş olduğu ve fesâd başılık töhmetine mebni firar etmiş veyahut sebeb-i firarı diğer bir cesîm-i töhmet

ilemüterakkıb olmuş idüğü ol kıyâfetnâmeye derc ve tastîr oluna ve bundan ma'adâ bir firarinin kıyâfetnâmesinde acemi veya bedel olarak alaya duhûl etmiş ve töhmet-i firarın afvına mazhar olmuş yahut müddet-i cezâsını tekmîl eylemiş veyahut bir alaydan veya serkeşân-ı emanetgâhından ihrac olunmuş ve ol alaya veyahut emanetgâha ne sebebe mebni vaz' ve idhâl kılınmış ve eğer ol firari bir kıt'a-yı müfrezeye müte'allik ise ol kıt'a hangi alaydan müfrez olmuş ve dahil olduğu alayda tamam altı ay hizmet etmiş veyahut etmemiş olduğu tahrîr oluna.

3. İşbu kıyâfetnâme suretlerinden biri ol firarinin firar ettiği mahalin süvâri zâbitine ve diğeri süvârilerin yoklamacısına ve kıt'a-i diğeri dahi acemilerin tahrîr ve tecessüsüne memur olanlara irsâl ve eğer ol firari bedel verilen neferâttan olup ânın hizmeti iki seneye bâliğ olmamış ise bedel sahibinden vaktiyle iddia olunmak hususuna medâr ve suhulet olmak zımnında acemilerin tahrîr ve tecessüsüne memur olanlara irsâl olunacak kıyâfetnâme iki kıt'a olarak birer birer iki kere isal oluna.

4. İşbu kıyâfetnâmeleri emanetgâh marifetiyle irsâl etmeğe hacet olmayıp aksâm-ı alaydan her biri bilâ vasıta irsâl eyleye ve emanetgâhları zâbitleri dahi kendi firarilerinin kıyâfetnâmelerini iktizâ eden mahallere ba's ve tesyâra mecbur olalar ancak aksâm-ı alaydan herbirinde vaki' olan tebeddülâtı ol kısmın kumandarı olan zât alayın emanetgâhına sahîhan ifâde ve inhâ etmek fariza-i memuriyetinden ola.

5. Her bir emanetgâhın yahut aksâm-ı alaydan her bir kısmın idâresine memur olan zâbit fakat kendi firarilerinin defterini her on beş günde bir kere mîrlivâya ve erkân-ı ordunun reisi olan zâta irsâl eyleye.

Fasıl 5. Nâ-mevcud olan firarilere dâir kıyâfetnâmenin tertîb ve irsâli

Madde 1. Mîralay olan zât ikinci faslın birinci maddesi mucibince neferât-ı askeriyeden bazılarının nâmevcut olduklarını veyahut ikinci faslın ikinci maddesi mucibince ol nâmevcut olan kimesnelerin isimleri terkîn olunmak lazım geldiğini tahkîk eyledikde ânlardan her birisinin başka başka kıyâfetnâmesini ikinci suret-i cetvele tatbîken tertîb ve tersîm ettire.

Fasıl 6. Ba'de'l'firar veyahut ba'de'l'infikâk betekrar avdet

Madde 1. Firari ad olunan kimesneler bir alaya iade olunduklarında ol alayın kumandarı ânlardan her birisinin kıyâfetnâmesini başka başka tertib ve üçüncü suret-i cetvele mutâbık olarak iki şarkı atarsın ve tanzim ettiren ikişer kıt'a tersîm ve tanzîm ettire.

2. İşbu iki kıt'a kıyâfetnâmelerden birisi ale'l'umum süvâriler yoklamacısına ve kıt'a-yı diğeri dahi acemilerin tahrîr ve tecessüsüne memur olan zâta irsâl olunup işbu kıyâfetnâme ile beraber ol iade olunan firarinin mevcudiyet halinde ru'yet olunan muhâkemesi sureti dahi ba's ve tesyâr oluna ve eğer divân-ı harbi-i mahsus tarafından muhâkemesi ru'yet olunmamış ise adem-i ru'yetinin sebebi ol kıyâfetnâmede tasrîh oluna.

3. Mevcut olan bir kimesne alayına avdet eyledikte ol alayın kumandarı dördüncü suret-i cetvel gibi kezalik iki kıt'a kıyâfetnâme tertib ve tanzîm edip ânlardan birisini süvârilerin yoklamacısına ve diğerini dahi acemilerin tahrîr ve tecessüsüne memur olan zâtlara ib'âs eyleye.

4. Mîralay olan zât alayından firar etmiş veyahut münfekk olmuş ad olunan bir kimesnenin vefat eylediğini veya esnâ-yı muharebede esir düştüğünü veya mevcudiyeti halinde ba i'lâm bir cezâya giriftar veyahut diğer bir alaya mültehak olduğunu tahkîk eyledikde ol kimesnenin kıyâfetnâmesini tertib ve bir suretini süvârilerin yoklamasına ve diğer bir suretini dahi acemilerin tahrîb ve tecessüsüne memur olan zâtlara irsâl edip ol kimesne keennehu firarından veyahut infikâkından sonra betekrar alayına avdet etmiş ve hîn-i infikâkında ol kimesneye ne vaki' olmuş ve vaki' olan hususâttan ne veçhile haber almış olduğunu kıyâfetnâme cetvelinde münderic olan mütâla'ât hanesine derc ve tahrîr eyleye.

5. Mîralay olan zât nâmevcut olduğu iş'âr olunup ba'dehu alayına avdet etmiş olan bir kimesnenin sebeb-i infikâkı bihakkın olduğunu tahkîk eyledikte ol kimesneyi yine alayına idhâl edip kemâ fi's'sâbık hizmetinde istihdâm eyleye.

6. Eğer ol kimesnenin firari olduğu tebeyyün eder ise bu husus kıyâfetnâmesinde mütâla'ât hanesine tahrîr ve divân-ı harbi-i mahsus vasıtasıyla devası ru'yet ve faslolunmak için kendisi dahi hapsoluna.

7. Eğer ol kimesnenin firari olduğu tebeyyün etmeyip ancak tekâsül ve müsâmahası veyahut başka bir hatanın vuku'u ânın alaya avdet etmesine mani' olmuş ise ol kimesne ber muktezâ-yı nizâm askeri töhmetine göre te'dîb oluna.

Fasıl 7. Ahz ü girift olunan firari hakkında icâb eden keyfiyet

Madde 1. Küçük zâbitler ve neferât-ı askeriyeden her kim mutlaka firar etmiş veyahut me'zunen gidip vakt-i muayyenesini tecâvüz etmiş olduğu halde ahz ü girift olundukta ol kimesne tutulduğu mahallin süvâri zâbitine teslimen kıt'a-yı askeriyeden kıt'a-yı askeriyeye nakil ve ol veçhile kendi alayının en yakın olan kıt'asına îsâl oluna.

2. Firar eden bir kimesne ahz ü girift olundukta müte'allik olduğu alayın emanetgâhına irsâl olunmak lazım gelmekle eğer ol kimesnenin tutulduğu mahal-i emanetgâhtan ba'îd mesafede ise ânın davası ru'yet olunmak için en yakın olan alayın emanetgâhına irsâl oluna.

3. Bir firari ahz ü girift olunup bir emânetgâha naklolundukta ol emanetgâhın zâbiti firariyi bilâ tereddüd kabul birle haps ve mevcud olduğu halde davası ru'yet ve faslolunmak için iktizâ eden zâbitlere ifâde ve inhâ eyleye ve ol firarinin müte'allik olduğu alayın emanetgâhı bulunduğu emanetgâha yakın olduğunu kumandar-ı merkum tahkîk eder ise etrafıyla esbabını müş'ir bir kıt'a inhâsıyla beraber firariyi ol mahalin süvâri zâbitine teslimen alayının en yakın olan kısmına irsâle himmet ve bu hususu alâ'l'umum süvârilerin yoklamasına ve acemilerin tahrîr ve tecessüsüne memur olan zâtlara dahi inhâ ve ifâde etmeğe dikkat eyleye.

4. Bir kimesne müte'allik olduğu alayından firarına dair bir eser zuhûr etmediğinden firari ad olunmaz ise de ol kimesneye firari ittihaz olunarak tutuldukta üzerinde alayının nişanı olmayıp tahrîr-i asker kanunlarının ahkâmını icrâ etmiş olduğunu veyahut ol kanunun tahtında olmadığını isbât edemediği halde ol kimesne eyaletin kürsi-i memleketine irsâl ve birinci fasılda tarif bulunduğu vecihle muâmele oluna ancak tahrîr-i asker kanunu tahtında olmayıp hiçbir alaya müte'allik olmadığını isbât eder ise ol girift olunan kimesne nizâma memur olan zâbite teslim oluna.

5. Gerek ahâli-i memleketten olan müstahfızlardan ve gerek asâkir-i hâssadan firar eden kimesneler ahz ü girift olunduklarında müte'allik oldukları alaylarının

emanetgâhlarına irsâl olunup ânda ber-mûcib-i kanun haklarında lazım gelen hüküm icrâ oluna.

6. Gülle cezâsıyla yahut hıdemât-ı süfliyye ile hüküm ve i'lâm olunan kimesneler menfâlarından firar eyleyip ahz ü girift olunduklarında yine terk ettikleri menfâlara iâde ve eğer kendi menfâları uzak ise en yakın olan menfâya irsâl olunalar.

7. Serkeşlik ile i'lâm olunup ba'dehu firar etmiş olan kimesne ahz ü girift olundukta davası ru'yet olunmak için tutulduğu mahale yakın olan serkeşân manetgâhına irsâl oluna.

Fasıl 8. Muhâkeme-i firari

Madde 1. Mîralay yahut kıt'a-yı müfreze kumandarı kendi askerinden firar edip ba'dehu ahz ü girift olunmuş veyahut kendisi gelmiş olan bir kimesnenin davası kendi alayında ru'yet olunmak lazım gelir ise ol kimesneyi hapsedip keyfiyet-i hâli mîrlivâya yahut sergerde olan zâta ifâde ve inhâ eyleye.

2. Firarinin tevkifi bâbında takdîm olunan takrîre ve kuyûdâta olan mürâca'ata ve kıta'ât-ı askeriyeden isticlâb olunan muhâberete vesair sâbit'üs'sıhha inhâlara nazaran eğer ber-mûcib-i kanun birinci fasılda ta'yin olunan vakt-i muayyenesi mürûr etmiş ise mîralay veyahut kıt'a-yı müfreze kumandarı ahz ü girift olunmuş veyahut kendisi gelmiş olan firari için zîrde beyan olunacak beşinci suret-i cetvel mucibince bir kıt'a şikâyetnâme tertîb ve tahrîr eyleye.

3. Divân-ı harbi-i mahsusun cem' olunmasıçün mîralay olan zât veyahut kıt'a-yı müfreze kumandarı işbu şikâyetnâmeyi bilâ te'hir mîrlivâya veya sair iktizâ eden sergerdeye irsâl eyleyip ol şikâyetnâmeyi meclis-i muhasebenin mazbatasına sebt ve kaydettirmeğe dahi dikkat eyleye.

4. Divân-ı harbi-i mahsus firar töhmetiyle müttehim olanlar hakkında varîd olan inhâların esahh olduklarını tahkîk eyledikten sonra ber-mûcib-i kanun iktizâ eden cezâyı hükmeyleye.

5. Firar veya serkeşlik töhmeti sebebiyle bir alaya veya emanetgâha vaz' olunan kimesneler işbu müceddeden ta'yin olundukları mahale vasıl olamazlar ise veyahut iltihaklarından altı mâha kadarına firar eder ise ol makule kimesneler idam ile cezâ olunalar.

6. Askeriden bir kimesnenin emanetgâha idhâli mücerred firar veyahut serkeşlik töhmetiçün olmayıp ancak geç kalıp vakt-i muayyenesini tecâvüz etmiş yahut tahrîrinde adem-i itâ'at göstermiş olduğuna mebni işbu emanetgâha vaz' olunduğu tahakkuk eyledikte ol kimesne ber-mûcib-i kanun te'dib oluna.

7. Firar eden bir kimesnenin keyfiyet-i töhmetini taharri etmek için mübâşir olan yüzbaşı ve divân-ı harbi-i mahsusun erkânı ol firarinin alayı kuyûdâtına mürâca'at etmek lazım gelip ancak ne keyfiyet ile ve hangi tarihte dahil olduğu ol kuyûdâtta mukayyet değil ise mübâşir olan yüzbaşı ol firarinin beldesinde asker tahrîrine memur olan zâbitten keyfiyeti istintâk eyleye.

8. Eğer divân-ı harbi-i mahsus ol firarinin sebeb-i firarını taharri ve tecessüs edemez ise esbâb-ı firarın def'i hususunda te'sis olunan kanun mucibince hükmeyleye.

9. Eğer bir firari kendi alayından başka bir alaya götürülür ise töhmeti afv olunduktan sonra ol alayda istihdâm olunmak câiz ola ancak firari-i merkum müstahdem olduğu alayın hizmetine sâlih değil ise mîralay olan zâtın ifâdesi üzere Serasker Paşa ol kimesneyi başka bir memuriyette istihdâm eyleye.

10. Ahâliden müstahfız olan bir kimesne firar edip hakkında hükmolunan cezâ Serasker Paşanın rey'i munzam olmadıkça icrâ olunmaya binâen alâ zalik firari-i mezkûr ru'yet davası zımnında divân-ı harbi-i mahsusun erkânını davet eden zât gerek erkân-ı divânın muhâkemesini ve gerek firariye dâir kendi mütâla'a-i mahsusasını Serasker Paşaya arz ve takdîm eyleye.

11. Bâlâda zikri sebkat ettiği veçh üzere nâmevcut olan firarinin gıyâbında muhâkemesi tecviz olunmadığı eclden divân-ı harbi-i mahsus tashîh davet zımnında zîrde tersîm olunan altıncı suret-i cetvele mürâcaat eyleye.

Suret-i cetvel 1. Bir firarinin kıyafetnâmesi

Alayın isim ve rakamı

cetvel 1

İsim ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete tarih-i duhûlu ve defteri kuyûdatta rakamı	Duhûlundan akdem olan keyfiyet-i hali	Rütbesi	Tarih-i firarı		Firar töhmetiyle müterakkıbolan vukuat-ı saire	Mütâla'ât
					Derûn-ı memâlik-i mahrusaya	Diyar-ı ecnebiye veya düşmana		
	Falan sancağın falan karyesinde sakin olup Maskat-ı re'si falan eyaletin falan karyesi ve hizmete duhûlundan akdem sakin olduğu mahal falan eyaletin falan karyesi şöyle boylu ve şöyle bıyık ve şöyle kaşlı ve şöyle göz ve alunlu şöyle burunlu ve şöyle ağızlı ve şöyle çeneli ve şöyle çehreli ve şöyle levnli falan ibn-i falan.	Alayın defteri kuyudatında mukayyet olduğu rakam					Eğer firari merkum hîn-i firarında başkalarını dahi ifsad etmiş yahud esvab ve silaha dair şeyleri beraber götürmüş vesair töhmeti irtikab etmiş ise işbu hanede işaret oluna.	

nazarım ta'alluk eyledi mahal-i imza yoklamacı falan mahal-i tarih tarafımızdan tasdik olunmuştur. mahal-i imza mîralây falan

Suret-i cetvel 2. Nâmevcut olan bir kimesnenin kıyâfetnâmesi

İşbu suret-i cetvel bâlâda tersîm olunan birinci surette eğerce mutabık olup ancak ol cetvelin iki hanesinde iş'âr olunan firarinin tarih-i firarını ve töhmetiyle vukuât-ı sâirenin müterakkıb olduğunu işbu cetvelde dahi iş'âr etmek lazım olmamağla ânların yerine ol iki hanelerde nâmevcut olan kimesnenin tarih-i gaybubeti ve ismi terkîn olunduğu tahrîr ve zîrde tersim olunan birinci suret-i cetvel gibi tertib oluna ve eğer

ol kimesne hastahaneye vaz' olunup vakt-i muayyenesine kadar ismi terkîn olunmamış ise ismi terkîn olunduğunu iş'âr eden ol hane açık terk oluna.

Suret-i cetvel 3. Avdet eden firarinin kıyâfetnâmesi

İşbu suret-i cetvel birinci suret-i cetvele mutabık olup ancak cetvelin iki hanesinde iş'âr olunan firarinin tarih-i firarını ve töhmetiyle vuku'ât-ı sâire müterakkıb olduğunu işbu cetvelde dahi iş'âr etmek lazım olmamağla ol iki hane dört haneye taksim olunup her birinin içine başka başka firarinin tarih-i firarı ve evvelki kıyâfetnâmesinin irsâli ve avdeti ve hîn-i avdetinde karar-gin olan hususu terkim ve zîrde tersîm olunan ikinci suret-i cetvel gibi tertib oluna ve ol avdet eden firarinin hakkında tahrîri lazım gelen mahâkemenin ifâdesi mârr-üz zikrdördüncü haneye derc olunub işbu mahâkemenin iki kıt'a suretleri dahi leffen mahaline irsâl ve eğer muhâkemesi ru'yet olunmamış ise sebebleri alâ't'tafsîl tarif ve iş'âr oluna.

Suret-i cetvel 4. Nâ-mevcud olup ba'dehu avdet eden kimesnenin kıyafetnâmesi

İşbu suret-i cetvel birinci cetvele mutabık olup ancak iki hanesinde iş'âr olunan firarinin tarih-i firarını ve töhmetiyle vuku'ât-ı sâire müterakkıb olduğunu işbu cetvelde dahi iş'âr etmek lazım olmamağla ol iki hâne başka taksîm olunup dördünün içine başka başka ol kimesnenin nâmevcut olduğu ve ismi terkîn olunduğu ve evvelki kıyâfetnâmesinin irsâli ve avdet eylediği tarihleri ve beşincinin içine dahi ol kimesnenin hîn-i avdetinde karar-gir olan hususu terkim ve zîrde tersim olunan üçüncü suret-i cetvel gibi tertib oluna ahz ü girift olunan firarinin ru'yet davası zımnında mîralay tarafından tahrir olunan ma'ruzun suretidir.

Maruz-ı bendeleridirki

Falan sancağın falan karyesinde sakin olup maskat-ı re'si falan eyalette falan karye ve hizmete duhûlünden mukaddem sakin olduğu mahal falan eyaletin falan karyesi ve şöyle boylu ve şöyle bıyık ve şöyle kaşlı ve şöyle gözlü ve şöyle alınlı ve şöyle ve burunlu ve ağızlı ve şöyle çeneli ve şöyle çehreli ve şöyle levnli ve şu rütbede ve falan alayın falan taburunun falan bölüğünde falan tarihte hizmete duhûl etmiş ve alayın defter-i kuyûdâtında falan rakam ile mukayyet olmuş olan bâ'is-i ariza falan

ibn-i falan nâm-ı kimesne falan tarihte alayından firar ve falan tarihe gelinceye değin avdet etmemiş olmağla merkum bu defa ahz u girift ve falan mecliste hapis ve tevkif olunup merkumun firarı falan isimle müsemma ve falan lakab ile mülakkab ve falan rütbe ve bölükte olan kimesnelerin şahâdetleriyle sabit ve mütehakkık olmağla keyfiyet-i firarını ispat eder şu miktar senedât işbu arîzaya melfufen taraf-ı âlilerine takdîme mübâderet ve firari-i merkumun davası kanûnnâme mucibince ru'yet olunmak için keyfiyet-i halin inhâsına müsâra'at olunduğu ma'lum-ı âlileri buyruldukta arîza-i bendegânemin taraf-ı âlilerine vusûlü meclis-i muhasebenin mazbatasına sebt ve kayd olunmak için vusûlünü müş'ir-i ilm ü haberi i'tâ buyurulmak bâbında emr u irâde hazret-i menlehul emrindir.

mahal-i tarihi

mahal-i imza

Eğer firari-i merkumun bazı alâyim-i mahsusası var ise derûn-ı kıyâfetnâmesine derc ve tastîr oluna ve eğer acemi ise tahrîr olunduğu senesi veya bir gayri kimesne yerine bedel verilmiş ise falan sene tahrîr olunan acemilerden falan kimesnenin yerine bedel verilmiş olan kimesnedir deyu arîzada tahrîr oluna ve eğer firari-i merkum me'zunen gidip vakt-i muayyeni tecâvüz ettiği için firari ad olunmuş ise zaman-ı izin ve ruhsatını tahrîr ve ol tarihten beru avdet etmiş olduğu ve eğer hastahaneden veyahut emanetgâhtan firar etmiş veyahut ândan çıkıp alayına dahil olmamış idüğü tastîr oluna ve şâhitler ol firarinin bölüğünde küçük zâbitân ve neferâttan olmak lazım olmağla ol veçhile arîzada terkîm ve imlâ oluna.

Kümmel tab'a bidâr'üt tabâ'at'ül âmire *fî dar'ül hilâfe'tül aliyye'tiz-zâhire* bi-ma'rifet'ül fakîr şeyhzâde es'seyyid Mehmed Es'ad* evâhir safer'ül-hayr li-senetün selase ve hamsîn ve mieteyn ve elf.

Bedel verilmiş olan kimesnenin falan tarihte alaydan firar ettiğinin cetveli

Firari-i merkum kimesne yerine bedel verilmiş ise falan sene tahrir olunan acemilerden falan isim ve lakapta olan kimesne yerine bedel verilmiş olduğu hizmete duhûl işaret olunan hanede derc ve tahrir oluna.

Rakam	Kuyûdat defterinde mukayyet olan harf ve rakamı	İsim ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete tarih-i duhûlu	Rütbe	Bedel veren kimesnenin isim ve lakabı	Bir mahalde tahrir olunduğu	Tarih		Hükm-i dava		Mütâla'ât
								firar	dava	Gaib	hazır	
				Bedel-i meskur esna-yı rahta iken firar etmiş olsa işbu hanede tarir oluna.								

Alayın isim ve rakamı bir firarinin kıyafetnamesinin suret-i cetveli

cetvel 1

İsim ve lakabı	Kıyafetnâmesi	Hizmete duhulü	Rütbesi	Tarih-i firârı	Mütâla'ât
	Falan sancağın falan karyesinde sakin olup maskat-ı re'si falan eyaletin falan karyesi ve hizmete duhulunden mukaddem sakin olduğu falan eyaletin falan karyesi şöyle bıyık ve kaşlı ve şöyle gözlü ve şöyle burunlu ve şöyle ağızlı ve şöyle çeneli ve şöyle çehreli ve şöyle boylu falan bin falan	Falan senede tahrir olunan acemilerden olup olan defter kuyûdatta falan ve falan rakamlarıyla mukayyet olunmuştur.			

nazarım ta'alluk eyledi mahal-i imza mîrlivâ tarafınızdan tasdik olundu.

mahall-i imza mahal-i tarih *

yahut asker kumandarı falan

Alayın isim ve rakamı alaydan falan ayda firar eden kimesnenin

cetvel 2

Rakam	Firarinin isim ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete duhûlu	Rütbe	Tarih		Fasl-ı dava		Mütâla'ât
		İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu vecih üzere tahrir oluna.	İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu vecih üzere tahrir oluna.		Firar	Fasl-ı dava	Gâib	Hazır	

tarafından tasdik olunmuştur. mahal-i imza alay emini falan

mahal-i tarih

Alayın isim ve rakamı falan tarihte iade olunmuş yahud iadesiyle alayına davet etmiş olan firarinin cetveli

cetvel 3

Rakam	Firarinin ismi ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete duhûlu	Rütbe	Tarih			Alayına ne vecihle davet ettiği	Hazır olarak muhâkemesinin tarihi	Hükm-i dava	Mütâla'ât
					Firar	Gıyabında olan muhâkeme	Alaya davet				
		İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu vecih üzere tahrir olunan.	İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu vecih üzere tahrir oluna.					İşbu haneye firari merkum iradesiyle davet etmiş yahud iade olunmuş olduğu iş'ar oluna			

tarafımızdan tasdik olunmuştur. mahal-i imza alay emini falan

mahal-i tarih

müddet-i medîdeden berü nâmevcud olup defter-i kuyûdatdan ismi terkin olunan küçük zâbitin veyahut neferin cetveli alayın isim ve rakamı

cetvel 4

Rakam	İsim ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete duhûlu tarihi	Rütbesi	Tarih		Mütâla'ât
					Hastaneye duhûlu	Defterden terkini	
		İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu veçh üzere tahrir oluna.	İşbu hanede kezalik birinci cetvelde işaret olunduğu veçh üzere tahrir oluna.				İşbu cetvelde ismi terkin olunacak kimesnenin ne olduğunu alay eminleri tecessüs edip bu bâbda celp ettikleri haberleri bu hanede ifâde eyleyeler.

tarafımızdan tasdik olunmuştur. mahal-i imza alay emini falan mahal-i tarih

müddet-i medîdeden berü nâmevcud olup ismi defterden terkin olunduktan sonra falan tarihte alaya davet eden küçük zâbitin yahud neferin cetveli alayın isim ve rakamı

cetvel 5

Rakam	İsim ve lakabı	Kıyafetnamesi	Hizmete duhûlu	Rütbe	Tarih	Ne veçhile alaya davet ettiği veya iade olunduğu	Tarih-i muhâkeme	Hükm-i dava	Mütâla'ât
					Defterden terkini	Alaya duhûlu			
		İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu veçh üzere tahrir olunan	İşbu hanede birinci cetvelde işaret olunduğu veçh üzere tahrir olunan			İradesiyle yahud mübâşir vasıtasıyla davet ettiği iş'ar oluna		Eğer davet eden bir kimesne müddet-i medîde namevcud olduğunun esbabını beyan ederek tebriye-i zimmet eder ise hakkında firarilik şikayetilazım gelmediğinden işbu hanede hükm-i davasından bahs olunmaya	

tarafımızdan tasdik olunmuştur. mahal-i imza alay emini falan mahal-i tarih

4.3. Dâr-ı Şura-yi Askerinin vazaif-i muhtelifisine ve tertip devairine dair olup bâlâ-yi Hatt-ı Hümayun Şevketi-makrun Hazret-i Padişahi ile tezyin ve tevşih buyrulmuş olan nizamnamedir[416]:

Madde 1 – Dâr-ı Şûra-yi Askeri umur-u askeriyeye müteallik mevaddın merkez-i müzakeresidir. Umur-u askeriye üçe taksim olup birincisi (mevadd-ı harbiye) ikincisi (mevadd-ı nizamiye) üçüncüsü (levazım-ı askeriye) dir.
Mevadd-ı harbiye; harekât-ı askeriye ve usul-ü ta'limiye ve kur'a velhâsıl asakir-i şahânenin umumiyetine ait olan hususattan ibarettir.
Mevadd-ı nizamiye; alelumum tevcihat-ı askeriyede tetkik-ı istihkakat ile intihabatın tasdikinden ve mükafât ve mücazat-ı kanuniyenin tahdit ve hükmünden ibarettir.
Levazım-ı askeriye; bilcümle asakir-i şahâne için D.D. nizamiye hazinesi ma'rifetiyle mübayaa olunan her nevi malzemenin tedarik ve iştira ve tanzim ve i'tası işinden ibarettir.

Madde 2 - Dâr-ı Şûra-yi Askeri bir reis ve bir müftü ile 11 âzayı dâime ve 6 âza-yi muvakkateden mürekkeptir. Âza-yi dâimenin ikisi ferikandan, üçü sınıf kaleminden, üçü mirlivalardan, üçü dahi miralaylardan tâyin olunur. Âza-yi muvakkatte her birinden bir mir'alay veya mirliva rütbesinde olan ümeradan iki senede bir tebdil olunmak üzere Ordu-yu Hümayunlar tarafından gönderilir.

Madde 3 - Dâr-ı Şûra üç daireye münkasemdir: Birincisi harbiye, ikincisi nizam, üçüncüsü levazım daireleridir. Harbiye dairesi bilhale ve bilâ sâle Dâr-ı Şûra Reisinin taht-ı riyasetinde olup diğer iki dairenin her birinde ferikandan olan âzadan birisi bilvekâle riyaset edüp Dâr-ı Şûra Reisi ehemmiyet-i müzakereye göre diğer dairelerde bilâsâle icray-i riyaset eyliyeceği misullû Dâr-ı Şûra müftisi dahi Harbiye Dairesinin âza-yi asliyesinden olup fakat icab-ı maslahate göre diğer dairelerde dahi bulunacaktır. Üç dairenin herbirinde reis ve müfti ve reis vekillerinden başka âza-yi dâimenin kalemiye sınıfından bir ve mirlivalardan bir ve miralaylardan bir ve âza-yi muvakkateden dahi ikişer zat olacak ve âza-yi dâimeden olan miralaylardan birisi tekaüt olmak üzere Dâr-ı Şûrada görülecek zâbitan ve neferât-ı askeriyeyi ve

[416]Orgun, a.g.e., s.38-41.

mübayaa olunacak erzakın nefis ve temiz olup olmadığını muayene ve tedkik etmek için etibbaden intihap kılınacak ve Dâr-ı Şûra kâtibi âza-yi dâime a'dâdına dahil olarak Harbiye Dairesinde bulunacaktır.

Madde 4 – D.D.ye taraf-ı eşref-i Hazret-i Padişahiden birisi nasp ve tâyin buyrulmadıkça Dâr-ı Şûra âzasının veçhenminelvücuh tezyidi caiz olmayıp fakat bazı ahval-i mühimmede Dersaadette bulunan müşiran ve ümera-yi askeriyeden ıktiza edenler reis tarafından davetle müzakerede bulunacaklar ve âza-yi dâimetertib-i aslisinden noksan bulunduğu halde diğer ordu-yü hümayunlara mensup ümeradan muvakkat âza tâyin ve ikmal olunabilir.

Madde 5 - Merkez-i idarei umumiyeden icra ettirilecek harekat-ı askeriye ve tâyin ve tahsis-i mevakı emrinde talimat-ı lazimeyi tanzim etmek veyahut Erkanıharb-i Umumi tarafından yapılan talimatları tedkik ve kur'a ve nüfus ve istibdale müteallik olup makam-ı Seraskeriden havale olunan mesâil-i mühimmeyi müzakere ve tedkik eylemek "Daire-i Harbiye"nin vezaif-i asliyesindendir.

Madde 6 – Gerek Ordu-yü Hümayunlar tarafından bil'intihap tâyini lazım gelen ve gerek D.D. nasbolunan zâbitan ve ümeranın derecei istihkaklarını tedkik ve emr-ü nasplarını kavanin ve nizamat-ı askeriyeye tevfik etmek ve tekaüt olacak zâbitan ve ümerânın ve maaş verilecek eytam ve arâmil-i askeriyenin derecat-ı istihkakıyelerini tâyin eylemek ve muhakemeleri Ordularda görülüp hüküm ve tâyin-i cezaları İradei Seniyyei Hazret-i Padişahiye veyahut emr-i Seraskeriye menût olan mücazat-ı şedideyi tâyin etmek ve kanunun tâyin ettiği derecede büyük dâvaları bizzat rü'yet eylemek "Nizam Dairesine" aittir.

Madde 7 – D.D. Nizamiye Hazinesi tarafından mübayaa ve tanzim ettirilen melbusat ve me'kulat vesair her güna malzemei askeriyenin iştira ve tanzimi yâni lüzumu olan eşyanın münakasa kaidei fer'iyyesi üzere emr-i mubayaanın icrasiyle kontoratolarını tanzim etmek ve ambarlara hin-i i'tasında kontoratolara ve nümunelerine tevafuk edip etmediğine ve imalâtın her suretle yolunda olup olmadığını tedkik ve bu şeyleri hey'etçe veyahut âzadan bir veya mütaadit zatlar tayiniyle teftiş etmek ve orduların

malzemeye ihtiyacatını aleddevam tahkik ile imalâtı ana tevfik eylemek "Levazım Dairesi"nin vazifesindendir.

Madde 8 – Her daire vazifei asliyesinden olan mevaddı ayrı ayrı müzakere edip fakat evvelâ Harbiye Dairesinde askerce mevadd-ı mühimmeden bir şey olduğu ve hususen kavanin ve nizamat-ı mevcudenin ta'dili veya yeniden bir nizam ve kanun yapılacak olduğu halde karar-ı saniyen Nizam Dairesinde binbaşıdan yukarı zâbitan ve ümerâ tayini ve büyük zâbitanın rütbesinin had ve tenzili ve üç seneden ziyade prangabend cezasiyle mücazat-ı i'damiyenin hükmü, sâlisen 50.000 kuruştan ziyade olan mübayaatın icra-yi münakaşası veyahut pazarlığı ve mübayaat ve imalat-ı külliyeye dair mevadd-ı mühimmenin müzakeresi Dâr-ı Şûranın Cem'iyyet-i Umumiyesine yâni diğer iki dairenin Harbiye Dairesinde Dâr-ı Şûra Reisinin taht-ı riyasetinde teşekkül edecek hey'ete ait olacaktır. Nizam ve Levazım Dairelerinin her biri âzasından reis vekiliyle iki zat Harbiye Dairesi âzasına mülhak oldukta "Cem'iyyet-i Umumiye" akdolunabilir.

Madde 9 – Mürettep ve muayyen olarak haftada bir gün "Cem'iyyet-i Umumiye" akdolunup fakat gerek Makam-ı Seraskeriden ve gerek Dâr-ı Şûra Riyaseti tarafından tensip kılındığı vakitlerde fevkal'ade olarak Cem'iyyet-i Umumiye akdolunabilecektir.

4.4. Teftiş-i Ahvâl-i Askeriye Ta'limnâmesi[417]

Tahkîk ve muayene-i ahvâl-i askeriye zımnında beher sene ta'yin kılınacak umum müfettişlerinin suret-i memuriyetlerine dâir ta'limâttır.

Mukaddime

Madde 1 - Ordu-yu hümayunlar merkez ve mevâki'inde bulunan asâkir-i şâhâne için ta'yini lazım gelen teftiş memurları mutlaka ferikân-ı kirâm hazerâtından ve

[417] *Teftiş-i Ahvâl-i Askeriye Talimnamesi,* Matbaa-i Bab-ı Vâlâ-yı Seraskerî, İstanbul 1277 H [1860-1861 M].

müstesnâ mahallerde olan cünûd-ı nizâmiyye-i mülûkâneiçin gönderilmesi iktizâ eden müfettişler dahi teftiş edeceği asâkir-i kumandanı kangi(hangi) rütbede ise ol rütbede veya mâ-fevkinde bulunan ümerâdan intihab ve ta'yin olunacak ve işbu memurlar zîrde muharrer bendlerde zikr ve beyan olunduğu veçhile kâffe-i mevâd-ı askeriyenin tahkîk ve tedkîkine canib-i Saltanât-ı Senniyeden müstakil memur ve tahkîkât ve meşhûdât-ı vakı'asını bilâ ketm-ü ihfâ makâm-ı âlî-i ser-askeriye arz ve iş'âra mecbur olduğundan nîk ü bedher ne ki müşâhade ve tahkîk eder ise tafsilâtını ve bu bâbda olan mülahazât ve mütâla'âtını beyan ve tahrîr etmesi esas-ı memuriyet ve fariza-i zimmet-i ubudiyet ve müsadekâtı bulunduğundan esnâ-yı teftişte asla hâtır ve gönüle bakmayıp ve kat'a himaye ve istishab-ı mesleklerine sapmayıp mevâd-ı tahkîkiyesini doğrudan doğruya beyan edecek ve işbu tarik-i müstakimden ser-mû inhirâf eylediği işidülür ve taayyün eder ise bu bâbda teftiş memurları mesul ve muateb olacaklardır.

Madde 2 - İşbu teftiş memuru her sınıf asâkir-i mülûkâne ile hizmeti askeriyede bulunan kâffe-i ümera ve zâbitân ve memurîn ve efrâd-ı askeriyenin her bir ahvâlini tahkîk ve teftişine memur olduğundan ve bu cihetle refakatinde her sınıftan fünun-i aşina birer zât bulunması icâb edeceğinden müfettişin hin-i ta'yin ve izamında mekteb-i harbiye-i şâhâneden muhraç erkân-ı harbiye zâbitlerinden funun-u aşina birer zâbit ile bâb-ı vâlâ-yı seraskeriden birer süvari zâbiti ve tahrîrât ve yoklama ve rûznâmçe ketebesinden müstaid ve mütefenin birer efendi ve mekteb-i tıbbiyeden dahi birer doktor ve tabhane-i âmireden maharetlü birer tüfenkçi ustası ta'yin ve terfik kılınacaktır.

Madde 3 - Teftiş memuru geştü güzar edeceği mahallede bulunan cünûd-ı hazret-i şehriyarinin ta'lim ve ta'limce ve hüsn-i intizam ve inzibatca ve idare ve muhasebece her bir harekât ve teferruatlarının tahkîkine ve muğayir usul bir halet ve hareket gördükleri halde derakab ıslahına ve ashabı istihkakın hukuk-ı müsbeteleri zayi' olmuş ise zahire ihracıyla muktezâsının icrâsına ve erbâbı iştikânın istimâ-ı de'avisiyle mevad-ı müştekânın ahkâm-ı kanuniye tevfiken ru'yet ve faslına memur olduğundan ve kendisinin taraf ve alay hazret-i seraskeriden mezuniyetvâfiyesi

bulunduğundan zirde muharrer mevadın kâide-i hakkaniyete tatbiken teftiş ve muayenesi farıza-i zimmet-i memuriyetidir.

Madde 4 - Âtîde muharer bendlerde zikr ve ta'dad olunduğu üzere mevad-ı teftişiye yedi kısıma münkasım olarak birincisi kâffe-i meraki' ve emâkin-i askeriyenin yoklamasından ikincisi umum yoklamasından üçüncüsü tağlim yoklamasından dördüncüsü eşya-yı askeriyenin alel infirad yoklamasından beşincisi emri idare ve muhasebe yoklamasından altıncısı efrâd-ı askeriyeden bir güne dava ve iştikâları olup da müfettiş nezdine çıkmak isteyenler kabul olunarak dava ve iştikâları her ne ise istima ile kavânîn-i mer'iyye-ye tevfiken faslolunmasından yedincisi netice-i tahkîkâtta icâb edecek evâmir alay ve taburlara itâ ve tanzim edeceği jurnali makâm-ı âli-i seraskeriye takdim eylemekten ibaret olacakdır.

Madde 5 - Azâde-i kayd ve tezkâr olduğu veçhile asâkir-i hazret-i mülûkanece en ziyade iltizam ve ihtimam olunacak muhafaza-i sıhhat ve afiyet-i bedeniye ve istikmal-i esbâb istirahat-i vücudiyeleri maddesi olup bu ise bulundukları mahallerin âb ve hevası latif olmasına ve sakin oldukları kışla ve emâkin-i sairenin derunları gayet temiz tutup ve etrafı dahi efsad-ı hevayı mûcib olacak esbâbı reddiyeden masun ve vâreste bulunmasına mütevakkıf olduğundan müfettiş bulunan zât memur-ı teftişi olduğu mahallerin ab ve hevasıyla asâkir-i mülûkana hüsn-i imtizaç edip etmediğini kemâl-i takayyud ve i'tinâ ile tahkîk ederek hevasında vehâmet ve cünûd-ı şâhâneye muris-renc ve illet olan mahallerde bulunan askeri-i şehriyarinin mavaki'-i münasibi veçhile tahvil ve tebdil olunmak ve o misillû mahallerden bazılarının nezaket ve ehemmiyet-i mevki'iyileri cihetiyle asâkir ikamesine lüzum-u kavî olacağından ve buralarda bulundurulacak asâkir tûli müddet ikame ettirildiği surette bu husus vücudça ziyadece zedelenmelerini istilzam edeceğinden öyle mahallerde bulunan asâkir-i şâhâne dahi bil'münavebe sıkça sıkça değiştirilmek üzere keyfiyeti makâm-ı âlî-i seraskeriye ve ordu-yu hümayun müşiri bulunan zât tarafına beyan ve iş'âr edecektir.

Madde 6 - Müfettiş kışla ve koğuşları ve zâbitân odalarını ve matbahları ve karakolhane ve cephaneleri ve ambar ve depoları velhasıl ebniye-i mîriyenin

kâffesini bizzat gezüb nezâfet ve tahâretlerini ve at'imenin ve nân-ı aziz ta'yinâtının nefâsetini ve hapishanelerin mazbutiyyet ve tahâretini ve mahbus olanların ve gerek bil'cümle asâkirin ta'yinâtı kâmilen i'tâ olunup olunmadığını yegan yegan muayene ve müşâhade ederek ve birde kışlaların hîn-i teftişinde alay mekteplerini dahi görüp bunların dahiliye kanunname-i hümayunda münderiç ahkâma tevfiken yolunda ve akâid-i diniye-ye ve fünun-ı sairiye dâir kıraati mukarrer olan dersler ile mec ve kılıç tâ'limâtı gibi ta'limler usulünde ve sırasında olup olmadığını ve her bir alay ve tabur ve bölükte bulunması lazım gelen tâlim kitaplarıyla fünun ve kavânîn-i askeriye-ye dâir bulunması ehem ve elzem olan kitapların mevcut ve mükemmel bulunup bulunmadığı dahi tahkîk ve teftiş eyleyerek bunlarda muğayir nizâm bir şey meşhudu olduğu halde ıslah edecektir.

Madde 7 - Dahiliye kanunname-i hümayununda sarahatan mestur ve münderiç olduğu üzere sunuf-ı askeriyeden cinâyet-i meşnu'a ile kanunen hapsi lazım gelenler cünha ve kabahatlerinin derece-i hiffet ve şiddetine göre hapsolunması lazım geleceğinden ve maâz Allahü Teâla katl töhmetiyle hapsi icâb eden bir mücrimin ceraim-i hafifeden dolayı birkaç gün hapsi iktiza eyleyen bir kimesne ile bir hapishanede hapsolunması ve katilin şiddeti mahbusiyyeti asar-ı mütellimesinden o misillû cünha-i hafife ashâbı müteellim ve müteezzi olması muğayir kanun olup bu cihetle her bir mevki'de birkaç hapishane ittihaz olunarak müstehak te'dip olanlar cünhalarının şiddet ve iffetlerine nazaren başka başka yerlerde hapsolunması ve birde hapishaneler etibbâ ma'rifetleriyle beher gün vizite ettirilerek hasta zuhur eylediği surette keyifsizliği hafif olanların hapishanede icrâ-yı mudavatıyla ağırca hasta olanlar mahbesde tevkif olunmayıp derakab hastahanelere kaldırılması lazım eden bulunduğundan işbu ümerahüma dahi her bir alay ve taburda riayet olunup olunmadığı bilinmek ve muğayir kanun hal ve haraket vuku' bulmakta ise bilâ te'hir men ve def'iyle buna sebeb olanlar mes'ul ve mu'âteb tutulmak üzere bu babda müfettiş tarafından tahkîkât ve tedkîkât-ı kâmile icrâ kılınacaktır.

Madde 8 - Müfettiş mekteb-i tıbbiyyeden refakatine memur olan doktor dahi beraber olduğu halde hastahaneleri muayene ederek koğuşların ve yatak ve elbise ve nühas takımlarının nezafet ve tahareti derece-i matlubede olup olmadığını ve hastagân

askerinin ta'yinâtı tablalarına tevfiken verilip verilmediğini ve hastagânın ilel ve emrâz-ı mevcudalarına göre ve usul-i mukarrarası üzere başka başka koğuşlara ikâme olup mualece-i nafi-a i'tâ ve mudâvât-ı muktaziyenin îfâsıyla istihsal buru afiyet ve istikmâl-i huzur ve ıstırahatlerine me'murin-i tıbbıyye taraflarından ve hastahaneler ağası canibinden kemâl derece dikkat ve i'tinâ olunup olunmadığını ve hidmetçileri daima mürettep ve mükemmel bulunup bulunmadığını tahkîk ve tedkîk edecek ve mevcut olan hastagânın hal ve hatırlarını ve kendilerine layıkıyla müdâvat olunup olunmadığını bizzat sual ve tahkîkât-ı vakasını bunların ifâdâtıyla teyit ve ikmal eyleyecektir ve teftiş memuru bir mevkide kaç gün ikâmet eder ise ol eyyam zarfında memur rafakati olan doktoru vizite vakitleri hastahaneye irsâl ile etibba-yı mevcude ile vizitede bulundurulup doktor mumaileyh hastagân-ı askeriyenin illetlerini layıkıyla teşhis ile ona göre mualecei nafia verilip verilmediğini ve eczacılar reçetelere ve eczanın miktar ve kıratına kemâl derece dikkat edip etmediklerini ve cerrahların ameliyatını ru'yet ve müşahede ile etibbâ ve eczaciyan ve cerrahattan ehliyetsiz adamla bulunur ise bu misullûların keyfiyetlerini müfettişe beyan edip adem-i hazakât ve liyaketleri müfettiş nezninde dahi tebeyyün eylediği halde o makulelerin tebdil olunmaları hususu müfettiş tarafından icâb eden mahale işâr ve mevcud olan eşyayı tıbbiyenin dahi yoklaması icrâ ile içlerinden üzerinden ziyade vakit geçmesiyle veya ahir bir sebeble fenalaşmış olan ve istimali muzir bulunan ecza var ise bunlar isti'mal olunmamak üzere yerlerine teftiş ve alâ ecza-yı tıbbıyye celb ettirilmesi hususu memurin-i tıbbıyyeye ve ol mevkiin kumandanı tarafına ihtar olunacak ve hastahanelerin umur-u idareleri dahi yoluna olup olmadığı ve vefiyât-ı askeriyenin emri techiz ve tedfinleri suret-i hasene-i matlubede ve masrafları haddi nizâm ve i'tidalde bulunup bulunmadığı bilinmek ve usule muhalif bir şey var ise derakab ıslahı çaresi istihsal kılınmak için muhasebât-ı lazımeleri dahi maiyetine memur olan muhâsib efendiler marifetleriyle bervech-i tedkîk ru'yet ettirilecekdir.

Madde 9 - Nöbetçi zâbitânı ve etibbâ' marifetiyle be hergün icrâsı nizâm-ı mukarreri iktizasından bulunan koğuş vizitelerinde az çok keyifsizlikleri his olunan asâkir-i mülûkânenin hastalıkları hafif denilerek takayyud olunmayıp bu misillûlerin inhiraf-ı mizaçları kesb-i iştidâd ettikten ve tedbir ve tedavisi güçlendikten sonra

hastahanelere gönderilmesi hem bunların birçok vakitler zahmet ve meşakkat çekmelerini ve hemde maazallahü teâla vefiyatı askeriyenin teskinini mucib olacağından bu husus şiarı insaniyet ve ma'delete kat'an tevafuk etmeğeceğine mebni şu maddeye kemâl derecede dikkat ve i'tinâ olunmak lazım eden bulunduğu misillû marazâ-yı askeriyeden hastalıkları bütün bütün mündefi' olmayıp daha hal-i zafiyette iken hastahaneden ihraç olunanları olur ise bu misillûlerin dahi hastahaneden çıkar çıkmaz hastalıkları nüks ederek yine hastahaneye davet etmeğe mecbur olmak ve tekrar bi hayli vakit zahmet ve meşakkat çekmek lazım geleceğinden ve binâberin bir hasta layıkıyla istihsâl bûru-tâm ederek illetinden kendisinde eser kalmadıkça ve vücudu yerine gelmedikçe hastahaneden çıkarılması caiz olmayacağından hastahaneden çıkanların hal-u keyfiyetleri muayene ve teftiş olunması ehem-i mevaddan bulunduğu cihetle bu hususlara ve birde neferât ve onbaşılar ile zâbitân-ı sağirenin hastahanelere hîn-i irsâllerinde eşya ve elbise-i askeriyelerinden ma'ada bölük zâbitlerine bırakmaları usulünden olan nukud-ı mevcude ve eşya-yı zatiyeleri zâbitân mu'maileyhim nezdlerinde zinhar ve zinhar tevkif olunmayıp cins ve miktarı bölük ceridesine kaydolunarak nihâyet'ül nihâye yirmi dört saat zarfında nizam-ı veçhile alay ve tabur depolarına teslim kılınması dahi elzem umurdan olmasıyla bu maddeye ve hastahane tezkeresinin usul ve nizam mevzuuna muvafık olmasına her bir alay ve taburlarda dikkat olunup olunmadığını müfettiş bulunan zaat kemâl derece tekayyud ve ihtimam ile taharri ve teftiş eyleyecektir.

Madde 10 - Hastahanelerde nöbetçi bulunan etibbâ ve cerrahân ve eczaciyânın hiçbir an ve bir dakika hizmet ve memuriyetleri üzerinden infikâk etmeleri kat'an ve kâtıbe-i tecviz olunur şey olmadığına mebni bunlardan nöbetlerini terk eyleyenler olduğu halde haklarında derakab mücâzât-ı şedide icrâ olunmak üzere bu maddenin tahkik ve taharrisine teftişi me'muru tarafından fevkalade dikkat ve ihtimam olunacaktır.

Madde 11 - Bazı kışlalarda ve hususuyla hastahanelerde bahçe ve kâbil-i zer' arazi-i hâliye-i miriye bulunarak işbu kışla ve hastahanelerde bulunan asâkir-i şâhâne aralarda bir müddet ikâmet edeceklerini teyakkun ettikleri surette zikrolunan bahçe ve arazide ta'yinât-ı askeriyeye sarf olunmak üzere sebzevât yetiştirmekte

olduklarından bu misillû yetiştirilmekte ve ta’yinât askeriyeye sarf olunmakta olan sebzavâtın masraf ve îrâdı ta’yinât defterlerinde ne veçhile gösterilmekte olduğu hususunu dahi müfettiş refakâtine me’mur olan muhasib efendiler marifetleriyle tahakkuk ve teftiş edilecektir.

Madde 12 - Müfettiş me’muru teftişi olduğu mevâkide kâin ebniye-i miriyyenin kâffesini bizzat gezûb muayene ederek on altıncı maddede muharrer olduğu veçhile temiz tutulup tutulmadığını tahkîk ile beraber bazılarının muhtaç ta'mir mahalleri olupta bilâ tamir üzerinden biraz müddet geçer ise ta’miri mesârif-i külliye-ye tavakkuf edeceğini anladığı ve o halde ta’mir olunur ise mesârıf-ı nihâyet ikibinguruşu tecavüz etmeyeceği surette mahal mezbure mecalis-i askeriye ve memleket meclislerinin ma’rifetleriyle ta’mir olunup masârıf vakası nizam ve kararı veçhile mal sandıklarından tesviye ve itâ olunmak üzere müfettiş tarafından iktiza eden emir itâ ve ebniye-i mezburenin rutubet veyahut vehâmet-i derununda bulunan asâkir-i mülûkaneye veya erzâk veya eşya-yı miriyeye mucib mazarrat olmakta ise bu misillû esbâb-ı muzırranın hüsn-i suretle indifâ’ı çaresinin istihsaline i'tinâ olunacak ve mesarafat-ı ta’miriyesi iki bin guruşu tecavüz eden ebniyeler dahi ize’ai vakit olunmaksızın hemen keşf ile masarafat-ı sahihelerini mübeyyen defter ve resimlerini tanzim ve memleket ve askeri meclisleri mazbatalarıyla mean ve serian merkez ordu-yu hümayuna ve makâm-ı ser-askeriye taktim ettirecektir ve müfettişin vurûdundan evvel müceddeden inşâ olunmuş veyahut ta'mir kılınmış olan ebniye-i miriye dahi ma’iyetine memur zâbitân marifetiyle bir kere daha keşfettirilip masraf gösterildiği miktar akçe sarf olunup olunmadığını ve hin-i inşa ve tamirlerinde resanet ve metanetlerine dikkat kılınıp kılınmadığını tahkik edecektir.

Madde 13 - Müfettişin memur teftişi olduğu mevakide mekâtib-i a'dâdiye olduğu halde bunları dahi mekteb-i harbiyeden muhraç erkan-ı harbiyeden refakatine memur olan zâbit ile beraber muayene edip müretteb ve mahsus olan dersleri evkât-ı muayenesinde nizâmât-ı mevzu’asına tevfikan kıraat ve istihsâl-i fünun ve mearif etmelerine dikkat olunup olunmadığını ve ta’yinâtını müfenneleri teftiş ve mükemmel olarak verilip verilmediğini ve sene başlarında imtihanları ne veçhile icrâ kılındığını velâ’al’et ta’yin içlerinden bir ikisi zâbit muma ile marifetiyle imtihan

ettirilip malumat-ı mektebesi ol senenin imtihanında tanzim ile bireyini mektepte mevcud olan imtihan cedveline muvafık velhasıl her bir hal ve hareketleri müesses olan usul ve nizamına mutabık olup olmadığını ve beher sene akib imtihanda şakirdânın nerelerden alınıp halen ve sinen ve cismen mektebe elverişli bulunup bulunmadığını tahkîk ile muhtac-ı ıslah birşey gördüğü halde icrâ-yı iktizasına bakılmak üzere keyfiyet-i makâm-ı âli-i seraskeriye arz ve iş'ar edecektir.

kısm-ı sâni

Madde 14 - Teftiş memuru asâkir-i mülûkâne olan bir mevki'a vusulünde veyahut bir gün evvel umum yoklamasını kangi(hangi) mahalde ve kangi(hangi)saatte icrâ edeceğini asâkir-i merkumenin büyük zâbiti tarafına bildirecek ve işbu yoklamada asâkir-i şâhâne alay veyahut tabur olarak heyeti müctemialarıyla meydana çıkarılarak zâbitân ve neferâtın mevcudlarını ve heyeti hazıra ve esliha ve elbise ve eşya-yı asâkiriyelerini muayene ile bunlarda nizamât-ı mükarrasına muhalif bir şey müşahede ettiği halde ıslah-ı esbabını istihsal ile beraber o misullu mügayir-i nizam ahvâl-i vukuu zâbitânın adem-i takayyütlerinden mi yoksa sair sebebinden mi neşet etmiştir burasını dahi tahkîk ve zahire ihraç ederek eğer zâbitânın müsamahalarından icab eylediği tahakkuk eder ise o misillû zâbitân haklarında vesâyâ ve tenbihat-ı lazime icrâ eyleyecektir ve yoklamanın hitamında teftiş memuru huzurunda resmi geçit icrâ olunacaktır.

Madde 15 - Gerek bâ kur'a silk-i askeriye dahil olan ve gerek gönüllü ve bedel olarak yazılan neferât çarçabuk ta'lime çıkarılmayıp ve koğuş ve karakol hizmetlerinde istihdam olunmayıp on beş yirmi gün kadar bölüklerinde misafirat suretiyle ârâm ettirildikten sonra alattedriç ta'lim ve talime alıştırılması ve hıdemâtı vakıada kullanılması ve tahsil-i bür-u ve afiyet ederek hastahanelerden çıkmış olan zâbitânile onbaşı ve neferâtın zafiyet ve nehafet-i vücudları bütün bütün zailoluncaya deyin kaç gün talime çıkarılmaması ve hizmetlerinde kullanılmaması lazım geleceği hastahane tezkeresi zahrina etibba tarafından işaret olunacağından hastahaneden çıkanlara dahi etibba tarafından tayin olunan müddet kadar istirahat ettirilmesi ve acemi neferâttan tütenk talimini öğrenmeyenlerin karakol nöbetine zaruret mess

etmedikçe vaz'olunması öteden beri usulü mevzua iktizasından olmasıyla bu usullere her bir alay ve taburlarda ve hastahanelerde riâyet olunup olunmadığı hususunu müfettiş tahkîk ederek şayet mugayir hal ve hareket vukuu haber alınır ise fimâba'd vuku' bulmaması müekkeden tenbih olunacaktır.

Madde 16 - Beher sene icrâ olunan kur'a işeriyelerde isimlerine kur'a isabet eden neferât mesalih-i beyitiyle ve hasasatı sairelerini ru'yet ve tesviye etmek üzere yirmi gün müddetle ba ruhsat vilayetlerine gönderildikde müddeti mezuniyetlerini tecavüz ettirmeyerek ve kur'a-i kanunname-i hümayununda münderiç olduğu veçhile kendülerine ruhsat verildiği sırada olunan vesaya ve tenbihatı unutmayarak yirmi gün inkizasında kendi kendiye kürsi-i kivâ ve kazaya evdet ve muvasalat edenler çünki sıfat-ı askeriyece en memduh olan emr-i itaat ve inkiyadı bil'bedahe iltizam etmiş demek olacağından bu misillûler alay ve taburlarına vasıl olduklarında kendülerine hürmet ve emniyet olunarak talim ve hizmetlerin evkât-ı muayenesinden başka vakitlerde çarşu ve pazara ruhsat istediklerinde yanlarına zâbit terfik olunmayarak izin verilmesi ve beyan olunan ve saya ve tenbihatı tutmayıp ve müddet-i muayene-i me'zuniyetlerinde kürsi-i liva ve kazaya gelmeyipte müehhiran hükümet marifetiyle celb ve alay taburlarına isal olunan nefrat kendü kendü-ye gelen neferât gibi mazhar-ı hürmet ve emniyet olamayıp çarşu ve pazara gitmek istediklerinde yalnız salıverilmeyerek bir zâbit ile beraber gönderilmesi kanunname-i mezburun ondokuzuncu bendi ahkâmı iktizasından ve bahusus gönüllü olarak veya kiralanarak asker olanların bedellere nisbeten başkaca bir haysiyet-i mahsusaları olup bunun gözetilmesi lazım geleceğinden buna riayet yani terfi rütbe kanunnamesinde tahrîr olduğu veçhile gönüllü ve kur'a neferâtıyla bedellerin sırasıyla ve usul-i mukarresi veçhile kat'ı rütbe edebilmeleri hususuna dikkat kalınup kalınmadığını ve mesmuat ve tahkîkât-ı vakı-a icabınca kur'a neferâtı asna-yı sevkte değiştirilmekte olduğundan ve bu dahi sevk memurlarının dikkat edeceği mevadden olup memurin-i mumaileyhimin adem-i takayyüdlerden nâşi böyle bir hal vuku bulmuş ise tebdil olunan neferâtı elbette hemşehrileri bilüp haber vereceklerinden bu hususlar bi't'tedkîk ta'yin eylediği halde sevk memurları mesul ve muateb tutulup tutulmadığını teftiş memurları muayene ve tahkîk edecektir.

Madde 17 - Kur'a ile alınan neferât doğrudan doğruya merkeze geldikleri halde içlerinde topçuya elverişli olanlar topçu ve süvariye elverişli bulunanları süvari alaylarına ve şişhaneciliğe yarayacakları şişhane ve ma'adası piyade taburlarına taksim ve i'tâ olunması ve siraç ve nalbend ve baytar esnafından olup isimlerine kur'a isabet eden neferât var ise bunların beher-hal topçu ve süvari alaylarına verilmesi lazım eden ise de kur'a kanunname-i hümayunun on üçüncü bendinde musarrah olduğu veçhile neferât-ı merkume kâmilen merkeze cem' ve aradan mevaki'a taksim olunmak mucib külfet ve meşakkat olacağından bunlar memleketlerine karb ve civar olan mevaki askeriyeye tahsis ve tevzi olunacağına ve işbu mevkilerin kaffesinde her sınıftan asâkir-i mülûkane bulunamayacağından neferât-ı merkumenin sureti matlubada alay ve taburlara tevzi-i kabil olamaz ise de memleketlerinin münasebet veya kurbiyetleri cihetle merkeze gelüb tevkif olunan veyahud oradan mevâki-a tevzi ve irsâl kılınan neferât vücud ve kıyafetlerine göre ziyade işe yaramayacağı sınıfa taksim olunmuş mudur ve birde merkeze uğramayarak memleketlerinden doğruca mevâk'-i askeriyeye gönderilen neferât vardıkları mevkide birkaç sınıf asâkir şâhâne olduğu yani faraza bir tabur piyade ve iki bölük süvari veyahut bir alay süvari ve bir bölük topçu bulunduğu halde bunların topçuya elverişli olanları piyadeye ve topçuluk hizmetini ifâya muktedir olmayanları topçuya veyahut süvari olacak piyadeye ve piyadeye yarayacak süvariye verilmek gibi hilaf-ı usul-i taksim vuku bulmuştur işte burasının tahkîki dahi lazım geleceğine mebni müfettiş memuru teftiş olduğu mevaki'-a vücud eden kur'a neferâtının ne suretle taksim olunduklarını teftiş ve tahakkuk eyleyecektir.

Madde 18 - Bedel olarak silk-i askeriye dahil olanlar haklarında kur'â kanunname-i hümayunun yirmi sekizinci ve gönüllü yazılanların altmış üçüncü bendlerinde muharrer şerat-i kamlen mevcud olup olmadığı bilinmek için bunların ahvâl ve keyfiyatlarının mümkün olduğu derece tahkiki müfettiş olan zatın vazife-i mehde-i memuriyetidir.

Madde 19 - İcra olunan istibdalarda müddet-i muayyene nizamiyeleri tekmil olduğu halde sınıf-ı celil-i askeriyede kalmak isteyerek tezkerelerini terk eyleyen asâkir-i mülûkanenin alaylarında mazhar imtiyaz ve hürmet olmaları şime-i hakkaniyet

iktizasından olmasıyla bunların haklarında muamele-i taltifiye icrâ olunup olunmadığını dahi müfettiş bulunan zat arayıp soracaktır.

Madde 20 - Bir alaydan diğer alaya naklolmuş olan zâbitân ve neferât-ı askeriye kimlerin emriyle ve ne sebebe mebni naklolmuştur ve hin-i naklinde müfettişin vüruduna değin nakil eylediği alay ve taburda ne misillû harekette bulunmuştur burası dahi müfettiş tarafından tahkîk olunacaktır.

Madde 21 - Asâkir-i mülûkaneden memleketlerinde tesviyesi vücudlarına münhasır miras ve saire misillû deâvî ve hususat-ı sairelerini rüyet eylemek ve istibdâl tezkerelerini terk edüp kalanlardan familyalarını görmek için vilayetlerine ruhsat istidasında bulunanların keyfiyetleri mensup oldukları ordu-yu hümayunlar müşirat-ı hazeratına ol alay ve taburlar meclislerinden mazbata inhâ ile ordu meclislerinde ta'yin olunacak müddet münasebe ile sılalarına ruhsat verilip verilmediği ve bu veçhile ruhsat alıp gidenlerden hitam-ı müddet mezuniyetlerinde tesviye-i maslahatları müddet-i mezuniyetleri zarfında mümkün olamamasına veyahut sair güne 'zarul sahihaya mebni olduğunu mübeyyin meclis memleketlerinden mazbata istihsal ve irsal eyledikleri halde bu misillûler manzur olabilirler ise de bila özr-i şer-i müddet mezuniyetlerini tecavüz ettirenler haklarında muamele-i kanuniye icrâ olunup olunmadığı tahkik kılınacaktır.

Madde 22 - Bâ kur'a silk-i askeriye dahil olanlar beş seneden ibaret olan müddet-i nizamiyelerini ikmal ettikleri gibi kendü rızalarıyla kalmak isteyenlerden maadasının devletçe irâei ruhsat buyurulduğu halde istibdâl tezkereleri i'tâ olunarak memleketlerine iade kılınacağından bunların alaylarına tarih-i vürud ve duhulleri yüzlerce kayd ve zâbit olunup olunmadığını müfettiş künye defterlerini celb ile ihale-i nazar dikkat ederek tahkik eyleyecektir.

Madde 23 - Sıfat-ı celîle-i askeriyenin esası kâide-i inkiyad ve itaat üzerine mevzu olmasıyla dahiliye kanunname-i hümayunda sarahaten münderiç ve mestur olduğu veçhile neferât onbaşılara ve onbaşılar zâbitân-ı sağıreye ve zâbitân-ı mülazım ve yüzbaşılara velhasıl bilcümle zâbitân mâ-fevklerinde bulunan zâbitânve ümeraya

itaat ederek meslek-i inkiyad kâr-ı ve rıza-cuydan ayrılmaları kat'an ve kâtıbeten tecviz olunmayacağı misillû cünûd-ı cenab-ı padişâhâneden her birilerinin vikaye-i vuku' ve namuslarıyla hiçbir taraftan muamele-i barda ve tahkîkiriye görmemeleri matlup ve mültezamâli ve faraza içlerinden hasbel beşerne bazı cünhaları vuku bunlar olur ise dahi bunlar mâ-fevklerinde bulunan zâbitân taraflarından öyle muvacehei askeriyede kesr-i arz ve namuslarını mucib ve bu misillûler zâbitândan iseler bilâhire beynel asker emri kumandalarının adem-i te'sirini müstevcib olacak evzâ'ı galize ve şütûm-ı nâ-layıkaya mazhar ve bu suretle müteellim ve mükedder olmaları ahkâm-ı kanuniyenin külliyen hilâfı olduğuna ve neferât ve onbaşı ve zâbitân-ı askeriyeden birisinin gerek ta'lim mahalinde ve gerek sair yerde bir kusur ve kabahati görülübde kanunen muvahaza ve te'dip olunması iktiza eylediği veyahut cüzi bir cünhada bulunupta hakkında ta'zirat lisaniye ile iktifa olunmak lâzım geldiği halde bu misillûlere müvacehe-i askeriyede birşey söylenilmeyip ve hapis ve darp gibi mücazat-ı kanuniyeye müstehak olanların bile haklarında muhil-i namus-ı şütum müstehcene tufu' olunmayıp hemen divan-ı harp teşkiliyle mazbataları tanzim ve takdim kılınarak ahkâm-ı kanuniye iktizasınca ve istihsâl olunacak irade-i hazret-i seraskeri mantıkınca müstehak oldukları mücâzât her ne ise yalnız ânın icrâ ve ta'zirat-ı kavliye-ye müstehak olanlar dahi ta'limden sonra kumandanları tarafından mahfi bir mahale celb ile orada kendi rütbesinden dûn-u zâbit bulunmamak üzere kendulerine tehzib-i ahlâklarını mucib olur nesayıh-ı münasebe ve vesaya-yı müessire ifa kılınması lazım eden bulunduğuna mebni buralarını dahi müfettiş bulunan zat kemâl-i takayyud ve ihtimam ile teftiş ve tahkîk ve birde zâbitân askeriyenin kendülerinden aşağı rütbede bulunanlardan ve bahusus neferâttan ödünç akçe almaları yakışıksız şey olup kanunen dahi memnuniyet-i kaviyye tahtında olduğundan bu maddeyi dahi tahrir ve tahkîk edecektir.

Kısm-ı sâlis

Madde 24 - Her bir rütbede bulunan zâbitânın bilmesi lazım gelen ta'limler ile kanun-ı harbiye-ye dair ma'lumat ve kavânîn ve nizamat terfi rütbe-i kanunname-i hümayununda mestur ve muharrer olduğundan onbaşıdan başçavuşa varıncaya değin zâbitân-ı saire büyük zâbitleri hâzır oldukları halde teftiş memuru nezdine celb ile

zâbitleri marifetleriyle ber-mûcib-i nizâm-ı imtihan olunarak ve mülazım-ı saniden kol ağasına kadar olan zâbitânı dahi rütbelerine göre kezalik kanunname-i mezbure tevfikan müfettiş bizzat imtihan ederek zâbitân mumaileyhimin malumat-ı nazuryelerini bit'tahkîk zâhire ihraç edecektir ve ba'dehu ta'lim meydanına dahi çıkararak icrâ-yı faaliyette olan derece-i maharet ve melekelerini müşahede ve muayene eyleyecektir ve neferât ile her bir rütbede bulunan zâbitânın ta'lim ve taallüm etmeleri lazım gelen ta'lim ve usulleri meydanda yoluyla ve sırasıyla tefhim olunmakta mıdır yoksa bir ta'lim lâyıkıyla tefhim olunmaksızın diğer ta'lime geçirilmekte midir ve kumandalarının necuydu yani ihbar ve icrâ sedalarının uzunluk ve kısalık ve keskinliği talim kitaplarında münderiç olduğu veçhile yolunda ve siyak-ı vahit üzere midir yoksa bir talimcinin ta'lim etmekte olduğu kumandaların usulü diğer ta'limciye muhalif midir ve esnâ-yı ta'limde efrâd-ı askeriye yerlerinden kımıldamayıp ve hizadan çıkmayıp duruşlarında ta'lime mihver-i layıkında riayet velhasıl her türlü ta'limlerin usulü mukarresine tevfiken harf be harf icrâsına i'tinâ ve dikkât kılınmakta mıdır bu hususları bil etraf teftiş ve muayene ederek yolsuz ve sırasız bir şey gördüğü halde ıslahı esbâbını istihsâl eyleyecektir.

Madde 25 - Ta'limciler esnâ-yı ta'limde acemi neferât haklarında muamele-i leyine-i irâe eylemleri ve bazı kusurları dahi görülür ise tekdir ve tahkir eylemeyüb kavli leyn ile tekrar be tekrar ta'rif ve tefhim ederek o misillû kusurların mahu ve ıslahına say ve gayret ve neferâta dahi yorgunluk ve ye's ve fütur gelecek derece it'ap olunmayıp ber-mûcib-i kanun sık sık ârâm ettirilmeye ve müddet-i mahsusa ve mutedileden ziyade ta'lim ettirilmemeye ve askere esliha ta'limi icrâ ettirilir iken ta'limciler ettirecekleri ta'limi tarif edeceği vakit asker'i ya rahat veyahut divan düzdürerek muhtasar ve mukayyet sözlerle tarif etmeğe ve asker silah davranış ve nişan alış gibi zahmetli duruş hallerinde iken ta'limciler gördükleri kusurları ıslah ve tashiha kalkışmayıp asker'i kezalik rahat duruş veyahut divan duruş haline aldıktan sonra kimlerde kusur görmüş ise güzelce tarif ve tefhim eylemeye itina ve dikkat etmeleri zımnında talimcilere veseya-yı ve lazıme icrâ olunacaktır ve musika ve bûy ve tronpetelerin usulleri ta'lim kitaplarında münderiç olduğu veçhile hın-ı icrâ-yı ta'limde adeta ve süratli hücum vuruşlarına muvafık ve mutabık mıdır yoksa ahenk

ve usulleri bozuk mudur burasını dahi müfettiş muayene ederek bunlarda dahi bir kusur gördüğü halde ıslah edecektir.

Madde 26 - Piyade ta'lim kitabının birinci cildinde vaki' makale-i evvelinin kırk altıncı ve kırk yedinci maddelerinde beyan kılındığı veçhile ta'limât-ı amaliye-ye ta'rifât-ı amaliye dahi zam ve ilâve olunmadıkça zâbitânın ta'limatı zihinlerinde iyice karargir olmayacağı darkâr idüğünden meydanda olan ta'limlerden başka her bir alayda ta'rifât-ı ilmiye için başka bir ta'lim dahi olması ve her alayın mîr alayı talimat-ı münevvia-ya dar olan kaffe-i usul ve kavaidi bizzat beyan ve takdir etmek veyahut saire ettirmek için zâbitân askeriye-yi lüzumu mertebe sıkça sıkça münasip bir mahale cem ve davet eylemesi lazım geleceğinden ve zâbitânın ol veçhile talimatı ilmiye tahsil eylemeleri için müctemi' olduğu halde beher alayda ve müteferrik ise beher taburda münasip bir mahal tahsisiyle ve mekteb-i harbiyeden çıkmış olanlardan ve mektepden yetişme zâbitân bulunmadığı halde her bir talimin nazariyat ve filiyatında kesb-meleke ve muharet etmiş zâbitândan birer ikişer muallim nasb ve tayiniyle zâbitânın istihsâl ve istikmâl-i ma'lumât-ı nazariye etmeleri iktiza edeceğinden ta'lim ve ta'lime ve kanun-u harbiye ve kavanin-i askeriye-ye dair kıraat-i lâzım gelen kitaplar alay ve taburlarda mevcud ve mükemmel midir ve muallimleri ehlu erbab olan malumatlı zâbitândan mıdır ve kıraat olunmakta olan dersler tertibi üzere tedris kılınmakta mıdır buralarını müfettiş bizzat muayene ve müşahede ederek muhtaç-ı ıslah bir şey olduğu halde zâbitân ve muallimlere vesaya ve ihtarât-ı mukteziye tebliğine himmet eyleyecektir.

Madde 27 - Zâbitân-ı askeriyenin rütbelerine göre nizamen bilmeler ve fi'iliyâtını icrâ etmeleri fariza-i zimmetleri olan ta'limlerde ve fünun ve kavânîn ve nizamat-ı askeriyede derece-i ma'lumât ve maharetleri ma'lum olması lâzım eden bulunmasıyla müfettiş bulunan zât bölük ve tabur ve alay ta'limlerinin icrâ-yı usul imtihaniyesine birkaç gün mütemadiyen hasr-ı evkât edecek ve teftiş edeceği alayda fünun-u harbiye-ye dair mevcud olan kitaplara tevfiken imal-i harbiyeden faidelü manevralar yani muharebe şekilleri irae ve icrâ ve avcı ta'lim ve hizmetlerini ifa ettirerek bunlar da derece-i meleke ve maharetlerini muayene ve müşahede eyleyecektir ve faraza bir mevkiide sünuf-ı selaseden mürekkeb cemiyyetlice bir fırka-i askeriye bulunduğu ve

işkâl-i harbiye-ye dair esnâ-yı imtihanda suâl olunan manevraların icrâ-yı fi'iliyâtına ol mevki'in müsaadesi olup asker dahi derece-i kifayede olduğu halde müfettiş öyle yerlerde münasip ve heyet-i mevki'iyyeye tevfiken bir manevra şekli tertip ederek ümerâ ve zâbitân-ı mevcudeye nazariyatını tefhim ve ta'lim eyledikten sonra mevcud olan asâkir-i şâhâne ile fi'iliyatını dahi icrâ ettirerek ümerâ ve zâbitânın bu babda olan derece-i maharet ve iktidarlarını ru'yet ve müşahede eyleyecektir ve fakat işbu manevralar resail-i harbiyede münderiç olan eşkâl ve hareketi cismiyenin ayni olmak iktiza etmeyip müfettiş mukteza-yı dirayet ve rüyet-i üzere bulunduğu mevkîin elverişine nazaren ve fen-ni harbe tatbiken münasip bir manevra tertip ve icrâ edecektir.

Madde 28 - İcrâ olunmakta olan ta'limlerin en ziyade dikkat olunacak yeri nişan ta'limi olmasıyla müfettiş teftişine memur olduğu asâkir-i mülûkâneden bir veyahut birkaç bölüğüne nişan ta'limi icrâ ettirip askerin nişan almakta olan derece-i maharetlerini bizzat müşahede eyleyecekdir ve işbu ta'limlere âla'l'umum her bölükte icrâ olunmakta mıdır ve olunmakta ise sair bölüklerin dahi nişan ta'liminde mâharetleri muayene ettiği bölükler raddesinde midir nasıldır buralarını tahkîk ve tedkîk edecektir ve müfettiş tarafından tensib olunduğu halde bu babda efrâd-ı askeriye-ye mûcib terğib ve teşvik olmak üzere her bölükte nişân etmekde en maharetlü olan birkaç nefere bir hadd-i malum üzerine bahşiş i'tâsına müfettiş me'zun ise de işbu bahşişler beher tabur için nihâyet ikiyüz elli guruşa tecavüz etmeyecek ve ol veçhile i'tâ olunacak akçeler alay ve taburların masârıfât-ı müteferrika defterlerine idhâlen tesviye olunacaktır.

Madde 29 - Vakt-i hazarda bir mahalden diğer mahale gitmek ta'limini kanunname-i hümayunda muharrer ahkâma ve vakt-i seferde ve bir ordugâhtan başka bir ordugâha azimet etmek ta'limini hizmet-i asker der-zaman-ı sefer namında olan kanunnâme-i hümayunda münderiç kavâid ve usule ve zikrolunan hallerin ikisinde dahi yolda yürümek usulünü tabur ta'limini kitabında mestur olan kavâide tatbiken icrâ ettirüb ettirmediklerini teftiş memuru tahkîk ile beraber bu babda zâbitânın malumâtı nazariyelerini zâhire ihraç etmek içün mebâhis-i mukteziyeden suâl ve imtihan

edecek olduğu mevkiide asker'i yola gidecek gibi farz ederek icâb eden hareketi ta'lim meydanında icrâ ettirip mahareti fi'iliyelerini dahi müşahede eyleyecektir.

**** KISM-I RÂBİ'****

Madde 30 - Müfettiş efrâd-ı askeriyenin her nev'-i esliha elbise ve eşyasını başka başka yoklama ve teftiş eylemesi lâzım eden bulunmasıyla asâkir-i mülûkâne-yi meydana ihraç ve saff-ı harb-ı nizâmına vaz' ile sıra açtırıp ve silah yere ettirüb bil'cümle esliha ve elbise ile ayakkabılarının ve fes ve yağmurluk ve kilimlerin ve palaska ve çanta derunlarında bulunan kâffe-i eşyanın yoklama ve rûznâmçe kalemlerinden memur olan kâtip efendiler dahi hâzır oldukları halde muayenesiyle mi'âdından evvel fetâ-pezir olmuş esliha ve eşya görüldüğü halde bunun esbâb-ı hakikiyesini tedkîk ve zahir ihraç edecek ve o misillü esliha ve eşya zâbitânve neferâtın hor kullanılmalarından ve adem-i tekayyüdlerinden neş'et etmiş ise o misillûzâbitân ve neferât haklarında tevbihat-ı mukteziye icrâ ve sâir gûna bir esbâba mebni ise keyfiyetlerini makâm-ı âli-yi seraskeriye arz ve inhâ edecektir.

Madde 31 - Tahkîkâtı vakı'a-ya nazaren bazı eşya-yı askeriyenin miâdı hulul eylediği halde pek eskimeyüb daha bir zaman isti'male kabil ve salih iken mücerred miâdı hulul etti denilerek müceddedleri taleb ve ahz olunup ve alaylarda terâküm edüp bil'ahire telef olmakta ve bu ise hasar-ı miriyi istilzam eylemekte olmasına ve eşya-yı mezbure her ne cins olur ise olsun miâdı hulul etmiş ise de ya tamiren veya tamirsiz bir zaman daha istimale salih olanların müceddedleri alınmayıp bunların bütün bütün fer-sude ve köhne oluncaya değin kullanılması ve ba'dehu cedidlerinin ahz olunması lâzımeden bulunmasına mebni müfettiş bulunan zât emvâl-i mîriye-yi hasardan vikâye bu babda tahkîkât ve tedkîkât-ı kamile icrâ eyleyecektir.

Madde 32 - Her bir alay ve taburda mevcud olan eslihanın miktariyete ve hey'eti hâzıralarına dair alay ve taburlar taraflarından birer kıta jûrnâli talep ve ahz olunarak canib-i tophane-i âmireden müfettiş refakatine ta'yin kılınan tüfenkçi ustası hâzır olduğu halde esliha-i mevcude ol emirde mezbur-ı jurnale tatbik olunup badehü emr-i yoklamaya şuru' ve mübaşeret kılınacak ve firarilerin alıp götürmüş oldukları esliha ile kazazade ve fer-sude olan silahların keyfiyetlerini mübeyyin mazbataları dahi

talep ve ahz olunacaktır ve alay ve taburların tüfenkçi ve kundakçıları zikrolunan tüfenkçi ustası marifetiyle imtihan olunarak içlerinde san'at-aşina olmayan ademler bulunduğu halde o misillûler tebdil olunmak üzere keyfiyetleri ordu-yu hümayunlar müşirat-ı hâzeratı taraflarına yazılacaktır.

**** KISM-I HÂMİS****

Madde 33 - Müstağni-i beyan olduğu veçhile ordu-yu hümâyunlar meclisleri orduca vuku' bulacak kâffe-i mevâd-ı cariye ve mesalih-i mühimmenin merci'i ve mahal-i müzakeresi olup bu veçhile işbu meclislerde ru'yet olunacak ümur-u âdiye ve mühimme kat'an sektelenmemek için a'zasının tatbik mühürleri dâr-ı şûrâ-yı askeride mevcud olup bunların tebdil ve tahvillerine lüzum-u kavî görülmedikçe ve keyfiyetleri taraf-ı müşiriden makâm-ı vâlâ-yı seraskeriye beyân ve iş'âr ile irâde-i seniyesi istihsâl kılınmadıkça tebdil olunmaları memnuniyet-i külliye tahtında ve bunların îfâ-i hüsn-i hizmete muvafık olmaları daima mecliste bulunup her birileri mesalih-i cariyeye kesb-i vukûf etmelerine havale olunan mevadî mâlumât-ı sabıkalarına tatbiken müzakere ve mütâlaa eylemelerine tevakkuf edeceği rütbe-i bedahette olduğundan a'za-yı mumaileyhimin hiçbir vakitte mecâlis-i mezbureden ayrılmaları ve hizmet ve memuriyetle mahal-i sairiye ta'yin ve i'zâm kılınmaları hususuna veçhen min'el vücuh mesâğ olmadığı misillû işbu meclislerin a'za-yı mahsusasından başka ümerâ ve zâbıtân-ı askeriyeden hiçbir kimesnenin a'za hükmünde dahil meclis olmaları dahi caiz olmayacağından buralarını ve mesalih-i vakı'anın mecalis-i mezburede ordu-yu hümayunlar aklâmında ne veçhile ru'yet ve tesviye olunmakta olduğunu ve evrâk-ı vâridenin muâmelât-ı kalemiyesi vaktiyle icrâ ve muhâsebâta dair defâtir ile mezabıt ve senedâtı yoluyla tanzim ve imla olunup olunmadığını ve mevcud jurnalleriyle defatir ve mezabıt-ı mukteziye-i evkât-ı muayyenesinde bab-ı vâlây-ı seraskeriye gönderilüb gönderilmediğini ve hususat-ı sairesini ve bunlarda bir gûna yolsuzluk ve uygunsuzluk müşahede eder ise kimlerin adem-i dikkat ve rehavetinden neş'et eylediğinin esbab-ı hakikiyesini tahkik ve tedkik eyleyerek mugayir usul-u meşhudu olan şeylerin ıslahı zımnında taraf-ı müşiriye ve makâm-ı vâlâ-yı seraskeriye ihtarat ve tebliğat-ı mukteziye icrâ eylemesi müfettişin rütbe-i uhde-i memuriyetidir.

Madde 34 - Zabitân intihab-ı ve ashâb-ı töhmetin icrâ-yı muhâkematı ve lüzumu olan erzak ve eşyanın mübâya'ası ve idare-i ta'yinât maddesi ve askerden umur hesabiyesi velhasıl mevâd-ı askeriyenin kâffesi alay ve taburlar meclislerinde ru'yet ve tesviye olunacağından mecalis-i mezkûrenin a'zâsı beher-hal umur-ı tahrîreye ve hesabiyede oldukça ma'lumâtlu ve dirayet ve hakkaniyetlü zabitândan intihâb ve ta'yin olunması ehem-i umurdan ve ordu-yu hümayunlar meclisleri a'zâsının bend-i sâbıkta beyan olunduğu veçhile irâde-i seniyesi istihsâl olunmadıkça tebdil olunmaması nizâm-ı iktizasından olduğu misillû alay ve taburlar meclisleri a'zâsının dahi tatbik mühürleri ordu-yu hümayunlar meclislerinde mahfûz olarak işbu a'zânın dahi tebdillerine lüzum-i kavî görünür ise ordu-yu hümayunlar müşirât-ı hazerâtının iradesi istihsâl kalınmadıkça değiştirilmemesi usul-i mevzu-a icâbından olmasıyla her bir alay ve taburların a'zâ-yı mecâlisi evsâf-ı matlube ile muttasıf ve alayca cereyân eden hususâtın kâffesine vâkıf olup olmadıklarını ve vezâif-i zimmet-i me'muriyetlerini hiçbir taraftan çekinmeyerek ve tarik-i sıdk ve hakkâniyetten aslâ ayrılmayarak hüsn-i ifâya muktedir bulunup bulunmadıklarını ve hilâf-ı usul a'zâ tebeddülü gibi halât-i nâ-maraziye vukuu bulup bulunmadığını müfettiş tahkîk ederek mecalis-i mezbure âzasından ehliyetsizleri olduğu halde o misillûların ihracıyla yerlerine ashâb-ı dirâyet ve ma'lumattan a'za intihap ve ta'yin olunması hususunu ordu-yu hümayunlar müşirâtı hazaratına ihtar ve işar edecektir.

Madde 35 - Merkezde bulunan asâkir-i mülûkânenin idare ta'yinâtına muktezi erzak ve zehayirin numuneleri celb ile muayene olunup nefâseti ve ta'yinât-ı askeriyeye elverişli olduğu anlaşıldıktan sonra fiyat-ı hakikiye-i vakte tevfikan ve tasarrufat-ı miriye kaziyesine riâyeten fiyatının kat'î mutlaka ordu-yu hümayunlar mecâlisine ve mevâki'de bulunan asâkir-i şâhâne için mübaya'a olunacak erzâk ve eşyânın dahi vech-i muharrer üzere kat'î fiyatı keyfiyeti alay ve taburlar meclislerine mahsus olup binbaşı ve kâimmâkam ve miralay tarafından veyahut bir mevkiide kumandan olan mirlivâ ve ferik-i paşalar canibinden meclislerin re'y ve haberleri olmaksızın etrafa zâbıt-ı irsâliyle zahire ve erzak mübâya'ası ve kat'-ı fiyat maddesi külliyen memnu olmaktan ve müfettiş bulunan zat-ı mübâya'ât hususunu bervech-i tetkik tahkik eylemesi mevâdd-ı teftişiyenin başlıca ve zâyifinden ve bir mevkiide erzâk ve eşya mübâya'a olunacağı halde ol mevki'in tüccâr ve esnâfından mu'teberleri meclis-i

askeriye celb ile alenen kâidetten münakasa-sı icrâ olunarak tekerrür edecek fiyat-ı mütâdele ile kâffe-i azanın re'yi münzam olduğu halde mübâya'ası veyahut konturatu-ya raptı lâzım eden bulunmaktan nâşi mevkiide mübâya'atın ne suretle icrâ olunmakta olduğunu ve kimlerden alınup fiyatı ne veçhile kararlaştırılmış olduğunu ve iş'ârı nâyic-i hakiki-i vakte muvâfık ve alınup ta'yinâta sarf olunmakta olan erzâk ve zehâyirin hîn-i mübâya'asında ahz ile meclislerde hıfz olunan numunelerine mutâbık olup olmadığını ve asâkir-i şâhânenin yevmiye î'tası mukarrer olan erzâk ta'yinâtı nizâmi veçhile kâmilen kazgana konulup konulmadığını bil etraf-ı tahkîk ve tedkîk eyleyerek bunlara bir gûna fesâd karıştırılmış olduğu anlaşılır ise buna mütecâsir olanların der-akâb taharri ve zâhire ihracıyla muhâkeme-i lâzımelerini bil icrâ keyfiyetlerini taraf-ı müşiriye ve makâm-ı vâlâ-yı seraskeriye beyan ve inhâ eyleyecektir.

Madde 36 - Bir alay için bir mah zarfında bir nev-i erzâk birkaç kere mubaya'a olunmak lâzım geldiği ve her birinin fiyatı birbirine tevâfuk etmediği halde en başında tanzim olunan ta'yinât defterinde bir cins erzâk başka başka fiyat ile gösterilmemek ve zabitânın bedel-i ta'yinâtı ziyâde ve noksan fiyat ile verilmemek için beher ay mübaya-a olunan erzâkın icrâ-yı usul-i mukasemesiyle ihraç olunacak fiyat-ı umumiyesi veçhile mesarıf defterlerine idhâlveimâlave zâbitânınbedel-i tayinatıdahi fiyat-ı umumiye-i mezburayatevfikân i'tâ kılınması ve bir mevkide lehm ta'yinâtının esnaftan aynen tedârik ve mübâya'ası mümkün olamayıpda ağnam veyahut dana ve sığır mübâya'a ve zebhine hâcet görülür ise ağnam veya dana ve sığırın beher re'si kaç kuruşa mübâya'a olunmuş ise ondan hîn-i zebhinde füruht olunacak cülud ve baş ve ciğer gibi a'zası ve şahm-ı esmân-ı tenzil olunarak kusur kaç guruş kalır ise buna hâsıl olan lahmın kıyyesi taksim olunarak fiyatı sahihasının çıkarılması ve şayet bir mevki'de te'sir rutubetten veya sair bir sebebden nâşi mübaya'-a olunan erzâk ve zehairden bazı mertebe-i telefât vuku' bulmuş ise bunun esmânı mukaseme fiyatına zam olunmayıp eğer bazı esbâb-ı zaruriye-ye mebni zayi olmuş ise esmânı başkaca masraf defterlerine dahilen tesviye olunmak ve zâbitânın adem-i dikkat ve müsamahalarından nâşi telefât vuku bulmuş ise esmânı o misillû zâbitâna tazmin ettirilmek üzere telefât-ı mezburenin vuku'undan neş'et etmiş ise esbâb-ı sahihasını mübeyyin mazbatasının alay ve tabur meclislerinden tanzim ve

takdim olunması usul-i mukarrara iktizasından olmasıyla her bir alay ve taburda ol veçhile ihrâc olunmakda olan mukaseme fiyat-ı refakatine memur olan muhâsib efendiler ma'rifetleriyle tetkîk ettirilib fiyat-ı mezbure sehv ve hatadan sâlim olduğu meydana ihrâç olunacaktır ve bazı mahalde vuku' bulan telefâtın esbâb-ı sahihası dahi lâyıkıyla tahkîk ve tedkîk kılınacaktır.

Madde 37 - Muhassasât-ı askeriye için taşra emvâl sandıklarından bil'havale i'tâ olunmakta olan nukûd-ı miyânesinde her ne cins akçe olur ise olsun bunlar çarşı fiyatıyla alınmayıp hazine-i hassaca kıymet-i hakikiyesi her ne ise mal me'murları ol fiyat ile i'tâ edeceklerinden ve bundan asâkir-i mülûkâne maaşlarına verilecek akçe alındığı fiyatı ile aynen i'tâ olunup fakat ta'yinât-ı askeriye için mübâya'a olunmakta olan erzâk ve zehayir ve eşya-yı saire esmânı çarşıda mütedâvil olan fiyat ile verilmesi ve bundan zuhur eden fazla defterlerde varidât gösterilmesi lâzım geleceğinden bu hususu ve birde mebaliğ-i mezburenin senedâtı kanuname-i hümayuna tevfiken i'tâ olunup olunmadığını ve defâtir-i usul ve nizâm-ı veçhile ve vakt-ü zamanıyla tanzim ve takdim kılınıp kılınmadığını ve fiyat akçeleri usul mevzu'asına tevfiken vakti muayyeninde merkez ordu-yu hümayuna gönderilmediğini ve alaylarda akçe mevcut olduğu halde mübâya'a olunan şeylerin behâsı ashabına verilip verilmediğini ve verilmeyipte esnafa borç terâküm etmiş ise bunun esbâb-ı hakikiyesine ve bu sırada akçe duyunlarının mühasebâtını refâkâte memur olan muhâsip efendiler ma'rifetleriyle müfettiş bulunan zât bil'etraf tahkîk ederek ve alayların defâtiri celb ve imrar nazar-i dikkat olunarak muğayir usul ve nizâm bir halât veyahut isrâfât ve telefât görülür ise bunların men'u def'i ve birde emvâl-i miriyeden zimmetlerine akçe geçirmiş zâbitân var ise zimmet-i miriyelerinin istirdâdı esbâbının istihsâliyle beraber böyle yolsuz ahvâle cüret edenlerin taharri ve zâhire ihracıyla haklarında te'dibât-ı kanuniye icrâ kılınmak üzere keyfiyet-i makâm-ı vâlâ-yı seraskeri ve taraf-ı müşiriye iş'âr olunacaktır.

Madde 38 - Bazı mahallerde müstekil kışla olmadığı halde hasb'el' icâb oralara asâkir-i hazreti mülûkâne ta'yin olunmak ve emr-i iskân ve ikâmeleri için han-u hana misillû ebniye isticâr kılınmak lâzım geldiği veyahut kışla alup ebniyesi asâkir-i merkumenin miktarına göre derece-i kifâyede olmadığından hastahane ve depo gibi

bazı ebniyenin hariçten tedârik ve isticârı iktizâ eylediği halde bunların kiraları hadd-ı i'tidalde olup olmadığı ve bedel-i icârları beher ay usul-i vecihle ve memleket meclisleri marifetleriyle ashâbına i'tâ kılınıp kılınmadığı hususu dahi müfettiş tarafından tahkîk olunacaktır.

Madde 39 - Bazı mevakide nân-ı aziz ta'yinâtının esnaftan mübâya'ası mümkün olamayıpta zahire mübâya'asıyla etmek (ekmek) imaline lüzum göründüğü halde beher kile hıntanın dakik ettirilmesinde ne miktar masârıf-ı tahiye verilip bundan ne kadar dakik vücuda geldiği ve beher yüz kıyye dakikden nân-ı aziz oldukça hâs ve nefis olmak üzere derece-i i'tidâlde kepek çıkarıldıktan sonra nan-ı aziz i'mâl olundukça kaç kıyye fazla verdiği ve hıntanın esmamına mesârif tanhiye ve tabhıye zam olunduktan ve ihrâc olunan kepeği füruht ile veyahut havanât-ı miriye me'kûlâtına sarf ile esmânı tenzil kılındıktan sonra beher vakiye nân-ı aziz birkaç para fiyatla husûl bulduğu hususları şâyân-ı tedkîk olan mevâddan olmasıyla bu madde dahi müfettiş tarafından tahkîk kılınacaktır.

Madde 40 - Mübâya'a olunmakta olan zahire ve erzâk ve hatab ve eşyâ-yı sairenin alınır iken hîn-i keyl ve vezninde ziyade alınarak ahâliye ve ta'yinâta i'tâ olunur iken eksik verilip asâkir-i mülûkâneye kat'an ğadr ve ziyan vuku'u gibi hâlât-ı nâ-maraziye veçhen min'el'vucûh tecviz olunur şey olmayıp bu ise kîle ve kantar ve çekilerin a'yar ve vezinleri ğayet sahih olmasına ve sıkça sıkça a'yar ettirilmesine ve hîn-i vezin ve i'tâsında usul-i hakkaniyete kemâl derece dikkat ve i'tinâ kılınmasına tavakkuf edeceği bedihiyyâtı umurdan olmasıyla bu hususların dahi kemâl derece tahkîk ve tetkîki müfettiş bulunan zâtın müterettip zimmet-i memuriyet ve müsadekâtıdır.

**** KISM-I SÂDİSİ ****

Madde 41 - Zâbitân ve neferât-ı askeriyeden mücâzât-ı hafife ve şedideyi davet edecek veyahut silk-i askeriden tard ve teb'id olunmalarını müstelzem olacak runha ve kabahatlere mütecâsir olanların muhâkemeleri bervech-i hakkaniyet icrâ olunarak divan-ı harb mazbatalarının tanzim olunması ve ânın üzerine iktizâsının icrâ kılınması lâzım eden olmasıyla ashâb-ı ceraimin muhâkemeleri ne veçhile icrâ

olunduğunu ve haklarında tertib cezâ kılınmış veyahut tard olunmuş olanlar iştikâ ve istid'â eyledikleri veyahut müfettiş bulunan zât aher taraftan maddenin haksızlığını istima eylediği halde bu makuleleri bi'z'zat huzuruna celb ile istintâk ederek mukaddemâ haklarında tanzim ve takdîm kılınan divân-ı harb mazbatalarının kûyûdat-ı mevcudesine imrâr nazar eyleyerek icrâ kılınan tahkîkât ve tetkîkât ve usul-i muhâkeme yolunda mı ve hakkaniyete tatbîk olunarak mı olmuştur yoksa ğadr ve noksaniyet gibi ahvâl-i nâ-maraziye vuku' bulmuş mudur veyahut bihakk mücâzât-ı şedîdeye müstahak olanlar bazı taraftan himaye ve sahabet olunarak hafifçe geçiştirilmiştir. Buralarını müfettiş bulunan zât ğayet hakkâniyet üzere tahkîk ve tetkîk ile şaibe-i ğadr ve himâyet istişmâm eylediği halde asla hâtır ve gönle bakmayarak keyfiyeti derhan icâbına göre ordu müşîri bulunan zât tarafına ve iktizâsına nazaren makâm-ı âli-i hazret-i seraskeriye arz ve iş'âr edecektir.

Madde 42 - Bend-i sabıkda muharrer olduğu üzere müfettiş bulunan zât mazhar-ı mücâzât olanlardan iştikâ edenler olduğu veyahut ahir taraftan maddenin haksızlığını istima' eylediği halde bu bâbda tetkîkât ve tahkîkât-ı kâmile icrâsına memur ise de efrâd-ı askeriyeden her nev'-i istid'a ve idde'â ve iştikâda bulunanların istima' de'âvilerine müfettiş tarafından bütün bütün hasr-ı evkâd olunsa bile bu husus dâire-i imkânın haricinde ve ahkâm-ı kanuniyenin hilâfında olmaktan ve zabitân ve neferâttan istid'â ve iştikâları olanlar ol emirde silsile-i merâtip nizâmına tevfikân mâ-fevkinde bulunan zâbitâna sırasıyla mûrâca'at ve ifâde-i hâl ederek müdde'iyyât ve müsted'iyât-ı vakı'aları istima' ve icrâ olunmaz ise ol vakit müfettişe mürâcaat ve şikâyet etmeleri ve fakat ol havâlinin en büyük zâbiti hakkında şâyân-ı vusûk ve i'tibâr olacak surette iştikâları olanlar bi'z'zat müfettişe beyan-ı hâl etmeleri tabiat-ı maslahattan bulunmaktan nâşi müfettiş ashâb-ı istid'â ve iştikâ-yı nezdine kabul etmek ve davâlarını istima eylemek üzere bir vakit tahsis ederek keyfiyeti evâmir-i yevmiye-ye derc ile i'lân edecek ve ashâb-ı de'âvi ol veçhile ta'yin ve tahsis olunan vakitte müfettiş nezdine gitmeye me'zun olacaktır ve bu misillûlardan bi hakkın en büyük zâbiti haklarında iştikâları olanlardan ma'adası mâ fi'z'zamirlerini ol emirde sırasıyla zâbitlerine beyân edip etmedikleri müfettiş canibinden suâl olunarak zâbitânına müracaat etmeksizin gelenler olur ise kabul olunmayıp fakat istid'â ve iddeâları her ne ise ber-mûcib-i kanun sırasıyla zâbitlerine ifade etmiş oldukları halde

dinlenmeyip haklarında muamele-i ğadriye vuku'a gelmiş olanlar kabul ve davaları istima' olunarak cüziyyâttan ma'dûd olanları müfettişin re'y ve ma'rifetiyle ahkâm-ı kanuniye-ye tevfiken tesviye ve ru'yet olunarak başlıca maddelerin ordu-yu hümayunlar meclislerinde icâb-ı icrâ olunmak üzere taraf-ı müşiriye tahrir kılınacaktır.

Madde 43 - Bir mevkiide bir hususa dair istid'â ve istikâ edecek iki üç veyahut daha ziyade adam olupta bunların müfettişin ol mevki'a vürûdunda yek diğerleriyle haberleşerek cem'iyetiyle müfettiş nezdine gelmeleri külliyen memnu' olduğundan asâkir-i mülûkâne bu misillû muğayir nizâm hâlattan men olunacak ve öyle üç beş kişi ve daha ziyâde olarak bir madde için suret-i ittihâd ve ıttıradda ifade-i hâle gelenlerin istid'âları muvâfık nizâm olsa bile kabul ve istima olunmayacağından herkes mâ'fi'z'zamirini müfettişe başka başka şifahen veyahut tahriren beyan edecektir ve hatta bir arz-ı hâlde iki imza görüldüğü halde o misillû arz-ı hâl dahi kabul olunmayacaktır.

Madde 44 - Zâbitân ve neferât-ı askeriyeden haklarında tertib-i ceza kılınmış veyahut tard olunmuş olanlardan ashâb-ı iştikâ zuhurunda o makulelerin tedkîk-i de'âvisi zımnında mukaddemâ muhâkemeleri ru'yet olunan meclis a'zâsı dahil olmak üzere münasip olan ümera ve zâbitândan mürekkep ve müfettişin taht-ı nezâretinde olarak başkaca bir meclis teşkiliyle bu mecliste icrâ kılınacak tedkîkâtı kâmile üzerine mukaddemini hükm-i tağyir edipte müşteki haklı çıkar ise iktizâsı icrâ kılınmak ve müştekinin haksızlığı bu mecliste dahi tahakkuk eylediği surette mücâzât-ı teşdîd olunmak üzere iki kıt'a mazbatası tanzîm ve müfettiş tarafından tasdik ile der-akab bir kıt'ası taraf-ı müşiriye ve diğeri makâm-ı vâlâ-yı seraskeriye takdim kılınacaktır ve mukaddemini meclisin hüküm ve kararı icâbınca müştekinin ma'duriyeti tebeyyün eylediği surette bu hususu ya adem-i takayyüdden veya a'zâ-yı mevcudenin zehâb ve efkârca bir gûne hatada bulunmalarından veyahut mesâlihine garaz ve himaye karıştırılmasından neş'et etmiş olacağı ve buralarının dahi bi't'tetkîk zâhire ihraç lazım geleceği cihetle müfettiş-i mukaddimini meclisin a'zâsını alel infirad nezdine celb ile te'minât-ı mukteziye i'tâ ve hakikât hali kendilerinden başka başka sual ve istiksâ ederek sıhhat-i maddeyi meydana ihraç edecekbir

serrişte alabileceği halde bir varakaya zabt ve terkim ile ba'dehü azânın kâffesini heyetce ber-vech-i muharrer teşkil olunacak meclisle celb ile müvâcehe ve istintâk ederek ol veçhile ihtiyâr olunan hakkaniyetsizlik neden neş'et etmiş ise burasını dahi a'la vech'ıs'sıhha mazbata-i mezbureye derc ettirecektir.

Madde 45 - Bil'cümle zabitân-ı askeriye ile tıbbıye memurlarının ahlâk ve etvârları ve cinâyete dair ahvâlleri zabt ve tahrir ile sicil-i ahlaklarının tanzimiyle evkât-ı muayyenelerinde ordu-yu hümayunlar müşîrlerine gönderilmesi ve birer nüshasının dahi dâr-ı şurada hıfz olunmak ve hîn-i hacette müracaat kılınmak üzere alay ve taburlar taraflarından beher sene teftiş memurlarına bil'itâ ânlar taraflarından makâm-ı âli-i seraskeriye takdim olunması usul-i mukarrere iktizâsından ve bu husus ise kaimmakâmların akdem-i vezâifi zimmetleri olan hâlâttan olmasına ve işbu sicil-i ahlâk-ı zâbitân ve memurin-i mumaileyhimin mer'et-i ahvâlleri müşabehesinde olarak bunların gâyet sıhhat ve hakkâniyet üzere tanzîm olunması en ziyâde i'tinâ olunacak mevâddan bulunmasına mebni bu hususun dahi tahkîk ve tedkîki zımnında müfettiş bulunan zât tarafından takayyudât-ı kâmile icrâ olunacaktır.

Madde 45 - Bil'cümle zabitân-ı askeriye ile tıbbıye memurlarının ahlâk ve etvârları ve cinâyete dair ahvâlleri zabt ve tahrir ile sicil-i ahlaklarının tanzimiyle evkât-ı muayyenelerinde ordu-yu hümayunlar müşîrlerine gönderilmesi ve birer nüshasının dahi dâr-ı şurada hıfz olunmak ve hîn-i hacette müracaat kılınmak üzere alay ve taburlar taraflarından beher sene teftiş memurlarına bil'itâ ânlar taraflarından makâm-ı âli-i seraskeriye takdim olunması usul-i mukarrere iktizâsından ve bu husus ise kaimmakâmların akdem-i vezâifi zimmetleri olan hâlâttan olmasına ve işbu sicil-i ahlâk-ı zâbitân ve memurin-i mumaileyhimin mer'et-i ahvâlleri müşabehesinde olarak bunların gâyet sıhhat ve hakkâniyet üzere tanzîm olunması en ziyâde i'tinâ olunacak mevâddan bulunmasına mebni bu hususun dahi tahkîk ve tedkîki zımnında müfettiş bulunan zât tarafından takayyudât-ı kâmile icrâ olunacaktır.

SINIF-I SÜVÂRİYE DÂİR MEVÂD-I TEFTİŞİYE BEYANINDADIR

Madde 46 - Müfettiş süvâri alaylarının dahi piyadeye tevfiken umum ve müfredât yoklamasını icrâ ve umur-ı idâre ve hesâbiyeleri ve meclisleri ve mevâd-ı sairesi

bâlâda muharrer maddelerde mürakkam olduğu veçhile yolunda olup olmadığı bilinmek ve muhtâc-ı ıslâh olan şeyleri yoluna konulmak için tetkîkât-ı kâmile itâ ederek bunlardan başka işbu süvâri alaylarını meydana ihrâç ile esablerin saff-ı harpde duruşları nasıldır ve eğer takımlarında sökük ve eksik şey var mıdır ve hayvanât-ı mevcude hâl ve hey'etce süvâriye elverişli midir tımarlarına lâyıkıyla bakılmış ve gemleri ağızlarına muvâfık olarak takılmış mıdır ve ne kadarı iğdiş ve ne miktarı ayğır ve kısraktır buralarını muayene ederek muğayır nizâm bir şey gördüğü halde ıslâhı esbâbını istihsâl edecektir ve ba'dehü ta'limce olan ma'lumât ve maharetlerini anlamak için alay ta'limi icrâ ettirip manevra hareketleri ta'lim kitaplarında münderiç kavâide muvâfık ve nöbet boruları mukarrer olan usule mutâbık bulunup bulunmadığını ve neferâttan bazılarını münferiden nezdiine celb ile bazılarını esbden indirip bindirerek ve bazılarına at soydurup eğerlettirerek ve bazılarına çanta çözdürüp bağlattırarak bu işleri lâyıkıyla hüsn-i ifâ-ya muktedir olup olmadıklarını müşâde ve muâyene ile talimce ve hizmetce bir gûne kusur ve noksanları olduğu surette ikmâli zımnında zâbitâna vesâyâ-yı lâzime icrâ eyleyecektir.

Madde 47 - Süvâri zâbitânın hayvanâtca bazı mertebe ma'lumâtları olması akdem vezâif memuriyetleri olmasıyla bargirlerin kaç yaşında olduklarını beyan eder alâmetlerden ve bazı emrâz zahire ve cüruh mu'tedelerinin suret medâvatından ve bunlara mümâsil şeylerden zâbitân mumaileyhim imtihan olunarak bu bâbda olan ma'lumâtlarının anlaşılması müfettişin lazıme-i uhde-i memuriyetidir.

Madde 48 - Zâbitânın alay üzerinde bulunan ve kendi malları olan hayvanât neferât hayvanatından gösterişli olması lazım geleceğinden müfettiş zâbitân hayvanâtı dahi müşâhade ile hâl ve keyfiyetlerini tahkîk eyleyecektir.

Madde 49 - Mübâya'a olunmakta olan hayvanâtın alaylara vürûdu anda ol emirde oyluğu miri damgasıyla damgalanıp ba'dehü dun ve sinn ve eşkâl mahsusları ve miktar-ı behaları ve nerelerden ve kimlerden mübâya'a olunduğu gösterilerek ve sırası üzere numara vez'ıyla alay defretine kaydolunarak vaz' olunan numaralar için damga tertibiyle hayvanâtın tırnaklarına vurulması ve ol veçhile bir kıt'a cetveli

tanzim olunarak alay-ı mezburun mensup olduğu ordunun aklâmına kaydolunmak için merkez ordu-yu hümayuna gönderilmesi dahiliye kanunname-i hümayunu ahkâmı iktizâsından olmasıyla müfettiş hayvanât-ı mezburenin eşkâlini mübeyyin deftere nazar ederek yolunda olup olmadığı ve ber-ayni merkeze taktim kılınıp kılınmadığını tahkîk ve tedkîk eyleyerek ve sene-i etheyde ta'yin kılınacak müfettişe ma'lumât olmak için defter-i mezbur yolunda ise tasdik edip olmadığı surette ıslâh ederek mülâhazât ve mütâlââtını işaret eyleyecektir.

Madde 50 - Sinnleri beş yaşından dûn ve sekiz yaşından ziyâde olan hayvanatın süvari ve topçu alayları için kabul ve mübâya'a olunmaması nizâm mevzu'u iktizasından ve beyan olunan sinnlerden noksan ve ziyâdesinde hayvan mübâya'a olunmuş ise bu misillû hayvanât alaylara vürûd ettiği anda tevfik olunmayıp ve beyhude-yem yedirilmeyip füruht olunması ve yerine matlup veçhile hayvanât mübâya'asıyla üst tarafına muktezi akçe o misillû mugayir nizâm hayvanat mübayia eylemiş olan zâbit her kim ise anın tarafından tazmîn ettirilmesi ve yeni gelmiş olan sair hayvanâtın dahi gelir gelmez asker altına verilerek ta'lime çıkarılması uyumayacağından bu misillû hayvanat alayda ta'limci yüzbaşı her kim ise anın taht-ı nezâret ve idaresine verdirilerek ve ânın ma'rifetiyle terbiye olunarak ve eğer ve gemleri uydurularak ta'lime alıştırılması lâzım eden bulunmasıyla bu hususlara dahi alaylarda dikkat olunup olunmadığını müfettiş muayene ve tahkîk eyleyecektir.

Madde 51 - Alaylarda amel-manda olan hayvanât kocalıktan veya bir sebeb-i zaruri ve illet sahihadan mı amelmande olmuşlardır veyahut yem ve tımarlarına bakılmamasından veya hafifçe bir illet ve yarası olup bunun vaktiyle ve lâyıkiyla medâvât-ı icra olunmamasından mı neş'et eylemiştir burası dahi müfettiş ma'rifetiyle tâhkik ve tedkîk olunarak zâbitânın adem-i takayyüdlerinden nâşi amelmande olmuş hayvanât bulunduğu tahakkuk eder ise o makûle zâbitân haklarında tevbihât ve te'dîbât münasebe icrâ kılınmak üzere keyfiyet taraf-ı müşiriye iş'âr olunacaktır.

Madde 52 - Hayvanâtın yemleri vaktiyle ve tamamiyle verilmekte ve dahiliye kanunname-i hümayununda münderiç usule tatbîken lâyıkı vecihle tımar olunmakta mıdır ve nalları ve yular ve yaybend ve çûl ve sair eşya-yı müytabileri suret-i

matlubede midir nasıldır buralarını dahi müfettiş muayene ve tahkîk eyleyerek muhâlif nizâm bir şey gördüğü halde der-akab ıslâhı hususuna emir ve tenbih edecektir.

Madde 53 - Süvâri alaylarının muytab ve eğer ve başlık takımlarından ve eşya-yı sairelerinden bazılarının miâdı hûlûl eylediği halde eskimeyip bir vakt daha isti'male mesalih ve kabil iken mücerred mi'adı hûlûl etti denilerek müceddedleri alınmayıp otuzikinci bentte muharrer olduğu veçh üzere eşya-yı mezbure dayanacakları müddet istimal olunması ve emvâl-i miriyenin hasardan vikâyesi lazımeden olmağla bu hususu dahi müfettiş teftiş ve tahkîk edecektir.

Madde 54 - Hayvanâtın bazıları hasta olmalarından veya âhir bir sebebden nâşi ve bâ-husus çayır mevsimi takarrup ettiği vakitler muayyen yemlerini tam kesemeyip bunlardan bir hayli arpa ve saman fazlası zuhur edeceği derkâr bulunmasıyla fazla-i mezbure beher ay alay defterlerine irâd-ı kaydolunarak bunun bir hibesi zayi ve taf olmaması mezburunun usul-i makturesi veçhile irad-ı kaydolunup olunmadığı hususu dahi müfettiş tarafından bir veçh tedkîk tahkîk olunacaktır.

Madde 55 - Hasta olan hayvanât sağ hayvanâta karıştırılmayıp bunlar için başka bir ahur tefrîkiyle hastahane ittihâz olunarak oraya rabt olunması ve işbu hastahâneler dîvâr ile birkaç mahale taksim olunarak ilel â'diyesi olan hayvanât başka ve * ilel sariyeye mübtela olan hayvanât başka mahallere bağlanması ve alay baytârları ma'rifetiyle icrâ-yı tedavilerine bakılması ve sıraca ve mankafa misillû ilel sariyye ve mühlikeye düçar olan hayvanât alaylarda asla tevkîf olunmayıp satılması ve bu kabilden bulunarak ve çürük ve amelmânda olarak alay meclisleri ma'rifetleriyle bil'müzayede fürüht olunan hayvanâtın yerine yine mecalis-i mezbure marifetleriyle ellinci maddeye tatbîk ile diğerleri mübâya'a olunması ve fakat o misillû mübâdele olunacak hayvanât tekessür ettikçe tedârik ve mübâya'ası güçleşeceğinden bunların sıkca sıkca mübâdele kılınması lâzım eden bulunmasıyla bu maddeler dahi müfettiş tarafından teftîş ve tahkîk olunacaktır.

Madde 56 - Alay baytar ve nalbandlarının dahi sanatlarında mahâret-i kâmileleri olup olmadığı ve alât ve edevât-ı mukteziyeleri mükemmel bulunup bulunmadığı tahkîk olunup ehliyetsiz baytar ve nalbend olduğu halde tebdîl ve noksân olan âlât ve edevâtının tekmîli zımnında müfettiş tarafından icâb-ı halin icrâsına himmet kılınacaktır.

Madde 57 - Hayvanâtın ahırları dahi muayene olunarak nasıldır yani mevkilerine göre havadâr ve rutubetten salim midir ve geceleri mukannin olduğu veçhile kandilleri yaktırılmakta mıdır ve her bir malzemesi mükemmel midir ve hastalanan hayvanât derakab hastahaneye gönderilmekte midir ve hayvanâtın eğerleri vaktiyle arkalarından alınıp çûl ve bellemeleri vurulmakta mıdır ve yem ve sularına mahsur-ı lâyıkında bakılmaktadır buralarının dahi bil'etraf tahkîk ve tetkîk olunması müfettişin vâcibe-i zimmetidir.

Madde 58 - Piyâde ve süvâri asâkir-i mülûkânenin suret-i teftiş ve muayeneleri bâlâda muharrer maddelerde bil'etraf tahrîr ve terkîm olunmuş ordu-yu hümayunlarda bulunan ve kılâ-ı hakkaniyeye merbut olan bil'cümle topçu asâkir-i mülûkâne ile kılâ-ı mezburenin tâbye ve istihkâmâtının teftişi zımnında cânib-i tophane-i âmireden başkaca müfettişler ta'yin ve i'zâm buyurulması lazıme-i hâlden bulunmuş olduğuna ve topçu asâkirinin ta'lîm ve taallumelerinin ve top ve esliha ve mühimmât ve eşya-yı sairelerinin ve kılâ ve istihkâmât-ı mezbure hâl ve heyetlerinin teftiş ve tahkîki topçu müfettişlerinin fariza-i zimmetleri bulunduğuna mebni umum müfettiş topçu alaylarının fakat umur-i muhasebe ve idârelerini ve bunların müteferri'atını işbu talimâtın beşinci kısmında muharrer olduğu veçhile teftiş ve muayene edecektir.

Madde 59 - Müfettiş bulunan zâtın vaki olunacak meşhûdât ve tahkîkât ve tetkîkâtı üzerine teftiş edeceği mevkiide bulunan bil'cümle ümerâ ve zâbitân ve neferâtı askeriye haklarında vuku' bulacak hüsn-i şahadet veyahut şikâyeti devletçe müsmir olacağından esnâ-yı teftişte yalnız zâbitânın ifâdeleriyle ve sicil-i ahlâka ve ashab-ı tâhmetin divan-ı harb mazbatalarının kuyûdâtına müraca'atla müfettiş kanâ'at ve iktifâ etmeyip gerek terfi'-i rütbe hususunda ve gerek mücâzât maddelerinde iktizâ

edenleri hafiyyen nezdine celb ile kendisine te'minât-ı lazıme i'tâ ederek hakikât-i hallerini sekk ve şüpheden sâlim olacak surette anladıktan sonra nîk ve bedd müstahak olduğu mûâmelenin hakkında icrâ olunması hususunun iktizâ eden mahale iş'âr eylemesi velhasıl hiçbir kimesnenin hakkında şâibe-i gadr ve himâye vuku' bulmamasına sarf mâ-hasıl makdur etmesi müfettişin re'si mesele-i memuriyetidir.

Madde 60 - İşbu teftiş memurları geştü güzar edecekleri mevki'de ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden hiçbirinin konağına inmek ve misâfir olmak müfettişin sıfatına ve mizac-ı müsâlâha tevâkkuf etmeyeceğinden müfettiş vardığı mevki'de mahsus misafirhane var ise oraya ve olmadığı halde mülkiye memurları cânibinden gösterilecek mahale inerek me'kûlât ve meşrûbât-ı lazımesini ber-mûcib-i tanzimât-ı hayriye akçesiyle tedârik ettirecektir.

**** KISM-I SÂBİ'****

Madde 61 - Teftiş memuru bir mevki'in mevâd-ı teftişiyesi itmâm ile diğer mevki'a hareket edeceği sırada bir umum yoklaması icrâ eyleyerek ve esnâ-yı teftişde ıslâh ve ikmâlini emir ve ihtâr etmiş olduğu şeylerin bervech matlup hüsn-i surete konulup konulmadığını taharri ederek bu halde dahi bir kusur ve noksan müşâhade eder ise ıslâhı hususunu tekrar ihtâr ile beraber keyfiyeti madde-i âtîye tevfikan tanzim edeceği jurnale derc ve idhâl eyleyecektir.

Madde 62 - Müfettişin fezleke-i tahkîkât ve meşhudât ve mutala'âtını mübeyyin makâm-ı âli-i seraskeriye ve ordu-yu hümayunlar müşirâtı hazerâtına takdîm edeceği jurnaller dördüncü madde muharrer olduğu veçhile yedi kısmı şâmil olup aksâm-ı seb'a-i mezburenin her bir kısmına müteallik olduğu mevâdi yoluyla ve sırasıyla derc ve tahrir eyleyecektir.

Madde 63 - Madde-i sâbıkda beyan olunduğu veçhile müfettiş tarafından makâm-ı âli-i hazret-i seraskeriye takdim olunacak jurnal dâr-ı şûrâ-yı askeriye havâle buyurularak ve orada dahi ba'del mutâbâ hıfz olunarak sene-i âtiye müfettişinin takdîm edeceği jurnalın vürûduna değin jurnal-i mezburun mevâd-ı mündericesi mevsûk (ya) tutulacağından bazı fıkrası hakkında iştibah ve iddi'â vuku'bulur ise

çünkü müfettiş bulunan zât tanzîm edeceği jurnali ba'det takdim bunun hiçbir mahalini tebdil etmeğe ve ânın üzerine bazı mütâla'a ve mülâhazasını beyân ve ilâve eylemeğe salahiyeti olamayacağından zikrolunan jurnaller ôna göre kemâl-i dikkat ve hakkâniyyet ve sıhhat üzere tanzîm olunacak ve bazı mevâdın mahremâne arz ve beyânı iktizâ edipte işbu jurnallere derç ve izbârı uyamayacağı halde bu misillû mevâd-ı hafiyye tahrîrât-ı mahsûsa ile makâm-ı vâlâ-yı seraskeriye bildirilecektir sunûf-u asâkir-i hazret-i şâhânenin teftiş-i ahvâl ve terfi'-i rütbe-i istihkâkiyelerine dâir olan işbu nizâmnâme-i hümayun adâlet makrun cenâb-ı mülûkâne bin ikiyüz yetmiş yedi senesi mâh rebiulevvelin evâhirinde matba'a-i bâb-ı vâlâ-yı seraskeride tab' ve temsil olunmuştur.

4.5. Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu[418]

SURET-İ HATT-I HÜMAYUN MUCİBİNCE AMEL OLUNA

Askeri cezâ kanunnâme-i hümayun

Birinci bâb

Usul-i umumiye beyanındadır

Madde 1 - Efrâd-ı asâkir-i berriye ile taht-ı intizama alınmış olan asâkir-i zabtıyye-i zâbitânve neferât-ı kaffeten ve askeri mütekaidlerin ve sunûf-ı sâirenin herhangi (hangi) birinden hidemât-ı askeriye-i beriyede müstahdem olanlar ile esna-i muharebede ma'rekede müctemi' harb orduları dahilinde bulunan ümerâ ve zâbitânın hademesiyle eşhası saire cümleten töhmetleri vukuunda divan-ı harb huzurunda işbu kanunnâme-i hümayun mucibince muhakeme metninde ta'yin olunan ahkâm-ı cezâiye ile muamele olunur.

[418] *Askerî Ceza Kânûnname-i Hümayunu,* Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şahane Matbaası, İstanbul 1309 H [1892 M].

Madde 2 - Asâkir-i nizamiye zâbitânı mütekaidleri hidemât-ı askeriye haricinde bulundukları esnada Mülkiye Cezâ Kanunnâmesinin ahkâmı tahtında bulunub yalnız rütbelerine mahsus üniformalarını labis bulundukları halde kendilerinden dolayı rütbelerinin madununda ve mâ-fevkinde bulunan efrâd-ı askeriye haklarında işbu kanunnâmenin yüz birinci ve yüz ikinci ve yüz üçüncü ve yüz dördüncü ve yüz altıncı ve yüz yedinci ve yüz on üçüncü maddeleri ahkâmı cari olacağı misillû üniformalarını gerek labis ve gerek gayr-ı labis bulundukları halde madunları ve mâ-fevkleri bulunan efrâd-ı askeriyeden dolayı kendi haklarında zikrolunan maddelerin ahkâmı cari olur.

Madde 3 - Gerek efrâd-ı askeriye mütekaidleri ve gerek âhar suretle silk-i askeriden mahrec bulunan kesan silah altında müstahdem bulundukları esnada vukua gelub tekaud veya ihraçlarından sonra tebeyyün eden cünhaları için işbu kanunnâmenin ahkamına dahil olurlar.

Madde 4 - Neferât-ı ihtiyatiye ve redife gerek talim ve gerek sefer için ve gerek efrâd-ı müstahfıza dahi sefer vukuuyla asâkir-i ihtiyatiye ve redife kâmilen sevk olunub da memleketlerinin muhafazası zımnında silah altına tecemmu' etmedikçe Mülkiye Cezâ Kanunnâmesinin ahkâmı tahtında bulunurlar fakat asâkir-i nizamiye ve ihtiyatiye ve redife ve müstahfıza zâbitânından ve üniformalarını labis olan mütekaidin-i askeriyeden dolayı haklarında işbu kanunnâmenin yüz birinci ve yüz ikinci ve yüz üçüncü ve yüz dördüncü ve yüz altıncı ve yüz yedinci ve yüz sekizinci maddeleri ahkâm-ı cari olur.

Madde 5 - İşbu kanunnâmede zikrolunmayan cürümlerin cezâsı Mülkiye Kanunnâmesinin ahkamı mucibince hükmolunur.

Madde 6 - Efrâd-ı askeriye ile hidemât-ı askeriyeden hariç kimesneler müştereken vukua gelecek cürümlerin muhakemesi icab ettiği takdirde efrâd-ı askeriye müttehimlerinin muhakim-i saire huzurlarında ve bilakis bunlardan hariç kimesnelerin hal-i hazırda divan-ı harb-ı huzuruna celb ve istintakları yalnız cünha-ı vakıanın ikmal-i tahkikatı manasında caiz olub herhalde müttehimin cezâsı sıfat-ı

mahsusuna göre tabi' olduğu mahkeme marifetiyle hükmolunur. Yalnız yüz yetmiş dördüncü ve yüz yetmiş beşinci ve yüz yetmiş altıncı ve yüz yetmiş yedinci ve yüz yetmiş dokuzuncu maddelerde gösterilen cinayetlerde efrâd-ı askeriye ile müşarekette sıfat-ı askeriyeden hariç kimesneler bulunduğu halde bunlar dahi divân-ı harb marifetiyle bil'muhakeme efrâd-ı askeriye gibi zikrolunan maddelerde muayyen cezâlar ile mücazat olunur.

Madde 7 - Divân-ı harbin hukuk-ı şahsiye mürafaası rü'yetine memuriyeti olmayıp bunun rü'yeti mahakim-i şeriyye ve nizamiyeye aittir. Divan-ı harb marifetiyle hükmolunan bir cezânın tayin ve icrası hukuk-ı şahsiye muhakemenin hükmünün icrasını ve efrâdın hukuk-ı şahsiye davalarında olan salahiyetini halen ve istikbalen hiçbir veçhile iskat edemez. Ma'mafih sair bir mahkemeden efrâd-ı askeriye haklarında sadır olan hükmün icrası askeri idaresine muhavvel olur. Yalnız on beşinci maddede beyan olunacağı veçhile silk-i askeriden bil ihraç memurin-i mülkiyeye teslim olunan müttehimin cezâsı me'murîn-i mülkiye marifetleriyle icra olunur.

Madde 8 - Nizamât-ı Mülkiye ve Maliyeye muhalefet eden efrâd-ı askeriye ol nizamlar ahkamınca mücazat olunur fakat işbu nizamât ahkamınca efrâd-ı askeriyeden cezâ-yı nakdi alınmak icab eylediği takdirde on dördüncü madde mucibince amel olunur.

Madde 9 - Kanunen mucib-i cezâ olan ef'ale cürüm denilub bu dahi cinayet, cünha ve kabahat olarak üç nev'i olduğu misillû cezâ dahi üç nev'idir.

Madde 10 - Cinayet mücazat-ı terhibiyye-yi cünha mücazat-ı te'dibiyye-yi kabahat mücazat-ı tekdiriyeyi istilzam eder.

Madde 11 – Mücazat-ı terhibiyye idam ve müebbed kürek ve müebbed kal'abend ve bir seneden on seneye kadar kürek ve işbu muvakkat küreğe bedel tecdîd-i kayd ile beraber bir seneden on seneye kadar prangabend ve bir seneden on seneye kadar kal'abend ve nefî müebbed cezâlarıdır.

Madde 12 - Mücazat-ı te'dibiyye silk-i askeriden tard ve tard ile beraber üç mahdan on seneye kadar nefî ve on beş günden bir seneye kadar prangabend ve kırk beş günden üç seneye kadar habs-i adi ve on beş değnekten seksen değneğe kadar darb ve on günden altı maha kadar temur(Demir)bend cezalarıdır. Neferât-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfazanın hizmet-i zecriyeleri dahi mücazat-ı te'dibiyyeden ma'duddur.

Madde 13 - Mücazat-ı tekdiriye yani hafif ceza yirmi dört saatten kırk beş güne kadar habs (hapis) ve yirmi dört saatten on güne kadar demirbend ve üç değnekden on beş değneğe kadar darb cezalarıyla küçük zâbitân ve onbaşıların rütbelerinden azilleri cezasıdır.

Madde 14 - Mülkiye Ceza Kanunnâmesine bil'müracaa cezası hükmolunmak lazım gelecek cürümlerden kanunnâme-i mezburda ve sekizinci maddede zikrolunan nizamatta yalnız ceza-yı nakdi gösterilen cünhalar için efrâd-ı askeriye haklarında yirmi dört saatten üç maha kadar hapis cezası hükmolunur ve sirkat ve rüşvet ve irtikabât-ı saireden başka olarak işbu cürümlerden hapis ile beraber cezai nakdiye bedel muayyen olan hapis cezasının bir nısfı zamm ve temdid kılınır.

Madde 15 - İşbu kanunnâmede mezkûr olmayan bir cinayet için Mülkiye Ceza Kanunnâmesine led'el müracaa idamı lazım gelecek olan müttehim ceride-i askeriyeden kaydı terkin olunarak iade-i muhakemesiyle cezası hükmolunmak üzere istintak ve mazbata ve evrak-ı müteferri'asıyla beraber memurîn-i mülkiyeye teslim olunur.

Madde 16 - İşbu kanunnâmede mezkûr olan bir cinayet içun idamına hükmolunan müttehim askerin cephe-i saff-ı harbi pişegahında kurşuna dizilip idam olunur. Müttehimin mensub bulunduğu taburu mahal-i icrada mevcud bulunmaz ise orada mevcud bulunan asâkirin en eski çavuş ve onbaşı ve neferâtından mürekkeb dörder kişi ki cem'an on iki kişi silahendaz bil'intihab iki sıra üzere durdurulub bunların mensub oldukları taburun nöbetçi yüzbaşısının el işaretleriyle horos çek ve nişan al hareketlerini icra ve müttehimin üzerine ateş ederler. Mahalli icra olacak meydan evvelce tayin olunub ve zikrolunan on iki tüfenk(tüfek) endazın mensub bulundukları

alaydan mevkiide mevcud bulunan taburlar silahsız olarak meydan-ı mezkûra çıkarılub saff-ı harb nizâmı üzere kıyam ettirilerek ba'dehu müttehim elli kişiden mürekkeb ve müsellah karakol taht-ı hıfzında ve bir tabur imamı refakatinde olarak ve alâmât-ı askeriyeden hiçbir nesneyi hamil ve labis olmayarak mezkûr taburların cebhe-i saff-ı harbi pişegahına götürülüp idamının hüküm mazbatası ve bu hükmü musaddak olan emri ali divân-ı harb kâtibi marifetiyle ve bülent avaz ile kıraat olunduktan sonra müttehimin gözlerini bağlayıp balada tarif olunduğu veçhile üzerine ateş edilir.

İşbu icrada divân-ı harb kâtibinden başka divân-ı harb azasından biri hazır bulunur. Müttehim icra mahalline i'zam olunmak üzere mahbesten çıkarılmazdan evvelce ona abdest aldırılıp namaz ve tevbe ve vasiyeti ihtar etmek ve bu ihtarı vakti icraya kadar tekrarlatmak tabur imamının vazife-i zimmetidir.

Madde 17 - Cuma vesair eyyam-ı mübareke ve mahsusada idam cezası icrâ olunmaz.

Madde 18 - İdamına hükmolunan gayrimüslim müttehimin refakatinde bulunduğu mezhepten bir memuru rühani tayin olunur.

Madde 19 - Kürek cezası ayaklarında demir olduğu halde hidemat-ı şakkada kullanılmaktır.

Madde 20 - Kal'abendlik cezası devletçe tayin olunan kal'aların biri dahilinde bulundurulmaktır.

Madde 21 - Nefi cezası memâlik-i osmaniye'nin muayyen bir mahallinde ikamet ettirilmektir.

Madde 22 - Bir seneden on seneye kadar kal'abendlik ve üç mahtan üç seneye kadar nefi cezasıyla mücazat görmüş olan ümerâ ve zâbitân bir daha silk-i askeride istihdam olunmaz.

Madde 23 - İşbu cezalar askerin cebhe-i saff-ı harbi pişegahında icra olunur. Şahs-ı mahkûmun mensub olduğu alaydan mahalli icrada bulunan taburlar ve bunlardan tabur bulunmadığı takdirde orada bulunan taburlardan en ziyade üç tabur asker silahsız olarak meydan-ı icra tayin olunan mahalle çıkarılub saff-ı harb nizamı üzere kıyam ettirildikten sonra şahs-ı mahkûm müsellah elli kişiden mürekkeb bir karakol taht-ı hıfzında olarak ve alâmât-ı askeriyeden hiçbir nesneyi hamil ve labis olmayarak cebhe-i saffıı harbi pişegâhına celb ile cezanın hükmünü havi divan-ı harb mazbatası ve hükm-i cezayı musaddak emri divan-ı harb kâtibi marifetiyle ve bülent avaz ile kıraat olunub şahs-ı mahkûm ahzına memur oraya gelmiş olan zabtiyye müfrezesine teslim olunur. Divan-ı harb azasından bir zat işbu icrada divan-ı harb kâtibiyle beraber hazır bulunur.

Madde 24 - Silk-i askeriden tard cezası rütbe ve nişan ve madalyaların ref'iyle ve takaud maaşına olan istihkakın imhasıyla şahs-ı mahkûmun silk-i askeriyeden ihracı ve (ondan)andan sonra bir dahi (daha) silk-i askeriye kabul olunmamasıdır.

Madde 25 - Prangabendlik cezası şahs-ı mahkûmun ayaklarında bir buçuk arşın tûlunda ayaklarına geçirilecek halkalar ile beraber iki kıyye yüz dirhem ağırlığında demir zincir olduğu ve zincir bir ip ile beline bağlı bulunduğu halde led'el'icab ebniye-i askeriyede ve istihkâm işlerinde ve kışla-i hümayunlar hidemat-ı şakkasında kullanılur ve bunlar hiçbir vakitte kürek cezası mahkûmlarıyla birleştirilmez ve işbu pranga cezası askeri mahbeslerinde icra olunur.

Madde 26 - Adi hapis cezası şahs-ı mahkûmun ayağında demir olmadığı halde mahbeste tevkif olunması ve küçük zâbitân ve onbaşı ve neferâtın led'el icab kışlaların ve ebniye-i askeriye-i sairenin bazı hidemâtında istihdam kılınmıştır.

Madde 27 - Silk-i askeriden tard ile beraber hapis cezasıyla mahkûm olanların işbu hapis cezaları askeri mahbeslerinde icra olunur.

Madde 28 - Gerek on beş günden bir seneye kadar prangabendlik ve gerek kırk beş günden üç seneye kadar hapis ve yirmi dört saatten kırk beş güne kadar göz hapsi cezalarıyla mahkûm olan küçük zâbitân ve onbaşı ve neferâtın müddet-i cezaiyelerinde maaş ve ta'yinatı tamamen verilir.

Madde 29 - Pranga ve kırk beş günden ziyade hapis ile mahkûm olanların müddet-i cezaiyeleri hizmet-i askeriyelerinden mahsub olunmaz.

Madde 30 - Demirbendlik cezası şahs-ı mahkûmun bir ayağında üç yüz elli dirhem ağırlığında demir halka olduğu halde mahbeste tevkif olunması ve led'el icab pranga mahkûmları gibi kışla ve sair ebniye-i askeriyenin hidemât-ı şakkasında kullanılmasıdır.

Madde 31 - Mücazat-ı te'dibiyyeden olan gerek on beş günden bir seneye kadar prangabendlik ve kırk beş günden üç seneye kadar haps-i adi ve gerek onbeş değnekten seksen değneğe kadar darb ve on günden üç maha kadar demirbendlik cezaları; küçük zâbitân ve onbaşıların rütbelerini izale edüb bunlar beş sene hidmet (hizmet)-i nizamiyelerini ikmal ile terk-i tezkere etmedikçe terfi-i rütbe edemezler.

Madde 32 -Silah altında iken cürümleri zuhur eden efrâd-ı ihtiyatiye ve radife ve müstahfazanın töhmetlerinin nev'ine ve derecesine göre cünud-ı nizamiye müttehimleri gibi mücazatları icra olunur fakat müddet-i cezaiyeleri bend-i atide tarif olunan hizmet-i zecriye misillû sınıflarına mahsus olan müddetten madud ve silah altında ifa edecekleri hizmetten mahsub olunur.

Madde 33 - Neferâtı ihtiyatiye ve redife ve müstahfızanın hizmet-i zecriyeleri mensub oldukları taburun silah altında durduğu müddetçe nizamiye taburlarında istihdam ile beraber mensub oldukları taburun avdetinden sonra kendilerinin nizamiye taburlarında ibkâ ve istihdam olunmalarıdır. İşbu ibkâ ve istihdam neferât-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfazanın muînluları haklarında davete icabet etmedikleri müddetin iki misli ve muayyensizleri haklarında müddet-i mezkûrenin bir misli olur. Neferât-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfazanın davete icabet etmedikleri müddet

mensub oldukları taburun kendi merkezine tecemmu'uyla icra-yı tefriki hengâmında orada mevcud bulunmadıkları tebeyyün ettiği günden gerek kendi irade ve ihtiyarlarıyla ve gerek cebir ile mensub oldukları tabura vürud ettikleri güne kadar güzeran eden eyyamdır ki en ziyadesi taburun silah altında durduğu müddet kadar olur. Davete adem-i icabetleri taburun silah altında durduğu müddetçe mümted olan neferât-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfıza ele geçirildiklerinde ve hatta hizmet-i ihtiyatiye ve redife müstahfızaları inkızasından sonra bile tutulup götürüldüklerinde muinlileri taburun silah altında durmuş olduğu müddetin iki misli muinsizleri yalnız ol kadar müddet nizamiye taburlarında zecren istihdam olunurlar. İşbu hizmet-i zecriye iki sene ihtiyat ve altı sene rediflik ve sekiz sene müstahfızlık müddetinden ma'dut olur fakat hizmet-i zecriyeleri hitam bulmaksızın kanunen muayyen olan müddet-i istihdamiyeleri münkaziye olan neferât-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfazanın hizmet-i zecriyeleri itmam ettirilmedikçe sebilleri tahliye olunamaz. Mensup oldukları taburlarının birkaç nöbet silah altına tecammu'larında davete icabet etmemiş olan efrâd-ı ihtiyatiye ve redife ve müstahfıza her tecemmu' nöbetinden dolayı terettüb eden hizmet-i zecriyeleri cem'an ne miktar müddete baliğ olur ise ol miktar müddet nizamiye taburlarında istihdam olunurlar ancak işbu hizmet-i zecriyeleri yekunu on altı sene müddet istihdamiye-i kanuniyelerini tecavüz eder ise fazlasından sarf-ı nazar kılınır.

Madde 34 - Dört sene hizmeti nizamiyelerini ikmal edipte sınıfı ihtiyatiye naklolunmayarak devletçe görünen lüzum üzerine tevfik ve istihdam olunan efrâd-ı askeriyeden müddet-i muayyene-i nizamiyelerini ba'de'l'ikmâl firar töhmetiyle müttehim olanlar müddet-i nizamiyelerini ikmal etmeksizin firar edenler gibi mücazatı kanuniyelerini görüp fakat müceddeden nefer kaydolunmalarından sarf-ı nazarla yedleride ihtiyat tezkereleri verilinceye kadar tecavüz edecek müddet-i hizmeti ihtiyatilerinden ma'dut ve mahsup edilmeyip hini istibdâllarında ihtiyat tezkereleri tamam iki sene müddet-i hizmet-i ihtiyatiyede bulunmak üzere i'ta olunur. Bu misillûlerden Dersaadet ve Haremeyn-i Şerifeyn ve sair devletçe kur'a mükellefiyetinden müstesna tutulmuş olan bilâd ahalisinden olup da gönüllü olarak veyahut bedelen dahil-i silk-i askeri olanlar için rediflik ve müstahfızalık hizmeti

olmayacağından o misillûlere yine mücazat gördükten sonra hemen ihraç tezkereleri verilir.

Madde 35 - Yirmi dört saatten kırk beş güne kadar hapis ve yirmi dört saatten on güne kadar demirbend ve üç değnekten on beş değneğe kadar darp cezaları küçük zâbitân ve onbaşıların rütbelerini izale etmez. Bunların ref'i rütbeleri ayrıca bir cezayı hafif olup yalnız veyahut işbu hafif cezalardan biriyle beraber hükmolunur ve bu veçhile rütbeleri ref'i olunan küçük zâbitân ve onbaşılar beş sene müddet hizmet-i nizamiyeleri içinde terfi rütbe etmek salahiyetinden mahrum olmazlar. İşbu hafif cezalar efrâd-ı askeriyenin mensup oldukları alaylar dahilinde icra olunur.

Madde 36 - İşbu cezayı hafif kısmından olan yirmi dört saatten kırk beş güne kadar müddetli hapis ümera ve zâbitâniçin göz hapsi ve riyazet hapsi namıyla iki nev'idir ve küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât için göz hapsi ve hapsi münferid ve riyazet hapsi namıyla üç nev'idir. Ümerâ ve zâbitân için göz hapsi müddet-i mahkume zarfında kendi odalarından dışarıya çıkmamaktır. Bu halde kılıçları ahz ve odaları kapısına müsellah bir nöbetçi vaz' olunur. Riyazet hapsi kışla derununda zâbitân için mahpes tayin olunan odada hapsolunmaktır. Bunda dahi zâbitin kılıcı ahz ve oda kapısına nöbetçi vaz'olunup fakat taam ve tütün ve kahve men ve müddet-i mahbusiyetçe mahbusun gıdası yevmiye üç yüz dirhem nan-ı azize hasrolunur ve su dahi verilir. Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât için göz hapsi kışla kapısından hariçte gezmeye çıkmak nöbetinden mahrum kılınmaktır ve riyazet hapsi bunlar için mahbes ittihaz olunan koğuşta yevmiye üç yüz dirhem nan-ı aziz gıdasıyla ve su ile ve bundan başka gıdanın ve tütün ve kahvenin men' ile hapsolunmaktır ve hapsi münferidine bir minval üzere riyazet ile mahbes-i mahsus derununa koyup kapamaktır. İşbu mülferid odaya bir neferden ziyade mahbus konulmaz.

Madde 37 - Riyazet hapsiyle mahkûm olan ümerâ ve zâbitâna müddet-i mahbusiyetce verilecek nan-ı aziz mahsus olan ta'yinatından mahsup olunup ta'yinatının üst tarafıyla maaşı yine tam olarak ita olunur. Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan riyazet hapsiyle mahkûm olanların dahi zâbitânmisillû maaşları tam verilip fakat ta'yinlerinin üst tarafından sarfınazar olunur.

Madde 38 - Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâtın darp cezaları için kullanılacak değnek beş karış tulünda ve tüfenk demiri derununa sığacak kalınlıkta fındık veya söğüt veyahut hurma ağacı dallarından ve budaksız olacaktır ve darp kabzasını kendi başından yukarıya ve geriye tecavüz ettirmeyerek ve değneği indirdikten sonra çekmeyerek darp edecektir.

Madde 39 - Gerek mücazat-ı te'dibiye nev'inden olan on beş değnekten seksen değneğe kadar darp ve gerek cezayı hafif kısmından olan üç değnekten on beş değneğe kadar olan darp cezâlarının icrasından evvel şahsı mahkûm tabibe muayyene ettirilip vücudu darba mütehammil olmayacağı tabib tarafından haber verildiği takdirde her bir değnek için iki gün hapis itibariyle kabahatlerinin derecelerine göre değnek adedince göz veyahut riyazet hapsi cezası hükmolunur.

Madde 40 - Hasta olan müttehim hastanede bit'tedavi cezasının icrası bûru(iyileşme tamamlanana kadar) tamına tehir olunur.

Madde 41 - Hali sekirde bulunan müttehimin muhakemesi ve cezası sekri zail olduktan sonra icra olunur.

Madde 42 – Birkaç cürmü sabit olan şahsın cürümlerinden hangisinin cezası diğerlerinden ağır bulunursa onunla hükmolunur.

Madde 43 - Nef'i muvakkat kalebendlik ve muvakkat kürek ve pranga cezalarıyla mahkûm olanlar mahalli cezalarından firar edipde tutulduklarında müddeti bakiyelerine asıl müddet-i cezaiyelerinin sülüsünden nısfına kadar müddet zammıyla cezaları tezyid olunur ve nefi ebed cezasıyla mahkûm olup firar eden kimesne müebbed kal'abend olur ve müebbed kal'abendlikten firar eden şahıs küreğe konulur.

Madde 44 - İdam cezasının müebbed veyahut muvakkat kürek cezasına ve müebbed veya muvakkat kürek cezasının müebbed veya muvakkat kal'abendlik cezasına ve müebbed veyahut muvakkat kal'abendlik cezasının nef'i ebede ve muvakkat kal'abendlik ile on beş günden bir seneye kadar prangabendlik ve kırk beş günden bir

seneye kadar hapis cezalarının üç mahdan üç seneye kadar nef'i cezasına tebdil ve tahfifi irade-i mahsusa-i padişahiye manuttur.

Madde 45 - Seksen sekizinci ve doksan dördüncü ve yüz onuncu ve yüz yirmi sekizinci maddelerde muharrer tard cezalarının medarı tahfif ceza olur esbabın vücudu ve sübutu takdirinde mahkeme-i askeriyenin hükmüne göre altı mahdan bir seneye kadar hapis cezasına tahvili caiz olur.

Madde 46 - Küçük zâbitân ve onbaşılar neferâttan müebbet kürek cezasını müstelzim cinayetleri vuku bulanlar ile katil olupta muvakkaten küreğe konulması lazım gelenlerden maa'da muvakkat kürek cezasını da'i cürmün mütecasirlerinin muvakkat küreğe bedel orduları nezdinde bir seneden beş seneye kadar prangabend ile hitam müddeti cezailerinden itibaren nefer kaydolunmaları caiz olur ve kur'ası çıkarak henüz dahil-i silk-i askeri olmamış olanlardan bu makule cinayetler dahi mahallerinde ceraim-i hafife ashabının mevkuf oldukları hapishanelerde kezalik bir seneden beş seneye kadar prangabend ile hitam-ı müddetlerinde mensup oldukları orduya i'zam kılınır.

Madde 47 - Mücazatı terhibiyeyi müstelzim olan cinayetler ve mücazatı terbiyeyi müstelzim olan cünhalar divanı harp huzurunda muhakeme ve cezaları orada hükmolunur. Kabahat cezalarının tayin ve icrasına ümera ve zâbitân ve küçük zâbitân ve onbaşılar a'la meratibihim altmış üçüncü maddede tahdid ve ta'yin olunduğu üzere me'zundurlar ancak divan-ı harb huzuruna havale olunan cürümler kabahat nev'inden olduğu tebeyyün ettiği takdirde cezaları dahi divan-ı harbde hafif cezalardan olarak hükmolunur.

Madde 48 - Divan-ı harb işbu cetvelde gösterildiği ve maba'dında şerh ve beyan olunduğu üzere teşkil olunur.

Rütbe-i müttehim	Rütbe-i reis-i divan-i harb	Rütbe-i a'za-yı divan-ı harb
-Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât -Mülazım-ı sâni ve sâlis ve vekilleri -Mülazım-ı evvel ve vekilleri -Yüzbaşı ve vekilleri -Kolağası	-Miralay veyahut kaymakam veyahut binbaşı -Miralay veyahut kaymakam veyahut binbaşı -Miralay veyahut kaymakam veyahut binbaşı -Miralay veyahut kaymakam -miralay veya kaymakam	-Bir binbaşı veya alay emini -Bir kolağası bir yüzbaşı -Bir mülazım-ı evvel bir mülazım-ı sâni -Bir küçük zâbit -Bir binbaşı veya alay emini -Bir kolağası iki yüzbaşı -Bir mülazım-ı evvel bir mülazım-ı sâni -Bir binbaşı veya alay emini -Bir kolağası iki yüzbaşı -İki mülazım-ı evvel -Bir kaymakam iki binbaşı veya iki alay emini bir kolağası iki yüzbaşı -İki kaymakam iki binbaşı iki kolağası

(divanı harb kâtipliğine erkân-ı harbiye yüzbaşılarından veyahut alay ve tabur kâtiplerinden bir zâbit tayin olunup ma'iyyitine led'el'icap muavinler verilir.)

Madde 49 - Bir ordunun mürekkep olduğu fırkaların müctemi'an bir yerde olsun ve gerek müteferrik bulunsun ordu fırka meclisi askerilerinden başka olarak her bir fırka-i askeriyede neferâttan başçavuşa kadar zuhur eden müttehimlerin muhakemeleri için cetvelde gösterilen suret veçhile bir divan-ı harp daimi tertip olunur ve beher fırka-i askeriye dahil dairesinde gerek mevaki'in taaddüdünden ve gerek aher sebepten naşi daimi veya muvakkat suretle işbu divân-ı harbin birden ziyade teksirine lüzum göründüğü takdirde lüzum ve icabı kadar teksiri caiz olur. İşbu divan-ı harbin reisi ve a'zası fırka dahilinde silah altında bulunan zâbitândan ahz olunub altı mahda bir kerre diğer nöbetliler ile tebdil kılınır ve içlerinden biri mensub olduğu fırkadan infisal ettiği anda yerine diğeri intihab ve ta'yin olunur ve işbu azanın tatbik mühürleri dar-ı şurada hıfzolunmak üzere makam-ı seraskeriye takdim kılınır.

Madde 50 - Ber-mûcib-i cetvel-i müttehimin rütbesi divân-ı harbden veya birkaç azanın tebdilini icab ettirdikte bunlar bit'tebdil diğerleri ibkâ olunur.

Madde 51 - Divan-ı harbin reis ve azası işbu hizmetin nöbet cetvelleri mucibince ordu veya müfrez fırka kumandanlığı marifetiyle tayin olunur fakat müşir veya farik

veya mirliva veya miralay muhakemesinde divân-ı harbin reis ve azası makam-ı seraskeriden nasb ve tayin edilir.

Madde 52 - Ümerâ-yıaskeriyeden birinin muhakemesi zımnında divân-ı harb teşkili içün cetvelde gösterilen rütbelerde a'za cem' ve ta'yini müte'assir olduğu halde mikdarı üçten ziyade olmamak şartıyla bir rütbe madunundan a'za intihabı caiz olur ve bunda dahi usret göründüğü takdirde ümerâ-yı askeriye mütekaidlerinden ikmal kılınır ve bu suret dahi mümkün olamaz ise müttehim li'ecl'il muhakeme bâb-ı seraskeriye gönderilir fakat herhalde divân-ı harb reisi müttehimin rütbesinin mâ-fevkinde bulunmak veyahut müttehimin rütbesinde bulunmak ve silah altında bulunanlardan olmak meşruttur.

Madde 53 - Rüteb-i ilmiye-i kalemiye ve mülkiye ile hidemat-ı askeriye ashabından bulunan müttehimlerin rütbeleri usul-i teşrifat üzere rüteb-i askeriyeden kangisine(hangisine) muadil bulunur ise divan-ı harbleri dahi ol rütbeye mahsus olan suret üzere teşkil olunub müttehimin sınıfından kendi rütbesinde veya fevki rütbede bir memur işbu divân-ı harb a'zalığına tayin kılınır.

Madde 54 - Hiçbir tarikten rütbesi olmayan hidemat-ı askeriye ashabının divan-ı harbleri neferât-ı askeriyeye mahsus olan suret üzere teşkil olunub bunların dahi sınıflarından rütbeli veya rütbesiz bir memur divan-ı harb a'zalığına tayin olunur.

Madde 55 - Harb üserasının divan-ı harbleri üseranın kendi vatanlarında haiz oldukları rütbeleri itibarınca teşkil olunur.

Madde 56 - Divan-ı harb teşkilini ikmal içün muktezi olan ümerâ ve zâbitân fırka dahilinde kifayet üzere bulunmadığı halde makam-ı seraskeri emriyle diğer bir ordu veya fırka dairesi ümerâ ve zâbitânından işbu hizmet nöbetinin cedveli mucibince aza memur kılınır.

Madde 57 - Divân-ı harb reisinin ve azasının teb'a-i devlet-i aliyeden bulunmaları ve yirmi beş yaşından aşağı olmamaları ve müttehim ile karabet ve münasebetten ve

aleyhinde garaz ve nefsaniyet şübhesini verdirecek macera-yı ma'lumdan salim olmaları meşruttur.

Madde 58 - Ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden bir muhakemeyi emreden zat ol muhakemenin divan-ı harbinde reis ve aza olamaz.

Madde 59 - Ordu veya kolordu veya fırka kumandanlığı esnasında vukua gelmiş bir töhmetten dolayı muhakeme olunan ümerâ-yı askeriyenin ol kumandanlık esnasında taht-ı kumandanlarında bulunmuş olan ümerâ-yı askeriyeden divan-ı harblerinde reis ve a'za bulunamaz.

Madde 60 - Mücazat-ı terhibiyeyi müstelzim olan cinayetin divan-ı harb mazbatası orduyu hümayun veya müfrez fırka meclisinde ba'de't'tedkik ordu veya müfrez fırka kumandanlığından tasdik olunarak makam-ı seraskeriye takdim ve dar-ı şura-yı askeride dahi tedkîkat-ı lazımesi icra olunduktan sonra bâb-ı âliye arz ile irade-i seniyesi istihsal olunub makam-ı seraskeriden mahalline gönderilir.

Madde 61 - Düşman karşısında veyahut esnâ-yı muharebenin seferberlik halinde cezayı âcil ile ibret-i müessire gösterilmesi lüzumu makam-ı seraskeriye müracaata meydan vermediği takdirde ordu veya müfrez fırka kumandanı cinayetin divân-ı harb mazbatasını zimmet mesuliyetine ahz ile icrasını emredüb ba'de'l icra vaki olan icra haberi ve müteakiben divân-ı harb mazbatası umum kumandanlık tarafından makam-ı seraskeriye takdim kılınır.

Madde 62 - Alay emini ve mâ-fevkinde bulunan zâbitân ve ümerâ ve rütbece bunlara muadil askeri memurları erkân-ı harb kolağaları haklarında mücazat-ı tedibiyeyi mutazammın olan divân-ı harb mazbataları bi'aynihi cinayet mazbataları gibi makam-ı seraskeriye ve andan bâb-ı âliye takdim olunub icraları irade-i seniye-i suduruna menut olur amma rütbe-i mezkûre ashabının madunu hakkında tanzim olunan mücazat-ı te'dibiye mazbataları veçh-i meşruh üzere makam-ı seraskeriye takdim olunarak dâr-ı şura-yı askeride tedkîkatı lazımeleri bad'el'ifa icralarına emri seraskeri istar olunur mamafih orduyu hümayunlar müşirleri mücazat-ı terhibiyeden

olan idam ve müebbed kürek ve müebbed kal'abend ve muvakkat küreğe bedel bir seneden beş seneye kadar parangabend ve muvakkat kal'abend ve nefi müebbed ve mücazat-ı te'dibiyeden olan tard ve tard ile beraber nefi-i muvakkat cezalarından başka gerek mücazat-ı te'dibiyeden ve gerek mücazat-ı tekdiriyeden işbu kanunnâmede tahdit ve tayin olunmuş olan her bir nev'-i cezayı ve fırka kumandanları ve ferikler ve mirliva paşalar dahi mücazat-ı te'dibiyeden olan yalnız üç maha kadar hapis ve yalnız seksen değneğe kadar darb ve yalnız üç maha kadar demirbend cezalarıyla mücazat-ı tekdiriyenin her bir nev'ini kanunen tevfiken huzur-ı divan-ı harpte tedkîk ettirerek ahz edecekleri mazbatalar üzerine mürtekiblerin subut töhmetlerine cezm-i kavi hâsıl ettikten sonra kabl'el istizan icrasını emrederek bad'el icra haberiyle mazbatasını makamı seraskeri'ye işar ve tisyara mezundurlar.

Madde 63 - Kabahat cezalarının icrasında ümerâ ve zâbitânve küçük zâbitân ve onbaşıların divan-ı harp teşkil etmeksizin dereceyi mezuniyetleri veçh-i âti üzeredir:

Müşirler ve ferikler ve mirliva paşalar madunlarında olan zâbitân hakkında yirmi dört saatten kırk beş güne kadar göz ve riyazet hapsi ve küçük zâbitân ile onbaşılar ve neferât hakkında yirmi dört saatten kırk beş güne kadar göz ve riyazet hapsi olmaktır. Haps-i münferit ve üç değnekten on beş değneğe kadar darp ve yirmi dört saatten on güne kadar demirbend cezalarını hükmedebilirler. Küçük zâbitânve onbaşıların ref'i rütbeleri cezası yalnız ordu vekumandanları bulunan müşirlere müfevvizdir.

Miralay ve kaimmakam ve binbaşılar madunları olan zâbitân hakkında yirmi dört saatten on beş güne kadar göz ve riyaset hapsi ve küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât hakkında yirmi dört saatten on beş güne kadar göz ve riyazet hapsi ve keza yirmi dört saatten on beş güne kadar haps-i münferid ve üç değneğe kadar darb ve yirmi dört saatten beş güne kadar demirbend cezalarını hükmedebilir.

Alay eminleri ve kolağaları madunları olan zâbitân hakkında yirmi dört saatten on güne kadar göz ve riyazet hapsi ve küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında keza yirmi dört saatten on güne kadar göz ve riyazet hapsi ve üç değnekten yedi değneğe kadar darb ve yirmi dört saatten üç güne kadar demirbend cezalarını hükmedebilirler.

Umur-u tahririyede müstahdem başçavuş ve bölük eminlerinden cürümleri zuhur edenleri alay ve tabur kâtipleri binbaşılara ihbar ederek mücazatları binbaşılar tarafından icra olunur. Yüzbaşılar ve vekilleri madunları hakkında yirmi dört saatten üç güne kadar mülazım-ı evvel ve sani ve salis ve vekilleri küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi dört saatten üç güne kadar göz ve riyazet hapsini hükmedebilirler. Küçük zâbitân ve onbaşılar madunları hakkında yirmi dört saat göz hapsini hükmedebilir.

Madde 64 - Darp cezasını hükmeden zâbitin işbu cezayı kendi eliyle icra etmesi memnudur.

Madde 65 - İşbu darp cezası ağşam(akşam) yoklaması divanında icra olunur. Ağşam(Akşam) yoklaması divanın haricinde icrası memnu'dur.

Madde 66 - Her zâbit altmış ikinci ve üçüncü maddelerde gösterilen derece-i me'zuniyeti fevkinde olupta icrasına lüzum gördüğü cezayı mâ-fevkinden bi't'takrir istizan ile ruhsat tahsil etmedikçe icra edemez. Her zâbit altmış ikinci ve üçüncü maddelerde gösterildiği üzere derece-i mezuniyeti dahilinde olan cezayı ba'de'l'icra haberini ve esbâb-ı mucibesini izahan derhal mâ-fevkine takrir ile arz eder.

Madde 67 - Fermanlı ümerâ ve zâbitân müstesna olmak üzere kusur bi'l cümle zâbitân ve efrâddan bilâ izin teehhül edenlerin cezası bir mah riyazet hapsidir.

Madde 68 - Zâbitân tarafından ilmühaber almaksızın efrâd-ı askeriyeden birinin nikâhını icra eden imamlar nizam-ı mahsus mucibince ceza olunmak üzere memurîn-i mülkiye cânibine ihbar olunur.

Madde 69 - Hadd-i buluğa vasıl olmayan müttehim işlediği cinayet veyahut cünhaya müterettib olan cezaya müstahak olmayıp kuvve-i mümeyyize ashabından dahi olmadığı surette silk-i askeriden bi'l ihraç kefalet-i kaviyyeye rabt ile peder ve validesine veya akrabasına teslimolunur. Peder ve valide ve akrabası taraflarından kefalet-i kaviyye gösterildiği halde silk-i askeride ibkâ olunarak ıslah-ı nefs zımnında

bir müddet-i münâsebe ile hapsolunur amma ol müttehim-i nâbaliğ fiil ve amelinin neticesi mücazat-ı terhibiyye yahut te'dibiyeyi müstelzim bir cürüm olacağını fark ve temyiz edercesine mürahik bulunupta müteammiden ol cürümü işlemiş olduğu surette eğer töhmet-i idam veya müebbed kürek veya müebbed kal'abendlik veya nefi-i ebed cezalarını müstelzim olan cinayetlerden ise ıslah-ı nefs için beş seneden on seneye kadar hapsolunur ve eğer muvakkat kürek veyahut kal'abendlikveya pranga veya nefi-i muvakkat cezalarını mucib olan cünhalardan ise kezalik ıslah-ı nefs için cürmünün müstelzim olduğu ceza müddetinin rub'undan nihayet sülüsü miktarı müddete dek hapsolunur ve eğer cürmü zikrolunan cezalıların madununda bir ceza-yı muceb ise ol cezanın sülüs müddetini tecavüz etmemek üzere bir müddet-i muayyene ile kezalik ıslah-ı nefs için hapsolunur.

Madde 70 - Müttehimin bir töhmeti hîn-i irtikâbında cinnet halinde bulunduğu sabit olur ise mücazat-ı kanuniyeden muaf tutulur.

Madde 71 - Fa'ilinin irade ve ihtiyar-ı mahsusuyla olmaksızın âmir-i mücbirin emr-i icbâr ve tazyikiyle vaki olan cürmün faili ma'füvv tutulup cezası âmir-i mücbir hakkında hükmolunur.

Madde 72 - Bir fiilin müşterek failleri kanunun sarahati olmayan mevadda ol fi'ilin fa'il-i müstakili gibi ceza olunurlar.

Madde 73 - Sirkat ve rüşvet ve irtikabat-ı saire cürümlerinden emval-i mesruka ve ma'huzanın tahsil ve istirdad bahsinde Mülkiye Ceza Kanunnamesinin ahkâm-ı mucibince amel olunur.

Madde 74 - Kur'a keşidesi akabinde verilen yirmi gün ruhsat esnasında neferâttan vuku'a gelen cünhaların cezası Mülkiye Ceza Kanunname-i Hümayunu ahkâm-ı mucibince re's-i kazada icra olunur.

İkinci Bâb

Ahkâm-i cezâiye

Birinci fasıl

nev' i cezâ

Cinayet ve casusluk ve ayartıcılık

Madde 75 - Asâkir-i Osmaniyeden veyahut devlet-i aliyye hizmetinde bulunan efrâd-ı askeriyeden olupta saltanat-ı seniyenin düşmanlarıyla beraber aleyhine silah tutmak …idam.

Madde 76 - Üsera-yı harbiyeden olup sözünde hulf ile devlet-i aliye aleyhinde muharip olarak tutulmak …idam.

Madde 77 - Kumandasında memur olduğu askerin veyahut muhafızı bulunduğu kal'ayı veyahut ordunun zahire veya cephane veya müdehhirahat-ı sairesi(sair biriktirilenler) veyahut kal'a veya tersane veya liman veya açık mersa resm-i musattahlarını (plan) veyahut parolayı veyahut bir hareket-i askeriyenin veya mükâlemenin sırrını düşmana veya düşman faidesi için âhar mahalle teslim etmek …idam.

Madde 78 - Düşmanın terviç-i makasıdı için anınla muhaberede bulunmak …idam.

Nev'i cezâ

Madde 79 - Tahtı muhasarada bulunan kal'a muhafızını kal'ayı düşman teslime mecbur etmek garazıyla veyahut düşman ile uzlaştırmak niyetiyle mün'akid olan ittifak-ı celli veya hafîye dahil olmak …idam.

Madde 80 - Düşman ve müsellah eşkiya karşısında askeri firara davet veya tecemmu'dan men'etmek ...idam.

Madde 81 - Düşman faidesi için malumat almak garazıyla bir kal'aya veya bir karakolhaneye veya bir kışlaya veya idare veya i'malat-ı askeriyeye müteallik emakinden birine veya istihkam ve ebniye-yi askeriye işleri içine veya haymegaha veya çadırsız ordugaha veya ahali hanelerinde sâkin ordu içine girmek ...idam.

Nev-i cezâ

Madde 82 - Ordunun ameliyatına sekte verebilecek veyahut kal'a veya karakolhane veya sair emakin-i askeriyenin emnu mahfuziyetini tehlikeye düşürecek malumatı düşmana tavsil etmek ...idam.

Madde 83 - Casusları veyahut keşfe gelen a'dayı bilerek ihfâ etmek veya ettirmek ...idam.

Madde 84 - Tebdil-i kıyafetle seksen birinci maddede zikrolunan mahallere giren düşman ...idam.

Madde 85 - Efrâd-ı askeriyeyi düşman tarafına veya müsellah eşkiya cânibine imale ve iğva veyahut ol tarafa geçmeğe tariklerini teshil eylemek veyahut devlet-i âliye aleyhinde muharip bir devlet için asker cem' ve tahriri hizmetinde bulunmak …idam.

İkinci fasıl

faraiz-i askeriyeye muhalefet

nev' i cezâ

Madde 86 - Kal'a muhafızı olup elde bulunan esbab-ı müdafaayı kamilen isti'mal ile bitirmeksizin fariza-i zimmet ve namusun icabetini bi temâmiha ifa etmeksizin düşman ile uzlaşub kal'ayı düşmana vermek …idam.

Madde 87 - Herhangi müsellah asker kumandanı açık sahrada düşman ile uzlaşub kararlaştırdığı şurut-ı askerin terk-i silah etmesine netice verir ise veyahut fariza-i

zimmet ve namusun icabatını kamilen ifa etmiş olduğu halde düşman ile gerek tahriren ve gerek şifahen uzlaşmak tarikine teşebbüs eder ise ...idam.

nevi cezâ

Madde 88 - Herhangi bir müsellah asker kumandanı açık sahrada fariza-i zimmet ve namus-ı askeriyenin icabatını kamilen ifadan sonra düşman ile uzlaşub kararlaştırdığı şurud askerin terk-i silah etmesine netice vermez ise askeriyeden tard düşman veya müsellah eşkiya karşısında ...idam.

Madde 89 - Efrâd-ı askeriyeden nöbetçi bulunanlar nöbet bekler iken verilmiş olan evâmir ve tenbihatın hükmünü ifa etmeksizin terk-i mevki etmek esnâ-yı muharebenin seferberlik halinde zâbitân hakkında üç mahdan bir seneye kadar hapis küçük zâbitân onbaşılar ve neferât hakkında üç mahdan bir sene kadar pranga zikrolunan iki halin haricinde olarak herhangi bir halde zâbitân hakkında on beş günden kırk güne kadar riyazet hapsi küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât hakkında on beş değnekten kırk değneğe kadar darb.

Madde 90 - Efrâd-ı askeriyeden nöbetçi bulunanlar nöbet bekler iken uyumuş bulunmak:
Düşman veya müsellah eşkiya karşısında ...üç mahdan bir seneye kadar pranga.
Esnâ-yı muharebenin seferberlik halinde ...on beş değnekten kırk değneğe kadar darb.
Zikrolunan iki halin haricinde olarak herhangi bir halde ...on günden kırk beş güne kadar demirbend.

Madde 91 - Mevki-i hizmetten savuşmak:
Düşman veya müsellah eşkıya karşısında ...idam.
Esna-yı muharebenin seferberlik halinde ... zabitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis; küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında seksen değnek darb veyahut dört mah prangabend; iki halde de tecdide kayd.

Zikrolunan iki halin haricinde olarak herhangi bir halde ... ümerâ ve zâbitân haklarında iki mahdan dört maha kadar hapis; küçük zâbitân onbaşılar ve neferât haklarında on günden kırk beş güne kadar demirbend.
Müttehim terk etmiş olduğu mevkiinin kumandanı ise o halde işbu cezaların azamisi yani nihayet derecesi hükmolunur.

Madde 92 - Esna-yı muharebenin seferberlik halinde baskın veya umumen tecemmu' nöbeti çalındığını vakit mevki-i hizmete varmamak... Ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ve küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi değnekten seksen değneğe kadar darb ile beraber tecdid-ı kayıd.

Madde 93 - Divân-ı harp az'aldığına memur olupta bilâ özür makbul divan-ı harbe gitmemek ... ümerâ ve zâbite haklarında bir mahdan üç maha kadar hapis küçük zâbitân haklarında on günden kırk güne kadar demirbend.

Madde 94 - Memur olduğu divan-î harp a'zalığına gitmeyip de led'el'ihtar gitmekten imtina' ve imtina'ında ısrar eden zâbitân ... silk-i askeriyeden tard.

Madde 95 - Harp esirlerini veyahut tutulmuş veya mahfuz veya taht-ı hıfzlarına vedia edilmiş olan kesanı ellerinden kaçıranlar veyahut ankasdin firarlarına müsaade ve teshil-i tarik edenler veyahut bu makule firarlarıyla bilerek ihfâ eden veya ettirenler ... Mülkiyet Ceza Kanunnamesinin birinci bâbının sekizinci faslı ahkâm-ı mucibince ceza olunurlar.

Üçüncü Fasıl

İsyan ve itaatsizlik ve mukavemet

Müsellah lâ-ekall dört kişi birlikte olarak zâbitlerinin birinci emrine itaatden imtina edenler ...idam.

Madde 96 – Lâ-ekall dört kişi olarak birliktesilahlarını alıp zâbitlerinin emirleri hilâfında hareket edenler ...idam.
Lâ-ekall sekiz kişi olarak birlikte esliha isti'maliyle serkeşlik ederek mâ-fevklerinin sedasını adem-i ısga ile dağılmayan veya serkeşlikten keff-i yed itmeyenler …idam.
Lâ-ekall sekiz kişi olarak birlikte ve fakat eslihalarını isti'mal etmeksizin serkeşlik ederek mâ-fevklerinin sedasını adem-i ısga ile dağılmayan veya serkeşlikten keff-i yed itmeyenler:
Ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında kırk değnekten seksen değneğe kadar darp veyahut kırk beş günden bir seneye kadar prangabend ve iki surette de müceddeden nefer kaydolunur.
Mamafih işbu idam cezâsı yalnız isyanın muharrikleri yani ön ayak olanları haklarında ve isyan içinde bulunan efrâd-ı askeriyenin en büyük rütbelisi hakkında hükmolunup ma'ada müttehimler zâbit bulundukları halde silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapsolunurlar. Küçük zâbitân ve onbaşı ve neferler kırk beş günden bir seneye kadar pranga ile ceza kılınırlar.
Düşman veya müsellah eşkıya karşısında ...idam.

Madde 97 - Düşman üzerine gitmeğe esnâ-yı muharebenin veyahut mâ-fevki seferberlik halinde ümerâ tarafından emrolunan herhangi bir hizmete memur olupta gitmekten imtina' ila beraber ısrar edenler ve zâbitân haklarında silk-i askeriyeden tard ile beraber altı mah hapis küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında kırk değnekten seksen değneğe kadar darb veyahut kırk beş günden bir seneye kadar prangabend ve iki surette de tecdid-i kayd zikrolunan iki halin haricinde olarak herhangi bir halde … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard küçük

zâbitânve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekten altmış değneğe kadar darp ile beraber on beş günden üç maha kadar hapis.

Madde 98 - Verilmiş olan tenbihi bozmak veya bozmaya zorlamak:
Düşman veya müsellah eşkıya karşısında ...üç seneden on seneye kadar kal'abend.
Esna-i muharebenin seferberlik halinde ... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında kırk beş günden bir seneye kadar pranga ve tecdid-i kayd.
Zikrolunan iki halin haricinde olarak herhangi bir halde ... ümerâ ve zâbitân haklarında kırk beş günden altı maha kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekten kırk değneğe kadar darb ile beraber on beş günden altı maha kadar hapis.

Madde 99 - Nöbetçiye karşı gelmek ve zorlamak:
Silah ile zorlamak ...idam
Silahsız bir veya birkaç kişi muavenetiyle zorlamak ... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında üç mahdan bir seneye kadar pranga.
Silahsız ve muavenetsiz zorlamak ...üç mahdan bir seneye kadar hapis.

Madde 100 - Nöbetçi bulunanları söz ile veya el vesaire a'za işaretleriyle veya ihâfe yollu kelam ile tahkir etmek … ümerâ ve zâbitân haklarında yirmi dört saatten üç maha kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekten kırk değneğe kadar darb.

Madde 101 - Hidemât-i askeriye esnasında mâ-fevkini darb etmek:
Silah altında olduğu halde ...idam
Silah altında olmadığı halde ...bir seneden on seneye kadar kürek.

Madde 102 - Hidemât-ı askeriye haricinde olarak hidemât-ı askeriyedendolayı mâ-fevkini darp etmek bir seneden üç seneye kadar kürek.

Madde 103 - Hidemât-ı askeriye esnâsının haricinde olarak hidemât-ı askeriyeden dolayı olmaksızın mâ-fevkini darp etmek ... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında kırk değnekten seksen değneğe kadar darb ile beraber altı aydan bir seneye kadar pranga.

Hidemât-ı askeriye esnasında mâ-fevkine teşhir-i silah etmek:

Silah altında iken … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç seneden on seneye kadar kal'abend, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında küreğe bedel bir seneden beş seneye kadar pranga ve tecdid-i kayd.

Silah altında olmadığı halde .... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç aydan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında küreğe bedel on aydan iki seneye kadar pranga ve tecdid-i kayd.

Hidemât-ı askeriye haricinde olarak hidemât-ı askeriyeden dolayı mâ-fevkine teşhir-i silah etmek .... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriyeden tard ile beraber iki aydan altı aya kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında küreğe bedel dokuz aydan bir buçuk seneye kadar pranga ve tecdid-i kayd.

Hidemât-ı askeriye esnâsının haricinde olarak hidemât-ı askeriyeden dolayı olmaksızın mâ-fevkine teşhir-i silah etmek … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriyeden tard, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi değnekten kırk değneğe kadar darb ile beraber üç aydan altı aya kadar pranga.

Gerek hidemât-ı askeriye esnasında ve gerek hidemât-ı askeri haricinde madununa teşhir-i silah etmek ...bir aydan üç seneye kadar hapis.

Madde 104 - Madde-i sabıka da gösterilen darbı evvelce zihninde tasavvur ve tasmim edipte fi'ile götürmek ...bir seneden üç sene kadar kürek.

Madde 105 - Gerek hidemât-ı askeriye esnasında ve gerek hidemât-ı askeriye haricinde olarak hemrütbesine ve akrarına teşhir-i silah veyahut hemrütbesini ve akrarını darb ve cerh etmek ... ümerâ ve zâbitân haklarında darb ve cerhin derecesine göre iki aydan bir seneye kadar hapis küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi günden dört maha kadar pranga.

Madde 106 - Hidemât-ı askeriye esnasında veyahut hidemât-ı askeriyeden dolayı söz ile veya el vesair a'za işaretiyle veya ihâfe yollu kelam ile mâ-fevkini sebb etmek … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi değnekten seksen değneğe kadar darb ile beraber üç mahdan bir seneye kadar pranga.

Madde 107 - Hidemât-ı askeriye esnasının haricinde olarak hidemât-ı askeriden dolayı olmaksızın söz ile veya el vesair a'za işaretiyle veya ihâfe yollu kelam ile mâ-fevkini sebb etmek … ümerâ ve zâbitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında bir mahdan dört maha kadar pranga.

Silahsız mukavemet etmek … ümerâ ve zâbitân haklarında bir mahdan altı maha kadar hapis, küçük zabitân ve onbaşılar ve neferât haklarında bir mahdan üç maha kadar pranga.

Silahla mukavemet etmek … ümerâ ve zabitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekten kırk değneğe kadar darb ile beraber kırk beş günden üç maha kadar pranga.

Silahsız ve iki kişiden ziyade olarak birlikte mukavemet etmek ... ümerâ ve zâbitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında bir mahdan dört maha kadar pranga.

Silahla ve iki kişiden ziyade olarak birlikte mukavemet etmek ...bir seneden üç seneye kadar kal'abend.

Silahla olarak ve sekiz kişiden ekall olmayarak birlikte mukavemet etmek ...muharrikler yani mukavemete ön ayak olanlar haklarında ve mukavemet eden efrâd-ı askeriyenin en büyük rütbelisi hakkında idam.

Ma'adası haklarında ümerâ ve zâbitân ise silk-i askeriyeden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar neferâttan olur ise üç mahdan bir sene kadar pranga.

Madde 108 - Kuvve-i müsellahaya ve hükümet memurlarına karşı mukavemet etmek:

Silahsız ve sekiz kişiden ekall olmayarak birlikte mukavemet etmek ... ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriyeden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitânve onbaşılar ve neferât haklarında üç mahdan bir seneye kadar pranga.
Mukavemete muharrik olanlar haklarında ve mukavemet eden efrâd-ı askeriyenin en büyük rütbelisi hakkında işbu gösterilen cezaların a'zamisi hükmolunur.

Dördüncü Fasıl

Nüfuz-ı memuriyeti suisti'mâl

Madde 109 - Asker kumandanı olup müttefik veyahut bitaraf bir devletin askeri veya tebası üzerine bilâ sebep ve bilâ emr ve bilâ mezuniyet müsellahan hücum etmek veyahut ettirmek …idam.

Madde 110 - Asker kumandanı olup müttefik veyahut bitaraf bir devletin arazisi üzerinde bilâ sebep ve bilâ emr ve bilâ me'zuniyet her nev'-i hareket-i hasimâneyi icra etmek …silk-i askeriden tard.

Madde 111 - Asker kumandanı olup ve müsellaha veyahut mütarekenin haber-i resmiyesini aldıkdan sonra bilâ sebep harekât-ı hasimâneyi temdid etmek ...idam.

Madde 112 - Bilâ emr ve bilâ sebeb meşru' bir kumandayı ele almak veyahut mâ-fevki tarafından terkine emr-i sadır olan kumandayı terk etmemek …idam.

Madde 113 - Müdafaa-i meşru'a an'in'nefs veyahut müdafaa-i meşru'a an'il'gayr veyahut firarileri çevirmek veyahut yağmayı veya tahribi teskin etmek zaruretlerinin biri icab ettirmeksizin madununu darp etmek ve keza ceza-yı kanuni olarak madununu döğmekte altmış üçüncü ve altmış dördüncü ve altmış beşinci ve altmış altıncı maddelerin ahkâmına muhalefet etmek …iki mahdan bir seneye kadar hapis.

Beşinci Fasıl

Kur'a-yı şer'iyye ameliyatına dair cünhalar

Madde 114 - Gerek kur'a keşidesinden evvel ve gerek kur'a keşide olunduğu gün ile neferâtın sevk olunacakları gün mabeyninde daimi veya muvakkat suretiyle hidemât-ı askeriyeye salâhiyetten düşürecek veçhile kendilerini sakatlayanlar …bir mahdan altı maha kadar hapsolunup müddet-i hapisleri inkizasında fabrika-i hümayunların veyahut anbarların birinde veya hastahanelerde veyahut sair buna mümasil idare-i askeriye furu'âtında altı sene istihdamları makam-ı seraskerînin emrine manut olur bunlar hizmet-i nizamiyelerini öylece ikmal ettikten sonra müddet-i redifeleri esnasında dahi her ne vakit taburlarının silah altına celb ve cem'leri lazım gelipte sun'-i yedleri bulunan sakatlığından ma'ada nizâmen muafiyeti mucib olacak bir halde bulunmazlar ise alınıp yine öylece istihdam olunurlar.

Madde 115 - Mezkûr müttehimlerin şerik-i töhmetleri olan eşhas … âhâd-ı nâstan oldukları halde hükümet-i mahalliyece bir mahdan altı maha kadar hapsolunur. Efrâd-ı askeriyeden veyahut neferât-ı cedideden bulundukları surette işbu cezaları divân-ı harpte bil'muhakeme askeri hapishanelerinde icra kılınır.

Madde 116 - Mezkûr müttehimlerin şerik-i töhmetleri olan etibbâ ve cerrahlar …bir seneden üç seneye kadar hapis o led'et'tekrar işbu hapis ile beraber silk-i askeriden tard.

Madde 117 - Kur'a keşidesinde esnâ-i askeriye erbabından biri kendi ismini diğerine verip ana kur'a çektirir veyahut ismine kur'a isâbet ettikten sonra ismini diğerine verip ânı gönderir veyahut kur'a keşidesinden evvel esnâ-i muayenede kendini kur'adan kurtarmak için ismini vererek yerine diğer ma'lul bir adamı irâe eder veyahut bedel i'tasından nizamât-ı mevzu'aya muhalif bedel vermek üzere sahte veya fesadlı evrakyürütür veya yürüttürür ise …led'et'tebeyyün icraât-ı vakıa hükümsüz tutulup asıl sahib-i kur'a şahsen veyahut nizam-ı mevzuu üzere bedelen silk-i askerîye ahz olunur ve işbu sahtekârlığa akçe sarf etmiş bulunduğu takdirde

ahzından bil'istirdat kendisine verilir ve bu sahtekârlıkta kendisine bilerek şerik veya mu'in olmuş bulunanlar âhâd-ı nâstan veyahut efrâd-ı askeriyeden bulunduklarına göre mülkiye mahbeslerinde veya askeri mahbeslerinde altı mahdan bir seneye kadar hapsolunurlar fakat bunlar işbu sahtekârlıklarında Mülkiye Cezâ Kanunnamesinin daha ağır bir ceza gösterdiği cürümleri irtikab etmiş bulundukları takdirde ol ceza ile mücazat olunur.

Madde 118 - Kur'a kanunname-i hümayununda gösterilen vücûh-ı muafından birine dahil olmak üzere sahte veya fesadlı şehâdetnâme ibraz eden esnân-ı askeriye erbabı bilâ kur'a silk-i askeriye ahz olunur.

Madde 119 - Nizam mevzuu haricinde muafiyet vermiş veyahut nizâmen muafiyet dahilinde bulunanları kasda makrun olarak kur'aya idhâl etmiş olan herhangi bir kur'a me'muru … led'et'tebeyyün bir seneden üç seneye kadar hapis ümerâ ve zâbitân-ı askeriyeden bulunur ise üç mahdan bir seneye kadar hapis ile beraber silk-i askerîden tard.

Madde 120 - Kur'a ameliyatında rüşvet ve inzimamıyla vuku' bulan cünhalar … Mülkiye Ceza Kanunnamesinin birinci babının üçüncü faslı ahkâm-ı mucibince ceza olunur. Yalnız râşînin râşîliği kendisini silk-i askerîden kurtarmak garazıyla vuku' bulduğu taktirde cezasından sarf-ı nazarla râşî bilâ kur'a silk-i askeriye ahz olunur. Ma'mâfih râşînin nakden terettüp eden cezasından sarf-ı nazar olunmaz.

Madde 121 - Kur'a memurlarının hîn-i vürûdlarında memleketlerinde bulunup kur'a meclisine davet olunduklarında gelmeksizin firar eden esnân-ı askeriye erbabı … bilâ kur'a silk-i askeriye idhal.

Madde 122 - Kur'a keşide olunduktan sonra verilen yirmi gün ruhsat esnasında firar ile yirminci gün re's-i kazaya vürûd etmeğen esnân-ı askeriye erbabı … re's-i kazada altmış değnek darb.

Madde 123 - Kur'a veya gönüllü veya bedel-i neferât cedidesinden olup alaylarına muvasalatları için yedlerine verilen yol tezkeresinde muharrer ve muayyen olan günden itibaren bilâ özr sahih bir mahdan ziyade gecikmiş olanlar mensub oldukları …alaylarında kırk değnek darb.

Altıncı fasıl

Cürm-i firar

Nev'i ceza

Madde 124 - İzinsiz savuşup savuştukları tebeyyün ettiği günün ferdasından itibaren altı gün mehl-i inkızasından evvel avdet etmeyerek derdest olunan küçük zâbitânve onbaşılar ve neferât ve müddet-i hizmet-i askeriyeleri henüz altı maha baliğ olmayan acemi neferâttan öylece izinsiz savuşup savuştukları tebeyyün ettiği günün ferdasından itibaren tam bir mahdan mehl-i inkizasından evvel avdet etmeyerek kezalik derdest olunan neferât …vakti hazırda üç mah prangabend esna-yı muharebenin seferberlik halinde işbu altı gün ve bir mah müddetler nısfına tenzil olunup müttehim beş mah prangabend ve ikisurette de müceddeden nefer kaydedilir.

Madde 125 - Sılacı veyahut izinli veyahut bir kısım askeriyeden diğer bir kısım askeriye münferiden yolcu olub avdetlerine veyahut gidecekleri kısm-ı askeriye muvâsalatlarına tayin ve tahsis olunan günün ferdasından itibaren bilâ özr-i sahih on beş gün gecikmiş olan küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât … vakt-i hazarda bir buçuk mah prangabend ve esna-i muharebenin seferberlik halinde iki buçuk mah prangabend edilir.

Madde 126 - Yüz yirmi dördüncü maddede zikrolunan müttehim seksen dokuzuncu ve doksan birinci maddelerde mezkûr suretlerden başka olarak hizmet üzereiken firar etmiş olur ise …vakti hazardadört mah prangabend ve esna-i muharebenin seferberlik halinde altı mah prangabend olunur ve iki surette de müceddeden nefer kaydedilir.

Madde 127 - Mensup olduğu kısm-ı askeriden veyahut mahall-i memuriyetinden bilâ izin altı günden ziyade gaybubet eden ve keza müddeti me'zuniyetlerini onbeş gün geçiren ümerâ ve zâbitân ...vakti hazardabir mahdan altı maha kadar hapis, esnâ-yı muharebenin seferberlik halinde işbu altı gün ve on beş gün mehelleri nısfına tenzil olunub müttehim silk-i askerîden tard ile beraber altı mahdan bir seneye kadar hapis edilir.

Madde 128 - Vakti hazardamensup oldukları kısm-ı askerîden veyahut mahall-i memuriyetlerinden bilâ izin üç mah gaybubet eden ümerâ ve zâbitân ...silk-i askerîden tard.

Madde 129 - Bilâ izin memâlik-i osmaniye hududunu tecavüz edip veyahut kısmı askerîsiyle beraber memâlik-i osmaniye haricinde iken bilâ izin kısmı askerisine bırakıp gıyabının tebeyyün ettiği günün ferdasından itibaren üç gün avdet etmeyen küçük zâbitânve onbaşılar ve neferât … vakt-i hazarda altmış değnek darb ile beraberüç mah prangabend, esnâ-i muharebenin seferberlik halinde seksen değnek darb ile beraber dört mah prangave iki surette de müceddeden nefer kaydolunur.

Madde 130 - Madde-i sabıkada muharrer müttehim seksen dokuzuncu ve doksan birinci maddelerde zikrolunan suretlerden başka olarak hizmet üzerinde iken firar etmiş olur ise ... vakt-i hazarda altmış değnek darb ile beraber dört mah prangabend, esnâ-i muharebenin seferberlik halinde seksen değnek darb ile beraber beş mah prangabend ve iki surette demüceddeden nefer kaydolunur.

Madde 131 - Mevadd-ı sabıka da muharrer firariler eslihasından bir nesne veyahut eşya ve elbisesinden bir şey veya esbini(atını) beraber götürüp de bunlardan bir şeyi zayi' eder ise … icab eden behası fiyat-ı miriye veçhile eşya ve elbisenin miâdına göre kendisine tazmin ettirilir.

Madde 132 - Bilâ izin memâlik-i osmaniye hududunu tecavüz eden veyahut kısmı askerîsiyle beraber memâlik-i osmaniye haricinde iken bilâ izin kısm-ı askerîsini bırakıp gıyabının tebeyyün ettiği günün ferdasından itibaren üç güne kadar avdet

etmeyen ümerâ ve zâbitân ... vakt-i hazarda silk-i askerîden tard ile beraber üç mahdan altı maha kadar hapis, esna-i muharebenin seferberlik halinde tard ile beraber bir sene kal'abend.

Madde 133 - Yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi altıncı maddelerde muharrer firarilerden tayin olunan müddet-i meheliyeleri inkizasından ve yüz yirmi dokuzuncu ve yüz otuzuncu maddelerde mezkûr firarilerden memâlik-i osmaniye hududunu tecavüz edenlerin gaybubetleri günden ve kısmı askerisini bırakanların dahi avdetlerine tayin olunan üç gün mürurundan iki maha değin nadimen avdet edenler derdest olunduklarında nev'-i firarlarına göre görecekleri mevadd-ı mezkûrede musarrah pranga ve darp ve tecdîd-i kayıt cezâlarının nısfıyla ve ondan sonra nadimen avdete bir veçhile itibar olunmayıp firarlarının nev'i ve keyfiyetlerine göre derdest olunmuş firariler gibi tam ceza ile mücazat olunurlar.

Madde 134 - Yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi altıncı maddelerde muharrer firarilerden bulunduğu şehrin ve ordugahın haricinde müddet-i meheliyeleri içinde firar eder iken derdest olunanlar …Madde-i salife de muharrer nadimen avdet edenler firariler gibifirarlarının nev'ine göre nısf-ı ceza ile mücazat olunurlar.

Madde 135 - Yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi altıncı maddelerde muharrer firarilerden tayin olunan müddet-i meheliyeleri zarfında nadimen avdet edenlerle şehir ve kasaba derununda kezalik müddeti meheliyeleri zarfında tutulan küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât …beş değnekten on beş değneğe kadar darb veyahut on günden bir maha kadar hapis.

Madde 136 - Yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi altıncı ve yüz yirmi dokuzuncu ve yüz otuzuncu maddelerde zikrolunan firarilerden mükerreren firar edenler …firarlarının nev'i ve keyfiyetlerine göre firarlarıtekrar ettikçe her defasında ondan evvelki firarlarında görmüş oldukları prangabendlik cezası zam ile mücazatları tezyîd edilir.

Madde 137 - Düşman tarafına firar etmek …idam.

Madde 138 - Düşman karşısında düşman tarafının gayrisine firar etmek … ümerâ ve zâbitândan ise silk-i askeriden tard ile beraber muvakkat kal'abend, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan olduğu halde seksen değnek darp ile beraber altı mahdan bir seneye kadar pranga ve tecdîd-i kayıd.

Madde 139 - Yüz yirmi dördüncü ve yüz yirmi altıncı ve yüz yirmi yedinci ve yüz yirmi sekizinci maddelerde gösterilen gaybubetler dahili firar ve yüz yirmi dokuzuncu ve yüz otuzuncu ve yüz otuz ikinci maddelerde gösterilen gaybubetler harici firar tesmiye olunur. Düşman tarafına firar ve düşman karşısında düşman tarafının gayrisine firar başkaca iki nev'i cinayettir ki yüz otuz yedinci ve yüz otuz sekizinci maddelerde gösterilmiştir.

Madde 140 - İkiden ziyade kişinin firarları firar-ı maalittifak tesmiye olunur.

Madde 141 - Düşman karşısında gerek düşman tarafına ve gerek düşman tarafının gayrisine vuku' bulan firar-ı maalittifakher bir tahammütlüsü …idam.

Madde 142 - Firar-ı maalittifak haricinin reis'i …idam.

Madde 143 - Ümerâ ve zâbitân dahili firar-i maalittifak re'si …müebbet kal'abend.

Madde 144 - Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan dahili firar-ı maalittifakın re'si…seksen değnek darp ile beraber dokuz mah'dan bir seneye kadar pranga ve tecdîd-i kayıd.

Madde 145 – Yüz kırk birinci ve yüz kırk ikinci ve yüz kırk üçüncü ve yüz kırk dördüncü maddelerde gösterilen halatın maadasıolarak herhangi bir halde firar-ı maalittifakın her bir tahammüdlüsü hakkında …firar-ı vakı'n nev'ine ve keyfiyetine göre mevadd-ı sabıkada muayyen firar cezaları tamamen icra olunduktan başka olarak otuz değnek darb.

Madde 146 - Efrâd-ı askeriyeden firarı davet veya teshil eden kimesne hakkında …firarın nev'i ve keyfiyetine göre sebkeden maddeler mucibince müstahak olacağı cezalar tamamen icra olunduktan başka olarak otuz değnek darb.

Madde 147 - Efrâd-ı askeriyeden olmayan ve sıfatı askeriyeye muadil bir sıfatı resmiye erbabından bulunmayan bir kimesne düşman veya eşkıya tarafına ayartıcılık yolunda olmayıp da efrâd-ı askeriyeyi firara davet veya efrâd-ı mezkûrenin firarlarını teshil **e**der ise …mensup olduğu mahkeme marifetiyle bil'muhakeme üç mahdan üç seneye kadar hapis.

Madde 148 - Hem firar cürmünden ve hem de ahir bir cürümden dolayı birden muhakeme olunan bir müttehimin aher cürmü daha ağır bulunur da bunun cezası hükmolunmak lazım gelir ise işbu cezâ hakkında medar-ı tahfif olacak esbab makbul ve mu'teber olmaz.

Madde 149 - Davete icabet etmemiş olan efrâd-ı redife mensup oldukları taburlarına vürud ettiklerinde muhakemeleri bil'icra nizamen makbul olan a'zârın birini ispat edemedikleri takdirde haklarında …hizmet-i zecriye hükmolunur.
Otuz üçüncü maddeye müracaat oluna.

Madde 150 - Efrâd-ı redifeden davete icabetle taburlarına geldikten sonra firar edenler nizamiye firarileri gibi firarlarının nev'i ve keyfiyetlerine göre yalnız prangabendlik ve prangabendlikle beraber darp ve yalnız darp veya hapis cezalarıyla mücazat olunup nizamiye firarileri gibi tecdidi kayda bedel aher suretle mücazatlarından sarf-ı nazar olunur.

Madde 151 - Madde-i sabıkada muharrer redif firarilerinden nizamiye firarileri için yüz otuz üçüncü maddede tayin olunan müddet zarfında nâdimen avdet edenler firarlarının nev'i ve keyfiyetlerine göre derdest olunduklarında görecekleri cezanın nısfıyla mücazat olunurlar.

Yedinci fasıl

Eşya-yı askeriyeyi satmak ve aşırmak ve rehin etmek ve satın almak ve rehine kabul etmek ve satılmış ve aşırılmış ve rehin olunmuşları gizlemek

Madde 152 - Esbini(at) veya eslihasından veya cephanesinden veyahut hizmet-i askeriye için verilmiş olan eşyadan bir şey satmakiki mahdan …bir seneye kadar prangabend olunur satmış olduğu şeyler sattığı mahaldenaynen alınır ve eğer müstehlikise bahası mi'âdına göre fiyat-ı miriye üzere kendisine tazmin ettirilir.

Madde 153 - Zikrolunan şeylerden bilerek satın almak veyahut satılmış olanlarını bilerek gizlemek …iki mahdan bir seneye kadar pranga.

Madde 154 - Elbise ve câme-şûy ve ayakkabı nev'inden ma'dud olan eşyadan bir şey satmak veyahut bilerek satın almak ve satılmışlarını bilerek gizlemek …on beş değnekten kırk değneğe kadar darb.

Madde 155 - Hidemât-ı askeriye için verilmiş olan eslihayı veya cephaneyi veya elbise ve eşyayı israf etmek veyahut bir tarafa aşırmak …Ümerâ ve zâbitân haklarında dört mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekden kırk değneğe kadar darb ile beraber bir mahdan üç maha kadar demirbend.

Madde 156 - İ'nd'el'muhakeme firar cürmünden tebriye-i zimmet edip mamafih götürmüş bulunduğu esbi veya esliha veya eşya ketm etmek … ümerâ ve zâbitânhaklarında dört mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş değnekten kırk değneğe kadar darb ile beraber bir mahdan üç maha kadar demirbend.

Madde 157 - Hidemât-ı askeriye için verilmiş olan esliha ve takım veya elbise veeşya-yı sâireden bir nesneyi rehin vermek … ümerâ ve zâbitân haklarında dört

mahdan altı maha kadar hapis küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında onbeş değnekten kırk değneğe kadar darb.

Madde 158 - Hidemât-ı askeriye için verilmiş olan câme-şûy nev'inden bir nesneyi rehin vermek … On günden bir maha kadar demirbend.

Madde 159 - Led'el'icab ümerâ ile bey'(satılan) olunan esliha ve cephane ve elbise vesair eşyadan ma'ada bunlardan bir nesneyi bilerek satın alan veya gizleyen veya rehine kabul eden kimesne…mensup olduğu mahkeme marifetiyle bi'l'muhakeme bâyi' ve râhini misillû ceza olunur fakat bunlar hakkında darp cezâsı hapse tahvil olunarak bir değnek iki gün hapis hükmünde tutulur.

Sekizinci Fasıl

Sirkat

Madde 160 - Mal-ı mîri olan esliha ve cephanenin ve asker idare-i rûz-merresine mahsus olan akçe ve zahire ve erzakın ve efrâd-ı askeriye malı bulunan her nev'i eşya veya nukûdun idare veya muhasebesine memur olup bunlardan çalmak …sirkat olunan eşya ve nukut her neyse ba'det'tazmin üç seneden on seneye kadar kürek.

Madde 161 - Sârik mârr-üz zikr çaldığı nesnenin idare veya muhasebesi memuru değil ise…sirkat olunan eşya ve nukud her ne ise ba'de't'tazmin ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber bir seneden üç seneye kadar kal'abend veyahut üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında bir seneye kadarpranga ve tecdid-i kayıd.

Madde 162 - Yüz altmışıncı maddede gösterilen sirkat için medar-ı tahfif ceza olacak esbabın vücudu takdirinde…iki seneden beş seneye kadar kal'abend veyahut bir sene hapis ve işbu hapis ile beraber ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askerîden tard küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında bir sene pranga ve tecdid-i kayıd.

Madde 163 - Yüz altmış birinci maddede gösterilen sirkat için medar-ı tahfif-i ceza olacak esbabın vücudu takdirinde …ümerâ ve zâbitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis işbu hapis ile beraber silk-i askeriden tard küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında iki mahdan altı maha kadar pranga.

Madde 164 - Yedinde bulunan emval ve eşya-yı mîriyeyi menafi'-i zatiyesi yolunda ticaret veya ahersuretle is'timal etmek…üç mahdan bir seneye kadar hapis.

Madde 165 - Ahaliden birinin hanesine konmuş iken sahibi hanenin bir nesnesini çalmak…ümerâ ve zâbitân haklarında tard ile beraber bir seneden üç seneye kadar kal'abend küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında yirmi değnekten altmış değneğe kadar darb ile beraber bir mahdan beş maha kadar pranga ve medar-ı tahfifi ceza olur esbabın vücudu takdirinde ümerâ ve zâbitân haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında on beş günden üç maha kadar pranga.

Madde 166 - Hangi mahalde olur ise olsun zâbitân-ı askeriyeden veyahut içlerinden birinin eşya ve nukud vesairesinden gizli olarak bir nesnesini almış olan küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât nukûd ve eşya-yı me'huze on dirhem gümüş kıymetinde veyahut daha ziyade ise …aynen ve müstehlek ise bedelen tahsil olunduktan sonra miktarına göre üç mahdan altı maha kadarprangabend edilir. Nukûd ve eşya-yı me'huze on dirhem gümüş kıymetinden noksan ise … suret-i meşruhada ba'de't'tahsil kıymetine göre bir mahdan iki maha kadar prangabend edilir .

Nukûd ve eşya-yı me'hûze a'yeni nâsda hakir olan eşya-yı hasisadan ise…suret-i meşruhada ba'det'tahsil zâbitân marifetiyle şediden tevbih ve tekdir ettirilir.

Madde 167 - Mecma'-ı askerîde zâbitân-ı askerinin ve gerek kendi bölüğünde olan arkadaşlarının ve gerek sair bölüklerde bulunan efrâd-ı askeriyenin kilitli ve kilitsiz heybe ve dolap ve çanta ve bunlara mümasil şeylerini veya aher kimesnenin esvabının ceplerini karıştırarak akçe ve eşyasını sirkat iden küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât…nukûd ve eşya-yı me'huze on dirhem gümüş kıymetinde

veyahut daha ziyade ise …aynen ve müstehlek ise bedelen tahsil olunduktan sonra kıymetine göre dört mahdan sekiz maha kadar prangabend. Nukûd ve eşya-yı me'huze on dirhem gümüş kıymetinden noksan ise…suret-i meşruhada ba'de't'tahsil kıymetine göre kırk beş günden üç maha kadar prangabend edilir.

Madde 168 - Yüz altmışıncı ve yüz altmış birinci ve yüz altmış beşinci maddelerde gösterilen sirkatlere Mülkiye Ceza Kanunnamesinin ikinci babının yedinci faslında müserrah olan ahvalin inzimamı hasebiyle işbu sirkatler Mülkiye Ceza Kanunnamesi hükmünce işbu kanunname-i askeriyenin salif'üz'zikir maddelerinde muayyen cezalardan daha şiddetli cezaya müstahak göründüğü taktirde ve keza işbu kanunnamede zikrolunmayıp Mülkiye Ceza Kanunnamesinde mezkûr olan sirkat cürümlerinin vuku'unda kanunname-i mezbûrun ahkâm-ı mantukınca ceza olunur.

Madde 169 – Tarafeyn muharebeyn yaralılarını soymak …üç seneden on seneye kadar kal'abend.

Madde 170 - Yaralıyı soyar iken yeniden yaralamak…idam.

Dokuzuncu Fasıl

Yağma ve tahrib

Nev'-icezâ

Madde 171 - Gerek müsellah ve gerek gayr-i müsellah alenen tehâcüm ile ve gerek kesr-i sur ve ebvâb ile ve gerek eşhas üzerine icrâ-yı tazyîk ile müctemi'an zahire ve erzâk ve emti'a ve eşyayı yağma veya tahrip etmek…idam.
Yüz yetmiş üçüncü maddeye nazar oluna.

Madde 172 - Yüz yetmiş birinci maddede gösterilen suretlerden başka herhangi bir suretle müctemi'an vuku' bulan yağma …bir seneden on seneye kadar kal'abend.
Yüz yetmiş üçüncü maddeye nazar oluna.

Madde 173 - Yüz yetmiş birinci maddede gösterilen yağma ve tahrip cinayeti vuku'unda cemiyet içinde bir veya birkaç ön ayak veya birkaç rütbeli efrâd-ı askeriye bulunur ise idam cezâsı yalnız ön ayak olanlar ile en büyük rütbeliler haklarında hükmolunur. Ma'ada müttehimler bir seneden on seneye kadar kürek ile ceza kılınırlar fakat medar-ı tahfifi ceza olacak esbabın vücudu takdirinde idam cezası muvakkat kürek cezasına muvakkat kürek cezası muvakkat kal'abend cezasına ve muvakkat kal'abendlik cezası altı mahtan bir seneye kadar hapis cezasına tenzil ve işbu hapis cezası ile beraber ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard cezası dahi hükmolunur ve küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât hapse bedel iki mahdan bir seneye kadar prangabend edilir.

Madde 174 - Ebniyeyi veya istihkam veya ambar veya fabrika veya süfun-ı harbiyeyi veya hizmet-i askeriyeye mahsus olan kayıkları bir suretle müteammiden ihrak veya lağm ile müteammiden tahrib etmek ...idam ve medâr-ı tahfif ceza olacak esbâbın vücudu takdirinde muvakkat kürek.

Madde 175 - Yüz yetmiş dördüncü maddede gösterilen cinayete ihrak veya lağm suretlerinden başka bir suretle müteammiden mütecasir olmak…muvakkat kürek ve eğer medar-ı tahfif cez olacak esbab bulunur ise muvakkat kal'abendlik veyahut altı mahdan bir seneye kadar hapsolunur ve işbu hapis ile beraber ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard küçük zâbitân ve onbaşılar hapse bedel iki mahdan bir sene kadar pranga.

Madde 176 - Esbâb-ı müdafaayı veyahut mühimmat-ı harbiye veya esliha veya zahire veya cephane veya levazım-ı hıyâmiye veya takım veya elbise müdehharâtının mecmu'unu veya cüziyyetini suikast ile tahrip etmek veya ettirmek …düşman karşısında olur ise idam, düşman karşısında değil ise ümerâ ve zâbitân haklarında bir seneden on seneye kadar kal'abend, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında muvakkat kal'abendliğe bedel üç mahdan bir seneye kadar pranga.

Madde 177 - Mal mîri olup hidemât-ı askeriye için kendisine veya sair efrâd-ı askeriyeye verilmiş olan eslihayı veya hıyâmiye veya kışla levazımını veya takım veya elbiseyi müte'ammüden kesr veya tahrip etmek ve keza hidemât-ı askeriyede kullanılan binek veya koşum veya yük hayvanatını müte'ammüden itlaf veya sakat etmek …telef ve sakat ettiği eşya ve hayvanın akçesi fiyat-ı mîriye üzere kendisine tazmin ettirildikten sonra ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard veyahut altı mahdan bir seneye kadar hapis küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında altı mahdan bir seneye kadar hapis veyahut hapse mukabil iki mahdan dört maha kadar pranga.

Madde 178 - Yüz yedinci maddede gösterilen cünhalar için medâr-ı tahfif ceza olacak esbabın vücudu takdirinde …bir mahdan bir seneye kadar hapis.

Madde 179 - Askerîye müteallik defatir ve müsevvedât vehükümlü evrak-ı asliye-i mühimmeyi müteammiden tahrib veya ihrak veya imha etmek…bir seneden on seneye kadar kal'abend.

Madde 180 - Yüz yetmiş dokuzuncu maddede gösterilen cinayet için medâr-ı tahfif ceza olacak esbabın vücudu takdirinde… ümerâ ve zâbitân haklarında altı mahdan bir seneye kadar hapis veyahut silk-i askeriden tard küçük zâbitân veonbaşılar ve neferât haklarında iki mahdan dört maha kadar pranga.

Madde 181 - Ahaliden birinin hanesine konmuş olup sahibi hanenin kendisini veya zevcesini veya evladını müteammiden öldürmek …idam.

Onuncu fasıl

İdare-i askerdesahtekârlık

Madde 182 - İstihkak defterlerinde asker veya hayvanmevcud-ı sahihinden ziyade mevcut veyahut masraf defterlerinde sarfiyat-ı vakıadan ziyade sarfiyat göstermek veyahut bilerek buna mümasil aher bir sahtekârlığı etmek…muvakkat kal'abend.

Madde 183 - Yüz seksen ikinci maddede gösterilen cinayet için medâr-ı tahfif ceza olacak esbâbın vücudu takdirinde … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında üç mahdan bir seneye kadar hapis veyahut buna mukabil bir mahdan dört maha kadar prangabend.

Madde 184 - Bilerek sahte terazi veya sahte ölçü kullanmak …üç mahdan bir seneye kadar hapis.

Madde 185 - Gerek hidemât-ı askeriyeye müteallik defâtir ve evrak ve senedât üzerine ve gerek eşya-yı askeriye üzerine vaz'olunan mühür ve damgayı taklit etmek veya etmeğe çabalamak veyahut ol mühür ve damganın sahteliğini bilip anı kullanmak muvakkat kal'abend.

Madde 186 - Yüz seksen beşinci maddede zikrolunan mühür veya damganın sahihini ele geçirip sahtekârlık yolunda veyahut gerek mîrinin ve gerek bazı efrâd-ı askeriye hukukunun zarar ve ziyanı yolunda kullanmak veyahut kullanmaya çabalamak …muvakkat kürek.

On birinci fasıl

hidemât ve idare-i askeriyede istikâmetsizlik ve irtikâp

Madde 187 - Mürteşi ve raşî ve rayiş haklarında Mülkiye Ceza Kanunnamesinin birinci bâbının üçüncü faslı ahkâm-ı mucibince ceza kılınır fakat fasl-ı mezburdatard-ı muvakkat hükmolunan yerlerde silk-i askeriden tard cezası hükmolunur.

Madde 188 - Zâbitan ve memurîn-i saireyi tazyik ve ihâfe ile onlara hilaf-ı nizam bir şey yaptırmak veyahut yaptırmaya çabalamak raşîlik gibi addolunur ve tazyik ve ihâfeye vasıta olan şahıs rayîş gibi tutulup haklarında Mülkiye Ceza Kanunnamesinin birinci bâbının üçüncü faslının altmış dokuzuncu ve yetmişinci

maddelerince muamele olunur yalnız mezkûr iki maddede muharrer ceza-yı nakdiyeye mahal görülemez.

Madde 189 - Bir şahsın hal-i vücudu muayenesine memur olup şahs-ı mezbûramüsaade tarikiyle bihilâf-ı vaki' illetine şahâdet veyahut illet-i mevcudesini ketm eden etibbâ ve cerrahlar …altı mahdan bir seneye kadar hapis ve led'el'tekrar işbu hapis ile beraber silk-i askeriden tard.

Madde 190 - Etibbâ ve cerrahlar tarafından işbu muhalif şehâdet veya ketim vuku'u rüşvet mukabilinde olur ise kaziye-i rüşvet faslına intikal edeceğinden tabib veya cerrah mürteşi veyarâşîsi ve râyişi yüz seksen yedinci maddeye tatbiken ceza kılınır.

Madde 191 - Yüz altmışıncı ve yüz altmış birinci maddelerde gösterilen sirkatten maa'da sirkat-i emval-i miriye ve irtikabat-ı saire hakkında Mülkiye Ceza Kanunnamesinin birinci bâbının dördüncü faslının ahkâm-ı mucibince mücazat olunup yalnız memuriyetten muvakkaten tard gösterilen mahallerde silk-i askeriden tard cezası hükmolunur.

Madde 192 - Muayyenât-ı askeriyeye mahsus olan zehair ve erzakı ifsad ve tebdil etmek ve ettirmek veyahut ifsad ve tahvîl olunmuş zehair ve erzakı bilerek askere tevzi' etmek veya ettirmek …ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askeriden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitânve onbaşılarve neferât haklarındaüç mahdan bir seneye kadar pranga, medar-ı tahfif ceza olur esbabın vücudu takdirinde ümerâ ve zâbitân haklarında bir sene hapis, küçük zâbitânve onbaşılar ve neferât haklarında dört ay pranga.

Madde 193 - I'lel sariyemübtela hayvanatdan bilerek ve suikasd ile askere lahim tevzi' etmek veya ettirmek ve keza bozuk ve çürük zahire ve erzakdan bilerek tayinât vermek veya verdirmek …ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askerîden tard ile beraber üç mahdan bir seneye kadar hapis, küçük zâbitânve onbaşılar ve neferât haklarında üç mahdan bir seneye kadar pranga, medâr-ı tahfif ceza olur esbabın

vücudu takdirinde ümerâ ve zâbitân haklarında bir sene hapis, küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferât haklarında dört ay pranga.

Madde 194 - Taraf-ı saltanat-ı seniyeden nâil olmadığı nişanı veya madalya veya alâmet-i farikayı takmak veyahut rütbesinin üniformasından başka üniforma telebbüs etmek …bir mahdan altı maha kadar hapis.

Madde 195 - Düvel-i ecnebiye nişan veya madalyalarını bilâ ruhsat-ı seniye takmak … bir mahdan altı maha kadar hapis .

On İkinci Fasıl

Fiil-i şeni' ve i'şret vesair muhhil-i şân ve namus, askeri harekât-ı nâ-maraziyeden bulunarak mücazât-ı hafifeden mütenebbih olmamak.

Madde 196 - Faili ve mef'ulu ikisi de efrâd-ı askeriyeden olarak ikisinin muvafakatiyle vaki' olan fiil-i şenî' … ümerâ ve zâbitân ise silk-i askerîden tard küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan isefail ve mef'ul iki mahdan altı maha kadar prangabend ile beraber yirmi değnekten altmış değneğe kadar darb.

Madde 197 - Efrâd-ı askerden cebren fi'il-i şenî' … led'es'subut zâbitândan ise silk-i askeriden tard ile beraber bir sene hapis küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan ise küreğe bedel üç sene pranga ve tecdid-ı kayıd.

Madde 198 - Hetk-i ırz bahsinde Mülkiye Ceza Kanunnamesinin ikinci babının üçüncü faslı ve faslı mezkûrun mevâdına 3 Şaban 277 tarihiyle zeyl ve ilave kılınan mevâdd-ı efrâd-ı askeriye haklarında bitemamiha cari.

Madde 199 - İffetsizliği sabit olan hatunutaht-ı nikahına kabul eden efrâd-ı askeriye … ümerâ ve zâbitân haklarında silk-i askerîdentard, küçük zâbitânve onbaşılarve neferâthaklarındaiki aydan dört maha kadar pranga.

Madde 200 - İşret ve tembellik ve ihmal ve kumarbazlık ve herhangi veçhile olursa olsun haiz olduğu rütbenin haysiyetini vikayesizlik ve buna mümasil mesâlik-i makduhadan dolayı mükerreren hafif ceza ile muamele olunub yine ıslah-ı meslek etmeyen …divan-ı harp huzurunda bil'muhakeme şu hallerin sübututakdirinde ümerâ ve zâbitândan iseler silk-i askeriden tard olunur: Küçük zâbitân ve onbaşılar ve neferâttan bulundukları takdirde kırk beş günden altı maha kadar hapis veyahut on beş değnekten kırk beş değneğe kadar darb ve işbu darb veyahut hapis ile beraber küçük zâbitân ve onbaşılar nefer raddesine tenzil olunur.

On Üçüncü Fasıl

Tabip ve cerrah ve eczacılara müteallik mevadd-ı cezaiye

Madde 201 - Suikast ile hastaya yanlış ilaç verip hastanın mevtine sebep olan tabib ve cerrah ve eczacılar …idam.

Madde 202 - Suikast ile hastaya yanlış ilaç verip ma'mafih hastanın mevtine sebep olan tabib ve cerrah ve eczacılar … Silk-i askerîden tard ile beraber fîma-ba'd hiçbir mahalde tabiblik edememek için yedinde bulunan diploması ahz ve nez' ve üç sene müddet hapsolunur.

Madde 203 - Sehven hastaya yanlış ilaç verip veyahut herhangi bir suretle fariza-i memuriyetlerinde ihmal edip işbu sehv veya ihmalleri hastanın mevtine sebep olan tabib ve cerrahve eczacılar … Silk-i askerîden tard ile beraber fi-maba'd hiçbir mahalde tabiblik ve cerrahlık ve eczacılık edememek için yedinde bulunan diploması ahz ve nez' ve altı mah müddet hapsolunur.

Madde 204 - Madde-i sâbıkada zikrolunan sehiv ve ihmalleri hastanın mevtine sebep olmayıp yalnız iştidâd-ı marazına sebep olan tabib ve cerrahlar ve eczacılar …bir mahdan bir seneye kadar hapis.

Madde 205 - İki yüz birincive iki yüz ikinci ve iki yüz üçüncü veiki yüz dördüncü maddelerde ameliyat-ı cerrahiyede suikasd veya sehv veya ihmalleri sabit olan cerrahlar hakkında caridir.

Madde 206 - İki yüz birinci ve iki yüz ikinci veiki yüz üçüncü ve iki yüz dördüncü maddelerin eczacılar haklarında cereyânı bunların verdikleri ilaçlar reçetelerinin suikasd veya sehv veya ihmal üzerine mebni olduğunu bilmeleri şartıyla mukayyeddir ve keza suikast veya sehiv veya ihmalden sâlim olan reçetenin muhalifi olarak hastaya mühlik veya muzır ilaç veren eczacılarla bilâ reçete mühlik veya muzır ilaç veren veyahutreçetenin natıkı olduğu ilacı vaktiyle i'ta etmeyip bu bâbda suikast veya sehiv veya ihmalleri sabit olan eczacılar haklarında icabına göre iki yüz birinci ve iki yüz ikinci ve iki yüz üçüncü ve iki yüz dördüncü maddelerin ahkâm-i icra kılınır.

mekteb-i funun-ı harbiye-i Hazret-i şahane matbaasında tab' olunmuştur.

fii 24 Muharrem sene 1310 ve fii 5 Ağustos sene 308

II. OSMANLI İMPARATORLUĞUNDA ASKERİ CEZA VE DİSİPLİN HUKUKUNA İLİŞKİN ÖRNEK YARGILAMA KARARLARI

4.1. Tam Metni Verilen Belgeler

BELGE N.1

TSA N.D/6919 (İlâm)

An vaz'-il hudud alâ mevzi'-il sücud arz-ı bende-i bi-vücud oldur ki Hüdavendigâr kullarından sipahi oğlanları zümresinden divane Bayezid nam kimesne bunda Alaşehir kazasında Rodosa giderken Enbiya nam şahsın şer'i üzerine varub koyunun almak istedikde vermeyicek başra bozdoğanla vurub mecruh edüb ol cerahatden fevt olicak mezbur divane Bayezid meclis-i şer'e dâvet içün bâzı âdemler irsal olundukta varan adamlardan Mustafa nam kimesneyi dahi hançerle mecruh edüb şer'e itaat etmeyüb gıybet edicek veliy-i makbul vaki-i hâli der-i devlete ilâm ediver deyu tazarrû et-tüği sebebden hakikat-i hâl der-i devlete arz olundubaki ferman ülül-emrindir.

Min-el-abd-ül-fakir

Süleyman-ül-hakir

elkâdi bi-Alaşehir[419]

[419]Mumcu, a.g.e., s.186.

BELGE N.2

(BOA / CAS - 862/36917)

Hu

sahh

Kıbrıs ceziresi nâibine ve işkodra kâimmakamı (boşluk) zide mecduhuya İşkodrada olanMirliva Reşid Paşa dâmet-meâliye livâsının ikinci alayından alay emini İsmail'in mugayir nizâm hareket-i nâ-maraziyyeye ibtisârına mebni **1 müebbeden silk-i askeriden kullanılmamak üzere ihracıyla li-ecl't'te'dib bir mahalle nefy ve tağribini icab eylediği dâr-ı şura-yı mezkûre tarafından inhâ olunmasıyla merkumun Kıbrıs ceziresine nefy ve iclâsı babında emr-i şerifim sudûru halen bil'istiklâl asâkir-i manzume-i şahanem ser-askeri düstur-i vezirim Halil Rıf'at Paşa iclâluhu tarafından ifade ve inha olunmağla paşa mucibince merkumun Kıbrıs ceziresine nefy ve tağrib olunması fermanım olmağın imdi **2 zîde kadruhuya terfiken cezire-i mezkûreye nefy ve irsale müsaraat eyleyesin ve sen ki nâib-i mumaileyhsin vusûlünde merkumu ol tarafında menfiyyen meks u ikâmet ettirüb bilâ fermân etrafından mücânebet ve hatve-i vâhide mahal-i âhara salıverilmesi lazım gelir ise mes'ul ve mu'ateb olacağını bilip ona göre muhafazası emrine takayyüd ve dikkat ve vusûlunu mübaşiri muavazayla der-saadetime i'lâma mübâderet eylemek babında

fi evâhir cim(cemaziyelahir) sene 55

**1 mahallinde divan-ı harb usulü icrâ olunarak ol-bâbda der-saadetime takdim kılınmış olan mazbata dâr-ı şura-yı askeriyeye bil'havâle merkumun harekât-ı vâkıası müesses olan cezâ kânûnnâmesi iktizâsınca

**2 sen ki kaimmakam mumaileyhsin vusûl-i emr-i şerifimden merkumu bâb-ı seraskeri tarafından mübâşir ta'yin olunan.

BELGE N.3

(BOA / CAS - 837/35687)

Hu

Asâkir-i nizâmiyye-i şahane yoklama odasınadır

Asakir-i hassa-i hazret-i şahane ordu-yı hümayunu piyade üçüncü alayı birinci taburunun beşinci bölüğü yüzbaşısı Şükrü Ağa 'îş(ayş) u işret ve neferât-ı askeriye hakkında sui niyet misüllü ef'âl-i şeni'a ve harekât-ı nâ-maraziyyeye cür'et etmekte ve her ne kadar tenbihât-ı lâzıme ve te'kidât-i icabiyye icrâ olunmuş ise de mütenebbih ve mütenassıh olmayıpharekât-ı sâbıkasını icrâ eylemekte olduğundan bahisle merkumun silk-i askeriden tard ve ihrâc olmasını çend-i kıt'a divan-ı harb mazbatasıyla inhâ olunmuş suret-i hâle nazaren merkum fi'l-hakîka uygunsuz adem olup silk-i askeride tevkif ve istihdamı caiz ve münâsib olmayacağından meclis tensibi vecihle merkumun nişân ve seyfi alınarak silk-i askeriden tard ve ref'i dâr-ı şura-yı askeriden tensib ve ifade olunduğundan ol-babda müteallik buyurulan irade-i hazret-i ser-askeri mucibince icrâ-yı icâbı zımnında meclis-i mezkûre tezkere-i samiye tastir ve mezkûr mazbatalar i'ade ve tesyîr kılınmış olmağla keyfiyet ma'lum olmak ve merkumun kaydı terkin ve imha ve sebeb-i ihracı kaydı bâlâsına işaret ve imla kılınmak üzere mektubu odasından yoklamaya işbu ilm ü haber verildi.

fi 27 receb sene ..61

BELGE N.4

(BOA / AMD - 34/86)

Sahh

Tezkere-isâmiye

Anadolu ordu-yı hümayununun muvakkaten Haleb'de bulunan süvari dördüncü alayından memleketlerine gitmek üzere itaatsizliğe cüret eden neferât hakkında dâr-ı şura-yı askerinin bazı müzakerâtını şâmil devletlü ser-asker paşa hazretlerinin bir kıt'a tezkeresi beraber olan evrâk ile manzur-ı âlî-i cenâb-ı padişâhi buyurulmak için arz ve takdim kılınmış olmağla iş'arı sipeh-saları üzere neferât-ı merkumenin deracât-ı mertebeye tevfîken icrâ-yı terbiyeleri ve katırcı Darendeli Mehmed'in dahi şimdiye kadar te'dibi suretine teşebbüs olunmamış olduğu halde onunda altı sene müddetle Akka kal'asında prangaya konulması hakkında her ne vecihle emr u ferman cenâb-ı tâcdâri müte'allik ve şeref-sudur buyurulur ise mukteza-yı savb üzere hareket olunacağı beyanıyla tezkere.

BELGE N.5

(TSA / N.E/11591)

Kahraman Paşa'nın ser-i makttuu üzerine Aylak çadırında vaz'olunan yaftanın müsveddesidir.

Sefer-i hümâyûn için mirî akçe ile altı bin nefer piyade tahririne ve kış içinde Hotin muhafazasına memur olmuş iken yalnız üç bin nefer mikdarı kefereden usat eşkiyası tahrir ve altı ayda vilâyetinden Hotin'e varınca yollarda fukarây-ı raiyyeti zulüm ve harab ve ırzlarını hetk ve enva-i fesada cesaret eylediğinden mâda Hotin'e vardıkta askerî taifesi beynine niza'bıragub sabıka Hotin muhafızı Hüseyin Paşa'nın kurşun ile urulub fevt olmasına ve Moskof kâfirinin taburunun bu defa Hotin üzerine geldiğinde henüz cenke şüru' olunmazdan mukaddem ümmet-i Muhammed ne durursuz asker bozuldu deyu âdemleriyle feryad ederek firar eylediğinden asker-i İslâma perişanlık geldikde tabur-ı makhurun Hotin'i muhasarasına sebep olan Dukakin mutasarrıfı Kahraman Paşa nam mirmiranın ser-i maktûudur[420].

[420]Mumcu, a.g.e., s.188.

BELGE N.6

(BOA / MKT.MVL- 136/67/1)

Bursa mutasarrıfı Tahir Paşa hazretleriyle makam-ı vâlâ-yı hazret-i ser-askeriye hüküm

Anadolu ordu-yı hümayunu süvari üçüncü alayının baytar yüzbaşısı olup Bursa'da bulunan Mehmed Efendi ile mâl kalemi ketebesinden Ali Bey ve mahkeme ketebesinden İsmail Efendi'nin mekteb-i harbiye şakirdânından me'zunen ol tarafda bulunan Ragıb Efendiye cebren icrâ-yı fi'il-i şeni' etmek sadedinde bulundukları led'el'istihbar mumaileyhim ahz u girift ile meclis-i kebir a'zasından ve Bursa'da kain mekteb-i a'dadiyye ve redife zâbitânından mürekkeb olarak teşkil kılınan komisyon mahsusta icra olunan tedkikat-ı istintakiyeyi mutazammın tanzim olunup fi 15 za(zilka'de) sene 77 tarihiyle müverrah ve yüz bir numarası ile murakkam tahrirat-ı saadetleriyle irsal olunan mazbata ve istintakname ile ol babda makam-ı vâla-yı ser-askeri ile muhabereyi şamil olan tezkere meclis-i vâlâya led'el-havale hulasa-i meallerine nazaren mumaileyhima Mehmed ve İsmail Efendiler bir gece Ali Bey'in hanesine gidip işret etmekde oldukları halde aracı birlikte hane-i mezkûre beraber götürdükleri mumaileyh Ragıp Efendiye icra-yı fi'il-i şeni' kastında bulunmalarıyla Ragıp Efendinin vaki olan feryadına mebni keyfiyet komşular tarafından canib-i hükümete haber verilmesiyle Ragıp Efendi tahlîs olunup o sırada zikrolunan konşulardan(komşulardan) arabacı Salih Ağayı Yüzbaşı Mehmed Efendi kılıcıyla başının iki yerinden darb ve cerh eylediği tahkikat-ı vakı'a ile tebeyyün ederek ağa-yı merkumun yarası iltiyam bulmuş olduğu gibi Yüzbaşı Mehmed Efendi dahi bu arbedede sağ kaşının üstünü zabtiyyelerin cerh eylediklerini söylemiş ise de bunu derce-i subuta götüremeyip kendisinin kanun-ı askeriye tatbiken rütbe ve alamet-i askeriyesi ref' ve ahz ile üç sene müddetle demir-bend olunduğu anlaşılmış ve kanun-ı cezânın yüz doksan sekizinci maddesi ilâvesinde cebren fi'il-i şeni' icrasına tasaddi edip de yedd-i ihtiyarında olmayan esbâ-ı mâni'a hayluletiyle fi'ile çıkmamış olur ise mütecasiren üç aydan akal olamamak üzere hapis cezasıylamücazat olunması muharrer bulmuş olduğundan Ali Bey ile İsmail Efendinin dahi bu hükme tevfiken ve tarih-i hapislerinden i'tibaren üçer mâh müddetle hapsolunmaları hususunun savb-ı saadetlerine bildirilmesi ba-mazbata ifade olunmuş **1 ve keyfiyet-i makam-ı vâlâ-

yı hazret-i ser-askeriye dahi bildirilmiş olmağla icabının (kelimenin üstünde ber minvâl muharrer) icrâsı lazım geleceği beyanıyla şukka

**1 ve keyfiyet-i mutasarrıf muşarunileyh bildirilmiş olmağla olbabda emr-i irade hazret-i men lehü'l-emrindir.

fi 27 ca (cemaziyelevvel) sene 78

BELGE N.7

TSA N.E/10190

Kaymakam Paşa

Sadr-ı sabık Şerif Hasan Paşa'nın ser-i maktuunu …mirahur ağanın şatırı getürdü size gönderdim umur-ı seferde kusur edüb dikkat ve zamaniyle düşman üzerine gitmeyüb asâkirin perişaniyetine bais ve İsmail'e imdad etmediğinden istilâsına sebeb ve beyt-il mâl-i müsliminin itlâf-ı izaatine muceb olduğu ve bunlara dair töhmet-i şedide izvile yaftasının tesvidini yapub şimdi tarafıma gönderirsiz ve yarın ser-i maktuunu Edirne kapuya vaz'eyleyesiz ve şimdi defterdarı gönderüb hanesini temhir idesiz

Hazine kethüdası gitti[421].

[421]Mumcu, a.g.e., s.190.

BELGE N.8

(BOA / CAS - 136/67/2)

Hu

Bab-ı âlî

Meclis-i vâlâ-ı ahkâm-ı adliye

Aded 56

Dâire-i Muhâkemat

Anadolu ordu-yu hümayunu süvari üçüncü alayının baytar yüzbaşısı olup Bursa'da bulunan Mehmed Efendi ile mal kalemi ketebesinden Ali Bey ve mahkeme ketebesinden İsmail Efendi'nin mekteb-i harbiye şâkirdânından me'zunen ol tarafda bulunan Ragıb Efendiye cebren icrâ-yı fi'il-i şeni' etmek sadedinde bulundukları led'el'istihbar mumaileyhim ahz ü girift ile meclis-i kebîr a'zasından ve Bursa'da kain mekteb-i a'dadiyye ve redife zâbitânından mürekkeb olarak teşkil kılınan komisyon mahsusda icra olunan tedkikat-ı istintakiyeyi mutazammın tanzim olunup Hüdavendigar Mutasarrıfı Saadetlü Paşa Hazretleri tarafından ba tahrirat makam-ı celil-i ser-askeriye irsâl olunan mazbata ve istintaknâme ile muhabereyi şamil tezkere meclis-i vâlâya havâle buyurulmağla muhakemât dairesinde mütalaa kılınmıştır. Hülâsa-i meallerine nazaran mumaileyhimâ Mehmed ve İsmail Efendiler bir gece Ali Bey'in hanesine gidip işret etmekte oldukları halde üçü birlikte hane-i mezkûre beraber götürdükleri mumaileyh Ragıp Efendiye icra-yı fi'il-i şeni' kasdında bulunmalarıyla Ragıp Efendi'nin vâki' olan feryadına mebni keyfiyet konşular(komşular) tarafından cânib-i hükümete haber verilmesiyle Ragıp Efendi tahlîs olunup o sırada zikrolunan komşulardan arabacı Salih Ağayı yüzbaşı Mehmed Efendi kılıcıyla başının iki yerinden darb ve cerh eylediği tahkikât-ı vâkıa ile tebeyyün ederek ağa-yı merkumun yarası iltiyâm bulmuş olduğu gibi Yüzbaşı Mehmet Efendi dahi bu arbedede sağ kaşının üstünü zabtıyyelerin cerh eylediklerini söylemiş isede bunu derece-i subuta götüremeyip kendisinin kanun-ı askeriye tatbiken rütbe ve alamet-i askeriyesi ref' ve ahz ile üç sene müddetle demirbend olduğu anlaşılmış olmağla ve kanun-ı cezânın yüz doksan sekizinci maddesi ilâvesinde cebren fi'il-i şeni' icrasına tasaddi edipde yed-i ihtiyarında olmayan esbâb-ı mâni'a-i hayluletiyle fi'ile çıkmamış olursa mütecâsirinin üç aydan akal olmamak

üzere hapis cezasıyla mücâzât olunması muharrer bulunmağla Ali Bey ile İsmail Efendi'nin dahi bu hükme tevfiken ve tarih-i hapislerinden i'tibaren üçer mah müddetle hapsolunmaları zımnında mutasarrıf müşarunileyh emirnâme-i sâmi tastîriyle keyfiyet-i makam-ı vâlâ-yı müşarunileyha bildirilmesi tezekkür kılınmış isede ol babda emr-u ferman hazret-i men leh'ül'emrindir.

Fi 13 cemadiyelevveli sene 278

Mühürler

İrfân

Ahmet Vefik Efendi bulunamadı

Subhi Bey bulunamadı

Mehmed Muhtar

Mahmud Celâleddin

Yusuf Kâbil

BELGE N.9

(BOA / MKT.UM - 262/34)

….Eslime Kaimmakamı Zeynel Paşa

Asâkir-i redife-i şâhâneden olup hîn-i harbde vazife-i müterettibelerini ifâdan istinkâf ile taguta çıkmış ve vadi-i şakavete sapmış olup hazretin ne suretle muamele olunmak lazım geleceği istizanına dair tevârud eden tahrîrât-ı şerifeleri üzerine keyfiyyet-i makam-ı ser-askeri ile bil'cevabında mesele-i sabıkanın bedayetinde sefere celb ve davet olunan redif-i askerinin hîn-i davet ve celbinde mahallerinde iktiza eden veyahut gelipde mahal-i memuriyetlerine gider iken esnâ-yı rahda firar eyleyenler ahz ve girift olunarak mensub oldukları ordu ve alayda vasıl oldukda usulu vech divan-ı harb teşkil olunup firari oldukları tahakkuk eyledikden sonra kendilerine derhal yetmişer değnek darb olunarak ve asakir-i nizamiye alaylarına nefer kayıd kılınarak firar ettikleri tarihden sonra redif alayları ne kadar müddet silah altında bulunmuş ise bunların dahi ol müddetin iki katı nizamiye alaylarında istihdam ve ba'dehu memleketlerine iade ve ağram olunmaları ve bu müddetin silk-i redife vazife-i zimmetleri olan hizmet-i muayyeneye mahsub olunmaması içlerinden çavuşluk ve onbaşılık ve bölük eminliği rütbelerine haiz olanların rütbelerinin ref'i ba irade-i seniye tanzim olunan muvakkat cezânâme-i hümayun ahkâmı iktizasından olduğuna ve asakir-i redife-i şahaneye yetmiş iki senesi ağustosunda irâe-i ruhsat kabulune binaen verilen karar ahir vechle merkumun tarih-i ihtifâ ve firarlarına mezkûr yetmiş iki senesi ağustosuna kadar olan müddetin iki katı nizamıyye alaylarında istihdamları ve ba'dehu memleketlerine iadeleri lazım geleceği cihetle merkumların irsâli iktizâ edeceği ifade ve beyan olunmuş ol vecihle icabının icrası ve keyfiyet-i makam-ı ser-askeriden dahi savb-ı saadetlerine yazılmış ol vecihle icrâsının edasına himmet etmeleri siyakında şukka.

BELGE N.10

(BOA / MKT.UM - 285/65)

Hüdavendigâr vilayetine

Bandırma kasabası mütemekkinlerinden sabi karabetin katili olup mahallinde beş sene müddetle prangabend bulunan diğer karabet mübtela olduğu sar'a illetinden dolayı tahliye-i sebili istid'asına dair mahallerinden gelen iki kıt'a mazbata ile meclis-i kebîr eyâletinden tanzim olunan mazbata takdim kılındığı beyanıyla icrâ-yı icabı istizanına dair selef-i vâlâları devletlü paşa hazretlerinin tevârüd eden tahrîratı meclis-i vâlâya lede'l-havale merkumun müddet-i mahbusiyyeti üç sene olarak hitamına iki sene kaldığından nizamen ve kanunen müddet-i muayyene ile pranga***1 tahliyesi uyamayacağından merkumun bir minvâl muharrer ikmâl suretinden sonra icabına bakılması lazım geleceğinin savb-ı vâlâlarına bildirilmesi tezekkür olunmuş olmağla beyan-ı hâl siyakında şukka.

***1 bend olan eşhâsın müddeti tekmîl olmaksızın sebilinin

BELGE N.11

(BOA / BEO - 1832/137357/1)

Sadaret mektubi kalemi iktizâ buyurulmuşdur.

	Hu	
5 Ramazan sene 319 3 kanun-i evvel sene 317	Taraf-ı vala-yı ser-askeriye Tezkere	

Kosova vilayetinde bulunan yirminci alayın ikinci taburu efrâdının terk-i mevki' ve hizmetle tavr-ı serkeşânede bulunduklarına ve bazı ifâdâta dair vilayet-i mezkûre valiliğinden dün alınan 1 kanun-i evvel sene 317 tarihli telgrafnâmenin leffiyle ol babdaki mütalaa-i aliyye-i ser-askerileriyle dünkü gün ba tezkere-i senâveri istifsar olunmuştu bugün cânib-i vilayetten gelen telgrafnâmede isti'câl-i muamele ve efrad-ı merkume nesâyih-i mükerrereyi isga etmeyip terk-i mevki' ve hizmetle tavr-ı serkeşânede devam eyledikleri dahi ilave olunmağla ve vilayetin şu iş'arı üzerine kabulen veya ta'dilen bir cevap verilmez ise vilayet mesârif olacağı müşkilâtı henüz buradan bir emir alamadığına binaen eyleyeceği reviş-i halden anlaşılmağla iktizâ-yi hâlin serian ifâ ve inbâsına himmet buyurulması siyakında tezkere-i senâveri terkim kılındı irâde onundur.

BELGE N.12

(BOA / BEO - 1832/137357/2)

Hu

Bâb-ı âlî
Sedaret-i uzma
Mektubî kalemi
Aded

Kosova vilayetinden vârid olan şifre telgrafnâme hallidir.

Nesâyih-i mükerrereyi is'af etmeyip terk-i mevki' ve hizmetle tavr-ı serkeşânede bulundukları fi 1 kanun-i evvel sene 317 telgrafname-i çâkerânemde ma'ruz muameleden başka çare olmamağla emr-u irade-i hikmet-âde-i vezir-i a'zamilerine ehemmiyetle intizar olunduğu ma'ruzdur.

Fi 2 kanun-i evvel sene 317

Vâli reşâd

BELGE N.13

(BOA / BEO - 3606/270446/1)

Sâdaret-i uzma mektubî kalemi

	görülmüştür	Bende Mehmed Emin		Hu Hereke ordusu kumandanlığı cânib-i vâlâsına	Tarih-i tesvidi fi 10 receb sene 327 Fi 14 Temmuz sene 325		Numara 908
Tarih-i tebyîzi 10 14		14			Müsevvidi bende Mehmed		

suretleri balada muharrer tezkere-i ma'ruzâ ve sadır olan irâde-i seniye-i hazret-i hilâfetpenâhiyi mübelliğ-i himmet mucibince hereke ordusu kumandanlığı cânib-i vâlâsından icrâ-yı icâbına himmet buyurulmak

İrfan Efendinin silk-i askeriden tardına ve Nusret Efendinin ibtidâ-yı tevkifinden i'tibaren ve mükerrer kılınmasından dolayı cezasını teşdîden altı mah müddetle prangabend edilmekle beraber kırk değnek darb olunmuşdurlar.

BELGE N.14

(BOA / BEO - 4194/314531)

	suret		İmza	Hu Harbiye nezaret-i celilesine		Bende Ferhat	Evrak numarası 1003
	? mehmed	1 29	29		Tarih-i mübeyyiz 7 29		Kaleme vurudu tarihi 7 Şaban sene 339 29 Haziran sene 329

Harekât-ı seferiye esnâsında itaatsizlik ve cinayet ve firar vesaire gibi ahvâle tasaddi ettikleri mâ-fevk kumandanları tarafından resmen tasdik edilenlerden şark ordusuna mensub ümerâ ve zâbitânından ahvâl-i mezkûreye tasaddi edenlerin icrâ-yı muhâkemeleri için açıkda süvari mîrlivâsı Hafız Mehmed Fâik Paşanın riyasetinde olarak esâmisi sureti melfuf pusulada muharrer zevattan mürekkeb bir divan-ı harb teşkili hakkında tanzim ve 25 Haziran sene 329 tarihli ve 276 numaralı tezkere-i aliyyeleriyle tasyir kılınan irâde-i seniye lâyihası imza-yı hümayun-ı cenâb-ı padişahi ile tasdik buyurulan suret-i musaddakası leffen savb-ı âlilerine irsâl kılınmağla infazına himmet.

BELGE N.15

(BOA / CAS - 32/1441)

sahh

buyuruldu

Rumeli valisine ve Sarıgül kazası naibiyle zikr-i atî kesanın bulundukları mahallerin kuzzat ve nevâibine hüküm

Selanik sancağında vâki' yenice vardar kazası sükkanından Memiş Beyzade Mehmet Bey ve Ali Bey nâm-ı kimesneler kesb-i tağallüb icrâ-yı mezâk-ı dâ'iyesiyle hevâdârları olan bazı kimesneler ile müttefikan bundan akdem sarıgül varfod taifesi eşkiyası bölükbaşılarına ziyade ulûfe va'diyle altı yüz nefer asker celb ve derun-i kazaya idhal envâ'-ı hasârete ibtidâr ve ahâli-i kazayı kırk bin guruşdan mütecaviz hırza düçar eylediklerine binaen yenice vardar mütesellimi şerifzade mî Mustafa zide mecduhu ahâli-i memleket ile bi'l-ittifâk üzerlerine hücum ile asâkir-i mezkûre eğerce derun-i kazadan ihraç olunmuş olup ancak merkum Mehmed Bey yanında olan bölükbaşılarıyla mean firar el'yevm sarıgülde konuh nâm-ı karyede bekâr nâm-ı şakinin konağında temekkün eden ve firar-ı birle müceddeden asker tedarikiyle varır kazayı ihrak ederim deyü tahvifden hâli olmadığı ve merkuman-ı edâ-yı fesâda müheyya olduklarından ahalinin emniyetleri meslûb olunduğu mahallinden bu defa der-aliyyeme vârid olan tahrirât ve i'lâm ve evrâk-ı sâire de ala't-tafsîl derc ve tastir olunmaktan nâşi merkum Ali Beyin li'ecl'it-te'dib limni ceziresine nefy ve iclâsiçün diğer emr-i şerifim sadır olup merkum Mehmed Beyin ve bölükbaşılarının dahi sarıgül kazasında ve sair bulundukları mahallerde bi'eyyi hâlin ahz ve hapisde ibka ve keyfiyet-i der-aliyyeme i'lâm ve ba'dehü ne vecihle emr-i şerifim sâdır olur ise mucibiyle amel ve harekete ihtimâm olunmak fermanım olmağın hasetsen iş bu emr-i şerifim ısdâr ile irsâl olunmuştur. İmdi bu makule izrâr-ı 'ibâd ve inhilâl-i şirâze-i nizâm bilâdı mucib olur etvâr ve harekâta ibtidâr edenlerin ba'de't-tahkîk haklarında icâb eden te'dibât-ı meşru'anın icrâsıyla te'min-i memleket ve tahsil-i istirahat-ı fukara-yı raiyyete ikdâm ve dikkat tam olunmak emr-i lazım ve zimmet himmet-i tacdârâneme vâcib ve mütehattim olduğu sen ki vezir müşâr ve mevlâna mumaileyhimsiz ma'lumunuz oldukda bervech-i meşruh merkum Mehmed Bey ve bölükbaşıları sâbık'ül-beyân sarıgül kazasında ve sâir ne mahalde bulunurlar ise alâ

eyyi hâl ahz ve hapisde ibkâ ve haklarında lazım gelen te'dibât-ı meşru'anın icrâsıçün keyfiyetlerini alâ vech'is-sıhha der-saadetime tahrir ve inhâya müsâra'at ve ba'dehü ne vecihle emr-i şerif itaat-redîfim sudûr eder ise mucib ve müktezâsıyla amel ve harekete dikkat ve hilafından… (nühas)7 ve mücânebet etmeniz bâbında
fi evâhir sad(safer) sene 209

BELGE N.16

(BOA / CAS - 89/4106)

Hu

Kıdvet'ül-emâcid ve'l-ayân tokad voyvodası ve serdârı zide mecduhumâ kıdvet'üs-sikât ve'l-müstahfizin Ankara kal'ası dizdârı zîde hıfzuhu tevkî'-i refi'-i hümayun vâsıl olacak ma'lum ola ki bundan akdemce ordu-yu hümayunum için tokad kazasından emr-i âli matlub olan yeniçeri tâifesi dergâh-ı muallâm kapucu başılarından iftihâr'ül emâcid ve'l-ekârim Cebbârzâde Süleyman Bey dame mecduhu ma'rifetiyle ihrac ve ordu-yu hümayunuma sevk ve tesyâr olundukdan sonra kemâl-i adâvetlerinden nâşi taife-i mezbureden erâzil ma'kulesinden yedi sekiz neferi ber takrib 'avdet birle tokada vurûd edib mîr mumaileyhimin tokaddan sâkine hemşiresinin konağına hücum ve ihraka cür'et ve pencereleri külliyen şikest ve alâ melei'n-nâs envâ'-ı hakârâta cesaret eyledikleri bu def'a mîr mumaileyh tarafından varîd olan tahrîrâtda tahrîr ve iş'âr olunmağla bu fesâhate cesaret eden merkumların siz ki Tokat Voyvodası ve Serdarı mumaileyhimâsiz mu'arrifin ve ocakdan ta'yin olunan mübâşir ma'rifetiyle ahz ve li'ecl'it-te'dîb Ankara kal'asına kal'abend olunmaları fermanım olmağın.

İmdi bervech-i meşrûh mezburları marifetin ve ocakdan ta'yin olunan mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle ahz ve li'ecl'it-te'dîb Ankara kal'asına irsâle mübâderet ve ığmâz ve tesâmühden mücânebet eyleyesiz ve sen ki dizdâr-ı merkumsun vüsûllerinde mezburları kal'a-i mezkûre vaz' ve kal'abend edüb bilâ emr-i âlî ıtlâk ve ber takrîb firarlarından hazer ve mücânebet ve vüsûl ve kal'abend olunduklarını esâmileri tasrîhiyle mübâşir merkum ile der-'aliyyeme tahrîr ve işâret eylemek bâbında ferman-ı âlî şânım sâdır olmuşdur buyuruldu.

Vüsûl buldukda bu bâbda vech-i meşrûh üzere şeref-yafte-i sudûr olan ferman-ı vâcib'ül-ittibâ' ve lazım'ul-imtisâlimin mazmun-ı itâ'at-makrunuyla 'amel u hareket ve hilâfından beğâyet tevakkî ve mücânebet eyleyesiz ve şöyle bilesin 'alâmet-i şerife i'timâd kılasız.

tahrîren fî evâil cemâdiyel evvelî sene sitte 'ışrûn mieteyn ve elf.

BELGE N.17

(BOA / CAS - 104/4709)

Hu

sahh

Ordu-yu hümayun müretteb asâkirden İsparta kazasından Kuruhasanzâde Süleyman serkerdeliğiyle matlub olan ikiyüz neferden yüz elli nefer süvâri mîrisi olmak üzere mezbur kaza-i mezburdan def'aten on beş bin guruş tevzi' ve tahsil etmişken fakat elli iki nefer irgad ve çoban makulesi tahrir ve hilaf-ı emr-i âli icabından osman nâm kimesneyi serkerde nasbıyla irsâl eylediğine binaen asker sürücüsü olan kapucu başı Ali Bey tarafından merkum ahz ve der-saadete irsâl olunmak olduğuna binaen bı makule mugayir emr-i âlî hareket edenlerin te'dibleri icrası lazimeden olduğuna mebni Şeref-yafte-i sudur olan hatt-ı hümayun mucibince merkum bu def'a sedd'ül-bahr kal'asına kal'abend olunmak ferman olunmağla imdi merkum Süleyman li'ecl'it-te'dib ber muceb hatt-ı hümayun sedd'ül-bahr kal'asına vaz' ve kal'abend olunmak içün iktizasına göre çavuş mübaşeretiyle divan-ı hümayundan emr-i alî isdar olunmakbuyruldu.

Fi 7 za sene 205

BELGE N.18

(BOA / CAS - 152/06712)

Hu

MAZMUN-I KAYDI BALASINA ŞERH VERİLMEK BUYRULDU

Fi 2 B (Receb) sene 42

Meali kaydı balasına şerh verilmiştir.

Fi gurre B (Receb) sene 42

Devletlü 'inâyetlü übbehetlü 'âtifetlü re'fetlü veliyyün-ni'am cezil'ül-lütfü ve'l-kerem efendim sultanım hazretleri.

Ocağ-ı mülgâdan bundan akdem kendüye hassa silahşörlüğü i'tasıyla müebbeden medine-i Konya'da ikâmete memur buyurulmuş olan Arif nâm-ı kimesnenin bu def'a hakkında ferman-ı kazâ cereyân edüb ol-bâbda i'dâm ve izâlesiçün celâdet-rîz südûr olan emr-i âli ve mazmununca emirnâme-i sâmileri vürûdu anda tıbk-ı ferman-ı âlî üzere merkum derhâl i'dâm olunup heman der-saadete çıkarılarak tatarımız kullarıyla sedd-i beridesi irsâl ve galtide-i hakk-pâyi 'alîleri kılınub keyfiyeti nâtık bir kıt'a i'lâmı ve maktul-i merkumun yanında mevcud eşyâ ve nukûdu her ne ise iktizâ eden mumza defteri derûn-i ariza-i çâkerîye leffen takdim kılınmış olduğu ifadesi zerî'a-i izhâr-ı ubudiyyetimiz olmuştur. İnşallahu te'âla ledâ sa'de'l-vusûl muhat-ı ilm-i mekârım-şumul veliyy'ün-ni'amileri buyuruldukda ol-bâbda emr u ferman devletlü 'inâyetlü übbehetlü atufetlü ra'fetlü veliyy'ün-niam cezîl'ül-lütfi ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fi 23 (cim) sene 42

Es'seyyid Ali

BELGE N.19

(BOA / CAS - 250/10468)

Hu

mazmun-i kaydı bâlâsına şerh verilmek buyuruldu

Fi 10 B sene 242

Hüküm

Der-i devlet-mekkine arz dâi-yi kemineleridir ki Der-saadette kâin acem kışlasında Rumeli Ağası Mustafa Ağa ve Anadolu Ağası Abdullah ocağ-ı mülgâ mensubatından olduklarına mebni hasb'el-icâb der-saadetten tard ve ref'leri lazım gelmediğinden nâşi merkumâtın 'iyâl ve evlâdlarıyla kavâs mübaşeretiyle Bursa'ya nefyi ve iclâları babında şeref-rîz-i sudur buyurulan ferman-ı celîl'üş-şân mucibince yalnız merkumat Mustafa ve Abdullah mübâşirler kavâs kullarına refaketle mahrusa-i mezbureye vusul ve iyâl ve evladlarının verâlarından geleceklerini takrîr etmeleriyle imtisalen li'emr-il-âli merkuman mahruse-i mezbureden menfiyyen meks u ikâmet ettirilüb mübaşirleri kavâs-ı merkum kulları avdet eylediği paye-i serir-i a'lâya i'lâm olundu bakî emr u ferman hazret i men leh'ül-emrindir harira fi gurre rebi'ül-ahir lisene isnâ ve erbaîn ve mieteyn ve elf.

El'abd'id-dâi li devlet'il-aliyye'til-osmaniyye

Es'seyyid Hafız Mehmed Emin el'muvella-hilafe bi-mahrusa-i Bursa.

BELGE N.20

TSA N.E/12079

Sultan-ıl İslâm vel-müslimîn haledallâh-ü zılâl-i saltanatehu alel'âlemin hazretlerine tavaif-i kefereden bir taife itaat etmeleriyle taraf-ı saltanat-ı aliyyeden kendu cinslerin biri üzerleri ne voyvoda nasb ve tayin olunub ve taraf-ı saltanat ile icmâ ve ittfak ve ahd-ü misak zere iken mezbur voyvoda hıyanât ve fesadâta sülûk ve a'dây-ı din-ü devlet olan kefere ile müttefik olub imdat ve ianet ve muavenet ve müzaheret eyleyüb kalâ-i sultaniyeden bâzısını tahrib ve mütemekkinîn ve mutavattınîn olan agniya ve fukarâ ve reayanın emvalini nebh-ü gart ve katl-i nüfus eyleyüb beyn-en-nâs şururu îka' ve müfşid-i sai-i fil-arz olduğu şer'an sabit olsa mezbur voyvodanın katli meşrû mudur

El cevab…

şer'an katli vacibdir tehirinde âsim-i azim vardır

Ketebehu Mahmud-ül fakir

Afa anh

Bu suretde müfsid-i mezbur ahz olundukda evlâd ve akraba ve itbaından kenduye muavenet edüb takviyet veren esrara avenesinden birkaçı dahi ahz olunsa ibadullah üzerlerinden şer'lerini defi'içün mezburların dahi katlleri meşrûmudur

Elcevab…

Meşrûdur

Ketebehu Mahmud-ül fakir

Af anh[422]

[422] Mumcu, a.g.e., s.200-201.

BELGE N.21

TSA N.D/10410

Bayezid Mutasarrıfı İshak Paşa bilâ cürüm katl eylediği hanedanlar beyan olunur.

Eleşkird Mutasarrıfı Abdi Paşazâde Mehmed Bey ve karındaşı Ali Bey ve Süleyman Bey

Eleşkird'de hâlâ müderrisin-i kiramdan Abdülgafur Efendizâde Mehmet Efendi maktul

*Eleşkird*hanedanından Yusuf Beyzâde elhac İmirze Bey üzerine daş yığılub öylece maktul

Eleşkird'inaşiret ağasıSüleyman Ağa ve ammi zâdesi Yâkub Ağa ve Süleyman Ağa'nın mahtumu Ali Ağa maktul Haliyazı Subaşısı Süleyman Ağa maktul

*Eleşkird*hanedanından Hüseyin Ağazâde Ali Ağa maktul

Hamur Beyi İbrahim Bey maktul ve mensubini İshak Paşa üzerinden aldık mahtumunun cismi nâmevcuddur

*Eleşkird*hanedanından olarak mastur-il-isim olan kimesnelerden mâda maktul kırk beş kimesnedir. Bu cümlesini bilâ cürüm İshak Paşa katl eylemişdir. Abdipaşazâde Halil Bey *Eleşkird'e* mutasarrıf olduktan sonra on beş nefer hanedan dahi bilâ cürüm katl eylemiştir[423].

(18.Yüzyıl)

[423] Mumcu, a.g.e., s.201.

BELGE N.22

(BOA / CAS - 274/11391/1)

Hu

Cezzar paşa kullarının şukkasıdır el'haletü hazihi müşarunileyhin mes'ulâtının is'afı mükteza-yı maslahattan olmak hasebiyle mumaileyh Ragıb Efendinin bir münasib mahale nefyi iktiza edeceği ma'lum-i âlileri buyuruldukda emr u ferman hazret-i men leh'ül-emrindir.

Devletlü inayetlü merhametlü veliyyün-ni'am 'amîm'ül-lütfi ve'l-kerem sultanım hazretleri

Şam hazinesinin rûznâmecisi olup el'yevm der-aliyyede hacegândan Mehmed Ragıp Efendi topcular kâtibi nâm-ı müfsidin karındaşı(kardaşı) Hasan Paşa Şam'da el'yevm defterdâr vekili olmağla Şam'ın umûr ve hususunu kendüye inhisar etmek dâ'iyesiyle celb-i emvâl ve tedârik irâd zum'uyla 'ibâdullahın medâr-ı maaşlarına dest-i tedâvül taaddi ve kendüye kesb-i şân ve esrâr-ı devlet-i aliyyeyi merkum Hasan Ağaya tahrîr ve şâmın ekser fesâdına bâ'is ve badi olduğuna şekk olmamağla 'ibreten lilgayr merkum Ragıbın hacegânlığı üzerinden ref' ve kendisi dahi bilâd-ı ba'ide ye nefy ve iclâ buyurulması hasetsen hâk-pâyi devletlerinden recâ(rica) ve ba'is-i memnuniyet-i kulları olduğundan başka 'ibâdullahın dua-yı hayriyyesine mazhar olacaklarına şekk ve şübhe buyurmamaları babında emr u fermân devletlü inâyetlü merhametlü veliyyün-ni'am 'amîm'ül-lütfi ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

BELGE N.23

(BOA / CAS –274/11391/3)

hu

sahh

buyuruldu

Divân-ı hümayunumda çavuşbaşı olan Osman dâme mecduhuya ve Amasya kadısına hüküm

şam rûznâmecisi olup el'yevm der-aliyyemde topcular kâtibi olan Mehmed Ragıp Şam'da defterdâr vekili olan karındaşı Hasan nâm-ı şahs tarafına bazı havâdis tahrîriyle ihtilâl-i memleket ve efrâd-ı 'ibadullahı mucib herekete mübâderet eylediğinden bahisle li'ecl'it-te'dib nefy ve tağrib olunması hâla Şam valisi ve mîr el-hac ve Mısır ser-askeri destûr-i vezirim Cezzar El-Hac Ahmed Paşa iclâlühü tarafından vârid olan tahriratta derc ve iltimas olunmuş olamağla çavuş mübaşeretiyle li'ecl'it-te'dib Amasya'ya nefy iclâ olunmak fermanım olmağın imdi sen ki çavuşbaşı mumaileyhsin topçular katibi merkumu ahz ve divan-ı hümayunum çavuşlarından çavuş zide kadruhu mübaşeretiyle li'ecl'it-te'dib Amasya'ya nefy ve iclâya mübaderet eyleyesin ve sen ki Amasya kadısı Mevlana-yı mumaileyhsin ol-tarafa led'el-vusul menfiyyen meks u ikamet ettirüb bilâ ferman-ı ıtlâk ve ber takrib firarında ahz ve mübaderet ve vusul ve ikameti çavuş merkum ile der-aliyyeme tahrir ve inhâya müsaraat eylemek babında.

fi evasıt R (ramazan) sene 1213

BELGE N.24

(BOA / CAS - 287/11903)

sahh

Arzı mucibince merkumlardan İsmail Aydın güzel hisarına ve Hüseyin Kütahya'ya ve Salih karahisar-ı sahibe ve Mella(Molla) Ağa Boluya li'ecl'it-te'dib çavuş mübaşeretiyle nefy iclâlarıçün başka başka çiftlikân ve emlâk-ı sairelerinin canib-i miriçün zabt ve tahriri ve mübaşereti babında başka evâmiri isdâr ve muhallefata ilm ü haberi i'tâ olunmak buyuruldu.

fi 25 Z (Zilhicce) sene 36

Maruz-i kullarıdır ki

hala tikveş ve tevâbi'i kazaların evlâd-ı fatıhân çeribaşısı olan Kanturzâde Mustafa Bey kullarının biraderleri İsmail ve Hüseyin ve Salih ve Mella(Molla) Ağa namun habasetkârları mukaddemâ Acem Ahmed Bey kulları bir mikdar asker ile celb edip hain merkumlar maiyet-i mumaileyhde olan asâkir-i saireye sıran bir nev'-i ihtilal verip yanlarında olan asâkir ile leylen firarları sair sunûf-ı askeriye dahi sirayet ve ihtilal-i orduya badi oldukları terbiye ve te'diblerini mucib olup inha olunmak üzere iken bu kulları dahi cezire-i kesendre isyanlarının indifâ'ına memur buyurulduğumda ol-havalide olan fatihan ve heneludan ulufelü bir miktar asker matlub edub hain-i merkumlarına ber takrib hulûl ve asâkir-i matlubeyi muayyenlerine alıp geldiklerinde cunha-i sabıkaları afvıyla nüsh u pend olunarak metreslere tayin olundukda çend-yevm ibraz-ı hizmetten sonra âdet-i müstemirre-i kadîmeleri üzerine asâkir-i mevcudeye ve sair ihtilâl vererek firar etmiş oldukları ve bu makule hain-i din olanların ibreten'lil-gayr te'dibleri mertebe-i vücuba reside olup bâ-husus olan fâtihân-ı askeri daima sunûf-ı askeriyeden seferber olup rüesalarının bu vecihle ihanetleri zuhurunda te'dibi iğmaz olunur ise tâife-i merkumenin usulune hulel-târî olacağı derkâr olmağla merkumun li'ecl'it-te'dib mahal-i münasebe nefy ve iclâ ve muvaffakat-i irade-i seniye buyurulur ise çiftlik ve emlâk-ı saireleri canib-i miriden zabtı ile gûş-mal ve ahara ibret olunması iktiza-yı vakt-i hâlden ma'dud olduğu der devlet-medâra arz ve i'lam olundu ol-babda emr u ferman li'men leh'ül-emri ve'l-ihsânındır.

Bende Şerif Sıddık Yusuf Ser-bevvabin zabıt-ı fatihan

BELGE N.25

TSA N.E/640

Faziletlu atufetlu mürüvvetlu refetlu kerim-üş-şiyem karındaş-ı uluvvüş-şanım sultanım efend-i mar-el hısal hazretleri hemare-i kevkeb baht ve ikballeri evc-i adâdâ tali' ve neyyir-i şem'-i iclâlleri füruzan ve lâmi'olmaları daavâtı eda ve istinbayı mizac-ı mürüvvetleri takdim cümleten mıüvedda kılındığı verasında nümayende-i muhibb-i halis-il-bâlleri budır ki meyanede rabıta bend ve müşeyyed olan hubb-i muhadenat muktezası istilâm tab'ı necabetlerine vesilecu iken kaç seneden beru eyaletimizi ihtilâle verüb bağyü tuğyan ile şöhretşiar olan kırkıncı cemaat Hacı Ömer Ağa ve Mehmed Mes'ud Efendi ve Sofioğlu Hacı Mehmed Efendi atüv ve istikbarlarına israr ve bi-muhabâ katl-i infaz ve hetk-i ârâza ibtidar ve fukarâ ve zuafâya itale-i deşt-i hasar ve vüzeray-ı izam hazrâtiyle makam-ı muarazada kıyam ve şakavete ictisar etdikleri mesmu'-i zıllullah olub Hacı Ömer Ağanın izale ve idamına irade-i katıa-i zıllullahi eşyası (cihet-i …) mirîden zabt için hâlâ valimiz devletlu Osman Paşa Efendimize hitaben bir kıt'a ferman-ı âlişan (kopmuş) dergâh-ı âliden saadetlu Sürurî Mehmed Ağa memuriyet ve mubaşeretiyle şerefvürıd etdikde agây-ı muma (kopmuş) re'y-üt tedbir olub memuriyeti hususu müzakere ve istişare olundukda bizler ulülemre mutî ve minkadız emr-i cihan muthai veliyünna'm efendimiz icra etsün cümlemiz beraberiz deyu söz verilüb ve zir-i müşar-ün ileyh hazretleri mâ-i cemaziyelevvelin beşinci günü şaki-i mezburu katl eyledikde emval ve eşyasın ber-mu-ceb-i emr-i âli zabt içün taraf-ı devletlerinde va hâkim-üş-şer' tarafından ve kapucıbaşı ağa tarafından âdemleri irsal buyurduklarında şaki-i maktulün aveneleri tarafgirlerin igva ve tahrik ve emvâl-i mirînin zabtına manî olduklarından gayri saray kırkıncı derununda olduğundan saray-ı hısr ve tüfenk endahte etdilderinde merkumlara nedir bu fazahat bir zorbayı ba-emr-i âli bir vezir-i alîşan katil etmekle bu misillu harekâta cesaret ve cüretdir bizler veliy-yül na'm efendimizle beraberiz rahat durmazsız bu tarafdan bizler dahi üzerinize gelürüz dediğimizde muharebeden kef-i yed etdiler ancak hasr-ü tazyikden vazgelmediler devletlu veliy-yül-na'm efendimiz fesad ve muharebe olmaksızın def'i tarikate bakım deyu emir buyurduklarından meyaneye tavassut olunub şakavetpişeler ber takrib saraya duhul kapucıbaşı ağayı ihraç ve Hacı beyin oğlunun konağına haps-i

gûna misafir ettiklerinden gayri veliy-yülna'm efendimize kethüdayı istemenüz deyu haber gönderdiklerinden ve bagiy şekavetden hâli olmadıklarından vezir-i müşar-ün ileyh hazretleri ehl-i ırz derununda takriri irade ve kaç etbaiyle atufetlu Firuz Paşa hazretleri konağa teşrif buyurub keyfiyet-i hali der-i devlete arz etyanların ve ahl-i ırza etdikleri taaddilerin ve vüzeray-ı izam hazratma eyledikleri zill-i hakareti arz ve mahzar etmeleriyle an-asıl saray-ı kırkıncı derununda olduğundan bu denin fürceyâb olub devletlu Veli Paşa hazretlerine etdikleri hakaret ve badehu Esseyyid Alâüddin Paşa hazretlerine ve der-akab devletlu elhac İbrahim Paşa hazretlerine olan zill-i hakaret âfâkgir olan mevaddan olub sonra Abdullah Paşa'ya etdikleri ihanet ve hâlâ valimiz teşrif buyurdukları günden ilâ hazer'an sarayın kapusma yasakçılar vazı' ve nedenlu mâl-i mirî ve vüzerâya muhtes olar irad ve tayyarâtı cümleten nefislerine hasr-ü mekel etdiklerinden vezir-i müşarün-ileyh hazretleri istidane birle daire halkın idare ve dört mâhdan mütecaviz matbah-ı müşiraneleri mesdud …bu vak'a zuhurunda vezir-i müşar-ün-iley Firuz Paşa hazretleri konağına teşrif buyurub ve kapucıbaşı ağa yirmi gün tamam anda gönül azabı çeküb zatında (kopmuş) ve delir ve dünyanın kerem-ü serdim çekmiş ehl-i tedbir olduğundan bir gece fırsat bulup veliy-yül-na'ım efendimiz tarafına gelmiştir mâdâm sarây-ı kırkıncı tarafındadır bunlar bu misullu fesaddan hâli olmazlar ve maktulün mâlini verdirmeyenlerin nizamı ve tedibi hususuna emr-i âli is-dar buyurulmaya müsaade ve sarây-ı kırkıncı derunundan hedm ve refi' ve dervin'i ruhada arab meydanında saraya münasib bir mahal olub anda inşaya emr-îâli sudur ve fer-mân-ı celil-üş-şân suduruna teşmir said-ü gayret ve himmet buyurmanız memulu kaime-i muhabbet tahrir ve savb-ı mürüvvete tesyir kılmışdır bimennehi taâla led-el-vusul keyfiyet mâlum-ı mürüvvetmelzumları buyuruldukda husus-ı mezkûrlara himmet ve bâdeza canib-i riya mücanebetlerini gûşe-i hatır-ı mürüvvetden endâhte-i vadi-i hicran buyurmaları vabeste-i lütf-i mürüvvetleridir sultanım

fi 27 Ca (Cemaziyelevvel) sene 223

(21 Temmuz 1808) (Mühür)Mehmed

El-muhib-bül muhlis el-hacMehmed seksuni

Mütesellim-i sabık[424]

[424]Mumcu, a.g.e., s.205-206.

BELGE N.26

(BOA / CAS - 319/13218/01)

sahh

buyruldu

Kavakdân-ı eyâlet-i Trabzonun nihayetine varınca sevâhil-i bahr-i siyahda vaki' kadılara ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları vekillerine ve iskele eminlerine ve a'yan-ı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki

bu sâl-i nusret-i iştimâlde i'lâ-i kelimetullah'ül-ulyâ ve ihyâ-yı sünnet-i seniye-i şefi'-i rûz-i cezâ içün taraf taraf sefer-i zafer-i meale memur ecnâd dahi i'tiyâd-ı memur oldukları mahallerde hitâm-ı sefereden zîr-i râyat-ı zafer ayâtlarında dide-i düşman-ı bîn yine arz-ı şevket ve mehabet-i islâm ederek mahal-i memurelerinde meks u ikâmet ve düşman din-i hazelden karin-i zuhurunda bi'avn'i'llahi'l-melik'il-allâm sebîl-i din-i mübin ve uğur-ı hümayunumda küffar-ı enâm dûzah-ı makamdan ahz-ı sâr içün emr-i harb ve darbda merdâne ve dilirâne kıyam ve kahr u tedmirlerinde dikkat tamm ve sa'y u ihtimâm eylemek lazıme-i halleri olup asâkir-i islâm-ı nusret-i encâmdan bir ferdin memur oldukları sefer müsmir'ül-zaferden bilâ izin avdet ve ric'at etmelerine bir dürlü rıza-yı hümayun-ı meymenet-makrunum olmayıp eğer bilâ izin avdet ve ric'at murad eder olur ise her kim olur ise olsun memer ve ma'berlerde mürûr ve ubûrlarına kat'an ruhsat verilmeyip ve iskelelerde sefinelere konulmayıp savb-ı memurelerine avd ve ric'at ettirilmek içün bahr-ı siyahın Rumeli sevâhilinde olan kazaların kadıları ve sair tenbihi iktiza edenlere mübâşirler ta'yin ve emr-i şerifimle tenbih-i ekîd ve tehdîd-i şedîd ile tehdîd olunmağla siz ki kadılar ve sair mumaileyhimsiz siz dahi bu hususdan habîr ve agâh olub kırım ve akkırman ve bender ve ol havaliye memur olan tavaîf-i askeriyyeden memur oldukları mahalden bilâ izin terk edüb sefâyin ile taht-ı kaza…da vaki' iskelere gelur olur ise bir ferdin taşra çıkmasına bu vecihle ruhsat verilmeyüb şeref-yafte-i sudur olan ferman-ı celîl'ül-ünvanımın mazmun-ı münifini kendülere ifhâm ve işâ'at ve savb-ı memurelerine bi eyyi hal avdet ve ric'at ettirdesiz şöyle ki iskelelerde bir ferdin taşra çıkmalarına rusat verilmeyüb eğer iskele olmadan şenlikden ba'îd mahallerde taşra çıkmaları ihtimali olur ise herkes taht-ı kazasında olan mahallere leyl u nehâr çeşm u gûş tutub taşra çıkdıkları mesmu' olduğu anda bilâ izin savb-ı memuresinden firâr

edenleri gönül birliği ve kemâl-i ittifâk ve ittihâd ile ahz u kal'alarda muhkem hapis ve kal'abend edüb haklarından gelinmek içün isimve şöhretleriyle arz ve i'lâm eyleyüb bu hususda ığmaz ve tegafülden gâyetü'l-gâye ihtiraz ve mücânebet eyleyesiz eğer tama'-ı ham ve haym'ül-encâm tebaiyet ile iskelelerden taşra çıkmalarına ve gerek şenlikden ba'îd mahallerde çıkanların ahz ve kal'abend olunmalarında zerre kadar kusur ve fütûrunuz zuhur eyleyecek olur ise bir dürlü özür ve cevabınız isgâ olunmayıp her biriniz eşedd-i 'ikâb ile mu'âkab olmanızı muhakkak ve mukarrar bilüb anâ göre ziyade basiret ve intibah üzere hareket eylemeniz içün rikâb-ı hümayunum tarafından işbu ferman-ı cihân-metâ'ım ısdâr ve irsâl olunmuşdur. İnşallahu teâla vüsûlünde şeref-yafte-i sudûr olan ferman-ı celîl'ül-kadrimin birer sureti muhâkimde siccil-i mahfûza kayd ve mazmun-ı münifi cümleye i'lân ve işâ'at ve dâima tenfîz ve icrâsı hususunda gereği gibi ve dikkat ve hilâfından gâyetü'l-gâye mücânebet eylemeniz babında fermân-ı âlî-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki.

fi evâil r (ramazan) sene 151

BELGE N.27

(BOA / CAS - 319/13218/02)

sahh

buyruldu

Asitâne-i saadetimden Rumelinin sağ koluyla bendere varınca yol üzerinde vaki' olan kadılara ve kethüdâ yerleri ve yeniçeri serdârları vekilleri ve havâs ve evkâf ve ze'âmet tımar voyvodaları ve subaşıları ve a'yan-ı vilayet ve iş erleri zide kadrühümâ hüküm ki

Hal-i orduyu hümayun nusret-makrunumda olan asâkir-i islâm-ı zafer-fercâm bi-inâyet'il-melik'ül-'allâm küffar-ı enâm nâ-fercâm ile şimdiye dek birkaç def'a muhârebe ve mukâtele ve her muhârebe ve iktihâmda avn u inâyet hüdâ-yı vahib'ül-amâl hayr'ün-nâsirîn ile nesîm-i nusret-firûzî cânib-i guzzât-ı islâmiyândan vezân ve düşman hızlân-karînden vâfiri guzzât-ı islâmiyândan vezân ve düşman hızlân-karînden vâfiri tam'a-i şîr şemşir-i islâmiyân ve pençesi esed ve sebi-i mücâhidîn-i din olunub bakıyyet'üs-suyûf olanları reh-girây-ı edbâr ve hezimet ve yine gayret-i câhiliyyelerinden düzülüp hareket-i mezbureden bir mahalden baş göstermeleriyle kemâl-i kerem ve fazl-ı ilahi ile bi'l-külliyye izmihlâlleri ve i'lâ-i kelimet'ül-llah'il-'ulyâ kasdıyla gâziyândan ilâ hezâlân ceng u peykâra meşguller iken mukaddem vâki' olan ceng u hürriyet paşaların kapuları halkından ve yeniçeri ve sipâh zinde başıboş olanlardan bazı esîr ve ganâim ile seyr u muğtenim olanlar alacağımız aldık pûr-bâr olduk deyü vakt-i sefer tamam olmadan bilâ izn u ruhsat avdet ve ric'at ve taht-ı kazanızda vâki' memer ve ma'berlerden mürur kasdıyla vilayetlerine gitmek fikrinde oldukları yakînen haber alınub el-hâletü hazihi livâ-i nusret envâ-i rasûl-i müctebâ ruyi gazada iken ve düşman-ı dîn hızlân-karinden gereği gibi ahz-ı sâr ve intikâm-ı külli ile intikâm alınacak vakitler olmağla gerek ordu-yu humayunumda muhârebeye memur olan asâkir nusret-i eserden ve gerek sugûr-ı islâmiyyede vaki' muhafaza ve muhârasaları ehem ve elzem olan kıla'-ı rasîn ve palanga-i hasîne muhâfazalarında olanlardan hıtâm-ı seferden mukaddem bilâ izn u ruhsat verd u ehadın 'avd ve insirâflarına kat'â rıza-yı hümayunum olmamağla bilâ izn u ruhsat taht-ı kazânıza gelenleri bilâ tevakkuf savb-ı memurelerine ircâ' ve eğer içlerinde avdete muhalefet ederi olur ise ol makule muhalefet edenleri bilâ tevekkuf ahz ve haklarından

gelinmek üzere kal'abend olunmalarıçün hassa silahşörlerimden ve ocak tarafından kıdvet'il-emâcid ve'l-a'yân Yusuf ve Torbacıbaşı Yusuf zîde mucduhumâ mübâşiretleriyle hatt-ı hümayun 'inâyet-makrunumla şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı âlî şânım evvelen benderde mevcud asâkir-i nusret-i mev'ud müvâcehelerinde kıran olunmak üzere mübâşir mumaileyh silahşör Yusuf zîde mecduhu ile 'ala cenâh'ül-isti'câl irsâl olunub ocak tarafından ta'yin olunan mübâşir mumaileyh dahi sâdır olan emr-i şerifimi asitâne-i saadetimden ber minvâl meşruh yol üzerinde vâki' kazalarda olan mahâkimde sicillâta sebt ve mazmûn-ı münifini cümleye i'lân ve işâ'at ve infâz ve icrasında kemâl-i ihtimâm ve dikkat eylemek üzere li'ecl'it-te'kîdişbu emr-i şerifim rikâb-ı kâm-yâb müstetâbım tarafından ısdâr ve müâşir mümaileyh ile irsâl olunmağla inşâllahu teâla vüsûlunde vech-i meşrûh üzere gerek ordu-yu hümayunumda sâye-i livâ-i nusret envâ-i rasulüllah ile muhârebe-i düşman-ı dine me'mur olan asâkir nusret-i eserimden ve gerek sugûr-ı islâmiyyede vâki' muhâfaza ve muhârasaları ehem ve elzem olan kıla'-ı rasîn ve palanga-i hasîne muhâfazalarında olanlardan hıtam-ı seferden mukaddem bilâ izn u ruhsat ferd u vâhidin 'avd ve insirâflarına kat'â rıza-yı hümayunum olmamağla hıtâm-ı seferden mukaddem bila izn u ruhsat taht-ı kazanıza gelenleri bilâ tevekkuf savb-ı me'murlarına ircâ' ve eğer içlerinde avdet ve ric'ate muhâlefet ederi olur ise taht-ı kazanızda vâki' memer ve ma'berlerden mürurlarına bir dürlü ruhsat verilmeyüb bilâ tevekkuf ahz ve bu husus ta'yin olunan mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle ve siz ki mumaileyhimsiz mübâşir mumaileyhe gereği gibi mu'âzadat ile kal'abendlerinde kemâl-i takayyud ve ihtimâm eyleyesiz şöyle ki gerek avdeti iktizâ edenlerden zerre kadar muhâlefeti zuhur edenlerin ve gerek mezburları mahal-i me'murelerine tesyîr hususunda sizlerden dahi ser mû taksîr ve tekâsülü zâhir olanlar haber alındıkda eşed-i 'ikâb ile mu'âkib olunacağı cümleniz yakînen ve cezmen ma'lumları olub âna göre bu emr-i dîn gereği gibi basiret ve intibâh üzere hareket ve şeref-yâfte-i sudûr olan fermân-ı 'âlî şânımın münifini tenfîz ve icrâda bezl-i nakdine-i kudret eylemeniz babında fermân-ı 'âlî şânım sâdır olmuşdur buyuruldu.

fi 27 zel (zilhicce) sene 1151

BELGE N.28

(BOA / CAS - 509/21246)

Mazmun-ı kaydı bâlâsına şerh verilmek buyuruldu.

fi 2 nun (Ramazan) sene 42

Mali kaydı bâlâsına şerh verilmiştir.

fi 2 nun (Ramazan) sene 42

Devletlü inâyetlü merhametlü re'fetlü übbehetlü veliy'yün-niam kesîr'ül-cûd ve'l-kerem efendim sultanım hazretleri

Ocağ-ı müleffâ çorbacılarından olup mukaddemâ kendilerine hassa silahşörlüğü ihsân olunan sabıkâ kırk bir bölüğün çorbacısı Mehmed ve onbir bölüğün çorbacısı Ahmed nâm kimesneler derkâr olan uygunsuzluklarına mebni Adana'ya akdemce nefy ve iclâ kılınmışlar ise de merkumlar evvel ve âhir âlet-i fesâd-ı adam olduklarından her ne kadar der-saadetden teb'îd ve takrib olunsalar dahi yine terbiye ve ıslah kabul etmeyerek habâset mel'anet icrâsında ısrâr ve inhimâk üzere olacakları aşikâr olmakdan nâşî merkumların i'dâm ve izâleleri hususuna irâde-i cellâdan ifâde-i hazret-i tacdâri ta'alluk ederek olbabda mehâbet-rîz-i sudûr olan fermân-ı 'âlî ve kâime-i veliyy'ün ni'amîleri vürûdu anda icrâ-yı irade-i seniyye kılınarak ber muceb fermude-i aliyye ser-maktu'ları Tatar Çâkeri 'Abd'ül-vehhab kullarına tevdi'en takdîm-i 'aliyye-i 'ulyâ kılındığı inşallahu te'âla muhât-ı ilm-i kâinât-şümûl-i asafâneleri buyuruldukda ol babda emr u ferman devletlü inâyetlü merhametlü re'fetlü übbehetlü veliy'yün-niam vefûr'ül-cûd ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

Fi 21 za sene 12

mehmed nurullah

BELGE N.29

(BOA / CAS - 763/32223)

Mazmun-ı kaydı bâlâsına şerh verilmek buyuruldu

fi 8 şevvâl sene 23

Devletlü 'inâyetlü mezîd-i 'âtifet ve mürüvetlü veliyy'ün-ni'am kesîr'ül-lütfü ve'l-kerem efendim sultanım hazretleri

Bu esnâda tümen ocağında askerî tâifesinden çoban ve delibaşı ve İbrahim ve pehlivan ve tekeli nâm dört nefer erbâb-ı fesâd mâ fî'z-zamirleri olan şakâveti icrâ dâ'iyyesiyle sâirlerini tahrik birle tümeni beğlerbeğisi Mahmud paşa kulları üzerine guluv ve muhârebeye ictisâr ve nihayet fesâdlarını icrâ edemeyüb tersânelerinde müheyyâ bulunan beş kıt'a beğlik tümeni sefinelerine râkiben firar ve el-yevm bahr-i sefidde ızbandutluk vadilerinde geşd u güzâr etmekte olduklarına binâen eşkıya-yı merkumunun sahil ve karada ele geçenlerinin cezâları tertib sefâid-i mezkûrenin herhangi sahilde bulunur ise ahz ve girift ve içinde bulunanlarının mahbusen ve mukayyeden donanma-yı hümayuna irsâl ve tesrib olunması hususuna irâde-i aliyye ta'alluk edüb ol babda çâker-i müstadimlerine hitâben bu def'a ısdâr ve tataran-ı veliyyü'n-niamilerinden mahsus tatar kullarıyla ba's ve tesyâr buyurulan bir kıt'a fermân-ı celîl'üş-şân mehâbet-rîz vusûl ve bi'l-cümle mefâhim-i münifesine ıtlâ'-ı bendegânem muhîd ve meşmûl olmuşdur. İşbu ferman-ı vâcib'ul-iz'ân vürûdundan tahminen üç mâh-ı mukaddem İskenderiye limanına birik resminde bir kıt'a sefine duhûl edüb içinde olanlar ecnebi adamlar olduğunu İskenderiye muhafızı Celîl Beğ kulları lede'l-müşâhede maslahattan dahi habîr olmadığından te'hir ettirmeyüb 'ıcâleten limandan harice tard ve teb'îd ve keyfiyeti sonradan taraf-ı bendegâneme tahrîr olunmuş olduğu kullarına hadşe-i derûn olmuşudu vürûd eden emr-i şerifden mukaddemce kapudân-ı deryâ vezir-i mükerrem sa'âdetlü Hüsrev Mehmed Paşa Hazretleri tarafından dahi bu hususu hâvi tahrîrât zuhûr etmekle sefine-i mezkûre mârrü'l-beyan beş kıt'a sefâinden biri olduğunda iştibâh kalmayıp hayf ve te'lif birle der-akab muhâfız mumaileyh kullarına yazub şayet bir dahi o makule sefine vürûd eder ise limanda bend ve dümenini ahz ve derununda bulunanları haps ile keyfiyeti taraf-ı bendegâneme tahrîr ve inhâya müsâra'at eylemesi hususu tebeyyün ve suret-i keyfiyet müşarünileyh hazretlerine dahi cevab olarak ifade ve tastîr kılınmışdı o

makule sefinenin bir dahi vürûduna dair İskenderiye tarafından şimdiye kadar haber ve eser-i zuhur etmediğinden bu def'a dahi ber muceb emr-i âli tekrar mumaileyh kullarına te'kîden tebeyyün kılınmağla bundan sonra zuhur ederse sâdır olan emr-i şerif-i celîl'üş-şân mucibince harekete mübâderet kılınacağı muhatı ilm-i âlem-âra-yı 'âlîleri buyuruldukda ol babda emr u ferman devletlü 'inâyetlü mezîd-i 'âtifet ve re'fetlü veliyyü'n-ni'am kesîr'ül-lutfü ve'l-kerem efendim sultanım hazretlerinindir.

fi 23 şın (şaban) sene 231

Muhammed Ali

BELGE N.30

(BOA / CAS - 785/33254)

Hu

sahh

Mezkûrların te'dîbleri muktezî olduğuna binâen zâbiti ma'rifetiyle sed'ül-bahr kal'asına kal'abend olunmalarıçün hüküm buyuruldu. 26 ca(cemaziel ahir) sene 81

Yeniçeri Kastamonulu Halil

Yeniçeri Bolulu Sarı Ali

Mezburlar Üsküdar müzâfâtından te'âl-i cedîd karyesi sekkânından iki nefer zimmilerin bakire kızlarını cebren ahz ve götürürler iken bostancı başı köprüsü nâm-ı mahalde ahz ve izzetlü bostancı başı ağa kulları tarafından saray-ı asafânelerine ihzâr olunub töhmet-i mezkûre ile mahzar ağa kulları hapsinde mahbus oldukları ma'lum-ı devletleri buyuruldukda emr u ferman devletlü 'inâyetlü efendim sultanım hazretlerinindir.

BELGE N.31

(BOA / CAS - 853/36496)

sahh

buyuruldu

Sinop başbuğu vezirim Feyzi Süleyman Paşa iclâluhuya hüküm

Boyabâd kazası a'yânı dergâh-ı muallam kapucu başılarından El-Hâc Ali Dâme mecduhu yedinden üç yüz ve Boyabâd kazasından dahi üç yüz cem'an altı yüz nefer ile bundan akdem ana paye memur ve ta'yin kılınmış olduğuna binâen hala Erzurum ve Trabzon valisi ve anapa ve koban ve taman ve havâlisi seraskeri vezirim El-Hâc Abdullah Paşa iclâluhu maiyetine memuriyetini havi başka ve ba'dehu isti'câli muhtevi başka bi'd-def'ât müekked ve müşedded evâmir-i şerife-i müteadide ısdâr ve irsâl olmuş iken Kapucu başı mumaileyhe bu ana dek tedârik edeceği asâkir-i tedârik etmeyüb ve savb-ı memuriyetine gitmeyüb ve gitmek niyetinde dahi olmadığı ol taraftan bu esnâda vurûd edenlerin takrîr ve ifadelerinden tahkîk olunmağla kapucu başı mumaileyh eğer bundan sonra dahi mahal-i memuriyetine azimette tereddüd ve muhâlefet eder ise derhal ahz ve kal'abend ve kapucu başılığı ref' ve emvâl ve eşya ve mecmû'-ı emlâkı cânib-i mîriden zapt olunmak içün keyfiyeti seri'ân der-'aliyyeme tahrîr ve iş'âr eylemesiçün dergâh-ı mu'allâm Kapucu başılarından Kastamonu sancağı mütesellimi altıkulaçzâde El-Hac Hüseyin Dâme mecduhuya rikâb-ı hümayundan ekîd ve şedîd bir kıt'a emr-i şerifim ısdâr ve tesyâr olunmağın sen ki vezir-i müşâruileyhsin mumaileyh Hacı Ali el-hâletü hazihi senin yanında olub sana istinâd etmiş olduğu dahi ihbâr olunmaktan nâşi fî nefs'ul-emr sana istinâd ile ıhfâ-yı me'muriyetinde izhâr-ı suret-i rehâvet ettiği vaki' ise bu misillü memurunu tasahhub senin rüşd ve raviyyetine yakışır şeylerden olmamağla fîmâba'd mumaileyh istishâb etmeyerek 'alâ eyyi hâl anapa tarafına memur olduğu asker ile irsâle dâmet-i dermeyân gayret ve eğer bundan sonra dahi izhar-ı tereddüd ve rehâvet eder ise Kastamonu mütesellimi Kapucubaşı mumaileyh gönderilen sâlif'iz-zikr emr-i şerifimin mazmûn-ı münifini tenfîz ve icraya müsâra'at ve keyfiyeti seri'ân der-'aliyyeme tahrîr ve iş'âra mübâderet eylemek içün rikâb-ı kâm-yâbımdan sana dahi iş bu emr-i şerifle ısdâr ve ile irsâl olunmuştur. İmdi kapucu başı mumaileyhin memur istishâbı olduğu asker ile 'alâ eyyi hâl anapaya gidüb ser-asker müşarünileyh

ma'iyyetinde ispât-ı vücut eylemesi matlub idiğü ve bundan böyle mumaileyhin izni cihete betâeti hakkında fenâ niyetime vereceği zâhir ve sen dahi mumaileyhe tasahhub etmek lazım gelir ise mazhar-ı 'itâb olacağın bâhir olduğu ma'lumun oldukda bervech-i meşrûh amel u harekete ihtimâm ve dikkat ve kapucu başı mumaileyhi memur olduğu vecihle asker-i mezkûr ile seri'ân ve âcilen anapa'ya irsâli hususuna Kastamonu mütesellimi kapucu başı mumaileyh ile muhâbere ederek bi'l-ittifak bezl-i nesâr ve sa'y u tâkat ve bundan sonra dahi mumaileyhin tereddüdü zâhir olur ise mütesellim mumaileyhe gönderilen emr-i şerifle mantûk-ı münifi üzere mumaileyhi ahz ve kal'abend ettirdikten sonra keyfiyeti der-sa'âdetime tahrîr ve iş'âra müsâra'at ve hılâfı hareket vuku'unu tecvîzden gâyet'ül-gâye tahâşi ve mücânebet eylemek babında.

fievâsıt za(zilka'de) sene 205.

BELGE N.32

(BOA / CAS - 868/37228)

Sahh

Merkum ıslâh-ı nefs edince değin li'ecl'it-te'dîb sakız ceziresi kalâsına kal'abend olunmak babında ocağ-ı âmire çavuşu mübâşeretiyle hüküm buyuruldu.

fi 28 ca(Cemâziye'l-evvel) sene 34

Takrîr-i kullarıdır ki

Dergâh-ı âlî yeniçerileri ortalarından yirmi dokuz bölüğün el Hac Memiş Alemdâr'ın hilâf-ı rıza-yı âlî hareket nâ-bercâya cesareti hasebiyle li'ecl'it-te'dîb Sakız kal'asına kal'abend olunmasını hâvi fermân-ı âlîleri ısdârı babında emr u irâde devletlü 'inâyetilü efendim sultanım hazretlerinindir.

bende

BELGE N.33

(BOA / CAS - 872/37412)

İftihârü’l-emâcid ve’l-ekârim câmi′u’l-mehâmid ve’l-mekârim el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti’l-meliki’d-dâim hâlâ divân-ı hümayunumda çavuşbaşı genç Osman dâme mecduhu ve

kıdvetü'l-kuzât ve'l-müstahfizîn Vârna kal'ası dizdârı zîde hıfzuhu tevkî' refî' hümayun vâsıl olucak ma'lum ola ki Bilecikli Hacı Himmet oğlu me'muriyyetine muğâyir ekall-i kalîl asker ile ordu-yu hümayunuma vürûdu ve bu vecihle nâ-marazî hareketi te'dibini mucib olamağla kendüyü te'dîb ve emsâlini terhîb zımnında merkumun çavuş mübâşeretiyle Varna kal'asına kal'abendi fermânım olamağın imdi sen ki çavuş başı mumaileyhsin merkum hacı himmet oğlunu divân-ı hümayunum çavuşlarından kıdvet'ül-emâsil ve'l-akrân çavuş zîde kadruhu mübâşeretiyle ahz ve li'ecl'it-te'dîb varnaya irsâl ve kal'abend ettiresin sen ki dizdâr-ı merkumsun vüsûlunde mezburu kal'aya vaz' ve muhkem hapis ve kal'abend eyleyüb bilâ emr-i şerif ıtlâk ve ber takrîb firarını mucib hâlâtdan mücânebet ve vüsûlunu çavuş-ı merkumla ordu-yu hümayunuma tahrîr ve inhâya müsâra'at eylemek babında fermân-ı âlî şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki vusûl buldukda bu babda vech-i meşrûh üzere şeref-yâfte-i sûdur olan fermân-ı vâcib'ül-ittibâ' ve lâzım'üi-imtisâlimin mazmûn-ı itâ'at-makrûnuyla amel u hareket ve hilâfından tevakkî ve mubâ'adet eyleyesin şöyle bilesin 'alâmet-i şerife i'timâd kılasın.

tahrîren fî evâsıd şehr-i şevvâl'il-kerem sene erba'a ve mieteyn ve elf.

BELGE N.34

(BOA / CAS - 904/38955)

Hu

Haliyâ (hala) Rumeli Beylerbeği Ca'fer Paşaya hüküm ki bundan akdem Rumeli valisi olan Süleyman Paşa tarafından ihrâc ve Tuna donanmasına ta'yin olunan Arnavud piyadelerinden bölükbaşılarıyla beşyüz mikdarı piyade hudud istikameti üzerine ta'yin ve Bektaş Paşa ile gönderilüb karagulakçe nâm-ı mahale vardıklarında cümlesi firar edip hıdemât-ı şehriyarinden imtina' etmeleriyle beher neferinden ancak birer aylık ulufe ki birer altun olur ve her bölük yanından ancak otuz guruş çırak-ı müddet içün alınmak üzere ilâm eyledüğünüz ecilden saire dahi mucib ibret içün zecrenlehüm mücibince tahsil ettirilmek üzere muhasebeye kayd ve emr-i şerif verilmek babında telhîs ve arz olundukda mezkûrlar ferman ol bahrdan bir ân mukaddem firar etmeleriyle mucibince tahsili için ferman-ı âli şânım sadrolmuşdur vech-i meşruh üzere şurutuyla emr-i şerif yazılmak içün tezkere verildi.

fi 19 ra sene 1108

BELGE N.35

(BOA / CAS - 905/39013)

sahh

buyuruldu

mîr-mîrân-ı kirâmdan Kars muhafızı Mehmed Dâme İkbâluhuya hüküm

Çıldır vâlisi Şerif Paşa ma'iyyetinde olan bir mikdar süvari-yi zelîl neferâtıyla çıldır kal'asından firâr etmiş olduğu bundan akdem tahkîk olunduğuna binaen kâffe-i ma'aber ve mesâliğin sedd u bendiyle her ne mahale azîmet ve firar etmiş ise ta'kib olunduğu ahz ve girift olunması mersusuna irâde-i aliyyem ta'alluk etmekle sen ki mumaileyhsin tarafından asker ta'yini ve lazım gelenlere müekkeden 'unsur tahriri ve adamlar tesyîriyle paşa-yı mumaileyhi ta'kib olunduğu mahalde ahz ve girift ve haps eylemek babında memuriyetine muhtevi bundan akdemce şeref-yafte-i sudûr etmiş ise dahi bir an akdem paşa-yı mumaileyhin bi 'avnihi bâri bi eyyi hâl ahzı matlub-ı padişahânem olmağla mukaddemâ memur olunduğun vecihle paşa-yı mumaileyhi 'alâ eyyi hâl ahz ve girift ve haps birle keyfiyeti derbâr-ı şevket-kararıma tahrîr ve iş'ara mübâderet eylemek fermanım olmağın te'kiden ve isti'câlen iş bu emr-i şerifim ısdâr ve ile irsal olmuşdur. İmdi bu babda tehavün ve taksîr ve ma'zallahu te'âla paşa-yı mumaileyhi himâye ve tascil tasahhub veyahut i'ânet misüllü hafî ve celî bir gune vaz'u hareket vuku'a gelmek ve ele girmişken ihtimali olur ise sonra bir vecihle cevaba kâdir olamayıp hakkında müntec vehâmet ve nedâmet olacağı ve bu hususu bu def'a dahi lazım gelenlere başka başka evâmir-i şerifimle te'kid ve isti'câl olunduğu ve bi 'avn-i bari-i paşa-yı mumaleyhin bulunduğu mahalde ahz ve hapsi hasren ve kasden senden matlub-ı şâhanem idüğü ma'lumun oldukda bervech-i meşrûh paşa-yı mumaileyhi mahallinde ahz ve girift ve haps birle keyfiyeti der-saadetime tahrire ve senden vusül olan kâr-güzârı siraciyye levâzımını ibraza müsâra'at ve hilâf-ı ferman ve münâfî rıza ve kusur ve rehâvet ve tekâsül ve beğayet ve ittikâ ve mübâadet eylemek babında.

fi evâil şaban sene 217

bir sureti: Rumeli bağlerbeği payesiyle beyazid sancağı mutasarrıfı Mahmud Paşa dâmen-i me'âliyeye bervech-i muharer isiti'câli hâvi.

bir sureti: Van muhafızı Timur paşazâde Mehmed Sâdık Paşa dâmen-i me'âliyeye gerek isti'caliçün

bir sureti: Muş sancağı mutasarrıfı Murad dâme ikbâluhuya ber minvâl meşruh isti'câliçün.

BELGE N.36

(BOA / CAS - 961/41821)

sahh

buyuruldu

bir sureti: Çıldır eyaletinde vâki' ümerâ dâme anhümâ ve zâbitân ve vücûh-ı memlekette bilcümle iş erlerine mukaddem sâdır olan emr-i şerifde tafsîl ve beyan olunduğu vecihle cevânib'ül-tarafı ve muktezi olan kâffe-i muâber ve mesâliği gereği gibi sedd u bend ve birbirleriyle ittifâk ve ittihâd ederek her ne mahalde olur ise üzerine varub ahz ve i'dâmıyla keyfiyeti Erzurum Valisi dutûr-ı vezirim Abdurrahman Paşa iclaluhu tarafına tahrîr ve iş'âra mübâderet ve hılâfından tehâşi ve mübâ'adet eylemeleriçün iktizâsına göre isti'cali muhtevi.

hu

vech-i meşruh üzere divân-ı hümayundan evâmir-i aliye ısdâr olunmağla mahallinde kayd içün ilm ü haber olarak Defterdâr Efendi taraflarına işbu suret verildi.

sahh

Dırama nâzırı ve diğer emr-i şerifimle Eskiceli Kapucu Paşa Mustafanın ve zimmetinde olan mîri akçenin tahsili ve merkum Mustafanın Kavala Kal'asına kal'abendi hususuna der-aliyyemden bundan akdem mübâşir ta'yin olunan zide mecduhumâya ve Kavala Kal'ası dizdarına hüküm.

bundan akdem vedin cânibi ser-askeri sadr-ı sâbık vezirim Yusuf Paşa iclâlühü düşman-ı din ile muharebe ve cihada meşgul iken müşarunileyh ma'iyyetine me'mur beş yüz nefer mîri askerin başbuğu olan merkum Eskiceli Mustafa ve sair hâinler ordu-yu müşârunileyhi başlarında olan asâkir ile yağma ve garat ve firar ariyeti irtikab ile din-i mübine ve devlet-i aliyyeme ihânet etmeleriyle gerek merkum Mustafanın ve gerek sâir mîri askeri başbuğlarından firar eden habâsetkârların mukaddem yedlerine verilen miri akçe zecren ve tehdîden tamamen kendülerinden tahsîl ve istirdât olundukdan sonra sâire ibreten icrâ-yı te'dîblerine ikdâm olunmak hususuna irâde-i kâtı'a-i dâverânem ta'allüm etmiş olduğundan sen ki dırama nâzırı

mumaileyhsin merkum Mustafanın cânib-i mîriden me'hûzu olan sâbık'uz-zikr beş yüz neferin mîri akçesi ma'rifetin ve mübâşir mümaileyh ma'rifetiyle zecren ve tehdîden kendinden tamamen tahsil ve mübâşir mümaileyh ile der-aliyyeme tesyire mübâderet ve tefrika-i asâkire bâdi ve bir ser-asker ordusunun perişânlığı ve düşmanın ferec-yâb olmasını müeddi olan fezâhât ve mel'aneti irtikâb ve başında olan asâkirin zabt ve idaresinde kusur ve tekâsülü ihtiyâr eylediği içün kendüyü te'dîb ve emsâlini terhîb zımnında Kavala Kal'asına irsâl kal'abend olunması hususuna ihtimâm ve dikkat eylemek babında bundan akdem rikâb-ı hümayunumdan emr-i şerifim sâdır olmuşudu şimdiye dek sâbıku'z-zikr mîri akçenin tahsili ve merkum Mustafanın kal'abendi hususlarına dâir haber tevârüd etmemekle isti'câlen ve te'kîden hasetsen işbu emr-i şerifim dahi ısdâr ve ile irsâl olunmuşdur imdi mukaddem sâdır olan emr-i şerifim mucibince mîri akçenin tamamen istirdâdı ve merkumun kal'abend olunduğu haberinin vürûdu matlub-ı şâhâneme ettiği ve bu hususu umûr-ı eczâya kıyas olunmamağla bu babda ser-i mû rehâvet ve hatır ve gönle ri'âyet-i dâiyyesine cesâret edenlerin haklarından gelineceğinde şübhe olmadığı ma'lumun oldukda bervech-i meşrûh merkumun zimmetinde olan mal-ı mîriyi 'alâ eyyi hâlin tamamen ve kâmilen tahsîl eyledikden sonra Kavala Kal'asına irsâle müsâra'at ve ser-i mû kusur ve rehavet vuku'uyla sen dahi mazhar-ı 'ikâb olmakdan begâyet tehâşi ve mücânebet eyleyesin ve sen ki mübâşir mümaileyhsin senin bu hususa memur kılınmağı senden kâr-güzârlık me'mulune mebni iken bu âna dek tenfîz-i emr-i şerifime ve tekmîl-i emr-i mübâşirine ikdâm eylememeği neticede hakkında vehâmeti müeddi olacağını bir hoşca mülâhaza ederek âna göre mazmun-ı emr-i âlîşânımı seri'an icrâ ve müktezâ-yı memuriyetine bir ân evvel ifâya bezl-i mükadderet eyleyesin ve sen ki dizdâr-ı merkumsun mezbur Mustafa mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle vusûlünde kal'a-yı mezbureye vaz' ve haps eyleyüb bilâ emr-i şerif ıtlâk ve kararından begayet tehâşi ve mücânebet ve vusûl ve kal'abendini der-aliyyeme tahrîre müsâra'at eylemek babında.
fi evâil za(zilka'de) sene 203

bir sureti:
Kütahya mütesellimi dergâh-ı âli kapucu başılarından Abbas dâme mecduhuya ve mukaddem ta'yin olunan mübâşire ve Kütahya kal'ası dizdârına vedin ser-askeri

ma'iyyetinden firar eden üç yüz nefer mîri süvâri-i asâkirin başbuğu olan Eskişehirli Tiryaki oğlu Ömerin zimmetinde olan mîri akçe tamamen tahsîl olundukdan sonra mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle Kütahya Kal'asına kal'abendi içün bervech-i meşrûh.

bir sureti: Konya mütesellimi zîde mecduhuya ve mukaddem ta'yin olunan mübâşire ve Konya kal'ası dizdarına vedin ser-askeri ma'iyyetinden firar eden beş yüz nefer mîri süvâri asker başbuğu olan Akşehirli Râşidin kezâlik zimmetinde olan mîri akçe tamamen tahsîl olundukdan sonra mumaileyh mübâşir ma'rifetiyle Konya Kal'asına kal'abendiçün bervech-i meşrûh.

bir sureti: Bozok mutasarrıfı dergâh-ı mu'allâm kapucu başılarından Çaparzâde Süleyman Beğ dâme mecduhuya ve mukaddem ta'yin olunan mübâşire ve Samsun kal'ası dizdârına vedin ser-askeri ma'iyyetinden firar eden bin nefer mîri asker başbuğu olan Ankaralı Bıyık(Büyük) Abdullahın kezâlik zimmetinde mîri akçe tamamen tahsîl olundukdan sonra mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle Samsun Kal'asına kal'abendiçün bervech-i meşrûh.

sahh
bir sureti: Kütahya mütesellimi dergâh-ı mu'allâm kapucu başılarından Abbas dâme mecduhuya ve mukaddem ta'yin olunan mübâşire ve Kütahya kal'ası dizdârına vedin ser-askeri ma'iyyetinden firar eden üç yüz nefer mîri süvâri askere başbuğ olan Kütahyalı Kiremyânzâde Ali'nin zimmetinde olan mîri akçeyi kezâlik tamamen tahsîl olundukdan sonra mübâşir mumaileyh ma'rifetiyle Kütahya Kal'asına kal'abendiçün ber minvâl-i muharrer.

BELGE N.37

(BOA / CAS - 01219/54699)

Hu

hüküm

Isparta kadısına ve husus-ı âtiyü'z-zikrde me'muriyyetiyle el'yevm ol cânibde olan hacegân-ı divân-ı hümayunumdan mîr-i şemsî zide mecduhuya hüküm ki

Mesine-i İsparta sâkinlerinden bundan akdem iki yüz nefer asker ile bi'n-nefs ordu-yu hümayunuma me'mur iken hilâf-ı emr-i şerifim savb-ı me'muriyetine azimetden tekevvün eylediğine binaen kendüsü li'ecl'it-te'dîb sedd'ül-bahr kal'asına kal'abend ve emvâl ve eşya ve zimemât ve nukudun cânib-i mîriden zabtı fermanım olan kuru Hasan oğlu Süleymanın sen ki mübaşir mumaileyhsin mukteza-yı me'muriyetin üzere mahallinde zabt ve tahrîr eylediğin muhallefâtı natık bir kıt'a defteri der-aliyyeme irsâl eylemişsin husus-ı mezbur diğer emr-i şerifimle tafsîl ve beyan olunduğu üzere şeref-yafte-i sudûr olan hatt-ı hümâyun şevket-makrunum mucibince kararının ceraim-i sâbıkası afv ve emvâl ve eşyası kendüye red ve ihsân-ı hümayunum buyurulmak mukâbili cânib-i darbhâne-i 'âmirem yetmiş beş bin guruş vermek üzere te'ahhüd ve temessük vermiş olub müballiğ-i mezburdan yirmi beş bin guruşunu otuz bir güne kadar peşinen darbhâne-i 'amireme teslim eylemek şartıyla tanzim olunmuş idi şimdi merkum Hacı Süleymanın takdîm eylediği takrîri mefhumunda mukaddemâ tarafından vârid olan muhallefât defterinde muharrer zimemâtdan Celîl Paşazâde Mîr Ahmed Zide mecduhu zimmetinde bâ-temessük üç bin üç yüz guruş ve karındaşı Hasan Beğde bâ-temessük altı yüz elli guruş ki cem'an üç bin dokuz yüz elli guruşu ma'rifetinle tahsîl ve kusur yirmi bir bin guruşu dahi mumaileyh Hacı Süleyman zide kadruhudan tamamen tahsîl ve yedinde olan eşyası bilâ noksân kendüye teslim eylemek üzere emr-i şerifim suduriyyeti tahrîr ve inha itmekle mucibince amel u hareket eylemek fermanım olmağın hasetsen iş bu emr-i celîl'ül-kadrim ısdâr (boşluk) ile irsâl olunmuşdur. İmdi vusûlunde sen ki mübâşir mumaileyhsin Celîl Paşazâde mîr mumaileyhin zimmetlerinde olan cem'an üç bin dokuz yüz elli guruş ma'rifet-i şer' ve ma'rifetinle mumaileyhümâdan ve kusûr yirmi bir bin guruş dahi merkum Hacı Süleymandan 'alâ eyyi-hâl'in tahsîl ve seri'an der-aliyyeme götürüb teslim darbhâne-i 'amireme eylemeğe kemâl-i sa'y u gayret ve

yedd-i hıfzında olan muhallefât-ı mezkûre bî-temâmen ve kâmilen merkuma teslim ve mahallinde kayd içün yedinden sened-i şer'i ahz ve hilâf-ı emr-i şerifim vaz' ve harekâttan gâyet'ül-gâye hazer ve mucânebet eyleyesin ve sen ki kâdı mumaileyhsin sen dahi mucib emr-i şerifimle amel ve hareket eylemek babında fermân-ı 'âli şânım sâdır olmuşdur fi 28 zel(zilhicce) sene 1205
muhasebe yazılmışdır.

BELGE N.38

(BOA / DH.MKT - 01796/96)

Evrak numarası	Müsevvid ismi	Tesvidi tarihi	Cezâir bahr-i sefid vilâyet-i celilesine	?	?	Tebyizi tarihi	Umum numarası
293 10	Bende Yusuf	12 kanun-i evvel sene 306		Mahmud Bey		Fi 19 zel (zilhicce) sene 308	Fi 19 kanun-i evvel sene 306

Efrâd-ı askeriyeden olub Giritte vuku'a gelen hareketlerinden dolayı bir sene müddetle Sakız kal'asında prangabendliğe mahkûm edilmiş olan otuz dört neferin mahal-i ahara nakilleri esbâbının istihsâli hakkında vilâyet-i celileleriyle Girit vâli vekâletinden vaki' olan işârât üzerine taraf-ı vâlâ-yı ser-askeri ile cereyân eden muhabere cevâbında efrâd-ı merkumenin müddet-i mahbusiyyetlerinin haklarında cezâ-yı kâfi-i adîle afv-ı âliye mazhariyetleriyle beraber işbu afv-ı celîl merâhim-i delîl-i hazret-i hilâfet-penâhinin kadr u kıymetinin usûl-i askeriye ye tevfîken tertîb edilecek bir divân-ı harb huzurunda kendilerine tefhimi ve bir daha böyle muğayir rizâ-yı âli hal u hareket bulunmayacaklarına dâir birer birer tahlîf edilmeleri hususuna irade-i merhamet-'âde-i cenâb-ı tâcdâri şeref-sudur ve sunûh buyurulub irâde-i seniye-i mantûk-i celîlin infâzı lüzumu ba-telgraf İzmir kumandanlığına teblîğ kılındığı izbâr olunmuş olmağla âna göre mezkûr kumandanlıkla bi'l-muhâbere icâb-ı hâlin icrâsına himem-i aliye-i asafâneleri derkenâr buyurulmak babında.

BELGE N.39

(BOA / CAS - 99/4501)

Ferîk-i müşârünileyh bendelerinin bu hususa dâir olan tahrîratıyla meclis-i askeri mazbatası Dâr-ı Şûrada kırâet olundukda binbaşı mumaileyhin irtikâb eylediği fi'il-i şenî' pek büyük isâet ve fi'il mezkûru suret-i cebr ve ikrâhide icrâ eylemiş olduğu divân-ı harb meclisinde tahakkuk eylediği mazbata-i mezkûrede muharer ve müsbet olarak kanûnnâme-i hümayuna lede'l-mürâca'a on birinci faslın ikinci bendinde muharer olduğu vecihle binbaşı-i mumaileyhin i'dâmı cezâ ahkâmı icâbından ise de i'dâm maddesinden sarf-ı nazar birle hâmil olduğu nişân ve sayfının mahallinde ahzıyla üç sene müddetle i'dâma bedel tersâne-i 'âmirede küreğe vaz' olunmak üzere firâr edemeyecek suretle mahbûsen der-sa'âdete irsâl kılınması dördüncü bölüğün dördüncü çavuşu Halil ve boru onbaşısı Zar Şarlı Hasan ve düdük onbaşısı Kilimli İbrahim kendü haklarında vuku' bulan ef'âl-i mekruhayı divan-ı harb meclisinde bi't-tav'a ikrâr ve i'tiraf eylemiş olduklarına ve bu makûlelerin fîmâba'd çavuş ve onbaşılıkda istihdâmları usul-i nizâma muğâyir olacağına binaen haklarında terettüb edecek mücâzât-ı icâbiyyenin mahallinde icrâsı hususunun dahi Anadolu ordu-yu hümayunu müşîri devletlü Paşa hazretlerine havâle buyurulması ve zikrolunan Kars alayının merkez Orduya celbi eğerce Anadolu Ordu-yu Hümayununun sür'at-i teşkilinimucib ve bazı mertebe-i ve fevâid ve muhassenâtı müstevcib ise de kadimden Erzurum'da olan piyade muvazzaf alayının Sivas'a irsâli hususu mukaddemce devletlü Kamil Paşa hazretlerine emr u iş'âr buyurulmuş ve mârr'uz-zikr Kars alayının dahi Sivas'a celbi irât meselesinden dolayı bir gûne mahzuru müstelzem olub olmadığı Dâr-ı Şûraca bilinememiş idiğünden bu maddenin teskere-i sipehsâlârlarıyla bâb-ı âlîden bi'l-istizân bir gûne mahsur olmadığı tebeyyün eylediği halde alây-ı mezkûrun dahi Sivas'a sevk ve iğrâmı hususunun müşîr ve ferîk müşârünileyhima taraflarına emr u iş'âr kılınması.

Kars ve Çıldır eyaletlerinden müretteb olub Ahmed Bıçak Paşanın taht-ı livâsında bulunan ikinci alayın birinci taburunun muvazzafdan mensub binbaşısı Mehmed Ağanın ba'zı gune zâhir uygunsuz hareketi vuku'uyla şimdilik karavul(karakol) altında tevkîf olunarak divân-ı harb mazbatasıyla evrâk-ı sâirenin takdîm kılınmış

olduğu beyanıyla ağa-yı mumaileyhin der-sa'âdete veya merkez orduya irsâli sâlif'üz-zikr Kars Alayının dahi Erzuruma celbiyle merkez ordu tarafına sevki icâb eylediği halde Erzurumda olan diğer alay sevk olunmazdan evvel alay-ı mezkûrun celbiyle birlikte götürülmesinde muhassenât olacağından keyfiyetin iş'âr buyurulması.

BELGE N.40

(BOA / CAS - 837/35687)

Asâkir-i nizâmiyye-i şâhâne yoklama odasınadır.

Asâkir-i hâssa-i hazret-i şâhâne ordu-yu hümayunu piyade üçüncü alayı birinci taburunun beşinci bölüğü yüzbaşısı Şükrü Ağa ayş ve işret ve neferât-ı askeriye hakkında sû'-i niyet misillü ef'âl-i şeni'a ve harekât-ı nâ-maraziyyeye cür'et etmekde ve her ne kadar tenbihât-ı lâzime ve te'kîdât-ı îcâbiyye icrâ olunmuş ise de mütenebbih ve mütenassıh olmayıp harekât-ı sâbıkasını icrâ eylemekde olduğundan bahisle merkumun silk-i askeriden tard ve ihrâc olunması çend kıt'a divân-ı harb mazbatasıyla inhâ olunmuş ve suret-hâle nazaran merkum fi'l-hakîka uygunsuz âdem olub silk-i askeride tevkif ve istihdâmı câiz ve münâsib olmayacağından meclis tensibi vecihle merkumun nişân ve seyfi alınarak silk-i askeriden tard ve ref'î dâr-ı şûrâ-yı askeriden tensîb ve ifâde olunduğundan ol babda müteallik buyurulan irâde-i hazret-i ser-askeri mucibince icrâ-yı 'icabı zımnında meclis-i mezkûre tezkere-i sâmiye tastîr ve mezkûr mazbatalar i'âde ve tesyîr kılınmış olmağla keyfiyet ma'lum olmak ve merkumun kaydı terkin ve imha ve sebeb-i ihrâcı kaydı bâlâsına işâret ve imlâ kılınmak üzere mektubî odasından yoklamaya iş bu ilm ü haber verildi.

fi 27 receb sene 61

sahh

SONUÇ

Devletler ile orduların birbirleriyle bütünleşen yapısı düşünüldüğünde, ordular her millet için olmazsa olmaz bir konuma sahiptir. Bu bütünleşen yapı içerisinde ordunun vazifesi, her an düşmanı devre dışı bırakacak ve tehdit olmaktan çıkartacak etkili bir fiziksel güç uygulama kabiliyetine sahip olmaktır. Ordu bu vazifesine ancak unsurlarının verilen emirlere mutlak itaat içerisinde hareket etmeleri ve görevlerini yerine getirmeleri sonucunda ulaşabilir[425].

Ordular mensuplarına devlet vatandaşına dönüşmeyi sağlayacak; devletin çıkarlarını şahsi çıkarlardan üstün tutmayı, yüksek ülküler uğruna gerektiğinde seve seve hayattan feda etmeyi, vatan için ölmeye ve öldürmeye hazır olmayı benimsetmek zorundadır[426].

Mutlak itaat anlamına gelen kayıtsız ve şartsız boyun eğme, orduları disipline dayalı diğer kurumlardan ayıran en önemli unsurdur. Orduda baş gösterecek itaatsizliğin, diğer kurumlarla karşılaştırılmayacak kadar ağır sonuçlar doğurma riski, ordu mensuplarına yüklenen bu mutlak itaat kavramı ile önlenmek istenmiştir[427].

Ordunun iç işleyişi, yapısı gereği otorite ve hiyerarşik temele dayanmaktadır. Dış güvenliği koruma görevinin gerektirdiği silahlı gücün de elinde bulunması sebebiyle, ordunun sivil hayatta bireylere uygulanan kurallarla yürütülmesi ve yönetilmesi düşünülemeyecektir[428].

Ordu içinde mutlak itaatin gerekliliği, asker kişilerin şahsi varlıklarının bir otorite altında bütünleşmesi, ordunun toplumda ayırt edici özelliğinin olması ve ordu disiplininin sağlanması ayrı bir yargı kolunu ve özel bir ceza hukukunu zorunlu kılar. Disiplinin ordu içinde vücut verdiği tek otorite, dışa yansıyan gücün genel irade ile

[425]Değirmenci, a.g.e., s.485; Seviğ, a.g.e., s.5,8; Bröckling, a.g.e., s.23-24; Olgun Değirmenci, "Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlikte Israr Suçu", *KHO Bilim Dergisi,* Cilt:18, Sayı:2, 2008, s.1; Değirmenci – Tanrıverdi, a.g.e., s.54.
[426]Bröckling, a.g.e., s.24.
[427]Değirmenci, a.g.e., s.485; Bröckling, a.g.e., s.25; Değirmenci, a.g.m., s.1-2; Kangal, a.g.e., s.460; Ergutekin, a.g.e., s.16; Seviğ, a.g.m., s.252.
[428]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.1.

karşı karşıya gelmesinin engellenmesi ve bu iradeye karşı yönelecek olumsuz faaliyetlerin durdurulması, askeri mahkemelerin ve ayrı bir askeri yargının varlığını gerekli kılmaktadır. Böylece doğası gereği ağır yaptırımları olan ve bunların icrasını mümkün hale getiren bir teşkilat oluşturularak, ordunun bir bütün halinde uyum içerisinde hareket etmesi sağlanmış olur[429].

İşte bu gerekçelerle ordunun statüsü kendine has ve özel nitelikli bir ceza yargılaması ihtiyacını doğurmuş ve bunun sonucunda da askeri mahkemeler kurulmuştur. Askeri yargı, özellikle düzenli orduların var olmasıyla birlikte faaliyete başlamış ve bu birliktelik sebebiyle ayrı bir yargı kolu olarak 16 Nisan 2017 tarihine kadar da mevcudiyetini sürdürmüştür[430].

Genel olarak askeri ceza ve disiplin hukuku, ordu mensuplarının askeri kurallara aykırı davranışlarını yasaklamakla birlikte, askeri gelenek ve teamüllere bağlı kalmalarını sağlamayı da amaçlamaktadır[431].

Osmanlı İmparatorluğu uzun yüzyıllar dünyanın tartışmasız en güçlü devleti olarak yaşamıştır. Bunun arkasında askeri ve siyasi gücünün yanında, devlet kurumlarının sağlam bir altyapıya sahip olması ve zamana göre mükemmelliği yatıyordu. Gerçekten Osmanlı adli sistemi devrinin en üstünüydü. Öyle ki Avrupa devletlerinin bile zaman zaman bu sistemi inceleyerek örnek aldıkları ve kendi hukuk sistemlerine uyarlamaya çalıştıkları bilinmektedir. Günümüzde de eski Osmanlı eyaletlerinden oluşan devletler bilhassa Orta Doğu ülkelerinin hemen hepsi Osmanlı adliye teşkilatını aynen devam ettirmektedir[432].

Osmanlı İmparatorluğunda askeri yargının gelişme seyrini ve bugünkü durumunu daha iyi değerlendirebilmek için öncelikle bu kuralların geçmişteki uygulama şekillerini bilmekte fayda vardır. Bir Türk-İslâm devleti olarak hem Türk gelenekleri, hem de İslâm kurumları, Osmanlı İmparatorluğunun yapısını önemli

[429]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.1-2.
[430]Ulukanlıgil, Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Gelişimi, s.1.
[431]Değirmenci, a.g.e., s.485-486.
[432]Ekinci, a.g.e., s.358.

biçimde şekillendirmiştir. Türk milleti asker bir millet, Osmanlı İmparatorluğu da selefi olan diğer Türk devletleri gibi asker bir devlettir. Önceleri, yerleşik düzene ve düzenli ordulara sahip ülkelerde görülen yapılanma, Osmanlı İmparatorluğunun kurulmasıyla birlikte İmparatorluk yapısında da kendisini göstermiştir. Zira, İmparatorluğun kuruluşundan itibaren askerliğe verilen değer ve önem ortadadır. Bu husus devletin kurulma, genişleme ve nihayet imparatorluk olma ülküsüne uygun bir yaklaşım olarak göründüğü gibi, tarihsel kökeni itibariyle Türk milletinin Ordu-Millet yapısında olmasının da etkisi bulunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunda askeri yargı, Orhan Bey döneminde düzenli ordunun kurulmasıyla birlikte gelişmeye başlamıştır. I.Murat zamanında yeniden oluşan ordunun niteliği ve askeri sınıfın ortaya çıkması bu şahıslara ait davaların ayrı bir yargı kolunda görülmesi gerektiği düşüncesini doğurmuştur. Böylece askeri sınıfın hukuki ihtilaflarını çözmek amacıyla bir "kazaskerlik" kurumu ihdas edilmiştir.

Osmanlı düzenli ordusunu oluşturan yeniçeriler, işledikleri suçlardan dolayı Yeniçeri Anayasası olarak kabul edilen Kanunname-i Yeniçeriyan çerçevesinde yargılanırlardı. Yeniçeri ordusunda düzeni ve disiplini sağlamak amacıyla öngörülen, suçları ve bunlara dair cezaları içeren bu Kanunname'ye göre yeniçeriler, kendi subaylarından başkası tarafından yargılanamaz ve cezalandırılamazdı. Cezaların verilmesinde ise belli bir yargılama usulü yoktu. Bu usul tamamen yeniçeri subayının inisiyatifinde sayılıyordu.

II.Mahmut tarafından Yeniçeri Ocağının kaldırılmasını müteakip 1826'da kurulan Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusunda 1837 yılına kadar yargı ve cezalandırma kurallarında yeniçerilere uygulanan sistem geçerli olmuştur. 1837'de çıkarılan iki ayrı kanunnameyle askeri yargı konusu ele alınmıştır. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye başlıklı ilk kanunname ile askeri yargı sisteminde çok ciddi bir değişiklik yapılmamıştır. Yeniçeriler döneminde yalnızca subaylara tanınan ceza verme yetkisi, bundan sonra subaylardan oluşan bir mahkemeye verilmiş, Yeniçeri Ağası'nın yetkileri de Serasker tarafından yürütülmüştür.

Esas önemli değişiklik, 1837 tarihli Kanunname-i Ceza-i Askeriye ile gerçekleştirilmiştir. Modern ceza hukukuna ilişkin birçok ilkeye yer veren bu Kanun, askeri suçların yalnızca bu kanunda sayılı suçlarla sınırlı olduğunu belirtmiş ve askeri yargı ile adli yargının görev alanını kesin çizgilerle birbirinden ayırmıştır.

1837 yılında basımı tamamlanan ancak Tanzimat'tan sonra yürürlüğe giren Kanunname-i Ceza-i Askeriye ve Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye isimli kanunlar yeni ordudaki askeri yargı kolunu düzenlemiştir. Kanunname-i Asakir-i Mansure-i Muhammediye, niteliği itibariyle bir ceza kanunu olmaktan ziyade bir çeşit ordu iç hizmet kanunu gibidir. Ancak 'Tedibat' başlığı altında 343'üncü maddesinden itibaren askerlik mesleğiyle ilgili kusur ve kabahatlerinden dolayı disiplin cezalarını, bunların veriliş ve infaz şekillerini düzenlemekle Kanunname-i Ceza-i Askeriye'nin bir devamı veya tamamlayıcısı olarak düşünülmelidir. Bu anlayış Cumhuriyet döneminde de izlerini sürdürmüştür. Zira 1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu[433] askeri suçları ve bunlara uygulanacak askeri cezaları düzenlemiş iken, önce 1964 sayılı ve 477 sayılı Disiplin Mahkemeleri Kuruluşu, Yargılama Usulü ve Disiplin Suç ve Cezaları Kanunu[434], disiplin suçlarını ve buna ilişkin uygulanacak disiplin cezalarını hükme bağlamış daha sonra da bu kanunun yerine yürürlüğe giren 31 Ocak 2013 tarihli ve 6413 sayılı TSK Disiplin Kanunu[435] aynı ayrımı sürdürmüştür.

Yarım yüzyıla yakın bir süre yürürlükte kalan Kanunname-i Cezanın, Tanzimat'tan sonra orduda yapılan ıslahat hareketleri bağlamında ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kaldığı düşünülmüştür. Bu kanunun yerine ordunun yapısına uygun yeni bir askeri ceza kanunu arayışlarına gidilmiş ve Fransız Askeri Ceza Kanunundan iktibas edilen 1869 tarihli Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu kabul edilmiştir. Ancak Kanunname-i Ceza ile elde edilmiş olan kazanımlar, bu kanun ile ortadan kaldırılmıştır. Ceza verme yetkisini Divan-ı Harp denilen subaylardan oluşan bir

[433]22 Mayıs 1930 tarihinde kabul edilmiş olup, 15 Haziran 1930 tarihinde 1520 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[434]16 Haziran 1964 tarihinde kabul edilmiş olup, 26 Haziran 1964 tarihinde 11738 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.
[435]31 Ocak 2013 tarihinde kabul edilmiş olup, 16 Şubat 2013 tarihinde 28561 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

askeri mahkemeye bırakan bu kanunda; takibat, tahkikat ve yargılamanın ne şekilde yapılacağına dair bir hüküm de bulunmamaktadır. Askeri Ceza Kanunname-i Humayunu ilk derece mahkemesi kararlarına karşı bir temyiz mahkemesi düzenlememiş, bu kontrolü komutanlara ve kıtalarda kurulan kurullara bırakmış, kanuni yollardan sadece yine hükmü veren mahkemece karara bağlanan itiraz müessesini düzenlemiştir.

1869 tarihinde yürürlüğe giren Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu yine Divan-ı Harp olarak isimlendirilen mahkemeler kurmuştur. İsmi aynı olmakla birlikte bu mahkemeler Kanunname-i Ceza ile kurulan Divan-ı Harplerden farklıdır. Bu kanun ve buna ek olarak çıkartılan değişiklik kanunlar ile Divan-ı Harbi Daimi ve Muvakkat, Divan-ı Harbi Mahsus, Divan-ı Harbi Örfi, Divan-ı Temyizi Askeri olmak üzere dört çeşit Askeri Mahkeme düzenlenmiştir.

Askeri Ceza Kanunname-i Hümayunu; Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yedi yıl daha yürürlükte kalmış, daha sonra 1930 tarihli ve 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu[436]'nun kabulü ve 193. maddesinde düzenlenen "ilâve ve zeyilleri ve muaddel maddeleri ile diğer kanunların muhalif olan hükümleri de dahil olmak üzere mülgadır." hükmü gereğince yürürlükten kaldırılmıştır.

[436]22 Mayıs 1930 tarihinde kabul edilmiş olup, 15 Haziran 1930 tarihinde 1520 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

KAYNAKÇA

Abdurrahman Şeref Efendi, *Osmanlı Devleti Tarihi-I,* (Haz: Ahmet Demir - Mehmet Kafkas), Kaynak Yayınları, 1.Baskı, İzmir 1995.

Ahmed Cevad, *Tarih-i Askeri-i Osmani,* Cilt:1,4, İstanbul 1297.

Ahmet Cevdet, *Tarih-i Cevdet,* Cilt:4, Dersaadet 1308.

Ahmed Lütfi, *Tarih-i Lütfi,* Cilt:1, İstanbul 1290.

Ahmed Lütfi; *Tarih-i Lütfi,* Cilt:5, İstanbul 1292.

AKDAĞ Mustafa, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *A.Ü.D.T.C.F. Dergisi,* cilt:5, sayı:3, 1947, s.291-313.

AKDENİZ Yasin, *Askeri Ceza Hukukunda Firar Suçları,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

AKGÜN Seçil, "Atatürk'ün Büyük İlkesi: Ordunun Siyasetten Ayrılması*", İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler, (*s.1-22), Gnkur.Basımevi, Ankara 1985.

AKMAN Mehmet, *Osmanlı Devleti'nde Ceza Yargılaması,* Eren Yayıncılık, İstanbul 2004.

AKMANER İ.Fevzi, "Türkiye'de Askeri Kazanın Tarihçesi ve Tekâmülü", *Askeri Adalet Mecmuası,* yıl:3, sayı:9, 1957, s.541-564.

AKSAN Virginia H., *Kuşatılmış Bir İmparatorluk-Osmanlı Harpleri, 1700-1870,* Çev: (Gül Çağalı Güven), İstanbul 2017.

AKSU Cevat, *Dar-ı Şura-yı Askeri (Kuruluşundan 1876 Yılına Kadar),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2004.

AKŞİN Sina, "Osmanlı-Türk Toplumundaki Sınıf Yapısı Üzerine Bir Deneme", *Toplum ve Bilim Dergisi,* cilt:2, 1977.

AKŞİN Sina, "1839'da Osmanlı Ülkesinde İdeolojik Ortam ve Osmanlı Devleti'nin Uluslararası Durumu", *Mustafa Reşid Paşa ve Semineri, Bildiriler,* Ankara, 13-14 Mart 1985, 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s.5-12.

AKYILMAZ Bahtiyar, "Anayasal Esaslar Çerçevesinde Kamu Personeli Disiplin Hukuku ve Uygulamadaki Sorunlar", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları,* cilt:6, sayı: 1-2, 2003, ss. 239-260.

ALACAKAPTAN Uğur, *Suçun Unsurları,* Türk Matbaacılık Sanayii, Ankara 1973.

ALİNGE Curt, *Moğol Kanunları,* (Çev: Coşkun Üçok), Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No:227, Sevinç Matbaası, Ankara 1967.

ALKAN Mehmet, "6413 sayılı TSK Disiplin Kanununun Esasları", *TBB Dergisi,* sayı:117, 2015, s.167-200.

ARCAGÖK M.Sait, "Ceza Kovuşturmasının Disiplin Soruşturması Üzerindeki Etkisi", *Maliye Dergisi,* cilt:134, sayı:5, 2000, ss.3-11.

ARICA Mehmet Nadir, *Memur Suçları ve Soruşturma,* İlksan Matbaası, 2.Baskı, Ankara 2000.

ARIKAN Zeki, "Milli Egemenlik ve Demokrasi Kurultayında Yaptığı Konuşma", *TBMM Milli Egemenlik ve Demokrasi Kurultayına Sunulan Bildiriler,* No:77, 20-21 Nisan 1995, Ankara.

Askerî Ceza Kânûnname-i Hümayunu, Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şahane Matbaası, İstanbul 1309 H [1892 M].

ASLAN M.Yasin, "İdari Yaptırımlar", *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Dergisi,* sayı:24, kitap:1, 2009, ss.51-68.

ATA Ahmed Tayyarzâde, *Tarih-i Ata,* cilt:3, İstanbul 1293.

ATAR Fahrettin, *İslam Adliye Teşkilatı,* Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1963.

AVCI Mustafa, *Türk Hukuk Tarihi Dersleri,* Mimoza Yayıncılık, Konya 2013.

AYDIN M.Akif, *Türk Hukuk Tarihi,* Beta Yayınevi, Genişletilmiş 10.Baskı, İstanbul 2013.

AYDİL Ertan - DAĞ Rıdvan, "Almanya Askeri Hukuk Sistemi", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:30, sayı:114, 2002, ss.3-12.

BAZAN, Gonzalo Francisco Ramirez; "İspanya'da Askerî Yargı", in: *Askerî Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999.

BERKES Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

BRAUER, *Handbuch des deutschen Militaerstrafiecht,* Erlangen 1872.

BOZDEMİR Mevlüt, *Türk Ordusunun Tarihsel Kaynakları,* S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara 1982.

BRÖCKLİNG Ulrich, *Disiplin: Askeri İtaat Üretiminin Sosyolojisi ve Tarihi,* (Çev: Veysel Atayman), Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2001.

BUCAKTEPE Adil, “Disiplin Makamlarının Disiplin Cezası Verme Yetkileri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt:19, yıl:2015, sayı:2, Ankara, ss.199-224.

CANDAN Rabia Beyza, “1840 Tarihli Ceza Kanunname-i Hümayunu İncelemesi”, *AndHD,* cilt:1, sayı:1, 2015, ss.63-81.

CEZZAR Mustafa, "Yeniçeriler" *Resimli Tarih Mecmuası,* sayı:27, 1952, ss.1382-1384.

ÇADIRCI Musa, "Osmanlı Ordusu'nda Yeni Düzenlemeler (1792-1869)”, *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler-II,* (s.85-100), Ankara 1983.

ÇADIRCI Musa, *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentleri’nin Sosyal ve Ekonomik Yapısı,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2.Baskı, Ankara 1997.

ÇADIRCI Musa, *Tanzimat Sürecinde Türkiye Askerlik,* İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2008.

ÇELİKER Fahri, “Birinci Dünya Harbi’nde Osmanlı İmparatorluğu’nda Ordu-Hükümet İlişkileri”, *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* (s.23-42), Gnkur.Basımevi, Ankara 1985.

ÇETİNKAYA Tevfik, BİLGİN İkram, “657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu Disiplin Hükümleri ve Uygulaması”, *T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu Başkanlığı,* s.10, 2011, Erişim tarihi: 28 Şubat 2014, http://www.ogm.gov.tr/birimler/merkez/tevtiş/Dokumanlar/2011-657.pdf

ÇOKER Fahri, “Askeri Yargıtay’ın Tarihçesi”, *Askeri Adalet Dergisi,* 1966.

DALLOZ, *Repertoire de Droitcriminel et de procedurepenale,mise a jour,* 1965.

DANIŞMAN Zuhuri, *Koçi Bey Risalesi,* Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.

DAVER Bülent, "İstiklal Savaşı'nda Ordu-Politika İlişkileri (1919-1922)", *İkinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* (s.191-198), Gnkur.Basımevi, Ankara 1985.

DAVER Bülent, "Ordu ve Politika (Siyaset)", *Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler,* (s.137-144), Gnkur.Basımevi, Ankara 1983.

DEĞİRMENCİ Olgun, *Askeri Ceza ve Disiplin Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, 3.Baskı, Ankara 2015.

DEĞİRMENCİ Olgun – TANRIVERDİ Battalgazi, *Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu Şerhi,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

DEĞİRMENCİ Olgun, "Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlikte Israr Suçu", *KHO Bilim Dergisi,* cilt:18, sayı:2, 2008, s.1-35.

DEMİRAĞ Fahrettin, *Gerekçeli ve Açıklamalı Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu ile Askeri Ceza Kanunu ve İç Hizmet Kanunu,* Adalet Yayınevi, Ankara 2014.

DEMİRAĞ Fahrettin, *Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu,* Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara 2016.

DEPİERRE, *La Justicia Militar Suiza (Revista Espanola de Derecho Militar),* III, 1957.

DEVELİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat,* Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 1998.

DİNÇER Yıldız, Devlet Memurlarının Disiplin Hukuku, *Amme İdaresi Dergisi,* 9(1): 71-93, 1976, Erişim tarihi: 28 Şubat 2014, http:// www. todaie.edu.tr/resimler/ekler/1de5aea98fb0b1f_ek.pdf?dergi=Amme Idaresi Dergisi)

DOĞRU Halime, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilatı: XV. ve XVI. Yüzyılda Sultanönü Sancağı,* Eren Yayıncılık, İstanbul 1990.

DOĞRUER Süleyman, *Askerler İçin Hukuk Rehberi,* Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara 1999.

DÖNMEZER Sulhi – ERMAN Sahir, *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku: Genel Kısım,* cilt:1, Yeniden Gözden Geçirilmiş 12.Bası, Beta Basım Yayım, İstanbul 1997.

DURAN Gökhan Yaşar, *Askeri Disiplin Hukuku,* On İki Levha Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul 2012.

DÜNDAR Erol, *Milli Eğitim Teşkilatı Mensuplarına İlişkin Disiplin Cezaları ve Yargı Denetimi,* Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1987.

EKİNCİ Ekrem Buğra, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* cilt:3, sayı:5, 2005, ss.417-439.

EKİNCİ Ekrem Buğra, "Tanzimat Devri Osmanlı Mahkemeleri", *Yeni Türkiye,* yıl:6, sayı:31, 2000, ss.764-773.

Elements de legislation militaire sovietigue, (SSCB Milli Savunma Bakanlığı Yayınlarından) Moskova 1966.

ELİBOL Ahmet, "Yeniçeriler ve İktidar Bağlamında Osmanlı Sisteminin Dönüşümü", *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi,* cilt:3, sayı:5, 2009, ss.21-40.

ERAN Burhan, *Disiplin Mahkemeleri ve Askeri Disiplin Hukuku,* Güven Matbaası, Ankara 1964.

ERCAN Yavuz, "Devşirme Sorunu, Devşirmenin Anadolu ve Balkanlardaki Türkleşme ve İslamlaşmaya Etkisi", *Belleten,* sayı:196-198, 1987, ss.679-722.

ERGENÇ Özer, "Osmanlı Askerinin Nitelik ve Fonksiyonları Üzerine*", Birinci Askeri Tarih Semineri Bildiriler-II,* (s.73-83), Ankara 1983.

ERGUTEKİN İdris, *Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Halleri,* Seçkin Yayıncılık, 1.Baskı, Ankara 2016.

ERMAN Sahir, *Askeri Ceza Hukuku Umumi Kısım ve Usul,* Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7'nci Bası, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983.

ERMAN Sahir, "Askeri Yargı", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:22, sayı:90, 1994, s.6-15.

Es'ad Efendi, *Üss-i Zafer,* (Haz: Mehmet Arslan), Kitabevi, İstanbul 2005.

ERMAN Sahir, *Askeri Yargıtay'ın 80'inci Kuruluş Yılı Sempozyumu,* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1994.

EROL Atanur, *İdari Yaptırımların Hukuki Nitelikleri ve İdari Yaptırım Kararlarına Karşı Yargısal Başvuru Yolları,* Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2009.

ERTOSUN Orhan, "Askeri Yargıtay'ın Tarihçesi, Görev ve Yetkileri ile Sorunları", *Danıştay Dergisi,* sayı:11, 1975, ss.56-60.

FREİHERN, *Das Neue Schweizerische Militaierstrafgesetz* – Gerichtssaal 1928.

GELEGEL Taner, "Kamu Yönetiminde Disiplin ve Disiplin Cezaları", *Danıştay Dergisi 50.yılı özel sayısı*, 1973, ss.219-251.

GENÇ Turan, *Memurlar ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında Ceza ve Disiplin Soruşturmaları,* Yayl.y., Ankara 1999.

GERÇEK Mustafa*, Türk Kamu Yönetiminde Disiplin ve Askeri Disiplin Hukuku,* Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş 2006.

GILISEN John, "Askeri Hukukun Bugünkü Evrimi Üzerine Genel Bildiri (II)", (Çev: Nail Sucu*), Yargıtay Dergisi,* cilt:8, sayı:1-2, 1982, s.7-22.

GILISEN John, "Askeri Hukukun Bugünkü Evrimi Üzerine Genel Bildiri (II)", (Çev: NailSucu), *Yargıtay Dergisi,* cilt:8, sayı:3, 1982.

GOLDMAN Emily O.,*"The Spread of Western Military Models to Ottoman Turkey and Meiji Japan", in: The Sources of Military Change, Culture, Politics, Technology*, (Edited by Theo Farrelland Terry Terriff), USA 2002.

GOODWİN Godfrey, *Yeniçeriler,* Doğan Kitap, 5.Baskı, İstanbul 2001.

GORLE Droit Penal, *Discipline et justice militaries en Union Sovietigue* (Rev. Dr. Pen. Mil. Dr. Guerre), 1967.

GORLE, *Warth: Russia at War*, 1941-1945.

GÖKSEL Sinan Can, *Osmanlı Askeri Düzeni ve Yeniçeriler,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Bitirme Ödevi, Aralık 2009.

GÖKSU Erkan, *Türk Kültüründe Silah,* Ötüken Neşriyat, İstanbul 2008.

GÖZLER Kemal, *İdare Hukuku Dersleri,* Ekin Kitabevi, Bursa 2014.

GÖZÜBÜYÜK Şeref - KİLİ Suna, *Türk Anayasa Metinleri (1839-1980),* AÜSB Yayınları, Ankara 1982.

GÜNAL Yılmaz, "Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu", Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

GÜNAL Yılmaz, "Disiplin Cezaları", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi,* 13(2): 190-211, 1958, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/13/2/yilmazgunal.pdf

GÜNAL, H.Yılmaz, *Yetkili Merciin Emrini İfa,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1967.

GÜNDAY Metin, *İdare Hukuku,* İmaj Yayıncılık, 6.Bası, Ankara 2002.

HAFIZOĞULLARI Zeki – ÖZEN Muharrem, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler,* US-A Yayıncılık, Ankara 2012.

HALAÇOĞLU Yusuf, *XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilatı ve Sosyal Yapı,* Genişletilmiş 2.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1995.

HATEMİ Hüsrev, *Nizam-ı Cedid,* Osmanlı Ansiklopedisi, cilt:5, İstanbul İz Yayıncılık, 1996.

HEYD Uriel, *Studies in Old Otoman Criminal Law,* London 1973.

Hezarfen Hüseyin Efendi, *Telhisü'l Beyan fi Kavanin-i Al-i Osman,* (Haz: Sevim İlgürel), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

HUNGTİNTON Samuel P., *Asker ve Devlet-Sivil Asker İlişkilerinin Kuram ve Siyasası,* (Çev: Kazım Uğur Kızılaslan), Salyangoz Yayınları, İstanbul 2004.

IŞIK İhsan, "Karşılaştırmalı Askeri Yargı Sistemleri", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:32, sayı:119, Ocak 2004.

IMBER Colin, *Şeriattan Kanuna (Ebussuud ve Osmanlı'da İslami Hukuk),* (Çev: Mürteza Bedir), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2004.

İNALCIK Halil, "Mahkeme", *İslâm Ansiklopedisi,* cilt:7, 1993.

İNALCIK Halil, "Osmanlı Devletinde Türk Ordusu", *Türk Kültürü,* Ordu Sayısı, sayı:22, 1964.

İNALCIK Halil - SEYİTDANLIOĞLU Mehmet, *Tanzimat Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu,* Phoenix Yayınevi, Ankara 2006.

İNALCIK Halil, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.

İNALCIK Halil, *Devlet-i Aliyye: Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-II,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2004.

İNALCIK Halil, *Kuruluş ve İmparatorluk Sürecinde Osmanlı: Devlet, Kanun, Diplomasi,* Timaş Yayınları, İstanbul 2014.

İNCİRCİOĞLU Erkan–TİFTİK Cem –DEĞİRMENCİ Olgun, *Askeri Ceza Hukuku Ders Kitabı,* Kara Harp Okulu Basımevi, Ankara 2009.

İLBAN Özlem Özen, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Kışlaları: Balkanlardan Üç Örnek", *Milli Saraylar Sanat-Tarih-Mimarlık Dergisi,* sayı:9, 2012, ss.209-217.

İLGÜREL Mücteba, “Acemi Oğlanı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM),* 1: 324-325, 1988, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=d010325.

İNCİCİYAN, P.G.: “XVIII. asrın sonunda Osmanlı Devleti: Yeniçeriler”, *Tarih Mecmuası,* 1965, s.37-40.

İPEKSÜMEROĞLU Niyazi, "Askeri Kaza Sistemine Bir Bakış”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt:8, sayı:1-2, 1951, ss.466-494.

İPŞİRLİ Mehmet, “Kazasker”, *İslam Ansiklopedisi,* 25: 140-143, 2002, Erişim tarihi: 10 Mayıs 2016. http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c25/c250093.pdf

İPŞİRLİ Mehmet, “Osmanlı Devleti’nde Kazaskerlik”, *Belleten,* cilt:61, sayı:232, Aralık 1997.

İSBİR Begüm, “TBMM İçtüzüğüne Göre Milletvekillerine Uygulanan Disiplin Cezaları”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt:12, sayı:1-2, 2008, ss.823-849.

İZGÜ R.Orhan, “Orduda Disiplin”, *Askeri Adalet Dergisi,* sayı: 57, 1971, ss.19-28.

JOUANNIN M.JhMie - GAVER M. Jules Van, *Osmanlı İmparatorluğu Askerlik Sanatı Örf ve Adetleri,* (Çev: M.Reşat Uzmen), And Kartpostal ve Yayınları, İstanbul 2000.

KANGAL Zeynel, *Askeri Ceza Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, 2.Baskı, Ankara 2012.

Kânunnâme-i Asakir-i Mansure-i Muhammediyye, Darüttıbaat el-Amire, İstanbul 1253 H [1837 M].

Kânûnname-i Cezâ-i Askeriye, Darü't-Tıbaati'l-Âmire (Matbaa-i Âmire), İstanbul 1253 H [1837 M].

KARAHANOĞULLARI Onur, "Memur Disiplin Hukukunun Niteliği ve İlkeleri", *Çağdaş Yerel Yönetimler,* cilt:8, sayı:3, 1999, ss.55-77.

KARAL Enver Ziya, "Gülhane Hatt-ı Hümayununda Batının Etkisi", *Belleten,* cilt:28, sayı:112, 1964, ss.589-600.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi,* cilt:5, 9.Baskı, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2011.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi, Nizam-ı Cedit ve Tanzimat Devirleri (1789-1856),* cilt:5, seri:13, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.

KARDAŞ Ümit, *Hakim Bağımsızlığı Açısından Askeri Mahkemelerin Kuruluşu ve Yetkileri,* Kazancı Yayınları, İstanbul 1992.

KAYA Cemil, Memur Disiplin Suç ve Cezalarına ve Disiplin Soruşturmasına Hakim Olan Temel İlkeler, *Amme Dergisi İdaresi,* cilt:38, sayı:2, Haziran 2005, s.61-87.

KAYA Nurullah – DOĞAN Cevdet, *Soruşturma Rehberi,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2002.

KAYA Sezgin, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Ordusu(1839-1876),* Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2005.

KAYALI Kurtuluş, "Osmanlı Devleti'nde Yenileşme Hareketleri ve Ordu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi,* cilt:5, İletişim Yayınları, Ankara 1999.

KAYALTEPE Alparslan, *Türk Piyadesinin Tarihçesi (1299-1920),* K.K.K. Yayımları, E.U. Basımevi, Ankara 1955.

KAYTAZ Fatma, "Osmanlı Askeri Teşkilatı Hakkında Bilinmeyen Bir Eser Yeniçeri Ocağına İlişkin Bir Risale (Değerlendirme ve Metin)", *Tarih Dergisi,* cilt:1, sayı:57, 2013, ss.45-68.

KELEŞ Hamza, "Asakir-i Mansure-i Muhammediyye Kanunnamesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi,* cilt:14, sayı:1, 2006, ss.227-240.

KIRMIZIGÜL Hüsamettin, *Uygulamada ve Teoride Disiplin Suç ve Cezaları ve Denetim Yolları,* Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1998.

KOCABAŞ Süleyman, *Osmanlı İhtilallerinde Yabancı Parmağı,* Vatan Yayınları, İstanbul 1993.

KOÇ Cihan, *Notlu – Açıklamalı – İçtihatlı – Örnekli TSK İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Askeri Ceza Kanunu, TSK Disiplin Kanunu, TSK Personel Kanunu ve İlgili Mevzuat,* Gözden Geçirilmiş 19.Baskı, Sözkesen Matbaası, Ankara 2013.

KOÇ Yunus - TUĞLUCA Murat, "Klasik Dönem Osmanlı Ceza Hukukunda Yargılama ve Toplumsal Yapı", *Türk Hukuk Tarihi Araştırmaları,* 2(7-24): 1-18, 2006, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://ktp.isam.org.tr/pdfdrg/D02894/2006_2/2006_2_KOCY_TUGLUCAM.pdf

KOÇ Yunus - YEŞİL Fatih, *Nizam-ı Cedit Kanunları (1791-1800),* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2012.

KOÇAŞ Sadi, "Yeniçeri Ocağı Nasıl Kuruldu ve Niçin Kaldırıldı" *Resimli Tarih Mecmuası,* sayı:24, 1951, ss.1163-1166.

KOÇYİĞİT Ali, *Disiplin Mahkemeleri Kanununa Göre Askeri Disiplin Suçları ve Cezaları,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzincan 2007.

KORKMAZ Kadir, "Takdir Yetkisinin Disiplin Hukukunda Kullanımı ve Yargısal Denetimi", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:13, yıl:2009, sayı:1-2, ss.241-252.

KÖKSAL Osman, *Mükellefiyet-i Askeriye Kanun-u Muvakkati 29 Nisan 1330: Osmanlı Devleti'nde Askeralmada Son Durum,* Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987.

KÖPRÜ Orhan, "Mukayeseli Hukukta Askeri Yargı", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:23, sayı:93, 1995, ss.3-20.

KÖPRÜ Orhan, *Türkiye'de Askeri Yargı,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1988.

KÖPRÜ Orhan, "Türkiye'de Askeri Yargının Doğuşu ve Gelişimi", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:22, sayı:89, 1994, ss.1-13.

KUMRULAR Özlem, *Türk Korkusu,* Doğa Yayıncılık, 1.Baskı, İstanbul 2008.

KUTLU Muammer, "Disiplin Suç ve Cezaları ve Danıştay'ın Tutumu", *Türk İdare Dergisi,* yıl:61, sayı:385, 1989, ss.63-77.

LEWİS Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu,* Arkadaş Yayınları, 2.Baskı, İstanbul 2009.

LİVANELİOĞLU Ömer Asım, *Türkiye'de Memur Disiplin Hukuku,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1996.

LO CASCIO, *Diritto penale militaire,* Milano 1958.

LÜTEM İlhan, *Yeni Anayasalar,* Türk Hukuk Kurumu Yayınevi, Ankara 1953.

MANASSERO, *I Codici penali militari,* I, Milano 1951.

MARSİLLİ Graf, *Osmanlı İmparatorluğunun Zuhur ve Terakkisinden İnhitatı Zamanına Kadar Askeri Vaziyeti,* (Çev: M.Kaymakam Nazmi), Büyük Erkanıharbiye Matbaası, Ankara 1934.

Mc EVOY Philip, "Birleşik Krallık Askeri Yargısında Askeri Hakimlerin Statüleri", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999.

MOL Gürsel, *Türk Hukuk Tarihi Sürecinde Yargıtay,* 135.Yıl Armağanı, Yargıtay Yayınları No:28, Ankara 2004.

MUMCU Ahmet, *Hukuksal ve Siyasal Karar Organı Olarak Divan-ı Hümayun,* Phoneix Yayınları, Ankara 2007.

MUMCU Ahmet, *Osmanlı Devleti'nde Rüşvet,* Başnur Matbaası, Ankara 1969.

MUMCU Ahmet, *Osmanlı Devletinde Siyaseten Katl,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 1963.

MUMCU Ahmet, *Siyaseten Katl,* Phoenix Yayınevi, Gözden Geçirilmiş 3.Baskı, Ankara 2007.

MUMCU Ahmet, *Osmanlı Devleti'nde Zulüm Kavramı,* Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

Mustafa Nuri Paşa, *Netayicü'l – Vukuat,* cilt:3, İstanbul 1294-1296.

MUTLU Şamil, *Yeniçeri Ocağının Kaldırılışı ve II.Mahmud'un Edirne Seyahati Mehmed Daniş Bey ve Eserleri,* Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1994.

NOLTE Georg – KRİEGER Heike, "Comparison of European Military Law Systems", in: *European Military Law Systems* (Ed. Georg Nolte), De Gruyter Rechtswissenschaften, Berlin 2003.

OĞURLU Yücel, "Ceza Mahkemesi Kararının Disiplin Cezalarına Etkisi ve Sorunu, Ne Bis İn İdem Kuralı", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 52(2): 101-124, 2003, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/282/2575.pdf

ONAR Sıddık Sami, *İdare Hukukunun Umumi Esasları,* cilt:2, bası:3, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1960.

ORGUN İhsan, *Askeri Temyiz Mahkemesi Tarihçesi,* K.K.K Yayımları, Ankara 1956.

Osmanlı Ordu Teşkilatı, Osmanlı Devleti'nin 700'üncü Kuruluş Yıldönümü, TC Milli Savunma Bakanlığı, Ankara 1999.

ÖĞRETEN Ahmet, *Nizam-ı Cedide Dair Askeri Layihalar,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

ÖZARPAT Hilmi, *Askeri Yargılama Usulü Hukuku,* Harp Okulu Basımevi, 2.Bası, Ankara 1950.

ÖZCAN Abdülkadir, "Devşirme", *İA,* 9: 254-257, 1994, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.islamansiklopedisi.info/dia/pdf/c09/c090213.pdf

ÖZCAN Abdülkadir, *Eyyubi Efendi Kanunnamesi,* Eren Yayıncılık, İstanbul 1994.

ÖZCAN Abdülkadir, "Osmanlı Devletinin Askeri Yapısı", *Türkler, cilt 10: Osmanlı* içinde (Ed.) H.Celal Güzel, Kemal Çiçek ve Salim Koca (s.107-121), Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

ÖZDEMİR Mehmet, "Balkan Savaşı'nda Gönüllüler ve Gönüllü Askerî Birlikler", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi,* sayı:5, 2005, ss.423-435.

ÖZEL Mehmet, *Türk Ordusu,* Ankara Ticaret Odası, Genelkurmay Basımevi, Ankara 2000.

ÖZER Cumhur, *Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Emrin Yerine Getirilmesi,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta 2002.

ÖZKAYA Yücel, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı,* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1985.

ÖZTUNA Yılmaz, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi,* Hayat Kitapları, cilt:3, İstanbul 1964.

ÖZTUNA Yılmaz, *Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi,* Hayat Kitapları, cilt:11, İstanbul 1967.

ÖZTUNA Yılmaz, *II. Sultan Mahmud,* Babıali Kültür Yayıncılığı, İstanbul 2006.

ÖZTUNA Yılmaz, *Osmanlı Devleti Tarihi-I, T*.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

ÖZTUNA Yılmaz, *Osmanlı Devleti Tarihi-II,* T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

ÖZTUNA Yılmaz, *Türk Tarihinde Ordu Faktörü,* Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2007.

ÖZTÜRK Necdet, *Osmanlı Kültür Tarihi, Devlet Düzeni, Sosyal Hayat,* Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

PINAR İbrahim, *Devlet Memurları Kanunu Şerhi ve İlgili Mevzuat,* Gözden Geçirilmiş 8.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2001.

PROVENT, La reforme de la justicemilitaire en France (Rev. Int.Dr.Pen), 1925.

POLATCAN İsmet, *Notlu – Açıklamalı – İçtihatlı – Türk Silahlı Kuvvetleri Disiplin Kanunu, Askeri Ceza Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği,* Umut Kağıtçılık, İstanbul 2013.

PORETSCHKİN Alexander, "Almanya'da Yargılama ve Askerî Yargılama Bundeswehr'de Yargı İadesi", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999),* Genelkurmay Basımevi, Ankara 1999.

RANT James W.,"İngiltere Askeri Yargı Sistemi", in: *Askeri Yargıtay'ın 85'inci Kuruluş Yıldönümü Sempozyumu (6-7 Nisan 1999)*, Genelkurmay Basımevi Ankara 1999.

RASİM Ahmet, *Osmanlı Tarihi,* cilt:1, Üçdal Neşriyat, Ankara 1966.

RASİM Ahmet, *Osmanlı Tarihi,* cilt:2, Üçdal Neşriyat, Ankara 1966.

SAKARYALI Zihni, *Askeri Ceza Hukuku Notları,* 4.Basım, Resimli Ay Matbaası, İstanbul 1944.

SAKİN Orhan, *Yeniçeri Ocağı Tarihi ve Yasaları,* Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2011.

SANCAKDAR Oğuz – TEPE İlker, "Alman Federal Disiplin Kanunu ve İdari Disiplin Soruşturmalarının Temel Esasları", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* cilt:69, sayı:1-2, ss.251-272.

SANCAKDAR Oğuz, *İdare Hukuku,* Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2014.

SAYDAM Abdullah, *Osmanlı Medeniyeti Tarihi,* Kitabevi, 1.Baskı, İstanbul 2014.

SEÇER Ali, "Askeri Disiplin Üzerine Düşünceler", *Deniz Kuvvetleri Dergisi,* sayı:544, 1989, ss.53-61.

SEVİĞ Vasfi Raşit, "Askeri Adalet", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* cilt:9, sayı:1-2, 1952, ss.237-299.

SEVİĞ Vasfi Raşit, *Askeri Adalet,* Birinci Kısım, Güzel Sanatlar Matbaası, Ankara 1955.

SEZER Hamiyet, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının Taşradaki Yansıması (1826-1827)", *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi,* 215-238, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/27/168.pdf

SOHO Ziya Şakir, *Tanzimat Döneminden Sonra Osmanlı Nizam Ordusu Tarihi,* Çeltüt Matbaası, İstanbul 1957.

SÖNMEZ Musa, *Askeri Ceza Hukukunda Disiplin Cezaları ve Tatbikatı,* Emel Matbaacılık, Ankara 1976.

SÖNMEZ Musa, *Disiplin ve Ceza,* Emel Matbaacılık, Ankara 1974.

SÖNMEZ Musa, *Disiplin ve Ceza,* Emel Matbaacılık, Ankara 1989.

SÜREYYA Mehmed, *Sicill-i Osmani,* Cilt:3, İstanbul 1310.

ŞAHİN Muhammet, *Türk Tarihi ve Kültürü,* Okutman Yayıncılık, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 7.Baskı, Ankara 2012.

ŞEKER Yusuf – DAĞ Rıdvan, "Hollanda Askeri Yargı Sistemi", *Askeri Adalet Dergisi,* yıl:30, sayı:115, 2002, ss.3-12.

ŞENTOP Mustafa, *Osmanlı Devleti'nde Kazaskerlik Kurumu (18.Yüzyıl Sonlarına Kadar),* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2002.

ŞENTOP Mustafa, *Osmanlı Yargı Sistemi ve Kazaskerlik,* Klasik Yayınları, İstanbul 2005.

ŞİMŞEK Mustafa, *Askeri Ceza Hukukunda Amirin Emrini İfa ve Ceza Sorumluluğu,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

ŞİMŞEK Mustafa, *Askeri Ceza Hukuku Genel Hükümler,* Hv.Tek.Ok.K.lığı Basımevi, İzmir 2010.

ŞİMŞEK Mustafa, *Karşılaştırmalı Hukukta Askeri Yargı,* Kazancı Kitabevi, İzmir 2011.

ŞİRİN Veli, *Asakir-i Mansure Ordusu ve Seraskerlik,* Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, İstanbul 2002.

TAŞKIN Ahmet, *Kamu Görevlileri Disiplin Hukuku,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.

TAŞKIN Rifat, *Askeri Ceza Kanunu Şerhi,* Harp Okulu Basımevi, Ankara 1943.

Teftiş-i Ahvâl-i Askeriye Talimnamesi, Matbaa-i Bab-ı Vâlâ-yı Seraskerî, İstanbul 1277 H [1860-1861 M].

T.C. Askeri Yargıtay, *Kuruluşundan Günümüze Askeri Yargıtay (1914–2002), T.C. Askeri Yargıtay,* Ankara 2002.

T.C. Genelkurmay Başkanlığı, *Kuruluşunun 700.Yılında Osmanlı Devleti,* Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 1999.

T.C. Kara Kuvvetleri Komutanlığı, *Türk Kara Kuvvetleri Komutanlığı,* Mönch Türkiye Yayıncılık, Ankara 2001.

TİFTİK Levent, *Türk Askeri Ceza Hukukunda Emre İtaatsizlik Suçları,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2004.

TOPALOĞLU Melih – KOÇ Hakan, *Büro Yönetimi Kavramlar ve İlkeler,* Seçkin Yayıncılık, Ankara 2010.

TOROSER Tayfun, *Kavanin-i Yeniçeriyan (Yeniçeri Kanunları),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1.Baskı, İstanbul 2011.

TORTOP Nuri, *Personel Yönetimi,* Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara 1992.

TORTOP Nuri, "Disiplin, Disiplin Cezaları ve Disiplin Suçları", *Amme İdaresi Dergisi,* 16(3): 89-100, 1983, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://www.todaie.edu.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=917&dergi=1

TUNALI Ayten Can, *Tanzimat Dönemi'nde Osmanlı Kara Ordusunda Yapılanma (1839-1876),* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara 2003.

TUNAYA Tarık Zafer, *Siyasi Müesseseler ve Anayasa Hukuku,* Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul 1969.

TUTUM Cahit, *Personel Yönetimi,* TODAİE Yayını, Ankara 1979.

TÜRKMEN Zekeriya, "Mütareke Döneminde Ordunun Durumu ve Yeniden Yapılanması (1918-1920)", *TTK Yayınları,* 2001.

ULUKANLIGİL Metin, *Askeri Yargıda İtaatsizlik Suçları,* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.

ULUKANLIGİL Metin, *Tanzimat'tan Günümüze Askeri Yargı ve Askeri Temyiz Mahkemesinin Tarihsel Gelişimi,* Yüzüncüyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van 2003.

UYAR Mesut – Erickson Edward J., *Osmanlı Askeri Tarihi,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2014.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Büyük Osmanlı Tarihi,* cilt:1, baskı:7, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatından Kapukulu Ocakları-I,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.Baskı, Ankara 1988.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devlet Teşkilatından Kapukulu Ocakları-II,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3.Baskı, Ankara 1988.

ÜÇOK Coşkun - MUMCU Ahmet - BOZKURT Gülnihal, *Türk Hukuk Tarihi,* 16.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2014.

VURMAZ Mehmet, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Askere Alma Sistemi (1826-1970),* Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2007.

YARAMIŞ Ahmet - GÜNEŞ Mehmet, *Askeri Kanunnameler (1826-1827),* Asil Yayıncılık, Ankara 2007.

YARAMIŞ Ahmet, *II.Mahmut Döneminde Asakir-i Mansure-i Muhammediye,* Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2002.

YARAMIŞ Ahmet, "Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılmasının Çorum ve Çevresindeki Yansıması", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 8(2): 93-102, 2006, Erişim tarihi: 20 Eylül 2015, http://sbd.aku.edu.tr/VIII2/ayaramis.pdf

YILDIRIM Ramazan, "Türk Disiplin Hukukuna Kısa Bir Bakış", *AYİM Dergisi,* sayı:14, 2000, ss.81-126.

YILDIZ Gültekin, *Neferin Adı Yok - Zorunlu Askerliğe Geçiş Sürecinde Osmanlı Devleti'nde Siyaset, Ordu ve Toplum (1826-1839),* Kitabevi, İstanbul 2009.

YILDIZ Gültekin, *Osmanlı Kara Ordusunda Yeniden Yapılanma ve Sosyo-Politik Etkileri,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2008.

YILMAZ Ejder, *Hukuk Sözlüğü,* Yenilenmiş 5.Baskı, Yetkin Basımevi, Ankara 2014.

YILMAZ Halit, "Türk Silahlı Kuvvetleri ve Milli Savunma Hizmeti", *AÜHFD,* cilt:54, sayı:4, 2005, s.385.

YOLYAPAN Aydoğan, "Osmanlı Devletinde Askeri Yargının Gelişimi", *Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Dergisi,* 3(9): 145-168, 1999, Erişim tarihi: 28 Şubat 2014, http://www.deu.edu.tr/ataturkilkeleri/pdf/dergi9/c3_s9_aydogan_yolyapan.pdf

YÜCEER Bilal, *Askerlikde Emir Müessesesi,* Nüve Matbaası, Ankara 1986.

YÜCEL Yaşar, *Kitâb-ı Müstetâb: Osmanlı Devlet Düzenine Ait Metinler-I,* Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara 1974.

ZANOBİNİ Guido, *İdari Müeyyideler,* Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara 1964.

1. Arşiv Belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA]:

Âmedî Kalemi Defterleri: 3486.

Bab-ı Ali Evrak Odası Belge No: 1832/137357/1, 1832/137357/2, 3606/270446/1, 4194 / 314531.

Cevdet Askeriye Tasnifi Belge No: 213, 774, 398, 5102, 35687, 36917, 32/1441, 89/4106, 99/4501, 104/4709, 136/67/2, 152/06712, 250/10468, 274/11391/1, 274/11391/3, 287/11903, 319/13218/01, 319/13218/02, 509/21246, 763/32223, 785/33254, 837/35687, 853/36496, 862/36917, 868/37228, 872/37412, 904/38955, 905/39013, 961/41821, 01219/54699.

Dahiliye Mektubi Kalemi Belgeleri No: 01796/96.

Kanunname-i Askeri Defteri No: 1,2,4,11.

Hatt-ı Hümayun Tasnifi Belge No: 17379, 17897-C.

Maliyeden Müdevver Defter No: 245, 9002.

Sâdaret Mektûbî Kalemi Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belge No: 136/67/1.

Sadâret Mektubi Kalemi Umum Vilayet Belge No: 262/34, 285/65.

2. Gazete:

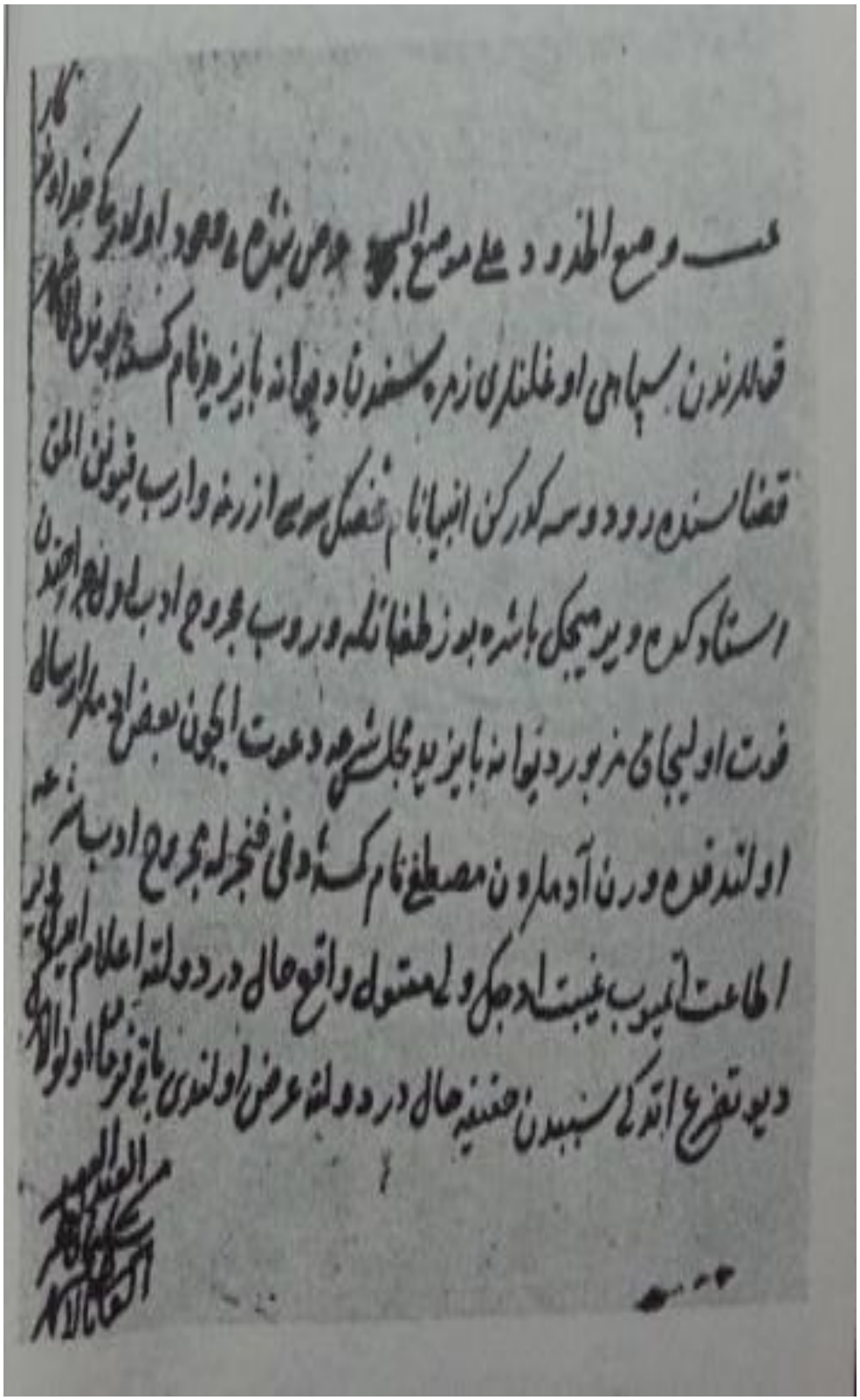
Takvim-i Vekâyi., Def'a No: 169, 186, 223, 310, 337.

Ceride-i Askeriye Def'a No: 36, 50.

EKLER

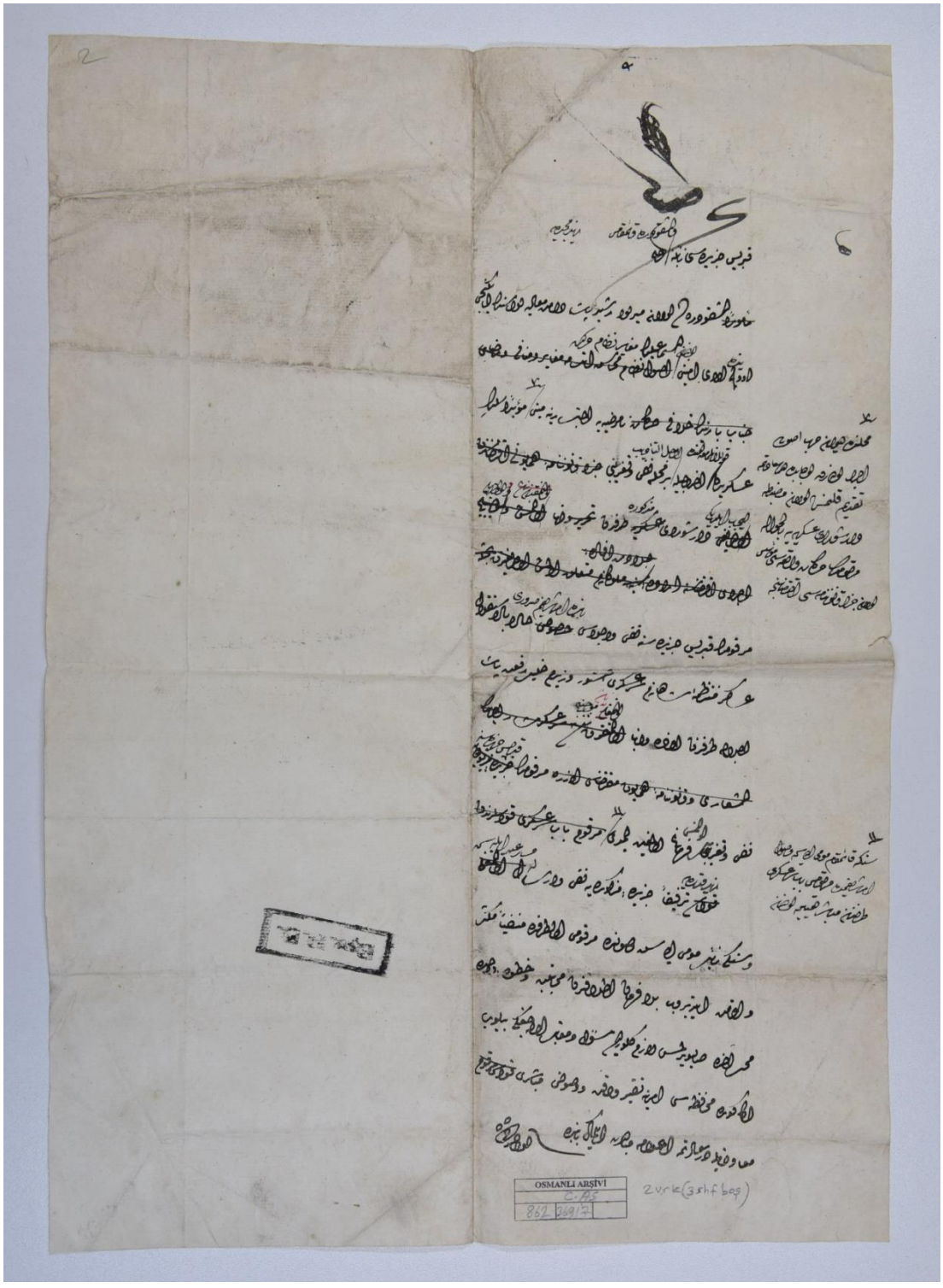
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.1
(TSA N.D/6919 – Mumcu, a.g.e., s.217)

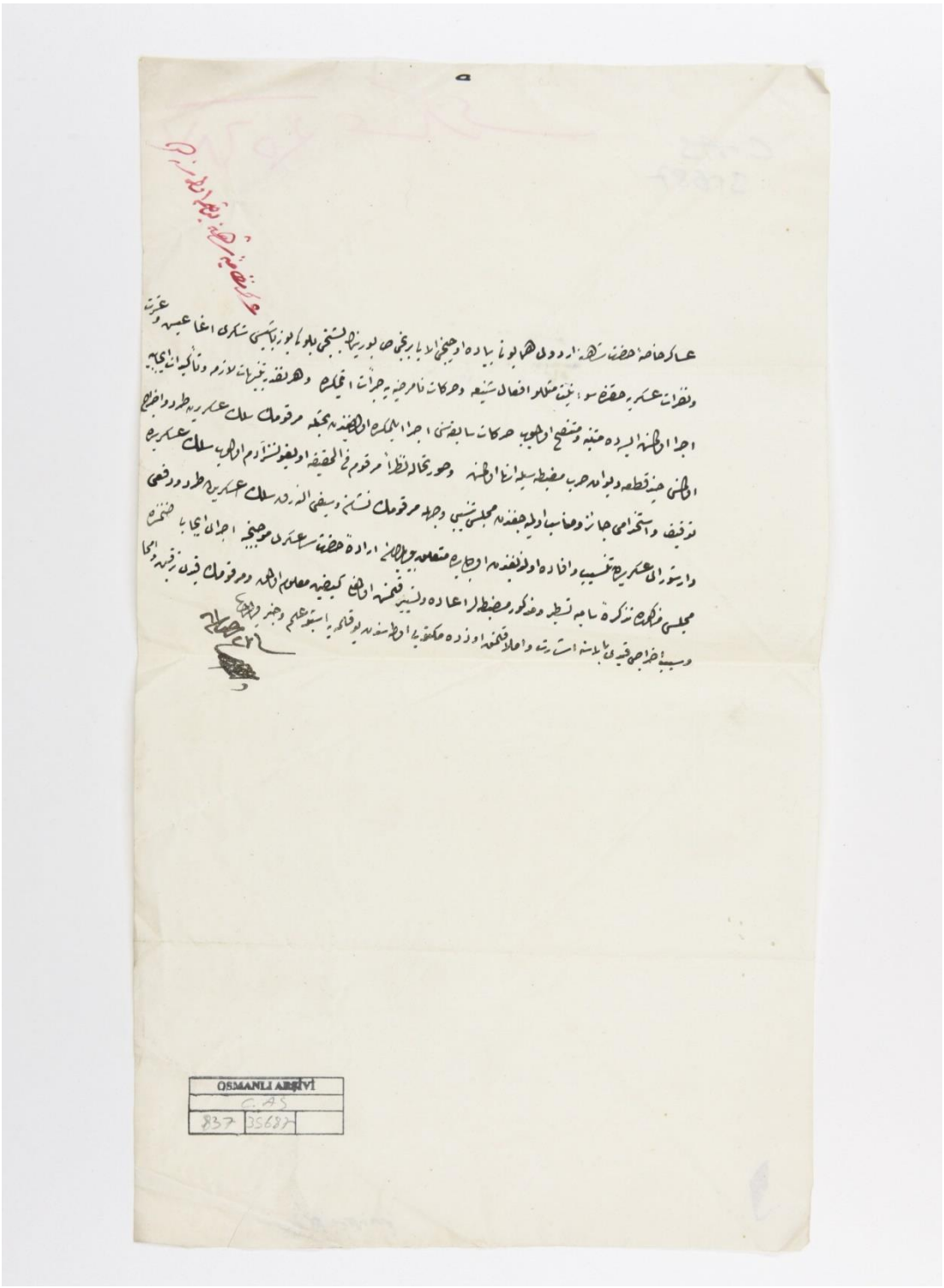
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.2
(BOA / CAS - 862/36917)

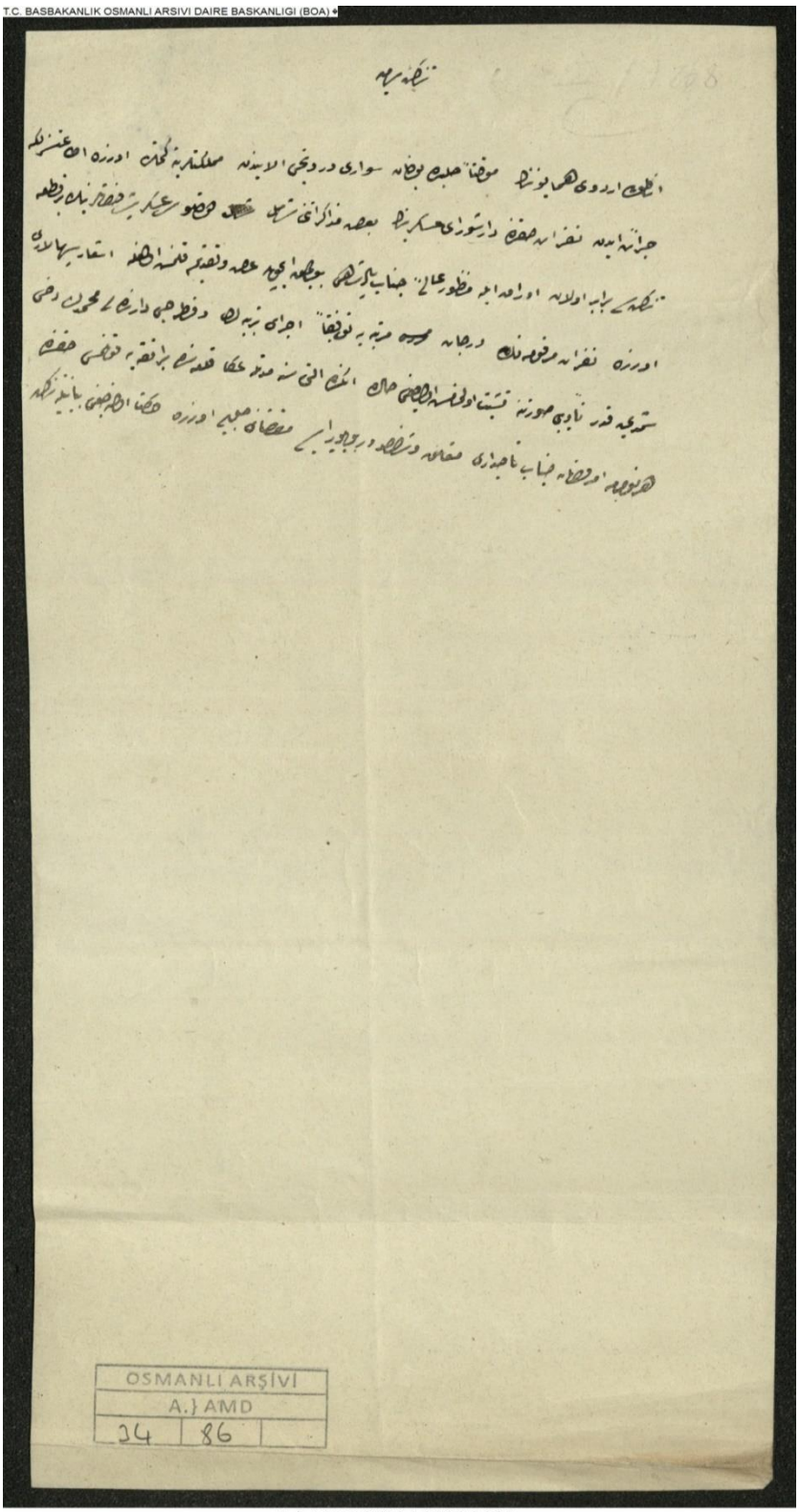
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.3
(BOA / CAS - 837/35687)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.4
(BOA / AMD - 34/86)

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.}AMD
34 86

A.}AMD.00034.00086.001

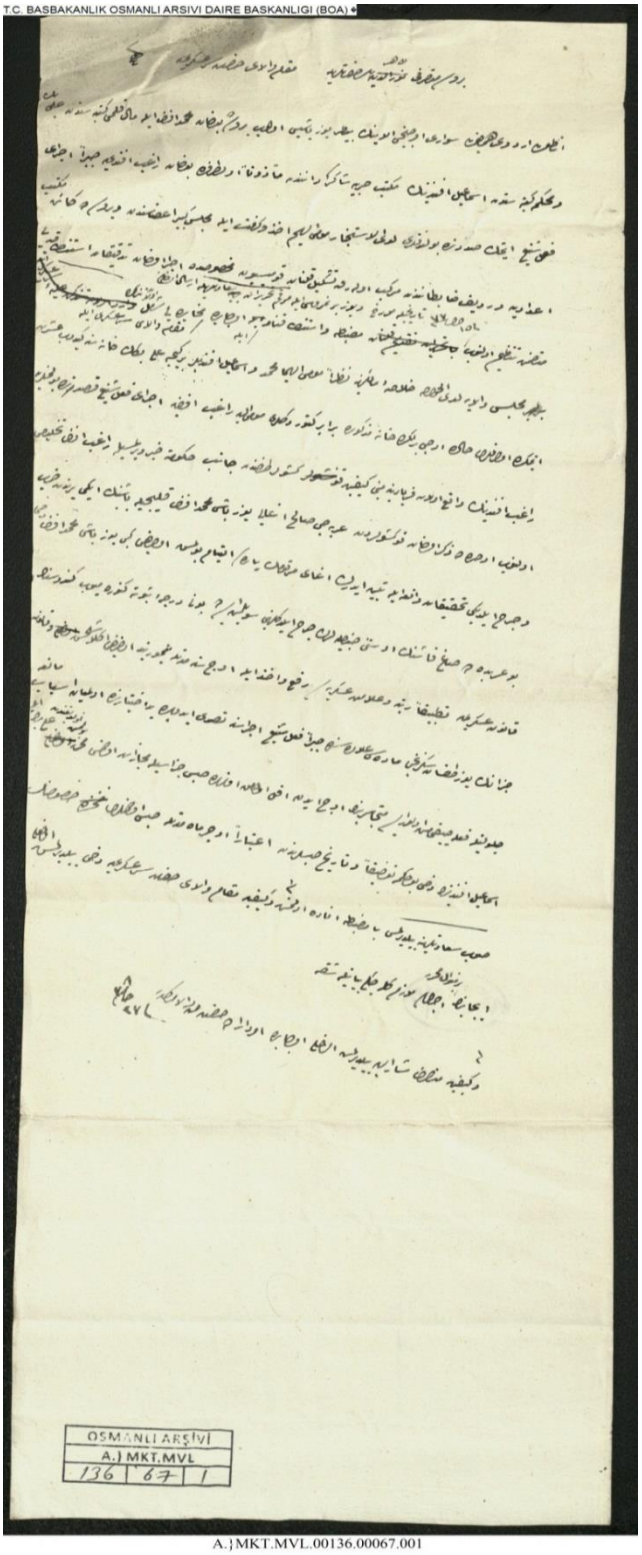
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.5
(TSA N.E/11591 – Mumcu, a.g.e., s.222)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

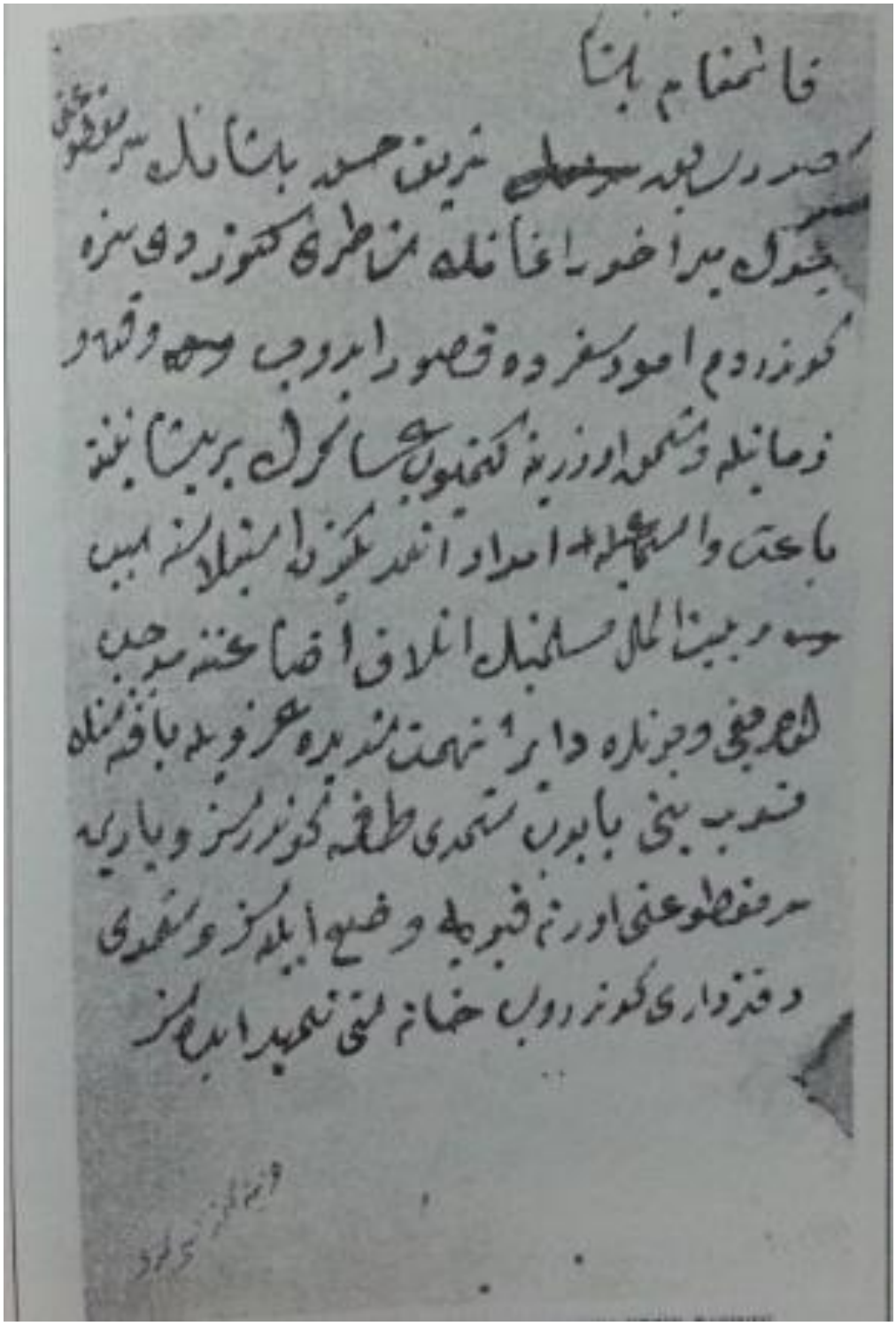
BELGE N.6
(BOA / MKT.MVL- 136/67/1)

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)
OSMANLI ARŞİVİ
A.}MKT.MVL
136 | 67 | 1

A.}MKT.MVL.00136.00067.001

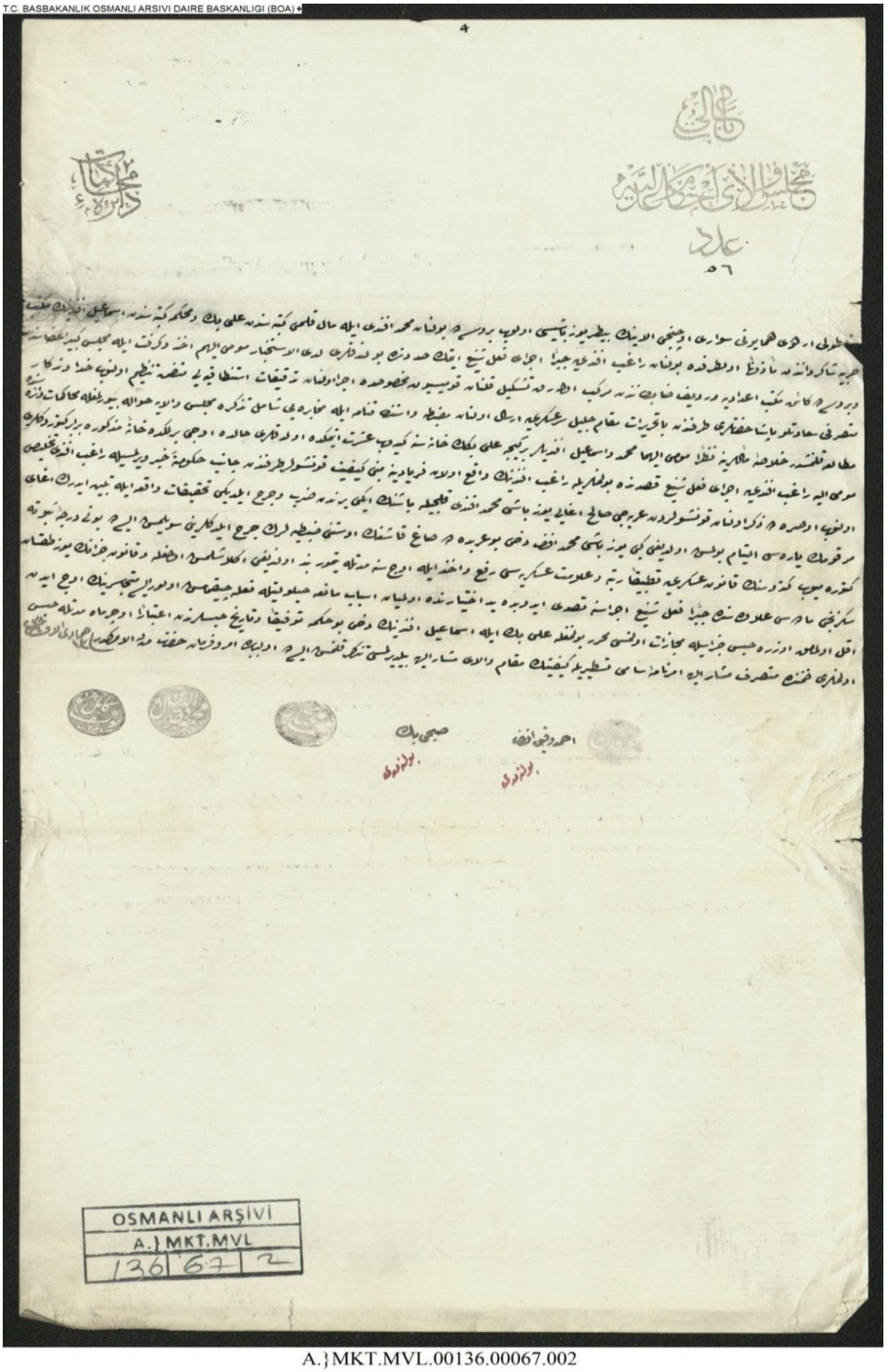
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.7
(TSA N.E/10190 – Mumcu, a.g.e., s.223)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.8
(BOA / CAS - 136/67/2)

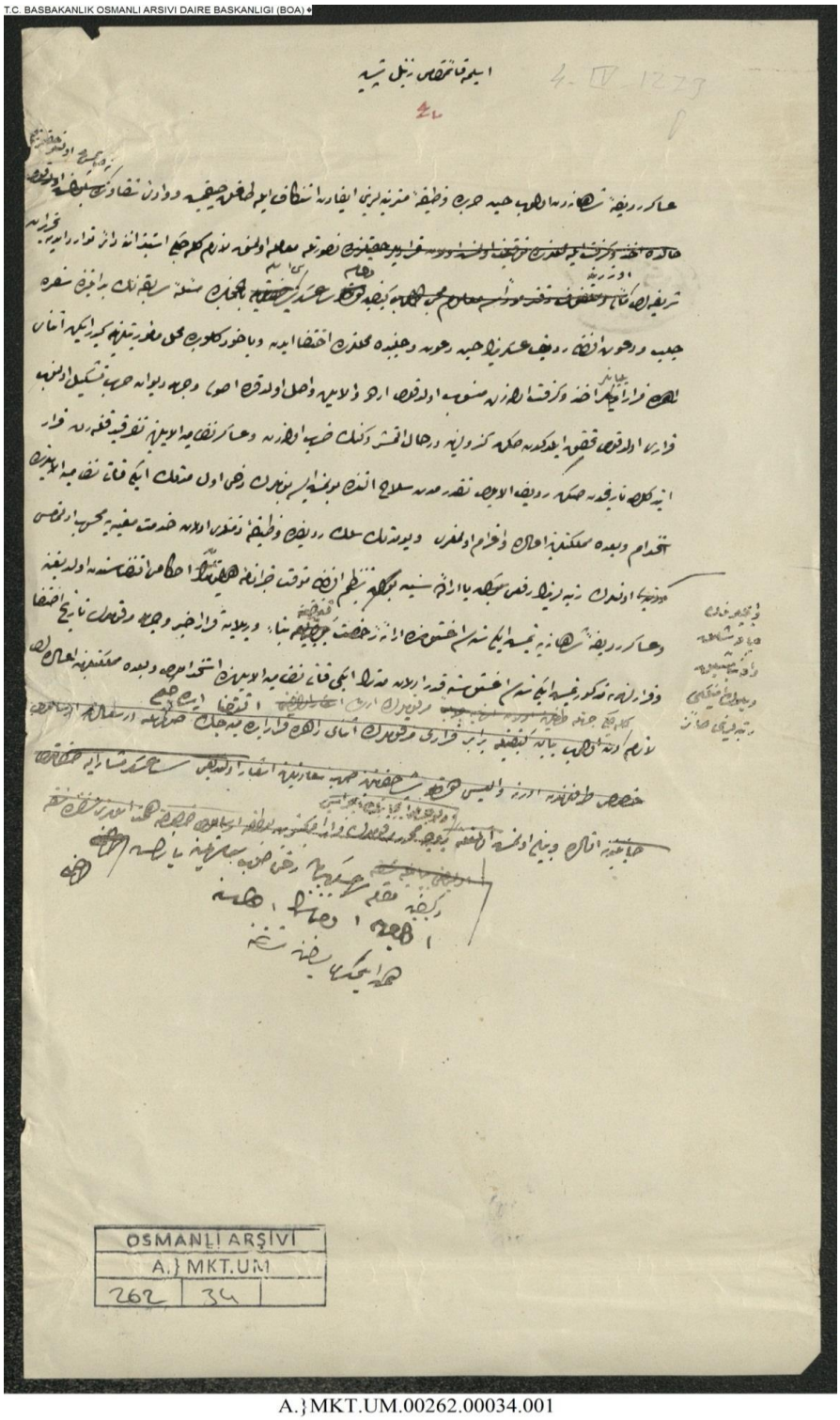

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.}MKT.MVL
136 67 2

A.}MKT.MVL.00136.00067.002

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

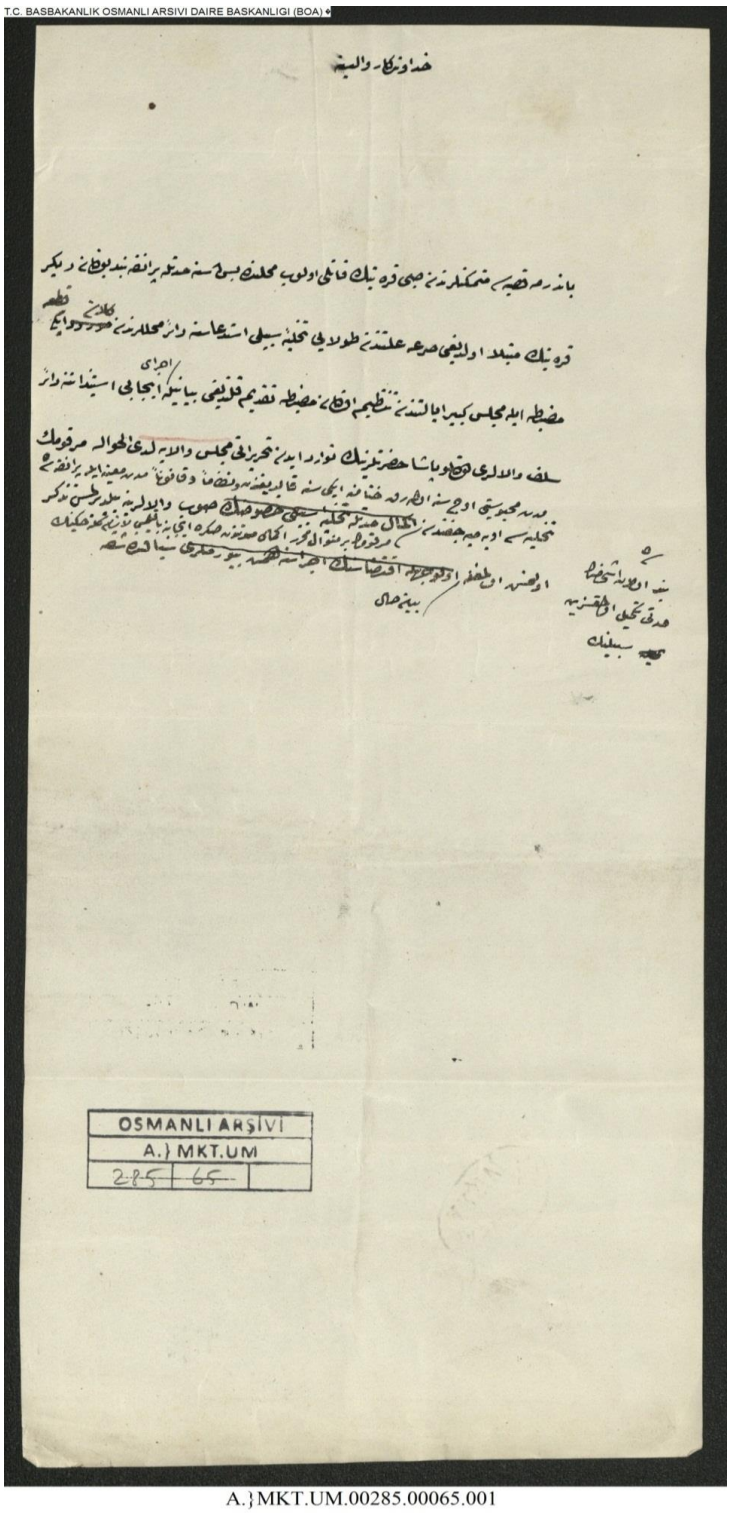
BELGE N.9
(BOA / MKT.UM - 262/34)

A.}MKT.UM.00262.00034.001

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.10
(BOA / MKT.UM - 285/65)

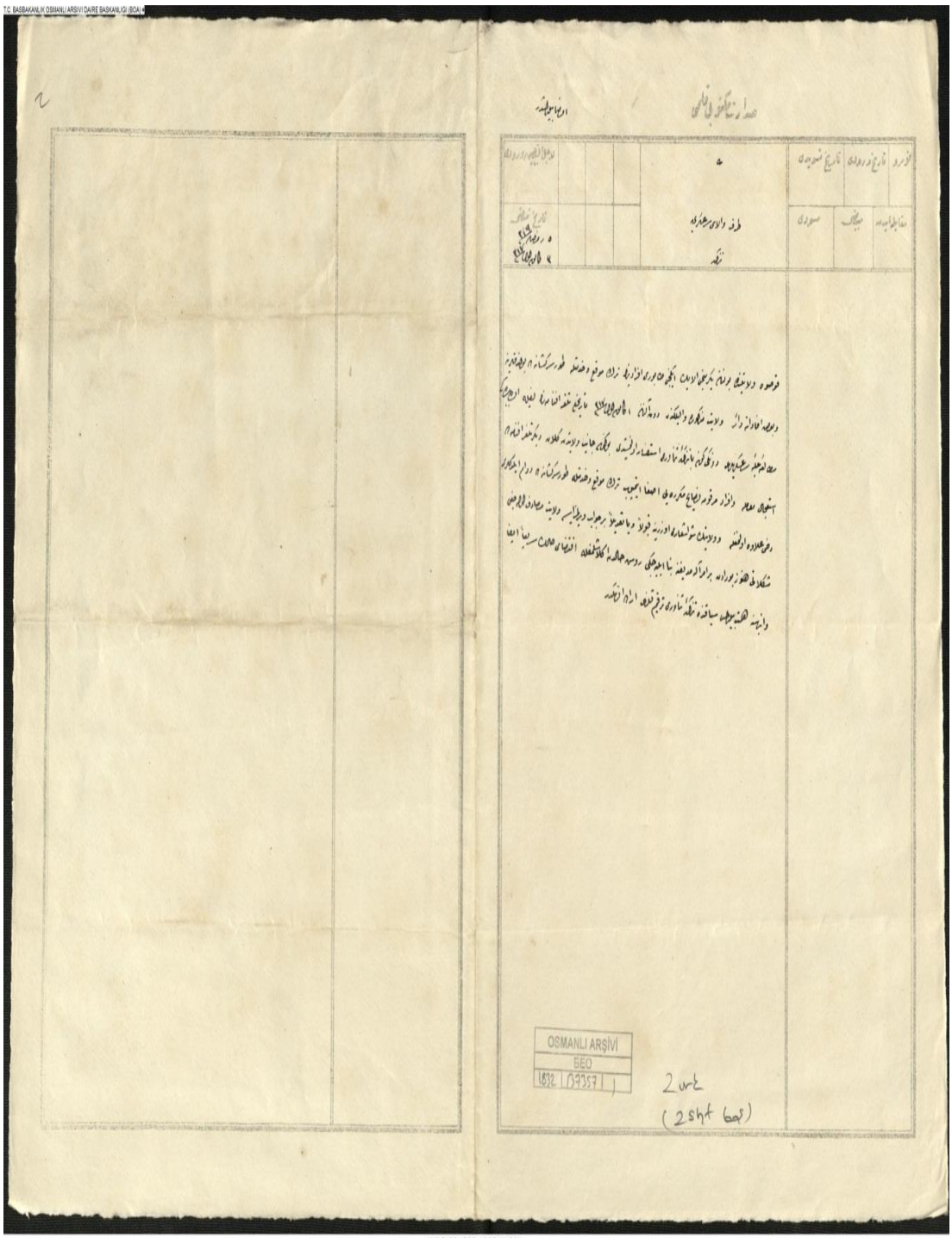

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
A.} MKT.UM
285 | 65

A.}MKT.UM.00285.00065.001

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.11
(BOA / BEO - 1832/137357/1)

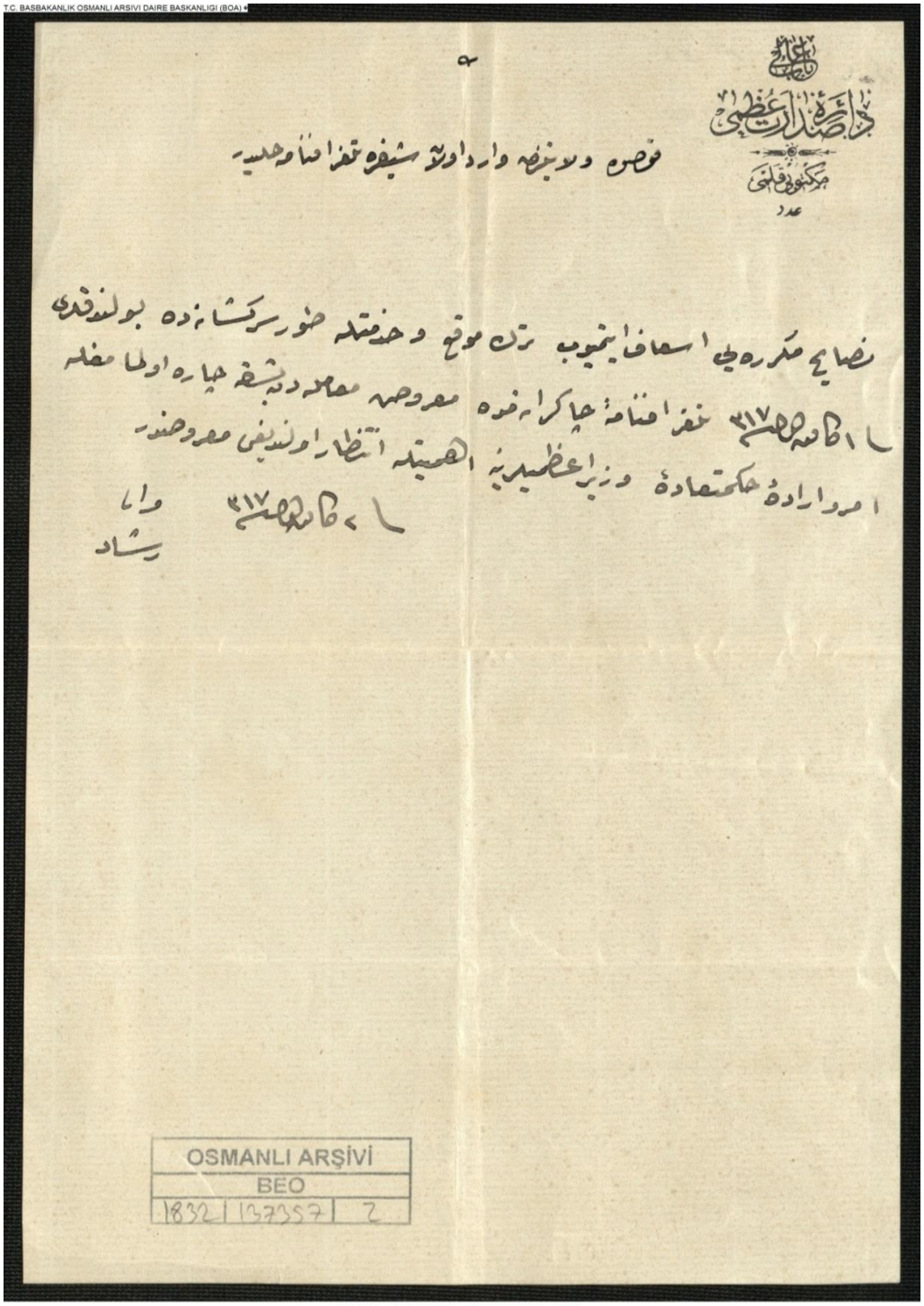

T.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA)

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
1832 137357 1

BEO.001832.137357.001

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

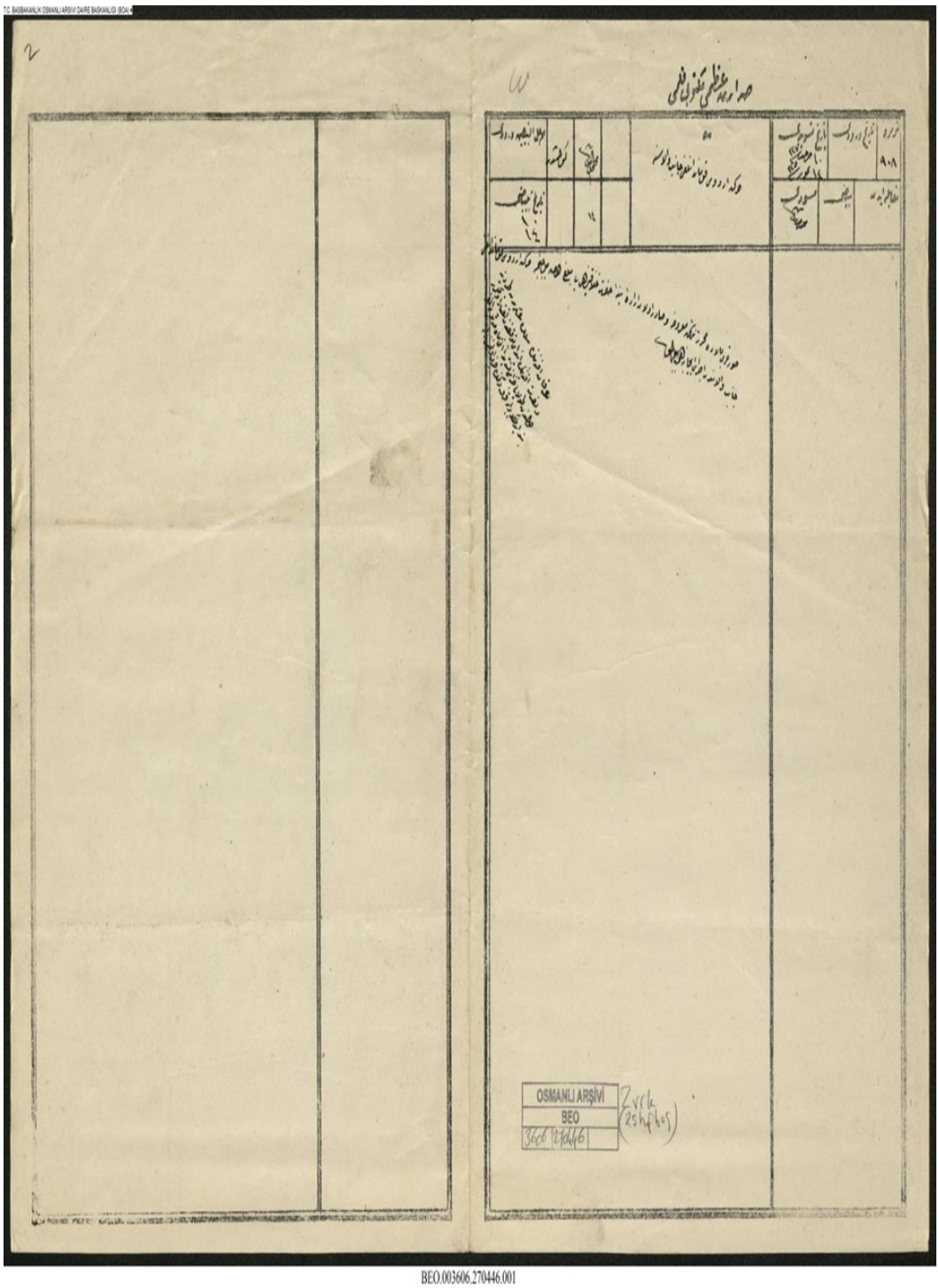
BELGE N.12
(BOA / BEO - 1832/137357/2)

BEO.001832.137357.002

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

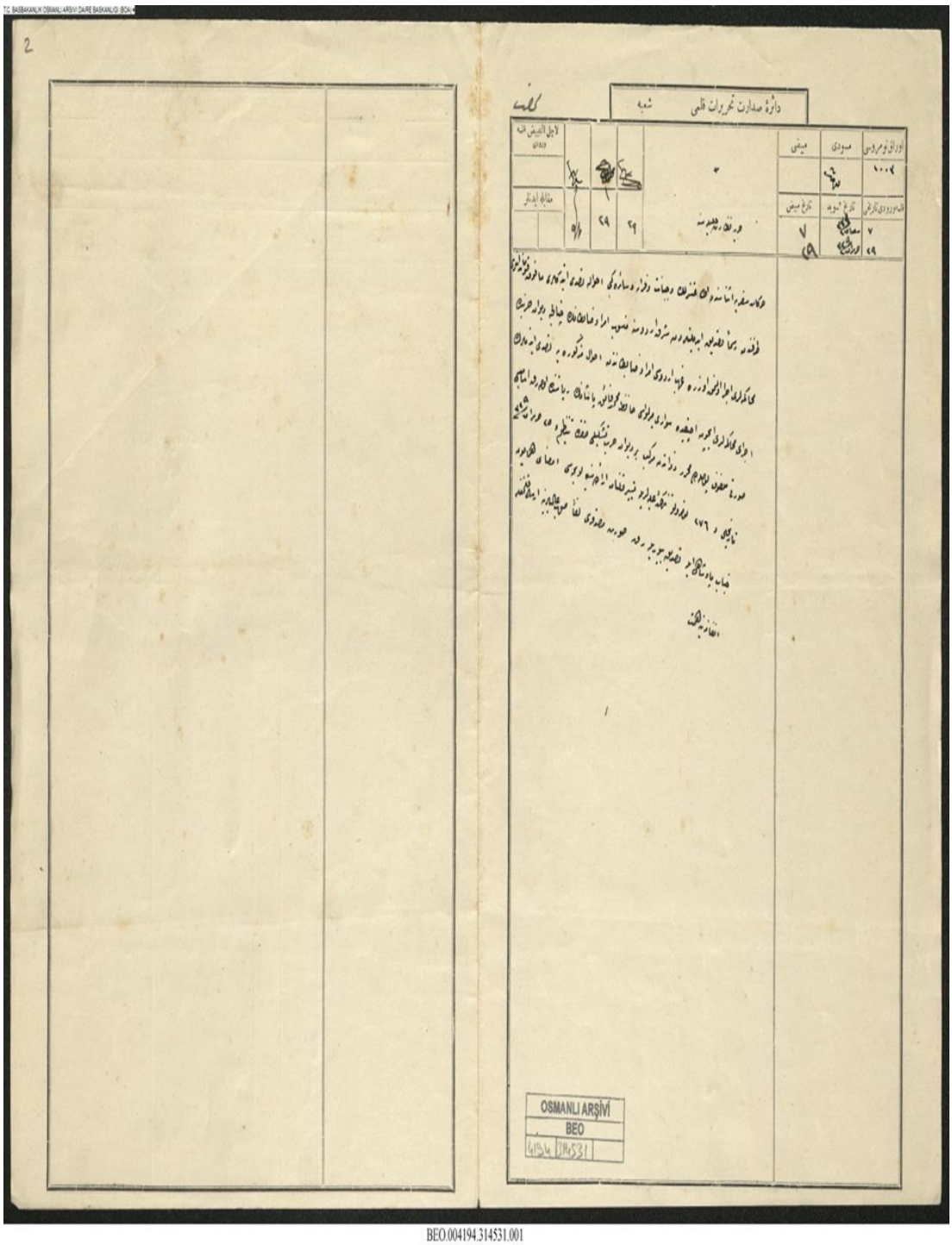
BELGE N.13
(BOA / BEO - 3606/270446/1)

BEO.003606.270446.001

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

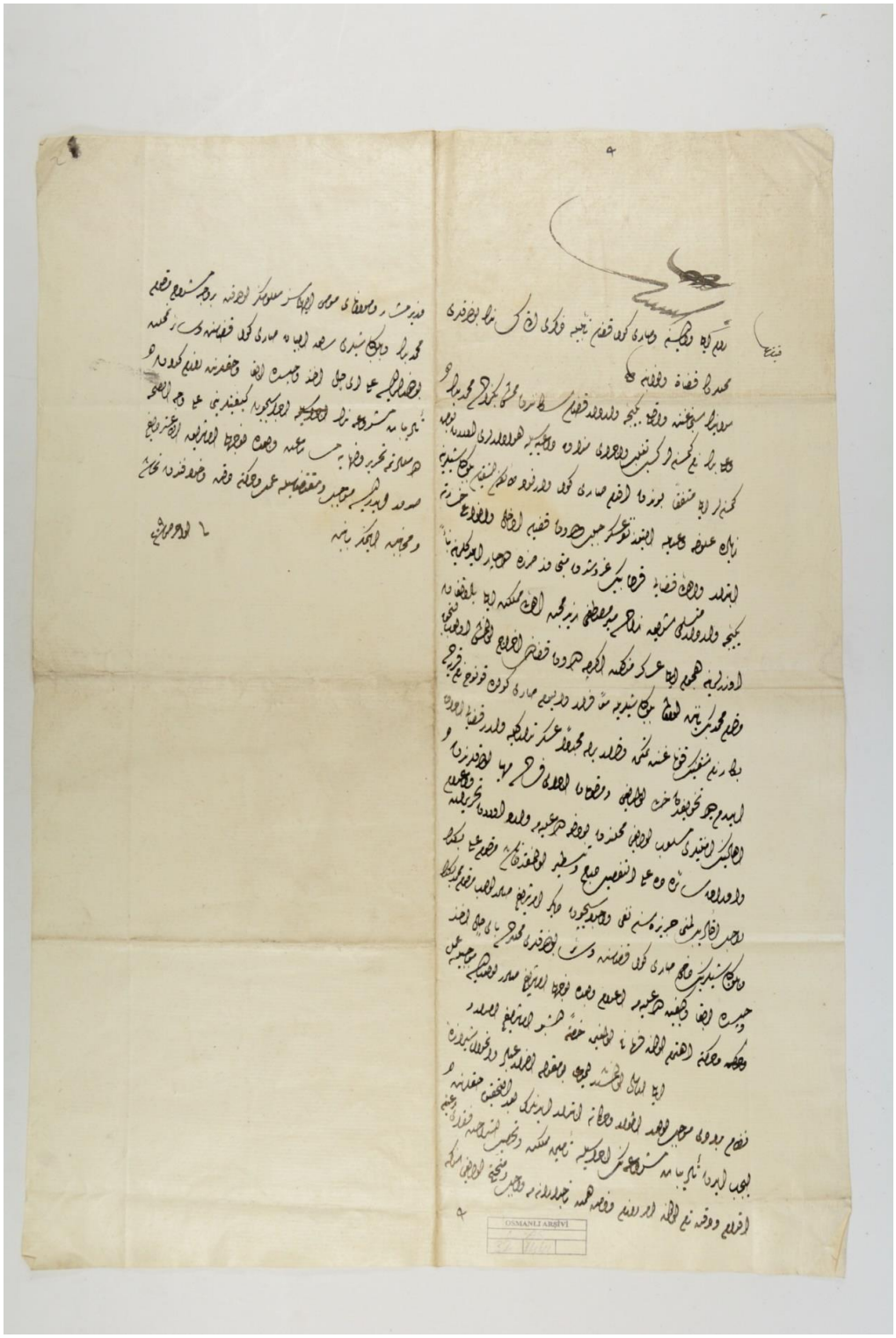
BELGE N.14
(BOA / BEO - 4194/314531)

BEO.004194.314531.001

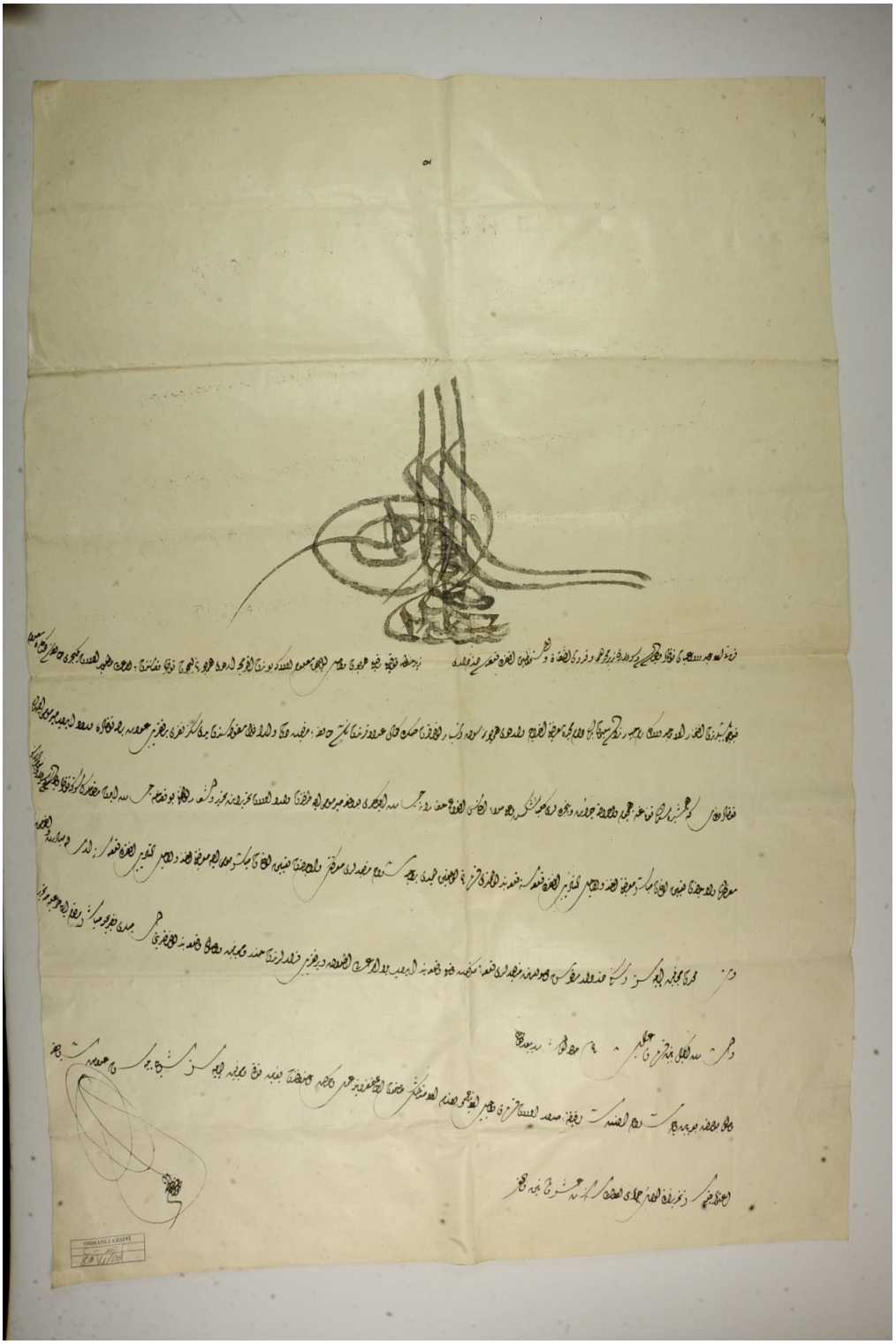
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.15
(BOA / CAS - 32/1441)

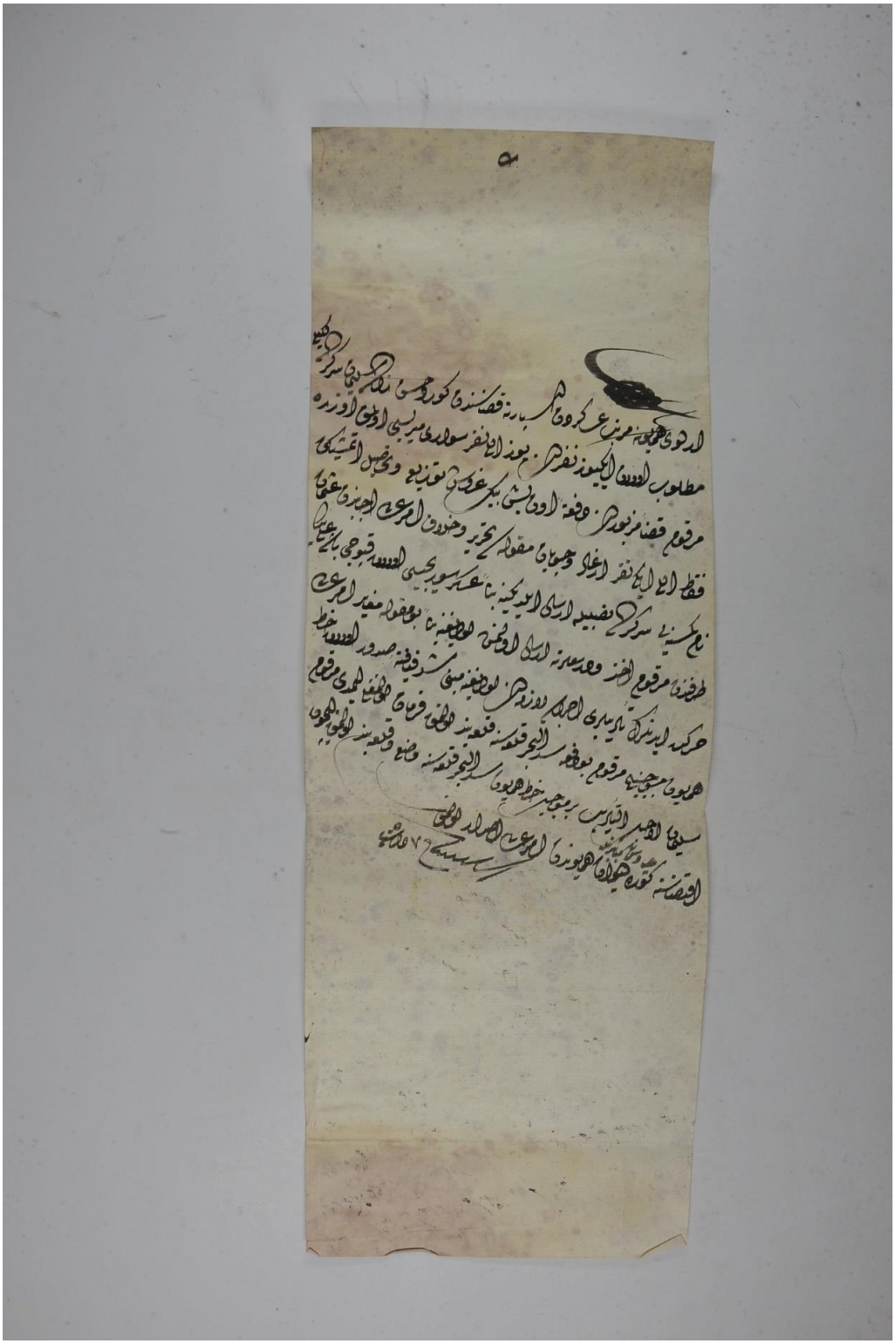
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.16
(BOA / CAS - 89/4106)

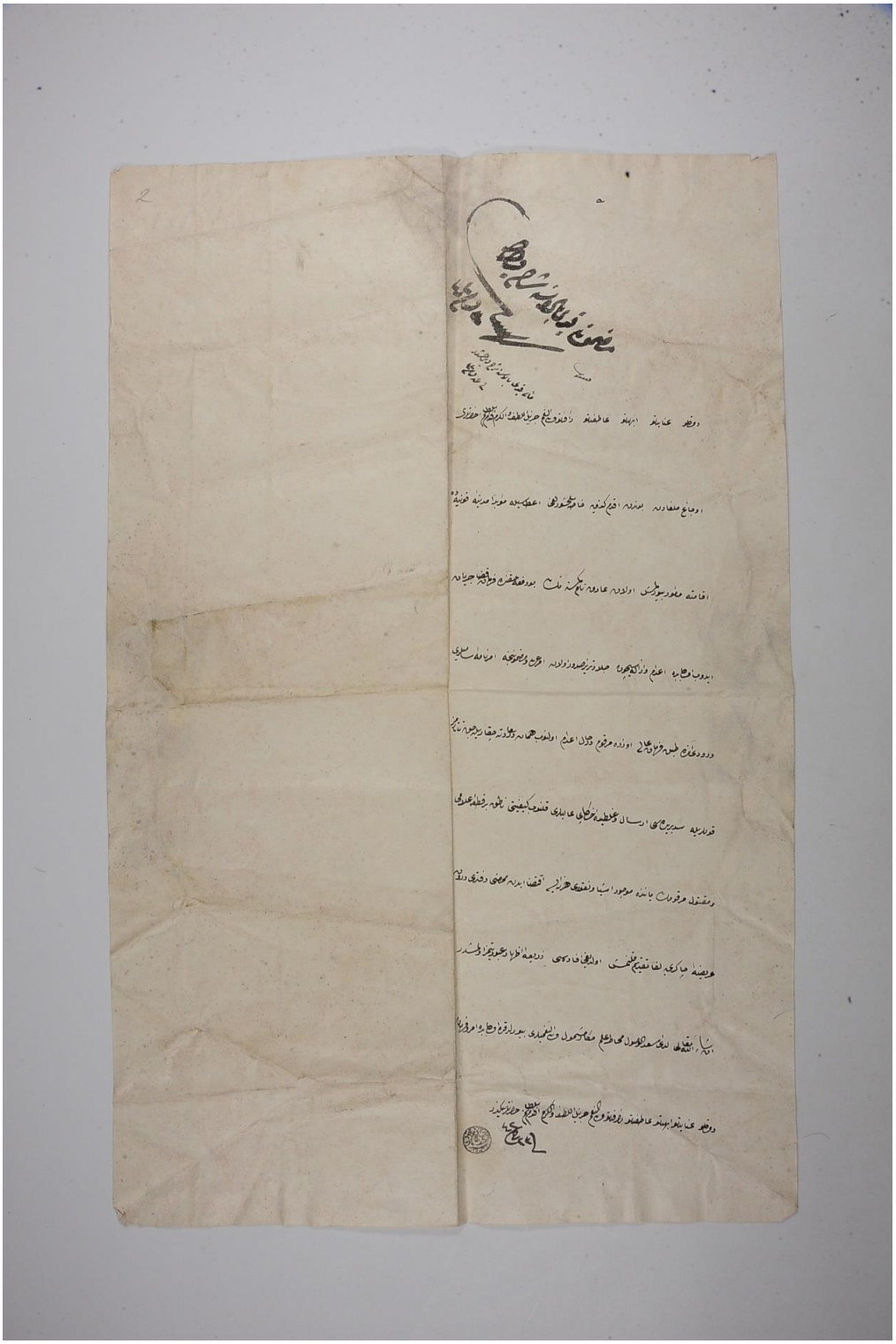
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.17
(BOA / CAS - 104/4709)

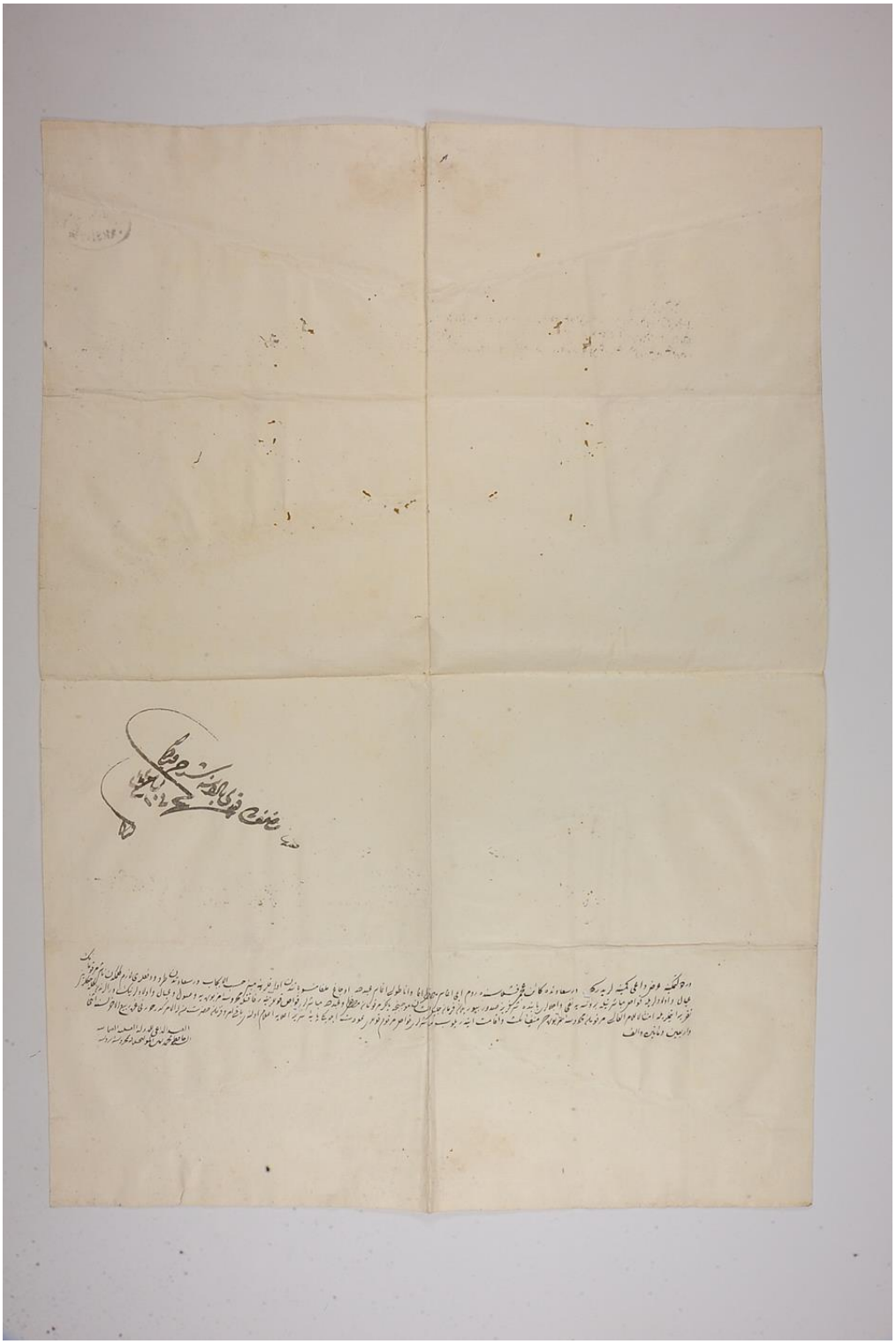
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.18
(BOA / CAS - 152/06712)

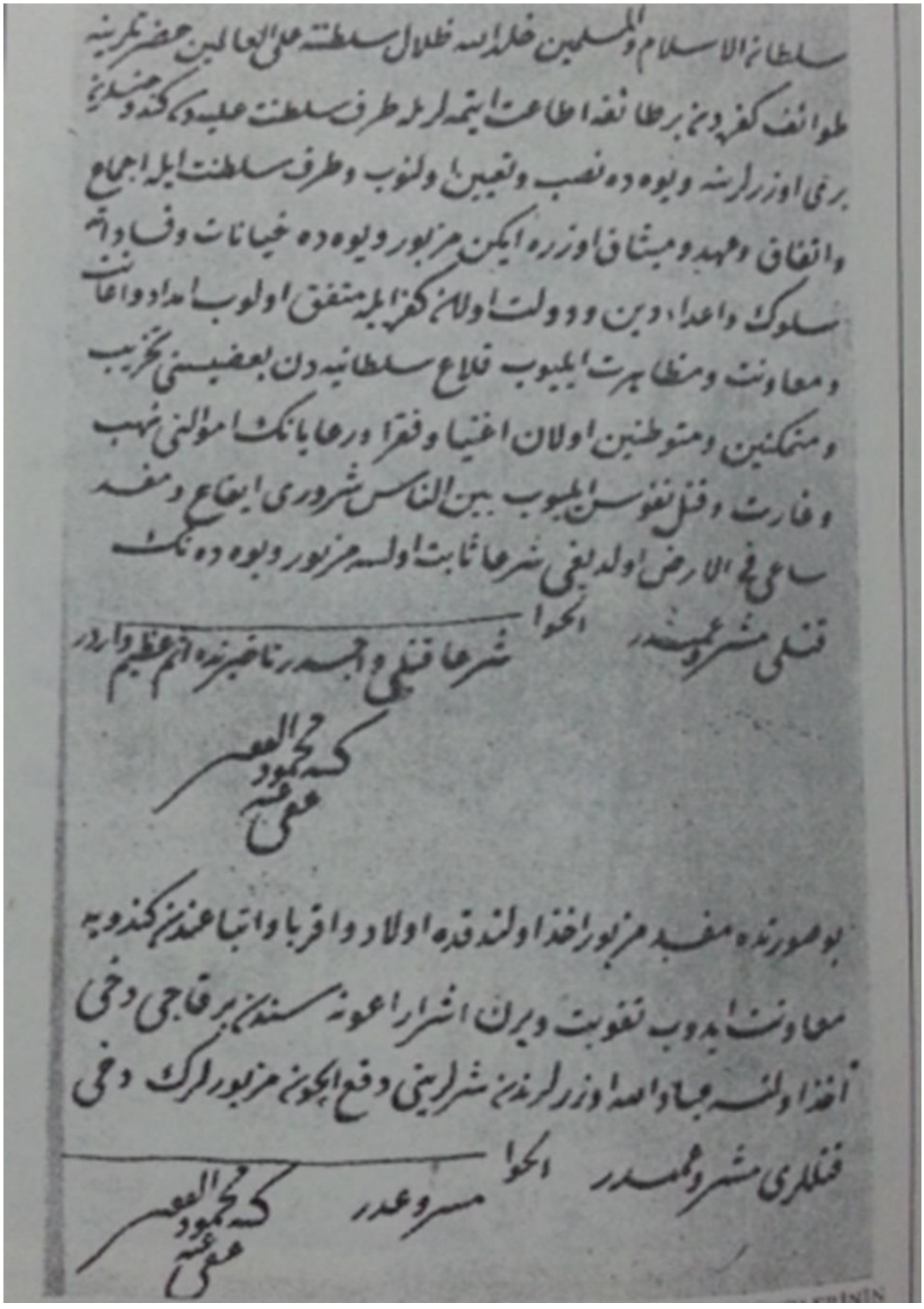
TAM METNİ VERİLEN BELGELER
BELGE N.19

(BOA / CAS - 250/10468)

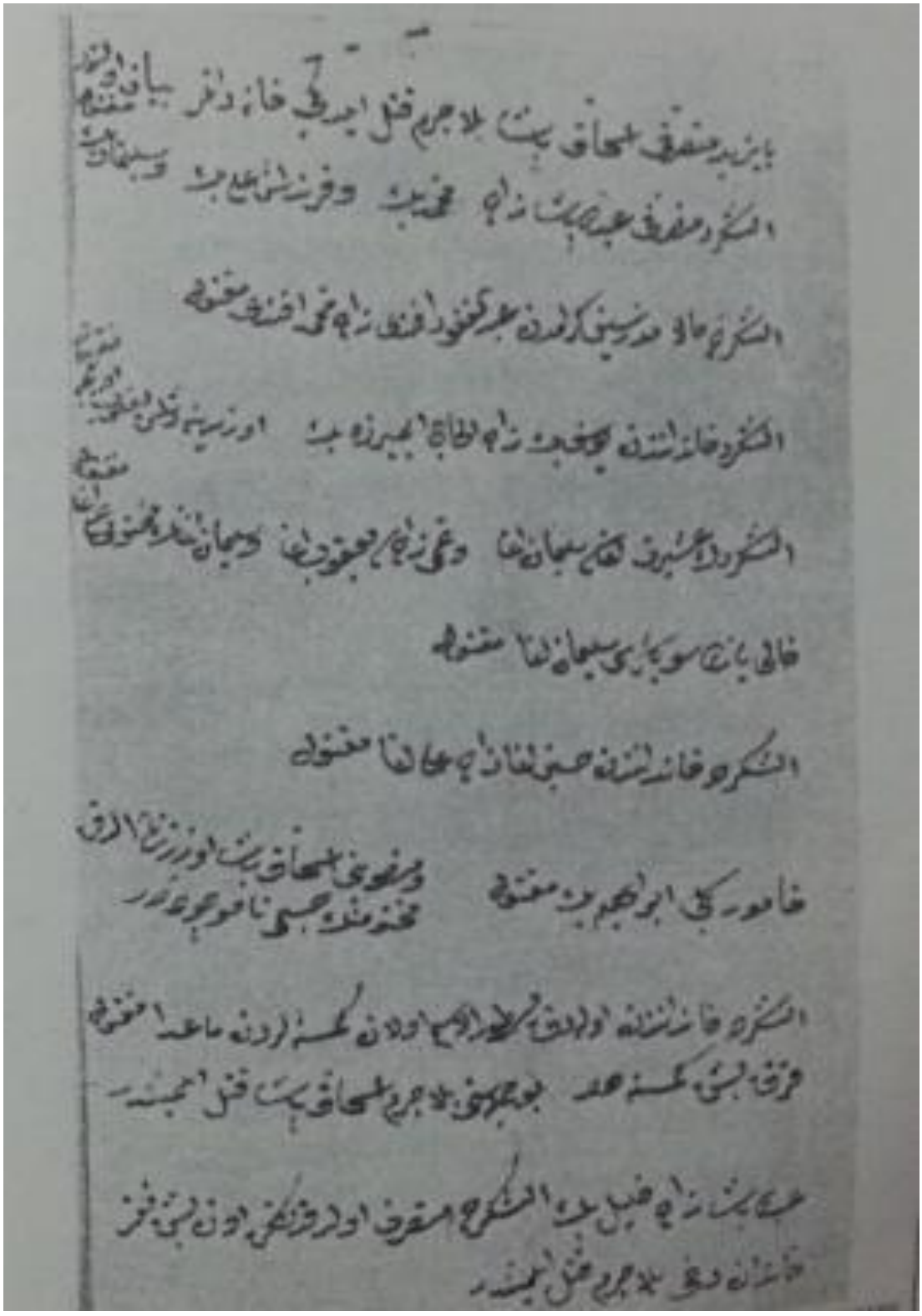
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.20
(TSA N.E/12079 – Mumcu, a.g.e., s.232)

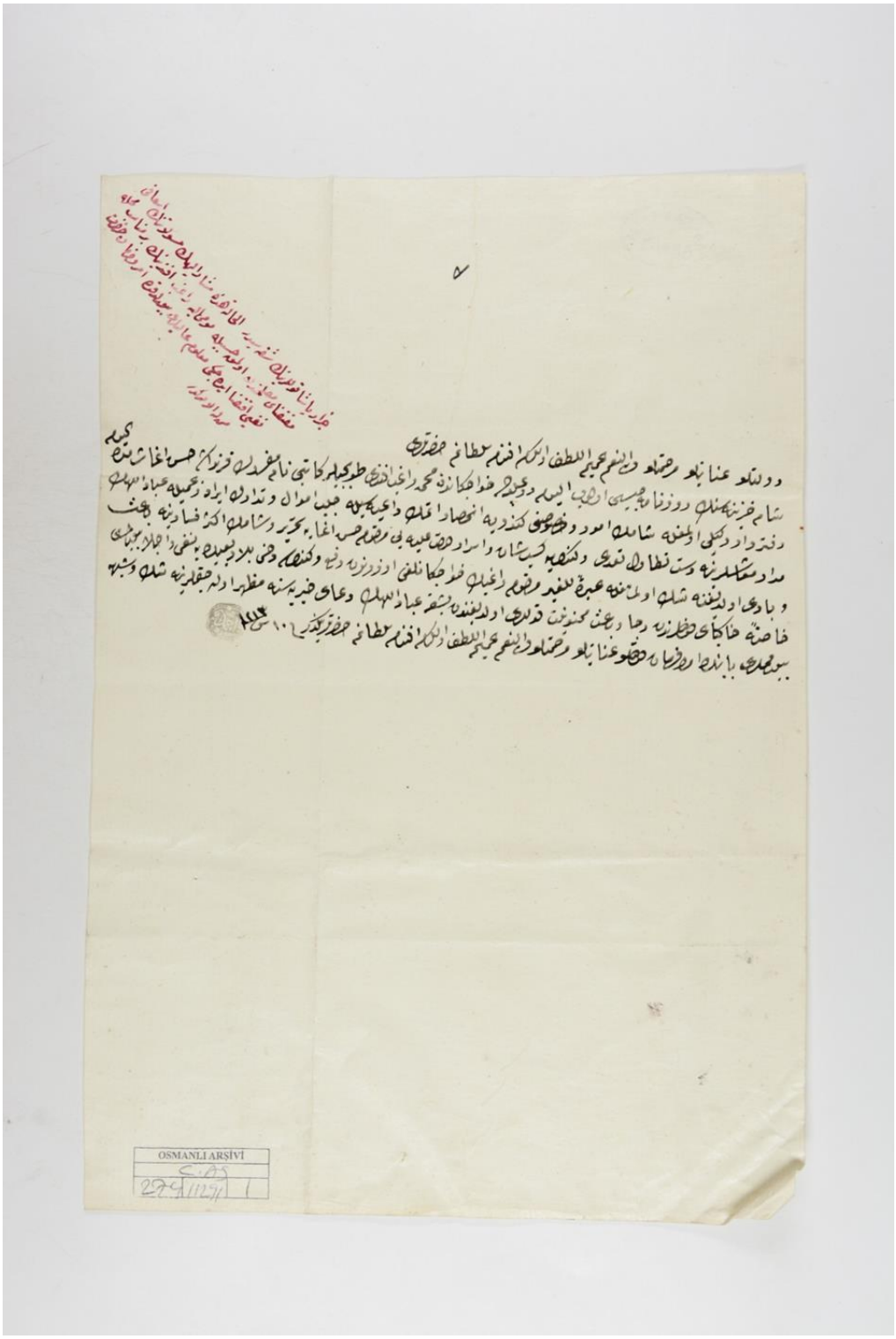
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.21
(TSA N.E/10410 – Mumcu, a.g.e., s.233)

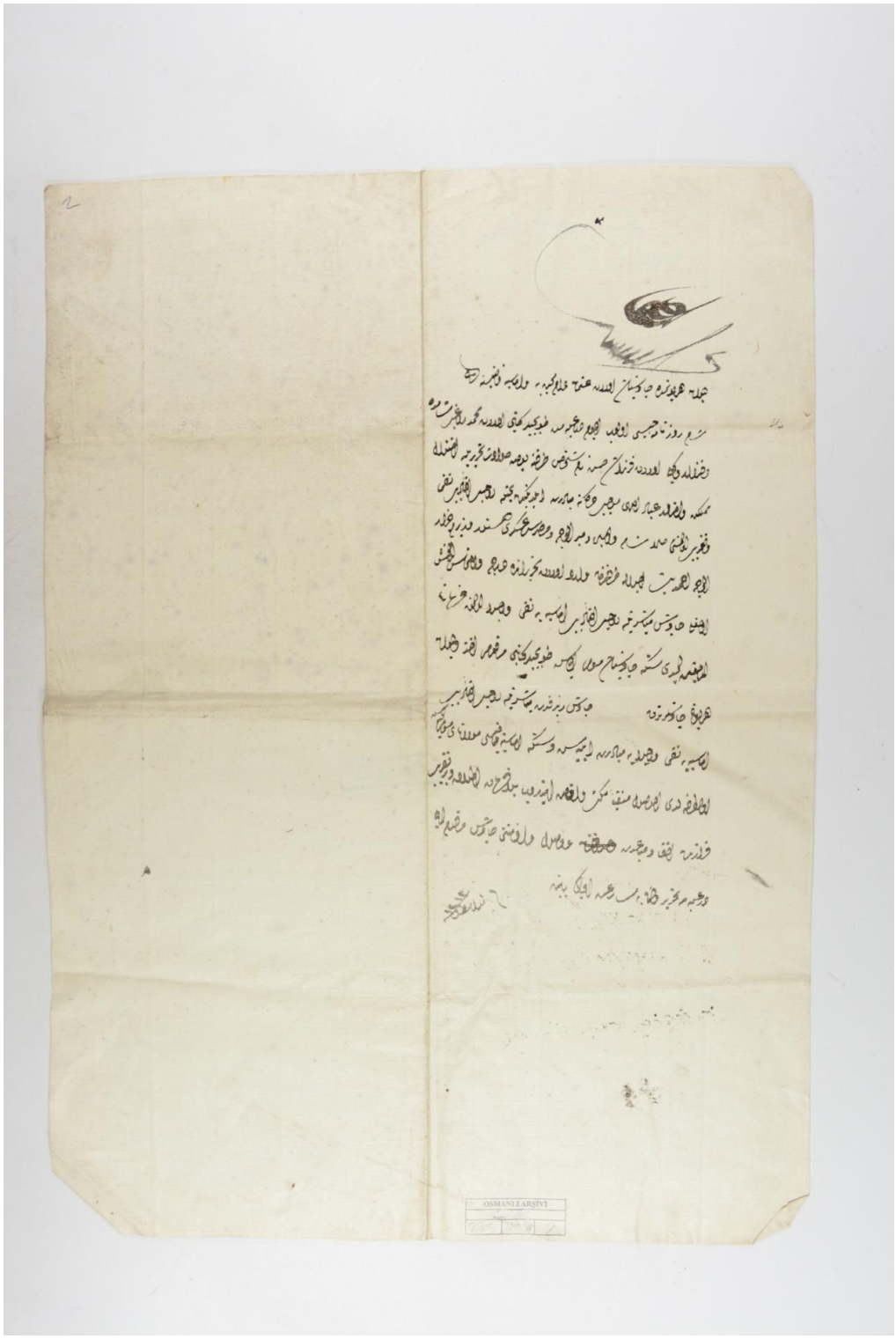
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.22
(BOA / CAS - 274/11391/1)

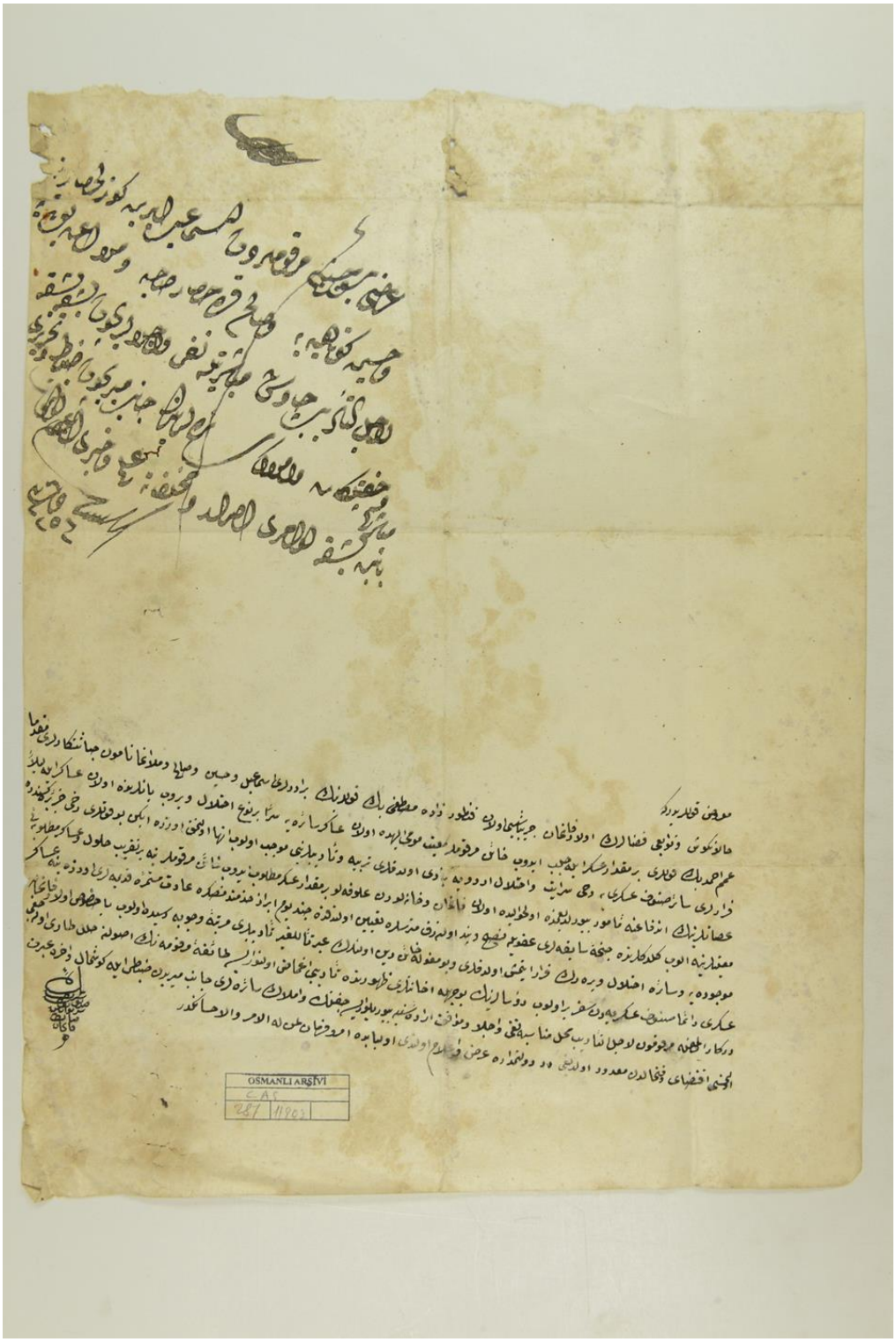
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.23
(BOA / CAS – 274/11391/3)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.24
(BOA / CAS - 287/11903)

OSMANLI ARŞİVİ
CAS
287 / 11903

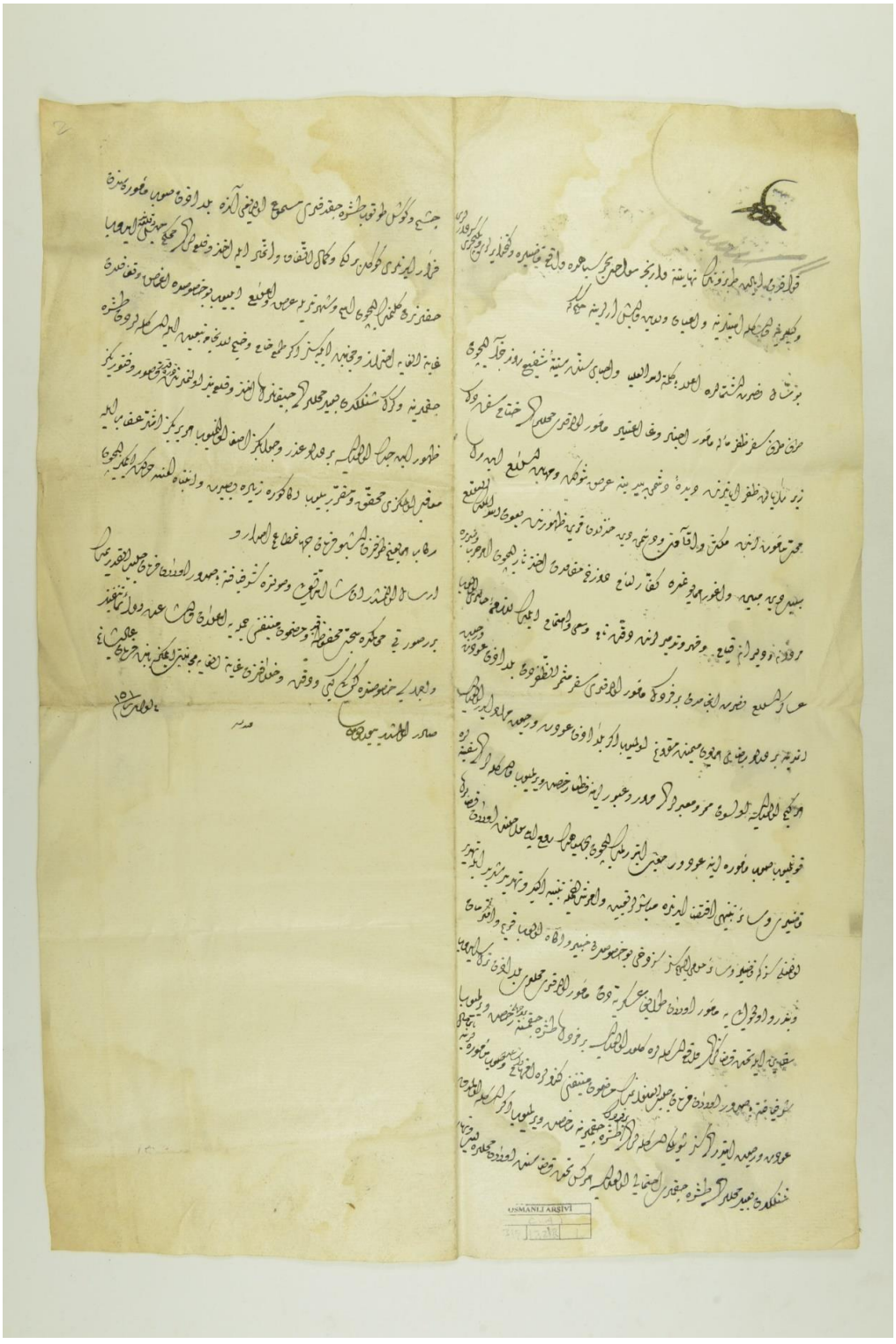
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.25
(TSA N.E/640 – Mumcu, a.g.e., s.235)

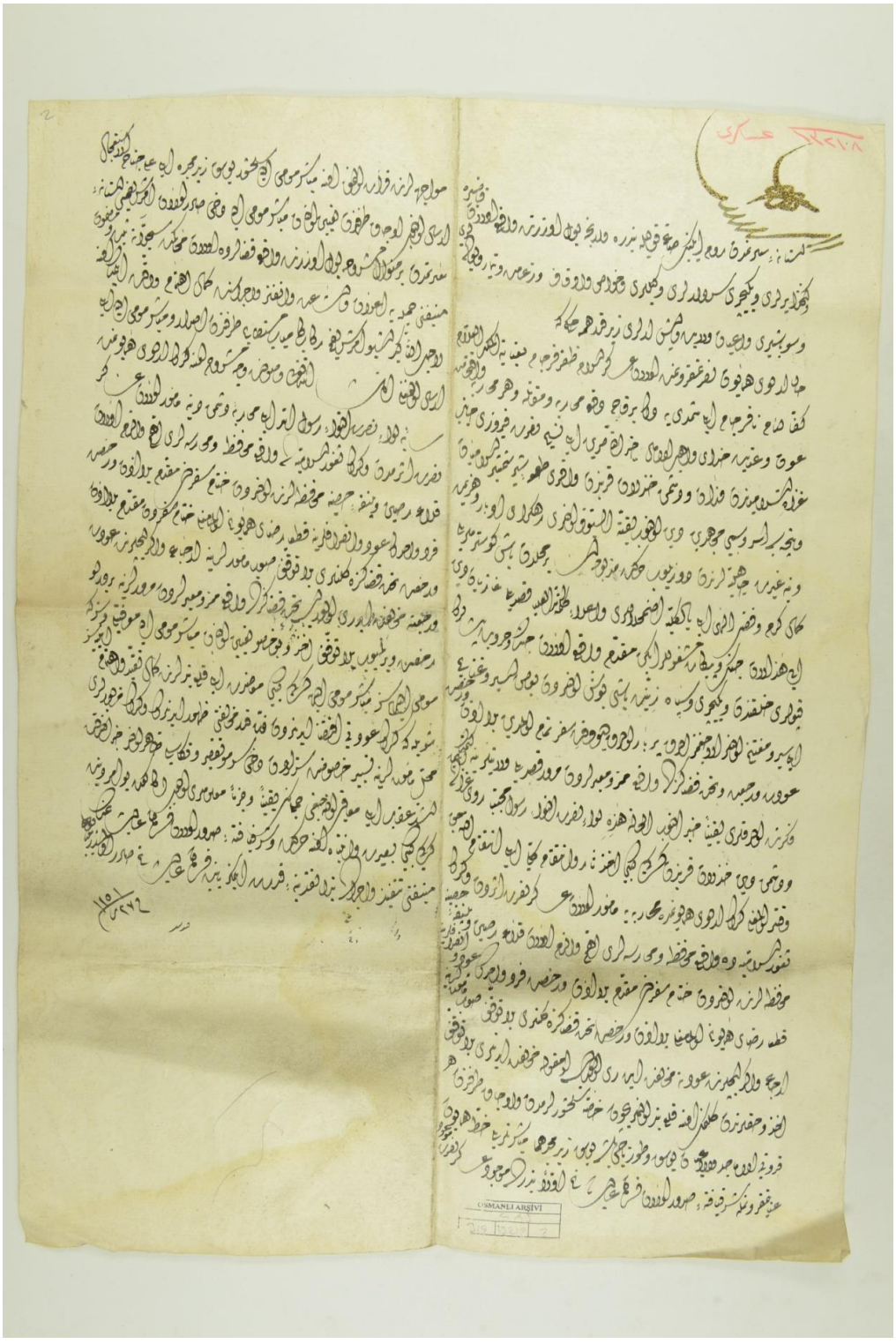
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.26
(BOA / CAS - 319/13218/01)

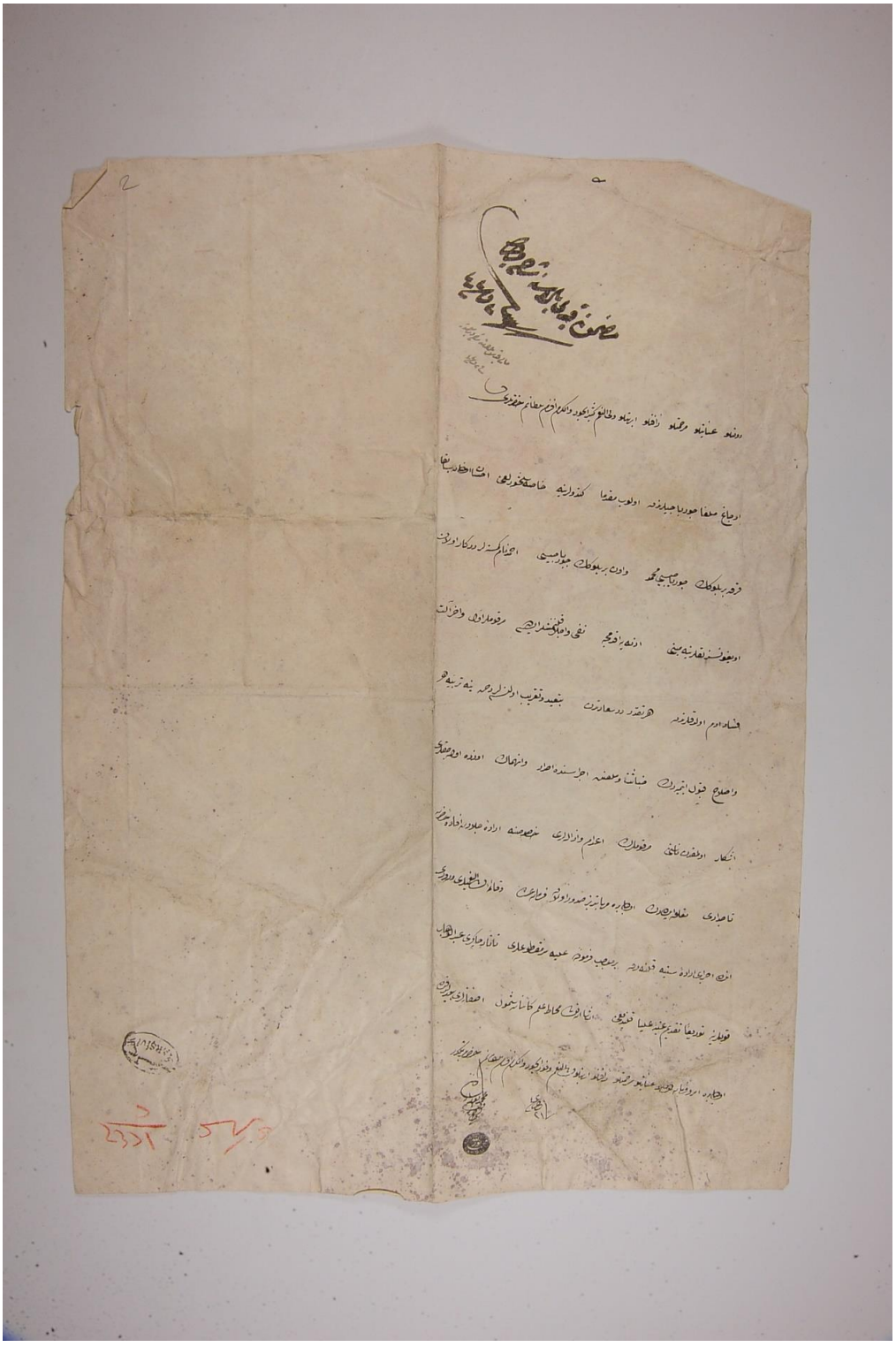
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.27
(BOA / CAS - 319/13218/02)

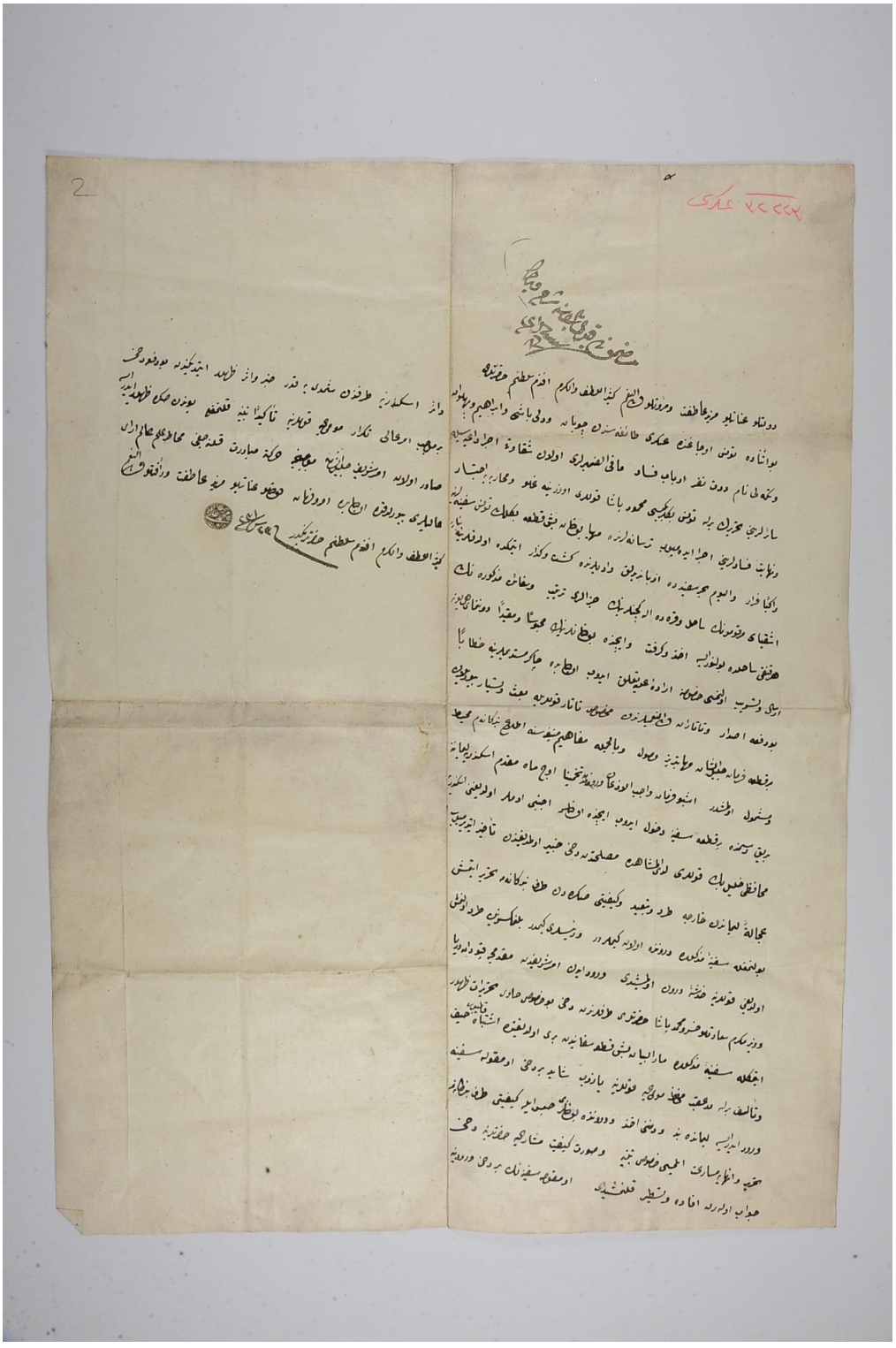
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.28
(BOA / CAS - 509/21246)

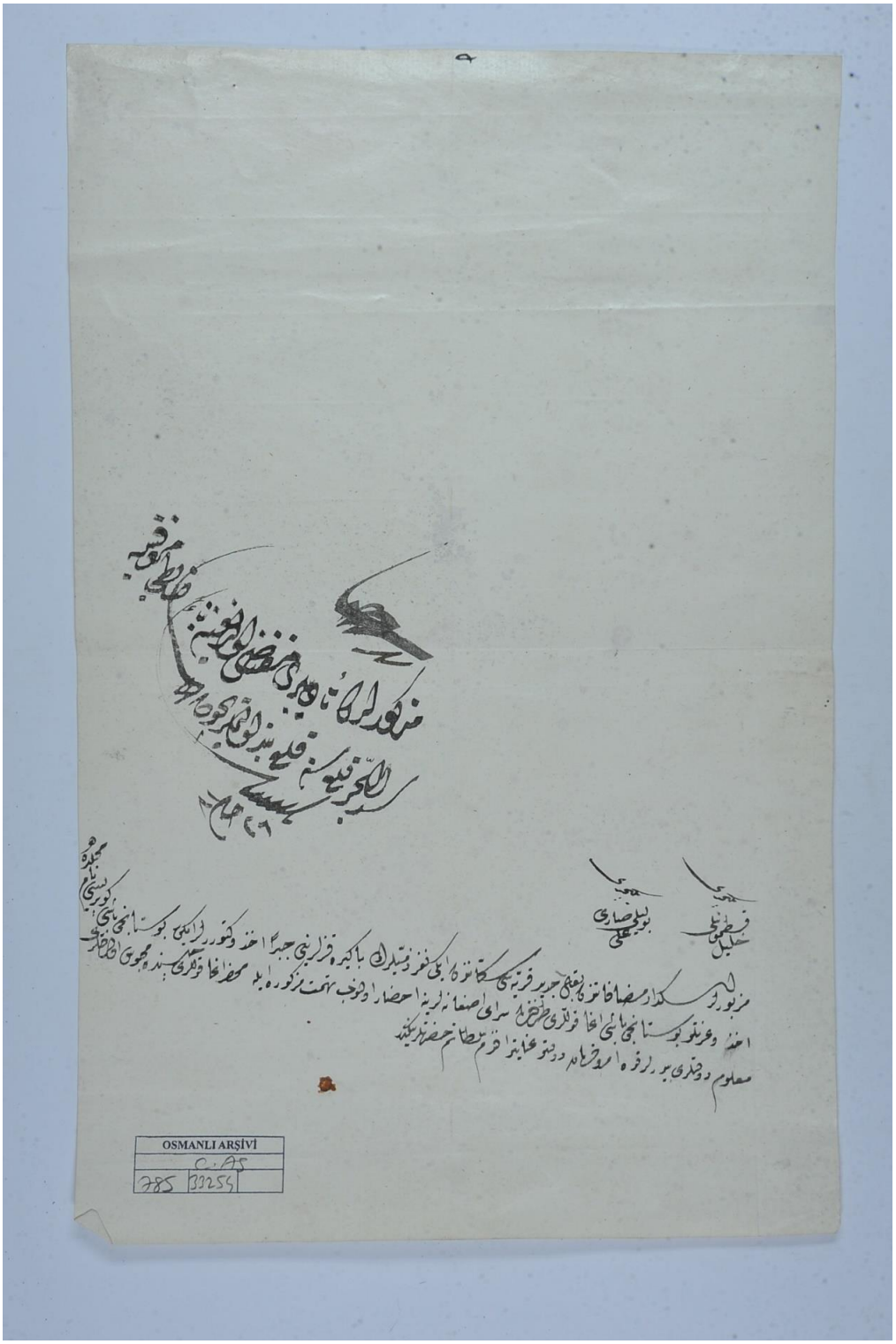
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.29
(BOA / CAS - 763/32223)

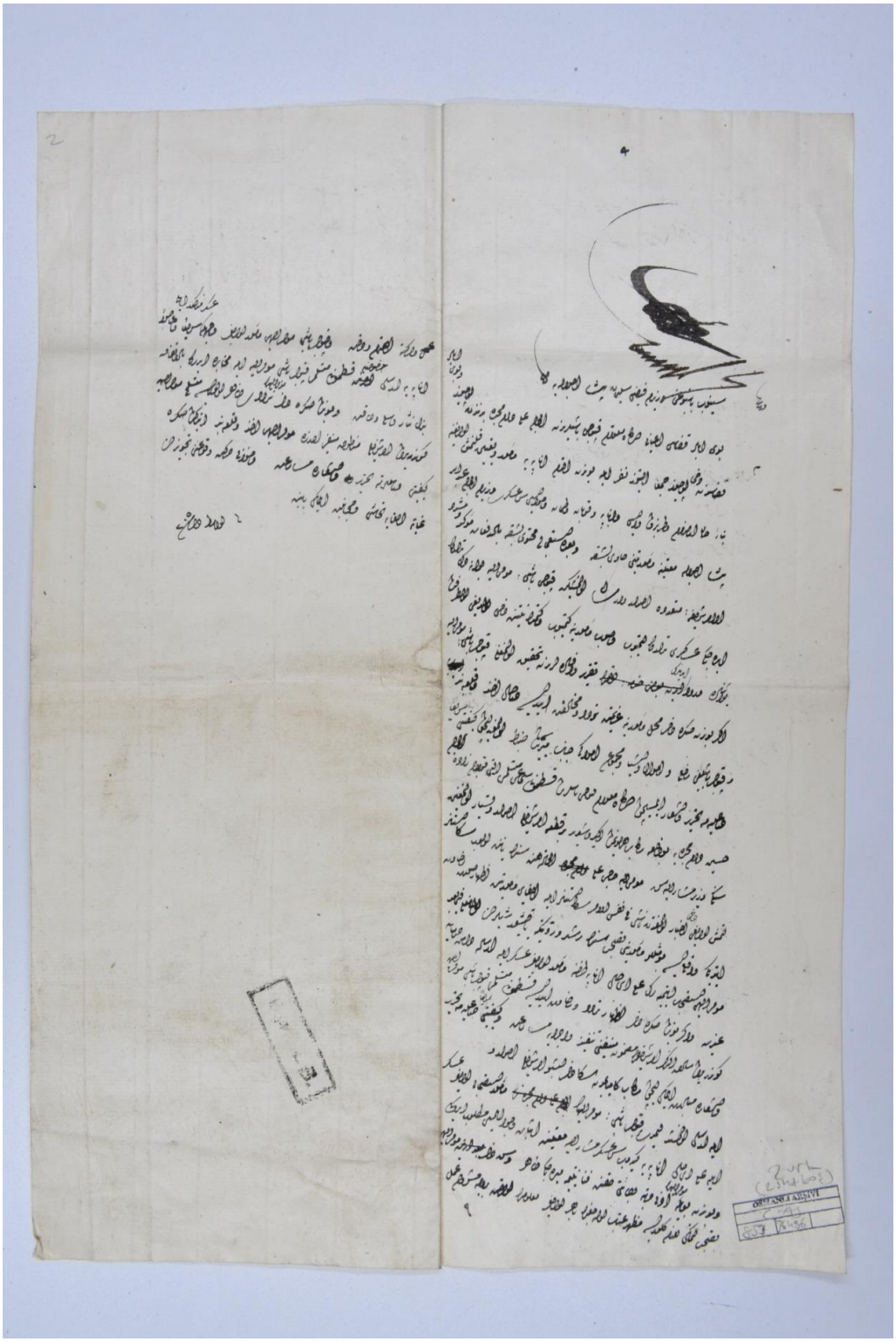
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.30
(BOA / CAS - 785/33254)

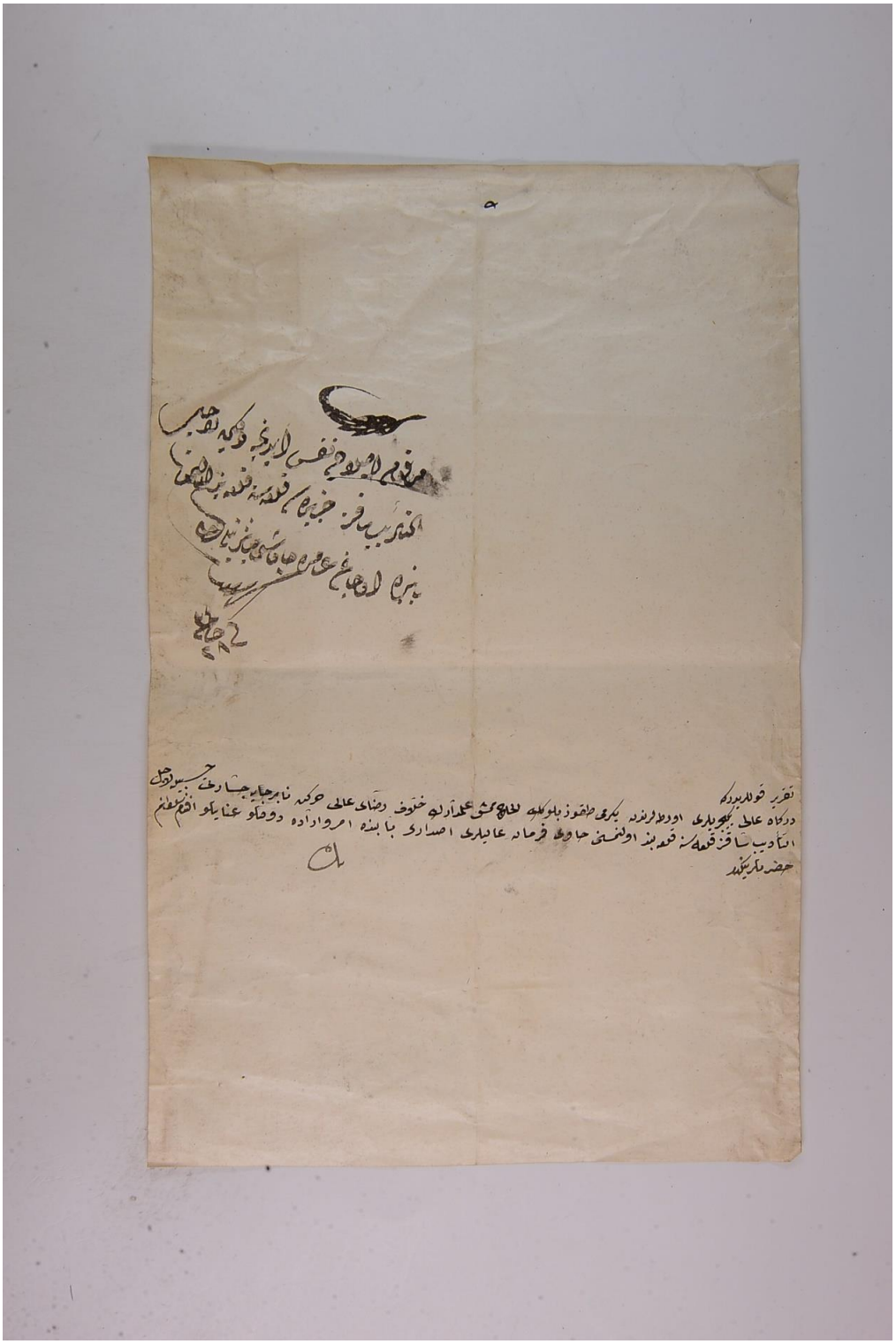
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.31
(BOA / CAS - 853/36496)

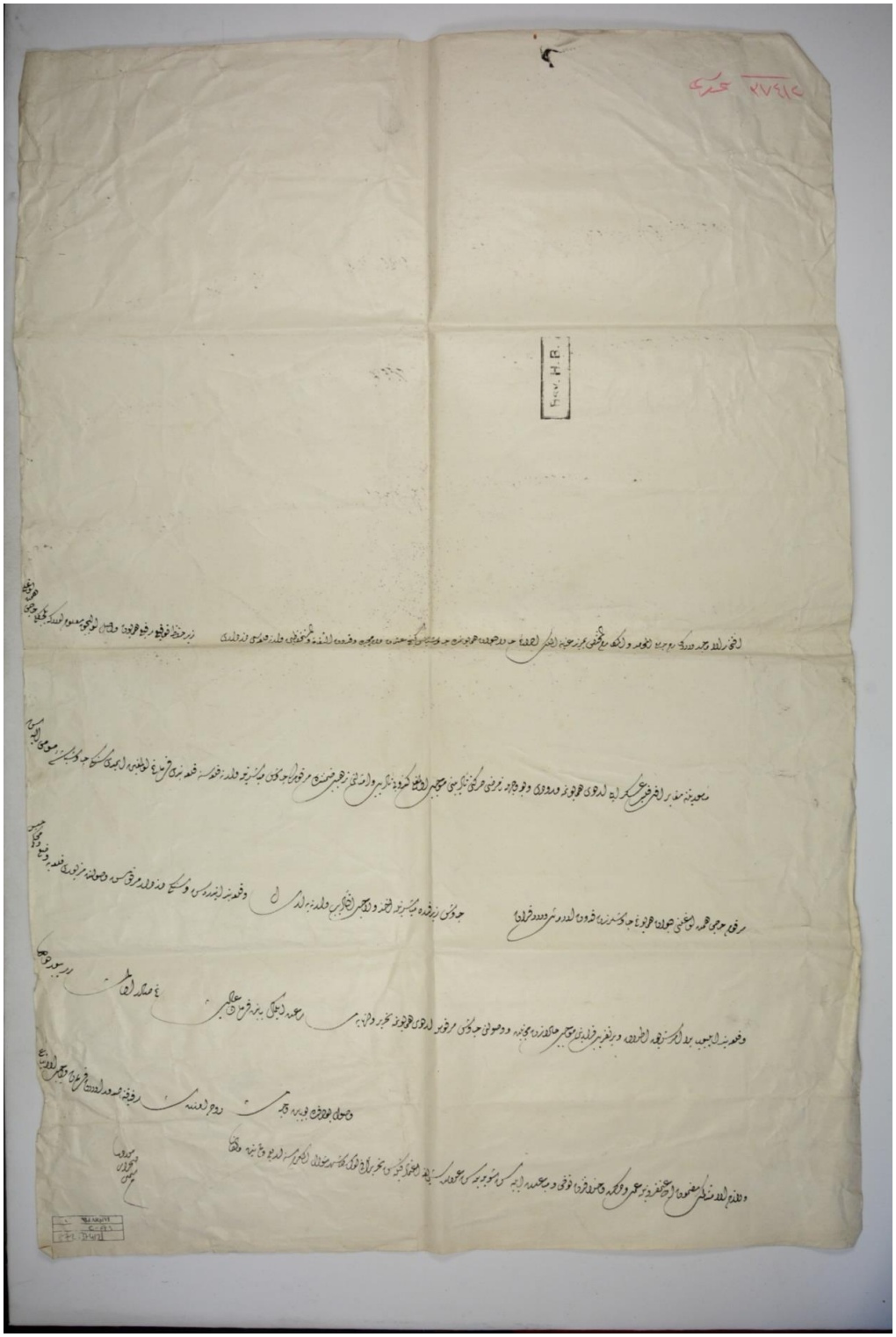
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.32
(BOA / CAS - 868/37228)

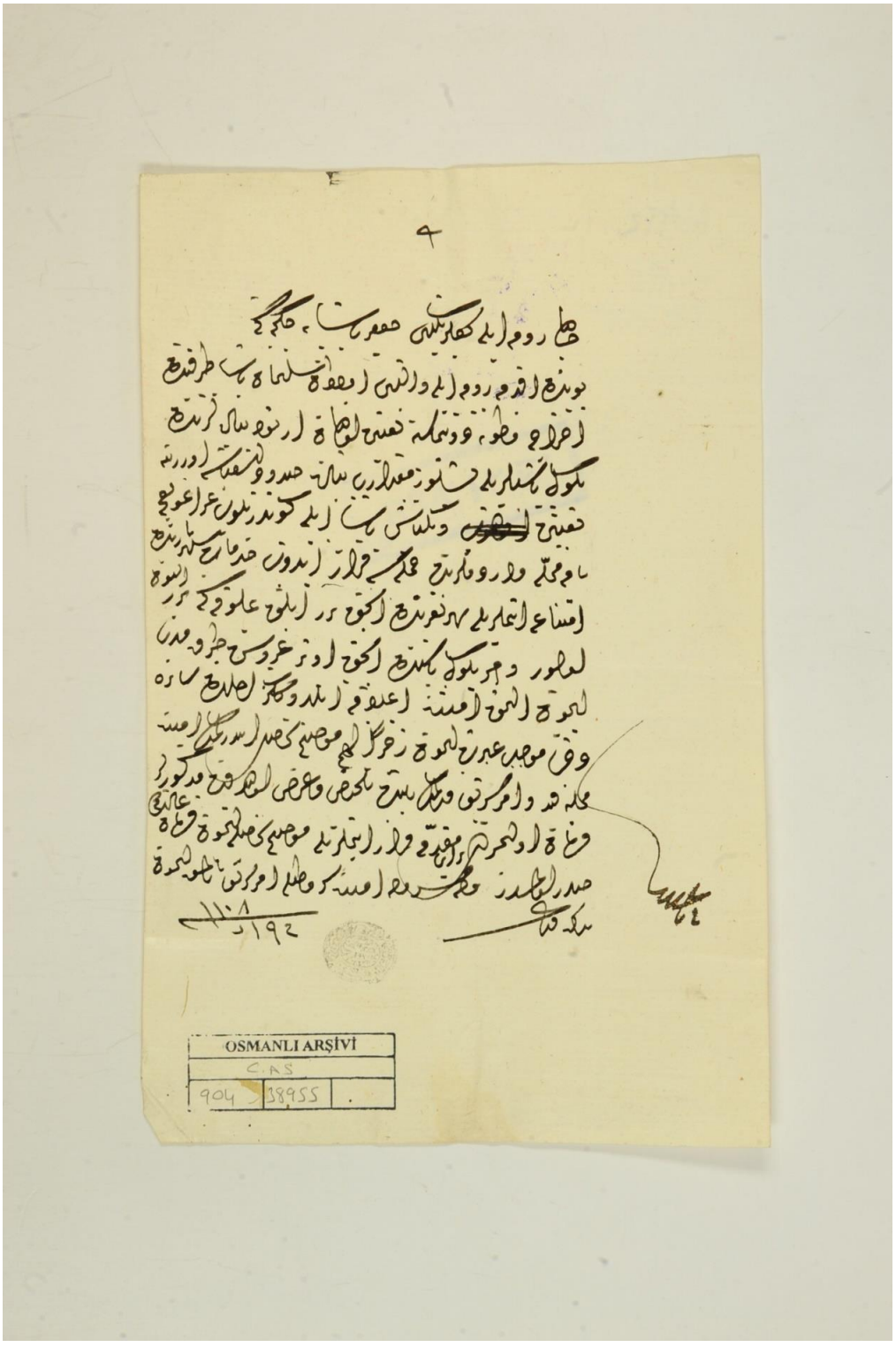
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.33
(BOA / CAS - 872/37412)

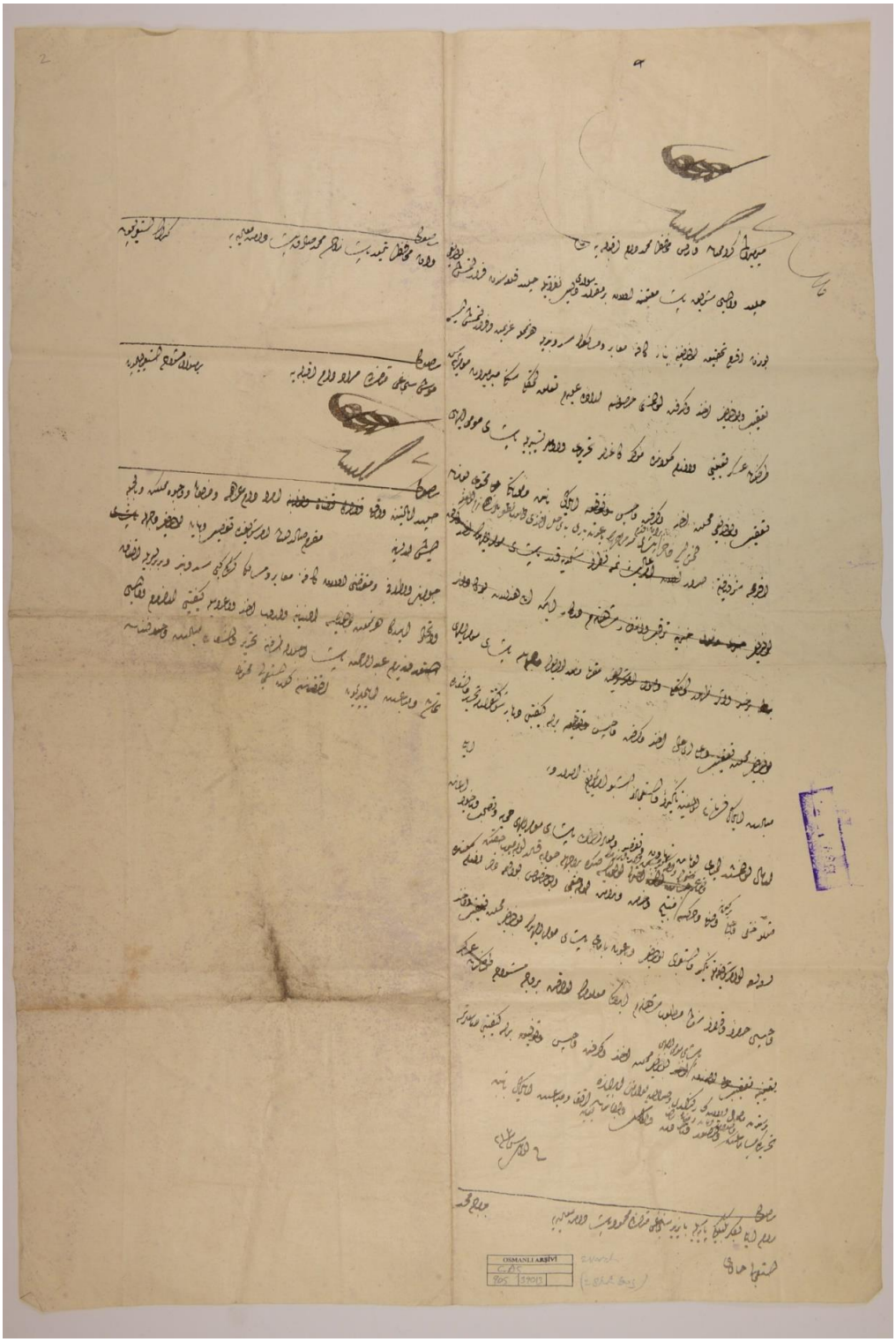
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.34
(BOA / CAS - 904/38955)

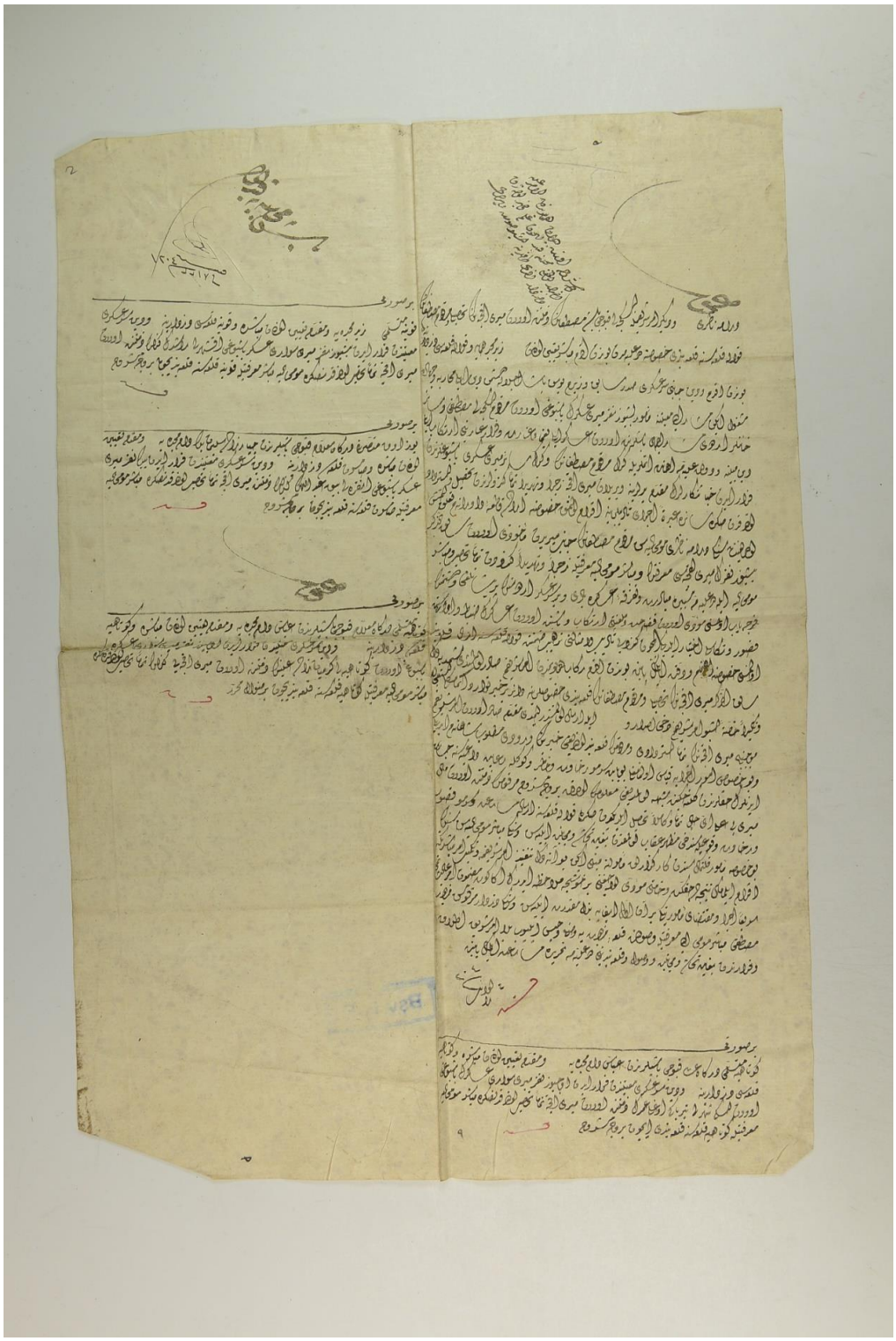
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.35
(BOA / CAS - 905/39013)

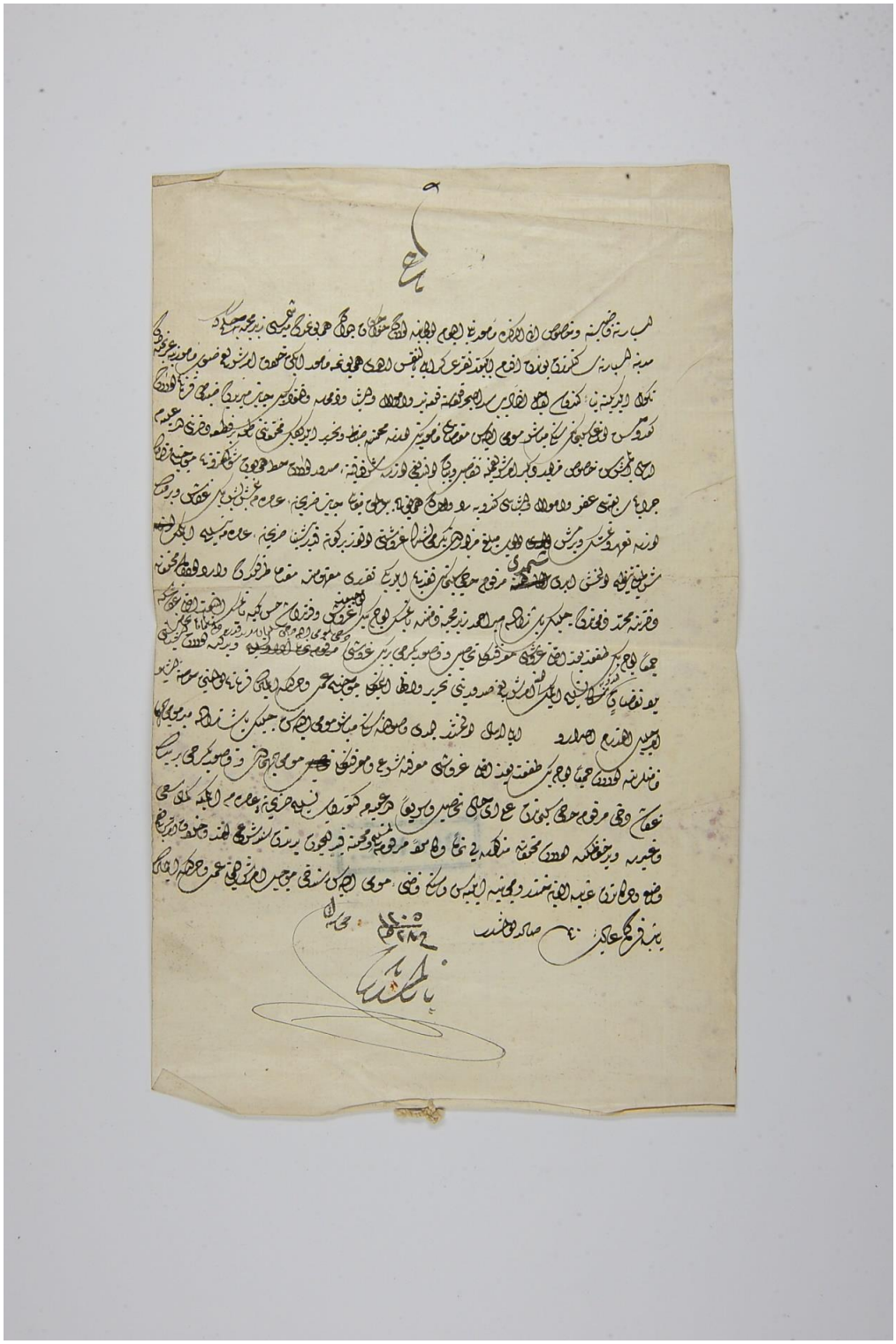
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.36
(BOA / CAS - 961/41821)

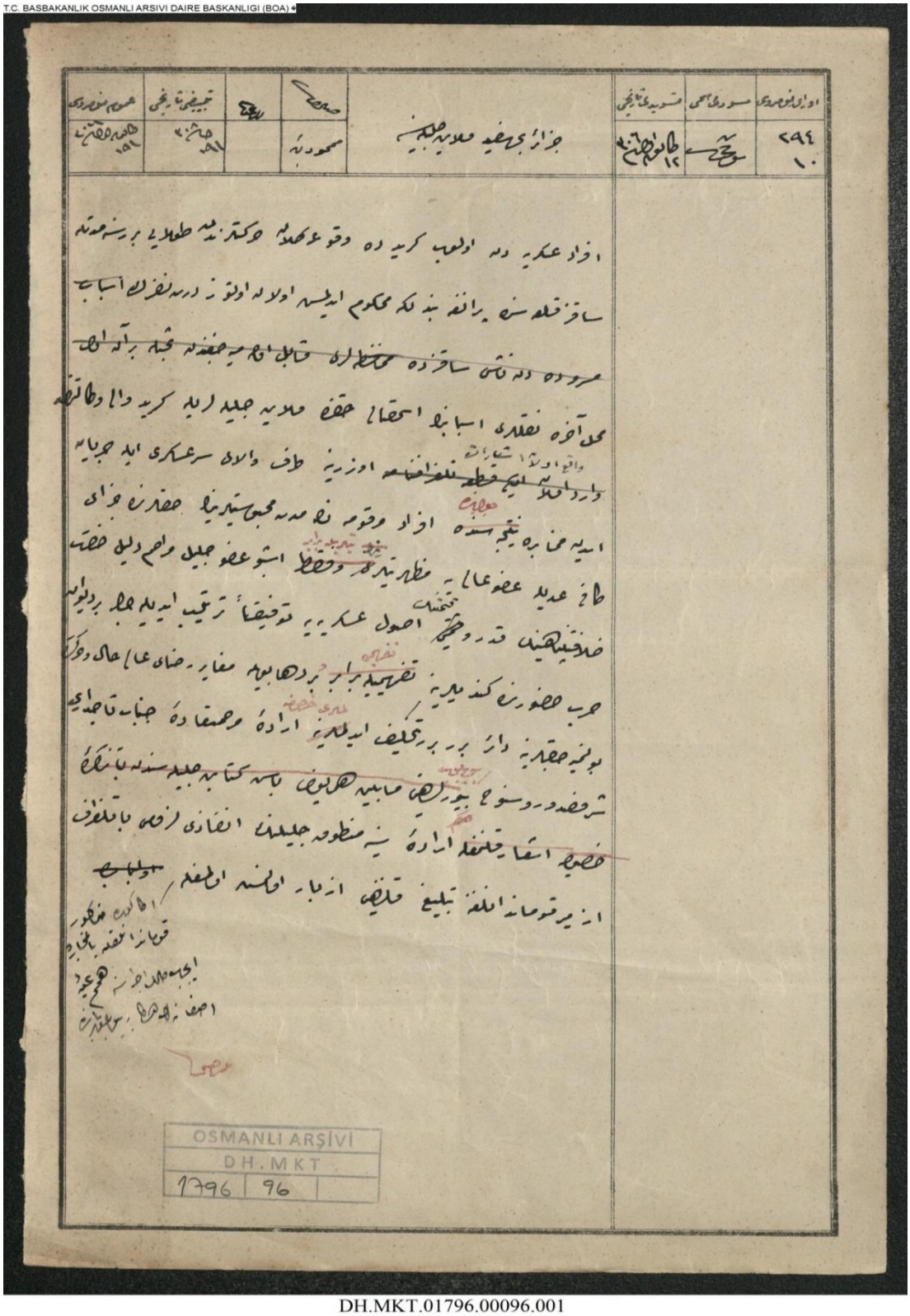
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.37
(BOA / CAS - 01219/54699)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

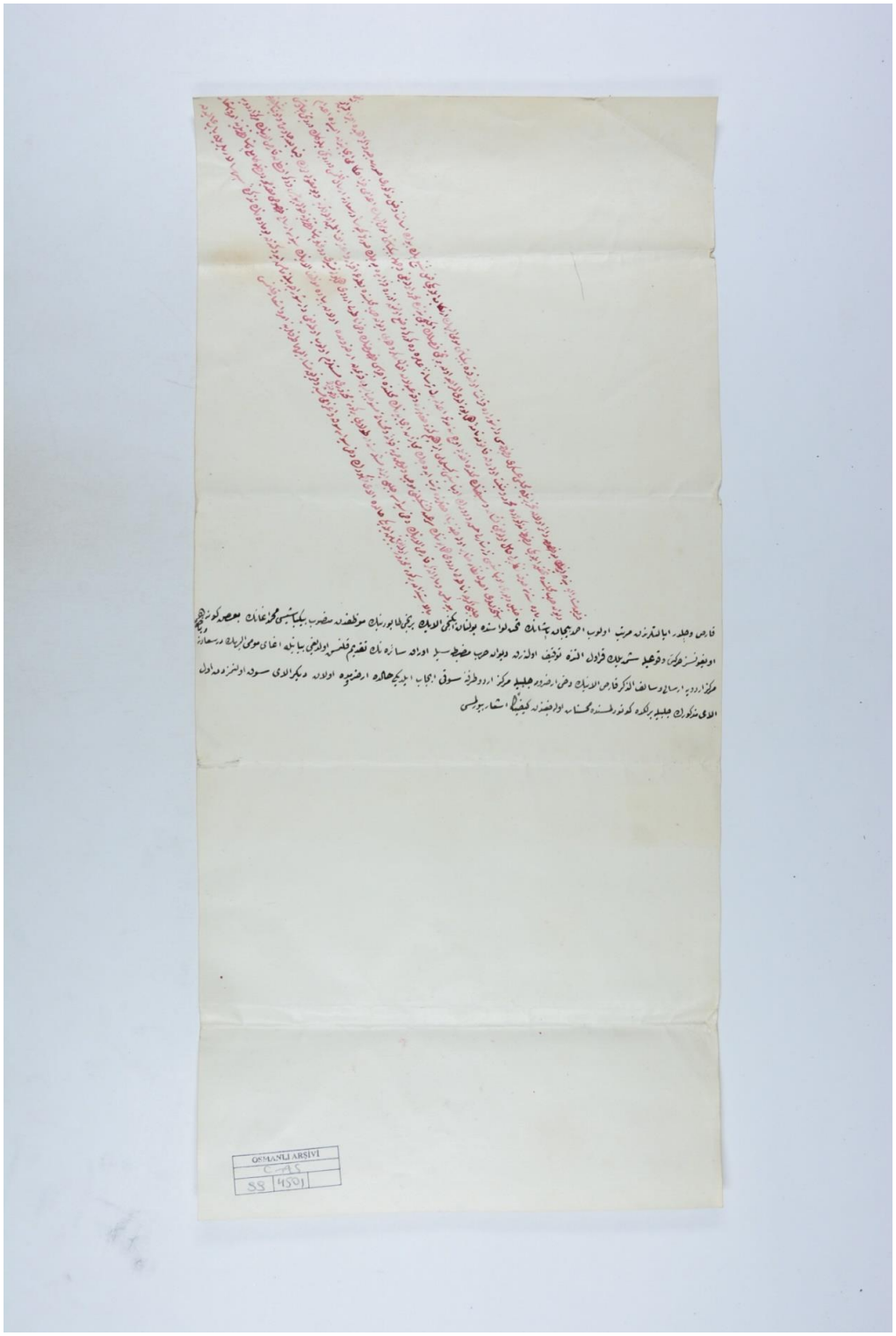
BELGE N.38
(BOA / DH.MKT - 01796/96)

T.C. BASBAKANLIK OSMANLI ARSIVI DAIRE BASKANLIGI (BOA)

DH.MKT.01796.00096.001

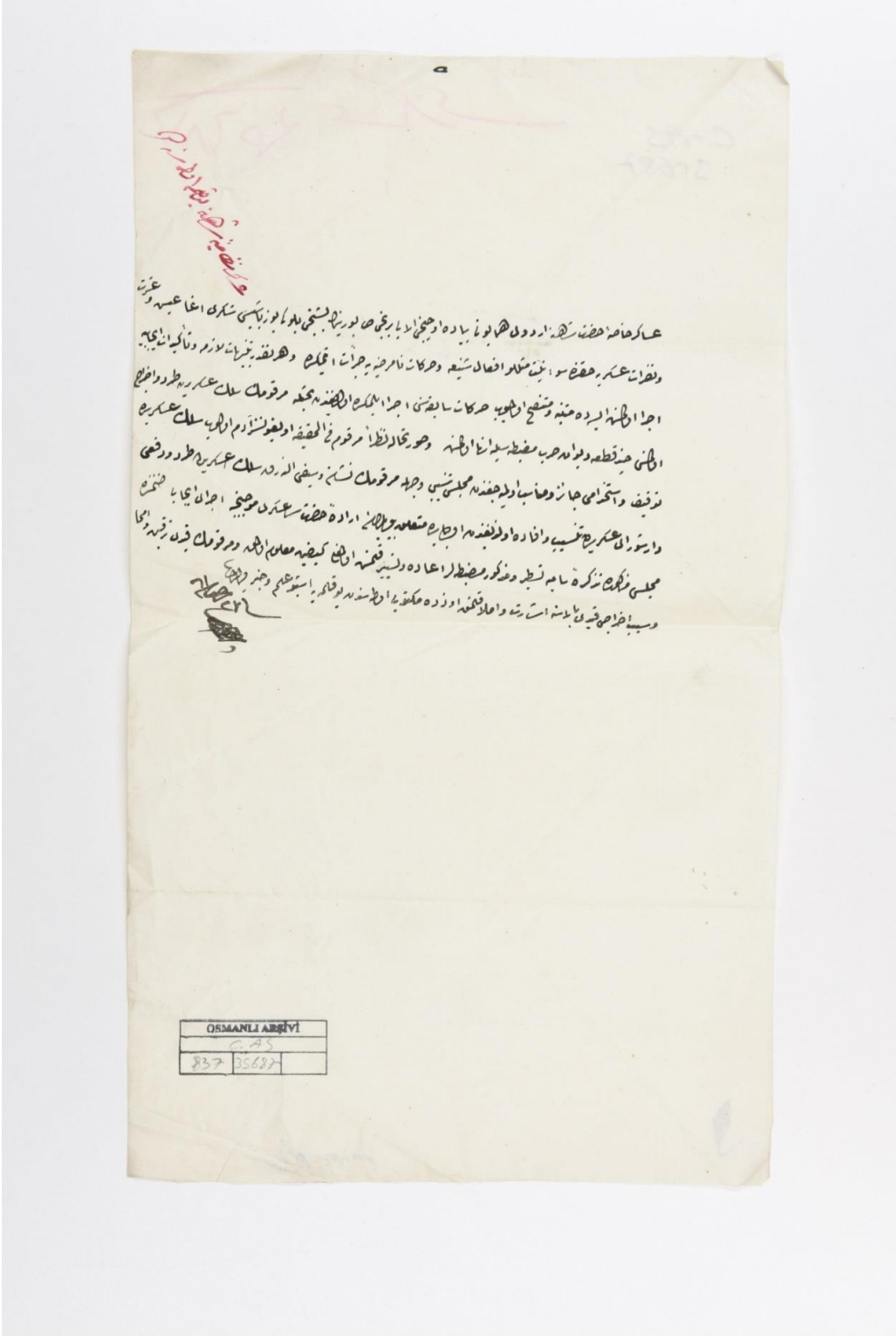
TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.39
(BOA / CAS - 99/4501)

TAM METNİ VERİLEN BELGELER

BELGE N.40
(BOA / CAS - 837/35687)

1837 TARİHLİ KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE İLE 1869 TARİHLİ ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNDA DÜZENLENEN SUÇ VE CEZALARIN KARŞILIKLI OLARAK İNCELENMESİ

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
NÖBET TALİMATINA AYKIRI HAREKET ETMEK	Askeriden her kim; düşmana yakın bir mahalde veya kalede, karakolda nöbet beklerken uykuda bulunursa veya verilen talimatı uygulamazsa yahut nöbet yerini terk ederse;	2 yıl demire bend.	3 aydan 1 yıla kadar hapis.
ÜST'E FİİLİ TAARRUZ	Askeriden her kim; hizmet esnasında üstüne el kaldırırsa, döverse veya darp ederse;	İdam.	Silah altında olduğu halde: İdam Silah altında olmadığı halde: 1 yıldan 10 yıla kadar kürek.
ÜST'E HAKARET VE TEHDİT	Askeriden her kim; hizmet esnasında veya hizmetten dolayı sözle, el işaretiyle veya korkutarak üstünü tehdit veya hakaret ederse;	5 yıl demire bend.	Zâbit ise; Askerlikten çıkarma ile beraber 3 aydan 1 yıla kadar hapis. Küçük zâbit, onbaşı ve er ise; 20 değnekten 80 değneğe kadar darp ile beraber 3 aydan 1 yıla kadar pranga. Silah altında iken: Zâbit ise; Askerlikten çıkarma ile beraber 3 yıldan 10 yıla kadar kal'abend. Küçük zâbit, onbaşı ve er ise; Küreğe bedel 1 yıldan 5 yıla kadar pranga ve tecdid-i kayd.
MUKAVEMET	Asker kişiler, eğer ittifak ile emre itaatsizlik ve daha sonra da mukavemette bulunurlarsa;	Fesadın muharrikleri beş sene demire kayd ve bend.	Silahsız mukavemet etmek: Zâbit ise; 1 aydan 6 aya kadar hapis. Küçük zâbit, onbaşı ve er ise; 1 aydan 3 aya kadar pranga. Silahla mukavemet etmek:

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
			Zâbit ise; 3 aydan 1 yıla kadar hapis. Küçük zâbit, onbaşı ve er ise; 15 değnekten 40 değneğe kadar darp ile beraber 45 günden 3 aya kadar pranga.
HIYANET	Askeride her kim; askeri birliğin gizli bilgilerini, bilmemesi gereken kişilere ifşa ederse, bir karakolun kumandanı, orduda ve kalede düşman karşısında olan piyade ve süvari karakollarına sahte tenbihat vererek veya kendi yerine gelen kumandana kasıtlı olarak yanlış bilgi verip karakolların emniyetini zaafa düşürürse, kale muhafızı iken düşman ile uzlaşıp, askerin silahlarını terk ettirerek kaleyi düşmana teslim ederse, düşman tarafına casusluk ettiği tespit edilirse, ordugâhta her kim ihtilal, düşmana haber vermek kastıyla cebhane mahallerine fitil ve ateşleme yaparsa;	İdam.	İdam.
EMRE İTAATSİZLİK	Askeriden her kim; görevli olduğu mevzide bulunmaz, muharebe halinde kumandanı tarafından	Zâbit ise; Hiçbir rütbeye hakkı olmadığı ilan olunarak rütbe	Zâbit ise; Askeriyeden ihraç ile beraber 6 ay hapis. Küçük zâbit, onbaşı ve er ise; 40

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
	verilen emri uygulamaz ve hizmete memur olupta gitmekten imtina ile beraber ısrar ederse;	tenzili ve 3 ay hapsolunur. Küçük zâbit ise 2 ay, er ise 1 ay hapsolunur.	değnekten 80 değneğe kadar darp veyahut 45 günden 1 yıla kadar prangabend.
ASKERİ İSYAN	Askeriden her kim; kumandanlarının izni olmadan, görevli oldukları yeri takımca terk eder, düşman karşısında görevli olduğu mevzide bulunmaz, muharebe halinde kumandanı tarafından verilen emri uygulamaz ve hizmete memur olupta gitmekten imtina ederse;	İdam.	İdam.
MUHARRİKLİK	Askeriden her kim; bir askeri, düşman ve yabancı veyahut eşkıya taraflarına sevk ve tahrik ederse veya emre itaatsizliğin muharriki olursa;	İdam.	İdam.
RESMİ EVRAKTA SAHTECİLİK	-Askeriden her kim; bir başka kişinin izinnamesini yahut izinnamede yazan ismi bozup yerine kendi ismini yazarsa, İstihkak defterlerinde sarfiyat--ı vakıadan ziyade sarfiyat gösterirse, askerlik ile ilgili hizmet defteri, evrak ve senet üzerinde sahtecilik yaparsa, askeri eşya üzerinde bulunan	5 yıl demire bend.	Muvakkat Kal'abend.

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
	damga ve mühürü taklit ederse;		
YAĞMA (NEHB VE GARET)	Askeriden her kim; kalesinde görevli olduğu bir yeri, bir beldeyi, bir zahire, erzak ve eşyayı yağma veya tahrip ederse;	İdam.	İdam.
FİRAR	Askerilerden her kim; savaş esnasında ordudan veya huduttaki bir kaleden 24 saat ve diğer bir yerden 48 saat izinsiz ayrılması durumunda, 6 aydan daha fazla askerlik hizmeti bulunan küçük zâbit ve erlerin barış zamanında ordugahtan veya huduttaki bir kaleden 3 gün, diğer yerlerden 8 gün ayrılırlarsa veya izin belgelerinde yazılı süreyi 15 gün geçirirlerse, 6 aydan az askerlik hizmeti bulunan bir askeri şahıs barış zamanında ordugahta veya huduttaki bir kaleden 15 gün, diğer yerlerden 30 gün süreyle alayını terk ederse firar suçu oluşur. Sefer esnasında firar eden, barış zamanında hizmette iken veya firar esnasında askeri eşya ve kıyafetini beraberinde götüren kişi, 6	Prangaya bağlanma cezasının infazı esnasında firar etmesi halinde, kaçtığı günden başlayarak firar süresinin iki katı hapis cezası ile cezalandırılır. İtaatsizlik veya firar suçu nedeniyle hapis cezasını infaz ederek tamamlayanların tekrar firar etmeleri durumunda on yıl prangaya bağlanma cezası verilir. Firar suçundan verilen cezasını tamamlayan veya bu cezadan muaf tutulan küçük zâbit ve erlerin, tayin oldukları alaya gitmemeleri veya gittikten sonra tekrar firar etmeleri durumunda idam ile	İzinsiz ayrıldıklarının tespit edildiği günden sonraki günden itibaren 6 günün sona ermesinden önce katılmayan ve bu süreden sonra yakalanan küçük zâbit, onbaşı, erler ve askerlik hizmeti henüz altı ayı doldurmayan acemi erlerin, barış zamanında 3 ay prangaya vurulma cezası ile cezalandırılacakları, 6 gün ve 1 ay olan sürelerin seferberlikte yarıya indirilerek 5 ay prangaya vurulma cezası ile cezalandırılacakları ve her iki halde de yeniden er olarak kaydedilecekleri, hizmet esnasında firar edenlerin barış zamanında 4 ay, seferberlikte ise 6 ay prangaya vurulma cezası ile cezalandırılacakları ve her iki halde de yeniden er olarak kaydedilecekleri; Bağlı bulunduğu birlik veya görev yerinden izinsiz olarak 6 günden fazla uzaklaşan ve izin sürelerini 15 gün geçiren yüksek rütbeli zâbitler ile diğer zâbitlerin barışta 1 aydan 6

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
FİRAR	aydan fazla askerlik hizmeti bulunanlara tanınan izin günlerinden yararlanamaz.	cezalandırılırlar. Firar veya isyan suçları şüphelilerinin bunlar için tahsis olunan emanetgahlara gönderilen küçük zâbit ve erlerin bu suçların cezasından af veya kurtulduktan sonra tayin edildikleri alaya katılmamaları veya katıldıktan sonra 6 ay içinde tekrar firar etmeleri halinde idam ile cezalandırılırlar. Firar veya isyan suçları sebebiyle bir alaya veya emanetgaha atananların yeniden tayin oldukları yere katılmamaları veyahut katılmalarından itibaren 6 aya kadar olan süre içinde yine firar etmeleri halinde idam ile cezalandırılırlar.	aya kadar hapis, 6 ve 15 gün olan sürelerin seferberlikte yarıya indirilerek 6 aydan 1 seneye kadar hapis ve tard cezaları ile cezalandırılacakları, barışta bağlı bulunduğu birlik veya görev yerinden izinsiz olarak 3 aydan fazla uzaklaşan yüksek rütbeli zâbitler ile diğer zâbitlerin ordudan tard edilecekleri, izinsiz olarak Osmanlı toprakları hududunu tecavüz edip veya birliği Osmanlı toprakları dışında iken izinsiz olarak birliğinden ayrıldığı günün ertesi gününden itibaren 3 gün içinde katılmayan küçük zâbit, onbaşı ve erlerin, barışta 60 değnek ve 3 ay prangaya bağlanma, seferberlikte 80 değnek ve 4 ay prangaya bağlanma cezası ile cezalandırılacakları, failin hizmet esnasında kaçması halinde, barışta 60 değnek ve 4 ay prangaya bağlanma, seferberlikte 80 değnek ve 5 ay prangaya bağlanma cezası ile cezalandırılacakları ve her iki halde de yeni baştan askerlik feri cezası ile cezalandırılacakları, Yabancı memlekete firar suçunu işleyen yüksek rütbeli zâbitler ile diğer zâbitlerin, barışta ihraç ve 3 aydan 6 aya kadar hapis, seferberlikte tard ve 1 yıl kale

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
			içinde yaşamaya mahkum edilecekleri, Düşman tarafına firar edenlerin idam ile cezalandırılacakları, düşman karşısında düşman tarafından başka yere firar eden yüksek rütbeli zâbitler ile diğer zâbitlerin tard ve süreli olarak kale içinde yaşamaya mahkum edilecekleri, küçük zâbit, onbaşı ve erlerin 80 değnek ve 6 aydan 1 yıla kadar prangaya bağlanma ve yeni baştan askerlik feri cezası ile cezalandırılacakları, ikiden çok kişinin firarının sözleşerek firar olarak isimlendirileceği, sözleşerek firarın düşman karşısında işlenmesi durumda her bir failin idam ile cezalandırılacağı, sözleşerek firara önayak olanların yüksek rütbeli zâbitler ile diğer zâbitlerin ömür boyu kale içinde yaşamaya mahkum edilecekleri, diğer asker kişilerin önayak olması halinde 80 değnek ile 9 aydan 1 yıla kadar prangaya vurma ve yeni baştan askerlik feri cezası ile cezalandırılacakları hüküm altına alınmıştır.
SİRKAT (HIRSIZLIK)	Askeriden her kim; muhafazasına tevdi olunan para, zahire, erzak ve ordu malı olan her nev'i eşyayı çalarsa;	5 yıl demire kayd ve bend.	3 yıldan 10 yıla kadar kürek.

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
MEMURİYETİ SUİSTİMAL	Düşman karşısında veya kuşatılmış kal'ada her bir karakolun kumandanı, üst'üne haber vermeden kendisine verilen talimnameyi değiştirir veya bozarsa;	6 ay hapis.	3 yıldan 10 yıla kadar kal'abend.
ASKERİ EŞYAYI SATMAK	Askeriden her kim; cephaneden veya askeri hizmet için verilmiş olan eşyadan bir şey satarsa;	2 aydan 1 seneye kadar prangabend. Satmış olduğu eşyalar sattığı mahalden alınır, duruma göre tazmin ettirilir.	Kendi alaylarında hapis. Satın aldıkları eşyanın 3 kat fazla fiyatı tazminat olarak ödettirilir.
MAHPUSLARIN MUHAFAZASINA TAYİN OLUNANLARIN DİKKATSİZLİĞİ VE TEKASÜLÜ	Askeriden her kim; dikkatsizlik ve tekasül sebebiyle, muhafazasına tevdi edilmiş mahpusun hapisten firar etmesine sebep olursa;	6 ay hapis.	Mülkiyet Ceza Kanunnamesinin birinci babının sekizinci faslı gereğince cezalandırılırlar.
KENDİSİNİ ASKERLİĞE YARAMAYACAK HALE GETİRMEK	Askeriden her kim; sürekli veya geçici olarak askerlik hizmetinden kurtulmak amacıyla kendisini sakatlarsa;	5 yıl demire bend.	1 aydan 6 aya kadar hapis.
ASKERLİKTEN KURTULMAK İÇİN HİLE YAPMAK	Askeriden her kim; kendi ismini diğerine verip, ona kur'a çektirir, ismine kur'a isabet ettikten sonra ismini diğerine verip onu gönderir, askerlikten kurtulmak için sahte veya fesadlı evrak yürütür veya yürüttürür ise;	5 yıl demire bend.	6 aydan 1 yıla kadar hapis.

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
CADDE YOLLARDA YAKALANAN EŞKIYA VE HIRSIZLARIN İŞLEDİKLERİ SUÇLAR	Her kim; gerek cadde ve gerek sapa yollarda cebren hırsızlık ve eşkıyalık yaparsa, menzilleri açıp veya merdiven ile duvarı aşıp içeriye girerek hırsızlığa cesaret ederse;	İdam.	Doğrudan bir düzenlemeye rastlanılmadı.
MAİYETİNE YAYIMLANAN KANUNLARI TEBLİĞ ETMEMEK	Her bir kumandan, yeni kanunlar yayımlandığı zaman bölük seviyesinde haftada bir kez bunu tebliğ etmezse;	Bir defasında 1 ay hapis, İkinci defasında, 3 ay hapis, Üçüncü defasında, rütbe ve hizmetinden tard.	Doğrudan bir düzenlemeye rastlanılmadı.
YALANCI ŞAHİTLİK (ŞAHİD-İ ZUR)	Gerek askeriden gerekse gayriden mahkeme huzurunda yalancı şahitlik eden olur ise;	Hapis.	Hapis.
TABİP, CERRAH VE ECZACILARA MÜTEALLİK SUÇLAR	Suikast ile hastaya yanlış ilaç verip, hastanın mevtine sebep olan tabip, cerrah ve eczacılar olursa;	İdam.	İdam.
YÜZ KIZARTICI SUÇ VE İÇKİ GİBİ ASKERİ HİZMETLE BAĞDAŞMAYAN FİLLER	Askeriden her kim; yüz kızartıcı suç ve içki gibi askeri hizmetle bağdaşmayan davranışlarda bulunursa;	Zâbit ise askeriyeden çıkarma. Küçük zâbit, onbaşılar veya erlerden ise 2 aydan 6 aya kadar	Hapis ve askeriyeden çıkarma.

SUÇ	SUÇUN UNSURLARI	KANUNNAME-İ CEZA-İ ASKERİYE'DE DÜZENLENEN CEZASI	ASKERİ CEZA KANUNNAME-İ HUMAYUNU'NDA DÜZENLENEN CEZASI
		prangabend ile beraber 20 değnekten 60 değneğe kadar darp.	
DÜŞMANDAN ELE GEÇİRİLEN ESİRLERİN İŞLEDİKLERİ SUÇLAR	Harp esnasında düşmandan ele geçirilen esirlerin herhangi bir suç işledikleri iddia edilirse, davaları Divan-ı Harpte görülür ancak ellerine silah alarak isyan belirtisi ile suçlanırlarsa;	Serasker Paşa huzurunda yargılanırlar.	Doğrudan bir düzenlemeye rastlanılmadı.
ASKERİ HİZMET VE İDAREDE İSTİKAMETSİZ LİK VE İRTİKAP	Her kim; yapması gereken bir görevi haksız maddi kazanç karşılığı rüşvet alarak yaparsa, ya da her kim memurun yapması gereken görevi için haksız maddi kazanç karşılığı rüşvet vererek iş yaptırırsa;	Mülkiye Ceza Kanunnamesi gereğince yargılanırlar ayrıca askeriyeden çıkarma cezası verilir.	Mülkiye Ceza Kanunnamesi gereğince yargılanırlar ayrıca askeriyeden çıkarma cezası verilir.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Alkın KARAKURUMER
Doğum Yeri	Girne
Doğum Tarihi	03.07.1982

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankaya
Fakülte	Hukuk
Bölüm	Hukuk

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Gazi
Enstitü	Sosyal Bilimler
Bölüm	Özel Hukuk
Ana Bilim Dalı	Devletler Özel Hukuku

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (**55**) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Kara Harp Okulu Komutanlığı / ANKARA
Görevi/Pozisyonu	Öğretim Görevliliği / Disiplin Subaylığı
Tecrübe Süresi	8 Yıl

KATILDIĞI

Kurslar	Askeri Öğretmenlik Kursu
Projeler	Askeri Mevzuatı Geliştirme Projeleri

İLETİŞİM

Adres	İşçi Blokları Mah. 1516.Cad. Anıl Apt. Nu:68/14 Yüzüncüyıl-Çankaya / ANKARA
E-mail	akarakurumer@mynet.com